ΠΟΛΥΒΙΟΥ
Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α.

POLYBII
H I S T O R I A.

EDIDIT

LUDOVICUS DINDORFIUS.

VOL. II.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXVI.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI

PRAEFATIO.

Quae volumine hoc extremo inchoantur Excerpta ex perditis Polybii libris triginta quinque inde ab sexto usque ad quadragesimum, ea etsi conservata sunt codicibus partim ipso quinque primorum Vaticano antiquioribus, tamen primum eclogariorum, deinde librariorum negligentia et imperitia ita saepe sunt depravata ut haud pauca intacta relinquere debeat qui non de suo fingere quam ex codicum vestigiis restituere malit verba scriptoris.

Ac primum quae ex codice Vaticano palimpsesto n. 73, nunc Aristidis et Gorgiae Platonici, olim vero Constantiniani de sententiis tituli centum fere paginas eclogarum Polybianarum ex libris 1—40 complexo, (nisi quod eclogarius ipse testatur fol. 29 verso: *Ἰστέον ὅτι τὸ προοίμιον μόνον διεσάφει τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου λόγου· τὰ δ' ἐφεξῆς πάντα ἐνέλειπεν μέχρι λ' φύλλων,*) primus a. 1827 ediderat A. Maius, ea etsi eodem iterum diligentissime excusso ab Theodoro Heysio editoque Berolini a. 1846 egregio prioris editionis supplemento, in quo etiam omissa a Maio excerpta ex libris quinque superstitibus sunt recepta, centenis iam licuit locis emendatiora exhibere, tamen mihi quoque a plurimis tentandis fuit abstinendum, in quibus operam non minus essem perditurus quam perdiderant qui ante codicem iterum exploratum illa utcunque restituere studuerant et pravis primae editionis scripturis ludificati longissime saepe a vero aberraverant. Nam praeterquam quod codicis palimpsesti prima saepe erui amplius nequit scriptura, quomodo eclogariorum licentia in omni-

bus illis Excerptis Constantinianis sit versata praeter orationis perversitatem Livii et Diodori Polybium compilantium aliquoties prodit comparatio.

Multo expeditior res fuit in Excerptis Constantiniani de virtutibus et vitiis tituli, primum ab Valesio Parisiis a. 1634 editis ex codice, quem hodie Turonibus servatum eiusdem quidem esse exemplaris in ipsius usum imperatoris scripti, cuius partem constituit Vaticanus de sententiis, dixi praefatione ad Diodori editionem Parisinam a. 1845, vol. 2, p. III, sed lectu multo esse faciliorem quam Vaticanum palimpsestum sponte intelligitur. De quo nuper etiam ad Ioannis Antiocheni eclogas accuratissime collato ab Iulio Wollenbergio in libello Berolini 1861 edito, quatenus Polybiana continet, ita scribit E. Grosius praefatione ad suam Dionis Cassii editionem vol. 1, p. LXVIII:

„XII. Extraits de Polybe.

Ils commencent fol. 257 verso, avec le titre: IB. *Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας*. Au haut de la page, on lit: *ἐκ τῆς ἱστορίας Πολυβίου Μεγαλοπολίτου*. Ils continuent jusq'au fol. 260 verso, qui se termine par les mots *συντάξεως ἄπρακτοι*, après lesquels il y a une interruption; car les mots *τούσης τιμωρίας* par lesquels le fol. 261 recto commence, font partie d'un fragment de Diodore de Sicile.

La seconde série des extraits de Polybe se trouve fol. 106 recto, commençant par les mots *ὅτι οἱ Αἰτωλοί*. De là au fol. 109 verso, on lit divers extraits des livres IVe et V^e^. A la ligne 17e verso de ce folio commence le fragment *ὅτι Λεύκιος*, le premier de Polybe dans H. de Valois: les extraits de cet historien continuent sans interruption, jusqu'au fol. 121 verso, qui finit par les mots *πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος*. L'indication *infra*, p. 316, écrite au peu au-dessous, est exacte, puisque le fol. 316 commence par les mots *καλῶν ἡ πατρίς* qui font suite au fol. 121 verso.

Du fol. 316 recto au fol. 323 verso, *troisième série* des extraits de Polybe. Le fol. 323 verso finit par les mots *τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων· ἁπλῶς γε*. Au bas de la page se trouve le renvoi *recurre ad pag.* 300: elle commence, en

effet, par les mots οὐδὲν εἴρηται, faisant suite au fol. 323 verso.

La quatrième série des extraits de Polybe va du fol. 300 recto au fol. 315 verso, finissant par les mots: καὶ νωθρός, ὡς ἀκούω, avec le renvoi *recurre ad pag.* 293. Cette page commence par les mots καὶ πολὺ κεχωρισμένος: ils font suite au fol. 315 verso.

Du fol. 293 recto au fol. 299 verso, *cinquième série* des extraits de Polybe. Le fol. 299 verso finit par les mots τῷ βασιλεῖ. Au-dessous, on lit *infra*, p. 269: c'est évidemment *supra* qu'il faut ecrire.

Du fol. 269 recto au fol. 273 recto, *sixième et dernière série* des extraits de Polybe. Ils finissent à la ligne treizième du fol. 273 recto, comme l'attestent ces mots: τέλος τῆς ἱστορίας Πολυβίου Μεγαλοπολίτου." [De foliorum ordine mire perturbato in codice conf. quae dicam infra ubi de fragmento ex titulo περὶ ἐπιβουλῶν in codice Escorialensi conservato agam. De defectu foliorum 48 codicis unde ductus est v. ad 14, 12, 2.]

De excerptis vero ex titulo de legatis, quae Fulvius Ursinus ediderat Antverpiae a. 1582, sed ut de libro unde duxisset „Polybii fragmenta quaedam ab Ioanne quodam Constantinopolitano collecta, qui Ro. antiquitatem in capita et locos communes digesserat", eumque „a mendis pene infinitis vindicasset" parum perspicue esset loquutus, ut ego iam ad Diodori Eclogas vol. 2, part. 2, p. III, eram conquestus, multo nunc explicatius dicere licet post ea quae de huius tituli codicibus, quum ne Schweighaeuseri quidem vol. 2, p. XIV seqq. diligens disputatio omnia expedivisset, disseruit Ernestus Schulzius in Quaestionibus criticis de Excerptis Constantinianis, Bonnae 1866 editis. Qui sic p. 20: „Quoniam Ursinus de libri sui ambitu et aetate accuratius nos non edocuit, percommode accidit ut ii ipsi libri quibus usus est in Italia inventi et inspecti sint. Proficiscendum igitur nobis est ab iis quae de his libris relata sunt. [Codices graeci mss. regiae bibl. Borbonicae descripti a Salvatore Cyrillo, Neapoli 1826. II. p. 317. cod. 239. III. B. 15. ubi quod bis legitur περὶ πρεσβειῶν pro περὶ πρέσβεων, nisi Cyrilli id errori

debetur, unicum tituli sic scripti exemplum (Schweigh. vol. 2, p. XIV seq.) esse videtur.] Partem igitur illorum excerptorum e codice Neapolitano III. C. 42. chart. saec. XVI. edidit Ursinus. Hic liber, in quo notae marginales ab Ursino adscriptae insunt, legationes a gentibus Romam missas e Polybio, Diodoro [cuius etiam exc. 22, quod ad alteram partem legationum, ab Romanis ad gentes missarum, pertinet inesse dicitur. (Qua de confusione ego dixi ad Diodori vol. 2, part. 2, p. 247, ubi Niebuhrii memoravi sententiam de duabus huius tituli partibus, quarum altera missos ad Romanos legatos, altera missos ab Romanis tenuerit, notavique non solum utriusque inter se, sed etiam cum legatis neque ad Romanos neque ab Romanis missis confusionem in libris huius tituli. L. D.)], Dione, Arriano, Appiano excerptas complectitur, ita tamen ut quae eius generis eclogae Polybianae tricesimae sextae praecedunt desiderentur. Alterius codicis, qui legationes Romanorum continet, Vaticani 1418 ex libris Ursini chart. saec. XVI, haec est ratio ut legationes e Polybio excerptas 6—9. 11—14. 16. 15. 20. 17—19. 21. 23—32. 34—36 (num. Ursin.), sequantur Ioannis Antiocheni nomine et brevi de fingendo quarto excerpto praescripto interposito [*ὅτι ἐπὶ λευκίου ποστουμίου καὶ γαίου κλαυδίου ὑπάτων ταραντίνοις μὲν ἀποίκοις οὖσιν ἑλλήνων, οἰκοῦσι δὲ τῆς ἰταλίας τὰ ἔσχατα, ῥωμαῖοι πολεμεῖν ἔγνωσαν ὅτι δὴ πρεσβευτὰς σφῶν παρὰ τὸν κοινὸν ἁπάντων νόμον λόγοις τε καὶ ἔργοις ἀσχήμοσι περιύβρισαν ποστουμίου τε τοῦ ναυαρχήσαντος τὴν τήβηνον.* Conf. Polyb. 23, 4—5.] Dionysii Halic. exc. 1—5; haec excipiuntur Polybii his: 1—5. 10. 22. 33. 43—45. 48. 55. 64. 67. 74. 90. 92. 108. 125. 133—136. 143. 144. Appiani 2. 4. 5. 8. 10. 15. 30. editis. 22. Diodori 22. Cassii Dionis 1. 2. 5—7. 11. 12. 25. 26. editis. 43. edito. 50. 60. 77—82. A quibus si Polybii priora (6—36) seclusa Neapolitano libro adilcimus, plenus integerque est liber de legationibus gentium, Romanorum legationes remanent integrae. Hi ambo libri omnia quae Ursinus publici iuris fecit excerpta continent praeter Polybii 124; hoc tamen in libro Neapolitano, etiamsi contrarium adseritur, inesse vel olim infuisse magis inclinor ut sumam quam ut e codice Ambrosiano, quem unicum eius generis librum praeter illos duos

in Italia esse scientes Ursino utrum ad manum fuerit necne ignoramus, illud petitum esse credam. His libris cognitis iam dubitari non potest [Schweigh. vol. 2, p. XVII: „Ac subiit etiam interdum dubitare ipsumne antiquum exemplar an apographum solum ad Ursinum miserit Tarraconensis archiepiscopus."] quin Antonius Augustinus nihil nisi partem quandam legationum e suo codice descriptam in Italiam miserit: ipsius enim librum multo plura continuisse constat. Nam de librorum Italicorum archetypo si quaerimus, certissimo possumus uti ipsius Augustini testimonio, quod ad has difficultates superandas nondum adhibitum [adhibuerat tamen qui Milleri Catalogum in ephemeride Lipsiensi a. 1849, n. XIII, p. 2, additamentis quibusdam locupletaverat. L. D.] ad totam quae est de archetypo excerptarum legationum quaestionem expediendam mirum quantum confert. Scripsit enim Augustinus a. d. VI. Kal. Oct. a. 1574 ad Fulvium Ursinum se certo quodam Hispaniae loco fragmenta invenisse historicorum, quorum antiquissimus esset Polybius [Antonii Augustini archiepiscopi Tarraconensis Opera omnia. Lucae 1772. vol. VII, p. 256. Lettere Italiane di Antonio Agostino XLVI: „In un certo luogo di Spagna si è trovato un libro Greco, dove si trovano bellissimi fragmenti d'historici antiqui, di quali hò già una gran parte nelle mani, e si copia il resto tuttavia. Se fossero tante perle, rubini, ò diamanti, non li stimarei tanto."]; in eius excerptis, libro XXXVIII proverbium illud τὰ μὲν διδόμενα, cuius Cicero in epistolis ad Atticum (15, 17; 6, 5) fecerit mentionem, inveniri (U. 143, lib. 38, 1)..... inesse praeterea in illo libro Dionysii, Diodori, Dionis, Appiani, aliorum excerpta. Habuit vero idem in manibus prooemium singulis excerptorum voluminibus praefigi solitum; scribit enim in eadem epistola Constantini Porphyrogeniti tempore totam historiam in LIII locos communes esse digestam, quorum is, quem tenebat, vicesimus septimus numero de legationibus Romanorum inscriptus sit... Ursinus vero, qui illud prooemium non accepit, ne necessarium quidem duxit monere illas legationes nihil esse nisi particulam quandam operis multo amplioris [sed id ipsum significavit verbis quae initio posui, nisi quod perverse addidit ante „locos communes" aliquid de „Ro. antiquitate", quoniam

nomen Romanorum praefixum erat titulo de legatis. L. D.]; illud autem Ioannis Constantinopolitani nomen, quod molestum omnibus, explicatum est a nullo, conflasse videtur ex nonnullis quae vel male intellecta vel non probe memoria retenta in Augustini epistola sibi videbatur legisse. [Quum in iambis prooemio illi Constantinianarum eclogarum, quod ego repetii Diodori ed. Lips. vol. 5, part. 2, p. XXXI, additis v. 4 memoretur Constantinus, qui illas confecerit, fortasse ex hoc fictus miro sane errore hic ignorabilis Ioannes Cpolitanus. L. D.] In altera epistola, quae Tarracone Id. Nov. eiusdem anni data est, alteram se fragmentorum partem acceptam Ursino describendam curare dicit. [l. l. lett. XLVII, p. 257: „Ho in mano l'altra parte di detti fragmenti, la quale si copia per la S. V.“] Aliis immixta Polybii excerpta sic incipiebant: *Καθόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα* (18, 17, 1, U. 6), finem habentia in his, *διὰ τοὺς πολεμίους πρότερον* (22, 27, 5, U. 36; haec est pars prior codicis Vat.); inerant vero etiam ea quae Livius 44, 44, 19, Polybium tradere dicit (30, 16, 1. U. 97.); idem liber excerpta Herodoti, Thucydidis, Arriani, Iosephi, Procopii, Prisci, Theophylacti, Menandri, Petri Patricii, Malchi, Ioannis Antiocheni, Zosimi complectebatur. Constat igitur anno 1574 duo horum excerptorum volumina in Augustini manus pervenisse; horum aliquam partem transscriptam in Italiam misit, ipsa illa volumina integra in Hispania remanserunt. [De quibus v. paullo post dicenda. L. D.] Praeter hos duo sunt codices Monacenses, ambo saeculi XVI, alter n. 185 inter codd. graecos [V. Schweigh. vol. 2, p. XXV—XXVII, Aretini Catalogus codicum mss. bibl. reg. Bavaricae vol. 2, p. 235—243.] excerpta continet Arriani, Appiani, Malchi, Prisci, Eunapii, Polybii, Iosephi, Theophylacti, Procopii, Zosimi, Dexippi, Socratis, Petri Patricii, Diodori, Dionis, Herodoti, Thucydidis, Agathiae, Alexandri. Et Polybii quidem verba post Eunapii haec *οἱ δὲ....* (in margine *ἐλλιπὲς* notatur) sic incipiunt .... *θόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα πλεονεξίᾳ κτἑ.*; ante librum XXVII, 1, 1, (U. 63) haec posita sunt *περὶ πρέσβεων ἐθνικῶν πρὸς ῥωμαίους λόγος κζ.* Eodem loco cum in Neapolitano legatur *περὶ πρέσβεων ἐθνῶν πρὸς ῥωμαίους*, quam arta necessitudine cum hoc Monacensis

cohaereat intelligimus. Sed quia in eclogarum serie, quae in utroque libro eadem est, pleniorem integrioremque scripturam modo hic modo ille tuetur, ex altero alterum fluxisse non licet sumere; superest igitur ut ex uno fonte utrumque manasse statuamus. Usus est libro Monacensi A (n. 185) David Hoeschelius, cum [post Ursinum, qui veterum tantum historicorum eiusdem tituli eclogas ediderat. L. D.] Eclogas Legationum Dexippi, Eunapii, Petri, Prisci, Malchi, Menandri, Augustae Vindelicorum a. 1603 ederet adsumpto tamen alio libro, quem ab Andrea Schotto acceperat. Cuius cum saepius mentio fiat, natura et origo nobis perscrutanda est; continuit igitur, ut Hoeschelii (p. 174) testimonio scimus, „prooemium in volumen Legationum Theodosii cuiusdam", deinde omnia quae p. 3—150 leguntur, cum liber Boicus i. e. A gentium tantum legationes haberet. Sed etiam alia in Schotti libro inerant. Casaubonus enim cum Polybium typis Wechelianis excudendum curaret, in codicum notitia praefat. p. penult. haec scripsit: „Multa emendavimus nec pauca supplevimus e codice ms. *Περὶ πρεσβειῶν* viri eruditissimi Andreae Schotti: qui etiam fragmenta quaedam e Theodosii parvi Excerptis descripta ad nos misit: quae tamen vulgata prius fuerunt, verum aliis locis: quaedam etiam in II parte. Eorumpse Excerptorum tomum primum invenimus in splendidissima librorum supellectile . . . . . Iacobi Augusti Thuani ... Certe in prima fronte eius libri erant haec verba, etsi diversae manus: *Ὁ ἐρανίσας τὸ παρὸν Θεοδόσιος ἐστὶν ὁ μικρός.* de quo plura in Commentariis." Qui nunquam prodierunt. Sed idem quum audivisset ab Iacobo Bongarsio [Casauboni Epistolae ed. Almeloveen Roterod. 1709, ep. 65, a. 1596, p. 37, b] habere Franciscum Pithoeum ms. librum Polybii, quem ubi ab illo trinis litteris (ep. 95, p. 52, a) frustra expetiit, preces ac spem suam ad Petrum Pithoeum illius fratrem transtulit. Et ab hoc non videtur repulsam tulisse; nam a. 1602, Andreae Schotto scribit (ep. 312, p. 165. b): „De fragmentis Polybii, etsi iam ante a Francisco Pithoeo illa acceperam, immortales tamen tibi et habeo et ago gratias." Hinc vix possumus non colligere legationum excerpta libris mss. comprehensa eum et a Pithoeo et a Schotto accepisse. Cui sententiae refragantis Schweighaeuseri opinionem [vol. 2,

p. XXIII, annot. d. et p. XIX.] „Casaubonum ipsum Schotti codicem Excerptorum de legationibus non vidisse, nec nisi lectiones discrepantes atque emendationes ad eclogas Polybianas ab Ursino editas, ex msto libro excerptas, cum Casaubono communicasse Schottum; simul vero integras nonnullas eclogas Polybianas, quae non fuerant in Ursini editione, ad eundem misisse" confirmat quod si legationes, quales edidit Casaubonus, cum Ursinianis conferimus, fere ubivis cum Ursini verbis ita conspirant Casauboniana ut novis hunc subsidiis usum esse vix credamus. Etenim lacunas libri Ursini ne iis quidem locis explevit ubi A [quem Augustae Vindelicorum esse sciens Casaubonus epistola ad Scaligerum 510, p. 269, b, se exspectare scripsit, si tantum apud Marcum Velserum gratia posset ut eius opera impetrare illum quiret] integram exhibet scripturam; in hoc libro enim quae adduntur 18, 29, 5, *ὕπατος*, 21, 8, 10, *παρέντας τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς*, 22, 17, 1, *Γναΐου*, 23, 9, 1, *παρὰ τῶν Ἀχαιῶν*, verba quae 23, 12, 2, post *ἐπισφαλῆ* leguntur *καὶ — ἐπισφαλῆ*, 26, 2, 11, *εἰ δὲ μή*, ea apud Casaubonum desiderantur. Hinc concludendum est simillimum fuisse Casauboni librum Ursiniano, non continuo negandum eum omnino fuisse. Fuisse enim, ut parvulas nonnullas emendationes, quas plerasque coniecturis originem debere concedo [20, 11, 9, *ἀνελπίστου καὶ παραδόξου* pro *ἀνελθών·* 22, 26, 21, *τάλαντα ρκζ'* pro *ρκξ'* ex Livio restitutum], missas faciam, uno loco abunde comprobatur. Magna enim quae erat 28, 6, 6, lacuna a Casaubono verbis *οὐκ — Ῥωμαίους* restitutis, ita expleta est ut a Monacensi altero (267) nullo verbo recedat. Itaque non ex ingenio haec interposuit Casaubonus, sed libri ms. secutus est auctoritatem. Librum vero habuisse, non varias tantum lectiones ad Ursini exemplar annotatas, Andreae Schotti testimonio constat in epistola a. 1593 ad Iustum Lipsium data [in Burmanni Sylloge vol. 1, ep. XCIII, p. 98], ubi scribit: „Graeca, quae multa in Hispania non otiosus collegeram, in his *Περὶ πρεσβειῶν* volumina duo, ex quibus Fulvius Polybii *ἀποσπασμάτια* ediderat." Hos libros, quorum alter legationes Romanorum, gentium legationes alter, is scilicet quem ex Theodosii parvi excerptis descriptum esse Casaubonus dicit, cum simillimos videamus esse Ursinianis, iure pro

iis habebimus quos ex archetypo a. 1574 in Hispania invento sibi curavit transscribendos Antonius Augustinus; hunc si arbitramur Andreae Schotto dono dedisse, eo minus a vero aberrare videbimur, quo vehementius de bibliotheca Escorialensi librorum cupidis clausa et obserata querentem audimus. Quodsi in Schotti possessione hos libros fuisse censemus, illud quoque explanatur quod inter Augustini libros, in catalogo eorum Tarraconensi a. 1586, Opp. vol. 7, p. 31—66, inter libros graecos mss. excerptorum mentio fit nulla. Liber Monacensis alter (n. 267), [Aretin. III, p. 117—122] B, ignotus Schweighaeusero, a Grosio primo ad emendandas Dionis eclogas de legationibus adhibitus in ed. Paris. a. 1845. [ad Polybii a me, qui ipse totum contuli. L. D.] Qui mirum in modum cum Ursiniano conspirans non modo quid Ursinus in suo invenerit codice ostendit, sed etiam locis nonnullis corruptis medetur ... Ultima libri verba sunt *ὑπὸ ἀνδρέου δαρμαρίου τοῦ ἐπιδαυρίου.* Hic librarius saeculi XVI partis alterius, qui etiam librum A, ut ex manus similitudine cognoscitur, exaravit, decem annos in Hispaniae variis urbibus commorabatur, unde quos retulit libros mss. aliis locis alios vendidit [ab eodem in Hispania scripti libri satis multi sunt apud Aretinum III, p. 97, cod. 260, de anno 1579. II, p. 183, 242. III, 25. 96. 245.]. Praeterea libros Monacenses ex Italicorum archetypo hispanico fluxisse confirmat quod in bibl. Escorialensi tres Legationum libros Andreae Darmarii manu scriptos memorat Millerus [Catalogue des manuscrits grecs de la bibl. de l'Escurial, p. 27. R — III. 13 cod. 43; p. 28—29. R — III. 14. cod. 44; p. 50. R — III. 21. cod. 51.]. Sub alterius (n. 44) finem haec leguntur: *Ὑπὸ Ἀνδρέου Δαρμαρίου υἱοῦ Γεωργίου τοῦ Ἐπιδαυρίου, εἴληφε τέρμα σὺν θεῷ ἐν τῷ ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ͵αφοδʹ, Ἰουνίου κζʹ, ἐν Μαδριλλίῳ. Τέλος σὺν θεῷ τοῦ πρώτου τόμου τοῦ περὶ πρέσβεων Ῥωμαίων πρὸς ἐθνικοὺς ὑπὸ διαφόρων.* Prooemium et eosdem scriptores ordine eodem ac B hic liber continet, nec foliorum numerus singulorum discrepat. Theophylacti tantum excerpta suo loco mota alteri volumini (n. 51) adiecta sunt; eo factum est ut quae excerpta legationes gentium comprehendunt, ea *περὶ πρέσ-*

βεων Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς τόμος β' inscriberentur. Theophylacti vero verbis ἐξίτηλον ἦν Polybiana 18, 17, 1, θόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα κτἑ. subiecta sunt. In eodem volumine post Polybium Iosephi, Zosimi, Dexippi, Socratis, Petri, Diodori, Dionis excerpta insunt, ultimae vero paginae locum infimum verba ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι occupant, quae Herodoti sunt 5, 73: Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθένεα, et ut in Monacensi A prima sunt eadem ita scripta ὅτι ἀνθῆναι μετὰ ταῦτα, ita eadem inchoant codicem Escorialensem 43 (p. 27 Milleri), et codices Escorialenses 5 et 43 eosdem quos A scriptores continent; 43 vero Theodosii illius cuius Casaubonus et Leonclavius mentionem faciunt, nomen in margine ascriptum habet: cui legationes gentium erant ex historicorum operibus excerpendae ..... Erant igitur a. 1573 in bibliotheca Escorialensi duo libri mss., huc translati ex Ioannis Paezii rebus. Horum alter legationes gentium complectens congruebat cum libro Monacensi B, alter libri A fuit simillimus; nam quominus scriptorum ordinem talem fuisse arbitremur qualem Escorialenses libri 43 et 51 praebent impedit quod, cum Eunapii partem extremam, Polybii primam lacuna hausisset, hos scriptores sese excepisse patet. Litteris uterque codex minutis erat exaratus, unde aliquoties permutatae ν et γ, in margine huc illuc variae scripturae erant annotatae, quas etiam Ursinus in margine posuit, compendia scribendi praeter usitatissima ut θς, ἀνὸς rara erant, scriptorum verba frequentibus lacunis dirempta, corruptelis omnis generis referta. Ex his libris ducti sunt codices Andreae Schotti [de quibus Hoeschelius ad Iosephum Scaligerum in Burmanni Sylloge epist. II, p. 354, ep. CXI: „Codices quos habemus A. Schotti et e bibliotheca Bavara, eodem tempore, manu eadem, ex eodem codice χθὲς καὶ πρώην a recenti Graeculo transscripti sunt satis mendose neque integre, ut ex iam editis ab Ursino constat, qui cum his nostris alicubi collati sunt"], quos hic ab Antonio Augustino accepisse putandus est, e quibus aliqua pars a. 1574 transscripta ad Ursinum missa codicibus Vaticano et Neapolitano continetur. Fluxerunt ex archetypis Escorialensibus codices Escorialenses 43. 44. 51, Monacenses A, B, Darmarii manu scripti omnes. Horum A a. 1603 erat Augustae Vindelicorum, quo tempore

Hoeschelius eo usus est, B cum ab Iulio Pacio aut Genevae circa annum 1580 [tunc temporis, cum Pacius Genevae ius doceret (Chaufepié supplément au dictionnaire hist. et crit. de P. Bayle III. p. 1—4.) Darmarium urbem illam adiisse ex epistola Casauboni (294, p. 155, a) discimus a. 1602 ad Hoeschelium scribentis: „Eclogas *πρεσβειῶν*, oro te per Musarum sacra, ede quantocius. Memini ante viginti amplius annos videre illa excerpta in Darmarii Graeci hominis manibus"] aut Heidelbergae paullo post emptus, Sylburgio, cuius schedis Leunclavius usus est, ad conferendum traditus in Bavariam postea translatus est. Ex eodem fonte etiam Pithoei et Thuani libros, quos a Casaubono commemorari scimus [nusquam eorum iterum mentio fieri videtur; librum Thuaneum vel in Catalogi bibl. Thuaneae ed. Ios. Quesnell, Lauenburgi ad Albim 1704, codd. gr. mss. p. 419—466 frustra quaesivi], cum ad historicorum verba emendanda quid valuerint ignorantes non multum contulisse intelligamus, manasse censeo. Indidem originem repetere Ambrosianum, cuius in prima pagina Kiesslingio teste scriptum „ex antiquissimo libro S. Laurentii Scorialensis", est verisimillimum. Hinc consequens est ut ab eo, etsi paullo fortasse propius ad archetypum accedens meliores scripturas nonnullis locis plenioresque quam reliqui libri praebeat, plerique tamen loci corrupti salutem sperare non queant. Ipsi vero Paezii libri, quos hoc saeculo nemo se vidisse testatus est, incendio, quo bibliothecae Escorialensis magna pars a. 1671 absumebatur, videntur interiisse. [In Haenelii Catalogo fasc. 3, p. 934 in *indice Mss. Graecorum quorum auctores ignorantur* plut. II. Arm. *P.* memorantur n. 14. 15. 23. *De legatis Romanorum ad gentiles*, quae manifestum est ad has esse referenda eclogas Constantinianas, nisi hi sunt iidem libri, de quibus Millerus paullo ante memoratus. L. D.] Ad Polybium ut redeat disputatio nostra, ad huius excerpta emendanda B non tantundem auxilii quantum ad reliquorum scriptorum locos nonnullos opportune corrigendos supplendosve attulit. Attamen nonnulla ex illo possunt emendari, ut 18, 34, 6, *αὐτὸς δὲ οὐ νῦν κτᾶσθαι τοῖς Φιλίππου καιροῖς συνεπιτιθέμενος, ἀλλ' ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος*, ubi B. *τοῖς ἰδίοις δικαίοις συγχρώμενος*, ut 25,

9 b, 4, καταγνόντες τῶν ἰδίων δικαίων. Quo fere modo 7, 3, 2, pro εἴτ' ἐν μίσει ὄντων τῶν πρεσβευτῶν εἴτ' ἐν μίσει ὄντων τῶν Καρχηδονίων, altero loco pro verbis ex prioribus repetitis scribendum videtur εἴτ' ἐρεθιζόντων τῶν Καρχηδονίων."

His titulis novus accessit in uno codice Escorialensi ex parte servatus Περὶ ἐπιβουλῶν, unde insigne ex libro quinto decimo Polybii fragmentum fol. 188 verso medio — 190 versi versu 8 scriptum prodiit. De quo Müllerus praef. ad Histor. Gr. vol. 2, p. IV:

„Codex chartaceus est in fol., saec. XVI, non eadem totus manu exaratus. Continet post Aeliani Historiam variam Περὶ ἐπιβουλῶν κατὰ βασιλέων γεγονυιῶν ἐκλογάς (fol. 74), quibus exhibentur excerpta Νικολάου Δαμασκηνοῦ, Ἰωάννου Ἀντιοχέως (fol. 107), Γεωργίου μοναχοῦ (fol. 169), Διοδώρου Σικελιώτου (fol. 176), Διονυσίου Ἁλικαρνασσεώς (fol. 188). Deinceps alia sequuntur opuscula, quae nunc nihil curamus. Excerpta tituli Constantiniani e codice fluxerunt in quo ordo foliorum similiter atque in Turonensi codice tituli Περὶ ἀρετῆς [de quo v. supra p. IV, V. L. D.]) subinde perturbatus erat. Quod non animadvertens scriba, homo plane rudis, in medium Dionysii fragmentum locum Polybii peramplum infarsit. Egregio hoc librarii stupore docemur codicem ex quo nostra ducta sunt, etiam Polybii et fortasse aliorum historicorum Excerpta continuisse, vel postea a volumine avulsa vel de industria a scriba omissa. Quae quidem iactura tanto magis dolenda est quod Eclogas illas in intimis historiae penetralibus versari tum ex ipso titulo Περὶ ἐπιβουλῶν coniicitur tum parte superstite luculenter admodum confirmatur."

Idem Polybii fragmentum eodem ex codice cum ceteris ceterorum historicorum Darmstadii 1848—1855 edidit A. L. Federus et codicem pluribus etiam quam Müllerus descripsit p. IV—VIII.

Ex eiusdem Constantinianae collectionis titulo Περὶ στρατηγημάτων [vel potius, ut infra dicam, peculiari Περὶ πολιορκιῶν] petitum esse fragmentum iam cognitum quidem ex Herone qui dicitur p. 324—5, sed libro non suo ascriptum, quum nunc demum diserto codicis testimonio constet ex vige-

simo primo esse petitum, rectissime coniecisse videtur Müllerus, qui primus in Appendice ad Iosephi editionem Parisinam a. 1847, vol. 2, p. 16, eius notitiam edidit, cui ita est praefatus:

„Mynoides Minas inter thesauros, quos in Atho monte bibliothecarum e pulvere eruit, codicem recenset saeculi duodecimi, de quo hunc in modum exponit *(Rapport adressé à M. le ministre de l'instruction publique par M. Mynoïde Minas chargé d'une mission en Orient)*: „N°. 21. Manuscrit du douzième siècle, intitulé *Siéges de différentes villes.* Sans parler des stratégies et des siéges rapportés par Thucydide, par Arrien et par Polyen, ce manuscrit contient: 1° le combat de Pyrrhus avec les Romains, fragment inédit et extrait du vingtième livre de Denys d'Halicarnasse; 2° trois siéges rapportés par Dexippus, écrivain dont nous ne possédons rien jusqu' à présent, si ce n'est que Photius en a conservé; 3° les siéges de Syracuse et d'Ambracie, extraits du huitième et du vingtième livre de Polybe qui nous manquent; M. Schweighaeuser a publié plusieurs fragments de cet historien, mais la première moitié du siége d'Ambracie, ainsi que le commencement et la fin du siége de Syracuse [huius editionis vol. 2, p. 327, quae dolendum est non edidisse Minam. L. D.] ne se trouvent pas dans son édition; 5° le siége de Platée par Thucydide; 6° un fragment du siége de Salonique, extrait du neuvième livre de l'historien Eusèbe, dont on ne possédait rien jusqu' ici. Malheuresement il y a une lacune dans ce récit occasionée par la perte d'une feuille." Huius igitur libri partem aliquam Minas sua manu transcripsit. Continentur vero apographo, quod in bibliotheca regia nunc asservatur, capita haecce:

1. E Dionysii Halicarnassensis libro vicesimo descriptio inedita pugnae quam ad Asculum Pyrrhus cum Romanis commisit (codicis fol. 71 verso — 74 recto).

2. E Polyaeni strategematis fragmenta duo de Alexandro et de Antigono (cod. fol. 74 verso et recto). Haec in editionibus Polyaeni leguntur l. 4, 3, 23, et 6, 3.

3. E Dexippo fragmenta tria inedita de obsidionibus Marcianopolis et Philippopolis et Sides (cod. fol. 74 verso — 76 verso).

4. E Polybii libro vicesimo primo fragmentum de obsidione Ambraciae, quod iam noveramus ex Herone De toleranda obsidione, unde depromtum inter Polybiana legitur. Nihil novi apographum praebet. (Codicis folium in postremis duobus fragmentis non notatur.)

5. Ex Eusebii Historiarum libro nono initium fragmenti de obsidione Thessalonices.

Inter inedita igitur desiderantur in apographo tum Polybii fragmentum de Syracusarum obsidione [ex libro octavo petitum et partim iam editum, ut dixi paullo ante. L. D.], tum quae de aliis duabus obsidionibus e Prisco, historico sui saeculi praestantissimo, excerpta in codice legebantur.

Quod attinet ad titulum libri *Πολιορκίαι διαφόρων πόλεων (Sièges de différentes villes)*, quem etiam excerptis suis Minas praefixit, aut loco suo motus huc migravit aut pars est inscriptionis olim uberioris. Videlicet priora fragmenta non de obsidionibus agunt, sed de proeliis sive *περὶ παρατάξεων*. Cuiusmodi descriptiones in codice (fol. 1—74) legebantur viginti sex, uti ex eo colligitur quod locis duobus e Polyaeno excerptis adscribuntur numeri *κε´* et *κϛ´*. His demum absolutis auctor ad obsidiones transit, quas introducit verbis: *Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς πολιορκίας κτλ.* Facilis igitur suspicio est haec *Περὶ παρατάξεων* et *Περὶ πολιορκιῶν* capita ambo in titulo operis olim commemorata, iisque generaliorem inscriptionem *Περὶ στρατηγημάτων* fuisse praemissam. Ac nescio an ex istis: *Sans parler des stratégies et des sièges*, concludere liceat in ipso codice Minam inscriptionem *Περὶ στρατηγημάτων* reperisse. Utut est, hoc certe constat inter titulos quinquaginta tres Constantinianos unum fuisse *De strategematis*. Nimirum in titulo *Περὶ γνωμῶν* ad finem fragmenti ex Polybii libro sexto excerptor adscripsit [p. 235, 4 huius ed.] *Ζήτει ἐν τῷ περὶ στρατηγημάτων.* [Non huius tituli diversa capita videri illa *Περὶ παρατάξεων* et *Περὶ πολιορκιῶν*, sed peculiares titulos, ut peculiaris titulus fuit *Περὶ ἐπιβουλῶν*, pluribus dicam alibi. L. D.] Neque ullus dubito quin fragmenta haec e Constantinianis illis eclogis promanaverint. Quid quod ulterius progrediendum esse possit videri. Etenim quum in codicis foliis singulis totidem fere

lineae contineantur atque in Vaticanis *Περὶ γνωμῶν* et in Valesianis *Περὶ ἀρετῆς* eclogis, praeterea vero etiam vocabulis nonnullis, quae ad codicis similitudinem Minas depinxit, scriptura prodatur ei quam Vaticanus liber et Valesianus ostendunt, simillima: suspicari sane licet codicem non duodecimo sed decimo saeculo vindicandum, et similiter atque Vaticanum et Valesianum illud ipsum exemplar, quod sibi Constantinus Porphyrogenitus exarari iusserit (V. Dindorfius in praef. ad Diodori ed. Paris. vol. II). Verum quemadmodum haec tenuiora sunt indicia quam ut certius quidquam pronuntiari queat, sic alia quaedam apographum potius et compendium uberioris eclogarum collectionis coarguunt. Facit huc primum tituli ratio perturbata, deinde illud quod in Constantinianis *Περὶ στρατηγημάτων* eclogis fragmentum e Polybii libro *sexto* petitum legebatur; quum hic codex, siquidem accurate excussus est, nihil nisi duo libri octavi et vicesimi primi fragmenta contineat. Quod denique in his nomen auctoris ad singula fragmenta repetitur, id a Vaticanis et Valesianis eclogis alienum est. Ceterum gratissima veniant necesse est quae ex hoc codice exhibemus. Nam Polybii fragmentum noveramus quidem, verum de libro, unde petitum esset, hucusque haud liquebat, unde libro XXII tributum erat, quem Polybius exorsus esse videtur ab iis quae de causis belli contra Perseum gesti leguntur 22, 22ª, quum huic fragmento praefixum in codice sit Ἐκ Πολυβίου βιβλ. κά, Ἀμβρακίας πολιορκία, et lectionis varietas quam codex praebebat pervetustus haud minimi erat momenti."

De libro Urbinate, cuius ex marginibus aliquoties sunt minora quaedam fragmenta recepta, Schweighaeuserus vol. 1, p. XLV: „Formae quadratae codex est foliis 286 membranaceis constans, inter graecos codices, qui ex Urbinate bibliotheca in Vaticanam transierunt, n. CII. signatus; a *Michaele Tra..- sp..* circa seculum XII iudice Spalletto exaratus." Continet secundum Schweighaeuserum vol. 2, p. 5, epitomen librorum 1—16, et 18, cui superscriptum *Πολυβίου τοῦ ΙΗ.* Initio desunt nonnulla folia ab alia manu suppleta, quae initio superscripsit: *Τῆς Πολυβίου Ἐπιτομῆς λόγος πρῶτος*, ut excerptis ex secundo superscriptum *Πολυβίου τοῦ Β'. λόγου.*

Haec autem epitome nihil commune habuit cum Excerptorum opere Constantiniano, sed pertinet ad illud genus Excerptorum, unde primum ab Hervagio Basileae 1549, opera Arnoldi Peraxyli Arlenii, praeter particulam libri 6, c. 19—42, iam a. 1529 ab Ioanne Antonio de Sabio Venetiis impressam, ex codice tum Augustano librorum 1 — 17, et alio, quem Diego Hurtado Mendozae, ex Iani Moschi Corcyrensis bibliotheca nacto, debuerat, edita est Epitome librorum 6 — 17, vel potius 18, quem ad librum pertinere videntur quae tribuit libro 17, et in aliis nonnullis est servata cum aliis quibusdam minoribus ex libris qui perierunt excerptis, quibus de codicibus alienum est ab hoc loco singulatim dici.

Omnium autem horum eclogariorum magis minusve manifesta est incuria, qua et in excerpendo sunt versati et suis rationibus accommodando verba Polybii, ut, quod initio dixi, saepe sit abstinendum ab emendandis iis quae ab illis depravata restitui iam non possunt. Cuius licentiae praeter codices eclogarum testis est Suidas, quem quicquid excerpsit ex Polybio non ex integro opere duxisse, sed ex eclogis, non iniusta est suspicio. Maiori etiam quam illos negligentia usum esse Heronem, qui amplas quasdam particulas, etiam in eclogis ex parte conservatas, excerpsit, illarum ipsarum ostendit comparatio. Itaque in his omnibus multa fuerunt intacta relinquenda quae certo restitui nequeunt.

EX EDITIONE SCHWEIGHAEUSERI AD 3, 1, VOL. 5, p. 495.

Dixerat Polybius 1, 3, uberiorem suam et propriam Historiam, eam, quam primo ac praecipue conscribere instituisset, a libro tertio incipere, et quidem a rebus Ol. CXL maxime gestis, qua Olympiade apud Romanos memorabile inprimis bellum Punicum secundum geri coeptum, apud Graecos bellum sociale gestum est, in Asia bellum de Coelesyria. Cum igitur res omnes, quae in singulis universi terrarum orbis partibus memoria dignae gestae sunt exponere constituisset; in posteriorum quidem temporum historia, quibus magis magisque immisceri connectique rebus Romanis res Graeciae et Orientis coeperunt (conf. 5, 105), ut in Romanis rebus non longe progredi historia posset, quin continuo subinde Graecarum rerum et Asiaticarum et Aegyptiarum facienda mentio esset; in illorum igitur temporum historia res omnes, ubivis terrarum gestas, ita per singulos annos est complexus, ut in cuiusque anni historia inciperet a rebus Italiae, tum ad res in Sicilia, in Hispania, in Africa, in Graecia, in Asia, in Aegypto gestas, progrederetur. Vid. 5, 31, 4 seq., 28, 14, 9 seqq. coll. cum c. 2. Et ea quidem ratione uti coepit ab Ol. CXLI. libro 7 eandemque tenuit sequentibus libris, e quibus nil nisi fragmenta et excerpta ad nos pervenerunt; quorum e numero excerptorum ea potissimum quae Excerpta antiqua vocavimus, satis clare expressa etiam nunc vestigia continent, e quibus series atque ordo intelligitur, quem in rebus cuiusque anni exponendis secutus est scriptor noster. Sed initio, ubi non-

dum adeo implicitae res Romanorum rebus ceterarum omnium gentium fuerunt, continua serie primum res Romanorum, per totam Olympiadem CXL ab anno urbis 535—538 gestas, toto hoc libro 3 est complexus. Deinde res Achaeorum, extrema Ol. CXXXIX annis urbis 533 et 534, et priore parte Olympiadis CXL annis 535 et 536 peractas, scilicet bellum Achaeorum et Philippi cum Aetolis et Lacedaemoniis, quod sociale bellum vocant, persecutus est lib. 4 ineunte usque ad c. 39 et c. 57 usque ad finem libri; tum rursus lib. 5, 1—30. Rebus autem Achaeorum lib. 4, c. 38—52 interseruit res Byzantiorum, et horum bellum cum Rhodiis eorumque socio Prusia, Bithyniae rege: tum Cretensium turbas, c. 53—55 et Mithridatis bellum cum Sinopensibus, c. 57. Porro res Syriacas et Aegyptiacas, eodem temporis spatio Olymp. CXXXXIX, 3 et 4, et Olymp. CXL, 1—3 gestas, usque ad pugnam ad Rhaphiam, complectitur l. 5, c. 31—87. Interspergit deinde memorabilem Rhodiorum casum, qui per idem tempus accidit, l. 5, c. 88—90. Tum repetit res Achaeorum et ad finem usque belli socialis Olymp. CXL. 3. a. U. 537. persequitur l. 5, c. 91—106. Denique, leviter perstrictis Aegypti et Syriae rebus, extrema Olymp. CXL, a. U. 538 (c. 107) statum et res Aetolorum (eod. cap.) et Macedonum (c. 108—110) post confectum bellum sociale paucis exponit; et subiecta Prusiae victoria de Gallis Asiam incolentibus et strage in eam gentem edita (c. 111) universae historiae rerum Ol. CXL. gestarum finem imposuit.

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

Cap. I. Connexio cum superioribus. Argumentum huius libri. Res Graecorum (Olymp. 140). Recapitulatio rerum Achaicarum ex libro II.

Cap. II. Cur ab hac Olympiade historiam suam incipiat auctor. Primum ibi desinit Aratus; deinde res istae auctoris aetati proximae sunt. Nova ubique rerum facies circa id tempus. Bellum sociale Achaeorum et Philippi cum Aetolis et Lacedaemoniis.

Cap. III. Caussae et origo belli. Aetoli pacis impatientes. Materiam belli quaerunt adversus Achaeos (Olymp. 139, 3. A. Urb. 533). Dorimachus Trichoniensis. Phigaleae residet nomine Aetolorum. Piratis favet adversus Messenios.

Cap. IV. Chironis villa. Sciron ephorus Messeniorum expostulat cum Dorimacho. Babyrtas. Bellum meditatur Dorimachus.

Cap. V. Ariston praetor Aetolorum infirmus. Res administrat Scopas. Hunc ad bellum adversus Messenios incitat Dorimachus. Bellum decernit Scopas. Apocleti Aetolorum.

Cap. VI. Piratas emittunt Aetoli. Clam tentant Peloponnesum. Timoxenus praetor Achaeorum. Taurion Peloponneso praefectus ab Antigono. Aratus praetor designatus Achaeorum (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Messeniam populantur Aetoli.

Cap. VII. Messeniis auxilium decernunt Achaei. Achaeorum armis diffidit Timoxenus. Aratus ante tempus init praeturam.

Cap. VIII. Arati ingenium et mores. Indoles animi dissidens ipsa secum. Eius rei exempla.

Cap. IX. Achaei in armis conveniunt. Aetolos Peloponnese excedere iubent. Parant abire Aetoli. Pheias ins. Elidis Aetoli Eleorum amici.

Cap. X. Aratus abeuntes observat. Arato diffidunt Aetoli. Iter avertunt adversus Achaeos.

Cap. XI. Aratus male consulit rebus suis. Commodum tempus locumque omittit.

Cap. XII. Pugna Achaeorum cum Aetolis ad Caphyas. Fugantur Achaei. Exitus pugnae.

Cap. XIII. Per Isthmum redeunt Aetoli. Caussa belli socialis.

Cap. XIV. Accusatur Aratus in conventu Achaeorum. Excusat se et liberaliter absolvitur.

Cap. XV. Decreta Achaeorum adversus Aetolos. Aetolorum absurdum decretum.

Cap. XVI. Sociorum responsa. Aetolorum insolentia. His Lacedaemonii clam favent. Illyrii ultra Lissum navigant. Scerdilaidus Aetolis se iungit adversus Achaeos.

Cap. XVII. Ariston praetor Aetolorum stolide dissimulat. Cynaetha oppidum Arcadiae. Cynaethenses exules reduces ab exilio produnt patriam.

Cap. XVIII. Proditione polemarchorum Cynaetham capiunt Aetoli. Occisis ipsis proditoribus, direpta urbe, Lusos et templum Dianae petunt.

Cap. XIX. Clitoriam frustra tentant. Sacrum deae pecus abigunt, Cynaetham comburunt. Demetrius Pharius frustra insectatur redeuntes Aetolos. Aratus imbellis.

Cap. XX. Arcadum virtus. Feritas Cynaethensium. Musicae studium Arcadibus necessarium. Philoxeni et Timothei nomi. Musicae imperitum esse nefas est Arcadi.

Cap. XXI. Cur Musicae studium necessarium sit Arcadibus. Coeli vis in hominum ingenium. Cynaethenses neglectu musicae efferati. Hortatur Polybius ad huius studium.

Cap. XXII. Philippus cum exercitu venit in Peloponnesum. Lacedaemone dissident Ephori. Adimantus favet Macedonibus. Per seditionem occiditur cum aliis.

Cap. XXIII. Legatio Spartanorum ad Philippum. Parthenius mons. Altera legatio. Severiora in Spartanos suadent alii.

Cap. XXIV. Clementius pronunciat rex, auctore, ut videtur, Arato. Sententia regis de Lacedaemoniis. Societas iungitur cum illis.

Cap. XXV. Corinthi conveniunt socii cum Philippo. Querelae eorum de Aetolis. Decretum adversus Aetolos.

Cap. XXVI. Initium belli socialis (Olymp. 140, 1. A. Urb. 535). Aetolos etiam nunc monet Philippus (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Amicitia Achaeorum et Philippi.

Cap. XXVII. Scopas praetor Aetolorum. Malitia huius populi. Similia Lacedaemoniorum facta. Stultitia cum malitia coniuncta.

Cap. XXVIII. Synchronismus.

Cap. XXIX. Philippi apparatus. Foedus cum Scerdilaido. Leges huius foederis.

Cap. XXX. Variorum sociorum responsa et decreta. Acarnanum ingenuitas. Epirotarum inconstans ratio. Legati ad Ptolemaeum.

Cap. XXXI. Messeniorum responsum. Turpis pax ignavia vel servitute quaesita.

Cap. XXXII. Optimates Messeniorum male consulunt civitati. Messenii semper odio Lacedaemoniorum obnoxii. Monitum Polybii ad Messenios et Megalopolitas.

Cap. XXXIII. Arcadia olim velut altera patria Messeniorum. Bellum Aristomenicum. Pugna ad Fossam. Arcadum fides in Messenios post pugnam Mantinensem. Utrosque ad concordiam hortatur Polybius.

Cap. XXXIV. Lacedaemonii dubitant de societate. Arcessunt legatum ab Aetolis. Machatas legatus Aetolorum. Infecta re discedit.

Cap. XXXV. Novi motus Spartae. Pompa Minervae Chalcioecae. Trucidantur Ephori Philippo faventes. Foedus iungitur cum Aetolis. Desiderium Cleomenis regis. Novi reges Spartae. Agesipolis. Lycurgus regiam dignitatem emit.

Cap. XXXVI. Lacedaemonii Argivis et Achaeis bellum inferunt. Plura oppida capiunt. Elei etiam bellum inferunt Achaeis.

Cap. XXXVII. Aratus Arati filius praetor Achaeorum (Olymp. 140, 1. A. Urb. 535). Scopas praetor Aetolorum. Synchronismus.

Cap. XXXVIII. Bellum Rhodiorum cum Byzantiis (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Situs Byzantii. Byzantii veluti communes Graecorum benefactores. Ratio situs tam opportuni.
Cap. XXXIX. Ponti Euxini descriptio. Duo Bospori. Cur Pontus iugiter effluat. Fluvii semper infundunt aquam, et aggesta humo fundum aquae attollunt.
Cap. XL. Rerum naturalium expositio historico non negligenda. Pontus Euxinus aliquando opplebitur. Palus Maeotis iam nunc oppleta, et eius aqua dulcis. Idem fiet Ponto.
Cap. XLI. Eius rei ratio et indicium. Stethe sive Dorsa in Ponto ante ostia Istri.
Cap. XLII. Ponti aqua dulcior quam reliqui maris. Narrationes mirae ratione diiudicandae.
Cap. XLIII. Descriptio Bospori Thracii. Fluxus aquae in freto varie repercussus. Languidior versus Calchedonem.
Cap. XLIV. Quanto commodior situs Byzantii, tanto incommodior situs Calchedonis.
Cap. XLV. A Thracibus continuis bellis premuntur Byzantii. Tantaleum supplicium patiuntur. Comontorius rex Gallorum.
Cap. XLVI. Galli devictis Thracibus premunt Byzantios. Tule regia, Cavarus rex Gallorum. Byzantii vectigal exigunt a navigantibus in Pontum.
Cap. XLVII. Rhodii frustra legatos mittunt Byzantium. Byzantiis bellum decernunt. Prusias Rhodiorum socius.
Cap. XLVIII. Socii Byzantiorum: Attalus, Achaeus, et rex Asiae cis Taurum. Achaeus, Seleuci comes in expeditione adversus Attalum et caedis eius vindex, spreto Antiocho diadema sumit.
Cap. XLIX. Caussae irarum Prusiae in Byzantios et amicitiae cum Rhodiis. Initium belli Rhodiorum cum Byzantiis.
Cap. L. Prusias Byzantiis Hieron adimit. Rhodiorum classis. Tiboetas patruus Prusiae.
Cap. LI. Andromachum patrem Achaei captivum Alexandriae a Ptolemaeo deprecantur Rhodii. Tiboetas in reditu moritur.
Cap. LII. Cavarus rex Gallorum pacem conciliat. Hasta simul et caduceus. Pax Byzantiorum cum Rhodiis et cum Prusia.
Cap. LIII. Res Cretenses. Rhodii Cnossiorum socii. Cnossii et Gortynii dominantur Cretae excepta Lytto. Polyrrhenii et alii deficiunt a Cnossiis. Seditio Gortynis.
Cap. LIV. Lyttus a Cnossiis diruitur. Lampaei excipiunt Lyttios.
Cap. LV. Cnossiorum socii Aetoli. Polyrrhenii et Lampaei societatem ineunt cum Philippo et Achaeis. Gortynii exules.
Cap. LVI. Bellum Mithridatis cum Sinopensibus. His varia

subsidia mittunt Rhodii. Situs Sinopes. Peninsulam muniunt Sinopenses.

Cap. LVII. Bellum sociale (Olymp. 140, 1. A. Urb. 535). Philippus Aetoliam petit. Aetoli insidiantur Aegirae. Situs Aegirae. Proditione capiunt Aetoli.

Cap. LVIII. Praedae inhiantes Aetoli repelluntur ab Aegiratis, et pereunt plerique.

Cap. LIX. Euripidas Aetolus fines Achaeorum populatur. Tichos castellum.

Cap. LX. Aratus segnis ad opem ferendam sociis. Dymaei, Pharaeenses et Tritaeenses privatim sibi consulunt. Malo exemplo commune Achaeorum deserunt.

Cap. LXI. Philippus cum exercitu in Epirum venit, Epirotis rogantibus. Ambracum obsidet.

Cap. LXII. Scopas invadit Macedoniam. Dium devastat. Pleni arrogantiae Aetoli.

Cap. LXIII. Philippus Ambracum capit. Sinus Ambracicus. Aetoliam invadit Philippus. Phoetias capit. Castra ponit ad Acheloum prope Stratum.

Cap. LXIV. Legati Achaeorum ad Philippum in Acarnaniam. Hic devastat Metropolin, Conopen, Ithoriam.

Cap. LXV. Paeanium et Oeniadas capit et Elaeum Calydoniae. Oeniadas munit.

Cap. LXVI. In Macedoniam redit. Ad eum venit Demetrius Pharius. Synchronismus.

Cap. LXVII. Dorimachus praetor Aetolorum Epirum populatur. Philippus Corinthum venit (Olymp. 140, 2. A. Urb. 536). Achaeos armatos convocat.

Cap. LXVIII. Euripidas Sicyoniam populaturus in Philippum incidit Caphyas tendentem.

Cap. LXIX. Turpiter suos deserit Euripidas. Chalcaspides Megalopolitani. Philippi victoria.

Cap. LXX. Caphyas pervenit. Ad Psophidem munitissimum oppidum castra ponit. Erymanthus Fluvius.

Cap. LXXI. Psophidi inhiat. Subito eam invadit et vi capit.

Cap. LXXII. Arcem deditione occupat. Urbem Achaeis reddit.

Cap. LXXIII. Lasio et Stratus Achaeis restitutae. Olympia. Elidem populatur Philippus. Opulentia agri Elei. Vita sacrosancta Eleorum.

Cap. LXXIV. Hi vetus privilegium neglexerunt. Pax summum bonum. Eleos admonet auctor.

Cap. LXXV. Thalamas castellum capit Philippus. Immensa praeda potitur.

Cap. LXXVI. Apelles unus ex eius tutoribus. Achaeos in servitutem redigere conatur. Vetat Philippus monente Arato.

Cap. LXXVII. Egregia Philippi iuvenis indoles. Triphyliam petit. Aetoli Eleis auxilia mitunt, duce Phillida. Triphyliae situs et oppida. Aliphera.

Cap. LXXVIII. Magnifica statua Minervae in Aliphera. Hanc urbem oppugnat Philippus et capit.
Cap. LXXIX. Aetolorum mala fides in socios. Typaneae, Hypana et Phialia traduntur Philippo.
Cap. LXXX. Huic Lepreatae urbem tradunt invito Eleorum et Aetolorum praesidio. Samico et omni Triphylia potitur Philippus. Megalopolin venit.
Cap. LXXXI. Chilo Spartae tyrannidem affectat. Ephoros trucidat. Aegre evadit Lycurgus. Nil proficit Chilo. Varia Lacedaemoniorum fortuna.
Cap. LXXXII. Philippus Argis hiemat. Apelles Arato obtrectat et insidiatur. Eperatus Apellis opera praetor Achaeorum creatur.
Cap. LXXXIII. Philippus Tichos castellum Dymaeis recuperat. Elidem depopulatur.
Cap. LXXXIV. Amphidamus Eleus sine pretio dimissus a Philippo. Calumniae Apellis in Aratum.
Cap. LXXXV. Apelli respondet Aratus.
Cap. LXXXVI. Innocentia Arati et malitia Apellis.
Cap. LXXXVII. Aliis pariter insidiatur iste. Novus calumniandi modus. Prudens Antigoni testamentum. Omnia ad se rapere studet Apelles. Philippus Argos in hiberna redit.

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

Cap. I. Eperatus praeturam init apud Achaeos. Philippus ad Aratum rursus se applicat. Decretum concilii Achaeorum.
Cap. II. Mari bellum gerere statuit Philippus. Promtitudo militum Macedonum. Apelles coniurat cum Leontio et Megalea. Corintho cum classe proficiscitur Philippus.
Cap. III. Elei Cyllenen muniunt. Cephalleniam petit Philippus. Pronni, Palus oppida. Cephalleniae situs.
Cap. IV. Philippus ad Paluntem. Suspensum murum deiicit. Per Leontii perfidiam urbe non potitur.
Cap. V. Acarnanes Philippum invitant ad invadendam Aetoliam. Messenii opem eius implorant adversus Lycurgum. Arati consilium sequitur. Limnaeam appellit.
Cap. VI. Acarnanes se ei iungunt. Thermum Aetoliae petit.
Cap. VII. Consilium regis frustra impedire conatur Leontius. Acheloum superat Philippus. Metapam occupat oppidum ad Trichonium lacum.
Cap. VIII. Thermum pervenit. Huius urbis insignis opulentia. Omnia diripiunt vel incendunt Macedones.
Cap. IX. Templum evertunt. Sami poetae epigramma. Vindictae nimis indulget Philippus. Moderatior olim Antigonus in Spartanos.

Cap. X. Et Philippus Amyntae filius in Athenienses, Alexander in Thebanos et in Persas. Procedente aetate peior fit Philippus.
Cap. XI. Thermi irae nimis indulget. Ius belli. Iusta moderatio victoris. Discrimen tyranni et regis.
Cap. XII. Iustitia vincere hostem praeclarissima victoria. Demetrius Pharius malus Philippi consultor.
Cap. XIII. Thermo regreditur Philippus. Aetoli extremum agmen carpentes repelluntur. Pamphium, Metapam devastat. Acrae, Conope. Ad Stratum castra ponit.
Cap. XIV. Limnaeam ad naves ex Aetolia redit. Convivio excipit duces suos. Tristes intersunt Megaleas et Leontius.
Cap. XV. Leontius cum suis Aratum invadunt. Megaleas et Crino in carcerem ducuntur.
Cap. XVI. Aratum tutatur rex. Leucadem redit. Iudicio condemnantur inimici Arati.
Cap. XVII. Lycurgi conatus adversus Messenios et Tegeatas, Eleorum adversus Dymaeos. Dorimachi irrita expeditio in Macedoniam. Corinthum redit Philippus.
Cap. XVIII. Spartam properat. Mira celeritate omnia gerit.
Cap. XIX. Ad Amyclas prope Lacedaemonem castra ponit. Laconicam usque ad Taenarum populatur.
Cap. XX. Messenii serius Tegeam conveniunt. Ad Glympes castra ponunt. Castris exuuntur a Lycurgo. Hic ad Spartam Philippum exspectat.
Cap. XXI. Menelaium occupat prope Lacedaemonem. Locorum situs in historia accurate designandus.
Cap. XXII. Spartae situs. Lycurgus et Lacedaemonii exspectant Philippum. Hic Lycurgum de Menelaio deturbare parat.
Cap. XXIII. Depellitur Lycurgus a Menelaio. Erumpentes Spartanos in urbem compellit.
Cap. XXIV. Eius castra prope Spartam. Ex Laconica Corinthum redit.
Cap. XXV. Leontius seditionem excitat militum.
Cap. XXVI. Apellem Chalcide arcessit. Is magna cum pompa Corinthum intrat. Ad regem non admittitur. Aulici calculis computatorum sunt similes. Megaleas aufugit. In Phocidem frustra abit Philippus.
Cap. XXVII. Sicyone ad Aratum devertit. Leontius in vincula ductus. Occiditur a Philippo.
Cap. XXVIII. Induciae Philippi cum Aetolis. Hos incitat Megaleas, qui mox manus sibi infert. Apelles in vinculis moritur.
Cap. XXIX. Non convenit pax cum Aetolis. Ptolemaeus capitis poena afficitur. Synchronismus. Lycurgus ad Aetolos profugit.
Cap. XXX. Philippus hibernat in Macedonia. Pyrrhias Ae-

tolus Achaiam populatur. Iners praetor Achaeorum Eperatus. Aratus senior praetor Achaeorum (Olymp. 140, 3. A. Urb. 537). Res Asiae.

Cap. XXXI. Bellum Antiochi et Ptolemaei de Coelesyria. Instituti ratio in narrandis rebus Asiae. Historiam universalem scribit Polybius.

Cap. XXXII. Principium plus quam dimidium totius.

Cap. XXXIII. Ante Polybium solus Ephorus historiam universalem scripsit. Annales temporum in parietibus descripti.

Cap. XXXIV. Ptolemaeus Philopator rex Aegypti (Olymp. 139, 2. A. Urb. 532). Res externas sedulo curaverant reges Aegypti. Omnia negligit Ptolemaeus Philopator.

Cap. XXXV. Cleomenes Alexandriae. Eum negligit Ptolemaeus. Sosibius princeps minister regis. Suspectum habet Cleomenem.

Cap. XXXVI. Cleomenes suspectus Alexandriae.

Cap. XXXVII. Nicagoras Messenius hospes Archidami regis Spartanorum (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Archidamum perfide occiderat Cleomenes. Nicagoras venit Alexandriam.

Cap. XXXVIII. Per eum Cleomeni insidiatur Sosibius. In custodiam datur Cleomenes.

Cap. XXXIX. E custodia elabitur. Manus sibi infert.

Cap. XL. Res Syriae. Theodotus Syriae praefectus a Ptolemaeo desciscit ad Antiochum (Olymp. 140. A. Urb. 535). Antiochus magnus Seleuci Callinici filius succedit fratri Seleuco in regno Syriae (Ol. 139, 1. A. Urb. 531). Eius praefecti Achaeus, Molon et Alexander.

Cap. XLI. Molo Mediae praefectus deficit ab Antiocho (Ol. 139, 2. A. Urb. 532). Hermeas princeps minister Antiochi invidus et crudelis. Epigenes dux copiarum suadet Antiocho ut ipse contra Molonem proficiscatur.

Cap. XLII. Epigenem calumniatur Hermeas. Xeno et Theodotus Hemiolius mittuntur adversus Molonem. Antiochum stimulat Hermeas ad bellum adversus Ptolemaeum.

Cap. XLIII. Antiochi nuptiae cum Laodice. Mithridates rex Ponti. Molo terret duces Antiochi. Potitur Apolloniatide.

Cap. XLIV. Mediae descriptio. Eius fines.

Cap. XLV. Molonis potentia formidabilis. Castra ad Ctesiphontem. Xenoctas mittitur adversus Molonem (Ol. 139, 3. A. Urb. 533.) Antiochus Coelesyriam invadit. Marsyas campus. Calamus odoratus.

Cap. XLVI. Gerrha et Brochos castella defendit Theodotus. Recedit Antiochus. Xenoetae expeditio adversus Molonem. Tigrim traiicit.

Cap. XLVII. Transitum impedire frustra tentat Molo. E castris profugit. Eius castra occupat Xenoetas.

Cap. XLVIII. Subito rediens Molo Xenoetam opprimit, eius-

que exercitum misera clade afficit. Seleuciam ad Tigrim capit, mox et Susa excepta arce. Parapotamiam et Mesopotamiam occupat.

Cap. XLIX. Deliberat Antiochus de bello adversus Molonem. Hermeae convicia in Epigenem. Decernitur expeditio regis adversus Molonem.

Cap. L. Dolo Hermeae amandatur Epigenes. Cyrrhestarum seditio. Novo dolo Hermeae occiditur Epigenes.

Cap. LI. Antiochiae Mygdoniae hiemat Antiochus. Libam venit (Ol. 139, 4. A. Urb. 534). Hermeas iuxta Tigrim censet pergendum. Tigrim traiicere suadet Zeuxis.

Cap. LII. Traiecto Tigri Apolloniam venit Antiochus. Molo pariter Apolloniatidem repetit. Occurrunt sibi uterque exercitus. Stratagema Molonis irritum.

Cap. LIII. Pugna Antiochi cum Molone.

Cap. LIV. Victoria Antiochi. Molo eiusque fratres sibi manus inferunt. Cadaver Molonis cruci affigitur. Hermeas saevit in Seleucienses et Adiganes.

Cap. LV. Antiochi expeditio adversus Artabazanem. Ei nascitur filius. Regnum Artabazanis. Pax cum eo facta.

Cap. LVI. Apollophanes medicus monet Antiochum de tollendo Hermea. Consentit rex. Occiditur Hermeas. Domum redit Antiochus.

Cap. LVII. Achaeus expeditionem in Syriam molitur. Regium titulum assumit. Ob seditionem exercitus omittit expeditionem.

Cap. LVIII. Bellum Antiochi cum Ptolemaeo de Coelesyria. Seleucia princeps urbs Syriae in manibus adhuc erat Aegyptiorum (Ol. 140, 1. A. Urb. 535).

Cap. LIX. Seleuciam terra marique obsidet Antiochus. Situs Seleuciae. Orontes fluvius.

Cap. LX. Antiochus oppugnat Seleuciam. Urbem in deditionem accipit.

Cap. LXI. Theodotus Antiochum in Coelesyriam invitat; hanc petit Antiochus.

Cap. LXII. Tyrum et Ptolemaidem a Theodoto accipit. Aliis oppidis potitur.

Cap. LXIII. Ministri Ptolemaei legationihus distinent Antiochum. Interim bellum parant. Magna cura in Aegypto instauratur militia.

Cap. LXIV. Instauratio militiae.

Cap. LXV. Copiae et duces Ptolemaei.

Cap. LXVI. Dura oppidum frustra oppugnat Antiochus. Inducias init cum Ptolemaeo. Sperat se retinere posse Coelesyriam.

Cap. LXVII. Irritae legationes inter Antiochum et Ptolemaeum.

Cap. LXVIII. Terra marique inchoatur bellum (Ol. 140, 2.

A. Urb. 536). Nicolaus dux copiarum Ptolemaei. Perigenes nauarchus. Angustias ad Platanum et Porphyreonem occupat Nicolaus. Antiochus Aradios in societatem accipit. Phoenicen intrat iuxta Theuprosopon. Nicarchus et Theodotus eius duces. Diognetus nauarchus.

Cap. LXIX. Nicolaum statione depellit Antiochus.

Cap. LXX. Ei Philoteria et Scythopolis traduntur. Atabyrium capitur. Ad eum transeunt Keraeas et Hippolochus.

Cap. LXXI. Arabes ei se iungunt. Abila in Galaditide et Gadara capit. Rhabbatamana expugnat. Ptolemaidem hibernatum concedit.

Cap. LXXII. Res Asiae Minoris. Pednelissus oppidum Pisidiae obsidetur a Selgensibus. Obsessis auxilia mittit Achaeus. Aditus omnes occupant Selgenses. His deceptis penetrat Garsyeris dux Achaei.

Cap. LXXIII. Garsyeridi se iungunt Etennenses et Aspendii. Ad Pednelissum parum proficit ille. Obsidetur a Selgensibus, qui mox in fugam vertuntur. Pednelissus obsidione liberatur.

Cap. LXXIV. Garsyeris Selgas obsidet. Logbasis legatus Selgensium Achaeo patriam prodit.

Cap. LXXV. Facillime decipiuntur homines. Ei errori medetur studium historiae. Achaeus ipse Selgam venit. Logbasis dolum molitur adversus patriam.

Cap. LXXVI. Proditur dolus. Logbasis occiditur. Pacem cum Achaeo faciunt Selgenses. Hic populus Lacedaemoniorum cognatus.

Cap. LXXVII. Attalus Achaeo Aeolidem eripit et Mysiam.

Cap. LXXVIII. Lunae defectus terret Gallos in exercitu Attali. Invitante Attalo Tectosages Galli in Asiam traiecerant. Pergamum redit Attalus.

Cap. LXXIX. Continuatio belli Coelesyriaci (Ol. 140, 3. A. Urb. 537). Ptolemaeus et Antiochus ad pugnam se parant. Antiochi copiae.

Cap. LXXX. Ptolemaeus cum exercitu prope Rhaphiam considet. Illius castris castra opponit Antiochus.

Cap. LXXXI. Aetolica Theodoti audacia. Ptolemaeum occisurus medicum obtruncat.

Cap. LXXXII. Pugna ad Rhaphiam. Ptolemaei acies et Antiochi.

Cap. LXXXIII. Reges hortantur suos.

Cap. LXXXIV. Commissio pugnae ad Rhaphiam. Elephantorum pugna. Libyci elephantes timent Indicos. Laevum Ptolemaei cornu vincitur.

Cap. LXXXV. Dextrum cornu vincit. Phalangum pugna. Fugatur phalanx Antiochi.

Cap. LXXXVI. Ptolemaeus victor. Numerus desideratorum. Coelesyriae civitates certatim Ptolemaeo se tradunt.

Cap. LXXXVII. Antiochus pacem petit. Ptolemaeus quieti nimis indulgens. Pacem cum Antiocho componit.

Cap. LXXXVIII. Rhodiorum felix calamitas. Hieronis et Gelonis dona iis collata.

Cap. LXXXIX. Ptolemaei, Antigoni Seleucique dona.

Cap. XC. Aliorum principum ac civitatum dona. Admonitio ad Graecos regum largitiones sectantes.

Cap. XCI. Bellum sociale (Ol. 140, 3. A. Urb. 537). Lycurgus Spartam ab exsilio revocatur. Aratus praetor Achaeorum militiam instaurat.

Cap. XCII. Lycurgus Messeniam invadit. Pyrrhias Aetolus cum eo se coniungere non potest. Infecta re discedit Lycurgus.

Cap. XCIII. Dissidia Megalopolitanorum de instauranda urbe. Prytanis Peripateticus. Dissidia Megalopolitanorum componit Aratus.

Cap. XCIV. Lycus propraetor ditionis Pharaeensis. Contra Euripidam Aetolum feliciter pugnat. Mari quoque bene rem gerunt Achaei.

Cap. XCV. Scerdilaidus a Philippo alienatus. Taurio negligens adversus Aetolos. Achaei bene rem gerunt in Elide et in oris Aetoliae.

Cap. XCVI. Aetolorum et Acarnanum mutuae incursiones. Simulata proditio urbis Phanotensium. Agetas Aetolus suis artibus luditur.

Cap. XCVII. Philippus Bylazora capit in Paeonia. Bottiaea. Amphaxitis. Edessa. Melitaeae scalas iusto breviores applicat.

Cap. XCVIII. Cautio in molitionibus adhibenda, quae nunquam sine damno negligi potest. Methodus metiendi scalas.

Cap. XCIX. Thebas Phthiotidas tenent Aetoli. Hanc urbem oppugnat Philippus.

Cap. C. Expugnat et mutato nomine Philippopolin appellat.

Cap. CI. Adversus Scerdilaidum contendit. Argis accipit nuncium de clade Romanorum. Ei suadet Demetrius Pharius ut in Italiam traiiciat.

Cap. CII. Pacem cum Aetolis facere cupit. Cleonico utitur internuncio. Pyrgus. Panormus portus Peloponnesi. Res Zacynthi constituit.

Cap. CIII. Aetoli cum Philippo et Achaeis agunt de pace. Ad illos Agelai Naupactii oratio.

Cap. CIV. Eiusdem oratio de pace.

Cap. CV. Convenit pax Achaeis et Philippo cum Aetolis. Synchronismus. Ab hoc tempore res Orientis connecti coeperunt cum rebus Occidentis. Nexus narrationis.

Cap. CVI. Timoxenus praetor Achaeorum (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Quies in Peloponneso restituta. Athenienses abiecte adulantur regibus.

Cap. CVII. Ptolemaeo conflatur bellum ab Aegyptiis. Antiochus bellum parat adversus Achaeum. Aetoli pacis impatientes. Agelaus praetor.
Cap. CVIII. Scerdilaidus plura oppida Philippo eripit (Ol. 140, 3. A. Urb. 537). Hunc bello terrestri petit Philippus. Oppida capta recipit.
Cap. CIX. Classem centum lemborum parat (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Oram Illyriae petit.
Cap. CX. Panicus terror invadit classem. Praepropere domum se recipit Philippus.
Cap. CXI. Galli Ilium obsidentes eiiciuntur Troade. Delentur a Prusia. Transitus ad librum sextum.

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI.

Cap. I. Argumentum libri sexti.
Cap. I, a. *Cur, omissa narrationis serie, in hoc tempus Romanae reipublicae expositionem transferat, accurate explicat Polybius.*
Cap. II. Roma condita. Olympiadum ratio. Palatium. Numa Pompilius. Passum pro vino bibunt mulieres Romanae. Ostia condita. L. Tarquinius rex Romanorum. Olcium. Varia fragmenta minora.
Cap. III. Respublica Romana difficilem habet cognitionem. Consueta partitio trium formarum reipublicae. Ea non satis accurata.
Cap. IV. Differt inter monarchiam et regnum; oligarchiam et aristocratiam; democratiam et ochlocratiam. Sex genera rerumpublicarum. Mutua conversio unius generis in aliud.
Cap. V. Plato de republica. Primum initium civitatum.
Cap. IV. Origo notionum iusti et honesti. Regni origo.
Cap. VII. Benevolentia subditorum in regum familiam. Tyrannidis origo.
Cap. VIII. Aristocratiae ortus. Oligarchia.
Cap. IX. Democratiae origo. Ochlocratia et manuum violentia. Orbis revolutionum aequabilis in rebuspublicis.
Cap. X. Lycurgi leges de republica.
Cap. XI. Forma reipublicae Romanae similis Laconicae. Respublica Romana e tribus formis mixta. Iura cuiusque partis.
Cap. XII. Potestas consulum in urbe; in bello. Horum veluti regia potestas.
Cap. XIII. Senatus potestas. Aristocraticum videtur esse regimen.
Cap. XIV. Populi potestas in republica. Capitis reis in voluntarium exsilium licet abire.
Cap. XV. Unus ordo indiget alterius. Consul indiget opis populi et senatus.

Cap. XVI. Senatus obnoxius populo.
Cap. XVII. Senatui populus.
Cap. XVIII. Forma reipublicae Romanae omnium commodissima: malis suis ipsa ex se medetur.
Cap. XIX. Militia Romana. Ante delectum militum creantur tribuni. Numerus stipendiorum militarium. Conscriptio militum. Distributio tribunorum.
Cap. XX. Delectum peragunt tribuni. Peditum numerus in legione. Equites.
Cap. XXI. Sacramentum militare. Sociorum conscriptio. Quatuor genera peditum in legione.
Cap. XXII. Arma velitum.
Cap. XXIII. Gravis armatura. Scutum, gladius, pila. Galea cristata, pectorale, lorica. Hastae triariorum.
Cap. XXIV. Centuriones. Uragi, Optiones. Manipuli. Vexillarii. Centurionum officium.
Cap. XXV. Equitum turmae. Decuriones. Arma equitum olim parum commoda. Deinde ad morem Graecorum in melius mutata.
Cap. XXVI. Conveniunt in armis loco a cos. edicto. Socii. Praefecti sociorum. Extraordinarii. Alae sociorum. Dispositio exercitus.
Cap. XXVII. Castrametatio. Praetorium. Tribunorum tentoria.
Cap. XXVIII. Tentoria legionum et equitum.
Cap. XXIX. Viae castrorum. Tentoria triariorum, principum, hastatorum.
Cap. XXX. Locus sociorum in castris. Via quintana.
Cap. XXXI. Forum et Quaestorium in castris. Selecti ex extraordinariis. Evocati. Extraordinariorum tentoria. Extranei socii. Castrorum species similis urbi. Spatium inter tentoria et vallum.
Cap. XXXII. Universum spatium castrorum. Quid fiat si maior numerus sociorum. Iuncta castra amborum consulum. Singula castra consularia.
Cap. XXXIII. Sacramentum castrense. Ministeria castrensia militum. Custodiae diurnae.
Cap. XXXIV. Fossa et vallum circa castra. Tribunorum officium in castris. Minores duces praesto sunt maioribus. Tessera nocturna.
Cap. XXXV. Vigiliae nocturnae. Ad vallum excubant velites. Vigiliarum tessellae. Circuitores. Buccina datur signum vigiliarum.
Cap. XXXVI. Circuitionis ratio. Severa inquisitio.
Cap. XXXVII. Supplicium militare, fustuarium. Poenae quarum arbiter tribunus. Crimina et delicta militaria. Fructus severitatis disciplinae.
Cap. XXXVIII. Decimatio.

Cap. XXXIX. Praemia militaria, stipendium.
Cap. XL. Agmen.
Cap. XLI. Castrametatio in itinere.
Cap. XLII. Melior Romanorum ratio quam Graecorum.
Cap. XLIII. Reipublicae Romanae cum aliis collatio. Respublicae veteribus celebratae. Thebanorum respublica per se nihil praestantiae habuit.
Cap. XLIV. Atheniensium respublica similis navi sine praefecto. Athenis et Thebis turba hominum dominatur.
Cap. XLV. Cretensium respublica perperam confertur cum Laconica. Instituta Laconica.
Cap. XLVI. Contraria instituta Cretensium. Horum respublica dissimilis Laconicae.
Cap. XLVII. Cretica reipublicae forma minime laudanda. Platonis respublica.
Cap. XLVIII. Reipublicae Laconicae laudes. Eius incommoda.
Cap. XLIX. Reipublicae Laconicae incommoda.
Cap. L. Eius commoda et incommoda.
Cap. LI. Respublica Carthaginiensium. Incrementum, vigor, senectus rerumpublicarum.
Cap. LII. Poeni re nautica praestant. Militia pedestri praestant Romani. Poenorum milites pro alienis pugnant, Romani pro suis. Italici natura et usu fortiores Afris. Incitamenta virtutis apud Romanos.
Cap. LIII. Mortuorum laudatio pro rostris. Maiorum imagines comitantur exsequias.
Cap. LIV. In oratione funebri laudantur et facta maiorum. His rebus iuvenes ad praeclara facinora excitantur.
Cap. LV. Horatius Cocles.
Cap. LVI. Avaritia Poenorum. Romanorum moderatio. Horum religio. Iurisiurandi religio apud Romanos.
Cap. LVII. Futura reipublicae Romanae ruina.
Cap. LVII, a. *Romana respublica Hannibalis temporibus pulcherrima. Quid supersit dicendum. Multi iniuste historicos obiurgant propter praetermissas minoris momenti res. Non ex omissis aestimandi scriptores sed ex dictis.*
Cap. LVII, b. *Res quaeque sane iudicanti opportuno tempore spectandae.*
Cap. LVIII. Vigor et constantia reipublicae Romanae tempore Hannibalis (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Captivos Romani redimere nolunt. Romano militi aut vincendum aut moriendum.
Cap. LIX. Rhynchus.

ARGUMENTUM LIBRI SEPTIMI.

C. I. (Ol. 141, 1. A. Urb. 539.) Campanorum defectio. Petelini fame expugnantur a Poenis. Capua deficit a Romanis.

Cap. II. Hieronymi legatio ad Hannibalem.
Cap. III. Legatis Romanis illudit Hieronymus.
Cap. IV. Eius foedus cum Poenis de dividenda Sicilia. Hieronymus Pyrrhi nepos. Alio foedere totam Siciliam sibi paciscitur.
Cap. V. Nova legatio Romanorum ad eum. Absurda a Romanis postulat. Bellum adversus illos parat.
Cap. VI. Situs urbis Leontinorum.
Cap. VII. Hieronymi vitia a nonnullis exaggerata.
Cap. VIII. Laus Hieronis. Laus Gelonis.
Cap. IX. Foedus Philippi cum Hannibale. Formula foederis.
Cap. X. Seditio Messeniorum. Gorgus nobilis Messenius.
Cap. XI. Inter sacrificandum Philippi deliberatio de Ithomata arce Messeniorum. Demetrii consilium. Arati consilium sequitur Philippus.
Cap. XII. Adversus Messenios primum pravos mores nudavit Philippus. Ante id tempus Graecis cunctis fuerat adamatus. Olim Graecorum deliciae, exinde odiosus omnibus.
Cap. XIII. Aratus honesta, Demetrius prava suasit Philippo. Ex homine lupus.
Cap. XIV. Aratus et Demetrius contraria suadent Philippo. Delectus amicorum maximi est momenti.
Cap. XV. Bellum Antiochi cum Achaeo. Iam in alterum annum oppugnantur Sardes. Munitissimae urbes interdum facillime capiuntur. Lagoras Cretensis. Ex avibus cognoscit partem incustoditam muri.
Cap. XVI. Lagorae consilium probat Antiochus.
Cap. XVII. Felix Lagorae audacia. Achaeus arcem Sardium tenet. Antiochi stratagema. Aribazus urbis praefectus.
Cap. XVIII. Lagoras in murum per praerupta escendit. Sardium urbe potitur Antiochus.
Cap. XIX. Varia fragmenta minora.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

Cap. I. (Ol. 141. 2. A. Urb. 540). *Mors Tiberii, ducis Romani.* Prudentissimi interdum capiuntur ab improbis. Alii sua imprudentia. Archidamus. Pelopidas. Cn. Cornelius.
Cap. II. Idonea fidei pignora capienda. Sed et cautus capi potest: quod Achaeo accidit.
Cap. III. Pervicacia Romanorum Poenorumque in gerendo bello. Magni ubique terrarum apparatus.
Cap. IV. Historiae particularis imperfectio; universalis utilitas.
Cap. V. Appius terra oppugnat Syracusas. Archimedis solertia. Hexapyla.

Cap. VI. Marcellus classe Achradinam aggreditur, sambucas comparat.
Cap. VII. Archimedis machinae.
Cap. VIII. Idem. Marcelli scomma.
Cap. IX. Appius non felicior Marcello. Oppugnatio in obsidionem mutatur. Ingenium unius hominis quantum possit. Terra marique obsidentur Syracusae. Marcellus reliquam Siciliam infestat.
Cap. X. Philippi in Messenios impietas perperam a nonnullis scriptoribus excusata. Difficile est libere historiam scribere.
Cap. XI. Theopompi inconstantia et maledicentia. Theopompus de Philippo, Amyntae filio eiusque amicis.
Cap. XII. Huius historici maledicentia.
Cap. XIII. Idem.
Cap. XIV. Aratum veneno tollit Philippus. Aratus post mortem ab Achaeis cultus.
Cap. XV. Lissum tentat Philippus. Lissi et Acrolissi situs. Stratagema Philippi.
Cap. XVI. Acrolissum stratagemate tentat. Lissum vi capit. Illyrici maiore parte potitur.
Cap. XVII. (Ol. 141, 2. A. Urb. 540.) Bolis Cretentis a Sosibio Sardes mittitur ad liberandum Achaeum. Cambylus praefectus Cretensium Sardibus. Sosibius et Bolis. Nicomachus et Melancomas.
Cap. XVIII. Bolis cum Cambylo agit per Arianum. Cretica deliberatio. Partes inter se dividunt Bolis et Cambylus.
Cap. XIX. Dolus eorum probatur Antiocho.
Cap. XX. Dolus Bolidis et Cambyli.
Cap. XXI. Achaei cautio. Cum Cretense cretissans. Laodice uxor Achaei.
Cap. XXII. Capitur hic et ad Antiochum vinctus ducitur. Eius genus et dignitas.
Cap. XXIII. De eo supplicium sumitur. Arx Sardium tra ditur Antiocho. Achaei fatum, exemplum posteris.
Cap. XXIV. Cavarus bonus princeps corrumpitur ab assentatore.
Cap. XXV. Xerxes regulus Armosatae in regno confirmatur ab Antiocho.
Cap. XXV, a. *Tarentini superbia elati Pyrrhum acciverant.* Diuturna licentia satietatem praesentium rerum gignit et domini desiderium. Nuncio Tarentum et Thurios perlato, indignatio multitudinis.
Cap. XXVI. Tarentum proditur Hannibali. Philemenus et Nico agunt cum eo. Pecora volentibus hostibus abacta.
Cap. XXVII. Pactum proditorum cum Hannibale (Ol. 141.

4. A. Urb. 542). Philemenus venator. C. Livius praefectus praesidii Romani. Convivium in Museo.
Cap. XXVIII. Morbum simulat Hannibal. Tarentum progreditur. Philemenus dux itineris.
Cap. XXIX. Livii compotatio in Museo coniuratis opportuna. Omnia curant coniurati.
Cap. XXX. Temenis porta. Hyacinthi tumulus. Tarentinorum sepulcra in urbe. Pythonici sepulcrum. Se accingunt coniurati. Omnia de quibus convenerat agunt. Custodibus oppressis portas aperiunt.
Cap. XXXI. Tarentum intrat Hannibal. Philemenus cum apro per aliam portam ingreditur.
Cap. XXXII. Urbe potitur Hannibal. Livius in arcem evadit. Novus dolus Philemeni. Caedes Romanorum Tarenti.
Cap. XXXIII. Hannibal benignus in Tarentinos.
Cap. XXXIV. Urbem ab arce intersepit frustra impedientibus Romanis.
Cap. XXXV. Nova fossa valloque munitur Tarentum. Sotera via et Bathea. Galaesus s. Eurotas fl.
Cap. XXXVI. Arx Tarenti oppugnatur. Per siccum transvehuntur naves Tarentinorum.
Cap. XXXVII. Expugnatio Syracusarum. Epipolae captae.
Cap. XXXVIII. Varia fragmenta minora. Cn. Scipio in Hispania vallum e clitellis facere iubet milites.

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Cap. I. (Ol. 142. 1. A. Urb. 543.) Olympiadum ratio. Varia historiarum genera. Ephorus. Res gestas exponit Polybius.
Cap. II. Alia genera consulto omittit. Hoc utilissimum iudicat.
Cap. III. Bellum Hannibalicum. Appius Capuam, Hannibal Appium obsidet. Invictus Romanorum animus. In equitatu praecipua vis Hannibalis.
Cap. IV. Cur Capuam reliquerit Hanuibal.
Cap. V. Capuanos de consilio suo monet. Hannibal ad Romam.
Cap. VI. Consternatio Romae. Mos matronarum. Cnaeus et Publius coss. Agrum Romanum populatur Hannibal.
Cap. VII. Recedit ab urbe. Eum persequitur Sulpicius cos. Regium petit Hannibal.
Cap. VIII. Res gestae Epaminondae ad Spartam et ad Mantineam.
Cap. IX. Collatae cum rebus Hannibalis ad Capuam et ad Romam. Bomilcar classis praefectus Poenorum Tarentinis frustra auxiliari tentat.

Cap. X. Ornamenta Syracusarum Romam translata parum recto consilio Romanorum. Invidiosum decus Romae. Verum decus Romae. Praedictis spoliis privatas domos urbemque exornant.

Cap. XI. Hasdrubal Gisconis filius iniquus in Indibilem.

Cap. XII. Partes artis imperatoriae. In bello plura dolo quam aperta vi geruntur. Casus fortuitus. Varia momenta ad actionem pertinentia.

Cap. XIII. Silentium. Itinerum intervalla. Conversiones coeli. Locus rei agendae. Tesserae et signa.

Cap. XIV. Tres viae harum rerum discendarum. Temporum rationes nosse debet imperator.

Cap. XV. Partes diei et noctis.

Cap. XVI. Ulyssis Homerici peritia.

Cap. XVII. Arati imperitia ad Cynaetham oppidum. Oves pellitae. Signa duplicata.

Cap. XVIII. Cleomenis error ad Megalopolin. Philippi peccata ad Melitaeam.

Cap. XIX. Nicias Atheniensis turbatur defectu lunae. Scalarum commetiendarum ratio.

Cap. XX. Geometriam nosse debet imperator. Polybii Commentarii tactici. Artes praeparatoriae.

Cap. XXI. Sparta duplo maior Megalopoli. Ex circuitu urbis non intelligitur magnitudo. Collibus superstructae urbes.

Cap. XXII. (Ol. 142. 2. A. Urb. 544.) Unus Hannibal ubique omnia gerit. De eius ingenio dissentiunt auctores. Multa contra institutum suum faciunt homines.

Cap. XXIII. Agathocles. Cleomenes. Athenienses. Lacedaemonii. Philippus.

Cap. XXIV. Hannibal varius pro varietate temporum et amicorum. Hannibal cognomine Monomachus saevorum consiliorum auctor.

Cap. XXV. Avaritiae accusatur Hannibal. Mago Samnis avarus.

Cap. XXVI. Recepta a Romanis Capua cogitur Hannibal multa durius facere.

Cap. XXVII. Agrigentum Romanis traditum. Urbis situs et praestantia. Cognominis urbi fluvius. Hypsas fl. Templum Iovis Atabyrii. Agrigentum colonia Rhodiorum. Agathyrnenses in Italiam translocantur.

Cap. XXVIII. Legatio Aetolorum ad Lacedaemonios contra Philippum et Acarnanum ad eosdem pro Philippo. Chlaeneae Aetoli oratio ad Lacedaemonios pro Aetolis adversus Macedones.

Cap. XXIX, XXX, XXXI. Idem.

Cap. XXXII. Lycisci Acarnanis oratio ad Lacedaemonios pro Macedonibus adversus Aetolos et Romanos.

Cap. XXXIII, IV, V, VI, VII, VIII, IX. Idem.

Cap. XL. Auxilium tardum inutile. Acarnanum desperata coniuratio.
Cap. XLI. Testudines aggestitiae. Porticus. Varius apparatus oppugnationis. Echinum oppugnat Philippus.
Cap. XLII. Echinenses ei se tradunt.
Cap. XLII, a. Aegina a Romanis occupata. Publii erga captivos Aeginetas indulgentia.
Cap. XLIII. Euphratis natura contraria aliis fluminibus.
Cap. XLIV. Frumentum a Ptolemaeo petunt Romani.
Cap. XLV. Varia fragmenta minora. Alternae Romanorum et Carthaginiensium rerum vices. Particularis historiae incommodum.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ τὰς αἰτίας ἐδηλώ- 1
σαμεν τοῦ δευτέρου συστάντος Ῥωμαίοις καὶ Καρ-
χηδονίοις πολέμου καὶ τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τῆς εἰς
Ἰταλίαν Ἀννίβου διήλθομεν, πρὸς δὲ τούτοις ἐξη- 2
γησάμεθα τοὺς γενομένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς ἀλ-
λήλους μέχρι τῆς μάχης τῆς περὶ τὸν Αὔφιδον πο-
ταμὸν καὶ πόλιν Κάνναν γενομένης. νῦν δὲ τὰς Ἑλ- 3
ληνικὰς διέξιμεν πράξεις τὰς κατὰ τοὺς αὐτοὺς και-
ροὺς ἐπιτελεσθείσας τοῖς προειρημένοις καὶ ἀπὸ τῆς
ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος, πρότερον 4
ἀναμνήσαντες διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ
πραγματείᾳ τῆς κατασκευῆς, ἣν ἐν τῇ δευτέρᾳ βί-
βλῳ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐποιησάμεθα, καὶ μάλιστα
περὶ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, διὰ τὸ καὶ τοῦτο τὸ
πολίτευμα παράδοξον ἐπίδοσιν λαβεῖν εἴς τε τοὺς
πρὸ ἡμῶν καὶ καθ᾿ ἡμᾶς καιρούς. ἀρξάμενοι γὰρ 5
ἀπὸ Τισαμενοῦ τῶν Ὀρέστου παίδων ἑνός, καὶ φή-
σαντες αὐτοὺς ἀπὸ μὲν τούτου βασιλευθῆναι κατὰ
γένος ἕως εἰς Ὤγυγον, μετὰ δὲ ταῦτα καλλίστῃ προ-
αιρέσει χρησαμένους δημοκρατικῆς πολιτείας τὸ μὲν

πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων διασπα-
6 σθῆναι κατὰ πόλεις καὶ κώμας, ἑξῆς δὲ τούτοις
ἐπεβαλόμεθα λέγειν πῶς αὖθις ἤρξαντο συμφρονεῖν
7 καὶ πότε καὶ τίνες αὐτοῖς πρῶτοι συνέστησαν. τού-
τοις δ' ἑπομένως ἐδηλώσαμεν τίνι τρόπῳ καὶ ποίᾳ
προαιρέσει προσαγόμενοι τὰς πόλεις ἐπεβάλοντο Πε-
λοποννησίους πάντας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄγειν ὀνομα-
8 σίαν καὶ πολιτείαν. καθολικῶς δὲ περὶ τῆς προει-
ρημένης ἐπιβολῆς ἀποφηνάμενοι μετὰ ταῦτα τῶν
κατὰ μέρος ἔργων κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιψαύοντες εἰς
τὴν Κλεομένους τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως ἔκ-
9 πτωσιν κατηντήσαμεν. συγκεφαλαιωσάμενοι δὲ τὰς
ἐκ τῆς προκατασκευῆς πράξεις ἕως τῆς Ἀντιγόνου
καὶ Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου τελευτῆς, ἐπειδὴ περὶ
τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πάντες οὗτοι μετήλλαξαν, λοι-
πὸν ἐπηγγειλάμεθα τῆς αὐτῶν πραγματείας ἀρχὴν
ποιήσεσθαι τὰς ἑξῆς τοῖς προειρημένοις πράξεις,
2 καλλίστην ὑπόστασιν ὑπολαμβάνοντες εἶναι ταύτην
διὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν Ἀράτου σύνταξιν ἐπὶ τού-
τους καταστρέφειν τοὺς καιρούς, οἷς συνάπτοντες
τὴν διήγησιν τὸν ἀκόλουθον ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν
2 ἀποδιδόναι προῃρήμεθα λόγον, δεύτερον δὲ διὰ τὸ
καὶ τοὺς χρόνους οὕτω συντρέχειν τοὺς ἑξῆς καὶ τοὺς
πίπτοντας ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὥστε τοὺς
μὲν καθ' ἡμᾶς εἶναι, τοὺς δὲ κατὰ τοὺς πατέρας
ἡμῶν· ἐξ οὗ συμβαίνει τοῖς μὲν αὐτοὺς ἡμᾶς πα-
ραγεγονέναι, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἑορακότων ἀκηκοέ-
3 ναι. τὸ γὰρ ἀνωτέρω προσλαμβάνειν τοῖς χρόνοις,
ὡς ἀκοὴν ἐξ ἀκοῆς γράφειν, οὐκ ἐφαίνεθ' ἡμῖν
ἀσφαλεῖς ἔχειν οὔτε τὰς διαλήψεις οὔτε τὰς ἀπο-
4 φάσεις. μάλιστα δ' ἀπὸ τούτων ἠρξάμεθα τῶν και-
ρῶν, διὰ τὸ καὶ τὴν τύχην ὡς ἂν εἰ κεκαινοποιη-

κέναι πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς προ-
ειρημένοις καιροῖς. Φίλιππος μὲν γὰρ ὁ Δημητρίου 5
κατὰ φύσιν υἱὸς ἔτι παῖς ὢν ἄρτι παρελάμβανε τὴν
Μακεδόνων ἀρχήν· Ἀχαιὸς δὲ τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ 6
Ταύρου δυναστεύων οὐ μόνον προστασίαν εἶχε βα-
σιλικήν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν· ὁ δὲ Μέγας ἐπικλη- 7
θεὶς Ἀντίοχος μικροῖς ἀνώτερον χρόνοις, τοῦ ἀδελ-
φοῦ Σελεύκου μετηλλαχότος, ἔτι κομιδῇ νέος ὢν τὴν
ἐν Συρίᾳ διεδέδεκτο βασιλείαν. ἅμα δὲ τούτοις 8
Ἀριαράθης παρέλαβε τὴν Καππαδοκῶν ἀρχήν. ὁ
δὲ Φιλοπάτωρ Πτολεμαῖος ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς
τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐγεγόνει κύριος. Λυκοῦργος δὲ 9
Λακεδαιμονίων μετ' οὐ πολὺ κατεστάθη βασιλεύς.
ᾕρηντο δὲ Καρχηδόνιοι προσφάτως ἐπὶ τὰς προει-
ρημένας πράξεις στρατηγὸν αὑτῶν Ἀννίβαν. οὕτω 10
δὲ τοιαύτης περὶ πάσας τὰς δυναστείας καινοποιίας
οὔσης, ἔμελλε πραγμάτων ἔσεσθαι καινῶν ἀρχή.
τοῦτο γὰρ δὴ πέφυκε καὶ φιλεῖ συμβαίνειν κατὰ
φύσιν· ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι. Ῥωμαῖοι μὲν 11
γὰρ καὶ Καρχηδόνιοι τὸν προειρημένον ἐνεστήσαντο
πόλεμον, Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ἅμα τούτοις
τὸν ὑπὲρ τῆς Κοίλης Συρίας, Ἀχαιοὶ δὲ καὶ Φί-
λιππος τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους· οὗ
τὰς αἰτίας συνέβη γενέσθαι τοιαύτας.

Αἰτωλοὶ πάλαι μὲν δυσχερῶς ἔφερον τὴν εἰρή- 3
νην καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων δαπάνας,
ὡς ἂν εἰθισμένοι μὲν ζῆν ἀπὸ τῶν πέλας, δεόμενοι
δὲ πολλῆς χορηγίας διὰ τὴν ἔμφυτον ἀλαζονείαν, ᾗ
δουλεύοντες ἀεὶ πλεονεκτικὸν καὶ θηριώδη ζῶσι βίον,
οὐδὲν οἰκεῖον, πάντα δ' ἡγούμενοι πολέμια. οὐ μὴν 2
ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον, ἕως Ἀντίγονος ἔζη, δε-
διότες Μακεδόνας ἦγον ἡσυχίαν. ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος 3

μετήλλαξε τὸν βίον, παῖδα καταλιπὼν Φίλιππον,
καταφρονήσαντες ἐζήτουν ἀφορμὰς καὶ προφάσεις
τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπιπλοκῆς, ἀγόμενοι κατὰ
τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἁρπαγάς, ἅμα
δὲ καὶ νομίζοντες ἀξιόχρεως εἶναι σφᾶς πρὸς τὸ πο-
4 λεμεῖν αὐτοῖς Ἀχαιοῖς. ὄντες δ' ἐπὶ ταύτης τῆς
προθέσεως, βραχέα ταὐτομάτου σφίσι συνεργήσαν-
τος ἔλαβον ἀφορμὰς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τοιαύτας.
5 Δωρίμαχος ὁ Τριχωνεὺς ἦν μὲν υἱὸς Νικοστράτου
τοῦ παρασπονδήσαντος τὴν τῶν Παμβοιωτίων πα-
νήγυριν, νέος δ' ὢν καὶ πλήρης Αἰτωλικῆς ὁρμῆς
καὶ πλεονεξίας ἐξαπεστάλη κατὰ κοινὸν εἰς τὴν
6 τῶν Φιγαλέων πόλιν, ἥτις ἐστὶ μὲν ἐν Πελοπον-
νήσῳ, κεῖται δὲ πρὸς τοῖς τῶν Μεσσηνίων ὅροις,
ἐτύγχανε δὲ τότε συμπολιτευομένη τοῖς Αἰτωλοῖς,
7 λόγῳ μὲν παραφυλάξων τήν τε χώραν καὶ τὴν πό-
λιν τῶν Φιγαλέων, ἔργῳ δὲ κατασκόπου τάξιν ἔχων
8 τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων. συνδραμόντων
δὲ πειρατῶν, καὶ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν εἰς
τὴν Φιγάλειαν, οὐκ ἔχων τούτοις ἀπὸ τοῦ δικαίου
συμπαρασκευάζειν ὠφελείας, διὰ τὸ μένειν ἔτι τότε
τὴν κοινὴν εἰρήνην τοῖς Ἕλλησι τὴν ὑπ' Ἀντιγόνου
9 συντελεσθεῖσαν, τέλος ἀπορούμενος ἐπέτρεψε τοῖς
πειραταῖς λήζεσθαι τὰ τῶν Μεσσηνίων θρέμματα,
10 φίλων ὄντων καὶ συμμάχων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον
ἠδίκουν τὰ περὶ τὰς ἐσχατιὰς ποίμνια, μετὰ δὲ
ταῦτα, προβαινούσης τῆς ἀπονοίας, ἐνεχείρησαν καὶ
τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκίας ἐκκόπτειν, ἀνυπονοήτως
11 τὰς νύκτας ἐπιφαινόμενοι. τῶν δὲ Μεσσηνίων ἐπὶ
τούτοις ἀγανακτούντων, καὶ διαπρεσβευομένων πρὸς
τὸν Δωρίμαχον, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουε, βουλό-
μενος τὰ μὲν ὠφελεῖν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ταττομένους,

τὰ δ' αὐτὸς ὠφελεῖσθαι, μερίτης γιγνόμενος τῶν
λαμβανομένων. πλεοναζούσης δὲ τῆς παρουσίας τῶν 12
πρεσβειῶν διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἀδικημάτων, αὐ-
τὸς ἥξειν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην ἔφη, δικαιολογησό-
μενος πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τοῖς Αἰτωλοῖς. ἐπειδὴ 13
δὲ παρεγένετο, προσπορευομένων αὐτῷ τῶν ἠδικη-
μένων, τοὺς μὲν διέσυρε χλευάζων, τῶν δὲ κατα-
νίστατο, τοὺς δ' ἐξέπληττε λοιδορῶν.

Ἔτι δ' αὐτοῦ παρεπιδημοῦντος ἐν τῇ Μεσσήνῃ, 4
συνεγγίσαντες τῇ πόλει νυκτὸς οἱ πειραταὶ καὶ προσ-
βαλόντες κλίμακας ἐξέκοψαν τὸ Χείρωνος καλούμε-
νον ἐπαύλιον, καὶ τοὺς μὲν ἀμυνομένους ἀπέσφα-
ξαν, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν οἰκετῶν δήσαντες καὶ τὰ
κτήνη μετ' αὐτῶν ἀπήγαγον. οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων 2
ἔφοροι, πάλαι μὲν ἐπί τε τοῖς γιγνομένοις καὶ τῇ
παρεπιδημίᾳ τοῦ Δωριμάχου διαλγοῦντες, τότε δὲ
καὶ προσενυβρίζεσθαι δόξαντες, ἀνεκαλοῦντο αὐτὸν
εἰς τὰς συναρχίας. ἐν ᾧ καιρῷ Σκείρων, ὃς ἦν μὲν 3
ἔφορος τότε τῶν Μεσσηνίων, εὐδοκίμει δὲ καὶ κατὰ
τὸν ἄλλον βίον παρὰ τοῖς πολίταις, συνεβούλευε
μὴ προΐεσθαι τὸν Δωρίμαχον ἐκ τῆς πόλεως, ἐὰν
μὴ τὰ μὲν ἀπολωλότα πάντα τοῖς Μεσσηνίοις ἀπο-
καταστήσῃ, περὶ δὲ τῶν τεθνεώτων δωσιδίκους πα-
ράσχῃ τοὺς ἠδικηκότας. πάντων δ' ἐπισημηναμέ- 4
νων ὡς δίκαια λέγοντος τοῦ Σκείρωνος, διοργι-
σθεὶς ὁ Δωρίμαχος εὐήθεις αὐτοὺς ἔφη τελέως
ὑπάρχειν, εἰ Δωρίμαχον οἴονται νῦν προπηλακί-
ζειν, ἀλλ' οὐ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν, καὶ καθό-
λου δεινὸν ἡγεῖτο τὸ γιγνόμενον, καὶ κοινῆς αὐ-
τοὺς ἐπιστροφῆς ἔφη τεύξεσθαι, καὶ τοῦτο πείσε-
σθαι δικαίως. ἦν δέ τις κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς 5
ἄνθρωπος ἀσυρὴς ἐν τῇ Μεσσήνῃ, τῶν ἐξηρμένων

τὸν ἄνδρα κατὰ πάντα τρόπον, ὄνομα Βαβύρτας,
ᾧ τις εἰ περιέθηκε τὴν καυσίαν καὶ χλαμύδα τοῦ
6 Δωριμάχου, μὴ οἷόν τ' εἶναι διαγιγνώσκειν· ἐπὶ
τοσοῦτον ἐξωμοίωτο κατά τε τὴν φωνὴν καὶ τἄλλα
μέρη τοῦ σώματος τῷ προειρημένῳ. καὶ τοῦτ' οὐκ
7 ἐλάνθανε τὸν Δωρίμαχον. ὁμιλοῦντος οὖν αὐτοῦ
ἀνατατικῶς τότε καὶ μάλα ὑπερηφάνως τοῖς Μεσση-
νίοις, περιοργισθεὶς ὁ Σκείρων, Νομίζεις γὰρ ἡμῖν,
ἔφη, σοῦ μέλειν ἢ τῆς σῆς ἀνατάσεως, Βαβύρτα;
8 ῥηθέντος δὲ τούτου, παραυτίκα μὲν εἴξας ὁ Δωρί-
μαχος τῇ περιστάσει συνεχώρησε πάντων ἐπιστρο-
φὴν ποιήσασθαι τῶν γεγονότων ἀδικημάτων τοῖς
9 Μεσσηνίοις· ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν Αἰτωλίαν οὕτω
πικρῶς ἤνεγκε καὶ βαρέως τὸ ῥηθὲν ὡς οὐδεμίαν
ἄλλην ἔχων εὔλογον πρόφασιν δι' αὐτὸ τοῦτο τοῖς
Μεσσηνίοις ἐξέκαυσε τὸν πόλεμον.

5 Στρατηγὸς μὲν οὖν ὑπῆρχε τῶν Αἰτωλῶν Ἀρί-
στων· οὗτος δὲ διά τινας σωματικὰς ἀσθενείας
ἀδύνατος ὢν πρὸς πολεμικὴν χρείαν, ἅμα δὲ καὶ
συγγενὴς ὑπάρχων Δωριμάχου καὶ Σκόπα, τρόπον
2 τινὰ παρεκεχωρήκει τούτῳ τῆς ὅλης ἀρχῆς. ὁ δὲ
Δωρίμαχος κατὰ κοινὸν μὲν οὐκ ἐτόλμα παρακα-
λεῖν τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς τὸν κατὰ τῶν Μεσσηνίων
πόλεμον διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀξίαν λόγου πρόφα-
σιν, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἐκ παρανομίας καὶ σκώμ-
3 ματος γεγονέναι τὴν ὁρμήν· ἀφέμενος δὲ τῆς ἐπι-
νοίας ταύτης ἰδίᾳ προετρέπετο τὸν Σκόπαν κοι-
νωνῆσαι τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ τῆς κατὰ τῶν Μεσση-
νίων, ὑποδεικνύων μὲν τὴν ἀπὸ Μακεδόνων ἀσφά-
λειαν διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ προεστῶτος· οὐ γὰρ εἶχε
4 πλεῖον ἐτῶν τότε Φίλιππος ἑπτακαίδεκα· παρατι-
θεὶς δὲ τὴν Λακεδαιμονίων ἀλλοτριότητα πρὸς τοὺς

Μεσσηνίους, ἀναμιμνήσκων δὲ τῆς Ἠλείων πρὸς
σφᾶς εὐνοίας καὶ συμμαχίας· ἐξ ὧν ἀσφαλῆ τὴν
εἰσβολὴν τὴν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐσομένην αὐτοῖς
ἀπέφαινε. τὸ δὲ συνέχον τῆς Αἰτωλικῆς προτρο- 5
πῆς, ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐτίθει τὰς ἐσομένας ὠφελείας ἐκ
τῆς Μεσσηνίων χώρας, οὔσης ἀπρονοήτου καὶ δια-
μεμενηκυίας ἀκεραίου μόνης τῶν ἐν Πελοποννήσῳ
κατὰ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον. ἐπὶ δὲ πᾶσι τού- 6
τοις συνίστανε τὴν ἐξακολουθήσουσαν εὔνοιαν σφίσι
παρὰ τοῦ τῶν Αἰτωλῶν πλήθους. Ἀχαιοὺς δ', ἂν 7
μὲν κωλύσωσι τὴν δίοδον, οὐκ ἐρεῖν ἐγκλήματα τοῖς
ἀμυνομένοις· ἐὰν δὲ ἀγάγωσι τὴν ἡσυχίαν, οὐκ ἐμ-
ποδιεῖν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐπιβολήν. πρὸς δὲ Μεσ- 8
σηνίους προφάσεως οὐκ ἀπορήσειν ἔφη· πάλαι γὰρ
αὐτοὺς ἀδικεῖν Ἀχαιοῖς καὶ Μακεδόσιν ἐπηγγελμέ-
νους κοινωνήσειν τῆς συμμαχίας. ταῦτα δ' εἰπὼν 9
καὶ παραπλήσια τούτοις ἕτερα πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπό-
θεσιν τοιαύτην ὁρμὴν παρέστησε τῷ Σκόπᾳ καὶ
τοῖς τούτου φίλοις ὥστ' οὔτε τὴν κοινὴν τῶν Αἰ-
τωλῶν προσδεξάμενοι σύνοδον οὔτε τοῖς ἀποκλή-
τοις συμμεταδόντες, οὐδὲ μὴν ἄλλο τῶν καθηκόν-
των οὐδὲν πράξαντες, κατὰ δὲ τὰς αὑτῶν ὁρμὰς 10
καὶ κρίσεις διαλαβόντες ἅμα Μεσσηνίοις, Ἠπειρώ-
ταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Μακεδόσι, πόλεμον ἐξή-
νεγκαν.

Καὶ κατὰ μὲν θάλατταν παραχρῆμα πειρατὰς 6
ἐξέπεμψαν, οἳ περιτυχόντες πλοίῳ βασιλικῷ τῶν ἐκ
Μακεδονίας περὶ Κύθηρα, τοῦτό τε εἰς Αἰτωλίαν
καταγαγόντες αὔτανδρον, τούς τε ναυκλήρους καὶ
τοὺς ἐπιβάτας, σὺν τούτοις δὲ καὶ τὴν ναῦν ἀπέ-
δοντο. τῆς δ' Ἠπείρου τὴν παραλίαν ἐπόρθουν, 2
συγχρώμενοι πρὸς τὴν ἀδικίαν ταῖς τῶν Κεφαλλήνων

ναυσίν· ἐπεβάλοντο δὲ καὶ τῆς Ἀκαρνανίας Θύ-
3 ριον καταλαβέσθαι. ἅμα δὲ τούτοις λάθρᾳ διὰ Πε-
λοποννήσου τινὰς πέμψαντες ἐν μέσῃ τῇ τῶν Με-
γαλοπολιτῶν χώρᾳ κατέσχον τὸ καλούμενον ὀχύ-
ρωμα Κλάριον· ᾧ λαφυροπωλείῳ χρησάμενοι διῆ-
4 γον ἐν τούτῳ πρὸς τὰς ἁρπαγάς. οὐ μὴν ἀλλὰ
τοῦτο μὲν Τιμόξενος ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς πα-
ραλαβὼν Ταυρίωνα τὸν ἐπὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ
βασιλικῶν πραγμάτων ὑπ' Ἀντιγόνου καταλελειμμέ-
5 νον ἐξεπολιόρκησε τελέως ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. ὁ
γὰρ βασιλεὺς Ἀντίγονος Κόρινθον μὲν εἶχε κατὰ
τὸ τῶν Ἀχαιῶν συγχώρημα διὰ τοὺς Κλεομενικοὺς
καιρούς, Ὀρχομενὸν δὲ κατὰ κράτος ἑλὼν οὐκ ἀπο-
κατέστησε τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀλλὰ σφετερισάμενος κατεῖχε,
6 βουλόμενος, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ μόνον τῆς εἰσό-
δου κυριεύειν τῆς εἰς Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ τὴν
μεσόγειαν αὐτῆς παραφυλάττειν διὰ τῆς ἐν Ὀρχο-
7 μενῷ φρουρᾶς καὶ παρασκευῆς. οἱ δὲ περὶ τὸν
Δωρίμαχον καὶ Σκόπαν παρατηρήσαντες τὸν και-
ρόν, ἐν ᾧ λοιπὸς ἦν Τιμοξένῳ μὲν ὀλίγος ἔτι χρό-
νος τῆς ἀρχῆς, Ἄρατος δὲ καθίστατο μὲν εἰς τὸν
ἐνιαυτὸν τὸν ἐπιόντα στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν,
8 οὔπω δὲ ἔμελλε τὴν ἀρχὴν ἕξειν, συναθροίσαντες
πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ τὸ Ῥίον, καὶ παρα-
σκευασάμενοι πορθμεῖα καὶ τὰς Κεφαλλήνων ἑτοι-
μάσαντες ναῦς, διεβίβασαν τοὺς ἄνδρας εἰς Πελο-
9 πόννησον καὶ προῆγον ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν. ποι-
ούμενοι δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Πατρέων καὶ Φα-
ραιέων καὶ Τριταιέων χώρας ὑπεκρίνοντο μὲν βού-
10 λεσθαι μηδὲν ἀδίκημα ποιεῖν εἰς τοὺς Ἀχαιούς, οὐ
δυναμένου δὲ τοῦ πλήθους ἀπέχεσθαι τῆς χώρας
διὰ τὴν πρὸς τὰς ὠφελείας ἀκρασίαν, κακοποιοῦντες

αὐτὴν καὶ λυμαινόμενοι διῆσαν, μέχρι παρεγενή-
θησαν εἰς τὴν Φιγάλειαν. ποιησάμενοι δὲ τὴν ὁρ- 11
μὴν ἐντεῦθεν αἰφνιδίως καὶ θρασέως, ἐνέβαλον εἰς
τὴν τῶν Μεσσηνίων χώραν, οὔτε τῆς ὑπαρχούσης
αὐτοῖς ἐκ παλαιῶν χρόνων πρὸς τοὺς Μεσσηνίους
φιλίας καὶ συμμαχίας οὐδ' ἡντινοῦν ποιησάμενοι
πρόνοιαν οὔτε τῶν κατὰ κοινὸν ὡρισμένων δικαίων
παρ' ἀνθρώποις. ἅπαντα δ' ἐν ἐλάττονι θέμενοι 12
τῆς σφετέρας πλεονεξίας ἀδεῶς ἐπόρθουν, οὐ τολ-
μώντων ἐπεξιέναι καθόλου τῶν Μεσσηνίων.

Οἱ δ' Ἀχαιοί, καθηκούσης αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν 7
νόμων συνόδου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἧκον εἰς
Αἴγιον. συνελθόντες δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῶν 2
τε Πατρέων καὶ Φαραιέων ἀπολογιζομένων τὰ γε-
γονότα περὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἀδικήματα κατὰ τὴν
τῶν Αἰτωλῶν δίοδον τῶν τε Μεσσηνίων παρόντων
κατὰ πρεσβείαν καὶ δεομένων σφίσι βοηθεῖν ἀδι-
κουμένοις καὶ παρασπονδουμένοις, διακούσαντες 3
τῶν λεγομένων, καὶ συναγανακτοῦντες μὲν τοῖς
Πατρεῦσι καὶ Φαραιεῦσι, συμπάσχοντες δὲ ταῖς τῶν
Μεσσηνίων ἀτυχίαις, μάλιστα δὲ νομίζοντες εἶναι 4
δεινὸν εἰ μήτε συγχωρήσαντος τοῖς Αἰτωλοῖς μη-
δενὸς τὴν δίοδον μήτε καθάπαξ ἐπιβαλόμενοι πα-
ραιτεῖσθαι κατετόλμησαν ἐπιβῆναι στρατοπέδῳ τῆς
Ἀχαΐας παρὰ τὰς συνθήκας, ἐπὶ πᾶσι τούτοις πα- 5
ροξυνθέντες ἐψηφίσαντο βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις
καὶ συνάγειν τὸν στρατηγὸν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς
ὅπλοις· ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθοῦσι βουλευομένοις
δόξῃ, τοῦτ' εἶναι κύριον. ὁ μὲν οὖν Τιμόξενος ὁ 6
τότε ἔτι ὑπάρχων στρατηγός, ὅσον οὔπω ληγούσης
τῆς ἀρχῆς, ἅμα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπιστῶν διὰ τὸ
ῥαθύμως αὐτοὺς ἐσχηκέναι κατὰ τὸ παρὸν περὶ τὴν

ἐν τοῖς ὅπλοις γυμνασίαν, ἀνεδύετο τὴν ἔξοδον καὶ
7 καθόλου τὴν συναγωγὴν τῶν ὄχλων. μετὰ γὰρ τὴν
Κλεομένους τοῦ Σπαρτιατῶν βασιλέως ἔκπτωσιν,
κάμνοντες μὲν τοῖς προγεγονόσι πολέμοις, πιστεύ-
οντες δὲ τῇ παρούσῃ καταστάσει, πάντες ὠλιγώ-
ρησαν Πελοποννήσιοι τῆς περὶ τὰ πολεμικὰ παρα-
8 σκευῆς. ὁ δ' Ἄρατος, σχετλιάζων καὶ παροξυνόμε-
νος ἐπὶ τῇ τόλμῃ τῶν Αἰτωλῶν, θυμικώτερον ἐχρῆτο
τοῖς πράγμασιν, ἅτε καὶ προϋπαρχούσης αὐτοῖς ἀλ-
9 λοτριότητος ἐκ τῶν ἐπάνω χρόνων. διὸ καὶ συνά-
γειν ἔσπευδε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ συμ-
10 βαλεῖν πρόθυμος ἦν τοῖς Αἰτωλοῖς. τέλος δὲ πένθ'
ἡμέραις πρότερον τοῦ καθήκοντος αὐτῷ χρόνου πα-
ραλαβὼν παρὰ τοῦ Τιμοξένου τὴν δημοσίαν σφρα-
γῖδα, πρός τε τὰς πόλεις ἔγραφε καὶ συνῆγε τοὺς
ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην
11 πόλιν. ὑπὲρ οὗ δοκεῖ μοι πρέπον εἶναι βραχέα
προειπεῖν διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς φύσεως.
8 Ἄρατος γὰρ ἦν τὰ μὲν ἄλλα τέλειος ἀνὴρ εἰς
τὸν πραγματικὸν τρόπον· καὶ γὰρ εἰπεῖν καὶ δια-
2 νοηθῆναι καὶ στέξαι τὸ κριθὲν δυνατός, καὶ μὴν
ἐνεγκεῖν τὰς πολιτικὰς διαφορὰς πρᾴως καὶ φίλους
ἐνδήσασθαι καὶ συμμάχους προσλαβεῖν οὐδενὸς δεύ-
3 τερος, ἔτι δὲ πράξεις, ἀπάτας, ἐπιβουλὰς συστή-
σασθαι κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ ταύτας ἐπὶ τέλος
ἀγαγεῖν διὰ τῆς αὑτοῦ κακοπαθείας καὶ τόλμης, δει-
4 νότατος. ἐναργῆ δὲ τῶν τοιούτων μαρτύρια καὶ
πλείω μέν, ἐκφανέστατα δὲ τοῖς ἱστορηκόσι κατὰ
μέρος περί τε τῆς Σικυῶνος καὶ Μαντινείας κατα-
λήψεως καὶ περὶ τῆς Αἰτωλῶν ἐκ τῆς Πελληνέων
πόλεως ἐκβολῆς, τὸ δὲ μέγιστον, περὶ τῆς εἰς Ἀκρο-
5 κόρινθον πράξεως. ὁ δ' αὐτὸς οὗτος, ὅτε τῶν

ὑπαίθρων ἀντιποιήσασθαι βουληθείη, νωθρὸς μὲν
ἐν ταῖς ἐπινοίαις, ἄτολμος δ' ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, ἐν
ὄψει δ' οὐ μένων τὸ δεινόν. διὸ καὶ τροπαίων ἐπ' 6
αὐτὸν βλεπόντων ἐπλήρωσε τὴν Πελοπόννησον, καὶ
τῇδέ πῃ τοῖς πολεμίοις ἀεί ποτ' ἦν εὐχείρωτος.
οὕτως αἱ τῶν ἀνθρώπων φύσεις οὐ μόνον τοῖς σώ- 7
μασιν ἔχουσί τι πολυειδές, ἔτι δὲ μᾶλλον ταῖς ψυ-
χαῖς, ὥστε τὸν αὐτὸν ἄνδρα μὴ μόνον ἐν τοῖς δια-
φέρουσι τῶν ἐνεργημάτων πρὸς ἃ μὲν εὐφυῶς ἔχειν,
πρὸς ἃ δὲ ἐναντίως, ἀλλὰ καὶ περί τινα τῶν ὁμο-
ειδῶν πολλάκις τὸν αὐτὸν καὶ συνετώτατον εἶναι
καὶ βραδύτατον, ὁμοίως δὲ καὶ τολμηρότατον καὶ
δειλότατον. οὐ παράδοξα ταῦτά γε, συνήθη δὲ καὶ 8
γνώριμα τοῖς βουλομένοις συνεφιστάνειν. τινὲς μὲν 9
γὰρ ἐν ταῖς κυνηγίαις εἰσὶ τολμηροὶ πρὸς τὰς τῶν
θηρίων συγκαταστάσεις, οἱ δ' αὐτοὶ πρὸς ὅπλα καὶ
πολεμίους ἀγεννεῖς, καὶ τῆς πολεμικῆς χρείας τῆς
κατ' ἄνδρα μὲν καὶ κατ' ἰδίαν εὐχερεῖς καὶ πρακτι-
κοί, κοινῇ δὲ καὶ μετὰ πολεμικῆς συντάξεως ἄπρα-
κτοι. Θετταλῶν γοῦν ἱππεῖς κατ' ἴλην μὲν καὶ 10
φαλαγγηδὸν ἀνυπόστατοι, χωρὶς δὲ παρατάξεως
πρὸς καιρὸν καὶ τόπον κατ' ἄνδρα κινδυνεῦσαι
δύσχρηστοι καὶ βραδεῖς· Αἰτωλοὶ δὲ τούτων τἀναν-
τία. Κρῆτες δὲ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν 11
πρὸς μὲν ἐνέδρας καὶ λῃστείας καὶ κλοπὰς πολε-
μίων καὶ νυκτερινὰς ἐπιθέσεις καὶ πάσας τὰς μετὰ
δόλου καὶ κατὰ μέρος χρείας ἀνυπόστατοι, πρὸς δὲ
τὴν ἐξ ὁμολόγου καὶ κατὰ πρόσωπον φαλαγγηδὸν
ἔφοδον ἀγεννεῖς καὶ πλάγιοι ταῖς ψυχαῖς· Ἀχαιοὶ
δὲ καὶ Μακεδόνες τἀναντία τούτων. ταῦτα μὲν εἰ- 12
ρήσθω μοι χάριν τοῦ μὴ διαπιστεῖν τοὺς ἀναγιγνώ-
σκοντας τοῖς λεγομένοις, ἐάν που περὶ τῶν αὐτῶν

ἀνδρῶν ἐναντίας ἀποφάσεις ποιώμεθα περὶ τὰ πα-
ραπλήσια τῶν ἐπιτηδευμάτων.
9 Ἀθροισθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ
τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν κατὰ δόγμα τῶν
2 Ἀχαιῶν, ἀπὸ γὰρ τούτων παρεξέβημεν, καὶ τῶν
Μεσσηνίων αὖθις ἐπιπορευθέντων ἐπὶ τὸ πλῆθος
καὶ δεομένων μὴ περιιδεῖν σφᾶς οὕτω προφανῶς
παρασπονδουμένους, βουλομένων δὲ καὶ τῆς κοι-
νῆς συμμαχίας μετασχεῖν καὶ σπευδόντων ὁμοῦ τοῖς
3 ἄλλοις ἐπιγραφῆναι, περὶ μὲν τῆς συμμαχίας οἱ
προεστῶτες τῶν Ἀχαιῶν ἀπέλεγον, οὐ φάσκοντες
δυνατὸν εἶναι χωρὶς Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων
4 οὐδένα προσλαβεῖν· ἔτι γὰρ ἔνορκος ἔμενε πᾶσιν ἡ
γεγενημένη συμμαχία δι' Ἀντιγόνου κατὰ τοὺς Κλε-
ομενικοὺς καιροὺς Ἀχαιοῖς, Ἠπειρώταις, Φωκεῦσι,
5 Μακεδόσι, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Θετταλοῖς. ἐξε-
λεύσεσθαι δὲ καὶ βοηθήσειν αὐτοῖς ἔφασαν, ἐὰν
ὅμηρα δῶσιν οἱ παραγεγονότες τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς
εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν χάριν τοῦ μὴ
διαλυθήσεσθαι πρὸς Αἰτωλοὺς χωρὶς τῆς τῶν Ἀχαιῶν
6 βουλήσεως. ἐστρατοπέδευον δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι,
κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐξεληλυθότες, ἐπὶ τοῖς τῶν
Μεγαλοπολιτῶν ὅροις, ἐφέδρων καὶ θεωρῶν μᾶλλον
7 ἢ συμμάχων ἔχοντες τάξιν. Ἄρατος δὲ τὸν τρό-
πον τοῦτον τὰ πρὸς Μεσσηνίους διαπράξας, ἔπεμπε
πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, διασαφῶν τὰ δεδογμένα καὶ
παρακελευόμενος ἐπανάγειν ἐκ τῆς τῶν Μεσσηνίων
χώρας καὶ τῆς Ἀχαΐας μὴ ψαύειν· εἰ δὲ μή, διότι
8 χρήσεται τοῖς ἐπιβαίνουσιν ὡς πολεμίοις. Σκόπας
δὲ καὶ Δωρίμαχος ἀκούσαντες τὰ λεγόμενα καὶ
γνόντες ἠθροισμένους τοὺς Ἀχαιούς, ἡγοῦντο συμ-
φέρειν σφίσι τότε πείθεσθαι τοῖς παραγγελλομένοις.

παραυτίκα μὲν οὖν ἐξαπέστελλον γραμματοφόρους 9
εἴς τε Κυλλήνην καὶ πρὸς Ἀρίστωνα τὸν τῶν Αἰ-
τωλῶν στρατηγόν, ἀξιοῦντες κατα σπουδὴν αὐτοῖς
ἀποστέλλειν τὰ πορθμεῖα τῆς Ἠλείας εἰς τὴν Φει-
άδα καλουμένην νῆσον. αὐτοὶ δὲ μετὰ δύο ἡμέρας 10
ἀνέζευξαν γέμοντες τῆς λείας, καὶ προῆγον ὡς ἐπὶ
τὴν Ἠλείαν. ἀεὶ γάρ ποτε τῆς τῶν Ἠλείων ἀντεί-
χοντο φιλίας Αἰτωλοὶ χάριν τοῦ διὰ τούτων ἐπι-
πλοκὰς λαμβάνειν πρὸς τὰς ἁρπαγὰς τὰς ἐκ Πελο-
ποννήσου καὶ λῃστείας.

Ὁ δ' Ἄρατος ἐπιμείνας δύο ἡμέρας, καὶ πιστεύ- 10
σας εὐήθως ὅτι ποιήσονται τὴν ἐπάνοδον, καθά-
περ ὑπεδείκνυσαν, τοὺς μὲν λοιποὺς Ἀχαιοὺς καὶ
τοὺς Λακεδαιμονίους διαφῆκε πάντας εἰς τὴν οἰ-
κείαν, τρισχιλίους δὲ ἔχων πεζοὺς καὶ τριακοσίους 2
ἱππεῖς καὶ τοὺς ἅμα τῷ Ταυρίωνι στρατιώτας, προ-
ῆγε τὴν ἐπὶ Πάτρας, ἀντιπαράγειν τοῖς Αἰτωλοῖς
προαιρούμενος. οἱ δὲ περὶ τὸν Δωρίμαχον, πυν- 3
θανόμενοι τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον ἀντιπαράγειν αὐ-
τοῖς καὶ συμμένειν, τὰ μὲν διαγωνιάσαντες μὴ
κατὰ τὴν εἰς τὰς ναῦς ἔμβασιν ἐπίθωνται σφίσι πε-
ρισπωμένοις, τὰ δὲ σπουδάζοντες συγχέαι τὸν πό-
λεμον, τὴν μὲν λείαν ἀπέστειλαν ἐπὶ τὰ πλοῖα, συ- 4
στήσαντες τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς
τὴν διακομιδήν, προσεντειλάμενοι τοῖς ἐκπεμπομέ-
νοις ταῦτα πρὸς τὸ Ῥίον ἀπαντᾶν, ὡς ἐντεῦθεν
ποιησόμενοι τὴν ἔμβασιν, αὐτοὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον 5
ἐφήδρευον τῇ τῆς λείας ἐξαποστολῇ περιέποντες,
μετὰ δὲ ταῦτα προῆγον ἐκ μεταβολῆς ὡς ἐπ' Ὀλυμ-
πίας. ἀκούοντες δὲ τοὺς περὶ τὸν Ταυρίωνα μετὰ 6
τοῦ προειρημένου πλήθους περὶ τὴν Κλειτορίαν εἶ-
ναι, καὶ νομίζοντες οὐδ' ὣς δυνήσεσθαι τὴν ἀπὸ

τοῦ Ῥίου διάβασιν ἄνευ κινδύνου ποιήσασθαι καὶ
7 συμπλοκῆς, ἔκριναν συμφέρειν τοῖς σφετέροις πράγ-
μασιν ὡς τάχιστα συμμίξαι τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον,
ἀκμὴν ὀλίγοις οὖσι καὶ τοῦ μέλλοντος ἀνυπονοή-
8 τοις, ὑπολαβόντες, ἂν μὲν τρέψωνται τούτους, προ-
κατασύραντες τὴν χώραν ἀσφαλῆ ποιήσεσθαι τὴν
ἀπὸ τοῦ Ῥίου διάβασιν, ἐν ᾧ μέλλει καὶ βουλεύε-
ται συναθροίζεσθαι πάλιν τὸ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος,
9 ἂν δὲ καταπλαγέντες φυγομαχῶσι καὶ μὴ βούλων-
ται συμβάλλειν οἱ περὶ τὸν Ἄρατον, ἄνευ κινδύ-
νου ποιήσεσθαι τὴν ἀπόλυσιν, ὁπόταν αὐτοῖς δοκῇ
10 συμφέρειν. οὗτοι μὲν οὖν τοιούτοις χρησάμενοι
λογισμοῖς προῆγον, καὶ κατεστρατοπέδευσαν περὶ
11 Μεθύδριον τῆς Μεγαλοπολίτιδος· οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν
ἡγεμόνες, συνέντες τὴν παρουσίαν τῶν Αἰτωλῶν,
οὕτω κακῶς ἐχρήσαντο τοῖς πράγμασιν ὥσθ' ὑπερ-
2 βολὴν ἀνοίας μὴ καταλιπεῖν. ἀναστρέψαντες γὰρ
ἐκ τῆς Κλειτορίας κατεστρατοπέδευσαν περὶ Κα-
3 φύας. τῶν δ' Αἰτωλῶν ποιουμένων τὴν πορείαν
ἀπὸ Μεθυδρίου παρὰ τὴν τῶν Ὀρχομενίων πόλιν,
ἐξάγοντες τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τῷ τῶν Καφυέων πε-
δίῳ παρενέβαλον, πρόβλημα ποιούμενοι τὸν δι' αὐ-
4 τοῦ ῥέοντα ποταμόν. οἱ δ' Αἰτωλοὶ καὶ διὰ τὰς
μεταξὺ δυσχωρίας, ἦσαν γὰρ ἔτι πρὸ τοῦ ποταμοῦ
τάφροι καὶ πλείους δύσβατοι, καὶ διὰ τὴν ἐπίφα-
σιν τῆς ἑτοιμότητος τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὸν κίνδυ-
νον, τοῦ μὲν ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπεναντίοις κατὰ τὴν
5 ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπεδειλίασαν, μετὰ δὲ πολλῆς
εὐταξίας ἐποιοῦντο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερ-
βολὰς ἐπὶ τὸν Ὀλίγυρτον, ἀσμενίζοντες, εἰ μή τις
6 αὐτοῖς ἐγχειροίη καὶ βιάζοιτο κινδυνεύειν. οἱ δὲ
περὶ τὸν Ἄρατον, τῆς μὲν πρωτοπορείας τῶν Αἰ-

τωλῶν ἤδη προσβαινούσης πρὸς τὰς ὑπερβολάς, τῶν
δ' ἱππέων οὐραγούντων διὰ τοῦ πεδίου καὶ συν-
εγγιζόντων τῷ προσαγορευομένῳ Πρόποδι τῆς πα-
ρωρείας, ἐξαποστέλλουσι τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐ-
ζώνους, Ἐπίστρατον ἐπιστήσαντες τὸν Ἀκαρνᾶνα,
καὶ συντάξαντες ἐξάπτεσθαι τῆς οὐραγίας καὶ κα-
ταπειράζειν τῶν πολεμίων. καίτοι γε εἰ μὲν ἦν 7
κινδυνευτέον, οὐ πρὸς τὴν οὐραγίαν ἐχρῆν συμ-
πλέκεσθαι, διηνυκότων ἤδη τῶν πολεμίων τοὺς ὁμα-
λοὺς τόπους, πρὸς δὲ τὴν πρωτοπορείαν, εὐθέως
ἐμβαλόντων εἰς τὸ πεδίον. οὕτω γὰρ ἂν τὸν ἀγῶνα 8
συνέβη γενέσθαι τὸν ὅλον ἐν τοῖς ἐπιπέδοις καὶ πε-
δινοῖς τόποις· οὗ τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς δυσχρηστο-
τάτους εἶναι συνέβαινε διά τε τὸν καθοπλισμὸν
καὶ τὴν ὅλην σύνταξιν, τοὺς δ' Ἀχαιοὺς εὐχρηστο-
τάτους καὶ δυναμικωτάτους διὰ τἀναντία τῶν προ-
ειρημένων. νῦν δ' ἀφέμενοι τῶν οἰκείων τόπων 9
καὶ καιρῶν εἰς τὰ τῶν πολεμίων προτερήματα συγ-
κατέβησαν. τοιγαροῦν ἀκόλουθον τὸ τέλος ἐξέβη
τοῦ κινδύνου ταῖς ἐπιβολαῖς. ἐξαπτομένων γὰρ τῶν 12
εὐζώνων τηροῦντες οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς τὴν
τάξιν ἀπεχώρουν εἰς τὴν παρώρειαν, σπεύδοντες
συνάψαι τοῖς παρ' αὐτῶν πεζοῖς. οἱ δὲ περὶ τὸν 2
Ἄρατον, οὔτε κατιδόντες καλῶς τὸ γιγνόμενον οὔτ'
ἐκλογισάμενοι δεόντως τὸ μετὰ ταῦτα συμβησόμε-
νον, ἅμα τῷ τοὺς ἱππεῖς ἰδεῖν ὑποχωροῦντας ἐλ-
πίσαντες αὐτοὺς φεύγειν, τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν κερά- 3
των θωρακίτας ἐξαπέστειλαν, παραγγείλαντες βοη-
θεῖν καὶ συνάπτειν τοῖς παρ' αὐτῶν εὐζώνοις, αὐτοὶ
δ' ἐπὶ κέρας κλίναντες τὴν δύναμιν ἦγον μετὰ δρό-
μου καὶ σπουδῆς. οἱ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς, δια- 4
νύσαντες τὸ πεδίον, ἅμα τῷ συνάψαι τοῖς πεζοῖς

αὐτοὶ μὲν ὑπὸ τὴν παρώρειαν ὑποστείλαντες ἔμε-
5 νον, τοὺς δὲ πεζοὺς ἤθροιζον πρὸς τὰ πλάγια καὶ
παρεκάλουν, ἑτοίμως πρὸς τὴν κραυγὴν ἀνατρεχόν-
των καὶ παραβοηθούντων ἀεὶ τῶν ἐκ τῆς πορείας.
6 ἐπεὶ δ᾽ ἀξιομάχους ὑπέλαβον εἶναι σφᾶς αὐτοὺς
κατὰ τὸ πλῆθος, συστραφέντες ἐνέβαλον τοῖς προ-
μαχομένοις τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων καὶ ψιλῶν. ὄντες δὲ
πλείους, καὶ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου,
πολὺν μὲν χρόνον ἐκινδύνευσαν, τέλος δ᾽ ἐτρέψαντο
7 τοὺς συγκαθεστῶτας. ἐν δὲ τῷ τούτους ἐγκλίναν-
τας φεύγειν οἱ παραβοηθοῦντες θωρακῖται κατὰ
πορείαν ἀτάκτως ἐπιπαραγενόμενοι καὶ σποράδην,
οἱ μὲν ἀποροῦντες ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, οἱ δὲ συμ-
πίπτοντες ἀντίοις τοῖς φεύγουσι κατὰ τὴν ἀποχώ-
ρησιν, ἀναστρέφειν ἠναγκάζοντο καὶ τὸ παραπλή-
8 σιον ποιεῖν. ἐξ οὗ συνέβαινε τοὺς μὲν ἐκ τῆς συγ-
καταστάσεως ἡττηθέντας μὴ πλείους εἶναι πεντα-
9 κοσίων, τοὺς δὲ φεύγοντας πλείους δισχιλίων. τοῦ
δὲ πράγματος αὐτοῦ διδάσκοντος τοὺς Αἰτωλοὺς ὃ
δεῖ ποιεῖν, εἵποντο κατόπιν, ἐπιπολαστικῶς καὶ κα-
10 τακόρως χρώμενοι τῇ κραυγῇ. ποιουμένων δὲ τῶν
Ἀχαϊκῶν τὴν ἀποχώρησιν πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων,
ὡς μενόντων ὑπὸ ταῖς ἀσφαλείαις ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς
τάξεως, τὸ μὲν πρῶτον εὐσχήμων ἐγένεθ᾽ ἡ φυγὴ
11 καὶ σωτήριος· συνθεασάμενοι δὲ καὶ τούτους λε-
λοιπότας τὰς τῶν τόπων ἀσφαλείας καὶ μακροὺς
ὄντας ἐν πορείᾳ καὶ διαλελυμένους, οἱ μὲν αὐτῶν
εὐθέως διαρρέοντες ἀτάκτως ἐποιήσαντο τὴν ἀνα-
12 χώρησιν ἐπὶ τὰς παρακειμένας πόλεις, οἱ δὲ συμ-
πίπτοντες ἀντίοις τοῖς ἐπιφερομένοις φαλαγγίταις
οὐ προσεδέοντο τῶν πολεμίων, αὐτοὶ δὲ σφᾶς αὐ-
τοὺς ἐκπλήττοντες ἠνάγκαζον φεύγειν προτροπάδην.

ἐχρῶντο δὲ τῇ φυγῇ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν, ὡς προ- 13
είπομεν, ἐπὶ τὰς πόλεις· ὅ τε γὰρ Ὀρχομενὸς αἵ τε
Καφύαι σύνεγγυς οὖσαι πολλοὺς ὤνησαν. μὴ γὰρ
τούτου συμβάντος ἅπαντες ἂν ἐκινδύνευσαν δια-
φθαρῆναι παραλόγως.

Ὁ μὲν οὖν περὶ Καφύας γενόμενος κίνδυνος τοῦ- 14
τον ἀπέβη τὸν τρόπον. οἱ δὲ Μεγαλοπολῖται, συν- 13
έντες τοὺς Αἰτωλοὺς περὶ τὸ Μεθύδριον ἐστρατοπε-
δευκότας, ἧκον ἀπὸ σάλπιγγος πανδημεὶ βοηθοῦντες
τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς μάχης, καὶ μεθ' ὧν ζώντων 2
ἤλπισαν κινδυνεύσειν πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, τού-
τους ἠναγκάζοντο θάπτειν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τετελευ-
τηκότας. ὀρύξαντες δὲ τάφρον ἐν τῷ τῶν Καφυέων 3
πεδίῳ καὶ συναθροίσαντες τοὺς νεκροὺς ἐκήδευσαν
μετὰ πάσης φιλοτιμίας τοὺς ἠτυχηκότας. οἱ δ' Αἰτω-
λοὶ παραδόξως δι' αὐτῶν τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν 4
ποιήσαντες τὸ προτέρημα, λοιπὸν ἤδη μετ' ἀσφαλείας
διὰ μέσης Πελοποννήσου διῇσαν. ἐν ᾧ καιρῷ κα- 5
ταπειράσαντες μὲν τῆς Πελληνέων πόλεως, κατα-
σύραντες δὲ τὴν Σικυωνίων χώραν, τέλος κατὰ τὸν
Ἰσθμὸν ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν.

Τὴν μὲν οὖν αἰτίαν καὶ τὴν ἀφορμὴν ὁ συμμαχι- 6
κὸς πόλεμος ἔσχεν ἐκ τούτων, τὴν δ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ
μετὰ ταῦτα γενομένου δόγματος ἁπάντων τῶν συμ-
μάχων, ὃ συνελθόντες εἰς τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν 7
ἐπεκύρωσαν, διαπροστατεύσαντος τὸ διαβούλιον Φι-
λίππου τοῦ βασιλέως. τὸ δὲ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος μετά 14
τινας ἡμέρας ἀθροισθὲν εἰς τὴν καθήκουσαν σύνο-
δον πικρῶς διέκειτο καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὸν
Ἄρατον, ὡς τοῦτον ὁμολογουμένως αἴτιον γεγονότα
τοῦ προειρημένου συμπτώματος. διὸ καὶ τῶν ἀντι- 2
πολιτευομένων κατηγορούντων αὐτοῦ καὶ φερόντων

ἀπολογισμοὺς ἐναργεῖς, ἔτι μᾶλλον ἠγανάκτει καὶ
3 παρωξύνετο τὸ πλῆθος. ἐδόκει γὰρ πρῶτον ἁμάρ-
τημα προφανὲς εἶναι τὸ μηδέπω τῆς ἀρχῆς αὐτῷ
καθηκούσης προλαβόντα τὸν ἀλλότριον καιρὸν ἀνα-
δέχεσθαι τοιαύτας πράξεις ἐν αἷς συνήδει πολ-
4 λάκις αὑτῷ διεσφαλμένῳ· δεύτερον δὲ καὶ μεῖζον
τούτου τὸ διαφεῖναι τοὺς Ἀχαιοὺς ἀκμὴν ἐν μέσῳ
Πελοποννήσου τῶν Αἰτωλῶν ὑπαρχόντων, ἄλλως
τε καὶ προδιειληφότα διότι σπεύδουσιν οἱ περὶ τὸν
Σκόπαν καὶ Δωρίμαχον κινεῖν τὰ καθεστῶτα καὶ
5 συνταράξαι τὸν πόλεμον· τρίτον δὲ τὸ συμβαλεῖν
τοῖς ὑπεναντίοις οὕτω μετ' ὀλίγων μηδεμιᾶς κα-
τεπειγούσης ἀνάγκης, δυνάμενον ἀσφαλῶς εἰς τὰς
παρακειμένας πόλεις ἀποχωρῆσαι καὶ συναγαγεῖν
τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τότε συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις,
6 εἰ τοῦτο πάντως ἡγεῖτο συμφέρειν· τελευταῖον καὶ
μέγιστον τὸ προθέμενον καὶ συμβαλεῖν οὕτως εἰκῇ
καὶ ἀσκόπως χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν ὥστε πα-
ρέντα τὰ πεδία καὶ τὴν τῶν ὁπλιτῶν χρείαν δι'
αὐτῶν τῶν εὐζώνων ταῖς παρωρείαις πρὸς Αἰτω-
λοὺς ποιήσασθαι τὸν κίνδυνον, οἷς οὐδὲν ἦν τού-
7 του προυργιαίτερον οὐδὲ οἰκειότερον. οὐ μὴν ἀλλ'
ἅμα τῷ προελθόντα τὸν Ἄρατον ἀναμνῆσαι μὲν
τῶν προπεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων πρότε-
ρον αὐτῷ, φέρειν δ' ἀπολογισμοὺς περὶ τῶν ἐγκα-
λουμένων ὡς οὐ γέγονεν αἴτιος τῶν συμβεβηκό-
των, αἰτεῖσθαι δὲ συγγνώμην, εἰ καί τι παρεόρακε
κατὰ τὸν γενόμενον κίνδυνον, οἴεσθαι δὲ δεῖν καὶ
καθόλου σκοπεῖσθαι τὰ πράγματα μὴ πικρῶς, ἀλλ'
8 ἀνθρωπίνως, οὕτω ταχέως καὶ μεγαλοψύχως μετε-
μελήθη τὸ πλῆθος ὥστε καὶ τοῖς συνεπιτιθεμένοις
αὐτῷ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπὶ πολὺ δυσαρεστῆσαι

καὶ περὶ τῶν ἑξῆς πάντα βουλεύεσθαι κατὰ τὴν
Ἀράτου γνώμην. ταῦτα μὲν οὖν εἰς τὴν προτέραν 9
ἔπεσεν ὀλυμπιάδα, τὰ δ' ἑξῆς εἰς τὴν τετταρακο-
στὴν ἐπὶ ταῖς ἑκατόν.

Ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ταῦτα· πρεσβεύ- 15
ειν πρὸς Ἠπειρώτας, Βοιωτούς, Φωκέας, Ἀκαρνᾶ-
νας, Φίλιππον, καὶ διασαφεῖν τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ 2
παρὰ τὰς συνθήκας μεθ' ὅπλων ἤδη δὶς εἰσβεβλη-
κότες εἴησαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ παρακαλεῖν αὐ-
τοὺς βοηθεῖν κατὰ τὰς ὁμολογίας, προσδέξασθαι δὲ
καὶ τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν, τὸν δὲ 3
στρατηγὸν ἐπιλέξαι τῶν Ἀχαιῶν πεζοὺς μὲν πεντα-
κισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους, καὶ βοηθεῖν τοῖς
Μεσσηνίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσιν Αἰτωλοὶ τῆς χώρας
αὐτῶν· συντάξασθαι δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους 4
καὶ πρὸς Μεσσηνίους ὅσους δεήσει παρ' ἀμφοῖν
ὑπάρχειν ἱππεῖς καὶ πεζοὺς πρὸς τὰς κοινὰς χρείας.
δοξάντων δὲ τούτων, οἱ μὲν Ἀχαιοὶ φέροντες γεν- 5
ναίως τὸ γεγονὸς οὔτε τοὺς Μεσσηνίους ἐγκατέλι-
πον οὔτε τὴν αὑτῶν πρόθεσιν, οἱ δὲ πρὸς τοὺς
συμμάχους καθεσταμένοι τὰς πρεσβείας ἐπετέλουν,
ὁ δὲ στρατηγὸς τοὺς μὲν ἐκ τῆς Ἀχαΐας ἄνδρας ἐπέ- 6
λεγε κατὰ τὸ δόγμα, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους
καὶ Μεσσηνίους συνετάττετο πεζοὺς μὲν παρ' ἑκα-
τέρων ὑπάρχειν δισχιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς
δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίους, ὥστ' εἶναι τὸ πᾶν 7
σύστημα πρὸς τὰς ἐπιγενομένας χρείας πεζοὺς μὲν
μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους.

Οἱ δ' Αἰτωλοί, παραγενομένης αὐτοῖς τῆς καθη- 8
κούσης ἐκκλησίας, συνελθόντες ἐβουλεύσαντο πρός
τε Λακεδαιμονίους καὶ Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἄλλους
πάντας εἰρήνην ἄγειν, κακοπραγμονοῦντες καὶ βου-

*λόμενοι φθείρειν καὶ λυμαίνεσθαι τοὺς τῶν Ἀχαιῶν
9 συμμάχους· πρὸς αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἀχαιούς, ἐὰν μὲν
ἀφιστῶνται τῆς τῶν Μεσσηνίων συμμαχίας, ἄγειν
ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην, εἰ δὲ μή, πολεμεῖν, πρᾶγμα
10 πάντων ἀλογώτατον. ὄντες γὰρ αὐτοὶ σύμμαχοι καὶ
τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μεσσηνίων, εἰ μὲν οὗτοι πρὸς
ἀλλήλους φιλίαν ἄγοιεν καὶ συμμαχίαν, τὸν πόλεμον
τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπήγγελλον· εἰ δ' ἔχθραν ἕλοιντο πρὸς
τοὺς Μεσσηνίους, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐποίουν κατὰ
11 μόνας, ὥστε μηδ' ὑπὸ λόγον πίπτειν τὴν ἀδικίαν αὐ-
τῶν διὰ τὸ παρηλλαγμένον αὐτῶν τῶν ἐγχειρημάτων.*

16 *Οἱ δ' Ἠπειρῶται καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἀκού-
σαντες τῶν πρέσβεων τοὺς μὲν Μεσσηνίους εἰς τὴν
2 συμμαχίαν προσέλαβον, ἐπὶ δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν Αἰτω-
λῶν πεπραγμένοις παραυτίκα μὲν ἠγανάκτησαν, οὐ
μὴν ἐπὶ πλεῖον ἐθαύμασαν, διὰ τὸ μηδὲν παράδο-
ξον, τῶν εἰθισμένων δέ τι πεποιηκέναι τοὺς Αἰτω-
3 λούς. διόπερ οὐδ' ὠργίσθησαν ἐπὶ πλεῖον, ἀλλ'
ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην ἄγειν πρὸς αὐτούς· οὕτως
ἡ συνεχὴς ἀδικία συγγνώμης τυγχάνει μᾶλλον τῆς
4 σπανίου καὶ παραδόξου πονηρίας. Αἰτωλοὶ γοῦν
τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, καὶ λῃστεύοντες συνε-
χῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ πολέμους ἀνεπαγγέλτους φέ-
ροντες πολλοῖς, οὐδ' ἀπολογίας ἔτι κατηξίουν τοὺς
ἐγκαλοῦντας, ἀλλὰ καὶ προσεχλεύαζον, εἴ τις αὐτοὺς
εἰς δικαιοδοσίας προκαλοῖτο περὶ τῶν γεγονότων
5 ἢ καὶ νὴ Δία τῶν μελλόντων. οἱ δὲ Λακεδαιμό-
νιοι, προσφάτως μὲν ἠλευθερωμένοι δι' Ἀντιγόνου
καὶ διὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν φιλοτιμίας, ὀφείλοντες
δὲ Μακεδόσι καὶ Φιλίππῳ μηδὲν ὑπεναντίον πράτ-
τειν, διαπεμψάμενοι λάθρᾳ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς
φιλίαν δι' ἀπορρήτων ἔθεντο καὶ συμμαχίαν.*

Ἤδη δ' ἐπιλελεγμένων τῶν Ἀχαϊκῶν νεανίσκων 6
καὶ συντεταγμένων ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῶν Λακε-
δαιμονίων καὶ Μεσσηνίων, Σκερδίλαιδος ὁμοῦ καὶ
Δημήτριος ὁ Φάριος ἔπλευσαν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος ἐνε-
νήκοντα λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου παρὰ τὰς πρὸς Ῥω-
μαίους συνθήκας. οἳ τὸ μὲν πρῶτον τῇ Πύλῳ προσ- 7
μίξαντες καὶ ποιησάμενοι προσβολὰς ἀπέπεσον·
μετὰ δὲ ταῦτα Δημήτριος μὲν ἔχων τοὺς πεντή- 8
κοντα τῶν λέμβων ὥρμησεν ἐπὶ νήσων, καὶ περι-
πλέων τινὰς μὲν ἠργυρολόγει, τινὰς δ' ἐπόρθει τῶν
Κυκλάδων· Σκερδίλαιδος δὲ ποιούμενος τὸν πλοῦν 9
ὡς ἐπ' οἴκου προσεῖχε πρὸς Ναύπακτον μετὰ τετ-
ταράκοντα λέμβων, πεισθεὶς Ἀμύνᾳ τῷ βασιλεῖ τῶν
Ἀθαμάνων, ὃς ἐτύγχανε κηδεστὴς ὑπάρχων αὐτοῦ.
ποιησάμενος δὲ συνθήκας πρὸς Αἰτωλοὺς δι' Ἀγε- 10
λάου περὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν λαφύρων, ὑπέσχετο
συνεμβαλεῖν ὁμόσε τοῖς Αἰτωλοῖς εἰς τὴν Ἀχαΐαν.
συνθέμενοι δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Σκερδίλαιδον οἱ 11
περὶ τὸν Ἀγέλαον καὶ Δωρίμαχον καὶ Σκόπαν, πρατ-
τομένης αὐτοῖς τῆς τῶν Κυναιθέων πόλεως, συνα-
θροίσαντες πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἐνέβαλον εἰς
τὴν Ἀχαΐαν μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν. Ἀρίστων δ' ὁ τῶν 17
Αἰτωλῶν στρατηγός, οὐ προσποιούμενος οὐδὲν τῶν
γιγνομένων, ἦγε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῆς οἰκείας, φά-
σκων οὐ πολεμεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀλλὰ διατηρεῖν
τὴν εἰρήνην, εὔηθες καὶ παιδικὸν πρᾶγμα ποιῶν·
δῆλον γὰρ ὡς εὐήθη καὶ μάταιον εἰκὸς φαίνεσθαι 2
τὸν τοιοῦτον, ὅταν ὑπολαμβάνῃ τοῖς λόγοις ἐπικρύ-
ψεσθαι τὰς τῶν πραγμάτων ἐναργείας. οἱ δὲ περὶ 3
τὸν Δωρίμαχον διὰ τῆς Ἀχαιάτιδος ποιησάμενοι τὴν
πορείαν ἧκον ἄφνω πρὸς τὴν Κύναιθαν. συνέβαινε 4
δὲ τοὺς Κυναιθεῖς, ὄντας Ἀρκάδας, ἐκ πολλῶν χρό-

νων ἀκαταπαύστοις καὶ μεγάλαις συνεσχῆσθαι στά-
σεσι, καὶ πολλὰς μὲν κατ' ἀλλήλων πεποιῆσθαι σφα-
γὰς καὶ φυγάς, πρὸς δὲ τούτοις ἁρπαγὰς τῶν ὑπαρ-
5 χόντων, ἔτι δὲ γῆς ἀναδασμούς, τέλος δ' ἐπικρα-
τῆσαι τοὺς τὰ τῶν Ἀχαιῶν αἱρουμένους καὶ κατα-
σχεῖν τὴν πόλιν, φυλακὴν ἔχοντας τῶν τειχῶν καὶ
6 στρατηγὸν τῆς πόλεως ἐξ Ἀχαΐας. τούτων δ' οὕ-
τως ἐχόντων, ὀλίγοις ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς τῶν
Αἰτωλῶν παρουσίας διαπεμπομένων τῶν φυγά-
δων πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ δεομένων διαλυ-
θῆναι πρὸς αὐτοὺς καὶ κατάγειν σφᾶς εἰς τὴν οἰ-
7 κείαν, πεισθέντες οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν ἐπρέ-
σβευον πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, βουλόμενοι
8 μετὰ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις.
ἐπιχωρησάντων δ' ἑτοίμως διὰ τὸ πεπεῖσθαι σφί-
σιν ἀμφοτέρους εὐνοήσειν, ἅτε τῶν μὲν κατεχόν-
των τὴν πόλιν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐχόντων πάσας τὰς
ἐλπίδας, τῶν δὲ καταπορευομένων μελλόντων τυγ-
χάνειν τῆς σωτηρίας διὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν συγκα-
9 τάθεσιν, οὕτως ἀποστείλαντες τὴν παραφυλακὴν καὶ
τὸν στρατηγὸν ἐκ τῆς πόλεως οἱ Κυναιθεῖς διελύ-
σαντο καὶ κατήγαγον τοὺς φυγάδας, ὄντας σχεδὸν
εἰς τριακοσίους, λαβόντες πίστεις τῶν παρ' ἀνθρώ-
10 ποις νομιζομένων τὰς ἰσχυροτάτας. οἱ δὲ κατανο-
στήσαντες οὐχ ὡς αἰτίας ἢ προφάσεως ἐπιγενομέ-
νης τοῦ δοκεῖν ἄλλης διαφορᾶς ἀρχὴν αὐτοῖς τινα
γεγενῆσθαι, τὸ δ' ἐναντίον παραχρῆμα κατελθόντες
εὐθέως ἐπεβούλευον τῇ πατρίδι καὶ τοῖς σώσασι.
11 καί μοι δοκοῦσι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπὶ τῶν σφαγίων
τοὺς ὅρκους καὶ τὰς πίστεις ἐδίδοσαν ἀλλήλοις, τότε
μάλιστα διανοεῖσθαι περί τε τῆς εἰς τὸ θεῖον καὶ
12 τοὺς πιστεύσαντας ἀσεβείας. ἅμα γὰρ τῷ μετασχεῖν

τῆς πολιτείας εὐθέως ἐπεσπῶντο τοὺς Αἰτωλοὺς
καὶ τούτοις ἔπραττον τὴν πόλιν, σπεύδοντες τοὺς
σώσαντας ἅμα καὶ τὴν θρέψασαν ἄρδην ἀπολέσαι.
τὴν δὲ πρᾶξιν τοιᾷδέ τινι τόλμῃ καὶ τοιούτῳ τρόπῳ 18
συνεστήσαντο. πολέμαρχοι τῶν κατεληλυθότων τι- 2
νὲς ἐγεγόνεσαν· ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν κλεί-
ειν τὰς πύλας καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον κυριεύειν τῶν
κλειδῶν, ποιεῖσθαι δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμέραν τὴν δί-
αιταν ἐπὶ τῶν πυλώνων. οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ διε- 3
σκευασμένοι καὶ τὰς κλίμακας ἑτοίμους ἔχοντες ἐπε-
τήρουν τὸν καιρόν· οἱ δὲ πολεμαρχοῦντες τῶν φυ- 4
γάδων κατασφάξαντες τοὺς συνάρχοντας ἐπὶ τοῦ
πυλῶνος ἀνέῳξαν τὴν πύλην. οὗ συμβάντος τινὲς 5
μὲν τῶν Αἰτωλῶν διὰ ταύτης εἰσέπιπτον, τινὲς δὲ
τὰς κλίμακας προσερείσαντες ἐβιάσαντο διὰ τούτων
καὶ κατελάμβανον τὸ τεῖχος. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει 6
πάντες, ἐκπλαγεῖς ὄντες ἐπὶ τοῖς συντελουμένοις,
ἀπόρως καὶ δυσχρήστως εἶχον πρὸς τὸ συμβαῖνον·
οὔτε γὰρ πρὸς τοὺς διὰ τῆς πύλης εἰσπίπτοντας
οἷοί τ' ἦσαν βοηθεῖν ἀπερισπάστως διὰ τοὺς πρὸς
τὰ τείχη προσβάλλοντας, οὐδὲ μὴν τοῖς τείχεσιν
ἐπαμύνειν διὰ τοὺς τῇ πύλῃ βιαζομένους. οἱ δ' 7
Αἰτωλοὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ταχέως ἐγκρατεῖς γε-
νόμενοι τῆς πόλεως, τῶν ἀδίκων ἔργων ἓν τοῦτ'
ἔπραξαν δικαιότατον· πρώτους γὰρ τοὺς εἰσαγαγόν-
τας καὶ προδόντας αὐτοῖς τὴν πόλιν κατασφάξαν-
τες διήρπασαν τοὺς τούτων βίους. ὁμοίως δὲ καὶ 8
τοῖς ἄλλοις ἐχρήσαντο πᾶσι· τὸ δὲ τελευταῖον ἐπι-
σκηνώσαντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἐξετοιχωρύχησαν μὲν
τοὺς βίους, ἐστρέβλωσαν δὲ πολλοὺς τῶν Κυναι-
θέων, οἷς ἠπίστησαν ἔχειν κεκρυμμένον διάφορον ἢ
κατασκεύασμα ἢ ἄλλο τι τῶν πλείονος ἀξίων.

9 Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον λωβησάμενοι τοὺς Κυ-
ναιθεῖς ἀνεστρατοπέδευσαν, ἀπολιπόντες φυλακὴν
10 τῶν τειχῶν, καὶ προῆγον ὡς ἐπὶ Λούσων· καὶ πα-
ραγενόμενοι πρὸς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, ὃ κεῖται
μὲν μεταξὺ Κλείτορος καὶ Κυναίθης, ἄσυλον δὲ νε-
νόμισται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀνετείνοντο διαρπά-
σειν τὰ θρέμματα τῆς θεοῦ καὶ τἄλλα τὰ περὶ τὸν
11 ναόν. οἱ δὲ Λουσιᾶται νουνεχῶς δόντες τινὰ τῶν
κατασκευασμάτων τῆς θεοῦ παρῃτήσαντο τὴν τῶν
Αἰτωλῶν ἀσέβειαν καὶ τὸ μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον.
12 οἱ δὲ δεξάμενοι παραχρῆμα ἀναζεύξαντες προσεστρα-
τοπέδευσαν τῇ τῶν Κλειτορίων πόλει.

19 Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ὁ τῶν Ἀχαιῶν
στρατηγὸς Ἄρατος ἐξαπέστειλε μὲν πρὸς Φίλιππον
παρακαλῶν βοηθεῖν, συνῆγε δὲ τοὺς ἐπιλέκτους,
μετεπέμπετο δὲ παρὰ Λακεδαιμονίων καὶ Μεσση-
2 νίων τοὺς διατεταγμένους κατὰ τὰς ὁμολογίας. οἱ
δ' Αἰτωλοὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεκάλουν τοὺς Κλειτο-
ρίους ἀποστάντας τῶν Ἀχαιῶν αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς
3 αὐτοὺς συμμαχίαν. τῶν δὲ Κλειτορίων ἁπλῶς οὐ
προσιεμένων τοὺς λόγους, προσβολὰς ἐποιοῦντο,
καὶ προσερείδοντες τὰς κλίμακας τοῖς τείχεσι κατε-
4 πείραζον τῆς πόλεως. ἀμυνομένων δὲ γενναίως καὶ
τολμηρῶς τῶν ἔνδον, εἴξαντες τοῖς πράγμασιν ἀνε-
στρατοπέδευσαν, καὶ προαγαγόντες αὖθις ὡς ἐπὶ
τὴν Κύναιθαν ὅμως τὰ θρέμματα τῆς θεοῦ πε-
5 ρισύραντες ἀπήγαγον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεδί-
δοσαν τοῖς Ἠλείοις τὴν Κύναιθαν· οὐ βουλομένων
δὲ προσδέξασθαι τῶν Ἠλείων, ἐπεβάλοντο μὲν δι'
αὐτῶν κατέχειν τὴν πόλιν, στρατηγὸν ἐπιστήσαντες
6 Εὐριπίδαν, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν δείσαντες ἐκ τῶν

προσαγγελλομένων τὴν ἐκ Μακεδονίας βοήθειαν,
ἐμπρήσαντες τὴν πόλιν ἀπηλλάγησαν, καὶ προῆγον
αὖθις ὡς ἐπὶ τὸ Ῥίον, ταύτῃ κρίνοντες ποιεῖσθαι
τὴν διάβασιν. ὁ δὲ Ταυρίων, πυνθανόμενος τὴν 7
τῶν Αἰτωλῶν εἰσβολὴν καὶ τὰ περὶ τὴν Κύναιθαν
πεπραγμένα, θεωρῶν δὲ τὸν Δημήτριον τὸν Φάριον
ἀπὸ τῶν νήσων εἰς τὰς Κεγχρεὰς καταπεπλευκότα,
παρεκάλει τοῦτον βοηθῆσαι τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ διισθ-
μίσαντα τοὺς λέμβους ἐπιτίθεσθαι τῇ τῶν Αἰτωλῶν
διαβάσει. ὁ δὲ Δημήτριος λυσιτελῆ μέν, οὐκ εὐ- 8
σχήμονα δὲ πεποιημένος τὴν ἀπὸ τῶν νήσων ἐπά-
νοδον, διὰ τὸν τῶν Ῥοδίων ἐπ' αὐτὸν ἀνάπλουν,
ἄσμενος ὑπήκουσε τῷ Ταυρίωνι, προσδεξαμένου
ἐκείνου τὴν εἰς τὴν ὑπέρβασιν τῶν λέμβων δαπά-
νην. οὗτος μὲν οὖν ὑπερισθμίσας, καὶ δυσὶ καθυ- 9
στερήσας ἡμέραις τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαβάσεως, προ-
κατασύρας τινὰς τόπους τῆς παραλίας τῆς τῶν Αἰ-
τωλῶν κατήχθη πάλιν εἰς τὴν Κόρινθον. Λακεδαι- 10
μόνιοι δὲ τὸ μὲν πέμπειν τὰς βοηθείας κατὰ τὴν
διάταξιν ἐνεκάκησαν, βραχεῖς δέ τινας παντελῶς ἱπ-
πεῖς καὶ πεζοὺς στοχαζόμενοι τοῦ δοκεῖν μόνον ἐξέ-
πεμψαν. Ἄρατος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχων πολιτικώ- 11
τερον ἢ στρατηγικώτερον ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐβου-
λεύσατο· μέχρι γὰρ τούτου τὴν ἡσυχίαν ἦγε, προσ- 12
ανέχων καὶ μεμνημένος τῆς προγεγενημένης συμφο-
ρᾶς, ἕως οὗ πάντα διαπραξάμενοι κατὰ τὰς αὑτῶν
προαιρέσεις οἱ περὶ τὸν Σκόπαν καὶ Δωρίμαχον
ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν, καίπερ διὰ τόπων ποι-
ούμενοι τὰς πορείας εὐεπιθέτων καὶ στενῶν καὶ μό-
νον σαλπικτοῦ δεομένων. Κυναιθεῖς δὲ μεγάλοις 13
ἀτυχήμασιν ὑπ' Αἰτωλῶν καὶ μεγάλαις συμφοραῖς

περιπεσόντες ὅμως πάντων ἀνθρώπων ἔδοξαν ἠτυχηκέναι δικαιότατα.

20 *Ἐπειδὴ δὲ κοινῇ τὸ τῶν Ἀρκάδων ἔθνος ἔχει
τινὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, οὐ
μόνον διὰ τὴν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ βίοις φιλοξενίαν
καὶ φιλανθρωπίαν, μάλιστα δὲ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον
2 εὐσέβειαν, ἄξιον βραχὺ διαπορῆσαι περὶ τῆς Κυναιθέων ἀγριότητος πῶς ὄντες ὁμολογουμένως Ἀρκάδες τοσοῦτο κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς διήνεγκαν
3 τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ. δοκοῦσι δέ μοι, διότι τὰ καλῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπινενοημένα καὶ φυσικῶς συντεθεωρημένα περὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀρκαδίαν, ταῦτα δὴ
4 πρῶτοι καὶ μόνοι τῶν Ἀρκάδων ἐγκατέλιπον. μουσικὴν γὰρ τήν γε ἀληθῶς μουσικὴν πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν, Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.
5 οὐ γὰρ ἡγητέον μουσικήν, ὡς Ἔφορός φησιν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ὅλης πραγματείας, οὐδαμῶς ἁρμόζοντα λόγον αὐτῷ ῥίψας, ἐπ' ἀπάτῃ καὶ γοητείᾳ παρεισῆ-
6 χθαι τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων αὐλὸν καὶ ῥυθμὸν εἰς τὸν πόλεμον ἀντὶ σάλπιγγος εἰκῇ νομιστέον εἰσαγαγεῖν,
7 οὐδὲ τοὺς πρώτους Ἀρκάδων εἰς τὴν ὅλην πολιτείαν τὴν μουσικὴν παραλαβεῖν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε μὴ μόνον παισὶν οὖσιν, ἀλλὰ καὶ νεανίσκοις γενομένοις ἕως τριάκοντ' ἐτῶν κατ' ἀνάγκην σύντροφον ποιεῖν αὐτήν, τἄλλα τοῖς βίοις ὄντας αὐστηροτά-
8 τους. ταῦτα γὰρ πᾶσίν ἐστι γνώριμα καὶ συνήθη διότι σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια
9 τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὑμνοῦσι· μετὰ*

δὲ ταῦτα τοὺς Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου νόμους μαν-
θάνοντες πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν
τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις, οἱ μὲν
παῖδες τοὺς παιδικοὺς ἀγῶνας, οἱ δὲ νεανίσκοι τοὺς
τῶν ἀνδρῶν λεγομένους. ὁμοίως γε μὴν καὶ παρ' 10
ὅλον τὸν βίον τὰς ἀγωγὰς τὰς ἐν ταῖς συνουσίαις
οὐχ οὕτω ποιοῦνται διὰ τῶν ἐπεισάκτων ἀκροαμά-
των ὡς δι' αὑτῶν, ἀνὰ μέρος ᾄδειν ἀλλήλοις προσ-
τάττοντες. καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνη- 11
θῆναί τι μὴ γιγνώσκειν οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται,
τήν γε μὴν ᾠδὴν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται διὰ τὸ
κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν, οὔθ' ὁμολογοῦν-
τες ἀποτρίβεσθαι διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς
νομίζεσθαι τοῦτο. καὶ μὴν ἐμβατήρια μετ' αὐλοῦ 12
καὶ τάξεως ἀσκοῦντες, ἔτι δ' ὀρχήσεις ἐκπονοῦντες
μετὰ κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ δαπάνης κατ' ἐνιαυτὸν
ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδείκνυνται τοῖς αὑτῶν πολίταις
οἱ νέοι. ταῦτα δή μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισα- 21
γαγεῖν οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν, ἀλλὰ θεω-
ροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν καὶ συλλήβ-
δην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν, θεωροῦν-
τες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν, ἥτις αὐτοῖς πα-
ρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ
στυγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις
ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες
ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην· οὐ γὰρ δι' ἄλλην, διὰ δὲ 2
ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλο-
σχερεῖς διαστάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν
ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν
ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. βουλόμενοι δὲ μα- 3
λάττειν καὶ κιρνᾶν τὸ τῆς φύσεως αὔθαδες καὶ
σκληρὸν τά τε προειρημένα πάντα παρεισήγαγον

καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλεί-
στας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατείθισαν, ἔτι δὲ
4 χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παίδων, καὶ συλλήβδην
πᾶν ἐμηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέ-
ραμνον διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν
5 καὶ πραΰνειν. ὧν Κυναιθεῖς ὀλιγωρήσαντες εἰς τέ-
λος, καὶ ταῦτα πλείστης δεόμενοι τῆς τοιαύτης ἐπι-
κουρίας διὰ τὸ σκληρότατον παρὰ πολὺ τῆς Ἀρ-
καδίας ἔχειν ἀέρα καὶ τόπον, πρὸς αὐτὰς δὲ τὰς ἐν
6 ἀλλήλοις παρατριβὰς καὶ φιλοτιμίας ὁρμήσαντες τέ-
λος ἀπεθηριώθησαν οὕτως ὥστε μηδ᾽ ἐν ὁποίᾳ γε-
γονέναι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀσεβήματα μείζονα
7 καὶ συνεχέστερα. σημεῖον δὲ τῆς Κυναιθέων ἀτυ-
χίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἀρ-
κάδων τοῖς τοιούτοις τῶν ἐπιτηδευμάτων δυσαρε-
8 στήσεως· καθ᾽ οὓς γὰρ καιροὺς τὴν μεγάλην σφα-
γὴν ποιήσαντες Κυναιθεῖς ἐπρέσβευσαν πρὸς Λα-
κεδαιμονίους, εἰς ἃς πόλεις ποτὲ Ἀρκαδικὰς εἰσῆλθον
κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ μὲν ἄλλοι παραχρῆμα πάντες
9 αὐτοὺς ἐξεκήρυξαν, Μαντινεῖς δὲ μετὰ τὴν ἀπαλ-
λαγὴν αὐτῶν καὶ καθαρμὸν ἐποιήσαντο καὶ σφάγια
περιήνεγκαν τῆς τε πόλεως κύκλῳ καὶ τῆς χώρας
πάσης.

10 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω χάριν τοῦ μὴ διὰ
μίαν πόλιν τὸ κοινὸν ἦθος διαβάλλεσθαι τῶν Ἀρ-
κάδων, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ μὴ νομίσαντας ἐνίους
τῶν κατοικούντων τὴν Ἀρκαδίαν περιουσίας χάριν
τὰ κατὰ μουσικὴν ἐπὶ πλεῖον ἀσκεῖσθαι παρ᾽ αὐ-
11 τοῖς ὀλιγωρεῖν ἐγχειρῆσαι τούτου τοῦ μέρους, ἔτι
δὲ καὶ Κυναιθέων ἕνεκα, ἵν᾽ ἄν ποτ᾽ αὐτοῖς ὁ θεὸς
εὖ δῷ, τραπέντες πρὸς παιδείαν ἡμερῶσιν αὐτούς,
καὶ μάλιστα ταύτης πρὸς μουσικήν· οὕτω γὰρ μόνως

ἂν λήξαιεν τῆς τότε περὶ αὐτοὺς γενομένης ἀγριό-
τητος. ἡμεῖς δ᾽ ἐπειδὴ τὰ περὶ Κυναιθέων ὑποπί- 12
πτοντα δεδηλώκαμεν, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν ἐπά-
νιμεν.

Αἰτωλοὶ μὲν οὖν τοιαῦτα διεργασάμενοι κατὰ 22
τὴν Πελοπόννησον ἧκον εἰς τὴν οἰκείαν ἀσφαλῶς.
Φίλιππος δὲ μετὰ δυνάμεως βοηθῶν τοῖς Ἀχαιοῖς 2
παρῆν εἰς Κόρινθον· ὑστερήσας δὲ τοῦ καιροῦ ἀπέ-
στειλε βιβλιαφόρους πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους,
παρακαλῶν πέμπειν ἑκάστους παρ᾽ αὑτῶν κατὰ
σπουδὴν εἰς Κόρινθον τοὺς βουλευσομένους ὑπὲρ
τῶν κοινῇ συμφερόντων. αὐτὸς δ᾽ ἀναζεύξας ὡς 3
ἐπὶ Τεγέας προῆγε, πυνθανόμενος τοὺς Λακεδαι-
μονίους εἰς σφαγὰς καὶ ταραχὰς ἐμπεπτωκέναι πρὸς
ἀλλήλους. οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι συνήθεις ὄντες 4
βασιλεύεσθαι καὶ πάντως τοῖς προεστῶσι πειθαρχεῖν,
τότε προσφάτως μὲν ἠλευθερωμένοι δι᾽ Ἀντιγόνου,
βασιλέως δ᾽ οὐχ ὑπάρχοντος παρ᾽ αὐτοῖς, ἐστασία-
ζον πρὸς σφᾶς, πάντες ὑπολαμβάνοντες ἴσον αὐτοῖς
μετεῖναι τῆς πολιτείας. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οἱ μὲν 5
δύο τῶν ἐφόρων ἄδηλον εἶχον τὴν γνώμην, οἱ δὲ
τρεῖς ἐκοινώνουν τοῖς Αἰτωλοῖς τῶν πραγμάτων,
πεπεισμένοι διὰ τὴν ἡλικίαν τὸν Φίλιππον οὐδέπω
δυνήσεσθαι τοῖς κατὰ τὴν Πελοπόννησον πράγμα-
σιν ἐπαρκεῖν. ἐπεὶ δ᾽ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ παρὰ τὴν 6
προσδοκίαν αὐτῶν ἐκ Πελοποννήσου ταχεῖαν ἐποι-
ήσαντο τὴν ἐπάνοδον, ὁ δὲ Φίλιππος ἐκ Μακεδο-
νίας ἔτι θᾶττω τὴν παρουσίαν, ἀπιστοῦντες οἱ τρεῖς 7
ἑνὶ τῶν δυοῖν Ἀδειμάντῳ διὰ τὸ συνειδέναι μὲν
σφίσι πάσας τὰς ἐπιβολάς, μὴ λίαν δὲ τοῖς γιγνο-
μένοις εὐδοκεῖν, ἠγωνίων μὴ συνεγγίσαντος τοῦ
βασιλέως πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸν Φίλιππον

8 ἐξηγήσηται. δι' ἃ δὴ συλλαλήσαντές τισι τῶν νέων
ἐκήρυττον εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου τέμενος μετὰ τῶν
ὅπλων ἰέναι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ὡς τῶν Μακε-
9 δόνων ἐπὶ τὴν πόλιν παραγιγνομένων. ταχὺ δὲ
διὰ τὸ παράδοξον ἀθροισθέντων, δυσαρεστῶν Ἀδεί-
μαντος τοῖς γιγνομένοις ἐπειρᾶτο προπορευθεὶς πα-
10 ρακαλεῖν καὶ διδάσκειν διότι πρῴην ἔδει τὰ κηρύγ-
ματα ταῦτα καὶ τοὺς ἀθροισμοὺς τοὺς ἐν τοῖς
ὅπλοις παραγγέλλειν, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Αἰτω-
λοὺς πολεμίους ὄντας ἠκούομεν τοῖς ὅροις τῆς χώ-
ρας ἡμῶν συνεγγίζειν, οὐ νῦν, ὅτε Μακεδόνας τοὺς
εὐεργέτας καὶ σωτῆρας πυνθανόμεθα πλησιάζειν
11 μετὰ τοῦ βασιλέως. ἔτι δ' αὐτοῦ ταῦτ' ἀνακρουο-
μένου, προσπεσόντες οἱ παρακεκλημένοι τῶν νέων
τοῦτόν τε συνεκέντησαν καὶ μετὰ τούτου Σθενέ-
λαον, Ἀλκαμένη, Θυέστην, Βιωνίδαν, ἑτέρους τῶν
12 πολιτῶν καὶ πλείους. οἱ δὲ περὶ Πολυφόνταν καί
τινες ἅμα τούτοις ἐμφρόνως προϊδόμενοι τὸ μέλλον
23 ἀπεχώρησαν πρὸς τὸν Φίλιππον. ταῦτα δὲ πρά-
ξαντες εὐθέως ἔπεμπον οἱ προεστῶτες ἔφοροι τῶν
πραγμάτων τοὺς κατηγορήσοντας πρὸς τὸν Φίλιπ-
πον τῶν ἀνῃρημένων καὶ παρακαλέσοντας αὐτὸν
ἐπισχεῖν τὴν παρουσίαν, ἕως ἂν ἐκ τοῦ γεγονότος
κινήματος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἔλθῃ τὰ κατὰ τὴν
πόλιν· γιγνώσκειν δὲ διότι πρόκειται διατηρεῖν αὐ-
τοῖς πάντα τὰ δίκαια καὶ φιλάνθρωπα πρὸς Μακε-
2 δόνας· οἳ καὶ συμμίξαντες ἤδη περὶ τὸ Παρθένιον
ὄρος ὄντι τῷ βασιλεῖ διελέχθησαν ἀκολούθως ταῖς
3 ἐντολαῖς. ὁ δὲ διακούσας παρεκάλεσε τοὺς ἥκοντας
κατὰ σπουδὴν ποιήσασθαι τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον
καὶ δηλοῦν τοῖς ἐφόροις ὅτι κατὰ τὸ συνεχὲς πορευθεὶς
αὐτὸς μὲν ἐν Τεγέᾳ ποιήσεται τὴν στρατοπεδείαν,

ἐκείνους δ' οἴεται δεῖν τὴν ταχίστην ἐκπέμπειν ἄν-
δρας ἀξιόχρεως τοὺς κοινολογησομένους πρὸς αὐ-
τὸν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ποιησάντων δὲ τὸ προσ- 4
ταχθὲν τῶν ἀπαντησάντων, διακούσαντές τὰ παρὰ
τοῦ βασιλέως οἱ προεστῶτες τῶν Λακεδαιμονίων
ἐξέπεμψαν ἄνδρας δέκα πρὸς τὸν Φίλιππον. οἳ καὶ 5
πορευθέντες εἰς τὴν Τεγέαν καὶ παρελθόντες εἰς
τὸ τοῦ βασιλέως συνέδριον, Ὠμίου προεστῶτος αὐ-
τῶν, κατηγόρησαν μὲν τῶν περὶ τὸν Ἀδείμαντον
ὡς αἰτίων γεγονότων τῆς κινήσεως, πάντα δ' ὑπισ- 6
χνοῦνται ποιήσειν αὐτοὶ τῷ Φιλίππῳ τὰ κατὰ τὴν
συμμαχίαν, καὶ μηδενὸς ἐν μηδενὶ φανήσεσθαι δεύ-
τεροι κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τῶν δοκούν-
των ἀληθινῶν αὐτῷ φίλων ὑπάρχειν. οἱ μὲν οὖν 7
Λακεδαιμόνιοι ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια δια-
λεχθέντες μετέστησαν, οἱ δὲ μετέχοντες τοῦ συνε-
δρίου διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ταῖς γνώμαις. καὶ 8
τινὲς μέν, εἰδότες τὴν κακοπραγμοσύνην τῶν ἐν τῇ
Σπάρτῃ, καὶ πεπεισμένοι τοὺς περὶ τὸν Ἀδείμαν-
τον ἀπολωλέναι διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν, τούς
τε Λακεδαιμονίους ἐπιβεβλῆσθαι κοινοπραγεῖν τοῖς
Αἰτωλοῖς, συνεβούλευον τῷ Φιλίππῳ παράδειγμα
ποιῆσαι τοὺς Λακεδαιμονίους, χρησάμενον αὐτοῖς
τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο Θη-
βαίοις εὐθέως παραλαβὼν τὴν ἀρχήν· ἕτεροι δὲ 9
τῶν πρεσβυτέρων τὴν μὲν τοιαύτην ὀργὴν βαρυτέ-
ραν ἀπέφαινον εἶναι τῶν γεγονότων, ἐπιτιμῆσαι δὲ
δεῖν τοῖς αἰτίοις, καὶ μεταστησάμενον τούτους ἐγχει-
ρίσαι τὸ πολίτευμα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῖς αὐτοῦ φί-
λοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ πᾶσιν, εἰ χρὴ τοῦ βασι- 24
λέως λέγειν τὰς τότε γνώμας· οὐ γὰρ εἰκὸς ἑπτα-
καιδεκαέτη παῖδα περὶ τηλικούτων δύνασθαι πραγ-

2 μάτων διευκρινεῖν. ἀλλ' ἡμῖν μὲν καθήκει τοῖς
γράφουσι τὰς κυρούσας τὰ διαβούλια γνώμας ἀνα-
τιθέναι τοῖς προεστῶσι τῶν ὅλων· τοὺς μέντοι γε
ἀκούοντας αὐτοὺς χρὴ συνυπονοεῖν διότι τῶν συν-
όντων καὶ μάλιστα τῶν παρακειμένων εἰκός ἐστιν
3 εἶναι τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις καὶ διαλήψεις· ὧν
Ἀράτῳ τις ἐπιεικέστατ' ἂν προσάπτοι τὴν τότε ῥη-
4 θεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως γνώμην. ὁ γὰρ Φίλιπ-
πος τὰ μὲν κατ' ἰδίαν τῶν συμμάχων εἰς αὐτοὺς
ἀδικήματα καθήκειν ἔφησεν αὐτῷ μέχρι λόγου καὶ
5 γραμμάτων διορθοῦν καὶ συνεπισημαίνεσθαι, τὰ δὲ
πρὸς τὴν κοινὴν ἀνήκοντα συμμαχίαν, ταῦτ' ἔφη
μόνα δεῖν κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ διορθώσεως τυγ-
6 χάνειν ὑπὸ πάντων. Λακεδαιμονίων δὲ μηδὲν εἰς
τὴν κοινὴν συμμαχίαν ἐκφανὲς ἡμαρτηκότων, ἐπαγ-
γελλομένων δὲ πάντα καὶ ποιεῖν τὰ δίκαια πρὸς
ἡμᾶς, οὐ καλῶς ἔχον εἶναι τὸ βουλεύεσθαί τι περὶ
7 αὐτῶν ἀπαραίτητον· καὶ γὰρ ἄτοπον τὸν μὲν πα-
τέρα πολεμίων ὄντων κρατήσαντα μηδὲν ποιῆσαι
δεινόν, αὐτὸν δ' ἐφ' οὕτω μικρᾶς αἰτίας ἀνήκε-
8 στόν τι βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν. ἐπικυρωθείσης
δὲ ταύτης τῆς γνώμης, ὅτι δεῖ παριδεῖν τὸ γεγονός,
εὐθέως ὁ βασιλεὺς Πετραῖον τῶν αὐτοῦ φίλων ἅμα
τοῖς περὶ τὸν Ὠμίαν ἐξαπέστελλε παρακαλέσοντα
τοὺς πολλοὺς ἀντέχεσθαι τῆς προς αὐτὸν καὶ Μα-
κεδόνας εὐνοίας, ἅμα δὲ δώσοντα καὶ ληψόμενον
9 τοὺς ὅρκους περὶ συμμαχίας. αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς
δυνάμεως ἀναζεύξας προῆγε πάλιν ὡς ἐπὶ Κορίν-
θου, καλὸν δεῖγμα τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως τοῖς
συμμάχοις ἐκτιθέμενος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους ἀποφάσει.

25 Καταλαβὼν δὲ τοὺς ἀπο τῶν συμμαχίδων πα-

ραγεγονότας εἰς τὴν Κόρινθον, συνήδρευε καὶ διελάμ-
βανε μετὰ τούτων τί δεῖ ποιεῖν καὶ πῶς χρήσασθαι
τοῖς Αἰτωλοῖς. ἐγκαλούντων δὲ Βοιωτῶν μὲν ὅτι 2
συλήσαιεν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας ἱερὸν εἰρή-
νης ὑπαρχούσης, Φωκέων δὲ διότι στρατεύσαντες
ἐπ' Ἄμβρυσον καὶ Δαύλιον ἐπιβάλοιντο καταλαβέ-
σθαι τὰς πόλεις, Ἠπειρωτῶν δὲ καθότι πορθήσαιεν 3
αὐτῶν τὴν χώραν, Ἀκαρνάνων δὲ παραδεικνύντων
τίνα τρόπον συστησάμενοι πρᾶξιν ἐπὶ Θύριον νυ-
κτὸς ἔτι καὶ προσβαλεῖν τολμήσαιεν τῇ πόλει, πρὸς δὲ 4
τούτοις Ἀχαιῶν ἀπολογιζομένων ὡς καταλάβοιντο μὲν
τῆς Μεγαλοπολίτιδος Κλάριον, πορθήσαιεν δὲ διεξ-
ιόντες τὴν Πατρέων καὶ Φαραιέων χώραν, διαρπά-
σαιεν δὲ Κύναιθαν, συλήσαιεν δὲ τὸ τῆς ἐν Λού-
σοις Ἀρτέμιδος ἱερόν, πολιορκήσαιεν δὲ Κλειτορίους,
ἐπιβουλεύσαιεν δὲ κατὰ μὲν θάλατταν Πύλῳ, κατὰ
δὲ γῆν ἄρτι συνοικιζομένῃ τῇ Μεγάλῃ πόλει μετὰ
τῶν Ἰλλυριῶν ἀνάστατον αὐτὴν ποιῆσαι, διακού- 5
σαντες τούτων οἱ τῶν συμμάχων σύνεδροι πάντες
ὁμοθυμαδὸν ἐκφέρειν ἐβουλεύσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς
τὸν πόλεμον. προθέμενοι δὲ τὰς προειρημένας αἰ- 6
τίας ἐν τῷ δόγματι παρακατεβάλοντο ψήφισμα, προσ-
διασαφοῦντες ὅτι συνανασώσουσι τοῖς συμμάχοις εἴ
τινα κατέχουσιν αὐτῶν Αἰτωλοὶ χώραν ἢ πόλιν ἀφ'
οὗ Δημήτριος ὁ Φιλίππου κατὰ φύσιν πατὴρ με-
τήλλαξε· παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν και- 7
ρῶν ἠναγκασμένους ἀκουσίως μετέχειν τῆς Αἰτω-
λῶν συμπολιτείας, ὅτι πάντας τούτους ἀποκαταστή-
σουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα, χώραν ἔχον-
τας καὶ πόλεις τὰς αὐτῶν, ἀφρουρήτους, ἀφορο-
λογήτους, ἐλευθέρους ὄντας, πολιτείαις καὶ νό-
μοις χρωμένους τοῖς πατρίοις. συνανακομιεῖσθαι 8

*δὲ καὶ τοῖς Ἀμφικτυόσιν ἔγραψαν τοὺς νόμους καὶ
τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐξουσίαν, ἣν Αἰτωλοὶ παρῄρην-
ται νῦν, βουλόμενοι τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπικρατεῖν
αὐτοί.*

26 *Τούτου δὲ τοῦ δόγματος κυρωθέντος κατὰ τὸ
πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμ-
πιάδος ὁ μὲν συμμαχικὸς προσαγορευόμενος πόλε-
μος ἀρχὴν εἰλήφει δικαίαν καὶ πρέπουσαν τοῖς γε-
2 γονόσιν ἀδικήμασιν. οἱ δὲ σύνεδροι παραχρῆμα
πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς τοὺς συμμάχους, ἵνα
παρ' ἑκάστοις διὰ τῶν πολλῶν ἐπικυρωθέντος τοῦ
δόγματος ἐκφέρωσι πάντες τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ
3 τῆς χώρας πόλεμον. ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς
ἐπιστολὴν ὁ Φίλιππος, διασαφῶν ἵν' εἴ τι λέγειν
δίκαιον ἔχουσιν ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων, ἔτι καὶ
νῦν συνελθόντες διὰ λόγου ποιῶνται τὴν διεξαγω-
4 γήν· εἰ δ' ὑπειλήφασι, διότι χωρὶς κοινοῦ δόγμα-
τος λεηλατοῦσι καὶ πορθοῦσι πάντας, οὐκ ἀμυνεῖ-
σθαι τοὺς ἀδικουμένους, ἐὰν δ' ἀμύνωνται, νομι-
σθήσεσθαι τούτους κατάρχειν τοῦ πολέμου, πάντων
5 αὐτοὺς εὐηθεστάτους εἶναι. κομισάμενοι δ' οἱ τῶν
Αἰτωλῶν ἄρχοντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τὸ μὲν
πρῶτον ἐλπίσαντες οὐχ ἥξειν τὸν Φίλιππον, συνέ-
θεντο ῥητὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ πρὸς τὸ Ῥίον ἀπαντή-
6 σουσι. γνόντες δὲ παραγινόμενον, ἀπέστειλαν
γραμματοφόρον διασαφοῦντες ὡς οὐ δύνανται πρὸ
τῆς τῶν Αἰτωλῶν συνόδου δι' αὑτῶν οὐδὲν ὑπὲρ
7 τῶν ὅλων οἰκονομεῖν. οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνελθόντες
εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον τό τε δόγμα πάντες
ἐπεκύρωσαν καὶ τὸ λάφυρον ἐπεκήρυξαν κατὰ τῶν
8 Αἰτωλῶν. προσελθόντος δὲ καὶ τοῦ βασιλέως πρὸς
τὴν βουλὴν ἐν Αἰγίῳ καὶ διαλεχθέντος διὰ πλειόνων,*

τὰ ῥηθέντα μετ' εὐνοίας ἀπεδέξαντο καὶ τὰ προϋπάρ-
χοντα φιλάνθρωπα τοῖς προγόνοις ἀνενεώσαντο πρὸς
αὐτὸν τὸν Φίλιππον.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Αἰτωλοί, συνάψαν- 27
τος τοῦ τῶν ἀρχαιρεσίων χρόνου, στρατηγὸν αὐτῶν
εἵλοντο Σκόπαν, ὃς ἐγεγόνει πάντων τῶν προειρημέ-
νων ἀδικημάτων αἴτιος. ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα πῶς χρὴ 2
λέγειν· τὸ γὰρ κοινῷ μὲν δόγματι μὴ πολεμεῖν, παν-
δημεὶ δὲ στρατεύοντας ἄγειν καὶ φέρειν τὰ τῶν πέ-
λας, καὶ κολάζειν μὲν μηδένα τῶν αἰτίων, στρατη-
γοὺς δ' αἱρεῖσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς προεστῶτας τῶν
τοιούτων ἔργων, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τῆς πάσης γέμειν
κακοπραγμοσύνης· τί γὰρ ἂν ἄλλο τις τὰς τοιαύτας 3
κακίας ὀνομάσειε; δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐκ
τούτων. Λακεδαιμόνιοι τὴν Καδμείαν Φοιβίδου πα- 4
ρασπονδήσαντος τὸν μὲν αἴτιον ἐζημίωσαν, τὴν δὲ
φρουρὰν οὐκ ἐξήγαγον, ὥσπερ λυομένης τῆς ἀδι-
κίας διὰ τῆς τοῦ πράξαντος βλάβης, παρὸν τἀναν-
τία ποιεῖν· τοῦτο γὰρ διέφερε τοῖς Θηβαίοις. πά- 5
λιν ἐκήρυττον ἀφιέντες τὰς πόλεις ἐλευθέρας καὶ
αὐτονόμους κατὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην
εἰρήνην, τοὺς δ' ἁρμοστὰς οὐκ ἐξῆγον ἐκ τῶν πό-
λεων. Μαντινεῖς φίλους ὄντας καὶ συμμάχους ἀνα- 6
στάτους ποιήσαντες οὐκ ἔφασαν ἀδικεῖν, ἐκ μιᾶς
πόλεως εἰς πλείους αὐτοὺς διοικίσαντες. ἄνοια μετὰ 7
κακίας τὸ δοκεῖν, ἐάν τις αὐτὸς ἐπιμύῃ, μηδὲ τοὺς
πέλας ὁρᾶν. ἀμφοτέροις τοίνυν ὁ ζῆλος οὗτος τῆς 8
πολιτείας αἴτιος κατέστη τῶν μεγίστων συμπτωμά-
των· ὃν οὐδαμῶς οὐδαμῇ ζηλωτέον οὔτε κατ' ἰδίαν
οὔτε κοινῇ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους. ὁ δὲ βα- 9
σιλεὺς Φίλιππος χρηματίσας τοῖς Ἀχαιοῖς ἀνέζευξε
μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ Μακεδονίας, σπεύδων ἐπὶ

10 τὴν παρασκευὴν τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, οὐ μό-
νον τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι διὰ τοῦ
προειρημένου ψηφίσματος καλὰς ἐλπίδας ὑποδει-
κνύων πρᾳότητος καὶ μεγαλοψυχίας βασιλικῆς.

28 Ταῦτα δ' ἐπράττετο κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς
καθ' οὓς Ἀννίβας, γεγονὼς ἤδη κύριος τῶν ἐντὸς
Ἴβηρος ποταμοῦ πάντων, ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν
2 Ζακανθαίων πόλιν. εἰ μὲν οὖν τὰς πρώτας ἐπιβο-
λὰς τὰς Ἀννίβου ταῖς Ἑλληνικαῖς πράξεσιν ἀπ' ἀρ-
χῆς εὐθέως ἐπιπεπλέχθαι συνέβαινε, δῆλον ὡς ἐν
τῇ προτέρᾳ βίβλῳ περὶ τούτων ἂν ἡμᾶς ἐναλλὰξ
ἔδει καὶ κατὰ παράθεσιν τοῖς Ἰβηρικοῖς πεποιῆσθαι
3 τὴν ἐξήγησιν, ἀκολουθοῦντας τοῖς καιροῖς· ἐπεὶ δὲ
τά τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ
κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς μὲν ἀρχὰς τῶν πολέμων τού-
των ἰδίας εἰλήφει, τὰς δὲ συντελείας κοινάς, καὶ
τὴν ἐξήγησιν περὶ αὐτῶν ἐκρίναμεν ποιήσασθαι κατ'
ἰδίαν, ἕως ἂν ἐπὶ τὸν καιρὸν ἔλθωμεν τοῦτον ἐν
ᾧ συνεπλάκησαν αἱ προειρημέναι πράξεις ἀλλήλαις
καὶ πρὸς ἓν τέλος ἤρξαντο τὴν ἀναφορὰν ἔχειν·
4 οὕτω γὰρ ἥ τε περὶ τὰς ἀρχὰς ἑκάστων ἔσται διή-
γησις σαφὴς ἥ τε συμπλοκὴ καταφανής, περὶ ἧς ἐν
ἀρχαῖς ἐνεδειξάμεθα, παραδείξαντες πότε καὶ πῶς
καὶ δι' ἃς αἰτίας γέγονε· λοιπὸν ἤδη κοινὴν ποιή-
5 σασθαι περὶ πάντων τὴν ἱστορίαν. ἐγένετο δὲ ἡ
συμπλοκὴ τῶν πράξεων περὶ τὴν τοῦ πολέμου συν-
τέλειαν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετ-
ταρακοστῆς ὀλυμπιάδος. διὸ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα
κοινῇ τοῖς καιροῖς ἀκολουθοῦντες ἐξηγησόμεθα, τὰ
6 δὲ πρὸ τοῦ κατ' ἰδίαν, ὡς εἶπα, προσαναμιμνή-
σκοντες μόνον τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐν τῇ
προτέρᾳ βίβλῳ δεδηλωμένων, ἵνα μὴ μόνον εὐπα-

ρακολούθητος, ἀλλὰ καὶ καταπληκτικὴ γίγνηται τοῖς
προσέχουσιν ἡ διήγησις.

Φίλιππος δὲ παραχειμάζων ἐν Μακεδονίᾳ κατέ- 29
γραφε τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν μέλλουσαν χρείαν
ἐπιμελῶς, ἅμα δὲ τούτοις ἠσφαλίζετο τὰ πρὸς τοὺς
ὑπερκειμένους τῆς Μακεδονίας βαρβάρους. μετὰ δὲ 2
ταῦτα συνελθὼν πρὸς Σκερδίλαιδον καὶ τολμηρῶς
δοὺς αὑτὸν εἰς τὰς χεῖρας, διελέγετο περὶ φιλίας
καὶ συμμαχίας, καὶ τὰ μὲν ὑπισχνούμενος αὐτῷ συγ- 3
κατασκευάσειν τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων,
τὰ δὲ κατηγορῶν τῶν Αἰτωλῶν, ὄντων εὐκατηγο-
ρήτων, ῥᾳδίως ἔπεισε συγχωρεῖν τοῖς παρακαλου-
μένοις. μήποτε γὰρ οὐδὲν διαφέρει τὰ κατ' ἰδίαν 4
ἀδικήματα τῶν κοινῶν, ἀλλὰ πλήθει μόνον καὶ με-
γέθει τῶν συμβαινόντων. καὶ γὰρ κατ' ἰδίαν τὸ
τῶν ῥᾳδιουργῶν καὶ κλεπτῶν φῦλον τούτῳ μάλιστα
τῷ τρόπῳ σφάλλεται, τῷ μὴ ποιεῖν ἀλλήλοις τὰ δί-
καια καὶ συλλήβδην ταῖς εἰς αὑτοὺς ἀθεσίαις. ὃ 5
καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ τοὺς Αἰτωλούς. συν-
θέμενοι γὰρ τῷ Σκερδιλαΐδῳ δώσειν μέρος τι τῆς
λείας, ἐὰν συνεισβάλῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀχαΐαν,
πεισθέντος καὶ ποιήσαντος τοῦτο, διαρπάσαντες τὴν 6
τῶν Κυναιθέων πόλιν, καὶ πολλὰ περιελασάμενοι
σώματα καὶ θρέμματα, τὸν Σκερδίλαιδον οὐδενὸς
μερίτην ἐποιήσαντο τῶν ἁλόντων. διόπερ ὑποκα- 7
θημένης ἐκ τούτων αὐτῷ τῆς ὀργῆς, βραχέα προσ-
αναμνήσαντος τοῦ Φιλίππου, ταχέως ὑπήκουσε καὶ
συνέθετο μεθέξειν τῆς κοινῆς συμμαχίας, ἐφ' ᾧ
λαμβάνειν μὲν εἴκοσι τάλαντα κατ' ἐνιαυτόν, πλεῖν
δὲ λέμβοις τριάκοντα καὶ πολεμεῖν τοῖς Αἰτωλοῖς
κατὰ θάλατταν.

Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος περὶ ταῦτα διέτριβεν. οἱ 30

δ' ἐξαποσταλέντες πρέσβεις πρὸς τοὺς συμμάχους,
ἀφικόμενοι πρῶτον εἰς Ἀκαρνανίαν ἐνετύγχανον
2 τούτοις. οἱ δ' Ἀκαρνᾶνες τό τε δόγμα γνησίως συν-
επεκύρωσαν καὶ τὸν ἀπὸ χώρας πόλεμον ἐξήνεγκαν
τοῖς Αἰτωλοῖς· καίπερ τούτοις, εἰ καί τισιν ἑτέροις,
δίκαιον ἦν συγγνώμην ἔχειν, ὑπερτιθεμένοις καὶ
καταμέλλουσι καὶ καθόλου δεδιόσι τὸν ἀπὸ τῶν
3 ἀστυγειτόνων πόλεμον, καὶ διὰ τὸ παρακεῖσθαι μὲν
συντερμονοῦντας τῇ τῶν Αἰτωλῶν χώρᾳ, πολὺ δὲ
μᾶλλον διὰ τὸ κατ' ἰδίαν εὐχειρώτους ὑπάρχειν,
τὸ δὲ μέγιστον διὰ τὸ μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις
πεῖραν εἰληφέναι τῶν δεινοτάτων διὰ τὴν πρὸς Αἰ-
4 τωλοὺς ἀπέχθειαν. ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι
τῶν ἀνδρῶν καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν οὐδέποτε περὶ
πλείονος οὐδὲν ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος· ὅπερ Ἀκαρ-
νᾶνες ἐν τοῖς πλείστοις καιροῖς οὐδενὸς τῶν Ἑλλή-
νων ἧττον εὑρίσκονται διατετηρηκότες, καίπερ ἀπὸ
5 μικρᾶς ὁρμώμενοι δυνάμεως. οἷς οὐκ ὀκνητέον κατὰ
τὰς περιστάσεις κοινωνεῖν πραγμάτων, σπευστέον
δὲ μᾶλλον, εἰ καί τισιν ἑτέροις τῶν Ἑλλήνων· καὶ
γὰρ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ στάσιμον ἔχουσί τι καὶ φιλελεύ-
6 θερον. Ἠπειρῶται δὲ ἐκ παραθέσεως διακούσαντες
τῶν πρέσβεων τὸ μὲν δόγμα παραπλησίως ἐπεκύ-
ρωσαν, τὸν δὲ πόλεμον ἐκφέρειν ἐψηφίσαντο τοῖς
Αἰτωλοῖς, ἐπειδὰν καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἐξε-
7 νέγκῃ. τοῖς δὲ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρεσβευταῖς
ἀπεκρίθησαν ὅτι δέδοκται τοῖς Ἠπειρώταις διατη-
ρεῖν πρὸς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην, ἀγεννῶς καὶ ποικί-
8 λως χρώμενοι τοῖς πράγμασιν. ἀπεστάλησαν δὲ καὶ
πρὸς βασιλέα Πτολεμαῖον πρέσβεις οἱ παρακαλέ-
σοντες αὐτὸν μήτε χρήματα πέμπειν τοῖς Αἰτωλοῖς
μήτ' ἄλλο μηδὲν χορηγεῖν κατὰ Φιλίππου καὶ τῶν

συμμάχων. Μεσσήνιοι δέ, δι᾽ οὓς ὁ πόλεμος τὴν 31
ἀρχὴν ἔλαβε, τοῖς παραγενομένοις πρὸς αὐτοὺς ἀπε-
κρίθησαν ὅτι τῆς Φιγαλείας κειμένης ἐπὶ τοῖς ὅροις
αὐτῶν καὶ ταττομένης ὑπ᾽ Αἰτωλοὺς οὐκ ἂν ἐπι-
δέξαιντο τὸν πόλεμον, πρὶν ἢ ταύτην ἀπ᾽ Αἰτωλῶν
ἀποσπασθῆναι τὴν πόλιν. περὶ δὲ τῆς ἀποφάσεως 2
ταύτης κατίσχυσαν, οὐδαμῶς εὐδοκούντων τῶν πολ-
λῶν, οἱ ἐφορεύοντες Οἶνις καὶ Νίκιππος καί τινες
ἕτεροι τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἀγνοοῦντες καὶ πολὺ πα-
ραπαίοντες τοῦ δέοντος κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην.
ἐγὼ γὰρ φοβερὸν μὲν εἶναί φημι τὸν πόλεμον, οὐ 3
μὴν οὕτω γε φοβερὸν ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν
τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον. ἐπεὶ τί καὶ θρα- 4
σύνομεν τὴν ἰσηγορίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ τῆς
ἐλευθερίας ὄνομα πάντες, εἰ μηδὲν ἔσται προυργιαί-
τερον τῆς εἰρήνης; οὐδὲ γὰρ Θηβαίους ἐπαινοῦμεν 5
κατὰ τὰ Μηδικά, διότι τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀπο-
στάντες κινδύνων τὰ Περσῶν εἵλοντο διὰ τὸν φό-
βον, οὐδὲ Πίνδαρον τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς
ἄγειν τὴν ἡσυχίαν διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,

τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδίᾳ τιθεὶς 6
ἐρευνασάτω μεγαλάνορος ἡσυχίας τὸ φαιδρὸν φάος.

δόξας γὰρ παραυτίκα πιθανῶς εἰρηκέναι μετ᾽ οὐ 7
πολὺ πάντων αἰσχίστην εὑρέθη καὶ βλαβερωτάτην
πεποιημένος ἀπόφασιν· εἰρήνη γὰρ μετὰ μὲν τοῦ 8
δικαίου καὶ πρέποντος κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ
λυσιτελέστατον, μετὰ δὲ κακίας ἢ δειλίας ἐπονει-
δίστου πάντων αἴσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

Οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων προεστῶτες ὀλιγαρχικοί, 32
στοχαζόμενοι τοῦ παραυτὰ κατ᾽ ἰδίαν λυσιτελοῦς,
φιλοτιμότερον τοῦ δέοντος ἀεὶ διέκειντο πρὸς τὴν
εἰρήνην. διὸ πολλὰς μὲν περιστάσεις καὶ καιροὺς 2

ἔχοντες, ἐνίοτε δὲ καὶ φόβους καὶ κινδύνους διω-
λίσθανον· ἠθροίζετο δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν ταύτην
ἀεὶ τὸ κεφάλαιον αὐτοῖς καὶ μεγίσταις ἐποίουν πα-
3 λαίειν τὴν πατρίδα συμφοραῖς. δοκῶ δ' ἔγωγε τὴν
αἰτίαν εἶναι ταύτην, ὅτι δυσὶ γειτνιῶντες ἔθνεσι
τοῖς μεγίστοις τῶν κατὰ Πελοπόννησον, μᾶλλον δὲ
σχεδὸν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, λέγω δὲ τῷ τε τῶν Ἀρ-
4 κάδων καὶ τῷ τῶν Λακώνων, καὶ τοῦ μὲν ἐχθρῶς
καὶ ἀκαταλλάκτως ἀεί ποτε πρὸς αὐτοὺς ἔχοντος,
ἐξ οὗ καὶ κατέσχον τὴν χώραν, τοῦ δὲ φιλικῶς καὶ
κηδεμονικῶς, οὔτε τὴν πρὸς Λακεδαιμονίους ἔχθραν
εὐγενῶς ἀνελάμβανον οὔτε τὴν πρὸς Ἀρκάδας φι-
5 λίαν. λοιπὸν ὅτε μὲν οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἢ πρὸς
ἑτέρους πολεμοῦντες ἐν περισπασμοῖς ἦσαν, ἐγένετο
τὸ δέον αὐτοῖς· ἦγον γὰρ τὴν εἰρήνην ἀεὶ παρευ-
6 διαζόμενοι διὰ τὴν τοῦ τόπου παράπτωσιν· ὅτε δ'
εὔσχολοι καὶ ἀπερίσπαστοι Λακεδαιμόνιοι γενηθέν-
7 τες ἐτράπησαν πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς, οὔτ' αὐ-
τοὶ δι' αὑτῶν ἀντοφθαλμεῖν ἐδύναντο πρὸς τὸ βάρος
τὸ Λακεδαιμονίων οὔτε προκατεσκευασμένοι φίλους
τοὺς ἀληθινῶς αὐτοῖς πάντα συνυποστησομένους
ἢ δουλεύειν ἠναγκάζοντο τούτοις ἀχθοφοροῦντες ἢ
φεύγοντες τὴν δουλείαν ἀνάστατοι γίγνεσθαι, λεί-
8 ποντες τὴν χώραν μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν· ὅπερ
ἤδη πλεονάκις αὐτοῖς συνέβη παθεῖν οὐ πάνυ πολ-
9 λοῖς χρόνοις. εἴη μὲν οὖν οἷον εἰ συμφῦναι τὴν
νῦν ὑπάρχουσαν κατάστασιν Πελοποννησίοις, ἵνα
10 μηδενὸς δέῃ τῶν λέγεσθαι μελλόντων· ἐὰν δέ ποτε
κίνησιν καὶ μετάστασιν σχῇ ταῦτα, μίαν ὁρῶ Μεσ-
σηνίοις καὶ Μεγαλοπολίταις ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι
νέμεσθαι τὴν αὑτῶν χώραν τὸν πλείω χρόνον, ἐὰν
συμφρονήσαντες κατὰ τὴν Ἐπαμεινώνδου γνώμην

παντὸς καιροῦ καὶ πράγματος ἕλωνται κοινωνεῖν
ἀλλήλοις ἀληθινῶς.

Ὁ δὲ λόγος οὗτος ἔχει μὲν ἴσως καὶ διὰ τῶν 33
πάλαι γεγονότων πίστιν. οἱ γὰρ Μεσσήνιοι πρὸς 2
ἄλλοις πολλοῖς καὶ παρὰ τὸν τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου
βωμὸν ἀνέθεσαν στήλην ἐν τοῖς κατ' Ἀριστομένη
καιροῖς, καθάπερ καὶ Καλλισθένης φησί, γράψαντες
τὸ γράμμα τοῦτο·

πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆι, 3
εὗρε δὲ Μεσσήνη σὺν Διὶ τὸν προδότην
ῥηιδίως. χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον.
χαῖρε, Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάω Ἀρκαδίαν.

ἐπεὶ γὰρ τῆς αὑτῶν ἐστερήθησαν, οἷον εἰ περὶ δευ- 4
τέρας πατρίδος, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς θεοῖς εὐχό-
μενοι σώζειν τὴν Ἀρκαδίαν, τοῦτ' ἀνέθεσαν τὸ
γράμμα. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ μόνον 5
αὐτοὺς Ἀρκάδες ὑποδεξάμενοι κατὰ τὴν ἔκπτωσιν
τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὑπὸ τὸν Ἀριστομένειον πόλεμον
ὁμεστίους ἐποιήσαντο καὶ πολίτας, ἀλλὰ καὶ τὰς
θυγατέρας ἐψηφίσαντο τοῖς ἐν ἡλικίᾳ διδόναι τῶν
Μεσσηνίων, πρὸς δὲ τούτοις ἀναζητήσαντες τὴν 6
Ἀριστοκράτους τοῦ βασιλέως προδοσίαν ἐν τῇ μάχῃ
τῇ καλουμένῃ περὶ Τάφρον αὐτόν τ' ἀνεῖλον καὶ
τὸ γένος αὐτοῦ πᾶν ἠφάνισαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ 7
χωρὶς τῶν πάλαι τὰ τελευταῖα γεγονότα μετὰ τὸν
Μεγάλης πόλεως καὶ Μεσσήνης συνοικισμὸν ἱκανὴν
ἂν παράσχοι πίστιν τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις. καθ' 8
οὓς γὰρ καιρούς, τῆς περὶ Μαντίνειαν μάχης τῶν
Ἑλλήνων ἀμφιδήριτον ἐχούσης τὴν νίκην διὰ τὸν
Ἐπαμεινώνδου θάνατον, ἐκώλυον Λακεδαιμόνιοι μέ-
τέχειν τῶν σπονδῶν Μεσσηνίους, ἀκμὴν σφετερι-
ζόμενοι ταῖς ἐλπίσι τὴν Μεσσηνίαν, ἐπὶ τοσοῦτον 9

διέσπευσαν Μεγαλοπολῖται καὶ πάντες οἱ κοινω-
νοῦντες Ἀρκάδων τῆς αὐτῶν συμμαχίας ὥστε Μεσ-
σηνίους μὲν ὑπὸ τῶν συμμάχων προσδεχθῆναι καὶ
μετασχεῖν τῶν ὅρκων καὶ διαλύσεων, Λακεδαιμο-
νίους δὲ μόνους ἐκσπόνδους γενέσθαι τῶν Ἑλλή-
10 *νων. ἃ τίς οὐκ ἂν τῶν ἐπιγιγνομένων ἐν νῷ τι-*
θέμενος νομίσειε καλῶς εἰρῆσθαι τὰ μικρῷ πρότε-
ρον ὑφ' ἡμῶν δεδηλωμένα;
11 *Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν Ἀρκάδων καὶ*
Μεσσηνίων, ἵνα μνημονεύοντες τῶν συμβεβηκότων
αὐτοῖς περὶ τὰς πατρίδας ἀτυχημάτων ὑπὸ Λακε-
δαιμονίων ἀληθινῶς ἀντέχωνται τῆς πρὸς αὐτοὺς
12 *εὐνοίας καὶ πίστεως, καὶ μήτε φόβον ὑφορώμενοι*
μήτ' εἰρήνης ἐπιθυμοῦντες ἐγκαταλίπωσιν ἀλλήλους
34 *ἐν ταῖς ὁλοσχερέσι περιστάσεσι. Λακεδαιμόνιοι δὲ*
τῶν εἰθισμένων ἐποίησάν τι· τοῦτο γὰρ συνεχὲς ἦν
τοῖς προειρημένοις· τέλος γὰρ τοὺς παρὰ τῶν συμ-
μάχων πρέσβεις ἀναποκρίτους ἀπέστειλαν. οὕτως
ἐξηπόρησαν ὑπὸ τῆς ἀλογίας καὶ κακίας τῆς αὐτῶν.
2 *καί μοι δοκεῖ τοῦτ' ἀληθὲς εἶναι διότι πολλάκις*
τολμᾶν περιττὸν εἰς ἄνοιαν καὶ τὸ μηδὲν καταν-
3 *τᾶν εἴωθεν. οὐ μὴν ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατασταθ-*
θέντων ἐφόρων ἄλλων οἱ κινήσαντες ἐξ ἀρχῆς τὰ
πράγματα καὶ γενόμενοι τῆς προειρημένης σφαγῆς
αἴτιοι διεπέμποντο πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, ἐπισπώμε-
4 *νοι πρεσβευτήν. τῶν δὲ καὶ μάλα ἀσμένως ὑπα-*
κουσάντων, ἧκε μετ' ὀλίγον πρεσβεύων εἰς τὴν Λα-
5 *κεδαίμονα Μαχάτας. καὶ παραυτίκα προσῆσαν τοῖς*
ἐφόροις, οἰόμενοι δεῖν τῷ τε Μαχάτᾳ δίδοσθαι τὴν
ἔφοδον ἐπὶ τοὺς πολλοὺς καὶ βασιλέας καθιστάναι
κατὰ τὰ πάτρια, καὶ μὴ περιορᾶν τὸν πλείω χρό-
νον παρὰ τοὺς νόμους καταλελυμένην τὴν τῶν Ἡρα-

κλειδῶν ἀρχήν. οἱ δ' ἔφοροι, δυσαρεστούμενοι μὲν 6
τοῖς ὅλοις πράγμασιν, οὐ δυνάμενοι δὲ πρὸς τὴν ὁρμὴν
ἀντοφθαλμεῖν, ἀλλὰ δεδιότες τὴν τῶν νέων συστρο-
φήν, περὶ μὲν τῶν βασιλέων ἔφασαν μετὰ ταῦτα
βουλεύσεσθαι, τῷ δὲ Μαχάτᾳ συνεχώρησαν δώσειν
τὴν ἐκκλησίαν. συναχθέντος δὲ τοῦ πλήθους πα- 7
ρελθὼν ὁ Μαχάτας παρεκάλει διὰ πλειόνων αὐ-
τοὺς αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν, εἰκῇ
μὲν καὶ θρασέως κατηγορῶν Μακεδόνων, ἀλόγως
δὲ καὶ ψευδῶς ἐγκωμιάζων τοὺς Αἰτωλούς. μετα- 8
στάντος δὲ τούτου πολλῆς ἀμφισβητήσεως ἐτύγχανε
τὸ πρᾶγμα· τινὲς μὲν γὰρ συνηγόρουν τοῖς Αἰτω-
λοῖς καὶ συντίθεσθαι πρὸς αὐτοὺς παρῄνουν τὴν
συμμαχίαν, ἔνιοι δὲ τούτοις ἀντέλεγον. οὐ μὴν 9
ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων τινὲς ἐπιστήσαντες τὸ πλῆ-
θος ἐπί τε τὰς Ἀντιγόνου καὶ Μακεδόνων εὐεργε-
σίας ἐπί τε τὰς διὰ Χαριξένου καὶ Τιμαίου βλά-
βας, ὅτε στρατεύσαντες Αἰτωλοὶ πανδημεὶ κατέ-
φθειραν μὲν αὐτῶν τὴν χώραν, ἐξηνδραποδίσαντο
δὲ τοὺς περιοίκους, ἐπεβούλευσαν δὲ τῇ Σπάρτῃ,
μετὰ δόλου καὶ βίας τοὺς φυγάδας ἐπαγαγόντες,
ἐπ' ἄλλης ἐγένοντο γνώμης, καὶ τέλος ἐπείσθησαν 10
τηρεῖν τὴν πρὸς Φίλιππον καὶ Μακεδόνας συμμα-
χίαν. γενομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Μαχάτας ἄπρα- 11
κτος ἐπανήει πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν, οἱ δ' ἐξ ἀρ- 35
χῆς αἴτιοι γεγονότες τῆς κινήσεως, οὐδαμῶς εἶξαι
δυνάμενοι τοῖς παροῦσιν, αὖθις ἐπεβάλοντο πρᾶγμα
ποιεῖν πάντων ἀσεβέστατον, φθείραντές τινας τῶν
νέων. κατὰ γάρ τινα θυσίαν πάτριον ἔδει τοὺς μὲν 2
ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων πομπεύειν ἐπὶ τὸν
τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου νεών, τοὺς δ' ἐφόρους
συντελεῖν τὰ περὶ τὴν θυσίαν, αὐτοῦ περὶ τὸ τέ-

3 μενος διατρίβοντας. ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τῶν πομ-
πευόντων ἐν τοῖς ὅπλοις τινὲς τῶν νεανίσκων ἄφνω
προσπεσόντες θύουσι τοῖς ἐφόροις ἀπέσφαξαν αὐ-
τούς. καίτοι πᾶσι τοῖς καταφυγοῦσι τὴν ἀσφάλειαν
παρεσκεύαζε τὸ ἱερόν, κἂν θανάτου τις ᾖ κατακεκρι-
4 μένος· τότε δὲ διὰ τὴν ὠμότητα τῶν τολμώντων εἰς
τοῦτ' ἦλθε καταφρονήσεως ὥστε περὶ τὸν βωμὸν
καὶ τὴν τράπεζαν τῆς θεοῦ κατασφαγῆναι τοὺς ἐφό-
5 ρους ἅπαντας. ἑξῆς δὲ τούτου τἀκόλουθον τῇ προ-
θέσει ποιοῦντες ἀνεῖλον μὲν τοὺς περὶ Γυρίδαν
τῶν γερόντων, ἐφυγάδευσαν δὲ τοὺς ἀντειπόντας
τοῖς Αἰτωλοῖς, εἵλοντο δ' ἐξ αὐτῶν ἐφόρους, συν-
έθεντο δὲ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς τὴν συμμαχίαν.
6 ἐποίουν δὲ ταῦτα, καὶ τήν τε πρὸς Ἀχαιοὺς ἀπέ-
χθειαν καὶ τὴν πρὸς Μακεδόνας ἀχαριστίαν καὶ
καθόλου τὴν πρὸς πάντας ἀλογίαν ὑπέμενον, οὐχ
ἥκιστα διὰ Κλεομένη καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔ-
νοιαν, ἐλπίζοντες ἀεὶ καὶ προσδοκίαν ἔχοντες τῆς
7 ἐκείνου παρουσίας ἅμα καὶ σωτηρίας. οὕτως οἱ
δυνάμενοι τῶν ἀνθρώπων ἐπιδεξίως ὁμιλεῖν τοῖς
συμπεριφερομένοις οὐ μόνον παρόντες, ἀλλὰ καὶ
μακρὰν ἀφεστῶτες ἐγκαταλείπουσί τινα καὶ λίαν
8 ἰσχυρὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας αἰθύγματα. οἵ
γε χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ τότε, πολιτευόμενοι κατὰ
τὰ πάτρια σχεδὸν ἤδη τρεῖς ἐνιαυτοὺς μετὰ τὴν
Κλεομένους ἔκπτωσιν, οὐδ' ἐπενόησαν οὐδέποτε
9 βασιλεῖς καταστῆσαι τῆς Σπάρτης· ἅμα δὲ τῷ τὴν
φήμην ἀφικέσθαι περὶ τῆς Κλεομένους τελευτῆς
εὐθέως ὥρμησαν ἐπὶ τὸ βασιλεῖς καθιστάναι τά
10 τε πλήθη καὶ τὸ τῶν ἐφόρων ἀρχεῖον. καὶ κατέ-
στησαν οἱ κοινωνοῦντες ἔφοροι τῆς αἱρέσεως τοῖς
στασιώταις, οἱ καὶ τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συνθέμενοι

συμμαχίαν, ὑπὲρ ὧν τὸν ἄρτι λόγον ἐποιησάμην,
τὸν μὲν ἕνα νομίμως καὶ καθηκόντως, Ἀγησίπολιν,
ὄντα μὲν παῖδα τὴν ἡλικίαν, υἱὸν δὲ Ἀγησιπόλιδος
τοῦ Κλεομβρότου· τὸν δὲ συνέβαινε βεβασιλευκέ- 11
ναι καθ' οὓς καιροὺς ἐξέπεσε Λεωνίδας ἐκ τῆς ἀρ-
χῆς διὰ τὸ κατὰ γένος ὑπάρχειν ἔγγιστα τῆς οἰκίας
ταύτης. ἐπίτροπον δὲ τοῦ παιδὸς εἵλοντο Κλεο- 12
μένη, Κλεομβρότου μὲν υἱόν, Ἀγησιπόλιδος δ' ἀδελ-
φόν. ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας οἰκίας, ὄντων ἐκ τῆς Ἱπ- 13
πομέδοντος θυγατρὸς Ἀρχιδάμῳ δυοῖν παίδων, ὃς
ἦν υἱὸς Εὐδαμίδου, ζῶντος δὲ καὶ Ἱππομέδοντος
ἀκμήν, ὃς ἦν υἱὸς Ἀγησιλάου τοῦ Εὐδαμίδου, καὶ
ἑτέρων δὲ πλειόνων ἀπὸ τῆς οἰκίας ὑπαρχόντων,
ἀπωτέρω μὲν τῶν προειρημένων, προσηκόντων δὲ
κατὰ γένος, τούτους μὲν ἅπαντας ὑπερεῖδον, Λυ- 14
κοῦργον δὲ βασιλέα κατέστησαν, οὗ τῶν προγόνων
οὐδεὶς ἐτετεύχει τῆς προσηγορίας· ὃς δοὺς ἑκάστῳ
τῶν ἐφόρων τάλαντον Ἡρακλέους ἀπόγονος καὶ βα-
σιλεὺς ἐγεγόνει τῆς Σπάρτης. οὕτως εὔωνα παν- 15
ταχῇ τὰ κακὰ γέγονε. τοιγαροῦν οὐ παῖδες παίδων,
ἀλλ' αὐτοὶ πρῶτοι τῆς ἀνοίας ἀπέτισαν τοὺς μισθοὺς
οἱ καταστήσαντες.

Ὁ δὲ Μαχάτας, πυθόμενος τὰ γεγονότα περὶ 36
τοὺς Λακεδαιμονίους, ἧκε πάλιν ὑποστρέψας εἰς τὴν
Σπάρτην, καὶ παρεκάλει τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς βα-
σιλέας ἐξενεγκεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς τὸν πόλεμον· μόνως 2
γὰρ ἂν οὕτως ἔφη λῆξαι τὴν τῶν Λακεδαιμονίων
φιλονικίαν τῶν ἐκ παντὸς τρόπου διακοπτόντων τὴν
πρὸς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν τήν τε τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ
τὰ παραπλήσια τούτοις πραττόντων. πεισθέντων 3
δὲ τῶν ἐφόρων καὶ τῶν βασιλέων, ὁ μὲν Μαχάτας
ἐπανῆλθε, συντετελεσμένος τὴν πρόθεσιν διὰ τὴν

4 ἄγνοιαν τῶν συμπραττόντων, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἀνα-
λαβὼν τοὺς στρατιώτας καί τινας τῶν πολιτικῶν
ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἀργείαν, ἀφυλάκτως διακειμένων
εἰς τέλος τῶν Ἀργείων διὰ τὴν προϋπάρχουσαν κα-
5 τάστασιν. καὶ Πολίχναν μὲν καὶ Πρασιὰς καὶ Λεύ-
κας καὶ Κύφαντα προσπεσὼν ἄφνω κατέσχε· Γλύμ-
6 πεσι δὲ καὶ Ζάρακι προσπεσὼν ἀπέπεσε. τούτου
δὲ ταῦτα πράξαντος, ἐπεκήρυξαν τὸ λάφυρον οἱ
Λακεδαιμόνιοι κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. ἔπεισαν δὲ καὶ
τοὺς Ἠλείους οἱ περὶ τὸν Μαχάταν, παραπλήσια
λέγοντες ἅπερ καὶ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐξε-
νεγκεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς τὸν πόλεμον.
7 Παραδόξως δὲ καὶ κατὰ νοῦν τοῖς Αἰτωλοῖς τῶν
πραγμάτων προκεχωρηκότων, οὗτοι μὲν εὐθαρσῶς
ἐνέβαινον εἰς τὸν πόλεμον, οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ τἀναντία.
8 Φίλιππος μὲν γάρ, ἐφ᾽ ᾧ τὰς ἐλπίδας εἶχον, ἀκμὴν
ἐγίγνετο περὶ παρασκευήν, Ἠπειρῶται δ᾽ ἔμελλον
9 πολεμεῖν, Μεσσήνιοι δ᾽ ἡσυχίαν εἶχον, Αἰτωλοὶ
δὲ προσειληφότες τὴν Ἠλείων καὶ Λακεδαιμονίων
ἄγνοιαν πανταχόθεν περιεῖχον αὐτοὺς τῷ πολέμῳ.
37 Ἀράτῳ μὲν οὖν συνέβαινε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον
ἤδη λήγειν τὴν ἀρχήν, Ἄρατον δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ
καθεσταμένον ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν παραλαμβάνειν τὴν
2 στρατηγίαν. Αἰτωλῶν δ᾽ ἐστρατήγει Σκόπας· ὁ δὲ
χρόνος αὐτῷ τῆς ἀρχῆς μάλιστα τότε πως διῄρητο·
τὰς γὰρ ἀρχαιρεσίας Αἰτωλοὶ μὲν ἐποίουν μετὰ τὴν
φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν εὐθέως, Ἀχαιοὶ δὲ τότε
3 περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολήν. ἤδη δὲ τῆς θερείας
ἐνισταμένης, καὶ μετειληφότος Ἀράτου τοῦ νεωτέ-
ρου τὴν στρατηγίαν, ἅμα πάντα τὰ πράγματα τὰς
4 ἐπιβολὰς ἐλάμβανε καὶ τὰς ἀρχάς. Ἀννίβας μὲν
γὰρ ἐνεχείρει κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους Ζάκανθαν

πολιορκεῖν, Ῥωμαῖοι δὲ Λεύκιον Αἰμίλιον εἰς τὴν
Ἰλλυρίδα μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστελλον ἐπὶ Δημή-
τριον τὸν Φάριον· ὑπὲρ ὧν ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ
δεδηλώκαμεν. Ἀντίοχος δέ, Πτολεμαΐδα καὶ Τύρον 5
παραδόντος αὐτῷ Θεοδότου, τοῖς κατὰ Κοίλην Συ-
ρίαν ἐγχειρεῖν ἐπεβάλετο· Πτολεμαῖος δὲ περὶ πα-
ρασκευὴν ἐγίγνετο τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμου. Λυ- 6
κοῦργος δ' ἀπὸ τῶν ὁμοίων βουλόμενος ἄρχεσθαι
Κλεομένει, τὸ τῶν Μεγαλοπολιτῶν Ἀθήναιον ἐπο-
λιόρκει προσεστρατοπεδευκώς. Ἀχαιοὶ δὲ μισθοφό-
ρους ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἤθροιζον εἰς τὸν περιεστῶτα
πόλεμον· Φίλιππος δ' ἐκ Μακεδονίας ἐκίνει μετὰ 7
τῆς δυνάμεως, ἔχων Μακεδόνων φαλαγγίτας μὲν
μυρίους, πελταστὰς δὲ πεντακισχιλίους, ἅμα δὲ τού-
τοις ἱππεῖς ὀκτακοσίους.

Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντ' ἦν ἐν τοιαύταις ἐπιβο- 8
λαῖς καὶ παρασκευαῖς. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς και-
ροὺς ἐξήνεγκαν Ῥόδιοι Βυζαντίοις πόλεμον διά τι-
νας τοιαύτας αἰτίας. Βυζάντιοι κατὰ μὲν θάλατ- 38
ταν εὐκαιρότατον οἰκοῦσι τόπον καὶ πρὸς ἀσφά-
λειαν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πάντων τῶν ἐν τῇ
καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, κατὰ δὲ γῆν πρὸς ἀμφότερα
πάντων ἀφυέστατον. κατὰ μὲν γὰρ θάλατταν οὕ- 2
τως ἐπίκεινται τῷ στόματι τοῦ Πόντου κυρίως
ὥστε μήτ' εἰσπλεῦσαι μήτ' ἐκπλεῦσαι δυνατὸν εἶ-
ναι τῶν ἐμπόρων τινὰ χωρὶς τῆς ἐκείνων βουλή-
σεως. ἔχοντος δὲ τοῦ Πόντου πολλὰ τῶν πρὸς τὸν 3
βίον εὐχρήστων τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, πάντων
εἰσὶ τούτων κύριοι Βυζάντιοι. πρὸς μὲν γὰρ τὰς 4
ἀναγκαίας τοῦ βίου χρείας τά τε θρέμματα καὶ τὸ
τῶν εἰς τὰς δουλείας ἀγομένων σωμάτων πλῆθος
οἱ κατὰ τὸν Πόντον ἡμῖν τόποι παρασκευάζουσι

δαψιλέστατον καὶ χρησιμώτατον ὁμολογουμένως·
πρὸς δὲ περιουσίαν μέλι, κηρόν, τάριχος, ἀφθόνως
5 ἡμῖν χορηγοῦσι. δέχονταί γε μὴν τῶν ἐν τοῖς παρ'
ἡμῖν τόποις περιττευόντων ἔλαιον καὶ πᾶν οἴνου γέ-
νος· σίτῳ δ' ἀμείβονται, ποτὲ μὲν εὐκαίρως διδόν-
6 τες, ποτὲ δὲ λαμβάνοντες. πάντων δὴ τούτων ἢ
κωλύεσθαι δέον ἦν ὁλοσχερῶς τοὺς Ἕλληνας ἢ τε-
λέως ἀλυσιτελῆ γίγνεσθαι σφίσι τὴν ἀλλαγὴν αὐτῶν,
Βυζαντίων ἤτοι βουλομένων ἐθελοκακεῖν καὶ συνδυ-
άζειν ποτὲ μὲν Γαλάταις, τοτὲ δὲ πλείονα Θρᾳξὶν
7 ἢ τὸ παράπαν μὴ κατοικούντων τοὺς τόπους· διά
τε γὰρ τὴν στενότητα τοῦ πόρου καὶ τὸ παρακείμε-
νον πλῆθος τῶν βαρβάρων ἄπλους ἂν ἡμῖν ἦν ὁμο-
8 λογουμένως ὁ Πόντος. μέγιστα μὲν οὖν ἴσως αὐτοῖς
ἐκείνοις περιγίγνεται λυσιτελῆ πρὸς τοὺς βίους διὰ
9 τὰς τῶν τόπων ἰδιότητας· ἅπαν γὰρ τὸ μὲν περιτ-
τεῦον παρ' αὐτοῖς ἐξαγωγῆς, τὸ δὲ λεῖπον εἰσαγω-
γῆς ἑτοίμου τυγχάνει καὶ λυσιτελοῦς ἄνευ πάσης
10 κακοπαθείας καὶ κινδύνου· πολλά γε μὴν καὶ τοῖς
ἄλλοις εὔχρηστα δι' ἐκείνους, ὡς εἰρήκαμεν, ἀπαντᾷ.
διὸ καὶ κοινοί τινες ὡς εὐεργέται πάντων ὑπάρχον-
τες εἰκότως ἂν οὐ μόνον χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπι-
κουρίας κοινῆς τυγχάνοιεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ
11 τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων περιστάσεις. ἐπεὶ δὲ παρὰ
τοῖς πλείστοις ἀγνοεῖσθαι συνέβαινε τὴν ἰδιότητα καὶ
τὴν εὐφυΐαν τοῦ τόπου, διὰ τὸ μικρὸν ἔξω κεῖσθαι
12 τῶν ἐπισκοπουμένων μερῶν τῆς οἰκουμένης, βου-
λόμεθα δὲ πάντες εἰδέναι τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα
μὲν αὐτόπται γίγνεσθαι τῶν ἐχόντων παρηλλαγμέ-
νον τι καὶ διαφέρον τόπων, εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνα-
τόν, ἐννοίας γε καὶ τύπους ἔχειν ἐν αὐτοῖς ὡς ἔγ-
13 γιστα τῆς ἀληθείας, ῥητέον ἂν εἴη τί τὸ συμβαῖνόν

ἐστι καὶ τί τὸ ποιοῦν τὴν τηλικαύτην καὶ τοιαύτην
εὐπορίαν τῆς προειρημένης πόλεως.

Ὁ δὴ καλούμενος Πόντος ἔχει τὴν μὲν περίμε- 39
τρον ἔγγιστα τῶν δισμυρίων καὶ δισχιλίων σταδίων,
στόματα δὲ διττὰ κατὰ διάμετρον ἀλλήλοις κείμενα,
τὸ μὲν ἐκ τῆς Προποντίδος, τὸ δ' ἐκ τῆς Μαιώτι-
δος λίμνης, ἥτις αὐτὴ καθ' αὑτὴν ὀκτακισχιλίων
ἔχει σταδίων τὴν περιγραφήν. εἰς δὲ τὰ προειρη- 2
μένα κοιλώματα πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων ποταμῶν
ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκβαλλόντων, ἔτι δὲ μειζόνων καὶ
πλειόνων ἐκ τῆς Εὐρώπης, συμβαίνει τὴν μὲν Μαι-
ῶτιν ἀναπληρουμένην ὑπὸ τούτων ῥεῖν εἰς τὸν Πόν-
τον διὰ τοῦ στόματος, τὸν δὲ Πόντον εἰς τὴν Προ-
ποντίδα. καλεῖται δὲ τὸ μὲν τῆς Μαιώτιδος στόμα 3
Κιμμερικὸς Βόσπορος, ὃ τὸ μὲν πλάτος ἔχει περὶ
τριάκοντα στάδια, τὸ δὲ μῆκος ἑξήκοντα, πᾶν δ'
ἐστὶν ἀλιτενές· τὸ δὲ τοῦ Πόντου παραπλησίως 4
ὀνομάζεται μὲν Βόσπορος Θρᾴκιος, ἔστι δὲ τὸ μὲν
μῆκος ἐφ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια, τὸ δὲ πλά-
τος οὐ πάντῃ ταὐτόν. ἄρχει δὲ τοῦ στόματος ἀπὸ 5
μὲν τῆς Προποντίδος τὸ κατὰ Καλχηδόνα διάστημα
καὶ Βυζάντιον, ὃ τεττάρων καὶ δέκα ἐστὶ στα-
δίων, ἀπὸ δὲ τοῦ Πόντου τὸ καλούμενον Ἱερόν, 6
ἐφ' οὗ τόπου φασὶ κατὰ τὴν ἐκ Κόλχων ἀνακομιδὴν
Ἰάσονα θῦσαι πρῶτον τοῖς δώδεκα θεοῖς· ὃ κεῖται
μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἀπέχει δὲ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ δώ-
δεκα στάδια πρὸς τὸ κατ' ἀντικρὺ κείμενον Σαρα-
πιεῖον τῆς Θρᾴκης. τοῦ δὲ ῥεῖν ἔξω κατὰ τὸ συν- 7
εχὲς τήν τε Μαιῶτιν καὶ τὸν Πόντον εἰσὶν αἰτίαι
διτταί, μία μὲν αὐτόθεν καὶ πᾶσι προφανής, καθ'
ἣν πολλῶν εἰσπιπτόντων ῥευμάτων εἰς περιγραφὴν
ἀγγείων ὡρισμένων πλεῖον ἀεὶ καὶ πλεῖον γίγνεται

8 τὸ ὑγρόν, ὃ μηδεμιᾶς μὲν ὑπαρχούσης ἐκρύσεως
δέον ἂν ἦν προσαναβαῖνον ἀεὶ μείζω καὶ πλείω τοῦ
κοιλώματος περιλαμβάνειν τόπον, ὑπαρχουσῶν δ'
ἐκρύσεων ἀνάγκη τὸ προσγιγνόμενον καὶ πλεονάζον
ὑπερπῖπτον ἀπορρεῖν καὶ φέρεσθαι συνεχῶς διὰ τῶν
9 ὑπαρχόντων στομάτων· δευτέρα δέ, καθ' ἣν πο-
λὺν καὶ παντοδαπὸν χοῦν εἰσφερόντων εἰς τὰ προ-
ειρημένα κοιλώματα τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς τῶν ὄμ-
βρων ἐπιτάσεις ἐκπιεζόμενον τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν
συνισταμένων ἐγχωμάτων ἀεὶ προσαναβαίνει καὶ φέ-
ρεται κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν
10 ἐκρύσεων. τῆς δ' ἐγχώσεως καὶ τῆς ἐπιρρύσεως
ἀδιαπαύστου καὶ συνεχοῦς γιγνομένης ἐκ τῶν πο-
ταμῶν, καὶ τὴν ἀπόρρυσιν ἀδιάπαυστον καὶ συνεχῆ
γίγνεσθαι διὰ τῶν στομάτων ἀναγκαῖον.

11 *Αἱ μὲν οὖν ἀληθεῖς αἰτίαι τοῦ ῥεῖν ἔξω τὸν
Πόντον αἵδ' εἰσίν, οὐκ ἐξ ἐμπορικῶν ἔχουσαι διη-
γημάτων τὴν πίστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν θεω-
40 ρίας, ἧς ἀκριβεστέραν εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον· ἐπεὶ δ'
ἐπὶ τὸν τόπον ἐπέστημεν, οὐδὲν ἀφετέον ἀργὸν οὐδ'
ἐν αὐτῇ τῇ φάσει κείμενον, ὅπερ οἱ πλεῖστοι ποι-
εῖν εἰώθασι τῶν συγγραφέων, ἀποδεικτικῇ δὲ μᾶλ-
λον τῇ διηγήσει χρηστέον, ἵνα μηδὲν ἄπορον ἀπο-
2 λείπωμεν τῶν ζητουμένων τοῖς φιληκόοις. τοῦτο
γὰρ ἴδιόν ἐστι τῶν νῦν καιρῶν, ἐν οἷς πάντων πλω-
τῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων οὐκ ἂν ἔτι πρέπον
εἴη ποιηταῖς καὶ μυθογράφοις χρῆσθαι μάρτυσι περὶ
3 τῶν ἀγνοουμένων, ὅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν πεποιήκασι
περὶ τῶν πλείστων, ἀπίστους ἀμφισβητουμένων πα-
ρεχόμενοι βεβαιωτὰς κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, πειρα-
τέον δὲ δι' αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἱκανὴν παριστάναι
4 πίστιν τοῖς ἀκούουσι. φαμὲν δὴ χώννυσθαι μὲν καὶ*

πάλαι καὶ νῦν τὸν Πόντον, χρόνῳ γε μὴν ὁλοσχε-
ρῶς ἐγχωσθήσεσθαι τήν τε Μαιῶτιν καὶ τοῦτον, με-
νούσης γε δὴ τῆς αὐτῆς τάξεως περὶ τοὺς τόπους
καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐγχώσεως ἐνεργούντων κατὰ τὸ
συνεχές. ὅταν γὰρ ὁ μὲν χρόνος ἄπειρος ᾖ, τὰ δὲ 5
κοιλώματα πάντῃ πάντως ὡρισμένα, δῆλον ὡς κἂν
τὸ τυχὸν εἰσφέρηται, πληρωθήσονται τῷ χρόνῳ. κατὰ 6
φύσιν γὰρ τὸ πεπερασμένον ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ συν-
εχῶς γιγνόμενον ἢ φθειρόμενον, κἂν κατ᾽ ἐλάχι-
στον γίγνηται, τοῦτο γὰρ νοείσθω νῦν, ἀνάγκη τε-
λειωθῆναι κατὰ τὴν πρόθεσιν. ὅταν δὲ μὴ τὸ τυ- 7
χόν, ἀλλὰ καὶ λίαν πολύς τις εἰσφέρηται χοῦς, φα-
νερὸν ὡς οὐ ποτέ, ταχέως δὲ συμβήσεται γενέσθαι
τὸ νῦν δὴ λεγόμενον ὑφ᾽ ἡμῶν. ὃ δὴ καὶ φαίνε- 8
ται γιγνόμενον. τὴν μὲν οὖν Μαιῶτιν ἤδη κεχῶ-
σθαι συμβαίνει· τὸ γάρ τοι πλεῖστον αὐτῆς μέρος
ἐν ἑπτὰ καὶ πέντε ὀργυιαῖς ἐστι· διὸ καὶ πλεῖν αὐ-
τὴν οὐκέτι δύνανται ναυσὶ μεγάλαις χωρὶς καθη-
γεμόνος. οὖσά τ᾽ ἐξ ἀρχῆς θάλαττα σύρρους τῷ 9
Πόντῳ, καθὰ οἱ παλαιοὶ συμφωνοῦσι, νῦν ἐστι λί-
μνη γλυκεῖα, τῆς μὲν θαλάττης ἐκπεπιεσμένης ὑπὸ
τῶν ἐγχωμάτων, τῆς δὲ τῶν ποταμῶν εἰσβολῆς ἐπι-
κρατούσης. ἔσται δὲ καὶ περὶ τὸν Πόντον παρα- 10
πλήσιον, καὶ γίγνεται νῦν· ἀλλ᾽ οὐ λίαν τοῖς πολ-
λοῖς ἐστι καταφανὲς διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώμα-
τος. τοῖς μέντοι γε βραχέα συνεπιστήσασι καὶ νῦν
ἐστι δῆλον τὸ γιγνόμενον. τοῦ γὰρ Ἴστρου πλείοσι 41
στόμασιν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλ-
λοντος, συμβαίνει πρὸς τοῦτον σχεδὸν ἐπὶ χίλια
στάδια συνεστάναι ταινίαν ἡμέρας δρόμον ἀπέχου-
σαν τῆς γῆς [ἥτις νῦν συνέστηκεν] ἐκ τῆς τοῖς στό-
μασιν εἰσφερομένης ἰλύος· ἐφ᾽ ἣν ἔτι πελάγιοι τρέ- 2

χοντες οἱ πλέοντες τὸν Πόντον λανθάνουσιν ἐπο-
κέλλοντες νυκτὸς ἐπὶ τοὺς τόπους. καλοῦσι δ' αὐ-
3 τοὺς οἱ ναυτικοὶ Στήθη. τοῦ δὲ μὴ παρ' αὐτὴν
συνίστασθαι τὴν γῆν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ προωθεῖ-
σθαι τὸν χοῦν, ταύτην νομιστέον εἶναι τὴν αἰτίαν.
4 ἐφ' ὅσον μὲν γὰρ αἱ ῥύσεις τῶν ποταμῶν διὰ τὴν
βίαν τῆς φορᾶς ἐπικρατοῦσι καὶ διωθοῦνται τὴν
θάλατταν, ἐπὶ τοσοῦτο καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ
φερόμενα τοῖς ῥεύμασιν ἀνάγκη προωθεῖσθαι καὶ
5 μὴ λαμβάνειν μονὴν μηδὲ στάσιν ἁπλῶς· ὅταν δὲ
διὰ τὸ βάθος ἤδη καὶ πλῆθος τῆς θαλάττης ἐκλύ-
ηται τὰ ῥεύματα, τότ' εἰκὸς ἤδη κατὰ φύσιν φερό-
μενον κάτω μονὴν καὶ στάσιν λαμβάνειν τὸν χοῦν.
6 δι' ἃ δὴ τῶν μὲν λάβρων καὶ μεγάλων ποταμῶν τὰ
μὲν χώματα μακρὰν συνίσταται, τὰ δὲ παρὰ τὴν
χέρσον ἐστὶν ἀγχιβαθῆ, τῶν δ' ἐλαττόνων καὶ πρᾴως
ῥεόντων παρ' αὐτὰς τὰς εἰσβολὰς οἱ θῖνες συνί-
7 στανται. μάλιστα δ' ἔκδηλον γίγνεται τοῦτο κατὰ
τ`ς τῶν ὄμβρων ἐπιφοράς· καὶ γὰρ τὰ τυχόντα
τότε τῶν ῥείθρων, ἐπειδὰν ἐπικρατήσωσι τοῦ κύ-
ματος κατὰ τὴν εἰσβολήν, προωθοῦσι τὸν χοῦν εἰς
θάλατταν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε πρὸς λόγον ἑκάστου
γίγνεσθαι τὴν ἀπόστασιν τῇ βίᾳ τῶν ἐμπιπτόντων
8 ῥευμάτων. τῷ δὲ μεγέθει τῆς προειρημένης ται-
νίας καὶ καθόλου τῷ πλήθει τῶν εἰσφερομένων λί-
θων καὶ ξύλων καὶ γῆς ὑπὸ τῶν ποταμῶν οὐδα-
9 μῶς ἀπιστητέον, εὔηθες γάρ, θεωροῦντας ὑπὸ τὴν
ὄψιν τὸν τυχόντα χειμάρρουν ἐν βραχεῖ χρόνῳ πολ-
λάκις ἐκχαραδροῦντα μὲν καὶ διακόπτοντα τόπους
ἠλιβάτους, φέροντα δὲ πᾶν γένος ὕλης καὶ γῆς καὶ
λίθων, ἐπιχώσεις δὲ ποιούμενον τηλικαύτας ὥστ'
ἀλλοιοῦν ἐνίοτε καὶ μηδὲ γιγνώσκειν ἐν βραχεῖ χρόνῳ

τοὺς αὐτοὺς τόπους. ἐξ ὧν οὐκ εἰκὸς θαυμάζειν 42
πῶς οἱ τηλικοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ποταμοὶ συνεχῶς ῥέ-
οντες ἀπεργάζονταί τι τῶν προειρημένων καὶ τέλος
ἐκπληροῦσι τὸν Πόντον. οὐ γὰρ εἰκός, ἀλλ' ἀναγ- 2
καῖον γενέσθαι τοῦτό γε προφαίνεται κατὰ τὸν
ὀρθὸν λόγον. σημεῖον δὲ τοῦ μέλλοντος· ὅσῳ γὰρ 3
ἐστι νῦν ἡ Μαιῶτις γλυκυτέρα τῆς Ποντικῆς θα-
λάττης, τοσούτῳ θεωρεῖται διαφέρουσα προφανῶς
ἡ Ποντικὴ τῆς καθ' ἡμᾶς. ἐξ ὧν δῆλον ὡς ὅταν 4
ὁ χρόνος, ἐν ᾧ πεπληρῶσθαι συμβαίνει τὴν Μαιῶ-
τιν, τοῦτον λάβῃ τὸν λόγον πρὸς τὸν χρόνον, ὃν
ἔχει τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος πρὸς τὸ κοίλωμα,
τότε συμβήσεται καὶ τὸν Πόντον τεναγώδη καὶ γλυ-
κυν καὶ λιμνώδη γενέσθαι παραπλησίως τῇ Μαιώ-
τιδι λίμνῃ. καὶ θᾶττον δὲ τοῦτον ὑποληπτέον, ὅσῳ 5
μείζους καὶ πλείους εἰσὶν αἱ ῥύσεις τῶν εἰς τοῦτον
ἐκπιπτόντων ποταμῶν. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρή- 6
σθω πρὸς τοὺς ἀπίστως διακειμένους, εἰ δὴ χώννυ-
σθαι νῦν καὶ χωσθήσεσθαί ποτε συμβήσεται τὸν
Πόντον καὶ λίμνη καὶ τέναγος ἔσται τὸ τηλικοῦτον
πέλαγος. ἔτι δὲ μᾶλλον εἰρήσθω καὶ τῆς τῶν πλοϊ- 7
ζομένων ψευδολογίας καὶ τερατείας χάριν, ἵνα μὴ
παντὶ τῷ λεγομένῳ προσκεχηνέναι παιδικῶς ἀναγ-
καζώμεθα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἔχοντες δ' ἴχνη τῆς
ἀληθείας ἐπὶ ποσὸν ἐξ αὐτῶν ἐπικρίνειν δυνώμεθα
τὸ λεγόμενον ὑπό τινων ἀληθῶς ἢ τοὐναντίον. ἐπὶ 8
δὲ τὸ συνεχὲς τῆς εὐκαιρίας τῶν Βυζαντίων ἐπά-
νιμεν.

Τοῦ δὴ στόματος τοῦ τὸν Πόντον καὶ τὴν Προ- 43
ποντίδα συνάπτοντος ὄντος ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων
τὸ μῆκος, καθάπερ ἀρτίως εἶπον, καὶ τοῦ μὲν Ἱε-
ροῦ τὸ πρὸς τὸν Πόντον πέρας ὁρίζοντος, τοῦ δὲ

κατὰ Βυζάντιον διαστήματος τὸ πρὸς τὴν Προπον-
2 τίδα, μεταξὺ τούτων ἐστὶν Ἑρμαῖον; τῆς Εὐρώπης
ἐπὶ προοχῆς τινος ἀκρωτηριαζούσης ἐν τῷ στόματι
κείμενον, ὃ τῆς μὲν Ἀσίας ἀπέχει περὶ πέντε στά-
δια, κατὰ τὸν στενώτατον δὲ τόπον ὑπάρχει τοῦ
παντὸς στόματος· ᾗ καὶ Δαρεῖον ζεῦξαί φασι τὸν
πόρον, καθ' ὃν χρόνον ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ Σκύθας
3 διάβασιν. κατὰ μὲν δὴ τὸν ἄλλον τόπον ἀπὸ τοῦ
Πόντου παραπλήσιός ἐστιν ἡ φορὰ τοῦ ῥεύματος διὰ
τὴν ὁμοιότητα τῶν παρ' ἑκάτερον τὸ μέρος τῷ στό-
4 ματι παρηκόντων τόπων· ἐπὰν δὲ εἰς τὸ τῆς Εὐ-
ρώπης Ἑρμαῖον, ᾗ στενώτατον ἔφαμεν εἶναι, φερό-
μενος ἐκ τοῦ Πόντου καὶ συγκλειόμενος ὁ ῥοῦς βίᾳ
προσπέσῃ, τότε δὴ τραπεὶς ὥσπερ ἀπὸ πληγῆς ἐμ-
5 πίπτει τοῖς ἀντιπέρας τῆς Ἀσίας τόποις. ἐκεῖθεν
δὲ πάλιν, οἷον ἐξ ὑποστροφῆς, τὴν ἀνταπόδοσιν
ποιεῖται πρὸς τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα καλούμενα
6 τῆς Εὐρώπης.· ὅθεν αὖθις ὁρμήσας προσπίπτει πρὸς
τὴν Βοῦν καλουμένην, ὅς ἐστι τῆς Ἀσίας τόπος,
ἐφ' ὃν ἐπιστῆναί φασι πρῶτον οἱ μῦθοι τὴν Ἰὼ πε-
7 ραιωθεῖσαν. πλὴν ὅ γε ῥοῦς τὸ τελευταῖον ὁρμή-
σας ἀπὸ τῆς Βοὸς ἐπ' αὐτὸ φέρεται τὸ Βυζάντιον,
περισχισθεὶς δὲ περὶ τὴν πόλιν βραχὺ μὲν εἰς τὸν
κόλπον αὐτοῦ διορίζει, τὸ καλούμενον Κέρας, τὸ δὲ
8 πλεῖον πάλιν ἀπονεύει. διευτονεῖν μὲν οὖν οὐκέτι
δύναται πρὸς τὴν ἀντιπέρας χώραν, ἐφ' ἧς ἐστι
9 Καλχηδών· πλεονάκις γὰρ τὴν ἀνταπόδοσιν πεποι-
ημένος, καὶ τοῦ πόρου πλάτος ἔχοντος, ἤδη περὶ
τοῦτον τὸν τόπον ἐκλυόμενος ὁ ῥοῦς οὐκέτι βρα-
χείας πρὸς ὀξεῖαν γωνίαν ποιεῖται τὰς ἀνακλάσεις
10 ἐπὶ τὴν περαίαν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἀμβλεῖαν· διό-
περ ἀπολιπὼν τὴν τῶν Καλχηδονίων πόλιν φέρεται

διὰ πόρου. καὶ τὸ ποιοῦν τὴν μὲν τῶν Βυζαντίων 44
πόλιν εὐκαιροτάτην, τὴν δὲ τῶν Καλχηδονίων τἀ-
ναντία, τοῦτ' ἔστι τὸ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένον, καί-
περ ἀπὸ τῆς ὄψεως ὁμοίας ἀμφοτέραις δοκούσης
εἶναι τῆς θέσεως πρὸς τὴν εὐκαιρίαν. ἀλλ' ὅμως 2
εἰς τὴν μὲν οὐδὲ βουληθέντα καταπλεῦσαι ῥᾴδιον,
πρὸς ἣν δέ, κἂν μὴ βούλῃ, φέρει κατ' ἀνάγκην
ὁ ῥοῦς, καθάπερ ἀρτίως εἴπομεν. σημεῖον δὲ τού- 3
του· ἐκ Καλχηδόνος γὰρ οἱ βουλόμενοι διαίρειν εἰς
Βυζάντιον οὐ δύνανται πλεῖν κατ' εὐθεῖαν διὰ τὸν
μεταξὺ ῥοῦν, ἀλλὰ παράγουσιν ἐπί τε τὴν Βοῦν καὶ
τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν, ἣν Ἀθηναῖοι τότε κα- 4
τασχόντες Ἀλκιβιάδου γνώμῃ παραγωγιάζειν ἐπεβά-
λοντο πρῶτον τοὺς εἰς Πόντον πλέοντας, τὸ δ' ἔμ-
προσθεν ἀφιᾶσι κατὰ ῥοῦν, ᾧ φέρονται κατ' ἀνάγ-
κην προς τὸ Βυζάντιον. ὅμοια δὲ τούτοις καὶ τὰ 5
κατὰ τὸν ἐπὶ θάτερα πλοῦν ἐστι τῆς Βυζαντίων πό-
λεως· ἄν τε γὰρ ἀφ' Ἑλλησπόντου τρέχῃ τις τοῖς 6
νότοις ἄν τ' ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐκ τοῦ Πόντου
τοῖς ἐτησίοις, παρὰ μὲν τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Βυ-
ζαντίων πόλεως ὀρθός, ἅμα δ' εὐπαρακόμιστός ἐστιν
ὁ πλοῦς ἐπὶ τὰ τῆς Προποντίδος στενὰ κατ' Ἄβυ-
δον καὶ Σηστόν, κἀκεῖθεν ὡσαύτως πάλιν ἐπὶ τὸ
Βυζάντιον, ἀπὸ δὲ Καλχηδόνος παρὰ τὴν Ἀσίαν τἀ- 7
ναντία τούτοις διὰ τὸ κολπώδη τὸν παράπλουν ὑπάρ-
χειν καὶ προτείνειν πολὺ τὴν τῶν Κυζικηνῶν χώ-
ραν. ἀφ' Ἑλλησπόντου γὰρ φερόμενον εἰς Καλχη- 8
δόνα χρήσασθαι τῷ παρὰ τὴν Εὐρώπην πλῷ, κἄ-
πειτα συνεγγίζοντα τοῖς κατὰ Βυζάντιον τόποις
κάμπτειν καὶ προστρέχειν πρὸς τὴν Καλχηδόνα διὰ
τὸν ῥοῦν καὶ τὰ προειρημένα δυσχερές. ὁμοίως δὲ 9
πάλιν ἐκπλέοντα προστρέχειν εὐθέως τῇ Θρᾴκῃ τε-

λέως ἀδύνατον διά τε τὸν μεταξὺ ῥοῦν καὶ διὰ τὸ
τοὺς ἀνέμους ἑκατέρους ἀντιπίπτειν πρὸς ἀμφο-
10 τέρας τὰς ἐπιβολάς, ἐπειδήπερ εἰσάγει μὲν εἰς
τὸν Πόντον νότος, ἐξάγει δὲ βορέας, καὶ τούτοις
ἀνάγκη χρῆσθαι πρὸς ἑκάτερον τὸν δρόμον τοῖς
ἀνέμοις.
11 Τὰ μὲν οὖν τὴν κατὰ θάλατταν εὐκαιρίαν ποι-
οῦντα Βυζαντίοις ταῦτά ἐστι, τὰ δὲ τὴν κατὰ γῆν
45 ἀκαιρίαν τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. τῆς γὰρ Θρᾴ-
κης κύκλῳ περιεχούσης αὐτῶν τὴν χώραν οὕτως
ὥστ᾽ ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν καθήκειν, ἀίδιον
2 ἔχουσι πόλεμον καὶ δυσχερῆ πρὸς τούτους. οὔτε
γὰρ παρασκευασάμενοι καὶ κρατήσαντες αὐτῶν εἰσ-
άπαξ ἀποτρίψασθαι τὸν πόλεμον οἷοί τ᾽ εἰσὶ διὰ
3 τὸ πλῆθος καὶ τῶν ὄχλων καὶ τῶν δυναστῶν· ἐὰν
γὰρ ἑνὸς περιγένωνται, τρεῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν
4 τούτων χώραν ἄλλοι βαρύτεροι δυνάσται. καὶ μὴν
οὐδ᾽ εἴξαντες καὶ συγκαταβάντες εἰς φόρους καὶ συν-
θήκας οὐδὲν ποιοῦσι πλέον· ἂν γὰρ ἑνὶ πρόωνταί
τι, πενταπλασίους δι᾽ αὐτὸ τοῦτο πολεμίους εὑρί-
5 σκουσι. διόπερ ἀιδίῳ συνέχονται καὶ δυσχερεῖ πο-
λέμῳ· τί γὰρ ἐπισφαλέστερον ἀστυγείτονος καὶ
6 βαρβάρου πολέμου; τί δεινότερον; οὐ μὴν ἀλλὰ
τούτοις τὸ παράπαν κακοῖς παλαίοντες κατὰ γῆν,
χωρὶς τῶν ἄλλων τῶν παρεπομένων τῷ πολέμῳ κα-
κῶν, ὑπομένουσί τινα καὶ τιμωρίαν Ταντάλειον
7 κατὰ τὸν ποιητήν· ἔχοντες γὰρ χώραν γενναιοτά-
την, ὅταν διαπονήσωσι ταύτην καὶ γένηται τὸ τῶν
καρπῶν πλῆθος τῷ κάλλει διαφέρον, κἄπειτα πα-
ραγενηθέντες οἱ βάρβαροι τοὺς μὲν καταφθείρωσι,
8 τοὺς δὲ συναθροίσαντες ἀποφέρωσι, τότε δὴ χω-
ρὶς τῶν ἔργων καὶ τῆς δαπάνης καὶ τὴν καταφθο-

ρὰν θεώμενοι διὰ τὸ κάλλος τῶν καρπῶν σχετλιά-
ζουσι καὶ βαρέως φέρουσι τὸ συμβαῖνον.
Ἀλλ' ὅμως τὸν μὲν ἀπὸ τῶν Θρᾳκῶν πόλεμον 9
κατὰ τὴν συνήθειαν ἀναφέροντες ἔμενον ἐπὶ τῶν
ἐξ ἀρχῆς δικαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας· προσεπιγε- 10
νομένων δὲ Γαλατῶν αὐτοῖς τῶν περὶ Κομοντόριον
εἰς πᾶν ἦλθον περιστάσεως. οὗτοι δ' ἐκίνησαν μὲν 46
ἅμα τοῖς περὶ Βρέννον ἐκ τῆς οἰκείας, διαφυγόντες
δὲ τὸν περὶ Δελφοὺς κίνδυνον, καὶ παραγενόμενοι
πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν οὐκ ἐπε-
ραιώθησαν, αὐτοῦ δὲ κατέμειναν διὰ τὸ φιλοχωρῆσαι
τοῖς περὶ τὸ Βυζάντιον τόποις. οἳ καὶ κρατήσαν- 2
τες τῶν Θρᾳκῶν καὶ κατασκευασάμενοι βασίλειον
τὴν Τύλην εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον τοὺς Βυ-
ζαντίους. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς ἐν ταῖς ἐφόδοις 3
αὐτῶν ταῖς κατὰ Κομοντόριον τὸν πρῶτον βασιλεύ-
σαντα δῶρα διετέλουν οἱ Βυζάντιοι διδόντες ἀνὰ
τρισχιλίους καὶ πεντακισχιλίους, ποτὲ δὲ καὶ μυρίους
χρυσοῦς, ἐφ' ᾧ μὴ καταφθείρειν τὴν χώραν αὐτῶν.
τέλος δ' ἠναγκάσθησαν ὀγδοήκοντα τάλαντα συγ- 4
χωρῆσαι φόρον τελεῖν κατ' ἐνιαυτὸν ἕως εἰς Καύ-
αρον, ἐφ' οὗ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, τὸ δὲ γέ-
νος αὐτῶν ἐξεφθάρη πᾶν, ὑπὸ Θρᾳκῶν ἐκ μετα-
βολῆς ἐπικρατηθέν. ἐν οἷς καιροῖς ὑπὸ τῶν φόρων 5
πιεζόμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς
Ἕλληνας, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν καὶ συγχορηγεῖν
εἰς τοὺς περιεστῶτας καιρούς· τῶν δὲ πλείστων 6
παρολιγωρούντων, ἐνεχείρησαν ἐπαναγκασθέντες
παραγωγιάζειν τοὺς εἰς τὸν Πόντον πλέοντας. με- 47
γάλης δὲ γενομένης τῆς ἀλυσιτελείας καὶ δυσχρη-
στίας πᾶσιν ἐκ τοῦ τέλος πράττειν τοὺς Βυζαντίους
τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ Πόντου, δεινὸν ἡγοῦντο,

καὶ πάντες ἐνεκάλουν οἱ πλοϊζόμενοι τοῖς Ῥοδίοις
διὰ τὸ δοκεῖν τούτους προεστάναι τῶν κατὰ θάλατ-
2 ταν. ἐξ οὗ συνέβη φῦναι τὸν πόλεμον, ὑπὲρ οὗ
νῦν ἡμεῖς ἱστορεῖν μέλλομεν.
3 Οἱ γὰρ Ῥόδιοι, συνεξεγερθέντες ἅμα μὲν διὰ τὴν
σφετέραν βλάβην, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν πέλας
ἐλάττωσιν, τὸ μὲν πρῶτον παραλαβόντες τοὺς συμ-
μάχους ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Βυζαντίους, ἀξιοῦν-
4 τες καταλύειν αὐτοὺς τὸ παραγώγιον· οὐκ ἐντρε-
πομένων δὲ τοῖς ὅλοις, ἀλλὰ πεπεισμένων δίκαια
λέγειν ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς γενομένης παρ'
αὐτοῖς τῶν περὶ τὸν Ἑκατόδωρον καὶ Ὀλυμπιόδω-
5 ρον πρὸς τοὺς τῶν Ῥοδίων πρεσβευτάς· οὗτοι γὰρ
τότε προέστασαν τοῦ τῶν Βυζαντίων πολιτεύματος·
τότε μὲν ἀπηλλάγησαν οἱ Ῥόδιοι περάναντες οὐ-
6 δέν, ἐπανελθόντες δὲ τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο τοῖς
7 Βυζαντίοις διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. καὶ παραυ-
τίκα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς Προυσίαν, παρα-
καλοῦντες καὶ τοῦτον εἰς τὸν πόλεμον· ᾔδεσαν γὰρ
τὸν Προυσίαν παρατριβόμενον ἔκ τινων πρὸς τοὺς
48 Βυζαντίους. τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίουν καὶ Βυζάν-
τιοι· πρός τε γὰρ Ἄτταλον καὶ πρὸς Ἀχαιὸν ἔπεμ-
2 πον πρέσβεις, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. ὁ μὲν οὖν
Ἄτταλος ἦν πρόθυμος, εἶχε δὲ βραχεῖαν τότε ῥο-
πήν, ὡς ἂν ὑπ' Ἀχαιοῦ συνεληλαμένος εἰς τὴν πα-
3 τρῴαν ἀρχήν· ὁ δὲ Ἀχαιός, κρατῶν μὲν τῆς ἐπὶ
τάδε τοῦ Ταύρου, βασιλέα δὲ προσφάτως αὑτὸν
4 ἀναδεδειχώς, ἐπηγγέλλετο βοηθήσειν. ὑπάρχων δ'
ἐπὶ ταύτης τῆς προαιρέσεως, τοῖς μὲν Βυζαντίοις
μεγάλην ἐλπίδα παρεσκεύαζε, τοῖς δὲ Ῥοδίοις καὶ
5 Προυσίᾳ τἀναντία κατάπληξιν. Ἀχαιὸς γὰρ ἦν μὲν
Ἀντιόχου συγγενὴς τοῦ παρειληφότος τὴν ἐν Συρίᾳ

βασιλείαν, ἐγκρατὴς δ' ἐγένετο τῆς προειρημένης
δυναστείας διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Σελεύκου 6
μεταλλάξαντος τὸν βίον, ὃς ἦν Ἀντιόχου τοῦ προ-
ειρημένου πατήρ, διαδεξαμένου δὲ τὴν βασιλείαν
Σελεύκου πρεσβυτάτου τῶν υἱῶν, ἅμα τούτῳ διὰ
τὴν οἰκειότητα συνυπερέβαλε τὸν Ταῦρον, δυσὶ
μάλιστά πως ἔτεσι πρότερον τῶν νῦν λεγομένων
καιρῶν. Σέλευκος γὰρ ὁ νέος ὡς θᾶττον παρέλαβε 7
τὴν βασιλείαν, πυνθανόμενος Ἄτταλον πᾶσαν ἤδη
τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν ὑφ' αὑτὸν πε-
ποιῆσθαι, παρωρμήθη βοηθεῖν τοῖς σφετέροις πράγ-
μασιν. ὑπερβαλὼν δὲ μεγάλῃ δυνάμει τὸν Ταῦρον, 8
καὶ δολοφονηθεὶς ὑπό τε Ἀπατουρίου τοῦ Γαλά-
του καὶ Νικάνορος, μετήλλαξε τὸν βίον. Ἀχαιὸς 9
δὲ κατὰ τὴν ἀναγκαιότητα τὸν φόνον αὐτοῦ με-
τῆλθε παραχρῆμα, τοὺς περὶ τὸν Νικάνορα καὶ τὸν
Ἀπατούριον ἀποκτείνας, τῶν δὲ δυνάμεων καὶ τῶν
ὅλων πραγμάτων φρονίμως καὶ μεγαλοψύχως προέ-
στη. τῶν γὰρ καιρῶν παρόντων αὐτῷ, καὶ τῆς τῶν 10
ὄχλων ὁρμῆς συνεργούσης εἰς τὸ διάδημα περιθέ-
σθαι, τοῦτο μὲν οὐ προείλετο ποιῆσαι, τηρῶν δὲ
τὴν βασιλείαν Ἀντιόχῳ τῷ νεωτέρῳ τῶν υἱῶν, ἐνερ-
γῶς ἐπιπορευόμενος ἀνεκτᾶτο τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ
Ταύρου πᾶσαν. τῶν δὲ πραγμάτων αὐτῷ παραδό- 11
ξως εὐροούντων, ἐπεὶ τὸν μὲν Ἄτταλον εἰς αὐτὸ τὸ
Πέργαμον συνέκλεισε, τῶν δὲ λοιπῶν πάντων ἦν
ἐγκρατής, ἐπαρθεὶς τοῖς εὐτυχήμασι παρὰ πόδας ἐξώ-
κειλε. καὶ διάδημα περιθέμενος καὶ βασιλέα προσα- 12
γορεύσας αὑτὸν βαρύτατος ἦν τότε καὶ φοβερώτατος
τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου βασιλέων καὶ δυναστῶν·
ᾧ καὶ μάλιστα τότε Βυζάντιοι πιστεύσαντες ἀνεδέ- 13
ξαντο τὸν πρὸς τοὺς Ῥοδίους καὶ Προυσίαν πόλεμον.

49 Ὁ δὲ Προυσίας ἐνεκάλει μὲν πρότερον τοῖς Βυ-
ζαντίοις ὅτι ψηφισαμένων τινὰς εἰκόνας αὐτοῦ ταύ-
τας οὐκ ἀνετίθεσαν, ἀλλ' εἰς ἐπισυρμὸν καὶ λήθην
2 ἄγοιεν, δυσηρέστει δ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τῷ πᾶσαν
προσενέγκασθαι φιλονικίαν εἰς τὸ διαλῦσαι τὴν
Ἀχαιοῦ πρὸς Ἄτταλον ἔχθραν καὶ τὸν πόλεμον, νο-
μίζων κατὰ πολλοὺς τρόπους ἀλυσιτελῆ τοῖς αὐτοῦ
3 πράγμασιν ὑπάρχειν τὴν ἐκείνων φιλίαν. ἠρέθιζε
δ' αὐτὸν καὶ τὸ δοκεῖν Βυζαντίους πρὸς μὲν Ἄττα-
λον εἰς τοὺς τῆς Ἀθηνᾶς ἀγῶνας τοὺς συνθύσον-
τας ἐξαπεσταλκέναι, πρὸς αὐτὸν δ' εἰς τὰ Σωτήρια
4 μηδένα πεπομφέναι. διόπερ ἐκ πάντων τούτων ὑποι-
κουρουμένης παρ' αὐτῷ τῆς ὀργῆς, ἄσμενος ἐπελά-
βετο τῆς τῶν Ῥοδίων προφάσεως, καὶ συγκαταθέ-
μενος τοῖς πρεσβευταῖς ἐκείνους μὲν ᾤετο δεῖν κατὰ
θάλατταν πολεμεῖν, αὐτὸς δὲ κατὰ γῆν οὐκ ἐλάττω
βλάψειν ἔδοξε τοὺς ὑπεναντίους.
5 Ὁ μὲν οὖν Ῥοδίων πρὸς Βυζαντίους πόλεμος διὰ
50 ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ Βυ-
ζάντιοι τὸ μὲν πρῶτον ἐρρωμένως ἐπολέμουν, πε-
πεισμένοι τὸν μὲν Ἀχαιὸν σφίσι βοηθήσειν, αὐτοὶ
δὲ τὸν Τιβοίτην ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐπαγαγόντες
ἀντιπεριστήσειν τῷ Προυσίᾳ φόβους καὶ κινδύνους,
2 ὃς κατὰ τὴν προειρημένην ὁρμὴν πολεμῶν παρεί-
λετο μὲν αὐτῶν τὸ καλούμενον ἐπὶ τοῦ στόματος
3 Ἱερόν, ὃ Βυζάντιοι μικροῖς ἀνώτερον χρόνοις μεγά-
λων ὠνησάμενοι χρημάτων ἐσφετερίσαντο διὰ τὴν
εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, βουλόμενοι μηδεμίαν ἀφορ-
μὴν μηδενὶ καταλιπεῖν μήτε κατὰ τῶν εἰς τὸν Πόν-
τον πλεόντων ἐμπόρων μήτε περὶ τοὺς δούλους καὶ
4 τὰς ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάττης ἐργασίας, παρείλετο δὲ
καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας χώραν, ἣν κατεῖχον Βυζάν-

τιοι τῆς Μυσίας πολλοὺς ἤδη χρόνους. οἱ δὲ Ῥό- 5
διοι πληρώσαντες ναῦς ἕξ, ἅμα δὲ ταύταις παρὰ
τῶν συμμάχων προσλαβόντες τέτταρας, καὶ ναύαρχον
προχειρισάμενοι Ξενόφαντον, ἔπλεον ἐφ' Ἑλλησπόν-
του δέκα ναυσί. καὶ ταῖς μὲν λοιπαῖς ὁρμοῦντες 6
περὶ Σηστὸν ἐκώλυον τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόν-
τον, μιᾷ δ' ἐκπλεύσας ὁ ναύαρχος κατεπείραζε τῶν
Βυζαντίων, εἴ πως ἤδη μεταμέλοιντο καταπεπλη-
γμένοι τὸν πόλεμον. τῶν δ' οὐ προσεχόντων ἀπέ- 7
πλευσε καὶ παραλαβὼν τὰς λοιπὰς ναῦς ἀπῆρε πάσαις
εἰς τὴν Ῥόδον. οἱ δὲ Βυζάντιοι πρός τε τὸν Ἀχαιὸν 8
ἔπεμπον, ἀξιοῦντες βοηθεῖν, ἐπί τε τὸν Τιβοίτην
ἐξαπέστελλον τοὺς ἄξοντας αὐτὸν ἐκ τῆς Μακεδο-
νίας· ἐδόκει γὰρ οὐχ ἧττον ἡ Βιθυνῶν ἀρχὴ Τι- 9
βοίτῃ καθήκειν ἢ Προυσίᾳ διὰ τὸ πατρὸς ἀδελφὸν
αὐτὸν ὑπάρχειν τῷ Προυσίᾳ. οἱ δὲ Ῥόδιοι θεω- 10
ροῦντες τὴν τῶν Βυζαντίων ὑπόστασιν, πραγματι-
κῶς διενοήθησαν πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς προθέ-
σεως. ὁρῶντες γὰρ τὸ συνέχον τοῖς Βυζαντίοις τῆς 51
ὑπομονῆς τοῦ πολέμου κείμενον ἐν ταῖς κατὰ τὸν
Ἀχαιὸν ἐλπίσι, θεωροῦντες δὲ τὸν πατέρα τοῦ
Ἀχαιοῦ κατεχόμενον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸν δ' Ἀχαιὸν
περὶ πλείστου ποιούμενον τὴν τοῦ πατρὸς σωτη-
ρίαν, ἐπεβάλοντο πρεσβεύειν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον
καὶ παραιτεῖσθαι τὸν Ἀνδρόμαχον, καὶ πρότερον 2
μὲν ἐκ παρέργου τοῦτο πεποιηκότες, τότε δὲ ἀλη-
θινῶς σπεύδοντες ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἵνα προσ-
ενεγκάμενοι πρὸς τὸν Ἀχαιὸν τὴν χάριν ταύτην ὑπό-
χρεων αὐτὸν ποιήσωνται πρὸς πᾶν τὸ παρακαλού-
μενον. ὁ δὲ Πτολεμαῖος, παραγενομένων τῶν πρέ- 3
σβεων, ἐβουλεύετο μὲν παρακατέχειν τὸν Ἀνδρόμα-
χον, ἐλπίζων αὐτῷ χρήσεσθαι πρὸς καιρὸν διὰ τὸ

τά τε πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἄκριτα μένειν αὐτῷ καὶ τὸ
τὸν Ἀχαιὸν ἀναδεδειχότα προσφάτως αὑτὸν βασι-
4 λέα πραγμάτων εἶναι κύριον ἱκανῶν τινων· ἦν γὰρ
Ἀνδρόμαχος Ἀχαιοῦ μὲν πατήρ, ἀδελφὸς δὲ Λαο-
5 δίκης τῆς Σελεύκου γυναικός. οὐ μὴν ἀλλὰ προσ-
κλίνων τοῖς Ῥοδίοις ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὴν ὅλην
αἵρεσιν καὶ πάντα σπεύδων χαρίζεσθαι, συνεχώρησε
καὶ παρέδωκε τὸν Ἀνδρόμαχον αὐτοῖς ἀποκομίζειν
6 ὡς τὸν υἱόν. οἱ δ' ἐπιτελεσάμενοι τοῦτο, καὶ προσ-
επιμετρήσαντες τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν τιμάς τινας,
παρείλοντο τὴν ὁλοσχερεστάτην ἐλπίδα τῶν Βυζαν-
7 τίων. συνεκύρησε δέ τι καὶ ἕτερον τοῖς Βυζαντίοις
ἄτοπον· ὁ γὰρ Τιβοίτης, καταγόμενος ἐκ τῆς Μα-
κεδονίας, ἔσφηλε τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν, μεταλλάξας
8 τὸν βίον. οὗ συμβάντος οἱ μὲν Βυζάντιοι ταῖς
ὁρμαῖς ἀνέπεσον, ὁ δὲ Προυσίας ἐπιρρωσθεὶς ταῖς
πρὸς τὸν πόλεμον ἐλπίσιν, ἅμα μὲν αὐτὸς ἀπὸ τῶν
κατ' Ἀσίαν μερῶν ἐπολέμει καὶ προσέκειτο τοῖς
πράγμασιν ἐνεργῶς, ἅμα δὲ τοὺς Θρᾷκας μισθωσά-
μενος οὐκ εἴα τὰς πύλας ἐξιέναι τοὺς Βυζαντίους
9 ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην μερῶν. οἱ δὲ Βυζάν-
τιοι τῶν σφετέρων ἐλπίδων ἐψευσμένοι, τῷ πολέμῳ
πονοῦντες πανταχόθεν, ἐξαγωγὴν περιέβλεπον εὐ-
52 σχήμονα τῶν πραγμάτων. Καυάρου δὲ τοῦ τῶν Γα-
λατῶν βασιλέως παραγενομένου πρὸς τὸ Βυζάντιον,
καὶ σπουδάζοντος διαλῦσαι τὸν πόλεμον καὶ διέ-
χοντος τὰς χεῖρας φιλοτίμως, συνεχώρησαν τοῖς πα-
2 ρακαλουμένοις ὅ τε Προυσίας οἵ τε Βυζάντιοι. πυ-
θόμενοι δ' οἱ Ῥόδιοι τήν τε τοῦ Καυάρου σπουδὴν
καὶ τὴν ἐντροπὴν τοῦ Προυσίου, σπουδάζοντες δὲ
καὶ τὴν αὑτῶν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, πρε-
σβευτὴν μὲν Ἀριδείκην προεχειρίσαντο πρὸς τοὺς

Βυζαντίους, Πολεμοκλῆ δὲ τρεῖς ἔχοντα τριήρεις
ὁμοῦ συναπέστειλαν, βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον 4
καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ἅμα πέμπειν πρὸς
τοὺς Βυζαντίους. ἐπιφανέντων δὲ τούτων, ἐγένοντο
διαλύσεις ἐπὶ Κώθωνος τοῦ Καλλιγείτονος ἱερομνημο-
νοῦντος ἐν τῷ Βυζαντίῳ, πρὸς μὲν Ῥοδίους ἁπλαῖ, 5
Βυζαντίους μὲν μηδένα πράττειν τὸ διαγώγιον τῶν
εἰς τὸν Πόντον πλεόντων, Ῥοδίους δὲ καὶ τοὺς συμ-
μάχους τούτου γενομένου τὴν εἰρήνην ἄγειν πρὸς
Βυζαντίους· πρὸς δὲ Προυσίαν τοιαίδε τινές, εἶναι 6
Προυσίᾳ καὶ Βυζαντίοις εἰρήνην καὶ φιλίαν εἰς τὸν
ἅπαντα χρόνον, μὴ στρατεύειν δὲ μήτε Βυζαντί-
ους ἐπὶ Προυσίαν τρόπῳ μηδενὶ μήτε Προυσίαν ἐπὶ
Βυζαντίους· ἀποδοῦναι δὲ Προυσίαν Βυζαντίοις τάς 7
τε χώρας καὶ τὰ φρούρια καὶ τοὺς λαοὺς καὶ τὰ
πολεμικὰ σώματα χωρὶς λύτρων, πρὸς δὲ τούτοις
τὰ πλοῖα τὰ κατ' ἀρχὰς ληφθέντα τοῦ πολέμου καὶ
τὰ βέλη τὰ καταληφθέντα ἐν τοῖς ἐρύμασιν, ὁμοίως
δὲ καὶ τὰ ξύλα καὶ τὴν λιθείαν καὶ τὸν κέραμον
τὸν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ χωρίου· ὁ γὰρ Προυσίας, ἀγω- 8
νιῶν τὴν τοῦ Τιβοίτου κάθοδον, πάντα καθεῖλε τὰ
δοκοῦντα τῶν φρουρίων εὐκαίρως πρός τι κεῖσθαι· 9
ἐπαναγκάσαι δὲ Προυσίαν καὶ ὅσα τινὲς τῶν Βιθυ-
νῶν εἶχον ἐκ τῆς Μυσίας χώρας τῆς ὑπὸ Βυζαν-
τίους ταττομένης ἀποδοῦναι τοῖς γεωργοῖς.

Ὁ μὲν οὖν Ῥοδίοις καὶ Προυσίᾳ πρὸς Βυζαντί- 10
ους συστὰς πόλεμος τοιαύτας ἔλαβε τὰς ἀρχὰς καὶ
τὸ τέλος· κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Κνώσιοι πρε- 53
σβεύσαντες πρὸς Ῥοδίους ἔπεισαν τάς τε μετὰ Πο-
λεμοκλέους ναῦς καὶ τρία τῶν ἀφράκτων προσκα-
τασπάσαντας αὐτοῖς ἀποστεῖλαι. γενομένου δὲ τού- 2
του, καὶ τῶν πλοίων ἀφικομένων εἰς τὴν Κρήτην,

καὶ ἐχόντων ὑποψίαν τῶν Ἐλευθερναίων ὅτι τὸν
πολίτην αὐτῶν Τίμαρχον οἱ περὶ τὸν Πολεμοκλῆ
χαριζόμενοι τοῖς Κνωσίοις ἀνῃρήκασι, τὸ μὲν πρῶ-
τον ῥύσια κατήγγειλαν τοῖς Ῥοδίοις, μετὰ δὲ ταῦτα
3 πόλεμον ἐξήνεγκαν. περιέπεσον δὲ καὶ Λύττιοι
βραχὺ πρὸ τούτων τῶν καιρῶν ἀνηκέστῳ συμφορᾷ.
καθόλου γὰρ τὰ κατὰ τὴν σύμπασαν Κρήτην ὑπῆρ-
4 χεν ἐν τοιαύτῃ τινὶ τότε καταστάσει. Κνώσιοι
συμφρονήσαντες Γορτυνίοις πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν
Κρήτην ὑφ' αὑτοὺς πλὴν τῆς Λυττίων πόλεως·
μόνης δὲ ταύτης ἀπειθούσης, ἐπεβάλοντο πολεμεῖν,
σπεύδοντες αὐτὴν εἰς τέλος ἀνάστατον ποιῆσαι καὶ
παραδείγματος καὶ φόβου χάριν τῶν ἄλλων Κρη-
5 ταιέων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπολέμουν πάντες οἱ
Κρηταιεῖς τοῖς Λυττίοις· ἐγγενομένης δὲ φιλοτιμίας
ἐκ τῶν τυχόντων, ὅπερ ἔθος ἐστὶ Κρησίν, ἐστασία-
6 σαν πρὸς τοὺς ἄλλους. καὶ Πολυρρήνιοι μὲν καὶ Κε-
ραῖται καὶ Λαππαῖοι, πρὸς δὲ τούτοις Ὄριοι μετ'
Ἀρκάδων, ὁμοθυμαδὸν ἀποστάντες τῆς τῶν Κνω-
7 σίων φιλίας, ἔγνωσαν τοῖς Λυττίοις συμμαχεῖν, τῶν
δὲ Γορτυνίων οἱ μὲν πρεσβύτεροι τὰ τῶν Κνω-
σίων, οἱ δὲ νεώτεροι τὰ τῶν Λυττίων αἱρούμενοι,
8 διεστασίασαν πρὸς ἀλλήλους. οἱ δὲ Κνώσιοι, πα-
ραδόξου γεγονότος αὐτοῖς τοῦ περὶ τοὺς συμμάχους
κινήματος, ἐπισπῶνται χιλίους ἐξ Αἰτωλίας ἄνδρας
9 κατὰ συμμαχίαν. οὗ γενομένου παραυτίκα τῶν Γορ-
τυνίων οἱ πρεσβύτεροι καταλαμβανόμενοι τὴν ἄκραν
εἰσάγονται τούς τε Κνωσίους καὶ τοὺς Αἰτωλούς·
καὶ τοὺς μὲν ἐξέβαλον, τοὺς δὲ ἀπέκτειναν τῶν
νέων, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχείρισαν τοῖς Κνωσίοις.
54 κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Λυττίων ἐξωδευκότων
εἰς τὴν πολεμίαν πανδημεί, συννοήσαντες οἱ Κνώ-

σιοι τὸ γεγονὸς καταλαμβάνονται τὴν Λύττον, ἐρη-
μον οὖσαν τῶν βοηθησόντων· καὶ τὰ μὲν τέκνα 2
καὶ τὰς γυναῖκας εἰς Κνωσὸν ἀπέπεμψαν. τὴν δὲ
πόλιν ἐμπρήσαντες καὶ κατασκάψαντες καὶ λωβη-
σάμενοι κατὰ πάντα τρόπον ἐπανῆλθον. οἱ δὲ Λύτ- 3
τιοι παραγενόμενοι πρὸς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἐξο-
δείας, καὶ συνθεασάμενοι τὸ συμβεβηκός, οὕτω πε-
ριπαθεῖς ἐγένοντο ταῖς ψυχαῖς ὥστε μηδ' εἰσελθεῖν
μηδένα τολμῆσαι τῶν παρόντων εἰς τὴν πατρίδα·
πάντες δὲ περιπορευθέντες αὐτὴν κύκλῳ, καὶ πολ- 4
λάκις ἀνοιμώξαντες καὶ κατολοφυράμενοι τήν τε τῆς
πατρίδος καὶ τὴν αὑτῶν τύχην, αὖθις ἐξ ἀναστρο-
φῆς ἐπανῆλθον εἰς τὴν τῶν Λαππαίων πόλιν. φι- 5
λανθρώπως δὲ αὐτοὺς καὶ μετὰ πάσης προθυμίας
τῶν Λαππαίων ὑποδεξαμένων, οὗτοι μὲν ἀντὶ πο-
λιτῶν ἀπόλιδες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ξένοι γεγονότες
ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Κνωσίους ἅμα τοῖς συμμά-
χοις. Λύττος δ' ἡ Λακεδαιμονίων μὲν ἄποικος οὖσα 6
καὶ συγγενὴς Ἀθηναίων, ἀρχαιοτάτη δὲ τῶν κατὰ
Κρήτην πόλεων, ἄνδρας δ' ὁμολογουμένως ἀρίστους
ἀεὶ τρέφουσα Κρηταιέων, οὕτως ἄρδην καὶ παρα-
λόγως ἀνηρπάσθη.

Πολυρρήνιοι δὲ καὶ Λαππαῖοι καὶ πάντες οἱ 55
τούτων σύμμαχοι, θεωροῦντες τοὺς Κνωσίους ἀν-
τεχομένους τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας, τοὺς δ'
Αἰτωλοὺς ὁρῶντες πολεμίους ὄντας τῷ τε βασιλεῖ
Φιλίππῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς, πέμπουσι πρέσβεις πρός
τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ βοηθείας καὶ
συμμαχίας. οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ Φίλιππος εἴς τε τὴν 2
κοινὴν συμμαχίαν αὐτοὺς προσεδέξαντο καὶ βοή-
θειαν ἐξαπέστειλαν, Ἰλλυριοὺς μὲν τετρακοσίους,
ὧν ἡγεῖτο Πλάτωρ, Ἀχαιοὺς δὲ διακοσίους, Φωκέας

3 δ' ἑκατόν. οἳ καὶ παραγενόμενοι μεγάλην ἐποιήσαντο
ἐπίδοσιν τοῖς Πολυρρηνίοις καὶ τοῖς τούτων συμ-
4 μάχοις· πάνυ γὰρ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τειχήρεις κατα-
στήσαντες τούς τ' Ἐλευθερναίους καὶ Κυδωνιάτας,
ἔτι δὲ τοὺς Ἀπτεραίους, ἠνάγκασαν ἀποστάντας τῆς
τῶν Κνωσίων συμμαχίας κοινωνῆσαι σφίσι τῶν αὐ-
5 τῶν ἐλπίδων. τούτων δὲ γενομένων, ἐξαπέστειλαν
Πολυρρήνιοι μὲν καὶ μετὰ τούτων οἱ σύμμαχοι Φι-
λίππῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς πεντακοσίους Κρῆτας, Κνώ-
σιοι δὲ μικρῷ πρότερον ἐξαπεστάλκεσαν χιλίους τοῖς
Αἰτωλοῖς. οἳ καὶ συνεπολέμουν ἀμφοτέροις τὸν ἐνε-
6 στῶτα πόλεμον. κατελάβοντο δὲ καὶ τὸν λιμένα
τῶν Φαιστίων οἱ τῶν Γορτυνίων φυγάδες· ὁμοίως
δὲ καὶ τὸν αὐτῶν τῶν Γορτυνίων λιμένα παραβό-
λως διακατεῖχον, καὶ προσεπολέμουν ἐκ τούτων ὁρ-
μώμενοι τῶν τόπων τοῖς ἐν τῇ πόλει. τὰ μὲν οὖν
κατὰ τὴν Κρήτην ἐν τούτοις ἦν.

56 Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καὶ Μιθριδάτης
ἐξήνεγκε Σινωπεῦσι πόλεμον, καί τις οἷον ἀρχὴ τότε
καὶ πρόφασις ἐγένετο τῆς ἐπὶ τὸ τέλος ἀχθείσης
2 ἀτυχίας Σινωπεῦσιν. εἰς δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον
πρεσβευσάντων αὐτῶν πρὸς Ῥοδίους καὶ παρακα-
λούντων βοηθεῖν, ἔδοξε τοῖς Ῥοδίοις προχειρίσα-
σθαι τρεῖς ἄνδρας, καὶ δοῦναι τούτοις δραχμῶν τετ-
ταρασκαίδεκα μυριάδας, τοὺς δὲ λαβόντας παρασκευ-
άσαι τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτήδεια τοῖς Σινωπεῦσιν.
3 οἱ δὲ κατασταθέντες ἡτοίμασαν οἴνου κεράμια μύ-
ρια, τριχὸς εἰργασμένης τάλαντα τριακόσια, νεύρων
εἰργασμένων ἑκατὸν τάλαντα, πανοπλίας χιλίας, χρυ-
σοῦς ἐπισήμους τρισχιλίους, ἔτι δὲ λιθοφόρους τέτ-
4 ταρας, καὶ τοὺς ἀφέτας τούτοις. ἃ καὶ λαβόν-
τες οἱ τῶν Σινωπέων πρέσβεις ἐπανῆλθον. ἦσαν

γὰρ οἱ Σινωπεῖς ἐν ἀγωνίᾳ μὴ πολιορκεῖν σφᾶς ὁ
Μιθριδάτης ἐγχειρήσῃ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
λατταν· διὸ καὶ τὰς παρασκευὰς πρὸς τοῦτο τὸ μέ-
ρος ἐποιοῦντο πάσας. ἡ δὲ Σινώπη κεῖται μὲν ἐν 5
τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ Πόντου παρὰ τὸν εἰς Φᾶσιν
πλοῦν, οἰκεῖται δὲ ἐπί τινος χερρονήσου προτεινού-
σης εἰς τὸ πέλαγος, ἧς τὸν μὲν αὐχένα τὸν συνά-
πτοντα πρὸς τὴν Ἀσίαν, ὅς ἐστιν οὐ πλεῖον δυοῖν
σταδίων, ἡ πόλις ἐπικειμένη διακλείει κυρίως· τὸ 6
δὲ λοιπὸν τῆς χερρονήσου πρόκειται μὲν εἰς τὸ πέ-
λαγος, ἔστι δ' ἐπίπεδον καὶ πανευέφοδον ἐπὶ τὴν
πόλιν, κύκλῳ δ' ἐκ θαλάττης ἀπότομον καὶ δυσ-
προσόρμιστον καὶ παντελῶς ὀλίγας ἔχον προσβάσεις.
διόπερ ἀγωνιῶντες οἱ Σινωπεῖς μήποτε κατὰ τὴν 7
ἀπὸ τῆς Ἀσίας πλευρὰν ὁ Μιθριδάτης συστησάμε-
νος ἔργα, καὶ κατὰ τὴν ἀπέναντι ταύτης ὁμοίως
ποιησάμενος ἀπόβασιν κατὰ θάλατταν εἰς τοὺς ὁμα-
λοὺς καὶ τοὺς ὑπερκειμένους τῆς πόλεως τόπους,
ἐγχειρήσῃ πολιορκεῖν αὐτούς, ἐπεβάλοντο τῆς χερ- 8
ρονήσου κύκλῳ τὸ νησίζον ὀχυροῦν, ἀποσταυροῦν-
τες καὶ περιχαρακοῦντες τὰς ἐκ θαλάττης προσβά-
σεις, ἅμα δὲ καὶ βέλη καὶ στρατιώτας τιθέντες ἐπὶ
τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων· ἔστι γὰρ τὸ πᾶν μέ- 9
γεθος αὐτῆς οὐ πολύ, τελέως δ' εὐκατακράτητον καὶ
μέτριον.

Καὶ τὰ μὲν περὶ Σινώπης ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ 57
βασιλεὺς Φίλιππος, ἀναζεύξας ἐκ Μακεδονίας μετὰ
τῆς δυνάμεως, ἐν γὰρ ταύταις ταῖς ἐπιβολαῖς ἀπε-
λίπομεν ἄρτι τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ὥρμησεν ἐπὶ
Θετταλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, σπεύδων ταύτῃ ποιή-
σασθαι τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Αἰτωλίαν. Ἀλέξαν- 2
δρος δὲ καὶ Δωρίμαχος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον

ἔχοντες πρᾶξιν κατὰ τῆς τῶν Αἰγειρατῶν πόλεως,
ἀθροίσαντες τῶν Αἰτωλῶν περὶ χιλίους καὶ διακο-
σίους εἰς Οἰάνθειαν τῆς Αἰτωλίας, ἣ κεῖται κατ᾽
ἀντικρὺ τῆς προειρημένης πόλεως, καὶ πορθμεῖα
τούτοις ἑτοιμάσαντες, πλοῦν ἐτήρουν πρὸς τὴν ἐπι-
3 βολήν. τῶν γὰρ ηὐτομοληκότων τις ἐξ Αἰτωλίας,
καὶ πλείω χρόνον διατετριφὼς παρὰ τοῖς Αἰγειρά-
ταις, καὶ συντεθεωρηκὼς τοὺς φυλάττοντας τὸν ἀπ᾽
Αἰγίου πυλῶνα μεθυσκομένους καὶ ῥαθύμως διεξ-
4 άγοντας τὰ κατὰ τὴν φυλακήν, πλεονάκις παραβαλ-
λόμενος καὶ διαβαίνων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Δωρίμαχον
ἐξεκέκλητο πρὸς τὴν πρᾶξιν αὐτούς, ἅτε λίαν οἰ-
5 κείους ὄντας τῶν τοιούτων ἐγχειρημάτων. ἡ δὲ τῶν
Αἰγειρατῶν πόλις ἔκτισται μὲν τῆς Πελοποννήσου
κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, μεταξὺ τῆς Αἰγιέων
καὶ Σικυωνίων πόλεως, κεῖται δ᾽ ἐπὶ λόφων ἐρυ-
μνῶν καὶ δυσβάτων, νεύει δὲ τῇ θέσει πρὸς τὸν
Παρνασσὸν καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς ἀντιπέρας χώ-
6 ρας, ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. πα-
ραπεσόντος δὲ πλοῦ τοῖς περὶ τὸν Δωρίμαχον, ἀνή-
χθησαν, καὶ καθορμίζονται νυκτὸς ἔτι πρὸς τὸν
7 παρὰ τὴν πόλιν καταρρέοντα ποταμόν. οἱ μὲν οὖν
περὶ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ Δωρίμαχον, ἅμα δὲ τού-
τοις Ἀρχίδαμον τὸν Πανταλέοντος υἱόν, ἔχοντες
περὶ αὑτοὺς τὸ πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν, προσέβαινον
πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀπ᾽ Αἰγίου φέρουσαν
8 ὁδόν. ὁ δ᾽ αὐτόμολος, ἔχων εἴκοσι τοὺς ἐπιτηδει-
οτάτους, διανύσας ταῖς ἀνοδίαις τοὺς κρημνοὺς
θᾶττον τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ διαδὺς
διά τινος ὑδρορροίας, ἔτι κοιμωμένους κατέλαβε
9 τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος. κατασφάξας δ᾽ αὐτοὺς ἀκ-
μὴν ἐν ταῖς κοίταις ὄντας, καὶ διακόψας τοῖς πε-

λέκεσι τοὺς μοχλούς, ἀνέῳξε τοῖς Αἰτωλοῖς τὰς πύ-
λας. οἱ δὲ παρεισπεσόντες ἀπερινοήτως λαμπρῶς 10
ἐχρήσαντο τοῖς πράγμασιν. ὃ καὶ παραίτιον ἐγέ-
νετο τοῖς μὲν Αἰγειράταις τῆς σωτηρίας, τοῖς δ'
Αἰτωλοῖς τῆς ἀπωλείας. ὑπολαμβάνοντες γὰρ τοῦτο 11
τέλος εἶναι τοῦ κατασχεῖν ἀλλοτρίαν πόλιν, τὸ γε-
νέσθαι τῶν πυλώνων ἐντός, τοῦτον τὸν τρόπον
ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι. διὸ καὶ βραχὺν παντελῶς 58
χρόνον ἀθρόοι συμμείναντες περὶ τὴν ἀγοράν, λοι-
πὸν ἐκπαθεῖς ὄντες πρὸς τὰς ὠφελείας διέρρεον, καὶ
παρεισπίπτοντες εἰς τὰς οἰκίας διήρπαζον τοὺς βί-
ους, ἤδη φωτὸς ὄντος. οἱ δ' Αἰγειρᾶται, τοῦ πράγ- 2
ματος αὐτοῖς ἀνελπίστου καὶ παραδόξου τελέως συμ-
βεβηκότος, οἷς μὲν ἐπέστησαν οἱ πολέμιοι κατὰ τὰς
οἰκίας, ἐκπλαγεῖς καὶ περίφοβοι γενόμενοι πάντες
ἐτρέποντο πρὸς φυγὴν ἔξω τῆς πόλεως, ὡς ἤδη βε-
βαίως αὐτῆς κεκρατημένης ὑπὸ τῶν πολεμίων. ὅσοι 3
δὲ τῆς κραυγῆς ἀκούοντες ἐξ ἀκεραίων τῶν οἰκιῶν
ἐξεβοήθουν, πάντες εἰς τὴν ἄκραν συνέτρεχον. οὗ- 4
τοι μὲν οὖν ἀεὶ πλείους ἐγίγνοντο καὶ θαρραλεώ-
τεροι, τὸ δὲ τῶν Αἰτωλῶν σύστρεμμα τοὐναντίον
ἔλαττον καὶ ταραχωδέστερον διὰ τὰς προειρημένας
αἰτίας. οὐ μὴν ἀλλὰ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Δω- 5
ρίμαχον ἤδη τὸν περιεστῶτα κίνδυνον αὐτούς, συ-
στραφέντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν ἄκραν,
ὑπολαμβάνοντες τῇ θρασύτητι καὶ τόλμῃ καταπλη-
ξάμενοι τρέψεσθαι τοὺς ἠθροισμένους ἐπὶ τὴν βοή-
θειαν. οἱ δ' Αἰγειρᾶται παρακαλέσαντες σφᾶς αὐ- 6
τοὺς ἠμύνοντο καὶ συνεπλέκοντο τοῖς Αἰτωλοῖς
γενναίως. οὔσης δὲ τῆς ἄκρας ἀτειχίστου, καὶ τῆς 7
συμπλοκῆς ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης,
τὸ μὲν πρῶτον ἦν ἀγὼν οἷον εἰκός, ἅτε τῶν μὲν

ὑπὲρ πατρίδος καὶ τέκνων, τῶν δ' ὑπὲρ σωτηρίας
ἀγωνιζομένων· τέλος γε μὴν ἐτράπησαν οἱ παρεισ-
8 πεπτωκότες τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δ' Αἰγειρᾶται, λα-
βόντες ἀφορμὴν ἐγκλίματος, ἐνεργῶς ἐπέκειντο καὶ
καταπληκτικῶς τοῖς πολεμίοις. ἐξ οὗ συνέβη τοὺς
πλείστους τῶν Αἰτωλῶν διὰ τὴν πτοίαν αὐτοὺς ὑφ'
αὑτῶν φεύγοντας ἐν ταῖς πύλαις συμπατηθῆναι.
9 ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐν χειρῶν νόμῳ κατ' αὐτὸν
ἔπεσε τὸν κίνδυνον, ὁ δ' Ἀρχίδαμος ἐν τῷ περὶ
τὰς πύλας ὠθισμῷ καὶ πνιγμῷ διεφθάρη. τὸ δὲ λοι-
10 πὸν πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν τὸ μὲν συνεπατήθη, τὸ
δὲ κατὰ τῶν κρημνῶν φεῦγον ταῖς ἀνοδίαις ἐξετρα-
11 χηλίσθη. τὸ δὲ καὶ συνδιασωθὲν αὐτῶν μέρος πρὸς
τὰς ναῦς ἐρριφὸς τὰ ὅπλα παναίσχρως, ἅμα δ' ἀνελ-
πίστως ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. Αἰγειρᾶται μὲν
οὖν, διὰ τὴν ὀλιγωρίαν ἀποβαλόντες τὴν πατρίδα,
διὰ τὴν εὐψυχίαν καὶ γενναιότητα πάλιν ἔσωσαν
59 παραδόξως.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Εὐριπίδας, ὃς ἦν
ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς τοῖς Ἠλεί-
οις, καταδραμὼν τὴν Δυμαίων καὶ Φαραιέων, ἔτι
δὲ τὴν Τριταιέων χώραν, καὶ περιελασάμενος λείας
πλῆθος ἱκανόν, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὴν
2 Ἠλείαν. ὁ δὲ Μίκκος ὁ Δυμαῖος, ὅσπερ ἐτύγχανε κατ'
ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὑποστράτηγος ὢν τῶν Ἀχαιῶν,
ἐκβοηθήσας πανδημεὶ τούς τε Δυμαίους καὶ Φαραιεῖς,
ἅμα δὲ καὶ Τριταιεῖς ἔχων, προσέκειτο τοῖς πολεμίοις
3 ἀπαλλαττομένοις ἐνεργότερον. ἐμπεσὼν δ' εἰς ἐνέ-
δραν ἐσφάλη καὶ πολλοὺς ἀπέβαλε τῶν ἀνδρῶν· τετ-
ταράκοντα μὲν γὰρ ἔπεσον, ἑάλωσαν δὲ περὶ διακοσί-
4 ους τῶν πεζῶν. ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδας, ποιήσας τοῦτο
τὸ προτέρημα, καὶ μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι,

μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας αὖθις ἐξελθὼν κατέλαβε παρὰ
τὸν Ἄραξον φρούριον τῶν Δυμαίων εὔκαιρον τὸ
καλούμενον Τεῖχος· ὅ φασιν οἱ μῦθοι τὸ παλαιὸν 5
Ἡρακλέα πολεμοῦντα τοῖς Ἠλείοις ἐποικοδομῆσαι,
βουλόμενον ὁρμητηρίῳ χρῆσθαι τούτῳ κατ᾽ αὐτῶν.
οἱ δὲ Δυμαῖοι καὶ Φαραιεῖς καὶ Τριταιεῖς, ἠλαττωμέ- 60
νοι μὲν περὶ τὴν βοήθειαν, δεδιότες δὲ τὸ μέλλον ἐκ
τῆς τοῦ φρουρίου καταλήψεως, τὸ μὲν πρῶτον ἔπεμ-
πον ἀγγέλους πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν, δη-
λοῦντες τὰ γεγονότα καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν·
μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον τοὺς περὶ
τῶν αὐτῶν ἀξιώσοντας. ὁ δ᾽ Ἄρατος οὔτε τὸ ξε- 2
νικὸν ἐδύνατο συστήσασθαι διὰ τὸ κατὰ τὸν Κλεο-
μενικὸν πόλεμον ἐλλελοιπέναι τινὰ τῶν ὀψωνίων
τοὺς Ἀχαιοὺς τοῖς μισθοφόροις, καθόλου τε ταῖς
ἐπιβολαῖς καὶ συλλήβδην πᾶσι τοῖς τοῦ πολέμου
πράγμασιν ἀτόλμως ἐχρῆτο καὶ νωθρῶς. διόπερ ὅ 3
τε Λυκοῦργος εἷλε τὸ τῶν Μεγαλοπολιτῶν Ἀθή-
ναιον, ὅ τ᾽ Εὐριπίδας ἑξῆς τοῖς εἰρημένοις Γόρ-
τυνα τῆς Τελφουσίας. οἵ τε Δυμαῖοι καὶ Φαραιεῖς 4
καὶ Τριταιεῖς, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ ταῖς τοῦ στρα-
τηγοῦ βοηθείαις, συνεφρόνησαν ἀλλήλοις εἰς τὸ τὰς
μὲν κοινὰς εἰσφορὰς τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ τελεῖν, ἰδίᾳ 5
δὲ συστήσασθαι μισθοφόρους, πεζοὺς μὲν τριακο-
σίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα, καὶ διὰ τούτων ἀσφα-
λίζεσθαι τὴν χώραν. τοῦτο δὲ πράξαντες ὑπὲρ 6
μὲν τῶν καθ᾽ αὑτοὺς πραγμάτων ἐνδεχομένως ἔδο-
ξαν βεβουλεῦσθαι, περὶ δὲ τῶν κοινῶν τἀναντία·
πονηρᾶς γὰρ ἐφόδου καὶ προφάσεως τοῖς βουλομέ-
νοις διαλύειν τὸ ἔθνος ἐδόκουν ἀρχηγοὶ καὶ καθη-
γεμόνες γεγονέναι. ταύτης δὲ τῆς πράξεως τὸ μὲν 7
πλεῖστον τῆς αἰτίας ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἄν τις ἀνα-

φέροι δικαίως, τὸν ὀλιγωροῦντα καὶ καταμέλλοντα
8 καὶ προϊέμενον ἀεὶ τοὺς δεομένους. πᾶς γὰρ ὁ κιν-
δυνεύων, ἕως μὲν ἄν τινος ἐλπίδος ἀντέχηται παρὰ
τῶν οἰκείων καὶ συμμάχων, προσανέχειν φιλεῖ ταύ-
ταις· ὅταν δὲ δυσχρηστῶν ἀπογνῷ, τότ' ἤδη βοη-
9 θεῖν ἀναγκάζεται αὑτῷ κατὰ δύναμιν. διὸ καὶ Τρι-
ταιεῦσι καὶ Φαραιεῦσι καὶ Δυμαίοις, ὅτι μὲν ἰδίᾳ
συνεστήσαντο μισθοφόρους, καταμέλλοντος τοῦ τῶν
Ἀχαιῶν ἡγεμόνος, οὐκ ἐγκλητέον· ὅτι δὲ τὰς εἰς τὸ
10 κοινὸν εἰσφορὰς ἀπεῖπαν, μεμψιμοιρητέον. ἐχρῆν
γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν χρείαν μὴ παραλιπεῖν, εὐκαι-
ροῦντάς γε δὴ καὶ δυναμένους, τὰ δὲ πρὸς τὴν κοι-
νὴν πολιτείαν δίκαια συντηρεῖν, ἄλλως τε δὴ καὶ
κομιδῆς ὑπαρχούσης ἀδιαπτώτου κατὰ τοὺς κοινοὺς
νόμους, τὸ δὲ μέγιστον γεγονότας ἀρχηγοὺς τοῦ τῶν
Ἀχαιῶν συστήματος.

61 Τὰ μὲν οὖν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.
ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος διελθὼν τὴν Θετταλίαν πα-
2 ρῆν εἰς Ἤπειρον. ἀναλαβὼν δὲ τοὺς Ἠπειρώτας ἅμα
τοῖς Μακεδόσι πανδημεὶ καὶ τοὺς ἐξ Ἀχαΐας αὐτῷ
συνηντηκότας σφενδονήτας τριακοσίους, ἔτι δὲ τοὺς
παρὰ Πολυρρηνίων ἀπεσταλμένους Κρῆτας πεντα-
κοσίους, προῆγε, καὶ διελθὼν τὴν Ἤπειρον παρῆν
3 εἰς τὴν τῶν Ἀμβρακιωτῶν χώραν. εἰ μὲν οὖν ἐξ
ἐφόδου κατὰ τὸ συνεχὲς ἐνέβαλεν εἰς τὴν μεσόγειαν
τὴν Αἰτωλίας, ἄφνω καὶ παραδόξως ἐπιπεσὼν δυ-
νάμει βαρείᾳ τοῖς ὅλοις πράγμασιν, ἐπετεθείκει
4 τέλος· νῦν δὲ πεισθεὶς τοῖς Ἠπειρώταις πρῶτον
ἐκπολιορκῆσαι τὸν Ἄμβρακον, ἔδωκε τοῖς Αἰτωλοῖς
ἀναστροφὴν εἰς τὸ καὶ στῆναι καὶ προνοηθῆναί τι
5 καὶ παρασκευάσασθαι πρὸς τὸ μέλλον. οἱ γὰρ Ἠπει-
ρῶται, τὸ σφέτερον ἀναγκαιότερον τιθέμενοι τοῦ

κοινοῦ τῶν συμμάχων, καὶ μεγάλως σπουδάζοντες
ὑφ' αὑτοὺς ποιήσασθαι τὸν Ἄμβρακον, ἐδέοντο τοῦ
Φιλίππου ποιήσασθαι πολιορκίαν περὶ τὸ χωρίον
καὶ τοῦτο πρότερον ἐξελεῖν, περὶ πλείστου ποιού- 6
μενοι τὸ κομίσασθαι τὴν Ἀμβρακίαν παρὰ τῶν Αἰ-
τωλῶν, τοῦτο δὲ γενέσθαι μόνως ἂν ἐλπίζοντες, εἰ
τοῦ προειρημένου τόπου κυριεύσαντες ἐπικαθίσαιεν
τῇ πόλει. ὁ γὰρ Ἄμβρακος ἔστι μὲν χωρίον εὖ κα- 7
τεσκευασμένον καὶ προτειχίσμασι καὶ τείχει, κεῖ-
ται δ' ἐν λίμναις, μίαν ἀπὸ τῆς χώρας στενὴν καὶ
χωστὴν ἔχων πρόσοδον, ἐπίκειται δ' εὐκαίρως τῇ
τε χώρᾳ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ τῇ πόλει.
Φίλιππος μὲν οὖν πεισθεὶς Ἠπειρώταις καὶ κα- 8
ταστρατοπεδεύσας περὶ τὸν Ἄμβρακον, ἐγίγνετο περὶ
τὴν παρασκευὴν τῶν πρὸς τὴν πολιορκίαν. Σκόπας 62
δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναλαβὼν τοὺς Αἰτω-
λοὺς πανδημεί, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ
Θετταλίας, ἐνέβαλεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ τὸν τέριτον
ἐπιπορευόμενος τὸν κατὰ τὴν Πιερίαν ἔφθειρε καὶ
λείας περιβαλόμενος πλῆθος ἐπανῆγε, ποιούμενος
τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸ Δῖον. ἐκλιπόντων δὲ τῶν 2
κατοικούντων τὸν τόπον, εἰσελθὼν τὰ τείχη κατέ-
σκαψε καὶ τὰς οἰκίας καὶ τὸ γυμνάσιον, πρὸς δὲ
τούτοις ἐνέπρησε τὰς στοὰς τὰς περὶ τὸ τέμενος καὶ
τὰ λοιπὰ διέφθειρε τῶν ἀναθημάτων, ὅσα πρὸς
κόσμον ἢ χρείαν ὑπῆρχε τοῖς εἰς τὰς πανηγύρεις
συμπορευομένοις· ἀνέτρεψε δὲ καὶ τὰς εἰκόνας τῶν
βασιλέων ἁπάσας. οὗτος μὲν οὖν εὐθέως κατὰ τὴν 3
ἔνστασιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν πρώτην πρᾶξιν οὐ
μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πόλε-
μον ἐξενηνοχώς, ἐπανήει. καὶ παραγενόμενος εἰς 4
Αἰτωλίαν, οὐχ ὡς ἠσεβηκώς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἀνὴρ

εἰς τὰ κοινὰ πράγματα γεγονώς, ἐτιμᾶτο καὶ πε-
ριεβλέπετο, πλήρεις ἐλπίδων κενῶν καὶ φρονήματος
5 ἀλόγου πεποιηκὼς τοὺς Αἰτωλούς· ἔσχον γὰρ ἐκ
τούτων διάληψιν ὡς τῆς μὲν Αἰτωλίας οὐδ' ἐγγί-
ζειν τολμήσοντος οὐδενός, αὐτοὶ δὲ πορθήσοντες
ἀδεῶς οὐ μόνον τὴν Πελοπόννησον, καθάπερ ἔθος
ἦν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν Θετταλίαν καὶ τὴν Μακε-
63 δονίαν. Φίλιππος δὲ τὰ περὶ τὴν Μακεδονίαν ἀκού-
σας, καὶ παραχρῆμα τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας καὶ
φιλονικίας τἀπίχειρα κεκομισμένος, ἐπολιόρκει τὸν
2 Ἄμβρακον. χρησάμενος δὲ τοῖς τε χώμασιν ἐνερ-
γῶς καὶ τῇ λοιπῇ παρασκευῇ ταχέως κατεπλήξατο
τοὺς ἐνόντας, καὶ παρέλαβε τὸ χωρίον ἐν ἡμέραις
3 τετταράκοντα ταῖς πάσαις. ἀφεὶς δὲ τοὺς φυλάτ-
τοντας ὑποσπόνδους, ὄντας εἰς πεντακοσίους Αἰτω-
λῶν, τὴν μὲν τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπιθυμίαν ἐπλήρωσε,
4 παραδοὺς τὸν Ἄμβρακον, αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὴν
δύναμιν προῆγε παρὰ Χαράδραν, σπεύδων διαβῆ-
ναι τὸν Ἀμβρακικὸν καλούμενον κόλπον· ὃς στε-
νώτατός ἐστι κατὰ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἱερόν, κα-
5 λούμενον Ἄκτιον. ὁ γὰρ προειρημένος κόλπος ἐκ-
πίπτει μὲν ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους μεταξὺ τῆς
Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας στενῷ παντελῶς στό-
6 ματι· λείπει γὰρ τῶν πέντε σταδίων· προβαίνων
δ' εἰς τὴν μεσόγειαν κατὰ μὲν τὸ πλάτος ἐφ' ἑκα-
τὸν στάδια κεῖται, κατὰ δὲ τὸ μῆκος ἀπὸ τοῦ πε-
λάγους προπίπτει περὶ τριακόσια στάδια· διορίζει
δὲ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν, ἔχων τὴν μὲν
Ἤπειρον ἀπὸ τῶν ἄρκτων, τὴν δ' Ἀκαρνανίαν ἀπὸ
7 μεσημβρίας. περαιώσας δὲ κατὰ τὸ προειρημένον
στόμα τὴν δύναμιν, καὶ διελθὼν τὴν Ἀκαρνανίαν,
ἧκε τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν καλουμένην πόλιν Φοι-

τίας, συμπαρειληφὼς Ἀκαρνάνων πεζοὺς μὲν δισ-
χιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. περιστρατοπεδεύ- 8
σας δὲ τὴν προειρημένην πόλιν, καὶ προσβολὰς ἐνερ-
γοὺς καὶ καταπληκτικὰς ἐπὶ δύο ἡμέρας ποιησάμε-
νος, παρέλαβε καθ' ὁμολογίαν, ἀφεὶς ὑποσπόνδους
τοὺς ὄντας τῶν Αἰτωλῶν. τῆς δ' ἐπιούσης νυ- 9
κτός, ὡς ἔτι μενούσης ἀναλώτου τῆς πόλεως, ἧκον
βοηθοῦντες πεντακόσιοι τῶν Αἰτωλῶν· ὧν τὴν πα-
ρουσίαν προαισθόμενος ὁ βασιλεύς, καθεὶς ἐπί
τινας τόπους εὐκαίρους ἐνέδρας, τοὺς μὲν πλείους
αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑποχειρίους ἔλαβε,
πλὴν τελέως ὀλίγων. μετὰ δὲ ταῦτα σιτομετρήσας 10
εἰς τριάκονθ' ἡμέρας τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περικα-
ταληφθέντος σίτου, πολὺ γὰρ πλῆθος ἐν ταῖς Φοι-
τίαις εὑρέθη συνηθροισμένον, προῆγε ποιούμενος
τὴν πορείαν εἰς τὴν Στρατικήν. ἀποσχὼν δὲ τῆς 11
πόλεως περὶ δέκα στάδια κατεστρατοπέδευσε περὶ
τὸν Ἀχελῷον ποταμόν, ὁρμώμενος δ' ἐντεῦθεν ἀδεῶς
ἐπόρθει τὴν χώραν, οὐδενὸς ἐπεξιέναι τολμῶντος
τῶν ὑπεναντίων.

Οἱ δ' Ἀχαιοὶ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους πιεζό- 64
μενοι τῷ πολέμῳ, τὸν δὲ βασιλέα πυνθανόμενοι
σύνεγγυς εἶναι, πέμπουσι πρέσβεις, ἀξιοῦντες βοη-
θεῖν. οἳ καὶ συμμίξαντες ἔτι περὶ Στράτον ὄντι τῷ 2
Φιλίππῳ τά τε λοιπὰ διελέγοντο κατὰ τὰς ἐντολὰς
καὶ τὰς ὠφελείας ὑποδεικνύντες τῷ στρατοπέδῳ τὰς
ἐκ τῆς πολεμίας ἔπειθον αὐτὸν διαβάντα τὸ Ῥίον
ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἠλείαν. ὧν ὁ βασιλεὺς διακού- 3
σας τοὺς μὲν πρεσβευτὰς παρακατέσχε, φήσας βου-
λεύσεσθαι περὶ τῶν παρακαλουμένων, αὐτὸς δ' ἀνα-
ζεύξας προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Μη-
τροπόλεως καὶ Κωνώπης. οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὴν μὲν 4

ἄκραν τῆς Μητροπόλεως κατεῖχον, τὴν δὲ πόλιν
ἐξέλιπον. ὁ δὲ Φίλιππος ἐμπρήσας τὴν Μητρό-
πολιν προήει κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ τὴν Κωνώ-
5 πην. τῶν δ' Αἰτωλῶν ἱππέων ἀθροισθέντων, καὶ
τολμησάντων ἀπαντᾶν πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ διά-
βασιν, ἣ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως εἴκοσι στάδια διέ-
χουσα, καὶ πεπεισμένων ἢ κωλύσειν τελέως ἢ κα-
κοποιήσειν πολλὰ τοὺς Μακεδόνας περὶ τὴν ἔκβα-
6 σιν, συννοήσας αὐτῶν τὴν ἐπιβολὴν ὁ βασιλεὺς
παρήγγειλε τοῖς πελτασταῖς πρώτοις ἐμβαλεῖν εἰς τὸν
ποταμὸν καὶ ποιεῖσθαι τὴν ἔκβασιν ἄθρους κατὰ
7 τάγμα συνησπικότας. τῶν δὲ πειθαρχούντων, ἅμα
τῷ τὴν πρώτην διαβῆναι σημαίαν βραχέα ταύτης
καταπειράσαντες οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς, ἐν τῷ ταύ-
την τε μεῖναι συνασπίσασαν καὶ τὴν δευτέραν καὶ
τρίτην διαβαινούσας συμφράττειν τοῖς ὅπλοις πρὸς
τὴν ὑφεστῶσαν, ἀπραγοῦντες καὶ δυσχρήστως ἀπαλ-
8 λάττοντες ἀπεχώρουν πρὸς τὴν πόλιν. καὶ τὸ λοιπὸν
ἤδη τὸ μὲν τῶν Αἰτωλῶν φρόνημα συμπεφευγὸς εἰς
9 τὰς πόλεις ἦγε τὴν ἡσυχίαν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐπιδιαβὰς
τῷ στρατεύματι, καὶ πορθήσας ἀδεῶς καὶ ταύτην .....
Ἰθωρίαν· τοῦτο δ' ἔστι χωρίον, ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ
τῆς παρόδου κυρίως, ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ καὶ χει-
10 ροποιήτῳ διαφέρει. συνεγγίζοντος δ' αὐτοῦ, κα-
ταπλαγέντες οἱ φυλάττοντες ἐξέλιπον τὸν τόπον·
ὁ δὲ βασιλεὺς κυριεύσας τοῦ τόπου εἰς ἔδαφος κα-
11 θεῖλε. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πύργους
τοὺς κατὰ τὴν χώραν ἐπέταξε τοῖς προνομεύουσι
65 καταφέρειν. διελθὼν δὲ τὰ στενὰ τὸ λοιπὸν ἤδη
βάδην καὶ πραεῖαν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, ἀναστρο-
2 φὴν διδοὺς τῇ δυνάμει πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς χώρας
ὠφελείας. γέμοντος δὲ τοῦ στρατοπέδου πάντων

τῶν ἐπιτηδείων, ἧκε πρὸς τοὺς [Ἀχαιοὺς] Οἰνιά-
δας. καταστρατοπεδεύσας δὲ πρὸς τὸ Παιάνιον 3
τοῦτο πρῶτον ἐξελεῖν ἔκρινε· ποιησάμενος δὲ προσ-
βολὰς συνεχεῖς εἷλεν αὐτὸ κατὰ κράτος, πόλιν κατὰ
μὲν τὸν περίβολον οὐ μεγάλην, ἐλάττων γὰρ ἦν
ἑπτὰ σταδίων, κατὰ δὲ τὴν σύμπασαν κατασκευὴν
οἰκιῶν καὶ τειχῶν καὶ πύργων οὐδ' ὁποίας ἧττω.
ταύτης δὲ τὸ μὲν τεῖχος κατέσκαψε πᾶν εἰς ἔδαφος, 4
τὰς δ' οἰκήσεις διαλύων τὰ ξύλα καὶ τὸν κέρα-
μον εἰς σχεδίας καθήρμοζε τῷ ποταμῷ μετὰ πολλῆς
φιλοτιμίας εἰς τοὺς Οἰνιάδας. οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὸ 5
μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο διατηρεῖν τὴν ἄκραν τὴν
ἐν τοῖς Οἰνιάδαις, ἀσφαλισάμενοι τείχεσι καὶ τῇ
λοιπῇ κατασκευῇ· συνεγγίζοντος δὲ τοῦ Φιλίππου
καταπλαγέντες ἐξεχώρησαν. ὁ δὲ βασιλεὺς παρα- 6
λαβὼν καὶ ταύτην τὴν πόλιν, ἐξ αὐτῆς προελθὼν
κατεστρατοπέδευσε τῆς Καλυδωνίας πρός τι χωρίον
ὀχυρόν, ὃ καλεῖται μὲν Ἔλαος, ἠσφάλισται δὲ τεί-
χεσι καὶ ταῖς λοιπαῖς παρασκευαῖς διαφερόντως, Ἀτ-
τάλου τὴν περὶ αὐτὸ κατασκευὴν ἀναδεξαμένου τοῖς
Αἰτωλοῖς. γενόμενοι δὲ καὶ τούτου κύριοι κατὰ κρά- 7
τος οἱ Μακεδόνες, καὶ πᾶσαν κατασύραντες τὴν
Καλυδωνίαν, ἧκον πάλιν εἰς τοὺς Οἰνιάδας. ὁ δὲ 8
Φίλιππος συνθεασάμενος τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου,
πρός τε τἆλλα καὶ μάλιστα πρὸς τὰς εἰς Πελοπόν-
νησον διαβάσεις, ἐπεβάλετο τειχίζειν τὴν πόλιν. τοὺς 9
γὰρ Οἰνιάδας κεῖσθαι συμβαίνει παρὰ θάλατταν, ἐπὶ
τῷ πέρατι τῆς Ἀκαρνανίας τῷ πρὸς Αἰτωλοὺς συν-
άπτοντι, περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.
τῆς δὲ Πελοποννήσου τέτακται μὲν ἡ πόλις κατ' ἀν- 10
τικρὺ τῆς παραλίας τῆς τῶν Δυμαίων, ἔγγιστα δ'
αὐτῆς ὑπάρχει τοῖς κατὰ τὸν Ἄραξον τόποις· ἀπέχει

11 γὰρ οὐ πλεῖον ἑκατὸν σταδίων. εἰς ἃ βλέψας τήν
τε ἄκραν καθ' αὑτὴν ἠσφαλίσατο καὶ τῷ λιμένι καὶ
τοῖς νεωρίοις ὁμοῦ τεῖχος περιβαλὼν ἐνεχείρει συν-
άψαι πρὸς τὴν ἄκραν, χρώμενος πρὸς τὴν οἰκονο-
μίαν ταῖς ἐκ τοῦ Παιανίου παρασκευαῖς.
66 Ἔτι δὲ περὶ ταῦτα γιγνομένου τοῦ βασιλέως,
παρῆν ἐκ Μακεδονίας ἄγγελος διασαφῶν ὅτι συμ-
βαίνει τοὺς Δαρδανεῖς, ὑπονενοηκότας τὴν εἰς Πε-
λοπόννησον αὐτοῦ στρατείαν, ἀθροίζειν δυνάμεις,
καὶ παρασκευὴν ποιεῖσθαι μεγάλην, κεκρικότας ἐμ-
2 βαλεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν. ἀκούσας δὲ ταῦτα,
καὶ νομίσας ἀναγκαῖον εἶναι βοηθεῖν κατὰ τάχος τῇ
Μακεδονίᾳ, τοὺς μὲν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις
ἀπέστειλε, δοὺς ἀπόκρισιν ὅτι τοῖς προσηγγελμένοις
ἐπαρκέσας οὐδὲν προυργιαίτερον ποιήσεται μετὰ
3 ταῦτα τοῦ βοηθεῖν σφίσι κατὰ δύναμιν, αὐτὸς δ'
ἀναζεύξας μετὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν ἐπάνοδον,
4 ᾗπερ καὶ τὴν παρουσίαν ἐπεποίητο. μέλλοντος δὲ
αὐτοῦ διαβαίνειν τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐξ Ἀκαρ-
νανίας εἰς Ἤπειρον, παρῆν ἐφ' ἑνὸς λέμβου Δημή-
τριος ὁ Φάριος, ἐκπεπτωκὼς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκ τῆς
Ἰλλυρίδος· ὑπὲρ ὧν ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἡμῖν δεδή-
5 λωται. τοῦτον μὲν οὖν ὁ Φίλιππος ἀποδεξάμενος
φιλανθρώπως ἐκέλευσε πλεῖν ὡς ἐπὶ Κόρινθον, κἀ-
κεῖθεν ἥκειν διὰ Θετταλίας εἰς Μακεδονίαν· αὐτὸς
δὲ διαβὰς εἰς τὴν Ἤπειρον προῆγε κατὰ τὸ συνεχὲς
6 εἰς τὸ πρόσθεν. παραγενομένου δ' αὐτοῦ τῆς Μα-
κεδονίας εἰς Πέλλαν, ἀκούσαντες οἱ Δαρδάνιοι παρὰ
Θρᾳκῶν τινων αὐτομόλων τὴν παρουσίαν τοῦ Φι-
λίππου, καταπλαγέντες παραχρῆμα διέλυσαν τὴν
στρατιάν, καίπερ ἤδη σύνεγγυς ὄντες τῆς Μακεδο-
7 νίας. Φίλιππος δὲ πυθόμενος τὴν τῶν Δαρδανέων

μετάνοιαν, τοὺς μὲν Μακεδόνας διαφῆκε πάντας
ἐπὶ τὴν τῆς ὀπώρας συγκομιδήν, αὐτὸς δὲ πορευ-
θεὶς εἰς Θετταλίαν τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ θέρους ἐν
Λαρίσῃ διῆγε.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Αἰμίλιος ἐκ τῆς Ἰλ- 8
λυρίδος εἰσῆγε λαμπρῶς εἰς τὴν Ῥώμην τὸν θρίαμ-
βον, Ἀννίβας δὲ Ζάκανθαν ᾑρηκὼς κατὰ κράτος
διέλυσε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν· Ῥωμαῖοι 9
δὲ προσπεσούσης αὐτοῖς τῆς Ζακανθαίων ἁλώσεως,
πρεσβευτὰς ἔπεμπον ἐξαιτήσοντας Ἀννίβαν παρὰ
Καρχηδονίων, ἅμα δὲ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευ-
άζοντο, καταστήσαντες ὑπάτους Πόπλιον Κορνήλιον
καὶ Τιβέριον Σεμπρώνιον. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ μὲν 10
κατὰ μέρος ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ δεδηλώκαμεν, νῦν
δ' ἀναμνήσεως χάριν αὐτὰ προηνεγκάμεθα κατὰ τὴν
ἐξ ἀρχῆς ἐπαγγελίαν, ἵνα γιγνώσκηται τὰ κατάλληλα
τῶν πραγμάτων.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος ἔληγε τῆς ὑποκειμένης 11
ὀλυμπιάδος. παρὰ δὲ τοῖς Αἰτωλοῖς ἤδη τῶν ἀρ- 67
χαιρεσίων καθηκόντων στρατηγὸς ᾑρέθη Δωρίμα-
χος· ὃς παραυτίκα τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν καὶ τοὺς
Αἰτωλοὺς ἀθροίσας μετὰ τῶν ὅπλων, ἐνέβαλεν εἰς
τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν χώραν ἐδῄου,
θυμικώτερον χρώμενος τῇ καταφθορᾷ· τὸ γὰρ 2
πλεῖον οὐ τῆς σφετέρας ὠφελείας, ἀλλὰ τῆς τῶν
Ἠπειρωτῶν βλάβης χάριν ἕκαστα συνετέλει. παρα- 3
γενόμενος δὲ πρὸς τὸ περὶ Δωδώνην ἱερὸν τάς τε
στοὰς ἐνέπρησε καὶ πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε,
κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν, ὥστε μήτ' εἰρή- 4
νης ὅρον μήτε πολέμου πρὸς Αἰτωλοὺς ὑπάρχειν, ἀλλ'
ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιστάσεσι παρὰ τὰ κοινὰ τῶν
ἀνθρώπων ἔθη καὶ νόμιμα χρῆσθαι ταῖς ἐπιβολαῖς.

5 Οὗτος μὲν οὖν ταῦτα καὶ τοιαῦτα διαπραξάμε-
6 νος ἐπανῆγεν αὖθις εἰς τὴν οἰκείαν. τοῦ δὲ χει-
μῶνος ἔτι προβαίνοντος, καὶ πάντων ἀπηλπικότων
τὴν παρουσίαν τοῦ Φιλίππου διὰ τὸν καιρόν, ἀνα-
λαβὼν ὁ βασιλεὺς χαλκάσπιδας μὲν τρισχιλίους, πελ-
ταστὰς δὲ δισχιλίους καὶ Κρῆτας τριακοσίους, πρὸς
δὲ τούτοις ἱππεῖς τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν εἰς τετρα-
7 κοσίους, προῆγεν ἀπὸ Λαρίσης· καὶ διαβιβάσας τού-
τους ἐκ Θετταλίας εἰς Εὔβοιαν, κἀκεῖθεν εἰς Κῦ-
νον ἧκε διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ Μεγαρίδος εἰς Κό-
ρινθον περὶ τροπὰς χειμερινάς, ἐνεργὸν καὶ λα-
θραίαν πεποιημένος τὴν παρουσίαν οὕτως ὥστε
8 μηδένα Πελοποννησίων ὑπονοῆσαι τὸ γεγονός. κλεί-
σας δὲ τὰς πύλας τοῦ Κορίνθου καὶ διαλαβὼν τὰς
ὁδοὺς φυλακαῖς, τῇ κατὰ πόδας Ἄρατον μὲν τὸν
πρεσβύτερον ὡς αὑτὸν ἐκ τοῦ Σικυῶνος μετεπέμ-
πετο, γράμματά τε πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν
καὶ πρὸς τὰς πόλεις ἐξαπέστελλεν, ἐν οἷς διεσάφει
πότε καὶ ποῦ δεήσει συναντᾶν πάντας ἐν τοῖς ὅπλοις.
9 ταῦτα δ' οἰκονομήσας ἀνέζευξε, καὶ προελθὼν κα-
τεστρατοπέδευσε τῆς Φλιασίας περὶ τὸ Διοσκούριον.
68 κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Εὐριπίδας, ἔχων Ἠλείων
δύο λόχους μετὰ τῶν πειρατῶν καὶ μισθοφόρων,
ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας εἰς δισχιλίους καὶ διακοσί-
ους, ἅμα δὲ τούτοις ἱππεῖς ἑκατόν, ὁρμήσας ἐκ Ψω-
φῖδος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν διὰ τῆς Φενικῆς καὶ
Στυμφαλίας, οὐδὲν μὲν εἰδὼς τῶν κατὰ τὸν Φί-
λιππον, βουλόμενος δὲ κατασῦραι τὴν τῶν Σικυω-
2 νίων χώραν. τῆς δὲ νυκτὸς τῆς αὐτῆς, ἐν ᾗ συν-
έβαινε στρατοπεδεύειν τὸν Φίλιππον περὶ τὸ Διοσ-
κούριον, παρηλλαχὼς τὴν στρατοπεδείαν τοῦ βασι-
λέως περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐμβάλλειν οἷός τ' ἦν εἰς

τὴν Σικυωνίαν. τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου Κρη- 3
τῶν τινες ἀπολελοιπότες τὰς τάξεις καὶ διιχνεύοντες
περὶ τὰς προνομείας ἐμπίπτουσιν εἰς τοὺς περὶ τὸν
Εὐριπίδαν· οὓς ἀνακρίνας καὶ συνεὶς τὴν παρουσίαν 4
τῶν Μακεδόνων ὁ προειρημένος, οὐδενὶ ποιήσας
φανερὸν οὐδὲν τῶν προσπεπτωκότων, ἀναλαβὼν τὴν
δύναμιν ἐξ ὑποστροφῆς αὖθις ἀνέλυε τὴν αὐτὴν
ὁδὸν ᾗπερ ἧκε, βουλόμενος, ἅμα δὲ καὶ κατελπί- 5
ζων καταταχήσειν τοὺς Μακεδόνας διεκβαλὼν τὴν
Στυμφαλίαν καὶ συνάψας ταῖς ὑπερκειμέναις δυσ-
χωρίαις. ὁ δὲ βασιλεύς, οὐδὲν εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς 6
ὑπεναντίους, κατὰ δὲ τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν ἀναζεύ-
ξας τὴν ἑωθινὴν προῆγε, κρίνων ποιεῖσθαι τὴν
πορείαν παρ' αὐτὸν τὸν Στύμφαλον ὡς ἐπὶ τὰς Κα-
φύας· ἐνθάδε γὰρ ἐγεγράφει τοῖς Ἀχαιοῖς συνα- 7
θροίζεσθαι μετὰ τῶν ὅπλων. τῆς δὲ πρωτοπορείας 69
τῶν Μακεδόνων ἐπιβαλούσης ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν
τὴν περὶ τὸ καλούμενον Ἀπέλαυρον, ἣ πρόκειται
τῆς τῶν Στυμφαλίων πόλεως περὶ δέκα στάδια, ἅμα
συνεκύρησε καὶ τὴν τῶν Ἠλείων πρωτοπορείαν συμ-
πεσεῖν ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν. ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδας, 2
συννοήσας τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν προσηγγελμένων, πα-
ραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τινας τῶν ἱππέων καὶ δια-
δρὰς τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρη-
σιν εἰς τὴν Ψωφῖδα ταῖς ἀνοδίαις· τὸ δὲ λοιπὸν 3
πλῆθος τῶν Ἠλείων, ἐγκαταλελειμμένον ὑπὸ τοῦ
προεστῶτος καὶ γεγονὸς ἐκπλαγὲς ἐπὶ τῷ συμβεβη-
κότι, κατὰ πορείαν ἔμενε, διαπορούμενον τί δεῖ
ποιεῖν καὶ πῇ τρέπεσθαι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον αὐ- 4
τῶν οἱ προεστῶτες ὑπελάμβανον τῶν Ἀχαιῶν αὐ-
τῶν τινας συμβεβοηθηκέναι· καὶ μάλιστ' ἠπάτων

5 αὐτοὺς οἱ χαλκάσπιδες· Μεγαλοπολίτας γὰρ εἶναι
τούτους ἐδόξαζον, διὰ τὸ τοιούτοις ὅπλοις κεχρῆ-
σθαι τοὺς προειρημένους ἐν τῷ περὶ Σελλασίαν
πρὸς Κλεομένη κινδύνῳ, καθοπλίσαντος Ἀντιγόνου
6 τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν. διόπερ
ἀπεχώρουν τηροῦντες τὰς τάξεις πρός τινας ὑπερ-
δεξίους τόπους, οὐκ ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν.
ἅμα δὲ τῷ προάγοντας αὐτοῖς τοὺς Μακεδόνας σύν-
εγγυς γενέσθαι λαβόντες ἔννοιαν τοῦ κατ' ἀλή-
θειαν ὄντος, πάντες ὥρμησαν πρὸς φυγήν, ῥίψαν-
7 τες τὰ ὅπλα. ζωγρίᾳ μὲν οὖν ἑάλωσαν αὐτῶν περὶ
χιλίους καὶ διακοσίους, τὸ δὲ λοιπὸν διεφθάρη πλῆ-
θος, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν
8 κρημνῶν· διέφυγον δ' οὐ πλείους τῶν ἑκατόν. ὁ
δὲ Φίλιππος τά τε σκῦλα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εἰς
9 Κόρινθον ἀποπέμψας εἴχετο τῶν προκειμένων. τοῖς
δὲ Πελοποννησίοις πᾶσι παράδοξον ἐφάνη τὸ γεγο-
νός· ἅμα γὰρ ἤκουον τὴν παρουσίαν καὶ τὴν νίκην
τοῦ βασιλέως.

70 Ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Ἀρκαδίας,
καὶ πολλὰς ἀναδεξάμενος χιόνας καὶ ταλαιπωρίας
ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὀλίγυρτον ὑπερβολαῖς, τῇ τρίτῃ
2 τῶν ἡμερῶν κατῆρε νύκτωρ εἰς Καφύας. θεραπεύ-
σας δὲ τὴν δύναμιν ἐπὶ δύ' ἡμέρας ἐνταῦθα, καὶ
προσαναλαβὼν Ἄρατον τὸν νεώτερον καὶ τοὺς ἅμα
τούτῳ συνηθροισμένους τῶν Ἀχαιῶν, ὥστ' εἶναι
τὴν ὅλην δύναμιν εἰς τοὺς μυρίους, προῆγε διὰ τῆς
Κλειτορίας ὡς ἐπὶ Ψωφῖδος, συναθροίζων ἐκ τῶν
3 πόλεων ὧν διεπορεύετο βέλη καὶ κλίμακας. ἡ δὲ
Ψωφὶς ἔστι μὲν ὁμολογούμενον καὶ παλαιὸν Ἀρκά-
δων κτίσμα τῆς Ἀζανίδος, κεῖται δὲ τῆς μὲν συμ-
πάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγειον, αὐτῆς

δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασι, συν-
άπτουσα τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν προσ-
εσπερίων Ἀχαιῶν· ἐπίκειται δ' εὐφυῶς τῇ τῶν 4
Ἠλείων χώρᾳ, μεθ' ὧν συνέβαινε τότε πολιτεύεσθαι
αὐτήν. πρὸς ἣν Φίλιππος τριταῖος ἐκ τῶν Καφυῶν 5
διανύσας, κατεστρατοπέδευε περὶ τοὺς ἀπέναντι τῆς
πόλεως ὑπερκειμένους βουνούς, ἀφ' ὧν ἦν κατο-
πτεύειν τήν τε πόλιν ὅλην ἀσφαλῶς καὶ τοὺς πέ-
ριξ αὐτῆς τόπους. συνθεωρῶν δὲ τὴν ὀχυρότητα 6
τῆς Ψωφῖδος ὁ βασιλεὺς ἠπορεῖτο τί χρὴ ποι-
εῖν. τὴν γὰρ ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν αὐτῆς κατα- 7
φέρεται λάβρος χειμάρρους ποταμός, ὃς κατὰ τὸ
πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος ἄβατός ἐστι, ποιεῖ δὲ
καὶ τὸ παράπαν ἐχυρὰν καὶ δυσπρόσοδον τὴν πόλιν
διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος, ὃ κατὰ βραχὺ τῷ
χρόνῳ κατείργασται φερόμενος ἐξ ὑπερδεξίων τό-
πων. παρὰ δὲ τὴν ἀπ' ἠοῦς πλευρὰν ἔχει τὸν Ἐρύ- 8
μανθον, μέγαν καὶ λάβρον ποταμόν, ὑπὲρ οὗ πολὺς
καὶ ὑπὸ πολλῶν τεθρύληται λόγος. τοῦ δὲ χειμάρ- 9
ρου προσπίπτοντος πρὸς τὸν Ἐρύμανθον ὑπὸ τὸ
πρὸς μεσημβρίαν μέρος τῆς πόλεως, συμβαίνει τὰς
μὲν τρεῖς ἐπιφανείας αὐτῆς, ὑπὸ τῶν ποταμῶν πε-
ριλαμβανομένας, ἀσφαλίζεσθαι τὸν προειρημένον
τρόπον· τῇ δὲ λοιπῇ, τῇ πρὸς ἄρκτον, βουνὸς ἐρυ- 10
μνὸς ἐπίκειται τετειχισμένος, ἄκρας εὐφυοῦς καὶ
πραγματικῆς λαμβάνων τάξιν. ἔχει δὲ καὶ τείχη
διαφέροντα τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς. πρὸς 11
δὲ τούτοις βοήθειαν συνέβαινε παρὰ τῶν Ἠλείων
εἰσπεπτωκέναι, καὶ τὸν Εὐριπίδαν ἐκ τῆς φυγῆς
διασεσωσμένον ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ.

Ταῦτ' οὖν πάντα συνορῶν καὶ λογιζόμενος ὁ 71
Φίλιππος τὰ μὲν ἀφίστατο τοῖς λογισμοῖς τοῦ βιά-

ζεσθαι καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν, τὰ δὲ προθύμως
2 εἶχε, τὴν εὐκαιρίαν ὁρῶν τοῦ τόπου· καθ' ὅσον
γὰρ ἐπέκειτο τοῖς Ἀχαιοῖς τότε καὶ τοῖς Ἀρκάσι καὶ
πολεμητήριον ὑπῆρχε τοῖς Ἠλείοις ἀσφαλές, κατὰ
τοσοῦτον πάλιν κρατηθὲν ἔμελλε τῶν μὲν Ἀρκάδων
προκεῖσθαι, κατὰ δὲ τῶν Ἠλείων ὁρμητήριον ὑπάρ-
3 ξειν τοῖς συμμάχοις εὔκαιρον. διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ
μέρος ὁρμήσας τῇ γνώμῃ παρήγγειλε τοῖς Μακεδό-
σιν ἅμα τῷ φωτὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖσθαι καὶ διε-
4 σκευασμένους ἑτοίμους ὑπάρχειν. μετὰ δὲ ταῦτα
διαβὰς τὴν κατὰ τὸν Ἐρύμανθον γέφυραν, οὐδενὸς
ἐμποδὼν στάντος διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς,
ἧκε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐνεργῶς καὶ καταπληκτι-
5 κῶς. οἱ δὲ κατὰ τὸν Εὐριπίδαν καὶ πάντες οἱ κατὰ
τὴν πόλιν διηπόρουν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῷ πε-
πεῖσθαι μήτ' ἂν ἐξ ἐφόδου τολμῆσαι τοὺς πολεμί-
ους προσβαλεῖν καὶ βιάζεσθαι πρὸς οὕτως ὀχυρὰν
πόλιν μήτε χρόνιον ἂν συστήσασθαι πολιορκίαν διὰ
6 τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν. ἅμα δὲ ταῦτα λογιζό-
μενοι διηπίστουν ἀλλήλοις, δεδιότες μὴ πρᾶξιν ὁ
Φίλιππος εἴη διὰ τῶν ἔνδον συνεσταμένος κατὰ τῆς
7 πόλεως. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἑώρων τοιοῦτον ἐξ αὑτῶν
γιγνόμενον, ὥρμησαν οἱ μὲν πλείους ἐπὶ τὰ τείχη
βοηθήσοντες, οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Ἠλείων κατά
τινα πύλην ὑπερδέξιον ἐξῆλθον ὡς ἐπιθησόμενοι
8 τοῖς πολεμίοις. ὁ δὲ βασιλεὺς διατάξας κατὰ τρεῖς
τόπους τοὺς προσοίσοντας τῷ τείχει τὰς κλίμακας,
καὶ τούτοις ὁμοίως μερίσας τοὺς ἄλλους Μακεδό-
νας, μετὰ ταῦτα διὰ τῶν σαλπικτῶν ἀποδοὺς ἑκά-
στοις τὸ σύνθημα πανταχόθεν ἅμα τὴν προσβολὴν
9 ἐποιεῖτο τοῖς τείχεσι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἠμύνοντο
γενναίως οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν, καὶ πολλοὺς ἀπὸ

τῶν κλιμάκων ἀπέρριπτον· ἐπεὶ δ' ἥ τε χορηγία 10
τῶν βελῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἐπι-
τηδείων ἐνέλιπεν, ὡς ἂν ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς παρα-
σκευῆς γεγενημένης, οἵ τε Μακεδόνες οὐ κατεπλήτ-
τοντο τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τοῦ ῥιφέντος
ἀπὸ τῶν κλιμάκων χώραν ὁ κατόπιν ἀμελλήτως ἐπέ-
βαινε, τέλος οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως τραπέντες ἔφευ- 11
γον πάντες πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, τῶν δὲ παρὰ τοῦ
βασιλέως οἱ μὲν Μακεδόνες ἐπέβησαν τοῦ τείχους,
οἱ δὲ Κρῆτες πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ὑπερδέξιον πύ-
λην ἐπεξελθόντας τῶν μισθοφόρων συμμίξαντες
ἠνάγκασαν αὐτοὺς οὐδενὶ κόσμῳ ῥίψαντας τὰ ὅπλα
φεύγειν. οἷς ἐπικείμενοι καὶ προσφέροντες τὰς χεῖ- 12
ρας συνεισέπεσον διὰ τῆς πύλης· ἐξ οὗ συνέβη παν-
ταχόθεν ἅμα καταληφθῆναι τὴν πόλιν. οἱ μὲν οὖν 13
Ψωφίδιοι μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπεχώρησαν
εἰς τὴν ἄκραν, ἅμα δὲ τούτοις οἱ περὶ τὸν Εὐρι-
πίδαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν δια-
σωζομένων· οἱ δὲ Μακεδόνες εἰσπεσόντες τὴν μὲν 72
ἐνδομενίαν ἅπασαν ἐκ τῶν οἰκιῶν παραχρῆμα διήρ-
πασαν, μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς οἰκίαις ἐπισκηνώσαντες
κατεῖχον τὴν πόλιν. οἱ δὲ συμπεφευγότες εἰς τὴν 2
ἀκρόπολιν, οὐδεμιᾶς σφίσι παρασκευῆς ὑπαρχούσης,
προορώμενοι τὸ μέλλον ἔγνωσαν ἐγχειρίζειν σφᾶς
αὐτοὺς τῷ Φιλίππῳ. πέμψαντες οὖν κήρυκα πρὸς 3
τὸν βασιλέα, καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρε-
σβείας, ἐξαπέστειλαν τοὺς ἄρχοντας καὶ μετὰ τού-
των Εὐριπίδαν· οἳ καὶ ποιησάμενοι σπονδὰς ἔλα-
βον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς συμπεφευγόσιν ὁμοῦ ξένοις
καὶ πολίταις. οὗτοι μὲν οὖν αὖθις ἐπανῆλθον ὅθεν 4
ὥρμησαν, ἔχοντες παράγγελμα μένειν κατὰ χώραν,
ἕως ἂν ἡ δύναμις ἀναζεύξῃ, μή τινες ἀπειθήσαντες

5 τῶν στρατιωτῶν διαρπάσωσιν αὐτούς· ὁ δὲ βασι-
λεὺς ἐπιγενομένης χιόνος ἠναγκάσθη μένειν ἐπὶ
τόπου τινὰς ἡμέρας. ἐν αἷς συναγαγὼν τοὺς πα-
ρόντας τῶν Ἀχαιῶν πρῶτον μὲν τὴν ὀχυρότητα καὶ
τὴν εὐκαιρίαν ἐπεδείκνυε τῆς πόλεως πρὸς τὸν ἐνε-
6 στῶτα πόλεμον, ἀπελογίσατο δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν καὶ
τὴν εὔνοιαν, ἣν ἔχει πρὸς τὸ ἔθνος, ἐπὶ δὲ πᾶσιν
ἔφη καὶ νῦν παραχωρεῖν καὶ διδόναι τοῖς Ἀχαιοῖς
τὴν πόλιν· προκεῖσθαι γὰρ αὐτῷ τὰ δυνατὰ χαρί-
7 ζεσθαι καὶ μηδὲν ἐλλείπειν προθυμίας. ἐφ' οἷς εὐ-
χαριστούντων αὐτῷ τῶν τε περὶ τὸν Ἄρατον καὶ
τῶν πολλῶν, διαλύσας τὴν ἐκκλησίαν ὁ μὲν Φί-
λιππος μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐπὶ Λασιῶνος
8 ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, οἱ δὲ Ψωφίδιοι καταβάντες
ἐκ τῆς ἄκρας ἐκομίσαντο τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκή-
σεις ἕκαστοι τὰς αὑτῶν, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐριπίδαν
ἀπῆλθον εἰς τὸν Κόρινθον κἀκεῖθεν εἰς Αἰτωλίαν.
9 τῶν δ' Ἀχαϊκῶν ἀρχόντων οἱ παρόντες ἐπὶ μὲν τὴν
ἄκραν ἐπέστησαν μετὰ φυλακῆς ἱκανῆς Πρόσλαον
Σικυώνιον, ἐπὶ δὲ τὴν πόλιν Πυθίαν Πελληνέα.
10 Καὶ τὰ μὲν περὶ Ψωφῖδα τοῦτον ἐπετελέσθη
73 τὸν τρόπον. οἱ δὲ παραφυλάττοντες τὸν Λασιῶνα
τῶν Ἠλείων, συνέντες τὴν παρουσίαν τῶν Μακε-
δόνων, πεπυσμένοι δὲ καὶ τὰ γεγονότα περὶ τὴν
2 Ψωφῖδα, παραχρῆμα τὴν πόλιν ἐξέλιπον. ὁ δὲ βα-
σιλεὺς ὡς θᾶττον ἧκε, ταύτην μὲν ἐξ ἐφόδου πα-
ρέλαβε, συναύξων δὲ τὴν πρόθεσιν, ἣν εἶχε πρὸς
τὸ ἔθνος, παρέδωκε καὶ τὸν Λασιῶνα τοῖς Ἀχαιοῖς.
ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Στράτον ἐκλιπόντων τῶν Ἠλείων
3 ἀποκατέστησε τοῖς Τελφουσίοις. ταῦτα δὲ διαπρα-
ξάμενος ἧκε πεμπταῖος εἰς Ὀλυμπίαν. θύσας δὲ
τῷ θεῷ καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἑστιάσας, ἅμα δὲ καὶ

τὴν λοιπὴν προσαναπαύσας δύναμιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέ-
ρας, μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνέζευξε. καὶ προελθὼν 4
εἰς τὴν Ἠλείαν τὰς μὲν προνομὰς ἐπαφῆκε κατὰ
τῆς χώρας, αὐτὸς δὲ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸ κα-
λούμενον Ἀρτεμίσιον. προσδεξάμενος δ' ἐνταῦθα 5
τὴν λείαν μετέβη πάλιν ἐπὶ τὸ Διοσκούριον. δηου-
μένης δὲ τῆς χώρας, πολὺ μὲν ἦν τὸ τῶν ἁλισκομέ-
νων πλῆθος, ἔτι δὲ πλέον τὸ συμφεῦγον εἰς τὰς
παρακειμένας κώμας καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τῶν τόπων.
συμβαίνει γὰρ τὴν τῶν Ἠλείων χώραν διαφερόντως 6
οἰκεῖσθαι καὶ γέμειν σωμάτων καὶ κατασκευῆς παρὰ
τὴν ἄλλην Πελοπόννησον. ἔνιοι γὰρ αὐτῶν οὕτω 7
στέργουσι τὸν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν βίον ὥστε τινὰς ἐπὶ
δύο καὶ τρεῖς γενεάς, ἔχοντας ἱκανὰς οὐσίας, μὴ
παραβεβληκέναι τὸ παράπαν εἰς ἁλίαν. τοῦτο δὲ 8
γίγνεται διὰ τὸ μεγάλην ποιεῖσθαι σπουδὴν καὶ
πρόνοιαν τοὺς πολιτευομένους τῶν ἐπὶ τῆς χώρας
κατοικούντων, ἵνα τό τε δίκαιον αὐτοῖς ἐπὶ τόπου
διεξάγηται καὶ τῶν πρὸς βιωτικὰς χρείας μηδὲν ἐλ-
λείπῃ. δοκοῦσι δέ μοι πάντα ταῦτα καὶ διὰ τὸ 9
πλῆθος μὲν τῆς χώρας τὸ παλαιὸν ἐπινοῆσαι καὶ
νομοθετῆσαι, τὸ δὲ πλεῖστον διὰ τὸν ὑπάρχοντά
ποτε παρ' αὐτοῖς ἱερὸν βίον, ὅτε λαβόντες παρὰ 10
τῶν Ἑλλήνων συγχώρημα διὰ τὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμ-
πίων ἱερὰν καὶ ἀπόρθητον ᾤκουν τὴν Ἠλείαν, ἄπει-
ροι παντὸς ὄντες δεινοῦ καὶ πάσης πολεμικῆς περι-
στάσεως. μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὴν Ἀρκάδων ἀμφισ- 74
βήτησιν περὶ Λασιῶνος καὶ τῆς Πισάτιδος πάσης
ἀναγκασθέντες ἐπαμύνειν τῇ χώρᾳ καὶ μεταλαβεῖν
τὰς ἀγωγὰς τῶν βίων, οὐκέτι περὶ τοῦ πάλιν ἀνα- 2
κτήσασθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν παλαιὰν καὶ πά-
τριον ἀσυλίαν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἐπιμέλειαν ἔσχον,

ἀλλ' ἔμειναν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, οὐκ ὀρθῶς κατά γε
τὴν ἐμὴν περὶ τοῦ μέλλοντος ποιούμενοι πρόνοιαν.
3 εἰ γάρ, ἧς πάντες εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς τυχεῖν, καὶ
πᾶν ὑπομένομεν ἱμείροντες αὐτῆς μετασχεῖν, καὶ
μόνον τοῦτο τῶν νομιζομένων ἀγαθῶν ἀναμφισβή-
τητόν ἐστι παρ' ἀνθρώποις, λέγω δὴ τὴν εἰρήνην,
ταύτην δυνάμενοί τινες μετὰ τοῦ δικαίου καὶ κα-
θήκοντος παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς πάντα τὸν χρόνον
ἀδήριτον κτᾶσθαι παρολιγωροῦσιν ἢ προὐργιαίτερόν
τι ποιοῦνται τούτου, πῶς οὐκ ἂν ὁμολογουμένως
4 ἀγνοεῖν δόξαιεν; νὴ Δί', ἀλλ' ἴσως εὐεπίθετοι τοῖς
πολεμεῖν καὶ παρασπονδεῖν προθεμένοις ἐκ τῆς τοι-
5 αύτης ἀγωγῆς γίγνονται τῶν βίων. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν
σπάνιον, κἂν ποτε γένηται, δυνάμενον κοινῆς ὑπὸ
6 τῶν Ἑλλήνων τυγχάνειν ἐπικουρίας· πρὸς δὲ τὰς
κατὰ μέρος ἀδικίας ὑπογενομένης τοῖς βίοις χορη-
γίας, ὅπερ εἰκὸς ὑπάρξειν πάντα χρόνον ἐν εἰρήνῃ
διάγουσι, δῆλον ὡς οὐκ ἂν ἠπόρησαν ξένων καὶ
μισθοφόρων τῶν κατὰ τόπους ἢ καιροὺς παρεφε-
7 δρευόντων. νῦν δὲ τὸ σπάνιον καὶ παράδοξον δε-
διότες, ἐν συνεχέσι πολέμοις καὶ καταφθοραῖς τήν
τε χώραν ἔχουσι καὶ τοὺς βίους.
8 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν τῆς Ἠλείων ὑπομνήσεως
εἰρήσθω χάριν, ἐπειδὴ τὰ τῶν καιρῶν οὐδέποτε
πρότερον εὐφυεστέραν διάθεσιν ἔσχηκε τῆς νῦν
παρὰ πάντων ὁμολογουμένην κτήσασθαι τὴν ἀσυ-
λίαν· τὴν δὲ χώραν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἔτι
τῆς παλαιᾶς συνηθείας οἷον αἰθυγμάτων ἐμμενόν-
75 των, οἰκοῦσι διαφερόντως Ἠλεῖοι. διὸ καὶ κατὰ
τὴν Φιλίππου παρουσίαν ἄπλετον μὲν ἦν τὸ τῶν
ἁλισκομένων πλῆθος, ἔτι δὲ πλεῖον τὸ τῶν συμπε-
2 φευγότων. πλείστη δ' ἀποσκευὴ καὶ πλεῖστος ὄχλος

ἠθροίσθη σωμάτων καὶ θρεμμάτων εἰς τὸ χωρίον,
ὃ καλοῦσι Θαλάμας, διὰ τὸ τήν τε χώραν τὴν πέ-
ριξ αὐτοῦ στενὴν εἶναι καὶ δυσέμβολον τό τε χω-
ρίον ἀπραγμάτευτον καὶ δυσπρόσοδον. ἀκούων δ' 3
ὁ βασιλεὺς τὸ πλῆθος τῶν συμπεφευγότων εἰς τὸν
προειρημένον τόπον, καὶ κρίνας μηδὲν ἀβασάνιστον
μηδ' ἀπέραντον ἀπολιπεῖν, τοῖς μὲν μισθοφόροις
προκατελάβετο τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς εὐφυῶς κει-
μένους τόπους, αὐτὸς δὲ τὴν ἀποσκευὴν καταλι- 4
πὼν ἐν τῷ χάρακι καὶ τὸ πλεῖον μέρος τῆς δυνά-
μεως, ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τοὺς εὐζώνους
προῆγε διὰ τῶν στενῶν· οὐδενὸς δὲ κωλύοντος ἧκε
πρὸς τὸ χωρίον. καταπλαγέντων δὲ τῶν συμπεφευ- 5
γότων τὴν ἔφοδον, ἅτε δὴ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν
χρείαν ἀπείρως καὶ ἀπαρασκεύως διακειμένων, ἅμα
δὲ καὶ συνδεδραμηκότος ὄχλου συρφετώδους, τα-
χέως παρέδοσαν αὑτούς· ἐν οἷς ἦσαν καὶ μισθοφό- 6
ροι διακόσιοι μιγάδες, οὓς ἧκεν ἔχων Ἀμφίδαμος ὁ
στρατηγὸς τῶν Ἠλείων. ὁ δὲ Φίλιππος, κυριεύσας 7
ἀποσκευῆς τε πολλῆς καὶ σωμάτων πλειόνων ἢ πεντα-
κισχιλίων, πρὸς δὲ τούτοις τῆς τετράποδος λείας ἀνα-
ρίθμητον ἐξελασάμενος πλῆθος, τότε μὲν ἐπανῆλθε
πρὸς χάρακα, μετὰ δὲ ταῦτα τῆς δυνάμεως ὑπερ- 8
γεμούσης αὐτῷ παντοδαπῆς ὠφελείας, βαρὺς ὢν καὶ
δύσχρηστος, ἀνεχώρει διὰ ταῦτα, καὶ κατέζευξε πά-
λιν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Ἀπελλῆς δέ, ὃς ἦν μὲν εἷς τῶν ὑπ' Ἀντιγόνου 76
καταλειφθέντων ἐπιτρόπων τοῦ παιδός, πλεῖστον
δ' ἐτύγχανε τότε δυνάμενος παρὰ τῷ βασιλεῖ, βου-
ληθεὶς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος ἀγαγεῖν εἰς παραπλη-
σίαν διάθεσιν τῇ Θετταλῶν, ἐπεβάλετο πρᾶγμα
ποιεῖν μοχθηρόν. Θετταλοὶ γὰρ ἐδόκουν μὲν κατὰ 2

νόμους πολιτεύειν καὶ πολὺ διαφέρειν Μακεδόνων,
διέφερον δ' οὐδέν, ἀλλὰ πᾶν ὁμοίως ἔπασχον Μα-
κεδόσι καὶ πᾶν ἐποίουν τὸ προσταττόμενον τοῖς
3 βασιλικοῖς. διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενος τὴν
ὑπόθεσιν ὁ προειρημένος ἐπεβάλετο καταπειράζειν
4 τῶν συστρατευομένων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπέ-
τρεψε τοῖς Μακεδόσιν ἐκβαλεῖν ἐκ τῶν σταθμῶν
ἀεὶ τοὺς προκατέχοντας τῶν Ἀχαιῶν καταλύσεις,
5 ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λείαν ἀφαιρεῖσθαι· μετὰ δὲ
ταῦτα τὰς χεῖρας προσέφερε διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ
ταῖς τυχούσαις αἰτίαις, τοὺς δὲ συναγανακτοῦντας
ἢ προσβοηθοῦντας τοῖς μαστιγουμένοις παρὼν αὐ-
6 τὸς εἰς τὴν ἅλυσιν ἀπῆγε, πεπεισμένος διὰ τοῦ τοι-
ούτου τρόπου τῷ κατὰ βραχὺ λήσειν εἰς συνήθειαν
ἀγαγὼν τοῦ μηδένα μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινόν, ὅ ποτ'
7 ἂν πάσχῃ τις ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ταῦτα μι-
κροῖς χρόνοις πρότερον μετ' Ἀντιγόνου συνεστρα-
τευμένος, καὶ τεθεαμένος τοὺς Ἀχαιοὺς ὅτι παν-
τὸς δεινοῦ λαβεῖν πεῖραν ὑπέμειναν, ἐφ' ᾧ μὴ ποι-
8 εῖν Κλεομένει τὸ προσταττόμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ
συστραφέντων τινῶν Ἀχαϊκῶν νεανίσκων, καὶ προσ-
ελθόντων τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον καὶ διασαφούντων
τὴν Ἀπελλοῦ βούλησιν, ἧκον ἐπὶ τὸν Φίλιππον οἱ
περὶ τὸν Ἄρατον, κρίναντες ἐν ἀρχαῖς περὶ τῶν
9 τοιούτων ἐνίστασθαι καὶ μὴ καταμέλλειν. ἐντυχόν-
των δ' αὐτῶν τῷ βασιλεῖ περὶ τούτων, διακούσας
ὁ Φίλιππος τὰ γεγονότα, τοὺς μὲν νεανίσκους πε-
ρεκάλει θαρρεῖν, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ἔτι συμβησο-
μένου τοιούτου, τῷ δ' Ἀπελλῇ παρήγγειλε μηδὲν
ἐπιτάττειν τοῖς Ἀχαιοῖς χωρὶς τῆς τοῦ στρατηγοῦ
γνώμης.

77 Φίλιππος μὲν οὖν κατὰ τὴν ὁμιλίαν τὴν πρὸς

τοὺς ἐν ὑπαίθροις συνδιατρίβοντας καὶ κατὰ τὴν
ἐν τοῖς πολεμικοῖς πρᾶξιν καὶ τόλμαν οὐ μόνον
παρὰ τοῖς στρατευομένοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοι-
ποῖς πᾶσι Πελοποννησίοις εὐδοκίμει. βασιλέα γὰρ 2
πλείοσιν ἀφορμαῖς ἐκ φύσεως κεχορηγημένον πρὸς
πραγμάτων κατάκτησιν οὐκ εὐμαρὲς εὑρεῖν· καὶ 3
γὰρ ἀγχίνοια καὶ μνήμη καὶ χάρις ἐπῆν αὐτῷ δια-
φέρουσα, πρὸς δὲ τούτοις ἐπίφασις βασιλικὴ καὶ
δύναμις, τὸ δὲ μέγιστον πρᾶξις καὶ τόλμα πολε-
μική. καὶ τί δή ποτ' ἦν τὸ ταῦτα πάντα καταγω- 4
νισάμενον καὶ ποιῆσαν ἐκ βασιλέως εὐφυοῦς τύ-
ραννον ἄγριον οὐκ εὐχερὲς διὰ βραχέων δηλῶσαι.
διὸ καὶ περὶ μὲν τούτων σκέπτεσθαι καὶ διαπορεῖν
ἄλλος ἁρμόσει καιρὸς μᾶλλον τοῦ νῦν ἐνεστῶτος·
ὁ δὲ Φίλιππος ἐκ τῆς Ὀλυμπίας ἀναζεύξας τὴν 5
ἐφ' Ἡραίας παρῆν εἰς Τέλφουσαν κἀκεῖθεν εἰς
Ἡραίαν. καὶ τὴν μὲν λείαν ἐλαφυροπώλει, τὴν δὲ
γέφυραν ἐπεσκεύαζε τὴν κατὰ τὸν Ἀλφειόν, βου-
λόμενος ταύτῃ ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν Τριφυλίαν
εἰσβολήν. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δωρίμα- 6
χος ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγός, δεομένων τῶν Ἠλείων
σφίσι βοηθεῖν πορθουμένοις, ἑξακοσίους Αἰτωλοὺς
καὶ στρατηγὸν Φιλλίδαν αὐτοῖς ἐξέπεμψεν. ὃς πα- 7
ραγενόμενος εἰς τὴν Ἠλείαν, καὶ παραλαβὼν τοὺς
μισθοφόρους τῶν Ἠλείων, ὄντας εἰς πεντακοσίους,
καὶ πολιτικοὺς χιλίους, ἅμα δὲ τούτοις τοὺς Τα-
ραντίνους, ἧκε βοηθῶν εἰς τὴν Τριφυλίαν, ἣ τῆς 8
μὲν προσηγορίας τέτευχε ταύτης ἀπὸ Τριφύλου τῶν
Ἀρκάδος παίδων ἑνός, κεῖται δὲ τῆς Πελοποννή-
σου παρὰ θάλατταν μεταξὺ τῆς Ἠλείων καὶ Μεσ-
σηνίων χώρας, τέτραπται δ' εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλα-
γος, ἐσχατεύουσα τῆς Ἀρκαδίας ὡς πρὸς χειμερινὰς

9 δύσεις, ἔχει δ' ἐν αὐτῇ πόλεις ταύτας, Σαμικόν,
Λέπρεον, Ὕπαναν, Τυπανέας, Πύργον, Αἴπιον,
10 Βώλακα, Στυλάγγιον, Φρίξαν. ὧν ὀλίγοις χρόνοις
πρότερον ἐπικρατήσαντες Ἠλεῖοι προσελάβοντο καὶ
τὴν τῶν Ἀλιφειρέων πόλιν, οὖσαν ἐξ ἀρχῆς ὑπ' Ἀρ-
καδίαν καὶ Μεγάλην πόλιν, Λυδιάδου τοῦ Μεγαλο-
πολίτου κατὰ τὴν τυραννίδα πρός τινας ἰδίας πράξεις
ἀλλαγὴν δόντος τοῖς Ἠλείοις.
78 Πλὴν ὅ γε Φιλλίδας τοὺς μὲν Ἠλείους εἰς Λέ-
πρεον, τοὺς δὲ μισθοφόρους εἰς Ἀλίφειραν ἀπο-
στείλας, αὐτὸς δὲ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔχων ἐν Τυπανέ-
2 αις ἐκαραδόκει τὸ συμβησόμενον. ὁ δὲ βασιλεὺς
ἀποθέμενος τὴν ἀποσκευὴν καὶ διαβὰς τῇ γεφύρᾳ
τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν, ὃς ῥεῖ παρ' αὐτὴν τὴν τῶν
3 Ἡραιέων πόλιν, ἧκε πρὸς τὴν Ἀλίφειραν, ἣ κεῖται
μὲν ἐπὶ λόφου κρημνώδους πανταχόθεν, ἔχοντος
πλεῖον ἢ δέκα σταδίων πρόσβασιν, ἔχει δ' ἄκραν
ἐν αὐτῇ τῇ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος λόφου καὶ χαλ-
κοῦν Ἀθηνᾶς ἀνδριάντα, κάλλει καὶ μεγέθει δια-
4 φέροντα. οὗ τὴν μὲν αἰτίαν, ἀπὸ ποίας προθέ-
σεως ἢ χορηγίας ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατασκευῆς,
ἀμφισβητεῖσθαι συμβαίνει καὶ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις·
οὔτε γὰρ πόθεν οὔτε τίς ἀνέθηκεν εὑρίσκεται τρα-
5 νῶς· τὸ μέντοι γε τῆς τέχνης ἀποτέλεσμα συμφω-
νεῖται παρὰ πᾶσι, διότι τῶν μεγαλομερεστάτων καὶ
τεχνικωτάτων ἔργων ἐστίν, Ὑπατοδώρου καὶ Σω-
6 στράτου κατεσκευακότων. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιγενομέ-
νης ἡμέρας αἰθρίου καὶ λαμπρᾶς, διατάξας ὑπὸ τὴν
ἑωθινὴν ὁ βασιλεὺς κατὰ πλείους τόπους τούς τε
τὰς κλίμακας φέροντας καὶ τὰς τῶν μισθοφόρων
7 ἐφεδρείας πρὸ τούτων, ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις
τοὺς Μακεδόνας διῃρημένους κατόπιν ἑκάστοις ἐπι-

στήσας, ἅμα τῷ τὸν ἥλιον ἐπιβάλλειν πᾶσι προσέ-
ταξε προσβαίνειν πρὸς τὸν λόφον. ποιούντων δὲ τὸ 8
παραγγελθὲν ἐκθύμως καὶ καταπληκτικῶς τῶν Μα-
κεδόνων, συνέβαινε τοὺς Ἀλιφειρεῖς πρὸς τούτους
ὁρμᾶν ἀεὶ καὶ συντρέχειν τοὺς τόπους, οἷς μάλιστα
τοὺς Μακεδόνας ἑώρων προσπελάζοντας. κατὰ δὲ 9
τὸν καιρὸν τοῦτον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔχων τοὺς ἐπι-
τηδειοτάτους διά τινων κρημνῶν ἔλαθε πρὸς τὸ
τῆς ἄκρας προάστειον ἀναβάς. ἀποδοθέντος δὲ τοῦ 10
συνθήματος, πάντες ἅμα προσερείσαντες τὰς κλί-
μακας κατεπείραζον τῆς πόλεως. πρῶτος μὲν οὖν 11
ὁ βασιλεὺς κατέσχε τὸ προάστειον τῆς ἄκρας, ἔρη-
μον καταλαβών· τούτου δ' ἐμπιμπραμένου, προϊ-
δόμενοι τὸ μέλλον οἱ τοῖς τείχεσιν ἐπαμύνοντες, καὶ
περιδεεῖς γενόμενοι μὴ τῆς ἄκρας προκαταληφθεί-
σης στερηθῶσι καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος, ὥρμησαν
ἀπολιπόντες τὰ τείχη φεύγειν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν.
οἱ δὲ Μακεδόνες, γενομένου τούτου, παραχρῆμα 12
καὶ τῶν τειχῶν καὶ τῆς πόλεως ἐκυρίευσαν. μετὰ 13
δὲ ταῦτα διαπρεσβευσαμένων τῶν ἐκ τῆς ἄκρας
πρὸς τὸν Φίλιππον, δοὺς τὴν ἀσφάλειαν παρέλαβε
καὶ ταύτην καθ' ὁμολογίαν.

Συντελεσθέντων δὲ τούτων, καταπλαγεῖς γεγο- 79
νότες πάντες οἱ κατὰ τὴν Τριφυλίαν ἐβουλεύοντο
περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων πατρίδων. ὁ δὲ 2
Φιλλίδας ἐκλιπὼν τὰς Τυπανέας, προσδιαρπάσας
τινὰς τῶν οἰκιῶν, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ Λέπρεον·
ταῦτα γὰρ ἐπίχειρα τότε τοῖς Αἰτωλῶν ἐγίγνετο 3
συμμάχοις, τὸ μὴ μόνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις
καιροῖς ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς, ἀλλὰ καὶ διαρ-
παγέντας ἢ προδοθέντας τούτοις περιπίπτειν ὑπὸ
τῶν συμμάχων, ἃ τοῖς κρατηθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολε-

4 μίων ὀφείλεται πάσχειν. οἱ δὲ Τυπανεᾶται παρέ-
δοσαν τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. τούτοις δὲ τὸ πα-
ραπλήσιον ἐποίησαν οἱ τὴν Ὕπαναν κατοικοῦντες.
5 ἅμα δὲ τούτοις Φιαλεῖς, ἀκούοντες τὰ περὶ τὴν Τρι-
φυλίαν καὶ δυσαρεστούμενοι τῇ τῶν Αἰτωλῶν συμ-
μαχίᾳ, κατέλαβον μετὰ τῶν ὅπλων τὸν περὶ τὸ πο-
6 λεμαρχεῖον τόπον. οἱ δὲ τῶν Αἰτωλῶν πειραταί,
διατρίβοντες ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διὰ τὰς ἐκ τῆς Μεσ-
σηνίας ὠφελείας, τὸ μὲν πρῶτον οἷοί τ᾽ ἦσαν ἐγ-
7 χειρεῖν καὶ κατατολμᾶν τῶν Φιαλέων, ὁρῶντες δὲ
τοὺς πολίτας ὁμοθυμαδὸν ἀθροιζομένους πρὸς τὴν
βοήθειαν, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς, σπεισάμενοι δὲ
καὶ λαβόντες τὰς αὑτῶν ἀποσκευὰς ἀπῆλθον ἐκ τῆς
8 πόλεως. οἱ δὲ Φιαλεῖς διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν
Φίλιππον ἐνεχείρισαν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.
80 Ἔτι δὲ τούτων πραττομένων οἱ Λεπρεᾶται κα-
ταλαβόμενοι τόπον τινὰ τῆς πόλεως ἠξίουν ἐκχω-
ρεῖν τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως τοὺς Ἠλείους καὶ τοὺς
Αἰτωλούς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ Λακεδαιμονίων·
2 ἧκε γὰρ καὶ παρ᾽ ἐκείνων αὐτοῖς βοήθεια. τὸ μὲν
οὖν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλλίδαν οὐ προσεῖχον,
ἀλλ᾽ ἔμενον, ὡς καταπληξόμενοι τοὺς ἐν τῇ πόλει·
3 τοῦ δὲ βασιλέως εἰς μὲν τὴν Φιάλειαν Ταυρίωνα
μετὰ στρατιωτῶν ἐξαποστείλαντος, αὐτοῦ δὲ προά-
γοντος εἰς τὸ Λέπρεον καὶ συνεγγίζοντος ἤδη τῇ
πόλει, συνέντες οἱ περὶ τὸν Φιλλίδαν ἐταπεινώθη-
σαν, οἱ δὲ Λεπρεᾶται προσεπερρώσθησαν ταῖς ὁρ-
4 μαῖς. καλὸν γὰρ δὴ τοῦτο Λεπρεάταις ἔργον πέ-
πρακται, τὸ χιλίων μὲν ἔνδον ὄντων Ἠλείων, χιλίων
δὲ σὺν τοῖς πειραταῖς Αἰτωλῶν, πεντακοσίων δὲ
μισθοφόρων, διακοσίων δὲ Λακεδαιμονίων, πρὸς
δὲ τούτοις τῆς ἄκρας κατεχομένης, ὅμως ἀντιποιή-

σασθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος καὶ μὴ προέσθαι τὰς
σφετέρας ἐλπίδας. ὁ δὲ Φιλλίδας, ὁρῶν τοὺς Λε- 5
πρεάτας ἀνδρωδῶς ὑφισταμένους καὶ τοὺς Μακε-
δόνας ἐγγίζοντας, ἐξεχώρησε τῆς πόλεως ἅμα τοῖς
Ἠλείοις καὶ τοῖς παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων. οἱ μὲν 6
οὖν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν Κρῆτες διὰ τῆς Μεσση-
νίας εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον, οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλ-
λίδαν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν ὡς ἐπὶ τὸ Σαμικόν.
τὸ δὲ τῶν Λεπρεατῶν πλῆθος, ἐγκρατὲς γεγονὸς τῆς 7
πατρίδος, ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς, ἐγχειρίζον τῷ Φι-
λίππῳ τὴν πόλιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τὰ γεγο- 8
νότα, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν εἰς τὸ Λέπρεον ἀπέ-
στειλε, τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς εὐζώνους ἀνα-
λαβὼν ἡγεῖτο, συνάψαι σπεύδων τοῖς περὶ τὸν Φιλ-
λίδαν. καταλαβὼν δὲ τῆς μὲν ἀποσκευῆς ἐγκρα- 9
τὴς ἐγένετο πάσης, οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλλίδαν κατε-
τάχησαν εἰς τὸ Σαμικὸν παραπεσόντες. προσστρα- 10
τοπεδεύσας δὲ τῷ χωρίῳ, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπισπα-
σάμενος ἐκ τοῦ Λεπρέου δύναμιν, ἔμφασιν ἐποίει
τοῖς ἔνδον ὡς πολιορκήσων τὸ χωρίον. οἱ δ' Αἰτωλοὶ 11
μετὰ τῶν Ἠλείων οὐδὲν ἔχοντες ἕτοιμον πρὸς πο-
λιορκίαν πλὴν χειρῶν, καταπλαγέντες τὴν περίστα-
σιν ἐλάλουν περὶ ἀσφαλείας πρὸς τὸν Φίλιππον.
λαβόντες δὲ συγχώρημα μετὰ τῶν ὅπλων ποιήσα- 12
σθαι τὴν ἀπόλυσιν, οὗτοι μὲν ὥρμησαν εἰς τὴν
Ἠλείαν· ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ μὲν Σαμικοῦ παραυτίκα
κύριος ἐγένετο, μετὰ δὲ ταῦτα, παραγενομένων 13
πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων μεθ' ἱκετηρίας, παρέ-
λαβε Φρίξαν, Στυλάγγιον, Αἴπιον, Βώλακα, Πύρ-
γον, Ἐπιτάλιον. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἐπανῆλθε 14
πάλιν εἰς τὸ Λέπρεον, πᾶσαν ὑφ' ἑαυτὸν πεποιη-
μένος τὴν Τριφυλίαν ἐν ἡμέραις ἕξ. παρακαλέσας 15

δὲ τοὺς Λεπρεάτας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, καὶ φυ-
λακὴν εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἄκραν, ἀνέζευξε μετὰ τῆς
δυνάμεως ἐφ' Ἡραίας, ἀπολιπὼν ἐπιμελητὴν τῆς
16 Τριφυλίας Λάδικον τὸν Ἀκαρνᾶνα. παραγενόμενος
δ' εἰς τὴν προειρημένην πόλιν τὴν μὲν λείαν διέ-
νειμε πᾶσαν, τὴν δ' ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν ἐκ τῆς
Ἡραίας ἦλθε μέσου χειμῶνος εἰς Μεγάλην πόλιν.
81 Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ἔπραττε
τὰ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμό-
νιος, ὑπολαμβάνων αὐτῷ καθήκειν κατὰ γένος τὴν
βασιλείαν, καὶ βαρέως φέρων τὴν γεγενημένην ὑπερ-
οψίαν περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐφόρων ἐν τῇ κατὰ τὸν
Λυκοῦργον κρίσει περὶ τῆς βασιλείας, κινεῖν ἐπε-
2 βάλετο τὰ καθεστῶτα. νομίσας δέ, εἰ τὴν ὁδὸν τὴν
αὐτὴν ἔλθοι Κλεομένει καὶ τοῖς πολλοῖς ὑποδείξαι
τὴν ἐλπίδα τῆς κληρουχίας καὶ τῶν ἀναδασμῶν, τα-
χέως ἐπακολουθήσειν αὐτῷ τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς
3 τὴν πρᾶξιν. συμφρονήσας δὲ περὶ τούτων πρὸς
τοὺς φίλους, καὶ λαβὼν κοινωνοὺς τῆς τόλμης εἰς
διακοσίους τὸ πλῆθος, ἐγίγνετο πρὸς τῷ συντελεῖν
4 τὴν ἐπίνοιαν. θεωρῶν δὲ μέγιστον ἐμπόδιον ὑπάρ-
χον αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὸν Λυκοῦργον καὶ
τοὺς ἐφόρους τοὺς περιθέντας ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν,
5 ὥρμησε πρῶτον ἐπὶ τούτους. τοὺς μὲν οὖν ἐφό-
ρους δειπνοῦντας καταλαβών, πάντας αὐτοῦ κατέ-
σφαξε, τῆς τύχης τὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς ἐπιθείσης
δίκην· καὶ γὰρ ὑφ' οὗ καὶ ὑπὲρ οὗ ταῦτ' ἔπαθον,
6 δικαίως αὐτοὺς ἄν τις φήσειε πεπονθέναι. ὁ δὲ
Χίλων, τὰ κατὰ τούτους συντελεσάμενος, παρῆν
ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκούργου καὶ κατέλαβε μὲν
ἔνδον, οὐ μὴν ἐδυνήθη γ' ἐγκρατὴς αὐτοῦ γενέσθαι.
7 διὰ γάρ τινων οἰκετῶν καὶ γειτόνων ἐκκλαπεὶς καὶ

διαδρὰς ἔλαθεν αὐτόν. οὗτος μὲν οὖν ἀνεχώρησε
ταῖς ἀνοδίαις εἰς τὴν ἐν τῇ Τριπόλει προσαγορευο-
μένην Πελλήνην. ὁ δὲ Χίλων ἀπεσφαλμένος τοῦ 8
κυριωτάτου πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἀθύμως διέκειτο,
πράττειν δ' ὅμως ἠναγκάζετο τὸ συνεχές. διόπερ 9
εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσβαλὼν τοῖς μὲν ἐχθροῖς προσ-
έφερε τὰς χεῖρας, τοὺς δ' οἰκείους καὶ φίλους πα-
ρεκάλει, τοῖς δὲ λοιποῖς ὑπεδείκνυε τὰς ἄρτι ῥη-
θείσας ἐλπίδας. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, τἀ- 10
ναντία δὲ συστρεφομένων ἐπ' αὐτὸν τῶν ἀνθρώ-
πων, συννοήσας τὸ γιγνόμενον, ἀπεχώρει λαθραίως,
καὶ διελθὼν τὴν χώραν ἧκε μόνος εἰς τὴν Ἀχαΐαν
ἐκπεπτωκώς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, δείσαντες τὴν 11
τοῦ Φιλίππου παρουσίαν, τὰ ἀπὸ τῆς χώρας ἀπε-
σκευάζοντο καὶ τὸ τῶν Μεγαλοπολιτῶν Ἀθήναιον
κατασκάψαντες ἐξέλιπον.

Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν, ἀπὸ τῆς Λυκούργου νο- 12
μοθεσίας καλλίστῃ χρησάμενοι πολιτείᾳ καὶ μεγίστην
ἔχοντες δύναμιν ἕως τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης, ἀπ' αὐ-
τῆς ἐπὶ τἀναντία τραπείσης αὐτοῖς τῆς τύχης καὶ τοὔμ-
παλιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ καὶ μᾶλλον τῆς πολιτείας
αὐτῶν προβαινούσης, τέλος πλείστων μὲν πόνων καὶ 13
στάσεων ἐμφυλίων πεῖραν εἶχον, πλείστοις δ' ἐπά-
λαισαν ἀναδασμοῖς καὶ φυγαῖς, πικροτάτης δὲ δου-
λείας πεῖραν ἔλαβον ἕως τῆς Νάβιδος τυραννίδος,
οἱ τὸ πρὶν οὐδὲ τοὔνομα δυνηθέντες ἀνασχέσθαι ῥᾳ-
δίως αὐτῆς. τὰ μὲν οὖν πάλαι καὶ τὰ πλείω περὶ 14
Λακεδαιμονίων εἰς ἑκάτερον μέρος ὑπὸ πολλῶν εἴ-
ρηται τάδε. ἐναργέστατα δ' ἐστὶν ἀφ' οὗ Κλεομένης
ὁλοσχερῶς κατέλυσε τὸ πάτριον πολίτευμα, νῦν
δ' ὑφ' ἡμῶν ῥηθήσεται κατὰ τοὺς ἁρμόζοντας ἀεὶ
καιρούς.

82 Ὁ δὲ Φίλιππος ἀναζεύξας ἐκ τῆς Μεγάλης πό-
λεως καὶ πορευθεὶς διὰ τῆς Τεγέας παρῆν εἰς Ἄρ-
γος, κἀκεῖ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ χειμῶνος διέτριβε,
κατά τε τὴν λοιπὴν ἀναστροφὴν καὶ κατὰ τὰς πρά-
ξεις τεθαυμασμένος ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἐν ταῖς προ-
2 ειρημέναις στρατείαις. ὁ δ' Ἀπελλῆς οὐδ' ὡς ἔληγε
τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλ' οἷός τ' ἦν ἄγειν ὑπὸ τὸν ζυγὸν
3 τῷ κατὰ βραχὺ τοὺς Ἀχαιούς. ὁρῶν δὲ τῇ τοιαύτῃ
προθέσει τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον ἐμποδὼν ἱσταμέ-
νους, καὶ τὸν Φίλιππον αὐτοῖς προσέχοντα, καὶ μᾶλ-
λον τῷ πρεσβυτέρῳ διά τε τὴν πρὸς Ἀντίγονον
σύστασιν καὶ διὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἰσχύ-
ειν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ νουνέ-
χειαν τἀνδρός, περὶ τούτους ἐπεβάλετο γίγνεσθαι
4 καὶ κακοπραγμονεῖν τοιῷδέ τινι τρόπῳ. ἐξετάζων
τοὺς ἀντιπολιτευομένους τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, τί-
νες εἰσίν, ἑκάστους ἐκ τῶν πόλεων ἐπεσπάσατο, καὶ
λαμβάνων εἰς τὰς χεῖρας ἐψυχαγώγει καὶ παρεκάλει
5 πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φιλίαν. συνίστανε δὲ καὶ τῷ Φι-
λίππῳ, προσεπιδεικνύων αὐτῷ καθ' ἕκαστον ὡς ἐὰν
μὲν Ἀράτῳ προσέχῃ, χρήσεται τοῖς Ἀχαιοῖς κατὰ
τὴν ἔγγραπτον συμμαχίαν, ἐὰν δ' αὐτῷ πείθηται,
καὶ τοιούτους προσλαμβάνῃ φίλους, χρήσεται πᾶσι
6 Πελοποννησίοις κατὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν. περί
τε τῶν ἀρχαιρεσιῶν εὐθὺς ἐσπούδαζε, βουλόμενος
τούτων τινὶ περιποιῆσαι τὴν στρατηγίαν, τοὺς δὲ
7 περὶ τὸν Ἄρατον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς ὑποθέσεως. δι'
ἃ δὴ καὶ πείθει Φίλιππον παραγενέσθαι πρὸς τὰς
τῶν Ἀχαιῶν ἀρχαιρεσίας εἰς Αἴγιον, ὡς εἰς τὴν
8 Ἠλείαν ἅμα ποιούμενον τὴν πορείαν. πεισθέντος
δ' αὐτῷ τοῦ βασιλέως, παρὼν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ και-
ροῦ, καὶ τοὺς μὲν παρακαλῶν, οἷς δ' ἀνατεινόμενος,

μόλις μὲν ἤνυσε, κατεκράτησε δ' οὖν ὅμως τοῦ γε-
νέσθαι στρατηγὸν Ἐπήρατον Φαραιέα, τὸν δὲ Τιμό-
ξενον ἐκπεσεῖν, τὸν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἄρατον εἰσ-
αγόμενον.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναζεύξας ὁ βασιλεύς, καὶ ποι- 83
ησάμενος τὴν πορείαν διὰ Πατρῶν καὶ Δύμης, ἧκε
πρὸς τὸ φρούριον, ὃ καλεῖται μὲν Τεῖχος, πρόκει-
ται δὲ τῆς Δυμαίων χώρας· κατέσχον δ' αὐτὸ μι-
κροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον,
οἱ περὶ τὸν Εὐριπίδαν. σπεύδων δὲ τοῦτο κατὰ 2
πάντα τρόπον ἀνακομίσασθαι τοῖς Δυμαίοις, προσ-
εστρατοπέδευσε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως. καταπλα- 3
γέντες δ' οἱ φυλάττοντες τῶν Ἠλείων παρέδοσαν
τὸ φρούριον τῷ Φιλίππῳ, χωρίον οὐ μέγα μέν,
ἠσφαλισμένον δὲ διαφερόντως· τὴν μὲν γὰρ περί- 4
μετρον ἔχει οὐ πλείω τριῶν ἡμισταδίων, τὸ δ' ὕψος
τοῦ τείχους οὐδαμῇ τριάκοντα πήχεων ἔλαττον. πα- 5
ραδοὺς δὲ τοῦτο τοῖς Δυμαίοις ἐπῄει πορθῶν τὴν
τῶν Ἠλείων χώραν· φθείρας δὲ ταύτην, καὶ πολ-
λὴν περιβαλόμενος λείαν, ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυ-
νάμεως εἰς τὴν Δύμην.

Ὁ δ' Ἀπελλῆς, δοκῶν ἠνυκέναι τι τῆς προθέ- 84
σεως τῷ δι' αὐτοῦ καθεστάσθαι τὸν τῶν Ἀχαιῶν
στρατηγόν, αὖθις ἐνεχείρει τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον,
βουλόμενος εἰς τέλος ἀποσπάσαι τὸν Φίλιππον ἀπὸ
τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλίας. ἐπεβάλετο δὲ τὴν διαβο-
λὴν πλάττειν διὰ τοιαύτης τινὸς ἐπινοίας. Ἀμφί- 2
δαμος ὁ τῶν Ἠλείων στρατηγός, ἐν ταῖς Θαλάμαις
ἁλοὺς ἅμα τοῖς συμπεφευγόσι, καθάπερ ἀνώτερον
ἡμῖν ἐρρήθη περὶ τούτων, ὡς ἧκε μετὰ τῶν ἄλλων
αἰχμαλώτων ἀγόμενος εἰς Ὀλυμπίαν, ἔσπευσε διά
τινων εἰς λόγους ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ. τυχὼν δὲ 3

τούτου διελέγετο, φάσκων εἶναι δυνατὸς ἐπαγαγέ-
σθαι τοὺς Ἠλείους εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ
συμμαχίαν. ὁ δὲ Φίλιππος πεισθεὶς ἐξαπέστειλε τὸν
4 Ἀμφίδαμον χωρὶς λύτρων, κελεύσας ἐπαγγέλλεσθαι
τοῖς Ἠλείοις, ἐὰν ἕλωνται τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν,
ὅτι τὰ μὲν αἰχμάλωτα πάντα χωρὶς λύτρων ἀποδώσει,
τῇ δὲ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν αὐτὸς ἀπὸ πάντων τῶν
5 ἐκτὸς παρασκευάσει, πρὸς δὲ τούτοις αὐτοὺς ἐλευ-
θέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, χρωμένους
6 τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, διατηρήσει. οἱ μὲν οὖν
Ἠλεῖοι διακούσαντες τούτων οὐδὲν προσέσχον, καίπερ
ἐπισπαστικῶν καὶ μεγάλων εἶναι δοκούντων τῶν προ-
7 τεινομένων· ὁ δὲ Ἀπελλῆς, ἐκ τούτου τοῦ πράγ-
ματος πλάσας τὴν διαβολήν, προσήνεγκε τῷ Φι-
λίππῳ, φάσκων τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον οὐκ εἰλικρινῆ
τὴν φιλίαν ἄγειν πρὸς Μακεδόνας οὐδ᾽ ἀληθινῶς εὐ-
νοεῖν αὐτῷ· καὶ γὰρ νῦν τῆς Ἠλείων ἀλλοτριότητος
8 τούτους αἰτίους γεγονέναι. καθ᾽ ὃν γὰρ καιρὸν Ἀμ-
φίδαμον ἐξ Ὀλυμπίας εἰς Ἦλιν ἀπέστειλε, τούτους
ἔφη κατ᾽ ἰδίαν λαβόντας ἐπιτρῖψαι τὸν ἄνθρωπον καὶ
λέγειν ὅτι κατ᾽ οὐδένα τρόπον συμφέρει τοῖς Πελο-
9 ποννησίοις τὸ γενέσθαι Φίλιππον Ἠλείων κύριον, καὶ
διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πάνθ᾽ ὑπεριδόντας τὰ προ-
τεινόμενα τοὺς Ἠλείους διατηρεῖν μὲν τὴν πρὸς Αἰ-
τωλοὺς φιλίαν, ὑπομένειν δὲ τὸν πρὸς Μακεδόνας
85 πόλεμον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον Φίλιππος δεξάμενος
τοὺς λόγους καλεῖν ἐκέλευε τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον
καὶ λέγειν ἐναντίον ἐκείνων ταῦτα τὸν Ἀπελλῆν.
2 τῶν δὲ παραγενομένων, ἔλεγε τὰ προειρημένα τολ-
μηρῶς καὶ καταπληκτικῶς ὁ Ἀπελλῆς, καί τι προσ-
3 επεῖπε τοιοῦτον ἔτι σιωπῶντος τοῦ βασιλέως· ἐπεί-
περ οὕτως ἀχαρίστους ὑμᾶς ὁ βασιλεύς, Ἄρατε, καὶ

λίαν ἀγνώμονας εὑρίσκει, κρίνει συναγαγὼν τοὺς
Ἀχαιοὺς καὶ περὶ τούτων ἀπολογισμοὺς ποιησάμε-
νος ἀπαλλάττεσθαι πάλιν εἰς Μακεδονίαν. ὁ δὲ 4
πρεσβύτερος Ἄρατος ὑπολαβὼν καθόλου μὲν ἠξίου
τὸν Φίλιππον μηδενὶ τῶν λεγομένων ὀξέως μηδ'
ἀκρίτως μηδέποτε πιστεύειν, ὅταν δὲ κατά τινος 5
τῶν φίλων καὶ συμμάχων προσπέσῃ τις αὐτῷ λόγος,
τὸν ἀκριβέστερον ἔλεγχον ποιεῖσθαι πρὶν ἢ δέξα-
σθαι τὴν διαβολήν· καὶ γὰρ βασιλικὸν εἶναι τὸ
τοιοῦτο καὶ πρὸς πᾶν συμφέρον. διὸ καὶ νῦν ἠξίου 6
περὶ τῶν ὑπ' Ἀπελλοῦ λεγομένων καλεῖν τοὺς ἀκη-
κοότας, ἄγειν εἰς τὸ μέσον τὸν εἰρηκότα πρὸς αὐ-
τόν, μηδὲν παραλιπεῖν τῶν δυνατῶν εἰς τὸ γνῶναι
τὴν ἀλήθειαν, πρὶν ἢ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνακα-
λύπτειν τι τούτων. τοῦ δὲ βασιλέως εὐαρεστήσαν- 86
τος τοῖς λεγομένοις, καὶ φήσαντος οὐκ ὀλιγωρήσειν,
ἀλλ' ἐξετάσειν, τότε μὲν διελύθησαν. ἐν δὲ ταῖς 2
ἑξῆς ἡμέραις ὁ μὲν Ἀπελλῆς οὐδεμίαν ἀπόδειξιν
προσῆγε τοῖς εἰρημένοις· τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἄρατον
ἐγένετό τι συγκύρημα τοιοῦτον. οἱ γὰρ Ἠλεῖοι, 3
καθ' ὃν καιρὸν ὁ Φίλιππος αὐτῶν ἐπόρθει τὴν χώ-
ραν, ὑποπτεύσαντες τὸν Ἀμφίδαμον ἐπεβάλοντο
συλλαβεῖν καὶ δήσαντες εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐκπέμ-
πειν. ὁ δὲ προαισθόμενος αὐτῶν τὴν ἐπίνοιαν ἀπε- 4
χώρησε τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς Ὀλυμπίαν, μετὰ δὲ ταῦτα
πυνθανόμενος τὸν Φίλιππον ἐν τῇ Δύμῃ περὶ τὴν
τῶν λαφύρων οἰκονομίαν διατρίβειν, ἔσπευσε πρὸς
τοῦτον διαπεσεῖν. ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ἄρατον, ἀκού- 5
σαντες τὸν Ἀμφίδαμον ἐκ τῆς Ἤλιδος ἐκπεπτωκότα
παρεῖναι, γενόμενοι περιχαρεῖς διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς
συνειδέναι, προσελθόντες ᾤοντο δεῖν τὸν βασιλέα
καλεῖν τὸν Ἀμφίδαμον· καὶ γὰρ εἰδέναι περὶ τῶν 6

κατηγορουμένων ἐκεῖνον βέλτιστα πρὸς ὃν ἐρρήθη,
καὶ δηλώσειν τὴν ἀλήθειαν, πεφευγότα μὲν ἐξ οἴ-
κου διὰ τὸν Φίλιππον, τὰς δ' ἐλπίδας ἔχοντα τῆς
7 σωτηρίας κατὰ τὸ παρὸν ἐν ἐκείνῳ. πεισθεὶς δὲ
τοῖς λεγομένοις ὁ βασιλεύς, καὶ μεταπεμψάμενος τὸν
8 Ἀμφίδαμον, εὗρε τὴν διαβολὴν οὖσαν ψευδῆ. διὸ
καὶ τὸν μὲν Ἄρατον ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ἀεὶ καὶ
μᾶλλον ἀπεδέχετο καὶ κατηξίου, πρὸς δὲ τὸν Ἀπελλῆν
λοξότερον εἶχε· τῇ γε μὴν ὁλοσχερεῖ προκατεχόμε-
νος ἀποδοχῇ πολλὰ παρορᾶν ἠναγκάζετο τῶν ὑπ'
αὐτοῦ γιγνομένων.

87 Ὁ δ' Ἀπελλῆς οὐδαμῶς ἀφίστατο τῆς προθέσεως,
ἀλλ' ἅμα μὲν τὸν Ταυρίωνα τὸν ἐπὶ τῶν ἐν Πε-
λοποννήσῳ τεταγμένον διέβαλλεν, οὐ ψέγων, ἀλλ'
2 ἐπαινῶν καὶ φάσκων ἐπιτήδειον αὐτὸν εἶναι μετὰ
τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ὑπαίθροις συνδιατρίβειν, βου-
λόμενος ἕτερον ἐπισταθῆναι δι' αὐτοῦ τοῖς ἐν Πε-
3 λοποννήσῳ πράγμασι. καινὸς γὰρ δή τις οὗτος εὕ-
ρηται τρόπος διαβολῆς τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαι-
4 νοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς πέλας· εὕρηται δὲ μά-
λιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακεντρέχεια καὶ βασκα-
νία καὶ δόλος ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόν-
των καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ
5 πλεονεξίας. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῆς θεραπείας
τεταγμένον Ἀλέξανδρον, ὅτε λάβοι καιρόν, διέδακνε,
βουλόμενος καὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα φυλακὴν τοῦ βα-
σιλέως δι' αὐτοῦ γενέσθαι καὶ καθόλου κινῆσαι τὴν
6 ὑπ' Ἀντιγόνου καταλειφθεῖσαν διάταξιν. Ἀντίγονος
γὰρ καλῶς μὲν ζῶν προέστη τῆς τε βασιλείας καὶ
τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καλῶς δὲ τὸν βίον μεταλλάττων
προενοήθη πρὸς τὸ μέλλον περὶ πάντων τῶν πραγ-
7 μάτων. ἀπολιπὼν γὰρ διαθήκην ἔγραφε Μακεδόσιν

*ὑπὲρ τῶν διῳκημένων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ μέλ-
λοντος διέταξε πῶς καὶ διὰ τίνων ἕκαστα δεήσει
χειρίζεσθαι, βουλόμενος μηδεμίαν ἀφορμὴν κατα-
λιπεῖν τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν πρὸς ἀλλήλους φιλοτι-
μίας καὶ στάσεως. ἐν οἷς τῶν τότε συστρατευομέ-* 8
*νων αὐτὸς μὲν Ἀπελλῆς ἐν τοῖς ἐπιτρόποις ἀπελέ-
λειπτο, Λεόντιος δ' ἐπὶ τῶν πελταστῶν, Μεγαλέας
δ' ἐπὶ τοῦ γραμματείου, Ταυρίων δ' ἐπὶ τῶν κατὰ
Πελοπόννησον, Ἀλέξανδρος δ' ἐπὶ τῆς θεραπείας.
τὸν μὲν οὖν Λεόντιον καὶ Μεγαλέαν ὑφ' αὑτὸν εἶ-* 9
*χεν ὁλοσχερῶς, τὸν δ' Ἀλέξανδρον καὶ Ταυρίωνα
μεταστησάμενος ἀπὸ τῆς χρείας ἔσπευδε καὶ ταῦτα
καὶ τἄλλα πάντα δι' αὑτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φί-
λων χειρίζειν. ὃ δὴ καὶ ῥᾳδίως ἂν ἐπετέλεσε μὴ* 10
*παρασκευάσας ἀνταγωνιστὴν Ἄρατον αὑτῷ· νῦν δὲ
ταχέως πεῖραν ἔλαβε τῆς σφετέρας ἀφροσύνης καὶ
πλεονεξίας. ὃ γὰρ αὐτὸς ἐπεβάλετο πρᾶξαι κατὰ* 11
*τῶν πέλας, τοῦτ' ἔπαθε καὶ λίαν ἐν πάνυ βραχεῖ
χρόνῳ. πῶς δὲ καὶ τίνι τρόπῳ τοῦτο συνέβη γε-* 12
*νέσθαι κατὰ μὲν τὸ παρὸν ὑπερθησόμεθα καὶ κα-
ταστρέψομεν τὴν βίβλον ταύτην, ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς
πειρασόμεθα σαφῶς ὑπὲρ ἑκάστων ἐξαγγέλλειν. Φί-* 13
*λιππος δὲ τὰ προειρημένα διαταξάμενος ἐπανῆλθεν
εἰς Ἄργος, κἀνταῦθα τὴν παραχειμασίαν ἐποίει μετὰ
τῶν φίλων, τὰς δὲ δυνάμεις ἀπέλυσεν εἰς Μακε-
δονίαν.*

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

1 Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀράτου τοῦ νεωτέρου στρα-
τηγίαν ἔτος ἐτύγχανε διεληλυθὸς περὶ τὴν τῆς Πλει-
2 άδος ἐπιτολήν· οὕτω γὰρ ἦγε τοὺς χρόνους τότε τὸ
τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος. διόπερ οὗτος μὲν ἀπετίθετο
τὴν ἀρχήν, Ἐπήρατος δὲ παρελάμβανε τὴν τῶν
Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν· Αἰτωλῶν δὲ Δωρίμαχος ἐστρα-
3 τήγει. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἀρχομένης τῆς
θερείας Ἀννίβας μὲν ἐκφανῶς ἤδη τὸν πρὸς Ῥω-
μαίους πόλεμον ἀνειληφώς, ὁρμήσας ἐκ Καινῆς πό-
λεως καὶ διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἐνήρχετο τῆς
4 ἐπιβολῆς καὶ πορείας τῆς εἰς Ἰταλίαν· Ῥωμαῖοι δὲ
Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην μετὰ δυνά-
μεως, Πόπλιον δὲ Κορνήλιον εἰς Ἰβηρίαν ἐξαπέ-
5 στελλον· Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος, ἀπεγνωκό-
τες τὰς πρεσβείας καὶ τὸ λόγῳ διεξάγειν τὴν ὑπὲρ
Κοίλης Συρίας ἀμφισβήτησιν, ἐνήρχοντο πολεμεῖν
6 ἀλλήλοις. ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἐνδεὴς ὢν σί-
του καὶ χρημάτων εἰς τὰς δυνάμεις, συνῆγε τοὺς
7 Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν. ἀθροι-
σθέντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς Αἴγιον κατὰ τοὺς νό-

μους, ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἄρατον ἐθελοκακοῦντας
διὰ τὴν περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας γεγενημένην εἰς αὐ-
τοὺς τῶν περὶ τὸν Ἀπελλῆν κακοπραγμοσύνην, τὸν
δ' Ἐπήρατον ἄπρακτον ὄντα τῇ φύσει καὶ καταγι-
γνωσκόμενον ὑπὸ πάντων, συλλογισάμενος ἐκ τῶν 8
προειρημένων τὴν ἄγνοιαν τῶν περὶ τὸν Ἀπελλῆν
καὶ Λεόντιον, ἔκρινεν αὖθις ἀντέχεσθαι τῶν περὶ
τὸν Ἄρατον. πείσας οὖν τοὺς ἄρχοντας μεταγαγεῖν 9
τὴν ἐκκλησίαν εἰς Σικυῶνα, λαβὼν τόν τε πρεσβύ-
τερον καὶ τὸν νεώτερον Ἄρατον εἰς τὰς χεῖρας, καὶ
πάντων τῶν γεγονότων ἀναθεὶς τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸν
Ἀπελλῆν, παρεκάλει μένειν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς
αἱρέσεως. τῶν δὲ συγκαταθεμένων ἑτοίμως, εἰσελ- 10
θὼν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ χρησάμενος συνεργοῖς
τοῖς προειρημένοις, πάντα κατέπραξε τὰ πρὸς τὴν
ἐπιβολήν. πεντήκοντα μὲν γὰρ ἔδοξε τάλαντα τοῖς 11
Ἀχαιοῖς εἰς τὴν πρώτην ἀναζυγὴν αὐτῷ δοῦσι πα-
ραχρῆμα τριμήνου μισθοδοτῆσαι τὴν δύναμιν καὶ
σίτου προσθεῖναι μυριάδας· τὸ δὲ λοιπόν, ἕως ἂν 12
παρὼν ἐν Πελοποννήσῳ συμπολεμῇ, τάλαντα λαμ-
βάνειν ἑκάστου μηνὸς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἑπτακαί-
δεκα.

Δοξάντων δὲ τούτων, οἱ μὲν Ἀχαιοὶ διελύθησαν 2
ἐπὶ τὰς πόλεις· τῷ δὲ βασιλεῖ βουλευομένῳ μετὰ
τῶν φίλων, ἐπειδὴ συνῆλθον αἱ δυνάμεις ἐκ τῆς
παραχειμασίας, ἔδοξε χρῆσθαι κατὰ θάλατταν τῷ
πολέμῳ. οὕτω γὰρ ἐπέπειστο μόνως αὐτὸς μὲν δυ- 2
νήσεσθαι ταχέως πανταχόθεν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πο-
λεμίοις, τοὺς δ' ὑπεναντίους ἥκιστ' ἂν δύνασθαι
παραβοηθεῖν ἀλλήλοις, ἅτε διεσπασμένους μὲν ταῖς 3
χώραις, δεδιότας δ' ἑκάστους περὶ σφῶν διὰ τὴν ἀδη-
λότητα καὶ τὸ τάχος τῆς κατὰ θάλατταν παρουσίας

τῶν πολεμίων· πρὸς γὰρ Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαι-
4 μονίους ἔτι δ' Ἠλείους ὁ πόλεμος ἦν αὐτῷ. κρι-
θέντων δὲ τούτων, ἤθροιζε τάς τε τῶν Ἀχαιῶν νῆας
καὶ τὰς σφετέρας εἰς τὸ Λέχαιον, καὶ συνεχεῖς ποιού-
μενος ἀναπείρας ἐγύμναζε τοὺς φαλαγγίτας καὶ συν-
είθιζε ταῖς εἰρεσίαις, προθύμως αὐτῷ πρὸς τὸ πα-
ραγγελλόμενον συνυπακουόντων τῶν Μακεδόνων·
5 πρός τε γὰρ τοὺς ἐν γῇ κινδύνους ἐκ παρατάξεως
γενναιότατοι πρός τε τὰς κατὰ θάλατταν ἐκ τοῦ και-
ροῦ χρείας ἑτοιμότατοι, λειτουργοί γε μὴν περὶ τὰς
ταφρείας καὶ χαρακοποιίας καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην
ταλαιπωρίαν φιλοπονώτατοί τινες, οἵους Ἡσίοδος
6 παρεισάγει τοὺς Αἰακίδας,

πολέμῳ κεχαρηότας ἠΰτε δαιτί.

7 ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ τὸ τῶν Μακεδόνων πλῆθος
ἐν τῷ Κορίνθῳ διέτριβε, περὶ τὴν κατὰ θάλατταν
8 ἄσκησιν καὶ παρασκευὴν γιγνόμενος· ὁ δ' Ἀπελ-
λῆς, οὔτ' ἐπικρατεῖν τοῦ Φιλίππου δυνάμενος οὔτε
φέρειν τὴν ἐλάττωσιν παρορώμενος, ποιεῖται συν-
ωμοσίαν πρὸς τοὺς περὶ Λεόντιον καὶ Μεγαλέαν,
ὥστ' ἐκείνους μὲν συμπαρόντας ἐπ' αὐτῶν τῶν και-
ρῶν ἐθελοκακεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τὰς τοῦ βασιλέως
χρείας, αὐτὸς δὲ χωρισθεὶς εἰς Χαλκίδα φροντίζειν ἵνα
μηδαμόθεν αὐτῷ χορηγία παραγίγνηται πρὸς τὰς
9 ἐπιβολάς. οὗτος μὲν οὖν τοιαῦτα συνθέμενος καὶ
κακοτροπευσάμενος πρὸς τοὺς προειρημένους ἀπῆ-
ρεν εἰς τὴν Χαλκίδα, σκήψεις τινὰς εὐλόγους πρὸς
10 τὸν βασιλέα πορισάμενος, κἀκεῖ διατρίβων οὕτω βε-
βαίως ἐτήρει τὰ κατὰ τοὺς ὅρκους, πάντων αὐτῷ πει-
θαρχούντων κατὰ τὴν προγεγενημένην πίστιν, ὥστε
τὸ τελευταῖον ἀναγκασθῆναι τὸν βασιλέα δι' ἀπο-
ρίαν ἐνέχυρα τιθέντα τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀργυ-

ρωμάτων ἀπὸ τούτων ποιεῖσθαι τὴν διαγωγήν.
ἠθροισμένων δὲ τῶν πλοίων, καὶ τῶν Μακεδόνων 11
ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων, σιτομετρήσας καὶ
μισθοδοτήσας ὁ βασιλεὺς τὴν δύναμιν ἀνήχθη, καὶ
κατῆρε δευτεραῖος εἰς Πάτρας, ἔχων Μακεδόνας μὲν
ἑξακισχιλίους, μισθοφόρους δὲ χιλίους καὶ διακο-
σίους. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δωρίμαχος ὁ 3
τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς Ἀγέλαον καὶ Σκόπαν ἐξα-
πέστειλε τοῖς Ἠλείοις μετὰ Νεοκρήτων πεντακοσίων·
οἱ δ' Ἠλεῖοι δεδιότες μὴ τὴν Κυλλήνην ὁ Φίλιππος
ἐπιβάληται πολιορκεῖν, στρατιώτας τε μισθοφόρους
συνήθροιζον καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἡτοίμαζον, ὠχυ-
ροῦντο δὲ καὶ τὴν Κυλλήνην ἐπιμελῶς. εἰς ἃ βλέ- 2
πων ὁ Φίλιππος, τούς τε τῶν Ἀχαιῶν μισθοφόρους
καὶ τῶν παρ' αὐτῷ Κρητῶν καὶ τῶν Γαλατικῶν ἱπ-
πέων τινάς, σὺν δὲ τούτοις τῶν ἐξ Ἀχαΐας ἐπιλέ-
κτων εἰς δισχιλίους πεζοὺς ἀθροίσας, ἐν τῇ τῶν Δυ-
μαίων πόλει κατέλιπεν, ἅμα μὲν ἐφεδρείας ἔχον-
τας, ἅμα δὲ προφυλακῆς τάξιν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς
Ἠλείας φόβον. αὐτὸς δ', ἔτι πρότερον γεγραφὼς 3
τοῖς Μεσσηνίοις καὶ τοῖς Ἠπειρώταις, ἔτι δὲ τοῖς
Ἀκαρνᾶσι καὶ Σκερδιλαΐδᾳ, πληροῦν ἑκάστοις τὰ
παρ' αὐτοῖς πλοῖα καὶ συναντᾶν εἰς Κεφαλληνίαν,
ἀναχθεὶς ἐκ τῶν Πατρῶν κατὰ τὴν σύνταξιν ἔπλει,
καὶ προσέσχε τῆς Κεφαλληνίας κατὰ Πρόννους. ὁρῶν 4
δὲ τό τε πολισμάτιον τοὺς Πρόννους δυσπολιόρκη-
τον ὂν καὶ τὴν χώραν στενήν, παρέπλει τῷ στόλῳ,
καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν τῶν Παλέων πόλιν.
συνιδὼν δὲ ταύτην τὴν χώραν γέμουσαν σίτου καὶ 5
δυναμένην τρέφειν στρατόπεδον, τὴν μὲν δύναμιν
ἐκβιβάσας προσεστρατοπέδευσε τῇ πόλει, τὰς δὲ ναῦς
συνορμίσας τάφρῳ καὶ χάρακι περιέλαβε, τοὺς δὲ

6 *Μακεδόνας ἐφῆκε σιτολογεῖν. αὐτὸς δὲ περιήει τὴν
πόλιν, ἐπισκοπῶν πῶς δυνατὸν εἴη προσάγειν ἔργα
τῷ τείχει καὶ μηχανάς, βουλόμενος ἅμα μὲν προσ-
δέξασθαι τοὺς συμμάχους, ἅμα δὲ τὴν πόλιν ἐξε-
7 λεῖν, ἵνα πρῶτον μὲν Αἰτωλῶν παρέληται τὴν ἀναγ-
καιοτάτην ὑπηρεσίαν· ταῖς γὰρ τῶν Κεφαλλήνων
ναυσὶ χρώμενοι τάς τ' εἰς Πελοπόννησον ἐποιοῦντο
διαβάσεις καὶ τὰς Ἠπειρωτῶν ἔτι δ' Ἀκαρνάνων
8 ἐπόρθουν παραλίας· δεύτερον δ' ἵνα παρασκευάσῃ
μὲν αὑτῷ, παρασκευάσῃ δὲ τοῖς συμμάχοις ὁρμη-
9 τήριον εὐφυὲς κατὰ τῆς τῶν πολεμίων χώρας. ἡ
γὰρ Κεφαλληνία κεῖται μὲν κατὰ τὸν Κορινθιακὸν
κόλπον ὡς εἰς τὸ Σικελικὸν ἀνατείνουσα πέλαγος,
10 ἐπίκειται δὲ τῆς μὲν Πελοποννήσου τοῖς πρὸς ἄρ-
κτον καὶ πρὸς ἑσπέραν μέρεσι κεκλιμένοις καὶ μά-
λιστα τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ, τῆς δ' Ἠπείρου καὶ τῆς
Αἰτωλίας, ἔτι δὲ τῆς Ἀκαρνανίας, τοῖς πρὸς μεσημ-
βρίαν καὶ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσιν ἐστραμμένοις.
4 διὸ καὶ πρός τε τὴν συναγωγὴν τῶν συμμάχων εὐ-
φυῶς ἐχούσης καὶ κατὰ τῆς τῶν πολεμίων καὶ πρὸ τῆς
τῶν φίλων χώρας εὐκαίρως κειμένης, ἔσπευδε χει-
2 ρωσάμενος ὑφ' αὑτὸν ποιήσασθαι τὴν νῆσον. συν-
θεωρῶν δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα μέρη τῆς πόλεως
τὰ μὲν θαλάττῃ, τὰ δὲ κρημνοῖς περιεχόμενα, βρα-
χὺν δέ τινα τόπον ἐπίπεδον αὐτῆς ὑπάρχοντα, τὸ
πρὸς τὴν Ζάκυνθον ἐστραμμένον, τῇδε διενοεῖτο
προσάγειν ἔργα καὶ τῇδε τὴν ὅλην συνίστασθαι πο-
3 λιορκίαν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ ταῦτα καὶ πρὸς
τούτοις ἦν. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον πεντεκαί-
δεκα μὲν ἧκον λέμβοι παρὰ Σκερδιλαΐδου· τοὺς γὰρ
πλείστους ἐκωλύθη πέμψαι διὰ τὰς γενομένας ἐπι-
βολὰς καὶ ταραχὰς περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα*

πολιδυνάστας· ἧκον δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν καὶ 4
παρ' Ἀκαρνάνων, ἔτι δὲ Μεσσηνίων, οἱ διαταχθέν-
τες σύμμαχοι· τῆς γὰρ τῶν Φιαλέων πόλεως ἐξαι- 5
ρεθείσης ἀπροφασίστως τὸ λοιπὸν ἤδη μετεῖχον
Μεσσήνιοι τοῦ πολέμου. τῶν δὲ πρὸς τὴν πολιορ- 6
κίαν ἡτοιμασμένων, διαθεὶς τὰ βέλη καὶ τοὺς πε-
τροβόλους κατὰ τοὺς ἁρμόζοντας τόπους πρὸς τὸ
κωλύειν τοὺς ἀμυνομένους, παρακαλέσας τοὺς Μα-
κεδόνας ὁ βασιλεὺς προσῆγε τὰς μηχανὰς τοῖς τεί-
χεσι καὶ διὰ τούτων τοῖς ὀρύγμασιν ἐνεχείρει. ταχὺ 7
δὲ τοῦ τείχους ἐπὶ δύο πλέθρα κρεμασθέντος διὰ
τὴν ἐν τοῖς ἔργοις προθυμίαν τῶν Μακεδόνων, ἐγ-
γίσας τοῖς τείχεσιν ὁ βασιλεὺς παρήνει τοῖς ἐν τῇ
πόλει τίθεσθαι πρὸς αὑτὸν τὴν εἰρήνην. τῶν δὲ 8
παρακουόντων, ἐμβαλὼν πῦρ τοῖς ἐρείσμασιν ὁμοῦ
πᾶν τὸ διεστυλωμένον κατέβαλε τεῖχος. οὗ γενο- 9
μένου, πρώτους ἐφῆκε τοὺς πελταστὰς τοὺς ὑπὸ
Λεόντιον ταττομένους, σπειρηδὸν τάξας καὶ παραγ-
γείλας βιάζεσθαι διὰ τοῦ πτώματος. οἱ δὲ περὶ τὸν 10
Λεόντιον, τηροῦντες τὰ πρὸς τὸν Ἀπελλῆν συγκεί-
μενα, τρὶς ἑξῆς τοὺς νεανίσκους ὑπερβάντας τὸ
πτῶμα διέτρεψαν τοῦ μὴ τελεσιουργῆσαι τὴν κατά-
ληψιν τῆς πόλεως, προδιεφθαρκότες μὲν τοὺς ἐπι- 11
φανεστάτους τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων, ἐθελοκα-
κοῦντες δὲ καὶ παρ' ἕκαστον ἀποδειλιῶντες αὐτοί.
τέλος ἐξέπεσον ἐκ τῆς πόλεως πολλὰς πληγὰς λα- 12
βόντες, καίπερ εὐχερῶς δυνάμενοι κρατῆσαι τῶν
πολεμίων. ὁ δὲ βασιλεύς, ὁρῶν ἀποδειλιῶντας μὲν
τοὺς ἡγεμόνας, τραυματίας δὲ καὶ πλείους γεγονό-
τας τῶν Μακεδόνων, τῆς μὲν πολιορκίας ἀπέστη,
περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἐβουλεύετο μετὰ τῶν φίλων.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Λυκοῦργος μὲν εἰς 5

τὴν Μεσσηνίαν ἐξεστρατεύκει, Δωρίμαχος δὲ τοὺς ἡμί-
σεις ἔχων Αἰτωλῶν εἰς Θετταλίαν ἐπεποίητο τὴν ὁρ-
μήν, ἀμφότεροι πεπεισμένοι τὸν Φίλιππον ἀποσπάσειν
2 τῆς τῶν Παλέων πολιορκίας. ὑπὲρ ὧν ἧκον πρέ-
σβεις πρὸς τὸν βασιλέα παρά τε Ἀκαρνάνων καὶ
παρὰ Μεσσηνίων, οἱ μὲν παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων
παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν τῶν Αἰτω-
λῶν χώραν καὶ τόν τε Δωρίμαχον ἀποστῆσαι τῆς
εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁρμῆς καὶ τὴν χώραν τῶν Αἰ-
3 τωλῶν ἐπελθεῖν καὶ πορθῆσαι πᾶσαν ἀδεῶς, οἱ δὲ
παρὰ τῶν Μεσσηνίων δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν καὶ
διδάσκοντες ὅτι τῶν ἐτησίων ἤδη στάσιν ἐχόντων
δυνατόν ἐστι τὴν παρακομιδὴν ἐκ τῆς Κεφαλληνίας
4 εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐν ἡμέρᾳ ποιήσασθαι μιᾷ· διὸ
οἱ περὶ Γόργον τὸν Μεσσήνιον αἰφνίδιον καὶ πραγ-
ματικὴν ἐσομένην συνίστασαν τὴν ἐπὶ τὸν Λυκοῦρ-
5 γον ἐπίθεσιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, τηροῦντες
τὴν αὑτῶν ὑπόθεσιν, συνήργουν τοῖς περὶ τὸν Γόρ-
γον ἐκτενῶς, θεωροῦντες ὅτι συμβήσεται τὴν θε-
ρείαν εἰς τέλος ἄπρακτον γενέσθαι τῷ Φιλίππῳ.
6 πλεῦσαι μὲν γὰρ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ῥᾴδιον ἦν, ἀνα-
πλεῦσαι δ' ἐκεῖθεν τῶν ἐτησίων ἐπεχόντων ἀδύνα-
7 τον· ἐξ οὗ δῆλον ἦν ὡς ὁ μὲν Φίλιππος ἐν τῇ
Μεσσηνίᾳ μετὰ τῆς δυνάμεως συγκλεισθεὶς ἀναγκα-
σθήσεται τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ θέρους ἄπρακτος μέ-
νειν, οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὴν Θετταλίαν καὶ τὴν Ἤπει-
ρον ἐπιπορευόμενοι κατασυροῦσι [καὶ πορθοῦσι πᾶ-
8 σαν ἀδεῶς]. οὗτοι μὲν οὖν λυμεωνευόμενοι ταῦτα
καὶ τὰ τοιαῦτα συνεβούλευον. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρα-
τον συμπαρόντες τῆς ἐναντίας προεστάσαν γνώμης·
9 δεῖν γὰρ ἔφασαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν ποιεῖσθαι τὸν
πλοῦν καὶ τούτων ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων· ἐξε-

στρατευκότων γὰρ τῶν Αἰτωλῶν μετὰ Δωριμάχου
κάλλιστον εἶναι καιρὸν ἐπελθεῖν καὶ πορθῆσαι τὴν
Αἰτωλίαν. ὁ δὲ βασιλεύς, τὰ μὲν ἀπιστῶν ἤδη τοῖς 10
περὶ τὸν Λεόντιον ἐκ τῆς περὶ τὴν πολιορκίαν ἐθε-
λοκακήσεως, συναισθανόμενος δὲ καὶ ἐκ τοῦ περὶ
τὸν Παλοῦντα διαβουλίου αὐτῶν τὴν κακοπραγμο-
σύνην, ἔκρινε χρῆσθαι τοῖς πράγμασι κατὰ τὴν Ἀρά-
του γνώμην. διόπερ Ἐπηράτῳ μὲν ἔγραψε τῷ τῶν 11
Ἀχαιῶν στρατηγῷ βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις, ἀναλα-
βόντι τοὺς Ἀχαιούς, αὐτὸς δ' ἀναχθεὶς ἐκ τῆς Κε-
φαλληνίας παρῆν δευτεραῖος εἰς Λευκάδα μετὰ τοῦ
στόλου νυκτός. εὐτρεπισάμενος δὲ τὰ περὶ τὸν Δι- 12
όρυκτον, καὶ ταύτῃ διακομίσας τὰς ναῦς, ἐποιεῖτο
τὸν ἀπόπλουν κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν καλούμενον
κόλπον. ὁ δὲ προειρημένος κόλπος, ἐπὶ πολὺ προ- 13
τείνων ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους εἰς τοὺς μεσο-
γείους ἀνήκει τόπους τῆς Αἰτωλίας, καθάπερ καὶ
πρότερον ἡμῖν εἴρηται. διανύσας δὲ καὶ καθορμι- 14
σθεὶς βραχὺ πρὸ ἡμέρας πρὸς τῇ καλουμένῃ Λι-
μναίᾳ, τοῖς μὲν στρατιώταις ἀριστοποιεῖσθαι παρήγ-
γειλε καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀποσκευῆς ἀποθεμένους εὐ-
ζώνους σφᾶς παρασκευάζειν πρὸς ἀναζυγήν, αὐτὸς 15
δὲ τοὺς ὁδηγοὺς ἀθροίσας τά τε περὶ τοὺς τόπους
καὶ τὰς παρακειμένας πόλεις ἐπυνθάνετο καὶ διη-
ρεύνα. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκεν ἔχων Ἀρι- 6
στόφαντος ὁ στρατηγὸς πανδημεὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας·
πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ πεπονθότες ἐν τοῖς ἀνώτε-
ρον χρόνοις ὑπ' Αἰτωλῶν ἐκθύμως εἶχον πρὸς τὸ
κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ βλάψαι τοὺς Αἰ-
τωλούς. διόπερ ἀσμένως ἐπιλαβόμενοι τότε τῆς Μα- 2
κεδόνων ἐπαρκείας, ἧκον ἐν τοῖς ὅπλοις, οὐ μόνον
ὅσοις ὁ νόμος ἐπέταττε στρατεύειν, ἀλλὰ καὶ τῶν

3 πρεσβυτέρων τινές. οὐκ ἐλάττω δὲ τούτων ὁρμὴν
εἶχον Ἠπειρῶται διὰ τὰς παραπλησίους αἰτίας· διὰ
δὲ τὸ μέγεθος τῆς χώρας καὶ διὰ τὸ τῆς παρουσίας
αἰφνίδιον τῆς τοῦ Φιλίππου καθυστέρουν τῇ συν-
4 αγωγῇ τῶν καιρῶν. τῶν δ' Αἰτωλῶν τοὺς μὲν
ἡμίσεις ἔχων Δωρίμαχος, καθάπερ εἶπον, τοὺς
δ' ἡμίσεις απελελοίπει, νομίζων ἀξιόχρεων πρὸς τὰ
παράδοξα ταύτην τὴν ἐφεδρείαν ὑπάρχειν τῶν τε
5 πόλεων καὶ τῆς χώρας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπολιπὼν
φυλακὴν ἱκανὴν τῆς ἀποσκευῆς, τότε μὲν ἀναζεύ-
ξας ἐκ τῆς Λιμναίας δείλης καὶ προελθὼν ὡς ἑξή-
6 κοντα στάδια κατεστρατοπέδευσε. δειπνοποιησάμε-
νος δὲ καὶ βραχὺ διαναπαύσας τὴν δύναμιν αὖθις
ὥρμα, καὶ συνεχῶς νυκτοπορήσας ἧκε πρὸς τὸν
Ἀχελῷον ποταμὸν ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης,
μεταξὺ Κωνώπης καὶ Στράτου, σπεύδων ἄφνω καὶ
παραδόξως ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς Θέρμοις τόπον ἐπιβαλεῖν.
7 Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον κατὰ δύο τρόπους ὁρῶν-
τες τὸν μὲν Φίλιππον καθιξόμενον τῆς προθέσεως,
τοὺς δ' Αἰτωλοὺς ἀδυνατήσοντας τοῖς παροῦσι, καθ'
ἕνα μὲν ᾗ ταχεῖα καὶ παράδοξος ἡ τῶν Μακεδό-
2 νων ἐγεγόνει παρουσία, καθ' ἕτερον δὲ ᾗ πρός γε
τὸν ἐν τοῖς Θέρμοις τόπον οὐδέποτ' ἂν ὑπολαβόν-
τες Αἰτωλοὶ τολμῆσαι τὸν Φίλιππον οὕτω προχεί-
ρως αὑτὸν δοῦναι διὰ τὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων
ἔμελλον ἀπρονόητοι καὶ παντελῶς ἀπαράσκευοι λη-
3 φθήσεσθαι πρὸς τὸ συμβαῖνον· εἰς ἃ βλέποντες, καὶ
τηροῦντες τὴν ἑαυτῶν πρόθεσιν, ᾤοντο δεῖν τὸν
Φίλιππον περὶ τὸν Ἀχελῷον στρατοπεδεύσαντα
προσαναπαῦσαι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς νυκτοπορίας,
σπουδάζοντες βραχεῖάν γε τοῖς Αἰτωλοῖς ἀναστρο-
4 φὴν δοῦναι πρὸς τὴν βοήθειαν. οἱ δὲ περὶ τὸν

Ἄρατον, θεωροῦντες τὸν μὲν καιρὸν ὀξὺν ὄντα τῆς
ἐπιβολῆς, τοὺς δὲ περὶ τὸν Λεόντιον προδήλως ἐμ-
ποδίζοντας, διεμαρτύροντο τὸν Φίλιππον μὴ παριέ-
ναι τὸν καιρὸν μηδὲ καταμέλλειν. οἷς καὶ πεισθεὶς 5
ὁ βασιλεύς, καὶ προσκόπτων ἤδη τοῖς περὶ τὸν Λε-
όντιον, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν κατὰ τὸ συνεχές. δια- 6
βὰς δὲ τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν προῆγε συντόνως ὡς
ἐπὶ τὸ Θέρμον· ἅμα δὲ προάγων ἐδῄου καὶ κατέ-
φθειρε τὴν χώραν. παρῄει δὲ ἐκ μὲν εὐωνύμων 7
ἀπολιπὼν Στράτον, Ἀγρίνιον, Θεστιεῖς, ἐκ δὲ δε-
ξιῶν Κωνώπην, Λυσιμάχειαν, Τριχώνιον, Φύταιον.
ἀφικόμενος δὲ πρὸς πόλιν τὴν καλουμένην Μέτα- 8
παν, ἣ κεῖται μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης
καὶ τῶν παρὰ ταύτῃ στενῶν, ἀπέχει δὲ σχεδὸν ἑξή-
κοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου, ταύ- 9
την μὲν ἐκλιπόντων τῶν Αἰτωλῶν εἰσαγαγὼν πεν-
τακοσίους στρατιώτας κατεῖχε, βουλόμενος ἐφεδρείᾳ
χρήσασθαι πρός τε τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον τὴν
ἐκ τῶν στενῶν· ἔστι γὰρ πᾶς ὁ παρὰ τὴν λίμνην 10
τόπος ὀρεινὸς καὶ τραχύς, συνηγμένος ταῖς ὕλαις·
διὸ καὶ παντελῶς στενὴν καὶ δυσδίοδον ἔχει τὴν
πάροδον· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν μισθοφόρους 11
προθέμενος πάσης τῆς πορείας, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς
Ἰλλυριούς, ἑξῆς δὲ τοὺς πελταστὰς καὶ φαλαγγίτας
ἔχων προῆγε διὰ τῶν στενῶν, ἀπουραγούντων μὲν
αὐτῷ τῶν Κρητῶν, δεξιῶν δὲ παρὰ πλάγια τῶν
Θρᾳκῶν καὶ ψιλῶν ἀντιπαραπορευομένων ταῖς χώ-
ραις. τὴν μὲν γὰρ ἐκ τῶν εὐωνύμων ἐπιφάνειαν 12
τῆς πορείας ἠσφαλίσθη λίμνη σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα
στάδια. διανύσας δὲ τοὺς προειρημένους τόπους, καὶ 8
παραγενόμενος πρὸς τὴν καλουμένην κώμην Παμ-
φίαν, ὁμοίως καὶ ταύτην ἀσφαλισάμενος φρουρᾷ

προέβαινε πρὸς τὸ Θέρμον, ὁδὸν οὐ μόνον προσ-
άντη καὶ τραχεῖαν διαφερόντως, ἀλλὰ καὶ κρημνοὺς
2 ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους ἔχουσαν βαθεῖς, ὥστε καὶ
λίαν ἐπισφαλῆ καὶ στενὴν τὴν πάροδον εἶναι κατ'
ἐνίους τόπους, τῆς πάσης ἀναβάσεως οὔσης σχεδὸν
3 ἐπὶ τριάκοντα στάδια. διανύσας δὲ καὶ ταύτην ἐν
βραχεῖ χρόνῳ διὰ τὸ τοὺς Μακεδόνας ἐνεργὸν ποι-
εῖσθαι τὴν πορείαν, ἧκε πολλῆς ὥρας ἐπὶ τὸ Θέρ-
4 μον, καὶ καταστρατοπεδεύσας ἐφῆκε τὴν δύναμιν
τάς τε περιοικίδας κώμας πορθεῖν καὶ τὸ τῶν Θερ-
μίων πεδίον ἐπιτρέχειν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκίας
τὰς ἐν αὐτῷ τῷ Θέρμῳ διαρπάζειν, οὔσας πλήρεις
οὐ μόνον σίτου καὶ τῆς τοιαύτης χορηγίας, ἀλλὰ
καὶ κατασκευῆς διαφερούσης τῶν παρ' Αἰτωλῶν.
5 καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀγοράς τε καὶ πανηγύρεις
ἐπιφανεστάτας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀρχαιρεσίων κα-
ταστάσεις ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συντελούντων, ἕκαστοι
πρὸς τὰς ὑποδοχὰς καὶ τὰς εἰς ταῦτα παρασκευὰς
τὰ πολυτελέστατα τῶν ἐν τοῖς βίοις ὑπαρχόντων εἰς
6 τοῦτον ἀπετίθεντο τὸν τόπον. χωρὶς δὲ τῆς χρείας
καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἤλπιζον ἐνταυθοῖ βεβαιοτάτην
αὐτοῖς ὑπάρχειν, διὰ τὸ μήτε πολέμιον τετολμηκέ-
ναι μηδένα πώποτε εἰς τοὺς τόπους τούτους ἐμβα-
λεῖν εἶναί τε τῇ φύσει τοιούτους ὥστε τῆς συμπά-
7 σης Αἰτωλίας οἷον ἀκροπόλεως ἔχειν τάξιν. διόπερ
εἰρηνευομένης ἐκ παλαιοῦ τῆς χώρας πλήρεις ἦσαν
ἀγαθῶν πολλῶν αἵ τε περὶ τὸ ἱερὸν οἰκίαι καὶ πάν-
8 τες οἱ πέριξ τόποι. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα
παντοδαπῆς γέμοντες ὠφελείας αὐτοῦ κατηυλίσθη-
σαν· τῇ δ' ἐπαύριον τῆς μὲν κατασκευῆς τὰ πο-
λυτελέστατα καὶ τὰ δυνατὰ κομίζεσθαι διέλεγον, τὰ
δὲ λοιπὰ σωρεύοντες πρὸ τῶν σκηνῶν ἐνέπιμπρασαν.

ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ὅπλων τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνα- 9
κειμένων τὰ μὲν πολυτελῆ καθαιροῦντες ἀπεκόμι-
ζον, τινὰ δ' ὑπήλλαττον, τὰ δὲ λοιπὰ συναθροίσαν-
τες πῦρ ἐνέβαλον. ἦν δὲ ταῦτα πλείω τῶν μυρίων
καὶ πεντακισχιλίων.

Καὶ ἕως μὲν τούτου πάντα κατὰ τοὺς τοῦ πο- 9
λέμου νόμους καλῶς καὶ δικαίως ἐπράττετο· τὰ δὲ
μετὰ ταῦτα πῶς χρὴ λέγειν οὐκ οἶδα. λαβόντες γὰρ 2
ἔννοιαν τῶν ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ πεπραγμένων τοῖς
Αἰτωλοῖς, τάς τε στοὰς ἐνεπίμπρασαν καὶ τὰ λοιπὰ
τῶν ἀναθημάτων διέφθειρον, ὄντα πολυτελῆ ταῖς
κατασκευαῖς καὶ πολλῆς ἐπιμελείας ἔνια τετευχότα
καὶ δαπάνης. οὐ μόνον δὲ τῷ πυρὶ κατελυμήναντο 3
τὰς ὀροφάς, ἀλλὰ καὶ κατέσκαψαν εἰς ἔδαφος. ἀνέ-
τρεψαν δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας, ὄντας οὐκ ἐλάτ-
τους δισχιλίων· πολλοὺς δὲ καὶ διέφθειραν, πλὴν
ὅσοι θεῶν ἐπιγραφὰς ἢ τύπους εἶχον· τῶν δὲ τοι-
ούτων ἀπέσχοντο. κατέγραφον δ' εἰς τοὺς τοίχους 4
καὶ τὸν περιφερόμενον στίχον, ἤδη τότε τῆς ἐπιδε-
ξιότητος τῆς Σάμου φυομένης, ὃς ἦν υἱὸς μὲν Χρυ-
σογόνου, σύντροφος δὲ τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ στί- 5
χος ἦν

ὁρᾷς τὸ δῖον οὗ βέλος διέπτατο;

καὶ μεγίστη δὴ καὶ παράστασις ἐπὶ τούτοις εἶχε τόν 6
τε βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους, ὡς δικαίως
ταῦτα πράττοντας καὶ καθηκόντως, ἀμυνομένους τοῖς
ὁμοίοις τὴν τῶν Αἰτωλῶν περὶ τὸ Δῖον ἀσέβειαν.
ἐμοὶ δὲ τἀναντία δοκεῖ τούτων. εἰ δ' ὀρθὸς ὁ λό- 7
γος, σκοπεῖν ἐν μέσῳ πάρεστι, χρωμένους οὐχ ἑτέ-
ροις τισίν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκίας ταύτης
παραδείγμασιν.

Ἀντίγονος ἐκ παρατάξεως νικήσας μάχῃ Κλεομένη 8

*τὸν βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων ἐγκρατὴς ἐγένετο καὶ
τῆς Σπάρτης, αὐτός τε ὢν κύριος ὅ βούλοιτο χρῆσθαι
καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐμπολιτευομένοις, τοσοῦτον
ἀπεῖχε τοῦ κακῶς ποιεῖν τοὺς γεγονότας ὑποχειρίους
ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων ἀποδοὺς τὸ πάτριον πολίτευμα
καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τῶν μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος
γενόμενος καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν Λακεδαιμονίοις,*
10 *οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγη. τοιγαροῦν οὐ μόνον
ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ με-
ταλλάξας σωτήρ, οὐδὲ παρὰ μόνοις Λακεδαιμονίοις,
ἀλλὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἀθανάτου τέτευχε τιμῆς*
10 *καὶ δόξης ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. καὶ μὴν ὁ πρῶτος
αὐτῶν αὐξήσας τὴν βασιλείαν καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς
τοῦ προσχήματος τῆς οἰκίας Φίλιππος, νικήσας Ἀθη-
ναίους τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, οὐ τοσοῦτον ἤνυσε
διὰ τῶν ὅπλων ὅσον διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ φιλαν-*
2 *θρωπίας τῶν τρόπων. τῷ μὲν γὰρ πολέμῳ καὶ τοῖς
ὅπλοις αὐτῶν μόνων περιεγένετο καὶ κύριος κατέ-
στη τῶν ἀντιταξαμένων, τῇ δ' εὐγνωμοσύνῃ καὶ
μετριότητι πάντας Ἀθηναίους ἅμα καὶ τὴν πόλιν*
3 *αὐτῶν ἔσχεν ὑποχείριον, οὐκ ἐπιμετρῶν τὸν θυμὸν
τοῖς πραττομένοις, ἀλλὰ μέχρι τούτου πολεμῶν καὶ
φιλονικῶν, ἕως τοῦ λαβεῖν ἀφορμὰς πρὸς ἀπόδειξιν*
4 *τῆς αὐτοῦ πρᾳότητος καὶ καλοκἀγαθίας. τοιγαροῦν
χωρὶς λύτρων ἀποστείλας τοὺς αἰχμαλώτους καὶ κη-
δεύσας Ἀθηναίων τοὺς τετελευτηκότας, ἔτι δὲ συν-
θεὶς Ἀντιπάτρῳ τὰ τούτων ὀστᾶ καὶ τῶν ἀπαλλατ-
τομένων τοὺς πλείστους ἀμφιέσας, μικρᾷ δαπάνῃ
διὰ τὴν ἀγχίνοιαν τὴν μεγίστην πρᾶξιν κατειργά-*
5 *σατο· τὸ γὰρ Ἀθηναίων φρόνημα καταπληξάμενος
τῇ μεγαλοψυχίᾳ πρὸς πᾶν ἑτοίμους αὐτοὺς ἔσχε συν-*
6 *αγωνιστὰς ἀντὶ πολεμίων. τί δ' Ἀλέξανδρος; ἐκεῖ-*

νος γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξοργισθεὶς Θηβαίοις ὥστε
τοὺς μὲν οἰκήτορας ἐξανδραποδίσασθαι, τὴν δὲ πό-
λιν εἰς ἔδαφος κατασκάψαι, τῆς γε πρὸς τοὺς θε-
οὺς εὐσεβείας οὐκ ὠλιγώρησε περὶ τὴν κατάληψιν
τῆς πόλεως, ἀλλὰ πλείστην ἐποιήσατο πρόνοιαν ὑπὲρ 7
τοῦ μηδ' ἀκούσιον ἁμάρτημα γενέσθαι περὶ τὰ ἱερὰ
καὶ καθόλου τὰ τεμένη. καὶ μὴν ὅτε διαβὰς εἰς τὴν 8
Ἀσίαν μετεπορεύετο τὴν Περσῶν ἀσέβειαν εἰς τοὺς
Ἕλληνας, παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπειράθη λα-
βεῖν δίκην ἀξίαν τῶν σφίσι πεπραγμένων, τῶν δὲ
τοῖς θεοῖς καταπεφημισμένων πάντων ἀπέσχετο, καί-
περ τῶν Περσῶν μάλιστα περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐξα-
μαρτόντων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις.
Ταῦτ' οὖν ἐχρῆν καὶ τότε Φίλιππον ἐν νῷ λαμ- 9
βάνοντα συνεχῶς μὴ οὕτω τῆς ἀρχῆς ὡς τῆς προ-
αιρέσεως καὶ τῆς μεγαλοψυχίας διάδοχον αὐτὸν ἀνα-
δεικνύναι καὶ κληρονόμον τῶν προειρημένων ἀν-
δρῶν. ὁ δὲ ἵνα μὲν καὶ συγγενὴς Ἀλεξάνδρου καὶ 10
Φιλίππου φαίνηται μεγάλην ἐποιεῖτο παρ' ὅλον τὸν
βίον σπουδήν, ἵνα δὲ ζηλωτὴς οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον
ἔσχε λόγον. τοιγαροῦν τἀναντία τοῖς προειρημένοις 11
ἀνδράσιν ἐπιτηδεύων τῆς ἐναντίας ἔτυχε παρὰ πᾶσι
δόξης, προβαίνων κατὰ τὴν ἡλικίαν. ὧν ἦν ἓν καὶ 11
τὸ τότε πραχθέν. τοῖς γὰρ Αἰτωλῶν ἀσεβήμασι συν-
εξαμαρτάνων διὰ τὸν θυμὸν καὶ κακῷ κακὸν ἰώμε-
νος οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν ἄτοπον. καὶ Σκόπᾳ μὲν καὶ 2
Δωριμάχῳ παρ' ἕκαστον εἰς ἀσέλγειαν καὶ παρανο-
μίαν ὠνείδιζε, τὴν ἐν Δωδώνῃ καὶ Δίῳ προφερό-
μενος ἀσέβειαν εἰς τὸ θεῖον· αὐτὸς δὲ παραπλήσια
ποιῶν οὐκ ᾤετο τῆς ὁμοίας ἐκείνοις τεύξεσθαι δό-
ξης παρὰ τοῖς ἀκούσασι. τὸ μὲν γὰρ παραιρεῖσθαι 3
τῶν πολεμίων καὶ καταφθείρειν φρούρια, λιμένας,

*πόλεις, ἄνδρας, ναῦς, καρπούς, τἄλλα τὰ τούτοις
παραπλήσια, δι' ὧν τοὺς μὲν ὑπεναντίους ἀσθενε-
στέρους ἄν τις ποιήσαι, τὰ δὲ σφέτερα πράγματα
καὶ τὰς ἐπιβολὰς δυναμικωτέρας, ταῦτα μὲν ἀναγ-
κάζουσιν οἱ τοῦ πολέμου νόμοι καὶ τὰ τούτου δί-
4 καια δρᾶν· τὸ δὲ μήτε τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐπι-
κουρίαν μέλλοντα μηδ' ἥντινοῦν παρασκευάζειν μήτε
τοῖς ἐχθροῖς ἐλάττωσιν πρός γε τὸν ἐνεστῶτα πό-
λεμον ἐκ περιττοῦ καὶ ναούς, αμα δὲ τούτοις ἀν-
δριάντας καὶ πᾶσαν δὴ τὴν τοιαύτην κατασκευὴν
λυμαίνεσθαι, πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις εἶναι τρόπου
5 καὶ θυμοῦ λυττῶντος ἔργον; οὐ γὰρ ἐπ' ἀπωλείᾳ
δεῖ καὶ ἀφανισμῷ τοῖς ἀγνοήσασι πολεμεῖν τοὺς ἀγα-
θοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μεταθέσει τῶν
ἡμαρτημένων, οὐδὲ συναναιρεῖν τὰ μηδὲν ἀδικοῦντα
τοῖς ἠδικηκόσιν, ἀλλὰ συσσώζειν μᾶλλον καὶ συνεξ-
αιρεῖσθαι τοῖς ἀναιτίοις τοὺς δοκοῦντας ἀδικεῖν.
6 τυράννου μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ τὸ κακῶς ποιοῦντα
τῷ φόβῳ δεσπόζειν ἀκουσίων, μισούμενον καὶ μι-
σοῦντα τοὺς ὑποταττομένους· βασιλέως δὲ τὸ πάν-
τας εὖ ποιοῦντα, διὰ τὴν εὐεργεσίαν καὶ φιλανθρω-
πίαν ἀγαπώμενον, ἑκόντων ἡγεῖσθαι καὶ προστατεῖν.
7 Μάλιστα δ' ἂν τις καταμάθοι τὴν ἁμαρτίαν τὴν
τότε Φιλίππου, λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν τίνα διάληψιν
εἰκὸς ἦν Αἰτωλοὺς ἔχειν, εἰ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις
ἔπραξε καὶ μήτε τὰς στοὰς μήτε τοὺς ἀνδριάντας
διέφθειρε μήτ' ἄλλο μηδὲν ἥκίσατο τῶν ἀναθημά-
8 των. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τὴν βελτίστην ἂν καὶ φι-
λανθρωποτάτην, συνειδότας μὲν αὑτοῖς τὰ περὶ Δῖον
καὶ Δωδώνην πεπραγμένα, σαφῶς δὲ γιγνώσκοντας
ὅτι ὁ Φίλιππος τότε καὶ πρᾶξαι κύριος ἦν ὃ βου-
ληθείη, καὶ πράξας τὰ δεινότατα δικαίως ἂν ἐδόκει*

τοῦτο πεποιηκέναι τό γε κατ' ἐκείνους μέρος· διὰ 9
δὲ τὴν αὐτοῦ πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν οὐδὲν
εἵλετο τῶν ὁμοίων ἐκείνοις ἐπιτηδεύειν. δῆλον γὰρ 12
ἐκ τούτων ὡς εἰκὸς ἦν αὐτῶν μὲν καταγιγνώσκειν,
τὸν δὲ Φίλιππον ἀποδέχεσθαι καὶ θαυμάζειν, ὡς
βασιλικῶς καὶ μεγαλοψύχως αὐτοῦ χρωμένου τῇ τε
πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ καὶ τῇ πρὸς αὐτοὺς ὀργῇ.
καὶ μὴν τό γε νικῆσαι τοὺς πολεμίους καλοκἀγαθίᾳ 2
καὶ τοῖς δικαίοις οὐκ ἐλάττω, μείζω δὲ παρέχεται
χρείαν τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις κατορθωμάτων. οἷς μὲν 3
γὰρ δι' ἀνάγκην, οἷς δὲ κατὰ προαίρεσιν εἴκουσιν
οἱ λειφθέντες· καὶ τὰ μὲν μετὰ μεγάλων ἐλαττω-
μάτων ποιεῖται τὴν διόρθωσιν, τὰ δὲ χωρὶς βλά-
βης πρὸς τὸ βέλτιον μετατίθησι τοὺς ἁμαρτάνον-
τας, τὸ δὲ μέγιστον ἐν οἷς μὲν τὸ πλεῖστόν ἐστι 4
τῆς πράξεως τῶν ὑποταττομένων, ἐν οἷς δ' αὐτο-
τελὴς ἡ νίκη γίγνεται τῶν ἡγουμένων.

Ἴσως μὲν οὖν οὐκ ἄν τις αὐτῷ Φιλίππῳ τῶν 5
τότε γενομένων πᾶσαν ἐπιφέροι τὴν αἰτίαν διὰ τὴν
ἡλικίαν, τὸ πλεῖον δὲ τοῖς συνοῦσι καὶ συμπράτ-
τουσι τῶν φίλων, ὧν ἦν Ἄρατος καὶ Δημήτριος ὁ
Φάριος. ὑπὲρ ὧν οὐ δυσχερὲς ἀποφήνασθαι καὶ 6
μὴ παρόντα τότε ποτέρου τὴν τοιαύτην εἰκὸς εἶναι
συμβουλίαν. χωρὶς γὰρ τῆς κατὰ τὸν ὅλον βίον 7
προαιρέσεως, ἐν ᾗ περὶ μὲν Ἄρατον οὐδὲν ἂν εὑ-
ρεθείη προπετὲς οὐδ' ἄκριτον, περὶ δὲ Δημήτριον
τἀναντία, καὶ δεῖγμα τῆς προαιρέσεως ἑκατέρων ἐν
οἷς παραπλησίως ὁμολογούμενον ἔχομεν· ὑπὲρ οὗ 8
λαβόντες τὸν οἰκεῖον καιρὸν ποιησόμεθα τὴν ἁρμό-
ζουσαν μνήμην.

Ὁ δὲ Φίλιππος, ἀπὸ γὰρ τούτων παρεξέβην, ὅσα 13
δυνατὸν ἦν ἄγειν καὶ φέρειν ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ

Θέρμον προῆγε, ποιούμενος τὴν αὐτὴν ἐπάνοδον
ᾗ καὶ παρεγένετο, προβαλόμενος μὲν τὴν λείαν εἰς
τοὔμπροσθεν καὶ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, ἐπὶ δὲ τῆς
οὐραγίας ἀπολιπὼν τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ τοὺς μι-
2 σθοφόρους, σπεύδων ὡς τάχιστα διανύσαι τὰς δυσ-
χωρίας, διὰ τὸ προσδοκᾶν τοὺς Αἰτωλοὺς ἐξάψε-
σθαι τῆς οὐραγίας, πιστεύοντας ταῖς ὀχυρότησι τῶν
3 τόπων. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι παρὰ πόδας. οἱ
γὰρ Αἰτωλοὶ προσβεβοηθηκότες καὶ συνηθροισμένοι
σχεδὸν εἰς τρισχιλίους, ἕως μὲν ὁ Φίλιππος ἦν ἐπὶ
τῶν μετεώρων, οὐκ ἤγγιζον, ἀλλ' ἔμενον ἔν τισι
τόποις ἀδήλοις, Ἀλεξάνδρου τοῦ Τριχωνέως προε-
στῶτος αὐτῶν· ἅμα δὲ τῷ κινῆσαι τὴν οὐραγίαν
ἐπέβαλον εὐθέως εἰς τὸ Θέρμον καὶ προσέκειντο
4 τοῖς ἐσχάτοις. γιγνομένης δὲ ταραχῆς περὶ τὴν οὐ-
ραγίαν, ἔτι μᾶλλον ἐκθύμως οἱ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν
ἐπέκειντο καὶ προσέφερον τὰς χεῖρας, πιστεύοντες
5 τοῖς τόποις. ὁ δὲ Φίλιππος, προειδὼς τὸ μέλλον,
ὑπό τινα λόφον ὑπεστάλκει τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν τῇ
καταβάσει καὶ τῶν πελταστῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους.
6 ὧν διαναστάντων ἐπὶ τοὺς ἐπικειμένους καὶ προ-
πεπτωκότας τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν
Αἰτωλῶν ἀνοδίᾳ καὶ προτροπάδην συνέβη φυγεῖν,
ἑκατὸν δὲ καὶ τριάκοντα πεσεῖν, ἁλῶναι δὲ οὐ πολὺ
7 τούτων ἐλάττους. γενομένου δὲ τοῦ προτερήματος
τούτου, ταχέως οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν ἐμπρήσαντες
τὸ Πάμφιον καὶ μετ' ἀσφαλείας διελθόντες τὰ στενὰ
8 συνέμιξαν τοῖς Μακεδόσιν· ὁ γὰρ Φίλιππος ἐστρα-
τοπεδευκὼς περὶ τὴν Μέταπαν ἐνταυθοῖ προσανε-
δέχετο τοὺς ἀπὸ τῆς οὐραγίας. εἰς δὲ τὴν ὑστε-
ραίαν κατασκάψας τὴν Μέταπαν προῆγε, καὶ πα-
9 ρενέβαλε περὶ τὴν καλουμένην πόλιν Ἄκρας. τῇ

δ' ἑξῆς ἅμα προάγων ἐπόρθει τὴν χώραν, καὶ κα-
ταστρατοπεδεύσας περὶ Κωνώπην ἐπέμεινε τὴν ἐχο-
μένην ἡμέραν. τῇ δ' ἐπιούσῃ πάλιν ἀναζεύξας ἐποι- 10
εῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸν Ἀχελῷον ἕως ἐπὶ τὸν
Στράτον. διαβὰς δὲ τὸν ποταμὸν ἐπέστησε τὴν δύ-
ναμιν ἐκτὸς βέλους, ἀποπειρώμενος τῶν ἔνδον·
ἐπυνθάνετο γὰρ εἰς τὸν Στράτον συνδεδραμηκέ- 14
ναι τῶν Αἰτωλῶν πεζοὺς μὲν εἰς τρισχιλίους, ἱπ-
πεῖς δὲ περὶ τετρακοσίους, Κρῆτας δ' εἰς πεντακο-
σίους. οὐδενὸς δ' ἐπεξιέναι τολμῶντος, αὖθις ἀρ- 2
ξάμενος ἐκίνει τοὺς πρώτους, ποιούμενος τὴν πο-
ρείαν ὡς ἐπὶ τὴν Λιμναίαν καὶ τὰς ναῦς. ἅμα δὲ 3
τῷ τὴν οὐραγίαν παραλλάξαι τὴν πόλιν τὸ μὲν πρῶ-
τον ὀλίγοι τῶν Αἰτωλικῶν ἱππέων ἐξελθόντες κα-
τεπείραζον τῶν ἐσχάτων· ἐπεὶ δὲ τό τε τῶν Κρη- 4
τῶν πλῆθος ἐκ τῆς πόλεως καί τινες τῶν Αἰτωλι-
κῶν συνῆψαν τοῖς αὐτῶν ἱππεῦσι, γιγνομένης ὁλο-
σχερεστέρας συμπλοκῆς, ἠναγκάσθησαν ἐκ μεταβο-
λῆς οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν κινδυνεύειν. τὸ μὲν οὖν 5
πρῶτον ἀμφοτέρων ἐφάμιλλος ἦν ὁ κίνδυνος· προσ-
βοηθησάντων δὲ τοῖς παρὰ τοῦ Φιλίππου μισθοφό-
ροις τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνέκλιναν καὶ σποράδην ἔφευ-
γον οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς καὶ μισθοφόροι. καὶ 6
τὸ μὲν πολὺ μέρος αὐτῶν ἕως εἰς τὰς πύλας καὶ
πρὸς τὰ τείχη συνεδίωξαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως,
κατέβαλον δ' εἰς ἑκατόν. ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς χρείας 7
λοιπὸν οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως τὴν ἡσυχίαν ἦγον, οἱ
δ' ἀπὸ τῆς οὐραγίας ἀσφαλῶς συνῆψαν πρὸς τὸ
στρατόπεδον καὶ τὰς ναῦς.

Ὁ δὲ Φίλιππος καταστρατοπεδεύσας ἐν ὥρᾳ τοῖς 8
θεοῖς ἔθυεν εὐχαριστήρια τῆς γεγενημένης αὐτῷ περὶ
τὴν ἐπιβολὴν εὐροίας, ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἑκά-

9 λει, βουλόμενος ἑστιᾶσαι πάντας. ἐδόκει γὰρ εἰς τό-
πους αὐτὸν δεδωκέναι παραβόλους καὶ τοιούτους, εἰς
οὓς οὐδεὶς ἐτόλμησε πρότερον στρατοπέδῳ παρεμβα-
10 λεῖν. ὁ δὲ οὐ μόνον ἐνέβαλε μετὰ τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ
καὶ πᾶν ὃ προέθετο συντελεσάμενος ἀσφαλῶς ἐποιή-
σατο τὴν ἐπάνοδον. δι' ἃ περιχαρὴς ὢν οὗτος μὲν
11 ἐγίγνετο περὶ τὴν τῶν ἡγεμόνων ὑποδοχήν· οἱ δὲ
περὶ τὸν Μεγαλέαν καὶ Λεόντιον δυσχερῶς ἔφερον τὴν
γεγενημένην ἐπιτυχίαν τοῦ βασιλέως, ὡς ἂν διατετα-
γμένοι μὲν πρὸς τοῦ Ἀπελλοῦ πάσαις ἐμποδιεῖν ταῖς
ἐπιβολαῖς αὐτοῦ, μὴ δυνάμενοι δὲ τοῦτο ποιεῖν,
12 ἀλλὰ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς κατὰ τοὐναντίον προ-
χωρούντων. [ἀθυμοῦντες μέν,] ἀλλ' ἧκόν γε πρὸς
τὸ δεῖπνον.
15 Ἦσαν μὲν οὖν εὐθέως ἐν ὑπονοίᾳ τῷ τε βασι-
λεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις οὐχ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς χαίρον-
2 τες ἐπὶ τοῖς γεγονόσι· προβαίνοντος δὲ τοῦ πότου,
κἄπειτα γενομένης ἀκαιρίας καὶ πολυποσίας, ἀναγ-
κασθέντες συμπεριφέρεσθαι, ταχέως ἐξεθεάτρισαν
3 αὐτούς. λυθείσης γὰρ τῆς συνουσίας ὑπό τε τῆς
μέθης καὶ τῆς ἀλογιστίας ἐλαυνόμενοι, περιῇσαν ζη-
4 τοῦντες τὸν Ἄρατον. συμμίξαντες δὲ κατὰ τὴν ἐπά-
νοδον αὐτῷ, τὸ μὲν πρῶτον ἐλοιδόρουν, μετὰ δὲ
5 βάλλειν ἐνεχείρησαν τοῖς λίθοις. προσβοηθούντων
δὲ πλειόνων ἀμφοτέροις θόρυβος ἦν καὶ κίνημα
κατὰ τὴν παρεμβολήν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούων τῆς
κραυγῆς, ἐξαπέστειλε τοὺς ἐπιγνωσομένους καὶ δια-
6 λύσοντας τὴν ταραχήν. ὁ μὲν οὖν Ἄρατος, παρα-
γενομένων τούτων, εἰπὼν τὰ γεγονότα καὶ μάρ-
τυρας παρασχόμενος τοὺς συμπαρόντας, ἀπηλλάτ-
τετο τῆς κακουχίας ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν, ὁ δὲ
7 Λεόντιος ἀλόγως πως κατὰ τὸν θόρυβον ἀπέρρευσε.

τὸν δὲ Μεγαλέαν καὶ Κρίνωνα μεταπεμψάμενες ὁ
βασιλεύς, ἐπεὶ συνῆκε τὸ γεγονός, ἐπετίμα πικρῶς.
οἱ δ' οὐχ οἷον συνεστάλησαν, ἀλλ' ἐπεμέτρησαν, 8
φάσκοντες οὐδὲ λήξειν τῆς προθέσεως, ἕως ἂν τὸν
μισθὸν ἐπιθῶσι τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον. ὁ δὲ βασι- 9
λεύς, ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ ῥηθέντι, παραχρῆμα πρὸς
εἴκοσι τάλαντα κατεγγυήσας ἐκέλευεν αὐτοὺς εἰς
φυλακὴν ἀπαγαγεῖν. τῇ δ' ἐπαύριον ἀνακαλεσάμε- 16
νος τὸν Ἄρατον παρεκάλει θαρρεῖν, ὅτι ποιήσεται
τὴν ἐνδεχομένην ἐπιστροφὴν τοῦ πράγματος. ὁ δὲ 2
Λεόντιος, συνεὶς τὰ περὶ τὸν Μεγαλέαν, ἧκε πρὸς
τὴν σκηνὴν μετά τινων πελταστῶν, πεπεισμένος
καταπλήξεσθαι διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ταχέως εἰς με-
τάνοιαν ἄξειν τὸν βασιλέα. συντυχὼν δ' αὐτῷ, 3
προσεπυνθάνετο τίς ἐτόλμησεν ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖ-
ρας Μεγαλέᾳ καὶ τίς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπαγαγεῖν.
τοῦ δὲ βασιλέως ὑποστατικῶς αὐτοῦ φήσαντος συν- 4
τεταχέναι, καταπλαγεὶς ὁ Λεόντιος καί τι προσα-
νοιμώξας, ἀπῄει τεθυμωμένος. ὁ δὲ βασιλεύς, ἀνα- 5
χθεὶς παντὶ τῷ στόλῳ καὶ διάρας τὸν κόλπον, ὡς
θᾶττον εἰς τὴν Λευκάδα καθωρμίσθη, τοῖς μὲν ἐπὶ
τῆς τῶν λαφύρων οἰκονομίας τεταγμένοις περὶ ταῦτα
συνέταξε γιγνομένοις μὴ καθυστερεῖν, αὐτὸς δὲ συν-
αγαγὼν τοὺς φίλους ἀπέδωκε κρίσιν τοῖς περὶ τὸν
Μεγαλέαν. τοῦ δ' Ἀράτου κατηγορήσαντος ἀνέκα- 6
θεν τὰ πεπραγμένα τοῖς περὶ τὸν Λεόντιον, καὶ
διελθόντος τὴν γενομένην ὑπ' αὐτῶν ἐν Ἄργει σφα-
γήν, ἣν ἐποιήσαντο μετὰ τὸν Ἀντιγόνου χωρισμόν,
καὶ τὰς πρὸς Ἀπελλῆν συνθήκας, ἔτι δὲ τὸν περὶ
τοὺς Παλεῖς ἐμποδισμόν, καὶ πάντα ταῦτα μετ' 7
ἀποδείξεως ἐνδεικνυμένου καὶ μαρτύρων, οὐ δυνά-
μενοι πρὸς οὐδὲν ἀντιλέγειν οἱ περὶ τὸν Μεγαλέαν

8 κατεκρίθησαν ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν φίλων. καὶ
Κρίνων μὲν ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ, τὸν δὲ Μεγα-
λέαν Λεόντιος ἀνεδέξατο τῶν χρημάτων.
9 Ἡ μὲν οὖν Ἀπελλοῦ καὶ τῶν περὶ τὸν Λεόντιον
πρᾶξις ἐν τούτοις ἦν, παλίντροπον λαμβάνουσα τὴν
10 προκοπὴν ταῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν ἐλπίσιν. ἔδοξαν μὲν
γὰρ καταπληξάμενοι τὸν Ἄρατον καὶ μονώσαντες τὸν
Φίλιππον ποιήσειν ὅ,τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ συμφέρειν,
ἀπέβη δὲ τούτων τἀναντία.
17 Κατὰ δὲ τοὺς προειρημένους καιροὺς Λυκοῦργος
ἐκ μὲν τῆς Μεσσηνίας οὐδὲν ἄξιον λόγου πράξας
ἐπανῆλθε· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὁρμήσας ἐκ Λακε-
2 δαίμονος κατελάβετο τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν. τῶν
δὲ σωμάτων ἀποχωρησάντων εἰς τὴν ἄκραν, ἐπεβά-
λετο πολιορκεῖν ταύτην. οὐδαμῶς δὲ δυνάμενος
ἀνύειν οὐδὲν αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σπάρτην.
3 οἱ δ᾽ ἐκ τῆς Ἤλιδος καταδραμόντες τὴν Δυμαίαν
καὶ τοὺς βοηθήσαντας τῶν ἱππέων εἰς ἐνέδραν ἐπα-
4 γαγόμενοι ῥᾳδίως ἐτρέψαντο, καὶ τῶν μὲν Γα-
λατικῶν οὐκ ὀλίγους κατέβαλον, τῶν δὲ πολιτικῶν
αἰχμαλώτους ἔλαβον Πολυμήδη τε τὸν Αἰγιέα καὶ
5 Δυμαίους Ἀγησίπολιν καὶ Διοκλέα. Δωρίμαχος δὲ
τὴν μὲν πρώτην ἔξοδον ἐποιήσατο μετὰ τῶν Αἰτω-
λῶν, πεπεισμένος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, αὐ-
τὸς μὲν ἀσφαλῶς κατασυρεῖν τὴν Θετταλίαν, τὸν δὲ
Φίλιππον ἀναστήσειν ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς Παλεῖς
6 πολιορκίας· εὑρὼν δὲ τοὺς περὶ τὸν Χρυσόγονον
καὶ Πετραῖον ἑτοίμους ἐν Θετταλίᾳ πρὸς τὸ διακιν-
δυνεύειν, εἰς μὲν τὸ πεδίον οὐκ ἐθάρρει καταβαί-
7 νειν, ἐν δὲ ταῖς παρωρείαις προσανέχων διῆγε. προσ-
πεσούσης δ᾽ αὐτῷ τῆς τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Αἰτω-
λίαν εἰσβολῆς, ἀφέμενος τῶν κατὰ Θετταλίαν ἐβοήθει

*τούτοις κατὰ σπουδήν. καταλαβὼν δ' ἀπηλλαγμέ-
νους ἐκ τῆς Αἰτωλίας τοὺς Μακεδόνας οὗτος μὲν
ὑπελείπετο καὶ καθυστέρει πάντων· ὁ δὲ βασιλεὺς* 8
*ἀναχθεὶς ἐκ τῆς Λευκάδος, καὶ πορθήσας ἐν πα-
ράπλῳ τὴν τῶν Οἰανθέων χώραν, κατῆρε μετὰ τοῦ
στόλου παντὸς εἰς Κόρινθον. ὁρμίσας δὲ τὰς νῆας* 9
*ἐν τῷ Λεχαίῳ τήν τε δύναμιν ἐξεβίβαζε καὶ τοὺς
γραμματοφόρους διαπέστελλε πρὸς τὰς ἐν Πελοπον-
νήσῳ συμμαχίδας πόλεις, δηλῶν τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ
δεήσει πάντας μετὰ τῶν ὅπλων κοιταίους ἐν τῇ τῶν
Τεγεατῶν γίγνεσθαι πόλει. ταῦτα δὲ διαταξάμενος,* 18
*καὶ μείνας οὐδένα χρόνον ἐν τῇ Κορίνθῳ, παρήγ-
γειλε τοῖς Μακεδόσιν ἀναζυγήν. ποιησάμενος δὲ
τὴν πορείαν δι' Ἄργους ἧκε δευτεραῖος εἰς Τεγέαν.
προσαναλαβὼν δὲ τοὺς ἠθροισμένους τῶν Ἀχαιῶν* 2
*προῆγε διὰ τῆς ὀρεινῆς, σπουδάζων λαθεῖν τοὺς
Λακεδαιμονίους ἐμβαλὼν εἰς τὴν χώραν. περιελ-* 3
*θὼν δὲ ταῖς ἐρημίαις, τεταρταῖος ἐπέβαλε τοῖς κατ'
ἀντικρὺ τῆς πόλεως λόφοις, καὶ παρήει δεξιὸν ἔχων
τὸ Μενελάειον ἐπ' αὐτὰς τὰς Ἀμύκλας. οἱ δὲ Λα-* 4
*κεδαιμόνιοι, θεωροῦντες ἐκ τῆς πόλεως παράγου-
σαν τὴν δύναμιν, ἐκπλαγεῖς ἐγένοντο καὶ περίφο-
βοι, θαυμάζοντες τὸ συμβαῖνον. ἀκμὴν γὰρ ταῖς* 5
*διανοίαις ἦσαν μετέωροι ἐκ τῶν προσπιπτόντων ὑπὸ
τοῦ Φιλίππου περὶ τὴν καταφθορὰν τοῦ Θέρμου
καὶ καθόλου ταῖς ἐν Αἰτωλίᾳ πράξεσι, καί τις ἐνε-
πεπτώκει θροῦς παρ' αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὸν Λυκοῦρ-
γον ἐκπέμπειν βοηθήσοντα τοῖς Αἰτωλοῖς. ὑπὲρ δὲ* 6
*τοῦ τὸ δεινὸν ἥξειν ἐπὶ σφᾶς οὕτως ὀξέως ἐκ τηλι-
κούτου διαστήματος οὐδὲ διενοεῖτο τὸ παράπαν αὐ-
τῶν οὐδείς, ἅτε καὶ τῆς ἡλικίας ἐχούσης ἀκμὴν εὐ-
καταφρόνητόν τι τῆς τοῦ βασιλέως. διὸ καὶ παρὰ*

δόξαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων συγκυρούντων εἰκό-
7 τως ἦσαν ἐκπλαγεῖς. ὁ γὰρ Φίλιππος τολμηρότε-
ρον καὶ πρακτικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν χρώμε-
νος ταῖς ἐπιβολαῖς εἰς ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν
8 ἅπαντας ἦγε τοὺς πολεμίους. ἀναχθεὶς γὰρ ἐκ μέ-
σης Αἰτωλίας, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, καὶ δια-
νύσας ἐν νυκτὶ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, εἰς Λευ-
9 κάδα κατῆρε. δύο δὲ μείνας ἡμέρας ἐνταῦθα, τῇ
τρίτῃ ποιησάμενος ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν τὸν ἀνάπλουν,
δευτεραῖος πορθήσας ἅμα τὴν τῶν Αἰτωλῶν παρα-
10 λίαν ἐν Λεχαίῳ καθωρμίσθη. μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ
τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὰς πορείας ἑβδομαῖος ἐπέ-
βαλε τοῖς ὑπὲρ τὴν πόλιν κειμένοις παρὰ τὸ Με-
νελάειον λόφοις, ὥστε τοὺς πλείστους ὁρῶντας τὸ
γεγονὸς μὴ πιστεύειν τοῖς συμβαίνουσιν.

11 Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι, περιδεεῖς γεγονότες
διὰ τὸ παράδοξον, ἠπόρουν καὶ δυσχρήστως διέ-
19 κειντο πρὸς τὸ παρόν. ὁ δὲ Φίλιππος τῇ μὲν πρώτῃ
2 κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰς Ἀμύκλας. αἱ δ' Ἀμύ-
κλαι καλούμεναι τόπος ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς χώρας
καλλιδενδρότατος καὶ καλλικαρπότατος, ἀπέχει δὲ
3 τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι σταδίους. ὑπάρχει δὲ καὶ
τέμενος Ἀπόλλωνος ἐν αὐτῷ σχεδὸν ἐπιφανέστατον
τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἱερῶν. κεῖται δὲ τῆς πό-
4 λεως ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν κεκλιμένοις μέρεσι. τῇ
δ' ἐπιούσῃ πορθῶν ἅμα τὴν χώραν εἰς τὸν Πύρ-
ρου καλούμενον κατέβη χάρακα. δύο δὲ τὰς ἑξῆς
ἡμέρας ἐπιδραμὼν καὶ δῃώσας τοὺς σύνεγγυς τό-
5 πους, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸ Κάρνιον, ὅθεν
ὁρμήσας ἦγε πρὸς Ἀσίνην· καὶ ποιησάμενος προσ-
βολάς, οὐδὲν δὲ τῶν προύργου περαίνων, ἀνέζευξε,
καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἔφθειρε τὴν χώραν

πᾶσαν τὴν ἐπὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος τετραμμένην
ἕως Ταινάρου. μεταβαλόμενος δ' αὖθις ἐποιεῖτο 6
τὴν πορείαν παρὰ τὸ ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμο-
νίων, ὃ καλεῖται μὲν Γύθειον, ἔχει δ' ἀσφαλῆ λι-
μένα, τῆς δὲ πόλεως ἀπέχει περὶ τριάκοντα στάδια.
τοῦτο δ' ἀπολιπὼν κατὰ πορείαν δεξιὸν κατεστρα- 7
τοπέδευσε περὶ τὴν Ἑλείαν, ἥτις ἐστὶν ὡς πρὸς μέ-
ρος θεωρουμένη πλείστη καὶ καλλίστη χώρα τῆς
Λακωνικῆς. ὅθεν ἀφιεὶς τὰς προνομὰς αὐτόν τε τὸν 8
τόπον τοῦτον πάντα κατεπυρπόλει καὶ διέφθειρε
τοὺς ἐν αὐτῷ καρπούς, ἀφικνεῖτο δὲ ταῖς προνο-
μαῖς καὶ πρὸς Ἀκρίας καὶ Λεύκας, ἔτι δὲ καὶ τὴν
τῶν Βοιῶν χώραν.

Οἱ δὲ Μεσσήνιοι, κομισάμενοι τὰ γράμματα τὰ 20
παρὰ τοῦ Φιλίππου τὰ περὶ τῆς στρατείας, τῇ μὲν
ὁρμῇ τῶν ἄλλων οὐκ ἐλείποντο συμμάχων, ἀλλὰ
τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο μετὰ σπουδῆς, καὶ τοὺς ἀκ-
μαιοτάτους ἄνδρας ἐξέπεμψαν, πεζοὺς μὲν δισχιλί-
ους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. τῷ δὲ μήκει τῆς ὁδοῦ 2
καθυστερήσαντες τῆς εἰς Τεγέαν παρουσίας τοῦ Φι-
λίππου, τὸ μὲν πρῶτον ἠπόρουν τί δέον εἴη ποι-
εῖν· ἀγωνιῶντες δὲ μὴ δόξαιεν ἐθελοκακεῖν διὰ 3
τὰς προγεγενημένας περὶ αὐτοὺς ὑποψίας, ὥρμησαν
διὰ τῆς Ἀργείας εἰς τὴν Λακωνικήν, βουλόμενοι
συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Φίλιππον. παραγενόμενοι 4
δὲ πρὸς Γλύμπεις χωρίον, ὃ κεῖται περὶ τοὺς ὅρους
τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, πρὸς τοῦτο κατεστρα-
τοπέδευσαν ἀπείρως ἅμα καὶ ῥαθύμως· οὔτε γὰρ 5
τάφρον οὔτε χάρακα τῇ παρεμβολῇ περιέβαλον οὔτε
τόπον εὐφυῆ περιέβλεψαν, ἀλλὰ τῇ τῶν κατοικούν-
των τὸ χωρίον εὐνοίᾳ πιστεύοντες ἀκάκως πρὸ τοῦ
τείχους αὐτοῦ παρενέβαλον. ὁ δὲ Λυκοῦργος, προσ- 6

αγγελθείσης αὐτῷ τῆς τῶν Μεσσηνίων παρουσίας,
ἀναλαβὼν τοὺς μισθοφόρους καί τινας τῶν Λακε-
δαιμονίων προῆγε, καὶ συνάψας τοῖς τόποις ὑπὸ
τὴν ἑωθινὴν ἐπέθετο τῇ στρατοπεδείᾳ τολμηρῶς.
7 οἱ δὲ Μεσσήνιοι, τἄλλα πάντα κακῶς βουλευσάμε-
νοι, καὶ μάλιστα προελθεῖν ἐκ τῆς Τεγέας, μήτε
κατὰ τὸ πλῆθος ἀξιόχρεοι ὑπάρχοντες μήτε πιστεύ-
οντες ἐμπείροις, παρ' αὐτόν γε τὸν κίνδυνον κατὰ
τὴν ἐπίθεσιν ὅμως τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν πραγμάτων
8 ἔλαβον πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν· ἅμα γὰρ τῷ
συνιδεῖν ἐπιφαινομένους τοὺς πολεμίους ἀφέμενοι
9 πάντων σπουδῇ πρὸς τὸ χωρίον προσέφυγον. διό-
περ Λυκοῦργος τῶν μὲν ἵππων ἐγκρατὴς ἐγένετο
τῶν πλείστων καὶ τῆς ἀποσκευῆς, τῶν δ' ἀνδρῶν
ζωγρίᾳ μὲν οὐδενὸς ἐκυρίευσε, τῶν δ' ἱππέων ὀκτὼ
μόνον ἀπέκτεινε.

10 Μεσσήνιοι μὲν οὖν τοιαύτῃ περιπετείᾳ χρησά-
μενοι πάλιν δι' Ἄργους εἰς τὴν οἰκείαν ἀνεκομί-
11 σθησαν. ὁ δὲ Λυκοῦργος μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ γε-
γονότι, παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα περὶ
παρασκευὴν ἐγίγνετο καὶ συνήδρευε μετὰ τῶν φί-
λων, ὡς οὐκ ἐάσων τὸν Φίλιππον ἐπανελθεῖν ἐκ
12 τῆς χώρας ἄνευ κινδύνου καὶ συμπλοκῆς. ὁ δὲ βα-
σιλεὺς ἐκ τῆς Ἐλείας ἀναζεύξας προῆγε, πορθῶν
ἅμα τὴν χώραν, καὶ τεταρταῖος αὖθις εἰς τὰς Ἀμύ-
κλας κατῆρε παντὶ τῷ στρατεύματι περὶ μέσον ἡμέ-
21 ρας. Λυκοῦργος δὲ διαταξάμενος περὶ τοῦ μέλλον-
τος κινδύνου τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς φίλοις, αὐτὸς
μὲν ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως κατελάβετο τοὺς περὶ
τὸ Μενελάειον τόπους, ἔχων τοὺς πάντας οὐκ ἐλάτ-
2 τους δισχιλίων, τοῖς δ' ἐν τῇ πόλει συνέθετο προσ-
έχειν τὸν νοῦν, ἵν' ὅταν αὐτοῖς αἴρῃ τὸ σύνθημα,

σπουδῇ κατὰ πλείους τόπους ἐξαγαγόντες πρὸ τῆς
πόλεως τὴν δύναμιν ἐκτάττωσι, βλέπουσαν ἐπὶ τὸν
Εὐρώταν, καθ' ὃν ἐλάχιστον τόπον ἀπέχει τῆς πό-
λεως ὁ ποταμός. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Λυκοῦργον 3
καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐν τούτοις ἦν.

Ἵνα δὲ μὴ τῶν τόπων ἀγνοουμένων ἀνυπότακτα 4
καὶ κωφὰ γίγνηται τὰ λεγόμενα, συνυποδεικτέον ἂν
εἴη τὴν φύσιν καὶ τάξιν αὐτῶν, ὃ δὴ καὶ παρ' ὅλην 5
τὴν πραγματείαν πειρώμεθα ποιεῖν, συνάπτοντες καὶ
συνοικειοῦντες ἀεὶ τοὺς ἀγνοουμένους τῶν τόπων
τοῖς γνωριζομένοις καὶ παραδιδομένοις. ἐπεὶ γὰρ 6
τῶν κατὰ πόλεμον κινδύνων τοὺς πλείους καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν σφάλλουσιν αἱ τῶν τόπων
διαφοραί, βουλόμεθα δὲ πάντες οὐχ οὕτω τὸ γεγο-
νὸς ὡς τὸ πῶς ἐγένετο γιγνώσκειν, οὐ παρολιγω- 7
ρητέον τῆς τῶν τόπων ὑπογραφῆς ἐν οὐδ' ὁποίᾳ
μὲν τῶν πράξεων, ἥκιστα δ' ἐν ταῖς πολεμικαῖς,
οὐδ' ὀκνητέον ποτὲ μὲν λιμέσι καὶ πελάγεσι καὶ νή-
σοις συγχρῆσθαι σημείοις, ποτὲ δὲ πάλιν ἱεροῖς,
ὄρεσι, χώραις ἐπωνύμοις, τὸ δὲ τελευταῖον ταῖς ἐκ 8
τοῦ περιέχοντος διαφοραῖς, ἐπειδὴ κοινόταται πᾶσιν
ἀνθρώποις εἰσὶν αὗται· μόνως γὰρ οὕτω δυνατὸν 9
εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῶν ἀγνοουμένων τοὺς ἀκούον-
τας, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν. ἔστι δ' ἡ 10
τῶν τόπων φύσις τοιαύτη, ὑπὲρ ὧν νῦν δὴ ὁ λό-
γος. τῆς γὰρ Σπάρτης τῷ μὲν καθόλου σχήματι 22
περιφεροῦς ὑπαρχούσης καὶ κειμένης ἐν τόποις ἐπι-
πέδοις, κατὰ μέρος δὲ περιεχούσης ἐν αὑτῇ διαφό-
ρους ἀνωμάλους καὶ βουνώδεις τόπους, τοῦ δὲ πο- 2
ταμοῦ παραρρέοντος ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς
μερῶν, ὃς καλεῖται μὲν Εὐρώτας, γίγνεται δὲ τὸν
πλείω χρόνον ἄβατος διὰ τὸ μέγεθος, συμβαίνει τοὺς 3

βουνοὺς ἐφ' ὧν τὸ Μενελάειόν ἐστι πέραν μὲν εἶναι
τοῦ ποταμοῦ, κεῖσθαι δὲ τῆς πόλεως κατὰ χειμερι-
νὰς ἀνατολάς, ὄντας τραχεῖς καὶ δυσβάτους καὶ δια-
φερόντως ὑψηλούς, ἐπικεῖσθαι δὲ τῷ πρὸς τὴν πό-
4 λιν τοῦ ποταμοῦ διαστήματι κυρίως, δι' οὗ φέρε-
ται μὲν ὁ προειρημένος ποταμὸς παρ' αὐτὴν τὴν
τοῦ λόφου ῥίζαν, ἔστι δ' οὐ πλεῖον τὸ πᾶν διά-
5 στημα τριῶν ἡμισταδίων· δι' οὗ τὴν ἀνακομιδὴν
ἔδει ποιεῖσθαι κατ' ἀνάγκην τὸν Φίλιππον, ἐκ μὲν
εὐωνύμων ἔχοντα τὴν πόλιν καὶ τοὺς Λακεδαιμο-
νίους ἑτοίμους καὶ παρατεταγμένους, ἐκ δεξιῶν δὲ
τόν τε ποταμὸν καὶ τοὺς περὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπὶ
6 τῶν λόφων ἐφεστῶτας. ἐμεμηχάνηντο δέ τι πρὸς
τοῖς ὑπάρχουσι καὶ τοιοῦτον οἱ Λακεδαιμόνιοι· φρά-
ξαντες γὰρ τὸν ποταμὸν ἄνωθεν ἐπὶ τὸν μεταξὺ
τόπον τῆς πόλεως καὶ τῶν βουνῶν ἐφῆκαν, οὗ δια-
βρόχου γενηθέντος, οὐχ οἷον τοὺς ἵππους, ἀλλ'
7 οὐδ' ἂν τοὺς πεζοὺς δυνατὸν ἦν ἐμβαίνειν. διό-
περ ἀπελείπετο παρ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν ὑπὸ τοὺς
λόφους τὴν δύναμιν ἄγοντα δυσπαραβοηθήτους καὶ
μακροὺς αὐτοὺς ἐν πορείᾳ παραδιδόναι τοῖς πολε-
μίοις.

8 Εἰς ἃ βλέπων ὁ Φίλιππος, καὶ βουλευσάμενος
μετὰ τῶν φίλων, ἀναγκαιότατον ἔκρινε τῶν παρόν-
των τὸ τρέψασθαι πρώτους τοὺς περὶ τὸν Λυκοῦρ-
9 γον ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ Μενελάειον τόπων. ἀναλα-
βὼν οὖν τούς τε μισθοφόρους καὶ τοὺς πελταστάς,
ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, προῆγε διαβὰς
10 τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τοὺς λόφους. ὁ δὲ Λυκοῦρ-
γος, συνθεωρῶν τὴν ἐπίνοιαν τοῦ Φιλίππου, τοὺς
μὲν μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἡτοίμαζε καὶ παρεκά-
λει πρὸς τὸν κίνδυνον, τοῖς δὲ ἐν τῇ πόλει τὸ

σημεῖον ἀνέφηνεν. οὗ γενομένου παραυτίκα τοὺς 11
πολιτικούς, οἷς ἐπιμελὲς ἦν, ἐξῆγον κατὰ τὸ συντε-
ταγμένον πρὸ τοῦ τείχους, ποιοῦντες ἐπὶ τοῦ δε-
ξιοῦ κέρατος τοὺς ἱππεῖς. ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγί- 23
σας τοῖς περὶ τὸν Λυκοῦργον τὸ μὲν πρῶτον αὐ-
τοὺς ἐφῆκε τοὺς μισθοφόρους, ἐξ οὗ καὶ συνέβη 2
τὰς ἀρχὰς ἐπικυδεστέρως ἀγωνίζεσθαι τοὺς παρὰ
τῶν Λακεδαιμονίων, ἅτε καὶ τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ
τῶν τόπων αὐτοῖς οὐ μικρὰ συμβαλλομένων. ἐπεὶ 3
δὲ τοὺς μὲν πελταστὰς ὁ Φίλιππος ὑπέβαλε τοῖς
ἀγωνιζομένοις, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν, τοῖς δ'
Ἰλλυριοῖς ὑπεράρας ἐκ πλαγίων ἐποιεῖτο τὴν ἔφο-
δον, τότε συνέβη τοὺς μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου 4
μισθοφόρους ἐπαρθέντας τῇ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ πελ-
ταστῶν ἐφεδρείᾳ πολλαπλασίως ἐπιρρωσθῆναι πρὸς
τὸν κίνδυνον, τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Λυκούργου, κα-
ταπλαγέντας τὴν τῶν βαρέων ὅπλων ἔφοδον, ἐγ-
κλίναντας φυγεῖν. ἔπεσον μὲν οὖν αὐτῶν εἰς ἑκα- 5
τόν, ἑάλωσαν δὲ μικρῷ πλείους· οἱ δὲ λοιποὶ διέ-
φυγον εἰς τὴν πόλιν. ὁ δὲ Λυκοῦργος αὐτὸς ταῖς
ἀνοδίαις ὁρμήσας νύκτωρ μετ' ὀλίγων ἐποιήσατο
τὴν εἰς τὴν πόλιν πάροδον. Φίλιππος δὲ τοὺς 6
μὲν λόφους τοῖς Ἰλλυριοῖς κατελάβετο, τοὺς δ' εὐ-
ζώνους ἔχων καὶ πελταστὰς ἐπανήει πρὸς τὴν δύ-
ναμιν. Ἄρατος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἄγων 7
ἐκ τῶν Ἀμυκλῶν τὴν φάλαγγα, σύνεγγυς ἦν ἤδη τῆς
πόλεως. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διαβὰς τὸν ποταμὸν 8
ἐφήδρευε τοῖς εὐζώνοις καὶ πελτασταῖς, ἔτι δὲ τοῖς ἱπ-
πεῦσιν, ἕως τὰ βαρέα τῶν ὅπλων ὑπ' αὐτοὺς τοὺς βου-
νοὺς ἀσφαλῶς διήει τὰς δυσχωρίας. τῶν δ' ἐκ τῆς πό- 9
λεως ἐπιβαλομένων ἐγχειρεῖν τοῖς ἐφεδρεύουσι τῶν
ἱππέων, καὶ γενομένης συμπλοκῆς ὁλοσχερεστέρας,

10 καὶ τῶν πελταστῶν εὐψύχως ἀγωνισαμένων, καὶ περὶ
τοῦτον τὸν καιρὸν ὁ Φίλιππος ὁμολογούμενον προτέ-
ρημα ποιήσας, καὶ συνδιώξας τοὺς τῶν Λακεδαιμο-
νίων ἱππεῖς εἰς τὰς πύλας, μετὰ ταῦτα διαβὰς ἀσφα-
λῶς τὸν Εὐρώταν ἀπουράγει τοῖς αὑτοῦ φαλαγγίταις.
24 Ἤδη δὲ τῆς ὥρας συναγούσης, ἐπαναγκαζόμενος
αὐτοῦ στρατοπεδεύειν, περὶ τὴν ἐκ τῶν στενῶν ἔξο-
2 δον ἐχρήσατο στρατοπεδείᾳ, κατὰ σύμπτωμα τῶν
ἡγεμόνων περιβαλομένων τοιοῦτον τόπον οἷον
οὐκ ἂν ἄλλον τις εὕροι βουλόμενος εἰς τὴν χώραν
τῆς Λακωνικῆς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ποιεῖσθαι τὴν
3 εἰσβολήν. ἔστι γὰρ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν προειρημέ-
νων στενῶν, ὅταν ἀπὸ τῆς Τεγέας ἢ καθόλου τῆς
μεσογείου παραγιγνόμενος ἐγγίζῃ τις τῇ Λακεδαί-
μονι, τόπος ἀπέχων μὲν τῆς πόλεως δύο μάλιστα
4 σταδίους, ἐπ' αὐτοῦ δὲ κείμενος τοῦ ποταμοῦ. τού-
του δὲ συμβαίνει τὴν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν
ποταμὸν βλέπουσαν πλευρὰν περιέχεσθαι πᾶσαν
ἀπορρῶγι μεγάλῃ καὶ παντελῶς ἀπροσίτῳ· τὸ δ'
ἐπὶ τοῖς κρημνοῖς τούτοις χωρίον ἐπίπεδόν ἐστι καὶ
γεῶδες καὶ κάθυδρον, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὰς εἰσα-
γωγὰς καὶ τὰς ἐξαγωγὰς τῶν δυνάμεων εὐφυῶς
5 κείμενον, ὥστε τὸν στρατοπεδεύσαντα ἐν αὐτῷ καὶ
κατασχόντα τὸν ὑπερκείμενον λόφον δοκεῖν μὲν
ἐν ἀσφαλεῖ στρατοπεδεύειν διὰ τὴν παράθεσιν τῆς
πόλεως, στρατοπεδεύειν δὲ ἐν καλλίστῳ, κρατοῦντα
6 τῆς εἰσόδου καὶ τῆς διόδου τῶν στενῶν. πλὴν ὅ γε
Φίλιππος, καταστρατοπεδεύσας ἐν τούτῳ μετ' ἀσφα-
λείας, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τὴν μὲν ἀποσκευὴν
προαπέστειλε, τὴν δὲ δύναμιν ἐξέταξεν ἐν τοῖς ἐπι-
7 πέδοις εὐσύνοπτον τοῖς ἐκ τῆς πόλεως. χρόνον
μὲν οὖν τινα βραχὺν ἔμεινε, μετὰ δὲ ταῦτα κλίνας

ἐπὶ κέρας ἦγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τε-
γέαν. συνάψας δὲ τοῖς τόποις ἐν οἷς Ἀντίγο- 8
νος καὶ Κλεομένης συνεστήσαντο τὸν κίνδυνον,
αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. τῇ δ' ἑξῆς θεασάμενος 9
τοὺς τόπους, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς ἐφ' ἑκατέρου τῶν
λόφων, ὧν ὁ μὲν Ὄλυμπος, ὁ δ' Εὔας καλεῖται,
μετὰ ταῦτα προῆγε, στερροποιησάμενος τὴν οὐρα-
γίαν. ἀφικόμενος δ' εἰς Τεγέαν καὶ λαφυροπωλή- 10
σας πᾶσαν τὴν λείαν, καὶ μετὰ ταῦτα ποιησάμενος δι'
Ἄργους τὴν πορείαν, ἧκε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κό- 11
ρινθον. παρόντων δὲ καὶ πρεσβευτῶν παρά τε Ῥο-
δίων καὶ Χίων περὶ διαλύσεως τοῦ πολέμου, χρημα-
τίσας τούτοις καὶ συνυποκριθεὶς καὶ φήσας ἕτοιμος
εἶναι διαλύεσθαι καὶ νῦν καὶ πάλαι πρὸς Αἰτωλούς,
τούτους μὲν ἐξέπεμπε, διαλέγεσθαι κελεύσας καὶ
τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῆς διαλύσεως, αὐτὸς δὲ κατα- 12
βὰς εἰς τὸ Λέχαιον ἐγίγνετο περὶ πλοῦν, ἔχων τινὰς
πράξεις ὁλοσχερεστέρας ἐν τοῖς περὶ Φωκίδα τόποις.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Λεόν- 25
τιον καὶ Μεγαλέαν καὶ Πτολεμαῖον, ἔτι πεπει-
σμένοι καταπλήξεσθαι τὸν Φίλιππον καὶ λύσειν τῷ
τοιούτῳ τρόπῳ τὰς προγεγενημένας ἁμαρτίας, ἐνέ-
βαλον λόγους εἴς τε τοὺς πελταστὰς καὶ τοὺς ἐκ
τοῦ λεγομένου παρὰ τοῖς Μακεδόσιν ἀγήματος ὅτι 2
κινδυνεύουσι μὲν ὑπὲρ πάντων, γίγνεται δ' αὐτοῖς
οὐδὲν τῶν δικαίων οὐδὲ κομίζονται τὰς λείας τὰς
γιγνομένας αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐθισμῶν. δι' ὧν παρώ- 3
ξυναν τοὺς νεανίσκους συστραφέντας ἐγχειρῆσαι
διαρπάζειν μὲν τὰς τῶν ἐπιφανεστάτων φίλων κα-
ταλύσεις, ἐκβάλλειν δὲ τὰς θύρας καὶ κατακόπτειν
τὸν κέραμον τῆς τοῦ βασιλέως αὐλῆς. τούτων δὲ 4
συμβαινόντων, καὶ τῆς πόλεως ὅλης ἐν θορύβῳ καὶ

ταραχῇ καθεστώσης, ἀκούσας ὁ Φίλιππος, ἧκε μετὰ
5 σπουδῆς ἐκ τοῦ Λεχαίου θέων εἰς τὴν πόλιν. καὶ
συναγαγὼν εἰς τὸ θέατρον τοὺς Μακεδόνας τὰ
μὲν παρεκάλει, τὰ δ' ἐπέπληττε πᾶσιν ἐπὶ τοῖς πε-
6 πραγμένοις. θορύβου δ' ὄντος καὶ πολλῆς ἀκρι-
σίας, καὶ τῶν μὲν οἰομένων δεῖν ἄγειν καὶ βάλλειν
τοὺς αἰτίους, τῶν δὲ διαλύεσθαι καὶ μηδενὶ μνη-
7 σικακεῖν, τότε μὲν ὑποκριθεὶς ὡς πεπεισμένος καὶ
παρακαλέσας πάντας ἐπανῆλθε, σαφῶς μὲν εἰδὼς
τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς κινήσεως γεγονότας, οὐ προσποι-
ηθεὶς δὲ διὰ τὸν καιρόν.

26 Μετὰ δὲ τὴν ταραχὴν ταύτην αἱ μὲν ἐν τῇ Φω-
κίδι προφανεῖσαι πράξεις ἐμποδισμούς τινας ἔσχον·
2 οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, ἀπεγνωκότες τὰς ἐν αὐ-
τοῖς ἐλπίδας διὰ τὸ μηδὲν σφίσι προχωρεῖν τῶν
ἐπινοουμένων, κατέφευγον ἐπὶ τὸν Ἀπελλῆν, καὶ
διαπεμπόμενοι συνεχῶς ἐκάλουν αὐτὸν ἐκ τῆς Χαλ-
κίδος, ἀπολογιζόμενοι τὴν περὶ σφᾶς ἀπορίαν καὶ
3 δυσχρηστίαν ἐκ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα διαφορᾶς. συν-
έβαινε δὲ τὸν Ἀπελλῆν πεποιῆσθαι τὴν ἐν τῇ Χαλ-
κίδι διατριβὴν ἐξουσιαστικώτερον τοῦ καθήκοντος
4 αὐτῷ· τὸν μὲν γὰρ βασιλέα, νέον ἔτι καὶ τὸ πλεῖον
ὑφ' αὑτὸν ὄντα καὶ μηδενὸς κύριον ἀπεδείκνυε, τὸν
δὲ τῶν πραγμάτων χειρισμὸν καὶ τὴν τῶν ὅλων
5 ἐξουσίαν εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆγε. διόπερ οἵ τε ἀπὸ Μα-
κεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπιστάται καὶ χειρισταὶ τὴν
ἀναφορὰν ἐποιοῦντο πρὸς ἐκεῖνον, αἵ τε κατὰ τὴν
Ἑλλάδα πόλεις ἐν τοῖς ψηφίσμασι καὶ τιμαῖς καὶ δω-
ρεαῖς ἐπὶ βραχὺ μὲν ἐμνημόνευον τοῦ βασιλέως, τὸ
6 δ' ὅλον αὐτοῖς ἦν καὶ τὸ πᾶν Ἀπελλῆς. ἐφ' οἷς ὁ
Φίλιππος πυνθανόμενος πάλαι μὲν ἐσχετλίαζε καὶ
δυσχερῶς ἔφερε τὸ γιγνόμενον, ἅτε καὶ παρὰ πλευ-

ρὰν ὄντος Ἀράτου καὶ πραγματικῶς ἐξεργαζομένου
τὴν ὑπόθεσιν· ἀλλ' ἐκαρτέρει καὶ πᾶσιν ἄδηλος ἦν
ἐπὶ τί φέρεται καὶ ἐπὶ ποίας ὑπάρχει γνώμης. ὁ δ' 7
Ἀπελλῆς, ἀγνοῶν τὰ κατ' αὐτόν, πεπεισμένος δέ,
ἂν εἰς ὄψιν ἔλθῃ τῷ Φιλίππῳ, πάντα κατὰ τὴν ἑαυ-
τοῦ γνώμην διοικήσειν, ὥρμησε τοῖς περὶ τὸν Λε-
όντιον ἐπικουρήσων ἐκ τῆς Χαλκίδος. παραγενο- 8
μένου δὲ εἰς τὴν Κόρινθον αὐτοῦ, μεγάλην σπουδὴν
ἐποιοῦντο καὶ παρώξυνον τοὺς νέους εἰς τὴν ἀπάν-
τησιν οἱ περὶ τὸν Λεόντιον καὶ Πτολεμαῖον καὶ Με-
γαλέαν, ὄντες ἡγεμόνες τῶν τε πελταστῶν καὶ τῶν
ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων συστημάτων. γενομέ- 9
νης δὲ τῆς εἰσόδου τραγικῆς διὰ τὸ πλῆθος τῶν
ἀπαντησάντων ἡγεμόνων καὶ στρατιωτῶν, ἧκε πρὸς
τὴν αὐλὴν ὁ προειρημένος εὐθέως ἐκ πορείας. βου- 10
λομένου δ' αὐτοῦ κατὰ τὴν προγεγενημένην συνή-
θειαν εἰσιέναι, παρακατέσχε τις τῶν ῥαβδούχων
κατὰ τὸ συντεταγμένον, φήσας οὐκ εὐκαίρως ἔχειν
τὸν βασιλέα. ξενισθεὶς δὲ καὶ διαπορήσας ἐπὶ πο- 11
λὺν χρόνον διὰ τὸ παράδοξον ὁ μὲν Ἀπελλῆς ἐπα-
νῆγε διατετραμμένος, οἱ δὲ λοιποὶ παραχρῆμα πάν-
τες ἀπέρρεον ἀπ' αὐτοῦ προφανῶς, ὥστε τὸ τελευ-
ταῖον μόνον μετὰ τῶν ἰδίων παίδων εἰσελθεῖν εἰς
τὴν αὑτοῦ κατάλυσιν. βραχεῖς γὰρ δὴ πάνυ και- 12
ροὶ πάντας μὲν ἀνθρώπους ὡς ἐπίπαν ὑψοῦσι καὶ
πάλιν ταπεινοῦσι, μάλιστα δὲ τοὺς ἐν τοῖς βασι-
λείοις. ὄντως γάρ εἰσιν οὗτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ 13
τῶν ἀβακίων ψήφοις· ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τοῦ
ψηφίζοντος βούλησιν ἄρτι χαλκοῦν καὶ παραυτίκα
τάλαντον ἰσχύουσιν, οἵ τε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ
τοῦ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παρὰ πόδας ἐλε-
εινοὶ γίγνονται. ὁ δὲ Μεγαλέας, ὁρῶν παρὰ δόξαν 14

ἐκβαίνουσαν αὐτοῖς τὴν ἐπικουρίαν τὴν κατὰ τὸν
Ἀπελλῆν, φόβου πλήρης ἦν καὶ περὶ δρασμὸν ἐγέ-
15 νετο. ὁ δ' Ἀπελλῆς ἐπὶ μὲν τὰς συνουσίας καὶ
τοιαῦτα τῶν τιμῶν παρελαμβάνετο, τῶν δὲ διαβου-
λίων καὶ τῆς μεθ' ἡμέραν συμπεριφορᾶς οὐ με-
16 τεῖχε. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς κατὰ
τὴν Φωκίδα πράξεις πάλιν ἐκ τοῦ Λεχαίου ποιού-
μενος τὸν πλοῦν ἐπεσπάσατο τὸν Ἀπελλῆν. δια-
πεσούσης δ' αὐτῷ τῆς ἐπιβολῆς, οὗτος μὲν αὖθις
27 ἐξ Ἐλατείας ἀνέστρεφε, κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦ-
τον ὁ Μεγαλέας εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπεχώρησε, κατα-
λιπὼν τὸν Λεόντιον ἐγγυητὴν τῶν εἴκοσι ταλάν-
2 των. τῶν δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις στρατηγῶν οὐ προσ-
3 δεξαμένων αὐτόν, μετῆλθε πάλιν εἰς τὰς Θήβας. ὁ
δὲ βασιλεὺς ἀναχθεὶς ἐκ τῶν κατὰ Κίρραν τόπων
κατέπλευσε μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν εἰς τὸν τῶν Σι-
κυωνίων λιμένα, κἀκεῖθεν ἀναβὰς εἰς τὴν πόλιν
τοὺς μὲν ἄρχοντας παρῃτήσατο, τὸν δὲ Ἄρατον
καταλύσας μετὰ τούτου τὴν πᾶσαν ἐποιεῖτο δια-
γωγήν, τῷ δ' Ἀπελλῇ συνέταξε πλεῖν εἰς Κόρινθον.
4 προσπεσόντων δὲ τῶν κατὰ τὸν Μεγαλέαν αὐτῷ,
τοὺς μὲν πελταστάς, ὧν ἡγεῖτο Λεόντιος, εἰς τὴν
Τριφυλίαν ἐξαπέστειλε μετὰ Ταυρίωνος, ὥς τινος
χρείας κατεπειγούσης, τούτων δὲ ἀφορμησάντων,
ἀπαγαγεῖν ἐκέλευσε τὸν Λεόντιον πρὸς τὴν ἀναδο-
5 χήν. συνέντες δ' οἱ πελτασταὶ τὸ γεγονός, δια-
πεμψαμένου τινὰ πρὸς αὐτοὺς τοῦ Λεοντίου, πρε-
σβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα, παρακαλοῦν-
τες, εἰ μὲν πρὸς ἄλλο τι πεποίηται τὴν ἀπαγωγὴν
τοῦ Λεοντίου, μὴ χωρὶς αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ
6 τῶν ἐγκαλουμένων κρίσιν, εἰ δὲ μή, ὅτι νομιοῦσι
μεγαλείως παρολιγωρεῖσθαι καὶ καταγιγνώσκεσθαι

πάντες· εἶχον γὰρ ἀεὶ τὴν τοιαύτην ἰσηγορίαν Μα-
κεδόνες πρὸς τοὺς βασιλεῖς· εἰ δὲ πρὸς τὴν ἐγγύην 7
τοῦ Μεγαλέου, διότι τὰ χρήματα κατὰ κοινὸν εἰσε-
νέγκαντες ἐκτίσουσιν αὐτοί. τὸν μὲν οὖν Λεόντιον 8
ὁ βασιλεὺς παροξυνθεὶς θᾶττον ἢ προέθετο διὰ τὴν
τῶν πελταστῶν φιλοτιμίαν ἐπανείλετο. οἱ δὲ παρὰ 28
τῶν Ῥοδίων καὶ Χίων πρέσβεις ἐπανῆκον ἐκ τῆς
Αἰτωλίας, ἀνοχάς τε πεποιημένοι τριακονθημέρους
καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἑτοίμους φάσκοντες εἶναι
τοὺς Αἰτωλούς, καὶ τεταγμένοι ῥητὴν ἡμέραν, εἰς 2
ἣν ἠξίουν τὸν Φίλιππον ἀπαντῆσαι πρὸς τὸ Ῥίον,
ὑπισχνούμενοι πάντα ποιήσειν τοὺς Αἰτωλοὺς ἐφ'
ᾧ συνθέσθαι τὴν εἰρήνην. ὁ δὲ Φίλιππος, δεξά- 3
μενος τὰς ἀνοχάς, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε, δια-
σαφῶν πέμπειν εἰς Πάτρας τοὺς συνεδρεύσοντας καὶ
βουλευσομένους ὑπὲρ τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύ-
σεως, αὐτὸς δ' ἐκ τοῦ Λεχαίου κατέπλευσε δευτε-
ραῖος εἰς τὰς Πάτρας. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον 4
ἐπιστολαί τινες ἀνεπέμφθησαν πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν
κατὰ τὴν Φωκίδα τόπων, παρὰ τοῦ Μεγαλέα δια-
πεμπόμεναι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, ἐν αἷς ἦν παρά-
κλησίς τε τῶν Αἰτωλῶν θαρρεῖν καὶ μένειν ἐν τῷ
πολέμῳ, διότι τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον ἔξω τελέως
ἐστὶ διὰ τὴν ἀχορηγησίαν· πρὸς δὲ τούτοις κατη-
γορίαι τινὲς τοῦ βασιλέως καὶ λοιδορίαι φιλαπεχθεῖς
ἦσαν. ἀναγνοὺς δὲ ταύτας, καὶ νομίσας πάντων 5
τῶν κακῶν ἀρχηγὸν εἶναι τὸν Ἀπελλῆν, τοῦτον μὲν
εὐθέως φυλακὴν περιστήσας ἐξαπέστειλε μετὰ σπου-
δῆς εἰς τὴν Κόρινθον, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐ-
τοῦ καὶ τὸν ἐρώμενον, ἐπὶ δὲ τὸν Μεγαλέαν εἰς 6
τὰς Θήβας Ἀλέξανδρον ἔπεμψε, προστάξας ἄγειν αὐ-
τὸν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς πρὸς τὴν ἐγγύην. τοῦ δ' Ἀλεξάν-

δρου τὸ προσταχθὲν ποιήσαντος, οὐχ ὑπέμεινε τὴν πρᾶ-
8 *ξιν ὁ Μεγαλέας, ἀλλ' αὐτῷ προσήνεγκε τὰς χεῖρας. περὶ*
δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας συνέβη καὶ τὸν Ἀπελλῆν μεταλλά-
ξαι τὸν βίον, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἐρώμενον.
9 *Οὗτοι μὲν οὖν τῆς ἁρμοζούσης τυχόντες κατα-*
στροφῆς ἐξέλιπον τὸν βίον, καὶ μάλιστα διὰ τὴν
29 *εἰς Ἄρατον γενομένην ἐξ αὐτῶν ἀσέλγειαν· οἱ δ'*
Αἰτωλοὶ τὰ μὲν ἔσπευδον ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην,
πιεζόμενοι τῷ πολέμῳ, καὶ παρὰ δόξαν αὐτοῖς προ-
2 *χωρούντων τῶν πραγμάτων· ἐλπίσαντες γὰρ ὡς παι-*
δίῳ νηπίῳ χρήσασθαι τῷ Φιλίππῳ διά τε τὴν ἡλικίαν
καὶ τὴν ἀπειρίαν, τὸν μὲν Φίλιππον εὗρον τέλειον
ἄνδρα καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ κατὰ τὰς πράξεις,
αὐτοὶ δὲ ἐφάνησαν εὐκαταφρόνητοι καὶ παιδαριώ-
δεις ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου πράγ-
3 *μασιν· ἅμα δὲ προσπιπτούσης αὐτοῖς τῆς τε περὶ*
τοὺς πελταστὰς γενομένης ταραχῆς καὶ τῆς τῶν
περὶ τὸν Ἀπελλῆν καὶ Λεόντιον ἀπωλείας ἐλπίσαντες
μέγα τι καὶ δυσχερὲς κίνημα περὶ τὴν αὐλὴν εἶναι,
παρεῖλκον ὑπερτιθέμενοι τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον ταχθεῖσαν
4 *ἡμέραν. ὁ δὲ Φίλιππος, ἀσμένως ἐπιλαβόμενος τῆς*
προφάσεως ταύτης διὰ τὸ θαρρεῖν ἐπὶ τῷ πολέμῳ,
καὶ προδιειληφὼς ἀποτρίβεσθαι τὰς διαλύσεις, τότε
παρακαλέσας τοὺς ἀπηντηκότας τῶν συμμάχων οὐ τὰ
πρὸς διαλύσεις πράττειν, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον,
5 *ἀναχθεὶς αὖθις ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. καὶ*
τοὺς μὲν Μακεδόνας διὰ Θετταλίας ἀπέλυσε πάντας
εἰς τὴν οἰκείαν παραχειμάσοντας, αὐτὸς δ' ἀναχθεὶς
ἐκ Κεγχρεῶν, καὶ παρὰ τὴν Ἀττικὴν κομισθεὶς δι'
6 *Εὐρίπου, κατέπλευσεν εἰς Δημητριάδα· κἀκεῖ Πτο-*
λεμαῖον, ὃς ἦν ἔτι λοιπὸς τῆς τῶν περὶ τὸν Λεόν-
τιον ἑταιρείας, κρίνας ἐν τοῖς Μακεδόσιν ἀπέκτεινε.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἀννίβας μὲν εἰς
Ἰταλίαν ἐμβεβληκὼς ἀντεστρατοπέδευε ταῖς τῶν Ῥω-
μαίων δυνάμεσι περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποτα-
μόν, Ἀντίοχος δὲ τὰ πλεῖστα μέρη Κοίλης Συρίας 8
κατεστραμμένος αὖθις εἰς παραχειμασίαν ἀνέλυσε,
Λυκοῦργος δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων εἰς
Αἰτωλίαν ἔφυγε, καταπλαγεὶς τοὺς ἐφόρους. οἱ γὰρ 9
ἔφοροι, προσπεσούσης αὐτοῖς ψευδοῦς διαβολῆς, ὡς
μέλλοντος αὐτοῦ νεωτερίζειν, ἀθροίσαντες τοὺς νέ-
ους νυκτὸς ἦλθον ἐπὶ τὴν οἰκίαν· ὁ δὲ προαισθό-
μενος ἐξεχώρησε μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν.

Τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπιγενομένου, καὶ Φιλίππου 30
μὲν τοῦ βασιλέως εἰς Μακεδονίαν ἀπηλλαγμένου,
τοῦ δ' Ἐπηράτου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν κα-
ταπεφρονημένου μὲν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νεανίσκων,
κατεγνωσμένου δὲ τελέως ὑπὸ τῶν μισθοφόρων,
οὔτ' ἐπειθάρχει τοῖς παραγγελλομένοις οὐδεὶς οὔτ'
ἦν ἕτοιμον οὐδὲν πρὸς τὴν τῆς χώρας βοήθειαν.
εἰς ἃ βλέψας Πυρρίας ὁ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπε- 2
σταλμένος στρατηγὸς τοῖς Ἠλείοις, ἔχων Αἰτωλῶν
εἰς χιλίους καὶ τριακοσίους καὶ τοὺς τῶν Ἠλείων
μισθοφόρους, ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς πεζοὺς μὲν
εἰς χιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους, ὥστ' εἶναι τοὺς
πάντας εἰς τρισχιλίους, οὐ μόνον τὴν τῶν Δυμαίων 3
καὶ Φαραιέων συνεχῶς ἐπόρθει χώραν, ἀλλὰ καὶ
τὴν τῶν Πατρέων. τὸ δὲ τελευταῖον ἐπὶ τὸ Πα- 4
ναχαϊκὸν ὄρος καλούμενον ἐπιστρατοπεδεύσας, τὸ
κείμενον ὑπὲρ τῆς τῶν Πατρέων πόλεως, ἐδῄ-
ου πᾶσαν τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον καὶ τὴν ἐπὶ Αἴγιον κε-
κλιμένην χώραν. λοιπὸν αἱ μὲν πόλεις κακοπα- 5
θοῦσαι καὶ μὴ τυγχάνουσαι βοηθείας δυσχε-
ρῶς εἶχον πρὸς τὰς εἰσφοράς, οἱ δὲ στρατιῶται,

τῶν ὀψωνίων παρελκομένων καὶ καθυστερούντων,
6 τὸ παραπλήσιον ἐποίουν περὶ τὰς βοηθείας· ἐξ ἀμ-
φοῖν δὲ τῆς τοιαύτης ἀνταποδόσεως γιγνομένης, ἐπὶ
τὸ χεῖρον προύβαινε τὰ πράγματα καὶ τέλος διε-
λύθη τὸ ξενικόν. πάντα δὲ ταῦτα συνέβαινε γίγνε-
7 σθαι διὰ τὴν τοῦ προεστῶτος ἀδυναμίαν. ἐν τοι-
αύτῃ δ᾽ ὄντων διαθέσει τῶν κατὰ τοὺς Ἀχαιούς, καὶ
τῶν χρόνων ἤδη καθηκόντων, Ἐπήρατος μὲν ἀπε-
τίθετο τὴν ἀρχήν, οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ τῆς θερείας ἐναρ-
χομένης στρατηγὸν αὐτῶν Ἄρατον κατέστησαν τὸν
πρεσβύτερον.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐν τούτοις
8 ἦν. ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ κατά τε τὴν τῶν χρόνων δι-
αίρεσιν καὶ κατὰ τὴν τῶν πράξεων περιγραφὴν
ἁρμόζοντα τόπον εἰλήφαμεν, μεταβάντες ἐπὶ τὰς
κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν
ὀλυμπιάδα τοῖς προειρημένοις ἐπιτελεσθείσας αὖ-
31 θις ὑπὲρ ἐκείνων ποιησόμεθα τὴν ἐξήγησιν, καὶ
πρῶτον ἐπιχειρήσομεν δηλοῦν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
πρόθεσιν τὸν ὑπὲρ Κοίλης Συρίας Ἀντιόχῳ καὶ
2 Πτολεμαίῳ συστάντα πόλεμον, σαφῶς μὲν γιγνώ-
σκοντες ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, εἰς ὃν ἐλή-
ξαμεν τῶν Ἑλληνικῶν, ὅσον οὔπω κρίνεσθαι συν-
έβαινε καὶ πέρας λαμβάνειν αὐτόν, αἱρούμενοι δὲ
τὴν τοιαύτην ἐπίστασιν καὶ διαίρεσιν τῆς ἐνεστώ-
3 σης διηγήσεως. τοῦ μὲν γὰρ μὴ τῆς τῶν κατὰ μέ-
ρος καιρῶν ἀκριβείας διαμαρτάνειν τοὺς ἀκούον-
τας ἱκανὴν τοῖς φιλομαθοῦσι πεπείσμεθα παρα-
σκευάζειν ἐμπειρίαν ἐκ τοῦ τὰς ἑκάστων ἀρχὰς καὶ
συντελείας παρυπομιμνήσκειν, καθ᾽ ὁποίους ἐγί-
γνοντο καιροὺς τῆς ὑποκειμένης ὀλυμπιάδος καὶ
4 τῶν Ἑλληνικῶν πράξεων· τὸ δ᾽ εὐπαρακολούθη-

τον καὶ σαφῆ γίγνεσθαι τὴν διήγησιν οὐδὲν ἀναγ-
καιότερον ἐπὶ ταύτης τῆς ὀλυμπιάδος ἡγούμεθα
εἶναι τοῦ μὴ συμπλέκειν ἀλλήλαις τὰς πράξεις, ἀλλὰ
χωρίζειν καὶ διαιρεῖν αὐτὰς καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατόν,
μέχρι ἂν ἐπὶ τὰς ἑξῆς ὀλυμπιάδας ἐλθόντες κατ' ἔτος 5
ἀρξώμεθα γράφειν τὰς κατάλληλα γενομένας πρά-
ξεις. ἐπεὶ γὰρ οὐ τινά, τὰ δὲ παρὰ πᾶσι γε- 6
γονότα γράφειν προῃρήμεθα, καὶ σχεδὸν ὡς εἰ-
πεῖν μεγίστῃ τῶν προγεγονότων ἐπιβολῇ κεχρή-
μεθα τῆς ἱστορίας, καθάπερ καὶ πρότερόν που δε-
δηλώκαμεν, δέον ἂν εἴη μεγίστην ἡμᾶς ποιεῖσθαι 7
πρόνοιαν καὶ τοῦ χειρισμοῦ καὶ τῆς οἰκονομίας, ἵνα
καὶ κατὰ μέρος καὶ καθόλου σαφὲς τὸ σύνταγμα
γίγνηται τῆς πραγματείας. διὸ καὶ νῦν βραχὺ προσ- 8
αναδραμόντες περὶ τῆς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου
βασιλείας πειρασόμεθα λαμβάνειν ἀρχὰς ὁμολογου-
μένας καὶ γνωριζομένας περὶ τῶν λέγεσθαι μελλόν-
των, ὅπερ ἐστὶ πάντων ἀναγκαιότατον. οἱ μὲν γὰρ 32
ἀρχαῖοι τὴν ἀρχὴν ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι φάσκον-
τες μεγίστην παρῄνουν ποιεῖσθαι σπουδὴν ἐν ἑκά-
στοις ὑπὲρ τοῦ καλῶς ἄρξασθαι· δοκοῦντες δὲ λέ- 2
γειν ὑπερβολικῶς ἐλλιπέστερόν μοι φαίνονται τῆς
ἀληθείας εἰρηκέναι. θαρρῶν ἄν τις εἴποι οὐχ ἥμισυ
τὴν ἀρχὴν εἶναι τοῦ παντός, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τέ-
λος διατείνειν. πῶς γὰρ ἄρξασθαί τινος καλῶς 3
οἷόν τε μὴ προσπεριλαβόντα τῷ νῷ τὴν συντέλειαν
τῆς ἐπιβολῆς μηδὲ γιγνώσκοντα ποῦ καὶ πρὸς τί καὶ
τίνος χάριν ἐπιβάλλεται τοῦτο ποιεῖν; πῶς δὲ πάλιν 4
οἷόν τε συγκεφαλαιώσασθαι πράγματα δεόντως μὴ
συναναφέροντα τὴν ἀρχὴν πόθεν ἢ πῶς ἢ διὰ τί
πρὸς τὰς ἐνεστώσας ἀφῖκται πράξεις; διόπερ οὐχ
ἕως τοῦ μέσου νομίζοντας διατείνειν τὰς ἀρχάς, ἀλλ' 5

ἕως τοῦ τέλους, πλείστην περὶ ταύτας ποιητέον
σπουδὴν καὶ τοὺς λέγοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας περὶ
τῶν ὅλων. ὃ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς πειρασόμεθα ποιεῖν.
33 Καίτοι γ' οὐκ ἀγνοῶ διότι καὶ πλείους ἕτε-
ροι τῶν συγγραφέων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ προεῖνται φω-
νήν, φάσκοντες τὰ καθόλου γράφειν καὶ μεγίστην
2 τῶν προγεγονότων ἐπιβεβλῆσθαι πραγματείαν· περὶ
ὧν ἐγώ, παραιτησάμενος Ἔφορον τὸν πρῶτον καὶ
μόνον ἐπιβεβλημένον τὰ καθόλου γράφειν, τὸ μὲν
πλείω λέγειν ἢ μνημονεύειν τινὸς τῶν ἄλλων ἐπ'
3 ὀνόματος παρήσω, μέχρι δὲ τούτου μνησθήσομαι,
διότι τῶν καθ' ἡμᾶς τινες γραφόντων ἱστορίαν ἐν
τρισὶν ἢ τέτταρσιν ἐξηγησάμενοι σελίσιν ἡμῖν τὸν
Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πόλεμον φασὶ τὰ κα-
4 θόλου γράφειν. καίτοι διότι πλεῖσται μὲν καὶ μέ-
γισται τότε περί τε τὴν Ἰβηρίαν καὶ Λιβύην, ἔτι
δὲ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἐπετελέσθησαν πρά-
ξεις, ἐπιφανέστατος δὲ καὶ πολυχρονιώτατος ὁ κατ'
Ἀννίβαν πόλεμος γέγονε πλὴν τοῦ περὶ Σικελίαν,
πάντες δὲ ἠναγκάσθημεν πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπειν
διὰ τὸ μέγεθος, δεδιότες τὴν συντέλειαν τῶν ἀπο-
βησομένων, τίς οὕτως ἐστὶν ἀδαὴς ὃς οὐκ οἶδεν;
5 ἀλλ' ἔνιοι τῶν πραγματευομένων, οὐδ' ἐφ' ὅσον οἱ
τὰ κατὰ καιροὺς ἐν ταῖς χρονογραφίαις ὑπομνημα-
τιζόμενοι πολιτικῶς εἰς τοὺς τοίχους, οὐδ' ἐπὶ το-
σοῦτον μνησθέντες, πάσας φασὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλ-
6 λάδα καὶ βάρβαρον περιειληφέναι πράξεις. τούτου
δ' ἐστὶν αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν τῷ λόγῳ τῶν μεγίστων
ἔργων ἀντιποιήσασθαι τελέως ἐστὶ ῥᾴδιον, τὸ δὲ
τοῖς πράγμασιν ἐφικέσθαι τινὸς τῶν καλῶν οὐκ εὐ-
7 μαρές. διὸ καὶ τὸ μὲν ἐν μέσῳ κεῖται καὶ πᾶσι κοι-
νὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς μόνον τολμᾶν δυναμένοις

ὑπάρχει, τὸ δὲ καὶ λίαν ἐστὶ σπάνιον καὶ σπανί-
οις συνεξέδραμε κατὰ τὸν βίον. ταῦτα μὲν οὖν 8
προήχθην εἰπεῖν χάριν τῆς ἀλαζονείας τῶν ὑπερη-
φανούντων ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἰδίας πραγματείας· ἐπὶ
δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπάνειμι τῆς ἐμαυτοῦ προθέσεως.
Ὡς γὰρ θᾶττον Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπά- 34
τωρ, μεταλλάξαντος τοῦ πατρός, ἐπανελόμενος τὸν
ἀδελφὸν Μάγαν καὶ τοὺς τούτῳ συνεργοῦντας πα-
ρέλαβε τὴν τῆς Αἰγύπτου δυναστείαν, νομίσας τῶν 2
μὲν οἰκείων φόβων ἀπολελύσθαι δι' αὑτοῦ καὶ διὰ
τῆς προειρημένης πράξεως, τῶν δ' ἐκτὸς κινδύνων
ἀπηλλάχθαι διὰ τὴν τύχην, Ἀντιγόνου μὲν καὶ Σε-
λεύκου μετηλλαχότων, Ἀντιόχου δὲ καὶ Φιλίππου
τῶν διαδεδεγμένων τὰς ἀρχὰς παντάπασι νέων καὶ
μόνον οὐ παίδων ὑπαρχόντων, καταπιστεύσας διὰ 3
ταῦτα τοῖς παροῦσι καιροῖς, πανηγυρικώτερον διῆγε
τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ἀνεπίστατον μὲν καὶ δυσέντευ- 4
κτον αὑτὸν παρασκευάζων τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν καὶ
τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον χειρίζουσιν,
ὀλίγωρον δὲ καὶ ῥᾴθυμον ὑποδεικνύων τοῖς ἐπὶ τῶν
ἔξω πραγμάτων διατεταγμένοις, ὑπὲρ ὧν οἱ πρό- 5
τερον οὐκ ἐλάττω, μείζω δ' ἐποιοῦντο σπουδὴν ἢ
περὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον δυναστείας. τοι- 6
γαροῦν ἐπέκειντο μὲν τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσι
καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, Κοίλης Συρίας
καὶ Κύπρου κυριεύοντες· παρέκειντο δὲ τοῖς κατὰ 7
τὴν Ἀσίαν δυνάσταις, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς νήσοις,
δεσπόζοντες τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων καὶ τόπων
καὶ λιμένων κατὰ πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ Παμ-
φυλίας ἕως Ἑλλησπόντου καὶ τῶν κατὰ Λυσιμά-
χειαν τόπων· ἐφήδρευον δὲ τοῖς ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ 8
τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ πράγμασι, τῶν κατ' Αἶνον καὶ

Μαρώνειαν καὶ πορρώτερον ἔτι πόλεων κυριεύον-
9 τες. καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μακρὰν ἐκτετακότες τὰς
χεῖρας, καὶ προβεβλημένοι πρὸ αὐτῶν ἐκ πολλοῦ
τὰς δυναστείας, οὐδέποτε περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον
ἠγωνίων ἀρχῆς. διὸ καὶ τὴν σπουδὴν εἰκότως με-
10 γάλην ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων. ὁ δὲ
προειρημένος βασιλεὺς ὀλιγώρως ἕκαστα τούτων χει-
ρίζων διὰ τοὺς ἀπρεπεῖς ἔρωτας καὶ τὰς ἀλόγους
καὶ συνεχεῖς μέθας, εἰκότως ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ
καὶ τῆς ψυχῆς ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπιβούλους εὗρε
11 καὶ πλείους, ὧν ἐγένετο πρῶτος Κλεομένης ὁ Σπαρ-
τιάτης.

35 Οὗτος γάρ, ἕως μὲν ὁ προσαγορευόμενος Εὐ-
εργέτης ἔζη, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τὴν κοινωνίαν
τῶν πραγμάτων καὶ τὰς πίστεις, ἦγε τὴν ἡσυ-
χίαν, πεπεισμένος ἀεὶ δι' ἐκείνου τεύξεσθαι τῆς
καθηκούσης ἐπικουρίας εἰς τὸ τὴν πατρῴαν ἀνα-
2 κτήσασθαι βασιλείαν· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος μὲν μετήλ-
λαξε, προήει δ' ὁ χρόνος, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα
καιροὶ μόνον οὐκ ἐπ' ὀνόματος ἐκάλουν τὸν Κλε-
ομένη, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, πολεμουμέ-
νων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, κοινωνούντων δὲ τῶν Λα-
κεδαιμονίων Αἰτωλοῖς τῆς πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μα-
κεδόνας ἀπεχθείας κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὴν
3 καὶ πρόθεσιν τὴν Κλεομένους, τότε δὴ καὶ μᾶλ-
λον ἠναγκάζετο σπεύδειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι περὶ
4 τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀπαλλαγῆς. διόπερ τὸ μὲν
πρῶτον ἐντεύξεις ἐποιεῖτο, παρακαλῶν μετὰ χορη-
γίας τῆς καθηκούσης καὶ δυνάμεως αὐτὸν ἐκπέμψαι,
5 μετὰ δὲ ταῦτα παρακουόμενος ἠξίου μετὰ δεή-
σεως μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκε-
τῶν· τοὺς γὰρ καιροὺς ἱκανὰς ὑποδεικνύειν ἀφορ-

μὰς αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς.
ὁ μὲν οὖν βασιλεύς, οὔτ' ἐφιστάνων οὐδενὶ τῶν τοι- 6
ούτων οὔτε προνοούμενος τοῦ μέλλοντος διὰ τὰς
προειρημένας αἰτίας, εὐήθως καὶ ἀλόγως ἀεὶ πα-
ρήκουε τοῦ Κλεομένους. οἱ δὲ περὶ τὸν Σωσίβιον, 7
οὗτος γὰρ μάλιστα τότε προεστάτει τῶν πραγμά-
των, συνεδρεύσαντες τοιαύτας τινὰς ἐποιήσαντο
περὶ αὐτοῦ διαλήψεις. μετὰ μὲν γὰρ στόλου καὶ 8
χορηγίας ἐκπέμπειν αὐτὸν οὐκ ἔκρινον, καταφρο-
νοῦντες τῶν ἔξω πραγμάτων διὰ τὸ μετηλλαχέναι
τὸν Ἀντίγονον καὶ νομίζειν μάταιον αὐτοῖς ἔσεσθαι
τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. πρὸς δὲ τούτοις ἠγωνίων 9
μήποτε μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, τῶν δὲ λοι-
πῶν μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀντιπάλου, ταχέως ἀκο-
νιτὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ποιησάμενος ὑφ' αὑτὸν
βαρὺς καὶ φοβερὸς αὐτὸς ὁ Κλεομένης ἀνταγωνι-
στὴς σφίσι γένηται, τεθεαμένος μὲν ὑπ' αὐγὰς αὐ- 10
τῶν τὰ πράγματα, κατεγνωκὼς δὲ τοῦ βασιλέως,
θεωρῶν δὲ πολλὰ τὰ παρακρεμάμενα μέρη καὶ μα-
κρὰν ἀπεσπασμένα τῆς βασιλείας καὶ πολλὰς ἀφορ-
μὰς ἔχοντα πρὸς πραγμάτων λόγον· καὶ γὰρ ναῦς 11
ἐν τοῖς κατὰ Σάμον ἦσαν τόποις οὐκ ὀλίγαι καὶ
στρατιωτῶν πλῆθος ἐν τοῖς κατ' Ἔφεσον. ταύ- 12
την μὲν οὖν τὴν ἐπιβολήν, ὥστ' ἐκπέμπειν αὐτὸν
μετὰ χορηγίας, ἀπεδοκίμασαν διὰ τὰς προειρημένας
αἰτίας· τό γε μὴν ὀλιγωρήσαντας ἄνδρα τοιοῦτον
ἐξαποστεῖλαι, πρόδηλον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, οὐδα-
μῶς ἡγοῦντο σφίσι συμφέρειν. λοιπὸν ἦν ἄκοντα 13
κατέχειν. τοῦτο δ' αὐτόθεν καὶ χωρὶς λόγου πάν-
τες μὲν ἀπεδοκίμαζον, οὐκ ἀσφαλὲς νομίζοντες εἶ-
ναι λέοντι καὶ προβάτοις ὁμοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἔπαυ-
λιν· μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ μέρος ὁ Σωσίβιος ὑφεω-

36 ρᾶτο διά τινα τοιαύτην αἰτίαν. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν
ἐγίγνοντο περὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Μάγα καὶ τῆς
Βερενίκης, ἀγωνιῶντες μὴ διασφαλῶσι τῆς ἐπιβο-
λῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Βερενίκης τόλμαν, ἠναγ-
κάζοντο πάντας αἰκάλλειν τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν καὶ
πᾶσιν ὑπογράφειν ἐλπίδας, ἐὰν κατὰ λόγον αὐτοῖς
2 χωρήσῃ τὰ πράγματα. τότε δὴ κατανοῶν ὁ Σωσί-
βιος τὸν Κλεομένη δεόμενον μὲν τῆς ἐκ τῶν βασι-
λέων ἐπικουρίας, ἔχοντα δὲ γνώμην καὶ πραγμά-
των ἀληθινὴν ἔννοιαν, ὑπογράφων αὐτῷ μεγάλας
3 ἐλπίδας ἅμα συμμετέδωκε τῆς ἐπιβολῆς. θεωρῶν
δὲ αὐτὸν ὁ Κλεομένης ἐξεπτοημένον καὶ μάλιστα
δεδιότα τοὺς ξένους καὶ μισθοφόρους, θαρρεῖν πα-
ρεκάλει· τοὺς γὰρ μισθοφόρους βλάψειν μὲν αὐτὸν
4 οὐδέν, ὠφελήσειν δ' ὑπισχνεῖτο. μᾶλλον δ' αὐτοῦ
θαυμάσαντος τὴν ἐπαγγελίαν, οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, διότι
σχεδὸν εἰς τρισχιλίους εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου ξέ-
νοι καὶ Κρῆτες εἰς χιλίους, οἷς ἐὰν νεύσωμεν ἡμεῖς
5 μόνον, ἑτοίμως ὑπουργήσουσι πάντες; τούτων δὲ
συστραφέντων, τίνας ἀγωνιᾷς; ἢ δῆλον, ἔφη, τοὺς
6 ἀπὸ Συρίας καὶ Καρίας στρατιώτας; τότε μὲν οὖν
ἡδέως ὁ Σωσίβιος ἀκούσας ταῦτα διπλασίως ἐπερ-
ρώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῆς Βερενίκης πρᾶξιν· μετὰ
7 δὲ ταῦτα θεωρῶν τὴν τοῦ βασιλέως ῥαθυμίαν, ἀεὶ
τὸν λόγον ἀνενεοῦτο, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τήν τε
τοῦ Κλεομένους τόλμαν ἐλάμβανε καὶ τὴν τῶν ξέ-
8 νων πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. διὸ καὶ τότε μάλιστα πα-
ρέστησε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς φίλοις ὁρμὴν οὗτος
εἰς τὸ προκαταλαβέσθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεο-
9 μένη. πρὸς δὲ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην ἐχρήσατο συν-
37 εργήματι τοιούτῳ τινί. Νικαγόρας τις ἦν Μεσσή-
νιος· οὗτος ὑπῆρχε πατρικὸς ξένος Ἀρχιδάμου τοῦ

Λακεδαιμονίων βασιλέως. τὸν μὲν οὖν πρὸ τοῦ 2
χρόνον βραχεῖά τις ἦν τοῖς προειρημένοις ἐπιπλοκὴ
πρὸς ἀλλήλους· καθ' ὃν δὲ καιρὸν Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς
Σπάρτης ἔφυγε δείσας τὸν Κλεομένη, καὶ παρεγέ-
νετ' εἰς Μεσσηνίαν, οὐ μόνον οἰκίᾳ καὶ τοῖς ἄλ-
λοις ἀναγκαίοις ὁ Νικαγόρας αὐτὸν ἐδέξατο προθύ-
μως, ἀλλα καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς συμπεριφορὰν ἐγένετό
τις αὐτοῖς ὁλοσχερὴς εὔνοια καὶ συνήθεια πρὸς ἀλ-
λήλους. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Κλεομένους ὑπο- 3
δείξαντος ἐλπίδα καθόδου καὶ διαλύσεως πρὸς τὸν
Ἀρχίδαμον, ἔδωκεν αὐτὸν ὁ Νικαγόρας εἰς τὰς δια-
ποστολὰς καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πίστεων συνθήκας. ὧν 4
κυρωθέντων ὁ μὲν Ἀρχίδαμος εἰς τὴν Σπάρτην
κατῄει, πιστεύσας ταῖς διὰ τοῦ Νικαγόρου γεγενη-
μέναις συνθήκαις, ὁ δὲ Κλεομένης ἀπαντήσας τὸν 5
μὲν Ἀρχίδαμον ἐπανείλετο, τοῦ δὲ Νικαγόρου καὶ
τῶν ἄλλων τῶν συνόντων ἐφείσατο. πρὸς μὲν οὖν 6
τοὺς ἐκτὸς ὁ Νικαγόρας ὑπεκρίνετο χάριν ὀφείλειν
τῷ Κλεομένει διὰ τὴν αὑτοῦ σωτηρίαν, ἐν αὑτῷ γε
μὴν βαρέως ἔφερε τὸ συμβεβηκός, δοκῶν αἴτιος γε-
γονέναι τῷ βασιλεῖ τῆς ἀπωλείας. οὗτος ὁ Νικα- 7
γόρας ἵππους ἄγων κατέπλευσε βραχεῖ χρόνῳ πρό-
τερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. ἀποβαίνων δ' ἐκ τῆς 8
νεὼς καταλαμβάνει τόν τε Κλεομένη καὶ τὸν Παν-
τέα καὶ μετ' αὐτῶν Ἱππίαν ἐν τῷ λιμένι παρὰ τὴν
κρηπῖδα περιπατοῦντας. ἰδὼν δὲ ὁ Κλεομένης αὐ- 9
τὸν καὶ συμμίξας, ἠσπάζετο φιλοφρόνως, καὶ προσ-
επύθετο τί παρείη. τοῦ δ' εἰπόντος ὅτι παραγέγο- 10
νεν ἵππους ἄγων, Ἐβουλόμην ἂν σε, ἔφη, καὶ λίαν
ἀντὶ τῶν ἵππων κιναίδους ἄγειν καὶ σαμβύκας· τού-
των γὰρ ὁ νῦν βασιλεὺς κατεπείγεται. τότε μὲν 11
οὖν ἐπιγελάσας ὁ Νικαγόρας ἐσιώπησε, μετὰ δέ

τινας ἡμέρας ἐπὶ πλεῖον ἐλθὼν εἰς τὰς χεῖρας τῷ
Σωσιβίῳ διὰ τοὺς ἵππους εἶπε κατὰ τοῦ Κλεομέ-
12 νους τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον, θεωρῶν δὲ τὸν Σω-
σίβιον ἡδέως ἀκούοντα, πᾶσαν ἐξέθετο τὴν προϋ-
38 πάρχουσαν ἑαυτῷ πρὸς τὸν Κλεομένη διαφοράν. ὃν
ὁ Σωσίβιος ἐπιγνοὺς ἀλλοτρίως πρὸς τὸν Κλεομένη
διακείμενον, τὰ μὲν παραχρῆμα δούς, ἃ δὲ εἰς τὸ
μέλλον ἐπαγγειλάμενος, συνέπεισε γράψαντα κατὰ
τοῦ Κλεομένους ἐπιστολὴν ἀπολιπεῖν ἐσφραγισμέ-
2 νην, ἵν' ἐπειδὰν ὁ Νικαγόρας ἐκπλεύσῃ μετ' ὀλίγας
ἡμέρας, ὁ παῖς ἀνενέγκῃ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς αὐ-
3 τὸν ὡς ὑπὸ τοῦ Νικαγόρου πεμφθεῖσαν. συνερ-
γήσαντος δὲ τοῦ Νικαγόρου τὰ προειρημένα καὶ τῆς
ἐπιστολῆς ἀνενεχθείσης ὑπὸ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν
4 Σωσίβιον μετὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ Νικαγόρου, παρὰ
πόδας ἅμα τὸν οἰκέτην καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἧκεν ἔχων
πρὸς τὸν βασιλέα. τοῦ μὲν παιδὸς φάσκοντος Νι-
καγόραν ἀπολιπεῖν τὴν ἐπιστολήν, ἐντειλάμενον ἀπο-
5 δοῦναι Σωσιβίῳ, τῆς δ' ἐπιστολῆς διασαφούσης ὅτι
μέλλει Κλεομένης, ἐὰν μὴ ποιῶνται τὴν ἐξαποστο-
λὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς καὶ
χορηγίας, ἐπανίστασθαι τοῖς τοῦ βασιλέως πράγμα-
6 σιν, εὐθέως ὁ Σωσίβιος λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς
ταύτης παρώξυνε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους φί-
λους πρὸς τὸ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ φυλάξασθαι καὶ
7 συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένη. γενομένου δὲ τούτου,
καί τινος ἀποδοθείσης οἰκίας αὐτῷ παμμεγέθους,
ἐποιεῖτο τὴν διατριβὴν ἐν ταύτῃ παραφυλαττόμε-
νος, τούτῳ διαφέρων τῶν ἄλλων τῶν ἀπηγμένων
εἰς τὰς φυλακάς, τῷ ποιεῖσθαι τὴν δίαιταν ἐν μεί-
8 ζονι δεσμωτηρίῳ. εἰς ἃ βλέπων ὁ Κλεομένης, καὶ
μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, παντὸς

πράγματος ἔκρινε πεῖραν λαμβάνειν, οὐχ οὕτω πε-
πεισμένος κατακρατήσειν τῆς προθέσεως, οὐδὲν γὰρ
εἶχε τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολήν, τὸ δὲ πλεῖον
εὐθανατῆσαι σπουδάζων καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπο-
μεῖναι τῆς περὶ αὐτὸν προγεγενημένης τόλμης, ἅμα 10
δὲ καὶ λαμβάνων ἐν νῷ τὸ τοιοῦτον, ὥς γ' ἐμοὶ
δοκεῖ, καὶ προτιθέμενος, ὅπερ εἴωθε συμβαίνειν
πρὸς τοὺς μεγαλόφρονας τῶν ἀνδρῶν,

μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

παρατηρήσας οὖν ἔξοδον τοῦ βασιλέως εἰς Κάνω- 39
βον, διέδωκε τοῖς φυλάττουσιν αὐτὸν φήμην ὡς
ἀφίεσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ ταύ-
την τὴν αἰτίαν αὐτός τε τοὺς αὐτοῦ θεράποντας
εἱστία καὶ τοῖς φυλάττουσιν ἱερεῖα καὶ στεφάνους,
ἅμα δὲ τούτοις οἶνον ἐξαπέστειλε. τῶν δὲ χρωμέ- 2
νων τούτοις ἀνυπονοήτως καὶ καταμεθυσθέντων,
παραλαβὼν τοὺς συνόντας φίλους καὶ τοὺς περὶ
αὐτὸν παῖδας περὶ μέσον ἡμέρας λαθὼν τοὺς φύ-
λακας ἐξῆλθε μετ' ἐγχειριδίων. προάγοντες δὲ καὶ 3
συντυχόντες κατὰ τὴν πλατεῖαν Πτολεμαίῳ τῷ τότε
ἐπὶ τῆς πόλεως ἀπολελειμμένῳ, καταπληξάμενοι τῷ
παραβόλῳ τοὺς συνόντας αὐτῷ, τοῦτον μὲν κατα-
σπάσαντες ἀπὸ τοῦ τεθρίππου παρέκλεισαν, τὰ δὲ
πλήθη παρεκάλουν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν. οὐδενὸς 4
δὲ προσέχοντος αὐτοῖς οὐδὲ συνεξισταμένου διὰ
τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἐπιστρέψαντες ὥρμη-
σαν πρὸς τὴν ἄκραν, ὡς ἀνασπάσοντες ταύτης τὰς
πυλίδας καὶ συγχρησόμενοι τοῖς εἰς τὴν φυλακὴν
ἀπηγμένοις τῶν ἀνδρῶν. ἀποσφαλέντες δὲ καὶ ταύ- 5
της τῆς ἐπιβολῆς διὰ τὸ τοὺς ἐφεστῶτας προαισθο-
μένους τὸ μέλλον ἀσφαλίσασθαι τὴν πύλην, προσ-

ἤνεγκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας εὐψύχως πάνυ καὶ Λα-
κωνικῶς.
6 Κλεομένης μὲν οὖν οὕτω μετήλλαξε τὸν βίον,
ἀνὴρ γενόμενος καὶ πρὸς τὰς ὁμιλίας ἐπιδέξιος καὶ
πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν εὐφυὴς καὶ συλλήβδην
ἡγεμονικὸς καὶ βασιλικὸς τῇ φύσει.
40 Μετὰ δὲ τοῦτον οὐ πολὺ κατόπιν Θεόδοτος ὁ
τεταγμένος ἐπὶ Κοίλης Συρίας, ὢν τὸ γένος Αἰτω-
λός, τὰ μὲν καταφρονήσας τοῦ βασιλέως διὰ τὴν
2 ἀσέλγειαν τοῦ βίου καὶ τῆς ὅλης αἱρέσεως, τὰ δὲ
διαπιστήσας τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν διὰ τὸ μικροῖς ἔμ-
προσθεν χρόνοις ἀξιολόγους παρασχόμενος χρείας
τῷ βασιλεῖ περί τε τἄλλα καὶ περὶ τὴν πρώτην ἐπι-
βολὴν Ἀντιόχου τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγ-
μασι, μὴ οἷον ἐπὶ τούτοις τυχεῖν τινος χάριτος,
ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
3 παρ' ὀλίγον κινδυνεῦσαι τῷ βίῳ, διὰ ταύτας τὰς
αἰτίας ἐπεβάλετο τότε λαλεῖν Ἀντιόχῳ καὶ τὰς κατὰ
Κοίλην Συρίαν πόλεις ἐγχειρίζειν. τοῦ δ' ἀσμέ-
νως δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, ταχεῖαν ἐλάμβανε τὸ
4 πρᾶγμα τὴν οἰκονομίαν. ἵνα δὲ καὶ περὶ ταύτης
τῆς οἰκίας τὸ παραπλήσιον ποιήσωμεν, ἀναδραμόν-
τες ἐπὶ τὴν παράληψιν τῆς Ἀντιόχου δυναστείας
ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ποιησόμεθα κεφαλαιώδη
τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι
πολέμου.
5 Ἀντίοχος γὰρ ἦν μὲν υἱὸς νεώτερος Σελεύκου τοῦ
Καλλινίκου προσαγορευθέντος, μεταλλάξαντος δὲ τοῦ
πατρὸς καὶ διαδεξαμένου τἀδελφοῦ Σελεύκου τὴν
βασιλείαν διὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ μὲν πρῶτον τοῖς
ἄνω τόποις μεθιστάμενος ἐποιεῖτο τὴν διατριβήν,
6 ἐπεὶ δὲ Σέλευκος μετὰ δυνάμεως ὑπερβαλὼν τὸν

Ταῦρον ἐδολοφονήθη, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρή-
καμεν, μεταλαβὼν τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐβασίλευσε, δια- 7
πιστεύων τὴν μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν
Ἀχαιῷ, τὰ δ' ἄνω μέρη τῆς βασιλείας ἐγκεχειρικὼς
Μόλωνι καὶ τἀδελφῷ τῷ Μόλωνος Ἀλεξάνδρῳ,
Μόλωνος μὲν Μηδίας ὑπάρχοντος σατράπου, τἀδελ-
φοῦ δὲ τῆς Περσίδος. οἳ καταφρονήσαντες μὲν αὐ- 41
τοῦ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἐλπίσαντες δὲ τὸν Ἀχαιὸν ἔσε-
σθαι κοινωνὸν σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, μάλιστα δὲ φο-
βούμενοι τὴν ὠμότητα καὶ κακοπραγμοσύνην τὴν
Ἑρμείου τοῦ τότε προεστῶτος τῶν ὅλων πραγμάτων,
ἀφίστασθαι καὶ διαστρέφειν ἐνεχείρησαν τὰς ἄνω
σατραπείας. ὁ δὲ Ἑρμείας ἦν μὲν ἀπὸ Καρίας, ἐπέ- 2
στη δὲ ἐπὶ τὰ πράγματα, Σελεύκου τἀδελφοῦ ταύτην
αὐτῷ τὴν πίστιν ἐγχειρίσαντος, καθ' οὓς καιροὺς
ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τὸν Ταῦρον στρατείαν. τυχὼν δὲ 3
ταύτης τῆς ἐξουσίας πᾶσι μὲν ἐφθόνει τοῖς ἐν ὑπερ-
οχαῖς οὖσι τῶν περὶ τὴν αὐλήν, φύσει δὲ ὠμὸς
ὢν τῶν μὲν τὰς ἀγνοίας ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος
ἐκόλαζε, τοῖς δὲ χειροποιήτους καὶ ψευδεῖς ἐπιφέ-
ρων αἰτίας ἀπαραίτητος ἦν καὶ πικρὸς δικαστής.
μάλιστα δ' ἔσπευδε καὶ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο βου- 4
λόμενος ἐπανελέσθαι τὸν ἀποκομίσαντα τὰς δυνά-
μεις τὰς Σελεύκῳ συνεξελθούσας Ἐπιγένην, διὰ τὸ
θεωρεῖν τὸν ἄνδρα καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμε-
νον καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ἀξιούμενον παρὰ ταῖς
δυνάμεσιν. ὧν δὲ ταύτης τῆς προθέσεως ἐπεῖχε, 5
βουλόμενος ἀεί τινος ὁρμῆς ἐπιλαβέσθαι καὶ προ-
φάσεως κατὰ τοῦ προειρημένου. ἀθροισθέντος δὲ 6
τοῦ συνεδρίου περὶ τῆς τοῦ Μόλωνος ἀποστάσεως,
καὶ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως λέγειν ἕκαστον τὸ
φαινόμενον περὶ τοῦ πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς κατὰ

τοὺς ἀποστάτας πράγμασι, καὶ πρώτου συμβουλεύον-
τος Ἐπιγένους διότι δεῖ μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς
7 *ἔχεσθαι τῶν προκειμένων, καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα*
τὸν βασιλέα συνάπτειν τοῖς τόποις καὶ παρ' αὐτοὺς
8 *εἶναι τοὺς καιρούς· οὕτω γὰρ ἢ τὸ παράπαν οὐδὲ*
τολμήσειν ἀλλοτριοπραγεῖν τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα,
τοῦ βασιλέως παρόντος καὶ τοῖς πολλοῖς ἐν ὄψει
9 *γενομένου μετὰ συμμέτρου δυνάμεως, ἢ κἂν ὅλως*
τολμήσωσι καὶ μείνωσιν ἐπὶ τῆς προθέσεως, ταχέως
αὐτοὺς συναρπασθέντας ὑπὸ τῶν ὄχλων ὑποχειρί-
42 *ους παραδοθήσεσθαι τῷ βασιλεῖ· ταῦτα λέγοντος*
ἔτι τοῦ προειρημένου διοργισθεὶς Ἑρμείας πολὺν
ἔφησεν αὐτὸν χρόνον ἐπίβουλον ὄντα καὶ προδότην
2 *τῆς βασιλείας διαλεληθέναι, νῦν δὲ καλῶς ποιοῦντα*
φανερὸν ἐκ τῆς συμβουλῆς γεγονέναι, σπουδάζοντα
μετ' ὀλίγων ἐγχειρίσαι τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα τοῖς
3 *ἀποστάταις. τότε μὲν οὖν οἷον ὑποθύψας τὴν δια-*
βολὴν παρῆκε τὸν Ἐπιγένην, πικρίαν ἄκαιρον μᾶλ-
4 *λον ἢ δυσμένειαν ἐπιφήνας· αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν*
αὐτοῦ γνώμην τὴν μὲν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατείαν,
κατάφοβος ὢν τὸν κίνδυνον, ἐξέκλινε διὰ τὴν ἀπει-
ρίαν τῶν πολεμικῶν, ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐσπού-
δαξε στρατεύειν, ἀσφαλῆ τοῦτον εἶναι πεπεισμένος
τὸν πόλεμον διὰ τὴν τοῦ προειρημένου βασιλέως
5 *ῥαθυμίαν. τότε μὲν οὖν καταπληξάμενος τοὺς ἐν*
τῷ συνεδρίῳ πάντας ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα στρα-
τηγοὺς ἐξέπεμψε μετὰ δυνάμεως Ξένωνα καὶ Θεόδο-
τον τὸν ἡμιόλιον, τὸν δ' Ἀντίοχον παρώξυνε συν-
εχῶς, οἰόμενος δεῖν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας τοῖς κατὰ
6 *Κοίλην Συρίαν πράγμασι, μόνως οὕτως ὑπολαμβά-*
νων, εἰ πανταχόθεν τῷ νεανίσκῳ περισταίη πόλε-
μος, οὔτε τῶν πρότερον ἡμαρτημένων ὑφέξειν δίκας

οὔτε τῆς παρούσης ἐξουσίας κωλυθήσεσθαι διὰ
τὰς χρείας καὶ τοὺς ἀεὶ περιισταμένους ἀγῶνας τῷ
βασιλεῖ καὶ κινδύνους. διὸ καὶ τὸ τελευταῖον ἐπι- 7
στολὴν πλάσας ὡς παρ᾽ Ἀχαιοῦ διαπεσταλμένην
προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ, διασαφοῦσαν, ὅτι Πτολε-
μαῖος αὐτὸν παρακαλεῖ πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι
καί φησι καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι χορηγήσειν πρὸς
πάσας τὰς ἐπιβολάς, ἐὰν ἀναλάβῃ διάδημα καὶ φα-
νερὸς γένηται πᾶσιν ἀντιποιούμενος τῆς ἀρχῆς, ἣν 8
τοῖς πράγμασιν ἔχειν αὐτὸν καὶ νῦν, τῆς δὲ ἐπι-
γραφῆς αὐτῷ φθονοῦντα τὸν ὑπὸ τῆς τύχης διδό-
μενον ἀποτρίβεσθαι στέφανον.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πιστεύσας τοῖς γραφομένοις 9
ἕτοιμος ἦν καὶ μετέωρος στρατεύειν ἐπὶ Κοίλην Συ-
ρίαν. ὄντος δὲ αὐτοῦ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους 43
περὶ Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ζεύγματος, παρῆν Διό-
γνητος ὁ ναύαρχος ἐκ Καππαδοκίας τῆς περὶ τὸν
Εὔξεινον, ἄγων Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ βασι-
λέως θυγατέρα, παρθένον οὖσαν, γυναῖκα τῷ βασιλεῖ
κατωνομασμένην. ὁ δὲ Μιθριδάτης ηὔχετο μὲν ἀπό- 2
γονος εἶναι τῶν ἑπτὰ Περσῶν ἑνὸς τῶν ἐπανελο-
μένων τὸν μάγον, διετετηρήκει δὲ τὴν δυναστείαν
ἀπὸ προγόνων τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς διαδοθεῖσαν ὑπὸ
Δαρείου παρὰ τὸν Εὔξεινον πόντον. Ἀντίοχος δὲ 3
προσδεξάμενος τὴν παρθένον μετὰ τῆς ἁρμοζούσης
ἀπαντήσεως καὶ προστασίας εὐθέως ἐπετέλει τοὺς
γάμους, μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς χρώμενος ταῖς
παρασκευαῖς. μετὰ δὲ τὴν συντέλειαν τῶν γάμων 4
καταβὰς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, βασίλισσαν ἀποδείξας
τὴν Λαοδίκην, λοιπὸν ἐγίγνετο περὶ τὴν τοῦ πολέ-
μου παρασκευήν.

Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Μόλων, ἑτοίμους 5

παρεσκευακὼς πρὸς πᾶν τοὺς ἐκ τῆς ἰδίας σατρα-
πείας ὄχλους διά τε τὰς ἐλπίδας τὰς ἐκ τῶν ὠφε-
λειῶν καὶ τοὺς φόβους, οὓς ἐνειργάσατο τοῖς ἡγε-
μόσιν ἀνατατικὰς καὶ ψευδεῖς εἰσφέρων ἐπιστολὰς
6 παρὰ τοῦ βασιλέως, ἕτοιμον δὲ συναγωνιστὴν ἔχων
τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, ἠσφαλισμένος δὲ καὶ τὰ
κατὰ τὰς παρακειμένατς σατραπείας διὰ τῆς τῶν
προεστώτων εὐνοίας καὶ δωροδοκίας, ἐξεστράτευσε
μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τοὺς τοῦ βασιλέως στρα-
7 τηγούς. οἱ δὲ περὶ τὸν Ξένωνα καὶ Θεόδοτον κα-
ταπλαγέντες τὴν ἔφοδον ανεχώρησαν εἰς τὰς πό-
8 λεις. ὁ δὲ Μόλων κύριος γενόμενος τῆς Ἀπολλω-
νιάτιδος χώρας εὐπορεῖτο ταῖς χορηγίαις ὑπερβαλ-
λόντως. ἦν δὲ φοβερὸς μὲν καὶ πρὸ τοῦ διὰ τὸ
44 μέγεθος τῆς δυναστείας. τά τε γὰρ ἱπποφόρβια
πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται σίτου τε
καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀναρίθμητον παρ' αὐτοῖς
2 ἐστι. περί γε μὴν τῆς ὀχυρότηος καὶ τοῦ μεγέθους
3 τῆς χώρας οὐδ' ἂν εἰπεῖν δύναιτ' ἀξίως οὐδείς. ἡ
γὰρ Μηδία κεῖται μὲν περὶ μέσην τὴν Ἀσίαν, δια-
φέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν εἰς
ὕψος ἀνάτασιν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπων,
4 ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη. καὶ μὴν ἐπίκειται τοῖς
ἀλκιμωτάτοις καὶ μεγίστοις ἔθνεσι. πρόκειται γὰρ
αὐτῆς παρὰ μὲν τὴν ἕω καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέρη
τὰ κατὰ τὴν ἔρημον πεδία τὴν μεταξὺ κειμένην τῆς
5 Περσίδος καὶ τῆς Παρθυαίας· ἐπίκειται δὲ καὶ κρα-
τεῖ τῶν καλουμένων Κασπίων πυλῶν, συνάπτει δὲ
τοῖς Ταπύρων ὄρεσιν, ἃ δὴ τῆς Ὑρκανίας θαλάττης
6 οὐ πολὺ διέστηκε. τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν κλίμασι
καθήκει πρός τε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀπολ-
λωνιᾶτιν χώραν, παράκειται δὲ τῇ Περσίδι, προ-

βεβλημένη τὸ Ζάγρον ὄρος, ὃ τὴν μὲν ἀνάβασιν 7
ἔχει πρὸς ἑκατὸν στάδια, διαφορὰς δὲ καὶ συγκλεί-
σεις πλείους ἔχον ἐν αὑτῷ διέζευκται κοιλάσι, κατὰ
δέ τινας τόπους αὐλῶσιν, οὓς κατοικοῦσι Κοσσαῖοι
καὶ Κορβρῆναι καὶ Κάρχοι καὶ πλείω γένη βαρβά-
ρων ἕτερα, διαφέρειν δοκοῦντα πρὸς τὰς πολεμικὰς
χρείας. τοῖς δὲ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσι κειμένοις 8
συνάπτει τοῖς Σατραπείοις καλουμένοις· τούτοις δὲ
συμβαίνει μὴ πολὺ διεστάναι τῶν ἐθνῶν τῶν ἐπὶ
τὸν Εὔξεινον καθηκόντων πόντον. τὰ δ' ἐπὶ τὰς 9
ἄρκτους αὐτῆς τετραμμένα μέρη περιέχεται μὲν Ἐλυ-
μαίοις καὶ τοῖς Ἀνιαράκαις, ἔτι δὲ Καδουσίοις καὶ
Ματιανοῖς, ὑπέρκειται δὲ τῶν συναπτόντων πρὸς 10
τὴν Μαιῶτιν τοῦ Πόντου μερῶν. αὐτὴ δὲ ἡ Μη- 11
δία διέζευκται πλείοσιν ὄρεσιν ἀπὸ τῆς ἠοῦς ἕως
πρὸς τὰς δύσεις, ὧν μεταξὺ κεῖται πεδία πληθύ-
οντα πόλεσι καὶ κώμαις. κυριεύων δὲ ταύτης τῆς 45
χώρας, βασιλικὴν ἐχούσης περίστασιν, καὶ πάλαι
μὲν φοβερὸς ἦν, ὡς πρότερον εἶπα, διὰ τὴν ὑπερ-
οχὴν τῆς δυναστείας· τότε δὲ καὶ τῶν τοῦ βασι- 2
λέως στρατηγῶν δοκούντων παρακεχωρηκέναι τῶν
ὑπαίθρων αὐτῷ καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐπηρμέ-
νων ταῖς ὁρμαῖς διὰ τὸ κατὰ λόγον σφίσι προχωρεῖν
τὰς πρώτας ἐλπίδας, τελέως ἐδόκει φοβερὸς εἶναι
καὶ ἀνυπόστατος πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσι.
διὸ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο διαβὰς τὸν Τίγριν 3
πολιορκεῖν τὴν Σελεύκειαν· κωλυθείσης δὲ τῆς δια- 4
βάσεως ὑπὸ Ζεύξιδος διὰ τὸ καταλαβέσθαι τὰ πο-
τάμια πλοῖα, τοῦτον τὸν τρόπον ἀναχωρήσας εἰς
τὴν ἐν τῇ Κτησιφῶντι λεγομένῃ στρατοπεδείαν πα-
ρεσκεύαζε ταῖς δυνάμεσι τὰ πρὸς τὴν παραχειμα-
σίαν.

5 Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τήν τε τοῦ Μόλωνος ἔφο-
δον καὶ τὴν τῶν ἰδίων στρατηγῶν ἀναχώρησιν αὐτὸς
μὲν ἦν ἕτοιμος πάλιν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατεύειν,
ἀποστὰς τῆς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁρμῆς, καὶ μὴ
6 προΐεσθαι τοὺς καιρούς· Ἑρμείας δέ, τηρῶν τὴν ἐξ
ἀρχῆς πρόθεσιν ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα Ξενοίταν τὸν
Ἀχαιὸν ἐξέπεμψε στρατηγὸν αὐτοκράτορα μετὰ δυ-
νάμεως, φήσας δεῖν πρὸς μὲν τοὺς ἀποστάτας στρα-
τηγοῖς πολεμεῖν, πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖς αὐτὸν ποι-
εῖσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὰς ἐπιβολὰς καὶ τοὺς ὑπὲρ
7 τῶν ὅλων ἀγῶνας, αὐτὸς δὲ διὰ τὴν ἡλικίαν ὑπο-
χείριον ἔχων τὸν νεανίσκον προῆγε, καὶ συνήθροιζε
τὰς δυνάμεις εἰς Ἀπάμειαν· ἐντεῦθεν δ' ἀναζεύξας
8 ἧκε πρὸς τὴν Λαοδίκειαν. ἀφ' ἧς ποιησάμενος τὴν
ὁρμὴν ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς, καὶ διελ-
θὼν τὴν ἔρημον, ἐνέβαλεν εἰς τὸν αὐλῶνα τὸν
9 προσαγορευόμενον Μαρσύαν, ὃς κεῖται μὲν μεταξὺ
τῆς κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον παρω-
ρείας, συνάγεται δ' εἰς στενὸν ὑπὸ τῶν προειρη-
10 μένων ὀρῶν. συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν
τόπον, ᾗ στενώτατός ἐστι, διείργεσθαι τενάγεσι καὶ
46 λίμναις, ἐξ ὧν ὁ μυρεψικὸς κείρεται κάλαμος. ἐπί-
κειται δὲ τοῖς στενοῖς ἐκ μὲν θατέρου μέρους Βρό-
χοι προσαγορευόμενόν τι χωρίον, ἐκ δὲ θατέρου
2 Γέρρα, στενὴν ἀπολείποντα πάροδον. ποιησάμενος
δὲ διὰ τοῦ προειρημένου τὴν πορείαν αὐλῶνος ἐπὶ
πλείους ἡμέρας, καὶ προσαγαγόμενος τὰς παρακει-
3 μένας πόλεις, παρῆν πρὸς τὰ Γέρρα. καταλαβὼν
δὲ τὸν Θεόδοτον τὸν Αἰτωλὸν προκατειληφότα τὰ
Γέρρα καὶ τοὺς Βρόχους, τὰ δὲ παρὰ τὴν λίμνην
στενὰ διωχυρωμένον τάφροις καὶ χάραξι καὶ διει-
ληφότα φυλακαῖς εὐκαίροις, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβά-

λετο βιάζεσθαι, πλείω δὲ πάσχων ἢ ποιῶν κακὰ διὰ 4
τὴν ὀχυρότητα τῶν τόπων καὶ διὰ τὸ μένειν ἔτι τὸν
Θεόδοτον ἀκέραιον, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς. διὸ καὶ 5
τοιαύτης οὔσης τῆς περὶ τοὺς τόπους δυσχρηστίας,
προσπεσόντος αὐτῷ Ξενοίταν ἐπταικέναι τοῖς ὅλοις
καὶ τὸν Μόλωνα πάντων τῶν ἄνω τόπων ἐπικρα-
τεῖν, ἀφέμενος τούτων ὥρμησε τοῖς οἰκείοις πράγ-
μασι βοηθήσων.

Ὁ γὰρ Ξενοίτας ὁ στρατηγὸς ἀποσταλεὶς αὐτο- 6
κράτωρ, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα, καὶ μείζονος ἐξου-
σίας ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν τυχών, ὑπεροπτικώ-
τερον μὲν ἐχρῆτο τοῖς αὑτοῦ φίλοις, θρασύτερον δὲ
ταῖς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐπιβολαῖς. οὐ μὴν ἀλλὰ 7
καταζεύξας εἰς τὴν Σελεύκειαν, καὶ μεταπεμψάμε-
νος Διογένην τὸν τῆς Σουσιανῆς ἔπαρχον καὶ Πυ-
θιάδην τὸν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάττης, ἐξῆγε τὰς δυ-
νάμεις, καὶ λαβὼν πρόβλημα τὸν Τίγριν ποταμὸν
ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς πολεμίοις. πλειόνων δὲ δια- 8
κολυμβώντων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Μόλωνος
στρατοπεδείας, καὶ δηλούντων ὡς ἐὰν διαβῇ τὸν
ποταμόν, ἅπαν ἀπονεύσει πρὸς αὐτὸν τὸ τοῦ Μό-
λωνος στρατόπεδον· τῷ μὲν γὰρ Μόλωνι φθονεῖν,
τῷ δὲ βασιλεῖ τὸ πλῆθος εὔνουν ὑπάρχειν διαφε-
ρόντως· ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Ξενοίτας ἐπεβάλετο
διαβαίνειν τὸν Τίγριν. ὑποδείξας δὲ διότι μέλλει 9
ζευγνύναι τὸν ποταμὸν κατά τινα νησίζοντα τόπον,
τῶν μὲν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐπιτηδείων οὐδὲν
ἡτοίμαζε, διὸ καὶ συνέβη καταφρονῆσαι τοὺς περὶ
τὸν Μόλωνα τῆς ὑποδεικνυμένης ἐπιβολῆς, τὰ δὲ 10
πλοῖα συνήθροιζε καὶ κατήρτιζε καὶ πολλὴν ἐπιμέ-
λειαν ἐποιεῖτο περὶ τούτων. ἐπιλέξας δ' ἐκ παντὸς 11
τοῦ στρατεύματος τοὺς εὐρωστοτάτους ἱππεῖς καὶ

πεζούς, ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπολιπὼν Ζεῦξιν καὶ
Πυθιάδην παρῆλθε νυκτὸς ὡς ὀγδήκοντα σταδίους
12 ὑποκάτω τῆς τοῦ Μόλωνος στρατοπεδείας, καὶ δια-
κομίσας τοῖς πλοίοις τὴν δύναμιν ἀσφαλῶς νυκτὸς
ἔτι κατεστρατοπέδευσε, λαβὼν εὐφυῆ τόπον, ᾧ συν-
έβαινε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ πε-
ριέχεσθαι, τὸ δὲ λοιπὸν ἕλεσιν ἠσφαλίσθαι καὶ τέλ-
47 μασιν. ὁ δὲ Μόλων συνεὶς τὸ γεγονὸς ἐξαπέστειλε
τοὺς ἱππεῖς, ὡς κωλύσων τοὺς ἐπιδιαβαίνοντας
2 ῥᾳδίως καὶ συντρίψων τοὺς ἤδη διαβεβηκότας· οἳ
καὶ συνεγγίσαντες τοῖς περὶ τὸν Ξενοίταν διὰ τὴν
ἄγνοιαν τῶν τόπων οὐ προσεδέοντο τῶν πολεμίων,
αὐτοὶ δ' ὑφ' αὑτῶν βαπτιζόμενοι καὶ καταδύνοντες
ἐν τοῖς τέλμασιν ἄχρηστοι μὲν ἦσαν ἅπαντες, πολ-
3 λοὶ δὲ καὶ διεφθάρησαν αὐτῶν. ὁ δὲ Ξενοίτας, πε-
πεισμένος, ἐὰν πλησιάσῃ, μεταβαλεῖσθαι τὰς τοῦ
Μόλωνος πρὸς αὐτὸν δυνάμεις, προελθὼν παρὰ τὸν
ποταμὸν καὶ συνεγγίσας παρεστρατοπέδευσε τοῖς
4 ὑπεναντίοις. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Μόλων,
εἴτε καὶ στρατηγήματος χάριν εἴτε καὶ διαπιστήσας
ταῖς δυνάμεσι, μή τι συμβῇ τῶν ὑπὸ τοῦ Ξενοίτου
προσδοκωμένων, ἀπολιπὼν ἐν τῷ χάρακι τὴν ἀπο-
σκευὴν ἀνέζευξε νυκτός, καὶ προῆγε σύντονον ποι-
5 ούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Μηδίας. ὁ δὲ Ξενοί-
τας, ὑπολαβὼν πεφευγέναι τὸν Μόλωνα καταπε-
πληγμένον τὴν ἔφοδον αὐτοῦ καὶ διαπιστοῦντα ταῖς
ἰδίαις αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιστρατο-
πεδεύσας κατελάβετο τὴν τῶν πολεμίων παρεμβο-
λήν, καὶ διεπεραίου πρὸς αὐτὸν τοὺς ἰδίους ἱππεῖς
καὶ τὰς τούτων ἀποσκευὰς ἐκ τῆς Ζεύξιδος παρεμ-
6 βολῆς· μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίσας παρεκάλει τοὺς
πολλοὺς θαρρεῖν καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τῶν

ὅλων, ὡς πεφευγότος τοῦ Μόλωνος. ταῦτα δ' εἰ- 7
πὼν ἐπιμέλεσθαι παρήγγειλε καὶ θεραπεύειν αὐ-
τοὺς ἅπασιν, ὡς ἐκ ποδὸς ἀκολουθήσων πρῴ τοῖς
ὑπεναντίοις. οἱ δὲ πολλοὶ κατατεθαρρηκότες καὶ 48
παντοδαπῆς ἐπειλημμένοι χορηγίας, ὥρμησαν πρὸς
ἀπόλαυσιν καὶ μέθην καὶ τὴν ταῖς τοιαύταις ὁρμαῖς
παρεπομένην ῥαθυμίαν. ὁ δὲ Μόλων διανύσας ἱκα- 2
νόν τινα τόπον καὶ δειπνοποιησάμενος παρῆν ἐξ
ὑποστροφῆς, καὶ καταλαβὼν ἐρριμμένους καὶ με-
θύοντας πάντας, προσέβαλε τῷ χάρακι τῶν πολε-
μίων ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ξενοίταν 3
ἐκπλαγέντες ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διὰ τὸ παράδο-
ξον, ἀδυνατοῦντες δὲ τοὺς πολλοὺς ἐγείρειν διὰ τὴν
κατέχουσαν αὐτοὺς μέθην, αὐτοὶ μὲν ἀλόγως ὁρμή-
σαντες εἰς τοὺς πολεμίους διεφθάρησαν, τῶν δὲ 4
κοιμωμένων οἱ μὲν πλείους ἐν αὐταῖς ταῖς στιβάσι
κατεκόπησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς εἰς
τὸν ποταμὸν ἐπειρῶντο διαβαίνειν πρὸς τὴν ἀν-
τιπέρας στρατοπεδείαν· οὐ μὴν ἀλλ' οἱ πλείους καὶ
τούτων ἀπώλλυντο. καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν 5
ἀκρισία περὶ τὰ στρατόπεδα καὶ κυδοιμός· πάντες
γὰρ ἐκπλαγεῖς καὶ περιδεεῖς ἦσαν, ἅμα δὲ καὶ τῆς 6
ἀντιπέρας παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ὄψιν οὔσης ἐν πάνυ
βραχεῖ διαστήματι, τῆς μὲν τοῦ ποταμοῦ βίας καὶ
δυσχρηστίας ἐξελανθάνοντο διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν
πρὸς τὸ σώζεσθαι, κατὰ δὲ τὴν παράστασιν καὶ τὴν 7
ὁρμὴν τὴν πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐρρίπτουν ἑαυτοὺς εἰς
τὸν ποταμόν, ἐνίεσαν δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια σὺν ταῖς
ἀποσκευαῖς, ὡς τοῦ ποταμοῦ κατά τινα πρόνοιαν 8
αὐτοῖς συνεργήσοντος καὶ διακομιοῦντος ἀσφαλῶς
πρὸς τὴν ἀντιπέρας κειμένην στρατοπεδείαν. ἐξ ὧν 9
συνέβαινε τραγικὴν καὶ παρηλλαγμένην φαίνεσθαι

τοῦ ῥεύματος τὴν φαντασίαν, ὡς ἂν ὁμοῦ τοῖς νη-
χομένοις φερομένων ἵππων, ὑποζυγίων, ὅπλων, νε-
10 κρῶν, ἀποσκευῆς παντοδαπῆς. Μόλων δὲ κυριεύ-
σας τῆς τοῦ Ξενοίτου παρεμβολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα
διαβὰς τὸν ποταμὸν ἀσφαλῶς, ἅτε μηδενὸς κωλύ-
οντος διὰ τὸ φυγεῖν τὴν ἔφοδον αὐτοῦ καὶ τοὺς
περὶ τὸν Ζεῦξιν, ἐγκρατὴς γίγνεται καὶ τῆς τού-
11 των στρατοπεδείας. συντελεσάμενος δὲ τὰ προει-
ρημένα παρῆν μετὰ τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὴν Σε-
12 λεύκειαν. παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτην ἐξ ἐφόδου
διὰ τὸ πεφευγέναι τοὺς περὶ τὸν Ζεῦξιν, ἅμα δὲ
τούτοις τὸν Διομέδοντα τὸν ἐπιστάτην τῆς Σελευ-
κείας, λοιπὸν ἤδη προάγων ἀκονιτὶ κατεστρέφετο
13 τὰς ἄνω σατραπείας. γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε
Βαβυλωνίας καὶ τῆς περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν
14 ἧκε πρὸς Σοῦσα. τὴν μὲν οὖν πόλιν ἐξ ἐφόδου
καὶ ταύτην κατέσχε, τῇ δ' ἄκρᾳ προσβολὰς ποιού-
μενος οὐδὲν ἤνυε τῷ φθάσαι Διογένην τὸν στρα-
15 τηγὸν εἰς αὐτὴν παρεισπεσόντα. διὸ καὶ ταύτης
μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστη, καταλιπὼν δὲ τοὺς πο-
λιορκήσοντας κατὰ τὸ συνεχὲς ἀνέζευξε, καὶ κα-
τῆρε μετὰ τῆς δυνάμεως πάλιν εἰς Σελεύκειαν τὴν
16 ἐπὶ τῷ Τίγριδι. πολλὴν δὲ ποιησάμενος ἐπιμέ-
λειαν ἐνταῦθα τοῦ στρατοπέδου καὶ παρακαλέ-
σας τὸ πλῆθος ὥρμησε πρὸς τὰς ἑξῆς πράξεις, καὶ
τὴν μὲν Παραποταμίαν μέχρι πόλεως Εὐρώπου κα-
τέσχε, τὴν δὲ Μεσοποταμίαν ἕως Δούρων.
17 Ἀντίοχος δέ, τούτων αὐτῷ προσπεσόντων, ὡς
ἐπάνω προεῖπον, ἀπογνοὺς τὰς κατὰ Κοίλην Συ-
ρίαν ἐλπίδας ὥρμησε πρὸς ταύτας τὰς ἐπιβολάς,
49 ἐν ᾧ καιρῷ πάλιν ἀθροισθέντος τοῦ συνεδρίου, καὶ
κελεύσαντος λέγειν τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τοῦ πῶς δεῖ

χρῆσθαι ταῖς ἐπὶ τὸν Μόλωνα παρασκευαῖς, αὖ-
θις Ἐπιγένους καταρξαμένου καὶ λέγοντος περὶ τῶν
ἐνεστώτων, ὡς ἔδει μὲν πάλαι μὴ μέλλειν κατὰ τὴν 2
αὐτοῦ συμβουλίαν πρὸ τοῦ τηλικαῦτα προτερήματα
λαβεῖν τοὺς ἐχθρούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι φά-
σκοντος δεῖν ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων, πάλιν Ἑρ- 3
μείας ἀκρίτως καὶ προπετῶς ἐξοργισθεὶς ἤρξατο λοι-
δορεῖν τὸν εἰρημένον. ἅμα δὲ φορτικῶς μὲν αὑτὸν 4
ἐγκωμιάζων, ἀστόχους δὲ καὶ ψευδεῖς ποιούμενος
κατηγορίας Ἐπιγένους, μαρτυρόμενος δὲ τὸν βασι-
λέα μὴ παριδεῖν οὕτως ἀλόγως μηδ' ἀποστῆναι τῶν
περὶ Κοίλης Συρίας ἐλπίδων, προσέκοπτε μὲν τοῖς 5
πολλοῖς, ἐλύπει δὲ καὶ τὸν Ἀντίοχον, μόλις δὲ κα-
τέπαυσε τὴν ἀψιμαχίαν, πολλὴν ποιησαμένου τοῦ
βασιλέως σπουδὴν εἰς τὸ διαλύειν αὐτούς. δόξαν- 6
τος δὲ τοῖς πολλοῖς Ἐπιγένους ἀναγκαιότερα καὶ
συμφορώτερα λέγειν, ἐκυρώθη τὸ διαβούλιον στρα-
τεύειν ἐπὶ τὸν Μόλωνα καὶ τούτων ἔχεσθαι τῶν
πράξεων. ταχὺ δὲ συνυποκριθεὶς καὶ μεταπεσὼν Ἑρ- 7
μείας, καὶ φήσας δεῖν ἅπαντας τὸ κριθὲν ἀπροφα-
σίστως ποιεῖν, ἕτοιμος ἦν καὶ πολὺς πρὸς ταῖς πα-
ρασκευαῖς. ἀθροισθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων εἰς 50
Ἀπάμειαν, καί τινος ἐγγενομένης στάσεως τοῖς πολ-
λοῖς ὑπὲρ τῶν προσοφειλομένων ὀψωνίων, λαβὼν 2
ἐπτοημένον τὸν βασιλέα καὶ δεδιότα τὸ γεγονὸς κί-
νημα διὰ τὸν καιρόν, ἐπηγγείλατο διαλύσειν πᾶσι
τὰς σιταρκίας, ἐὰν αὐτῷ συγχωρήσῃ μὴ στρατεύειν
μετ' αὐτῶν τὸν Ἐπιγένην· οὐ γὰρ οἷόν τ' εἶναι 3
τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν πράττεσθαι κατὰ τὴν στρα-
τείαν τηλικαύτης ἐν αὐτοῖς ὀργῆς καὶ στάσεως ἐγ-
γεγενημένης. ὁ δὲ βασιλεὺς δυσχερῶς μὲν ἤκουσε 4
καὶ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο σπουδάζων διὰ τὴν ἐμπει-

ρίαν τῶν πολεμικῶν συστρατεύειν αὐτῷ τὸν Ἐπιγέ-
5 *νην, περιεχόμενος δὲ καὶ προκατειλημμένος οἰκονο-*
μίαις καὶ φυλακαῖς καὶ χορηγίαις ὑπὸ τῆς Ἑρμείου
κακοηθείας οὐκ ἦν αὐτοῦ κύριος· διὸ καὶ τοῖς πα-
6 *ροῦσιν εἴκων συνεχώρησε τοῖς ἀξιουμένοις. τοῦ δ'*
Ἐπιγένους κατὰ τὸ προσταχθὲν ἀναχωρήσαντος εἰς
χειμάδιον, οἱ μὲν ἐν τῷ συνεδρίῳ κατεπλάγησαν τὸν
7 *φθόνον, αἱ δὲ δυνάμεις τυχοῦσαι τῶν ἀξιουμένων*
ἐκ μεταβολῆς εὐνοϊκῶς διέκειντο πρὸς τὸν αἴτιον
τῆς τῶν ὀψωνίων διορθώσεως πλὴν τῶν Κυρρη-
8 *στῶν· οὗτοι δ' ἐστασίασαν καὶ σχεδὸν εἰς ἑξακισ-*
χιλίους ὄντες τὸν ἀριθμὸν ἀπέστησαν, καὶ πολλὰς
δή τινας ἀηδίας ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν παρέσχον· τέ-
λος δὲ μάχῃ κρατηθέντες ὑπό τινος τῶν τοῦ βα-
σιλέως στρατηγῶν οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν,
οἱ δὲ περιλειφθέντες παρέδοσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν
9 *τοῦ βασιλέως πίστιν. ὁ δ' Ἑρμείας τοὺς μὲν φί-*
λους διὰ τὸν φόβον, τὰς δὲ δυνάμεις διὰ τὴν
εὐχρηστίαν ὑφ' ἑαυτὸν πεποιημένος, ἀναζεύξας προ-
10 *ῆγε μετὰ τοῦ βασιλέως. περὶ δὲ τὸν Ἐπιγένην*
πρᾶξιν συνεστήσατο τοιαύτην, λαβὼν συνεργὸν τὸν
11 *ἀκροφύλακα τῆς Ἀπαμείας Ἄλεξιν. γράψας ὡς παρὰ*
Μόλωνος ἀπεσταλμένην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἐπι-
γένην πείθει τινὰ τῶν ἐκείνου παίδων ἐλπίσι με-
γάλαις ψυχαγωγήσας εἰσενέγκαντα πρὸς τὸν Ἐπιγέ-
νην καταμίξαι τὴν ἐπιστολὴν τοῖς ἐκείνου γράμμα-
12 *σιν. οὗ γενομένου παρῆν εὐθέως Ἄλεξις, καὶ διη-*
ρώτα τὸν Ἐπιγένην μή τινας ἐπιστολὰς κεκόμισται
13 *παρὰ τοῦ Μόλωνος. τοῦ δὲ ἀπειπαμένου πικρῶς*
ἔρευναν ᾔτει. ταχὺ δὲ παρεισελθὼν εὗρε τὴν ἐπι-
στολήν, ᾗ χρησάμενος ἀφορμῇ παραχρῆμα τὸν Ἐπι-
14 *γένην ἀπέκτεινεν. οὗ συμβάντος ὁ μὲν βασιλεὺς*

ἐπείσθη δικαίως ἀπολωλέναι τὸν Ἐπιγένην, οἱ δὲ
περὶ τὴν αὐλὴν ὑπώπτευον μὲν τὸ γεγονός, ἦγον
δὲ τὴν ἡσυχίαν διὰ τὸν φόβον.
Ἀντίοχος δὲ παραγενόμενος ἐπὶ τὸν Εὐφράτην 51
καὶ προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν αὖθις ἐξώρμα, καὶ
διανύσας εἰς Ἀντιόχειαν τὴν ἐν Μυγδονίᾳ περὶ τρο-
πὰς χειμερινὰς ἐπέμεινε, θέλων ἀποδέξασθαι τὴν
ἐπιφορὰν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος. μείνας δὲ 2
περὶ τετταράκονθ᾽ ἡμέρας προῆγεν εἰς Λίββαν. ἀνα- 3
δοθέντος δ᾽ ἐκεῖσε διαβουλίου ποίᾳ δεῖ προάγειν
ἐπὶ τὸν Μόλωνα καὶ πῶς πόθεν κεχρῆσθαι ταῖς
εἰς τὰς πορείας χορηγίαις, ἐτύγχανε γὰρ ὁ Μόλων
ἐν τοῖς περὶ Βαβυλῶνα τόποις ὑπάρχων, Ἑρμείᾳ 4
μὲν ἐδόκει παρὰ τὸν Τίγριν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν,
προβαλλομένους τοῦτόν τε καὶ τὸν Λύκον ποταμὸν
καὶ τὸν Κάπρον, Ζεῦξις δὲ λαμβάνων πρὸ ὀφθαλ- 5
μῶν τὴν ἀπώλειαν τὴν Ἐπιγένους τὰ μὲν ἠγω-
νία λέγειν τὸ φαινόμενον, τὰ δὲ προδήλου τῆς
ἀγνοίας οὔσης τῆς κατὰ τὸν Ἑρμείαν μόλις ἐθάρ-
ρησε συμβουλεύειν ὅτι διαβατέον εἴη τὸν Τίγριν,
ἀπολογιζόμενος τήν τε λοιπὴν δυσχέρειαν τῆς παρὰ 6
τὸν ποταμὸν πορείας καὶ διότι δέοι διανύσαντας
ἱκανοὺς τόπους, μετὰ ταῦτα διελθόντας ὁδὸν ἔρη-
μον ἡμερῶν ἕξ, παραγενέσθαι πρὸς τὴν Βασιλικὴν
διώρυχα καλουμένην· ἧς προκαταληφθείσης ὑπὸ 7
τῶν πολεμίων ἀδύνατον μὲν ἔσεσθαι τὴν διάβα-
σιν αὐτῆς, ἐπισφαλῆ δὲ προφανῶς τὴν διὰ τῆς ἐρή-
μου πάλιν ἀποχώρησιν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐσο-
μένην ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων. ἐκ δὲ τοῦ διαβῆ- 8
ναι τὸν Τίγριν πρόδηλον μὲν ἀπεδείκνυε τὴν με-
τάνοιαν καὶ πρόσκλισιν τῷ βασιλεῖ τῶν κατὰ τὴν
Ἀπολλωνιᾶτιν χώραν ὄχλων διὰ τὸ καὶ νῦν αὐτοὺς

μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀνάγκῃ δὲ καὶ φόβῳ ποιεῖν
9 Μόλωνι τὸ προσταττόμενον, πρόδηλον δὲ τὴν δα-
ψίλειαν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατοπέδοις διὰ τὴν
10 ἀρετὴν τῆς χώρας. τὸ δὲ μέγιστον ἀπέφαινε δια-
κλεισθησόμενον τὸν Μόλωνα τῆς εἰς τὴν Μηδίαν
ἐπανόδου καὶ τῆς ἐξ ἐκείνων τῶν τόπων ἐπαρκείας,
11 ἐξ ὧν ἀναγκασθήσεσθαι διακινδυνεύειν αὐτόν, ἢ μὴ
θέλοντος τοῦτο ποιεῖν ἐκείνου μεταβαλεῖσθαι τὰς
δυνάμεις ταχέως πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως ἐλπίδας.
52 κριθείσης δὲ τῆς τοῦ Ζεύξιδος γνώμης, παραυτίκα
διελόντες τὴν δύναμιν εἰς τρία μέρη κατὰ τριττοὺς
τόπους τοῦ ποταμοῦ διεπεραίουν τὸ πλῆθος καὶ τὰς
2 ἀποσκευάς. μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι τὴν πορείαν
ὡς ἐπὶ Δούρων ταύτης μὲν τῆς πόλεως ἔλυσαν ἐξ
ἐφόδου τὴν πολιορκίαν, ἐτύγχανε γὰρ ὑπό τινος
3 τῶν τοῦ Μόλωνος ἡγεμόνων πολιορκουμένη, χρη-
σάμενοι δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐντεῦθεν ταῖς ἀναζυ-
γαῖς ὀγδοαῖοι τὸ καλούμενον Ὀρεικὸν ὑπερέβαλον
καὶ κατῆραν εἰς Ἀπολλωνίαν.
4 Μόλων δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πυθόμε-
νος τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν, καὶ διαπιστῶν τοῖς
περὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ Βαβυλωνίαν ὄχλοις διὰ τὸ
προσφάτως καὶ παραδόξως αὐτῶν ἐγκρατὴς γεγονέ-
ναι, φοβούμενος δὲ καὶ τῆς εἰς Μηδίαν ἐπανόδου
μὴ διακλεισθῇ, διέγνω ζευγνύειν τὸν Τίγριν καὶ
5 διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις, σπεύδων, εἰ δύναιτο,
προκαταλαβέσθαι τὴν τραχεῖαν τῆς Ἀπολλωνιάτιδος
διὰ τὸ πιστεύειν τῷ πλήθει τῶν σφενδονητῶν τῶν
6 προσαγορευομένων Κυρτίων. πράξας δὲ τὸ κριθὲν
7 ταχεῖαν ἐποιεῖτο καὶ σύντονον τὴν πορείαν. ἅμα
δὲ τοῦ τε Μόλωνος συνάπτοντος τοῖς προειρημέ-
νοις τόποις καὶ τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας

ὁρμήσαντος μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, συνέβη τοὺς
ὑπ' ἀμφοτέρων προαποσταλέντας εὐζώνους ἅμα συμ-
πεσεῖν ἐπί τινας ὑπερβολάς· οἳ τὸ μὲν πρῶτον συν- 8
επλέκοντο καὶ κατεπείραζον ἀλλήλων, ἐν δὲ τῷ συν-
άψαι τὰς παρ' ἀμφοῖν δυνάμεις ἀπέστησαν. καὶ τότε
μὲν ἀναχωρήσαντες εἰς τὰς ἰδίας παρεμβολὰς ἐστρα-
τοπέδευσαν τετταράκοντα σταδίους ἀπ' ἀλλήλων διε-
στῶτες· τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης συλλογισά- 9
μενος ὁ Μόλων ὡς ἐπισφαλὴς γίγνεται καὶ δύσχρη-
στος τοῖς ἀποστάταις πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὁ μεθ'
ἡμέραν καὶ κατὰ πρόσωπον κίνδυνος, ἐπεβάλετο
νυκτὸς ἐγχειρεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον. ἐπιλέξας 10
δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐκ
παντὸς τοῦ στρατοπέδου περιῄει κατά τινας τό-
πους, θέλων ἐξ ὑπερδεξίου ποιήσασθαι τὴν ἐπίθε-
σιν. γνοὺς δὲ κατὰ τὴν πορείαν δέκα νεανίσκους 11
ἄθρους ἀποκεχωρηκότας πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ταύ-
της μὲν τῆς ἐπινοίας ἀπέστη, ταχὺ δ' ἐκ μεταβο- 12
λῆς ποιησάμενος τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παραγενό-
μενος εἰς τὸν ἑαυτοῦ χάρακα περὶ τὴν ἑωθινήν, πᾶν
τὸ στρατόπεδον ἐνέπλησε θορύβου καὶ ταραχῆς·
δείσαντες γὰρ ἐκ τῶν ὕπνων οἱ κατὰ τὸν χάρακα 13
διὰ τὴν τῶν προσιόντων ἔφοδον μικροῦ δεῖν ἐξέ-
πεσον ἐκ τῆς παρεμβολῆς. Μόλων μὲν οὖν, καθ' 14
ὅσον ἐδύνατο, κατεπράϋνε τὴν γεγενημένην ἐν αὐ-
τοῖς ταραχήν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἕτοιμος ὢν πρὸς τὸν 53
κίνδυνον ἅμα τῷ φωτὶ τὴν δύναμιν ἐκίνει πᾶσαν
ἐκ τοῦ χάρακος. ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ δεξιοῦ κέρως 2
ἔταξε πρώτους τοὺς ξυστοφόρους ἱππεῖς, ἐπιστήσας
Ἄρδυν, κεκριμένον ἄνδρα περὶ τὰς πολεμικὰς πρά-
ξεις· τούτοις δὲ παρέθηκε τοὺς συμμαχικοὺς Κρῆ- 3
τας, ὧν εἴχοντο Γαλάται Ῥιγόσαγες· παρὰ δὲ

τούτους ἔθηκε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ξένους καὶ
μισθοφόρους, οἷς ἑπόμενον παρενέβαλε τὸ τῆς φά-
4 λαγγος σύστημα. τὸ δ' εὐώνυμον κέρας ἀπέδωκε
τοῖς Ἑταίροις προσαγορευομένοις, οὖσιν ἱππεῦσι.
τὰ δὲ θηρία πρὸ τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασι κα-
5 τέστησε, δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντα. τὰ δ' ἐπιτάγματα
τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐπὶ τὰ κέρατα μερίσας
κυκλοῦν παρήγγειλε τοὺς πολεμίους, ἐπειδὰν συμ-
6 βάλωσι. μετὰ δὲ ταῦτα παρεκάλει τὰς δυνάμεις
ἐπιπορευόμενος διὰ βραχέων τὰ πρέποντα τοῖς και-
ροῖς. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας Ἑρμείᾳ καὶ Ζεύ-
7 ξιδι παρέδωκε, τὸ δὲ δεξιὸν αὐτὸς εἶχε. Μόλων δὲ
δύσχρηστον μὲν ἐποιήσατο τὴν ἐξαγωγήν, ταραχώδη
δὲ καὶ τὴν ἔκταξιν διὰ τὴν ἐν τῇ νυκτὶ προγεγε-
8 νημένην ἀλογίαν· οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς μὲν ἱππεῖς
ἐφ' ἑκάτερον ἐμερίσατο κέρας, στοχαζόμενος τῆς
τῶν ὑπεναντίων παρατάξεως, τοὺς δὲ θυρεαφό-
ρους καὶ Γαλάτας καὶ καθόλου τὰ βαρέα τῶν ὅπλων
9 εἰς τὸν μεταξὺ τόπον ἔθηκε τῶν ἱππέων. ἔτι δὲ
τοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ συλλήβδην τὸ
τοιοῦτο γένος ἐκτὸς τῶν ἱππέων παρ' ἑκάτερα πα-
10 ρενέβαλε, τὰ δὲ δρεπανηφόρα τῶν ἁρμάτων προε-
11 βάλετο τῆς δυνάμεως ἐν διαστάσει. καὶ τὸ μὲν εὐ-
ώνυμον κέρας Νεολάῳ παρέδωκε τἀδελφῷ, τὸ δὲ
54 δεξιὸν αὐτὸς εἶχε. μετὰ δὲ ταῦτα ποιησαμένων τῶν
δυνάμεων τὴν ἐπαγωγήν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τοῦ
Μόλωνος διετήρησε τὴν πίστιν καὶ συνέβαλε τοῖς
περὶ τὸν Ζεῦξιν ἐρρωμένως, τὸ δ' εὐώνυμον ἅμα
τῷ συνιὸν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ μετεβάλετο
2 πρὸς τοὺς πολεμίους· οὗ γενομένου συνέβη τοὺς
μὲν περὶ τὸν Μόλωνα διατραπῆναι, τοὺς δὲ τοῦ
3 βασιλέως ἐπιρρωσθῆναι διπλασίως. ὁ δὲ Μόλων

συννοήσας τὸ γεγονὸς καὶ πανταχόθεν ἤδη κυκλού-
μενος, λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἐσομένας περὶ
αὑτὸν αἰκίας, ἐὰν ὑποχείριος γένηται καὶ ζωγρίᾳ
ληφθῇ, προσήνεγκε τὰς χεῖρας ἑαυτῷ. παραπλη- 4
σίως δὲ καὶ πάντες οἱ κοινωνήσαντες τῆς ἐπιβολῆς,
φυγόντες εἰς τοὺς οἰκείους ἕκαστοι τόπους, τὴν αὐ-
τὴν ἐποιήσαντο τοῦ βίου καταστροφήν. ὁ δὲ Νεό- 5
λαος, ἀποφυγὼν ἐκ τῆς μάχης καὶ παραγενόμενος
εἰς τὴν Περσίδα πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Μόλω-
νος ἀδελφόν, τὴν μὲν μητέρα καὶ τὰ τοῦ Μόλωνος
τέκνα κατέσφαξε, μετὰ δὲ τὸν τούτων θάνατον ἐπι-
κατέσφαξεν αὑτόν, πείσας τὸ παραπλήσιον ποιῆσαι
καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. ὁ δὲ βασιλεὺς διαρπάσας τὴν 6
παρεμβολὴν τῶν πολεμίων, τὸ μὲν σῶμα τοῦ Μό-
λωνος ἀνασταυρῶσαι προσέταξε κατὰ τὸν ἐπιφανέ-
στατον τόπον τῆς Μηδίας. ὃ καὶ παραχρῆμα συν- 7
ετέλεσαν οἱ πρὸς τούτοις τεταγμένοι· διακομίσαν-
τες γὰρ εἰς τὴν Καλλωνῖτιν πρὸς αὐταῖς ἀνεσταύ-
ρωσαν ταῖς εἰς τὸν Ζάγρον ἀναβολαῖς· μετὰ ταῦτα 8
δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἐπιτιμήσας διὰ πλειόνων καὶ δοὺς
δεξιὰν συνέστησε τοὺς ἀποκομιοῦντας αὐτοὺς εἰς
Μηδίαν καὶ καταστησομένους τὰ κατὰ τὴν χώραν.
αὐτὸς δὲ καταβὰς εἰς Σελεύκειαν καθίστατο τὰ 9
κατὰ τὰς πέριξ σατραπείας, ἡμέρως χρώμενος πᾶσι
καὶ νουνεχῶς. Ἑρμείας δὲ τηρῶν τὴν αὑτοῦ προ- 10
αίρεσιν ἐπέφερε μὲν αἰτίας τοῖς ἐν τῇ Σελευκείᾳ
καὶ χιλίοις ἐξημίου ταλάντοις τὴν πόλιν, ἐφυγάδευε
δὲ τοὺς καλουμένους Ἀδειγάνας, ἀκρωτηριάζων δὲ
καὶ φονεύων καὶ στρεβλῶν πολλοὺς διέφθειρε τῶν
Σελευκέων. ἃ μόλις ὁ βασιλεύς, τὰ μὲν πείθων 11
τὸν Ἑρμείαν, ἃ δὲ καὶ κατὰ τὴν αὑτοῦ γνώμην χει-
ρίζων, τέλος ἐπράϋνε καὶ κατέστησε τὴν πόλιν,

ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα τάλαντα μόνον ἐπιτίμιον
12 αὐτοὺς πραξάμενος τῆς ἀγνοίας. ταῦτα δὲ διοική-
σας Διογένην μὲν στρατηγὸν ἀπέλιπε Μηδίας, Ἀπολ-
λόδωρον δὲ τῆς Σουσιανῆς· Τύχωνα δὲ τὸν ἀρχι-
γραμματέα τῆς δυνάμεως στρατηγὸν ἐπὶ τοὺς κατὰ
τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν τόπους ἐξαπέστειλε.

13 Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Μόλωνος ἀπόστασιν καὶ
τὸ διὰ ταῦτα γενόμενον κίνημα περὶ τὰς ἄνω σα-
τραπείας τοιαύτης ἔτυχε διορθώσεως καὶ καταστά-
55 σεως. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπαρθεὶς τῷ γεγονότι προ-
τερήματι, καὶ βουλόμενος ἀναταθῆναι καὶ καταπλή-
ξασθαι τοὺς ὑπερκειμένους ταῖς ἑαυτοῦ σατραπείαις
καὶ συνοροῦντας δυνάστας τῶν βαρβάρων, ἵνα μήτε
συγχορηγεῖν μήτε συμπολεμεῖν τολμῶσι τοῖς ἀπο-
στάταις αὐτοῦ γιγνομένοις, ἐπεβάλετο στρατεύειν
2 ἐπ' αὐτούς, καὶ πρῶτον ἐπὶ τὸν Ἀρταβαζάνην, ὃς
ἐδόκει βαρύτατος εἶναι καὶ πρακτικώτατος τῶν δυ-
ναστῶν, δεσπόζειν δὲ καὶ τῶν Σατραπειῶν καλου-
μένων καὶ τῶν τούτοις συντερμονούντων ἐθνῶν.
3 Ἑρμείας δὲ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἐδεδίει μὲν
τὴν εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείαν διὰ τὸν κίνδυ-
νον, ὠρέγετο δὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν τῆς
4 ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον στρατείας· οὐ μὴν ἀλλὰ προσ-
πεσόντος υἱὸν γεγονέναι τῷ βασιλεῖ, νομίσας καὶ
παθεῖν ἄν τι τὸν Ἀντίοχον ἐν τοῖς ἄνω τόποις ὑπὸ
τῶν βαρβάρων καὶ παραδοῦναι καιροὺς αὐτῷ πρὸς
5 ἐπαναίρεσιν, συγκατέθετο τῇ στρατείᾳ, πεπεισμέ-
νος, ἐὰν ἐπανέληται τὸν Ἀντίοχον, ἐπιτροπεύων τοῦ
6 παιδίου κύριος ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς αὐτός. κριθέν-
των δὲ τούτων ὑπερβαλόντες τὸν Ζάγρον ἐνέβαλον
εἰς τὴν Ἀρταβαζάνου χώραν, ἣ παράκειται μὲν τῇ
Μηδίᾳ, διειργούσης αὐτὴν τῆς ἀνὰ μέσον κειμένης

ὀρεινῆς, ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τινὰ μέρη τοῦ Πόντου
κατὰ τοὺς ὑπὲρ τὸν Φᾶσιν τόπους, συνάπτει δὲ
πρὸς τὴν Ὑρκανίαν θάλατταν, ἔχει δὲ πλῆθος ἀν- 8
δρῶν ἀλκίμων καὶ μᾶλλον ἱππέων, αὐτάρκης δὲ
καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐστι ταῖς πρὸς τὸν πόλεμον παρα-
σκευαῖς. ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Περ- 9
σῶν ἔτι διατηρεῖσθαι, παροραθείσης αὐτῆς ἐν τοῖς
κατ' Ἀλέξανδρον καιροῖς. ὁ δ' Ἀρταβαζάνης, κα- 10
ταπλαγεὶς τὴν ἔφοδον τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα
διὰ τὴν ἡλικίαν, τελέως γὰρ ἤδη γηραιὸς ἦν, εἴξας
τοῖς παροῦσιν ἐποιήσατο συνθήκας εὐδοκουμένας
Ἀντιόχῳ.

Τούτων δὲ κυρωθέντων Ἀπολλοφάνης ὁ ἰατρός, 56
ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως διαφερόντως, θεω-
ρῶν τὸν Ἑρμείαν οὐκέτι φέροντα κατὰ σχῆμα τὴν
ἐξουσίαν, ἠγωνία μὲν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως, τὸ δὲ
πλεῖον ὑπώπτευε καὶ κατάφοβος ἦν ὑπὲρ τῶν καθ'
αὑτόν. διὸ λαβὼν καιρὸν προσφέρει τῷ βασιλεῖ 2
λόγον, παρακαλῶν μὴ ῥαθυμεῖν μηδ' ἀνυπονόητον
εἶναι τῆς Ἑρμείου τόλμης, μηδ' ἕως τούτου περι-
μεῖναι μέχρι ἂν τοῖς ὁμοίοις τἀδελφῷ παλαίῃ συμ-
πτώμασιν. ἀπέχειν δ' οὐ μακρὰν αὐτὸν ἔφη τοῦ 3
κινδύνου· διὸ προσέχειν ἠξίου καὶ βοηθεῖν κατὰ
σπουδὴν αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις. τοῦ δ' Ἀντιό- 4
χου πρὸς αὐτὸν ἀνθομολογησαμένου διότι καὶ δυσ-
αρεστεῖ καὶ φοβεῖται τὸν Ἑρμείαν, ἐκείνῳ δὲ με-
γάλην χάριν ἔχειν φήσαντος ἐπὶ τῷ κηδεμονικῶς
τετολμηκέναι περὶ τούτων εἰπεῖν πρὸς αὐτόν, ὁ μὲν 5
Ἀπολλοφάνης εὐθαρσὴς ἐγένετο τῷ δοκεῖν μὴ διε-
ψεῦσθαι τῆς αἱρέσεως καὶ διαλήψεως τῆς τοῦ βασι-
λέως, ὁ δ' Ἀντίοχος ἠξίου τὸν Ἀπολλοφάνην συν- 6
επιλαβέσθαι μὴ μόνον τοῖς λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς

7 ἔργοις τῆς αὑτοῦ τε καὶ τῶν φίλων σωτηρίας. τοῦ
δὲ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἔχειν φήσαντος, συμφρονή-
σαντες μετὰ ταῦτα καὶ προβαλόμενοι σκῆψιν ὡς
σκοτωμάτων τινῶν ἐπιπεπτωκότων τῷ βασιλεῖ, τὴν
μὲν θεραπείαν ἀπέλυσαν ἐπί τινας ἡμέρας καὶ τοὺς
8 εἰθισμένους παρευτακτεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἔλα-
βον ἐξουσίαν οἷς βούλοιντο κατ' ἰδίαν χρηματίζειν
9 διὰ τὴν τῆς ἐπισκέψεως πρόφασιν. ἐν ᾧ καιρῷ κα-
τασκευασάμενοι τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν πρᾶξιν,
πάντων ἑτοίμως αὐτοῖς συνυπακουόντων διὰ τὸ
πρὸς Ἑρμείαν μῖσος, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ συντε-
10 λεῖν τὴν ἐπιβολήν. φασκόντων δὲ δεῖν τῶν ἰα-
τρῶν ἅμα τῷ φωτὶ ποιεῖσθαι τοὺς περιπάτους ὑπὸ
τὸ ψῦχος τὸν Ἀντίοχον, ὁ μὲν Ἑρμείας ἧκε πρὸς
τὸν ταχθέντα καιρόν, ἅμα δὲ τούτῳ καὶ τῶν φί-
11 λων οἱ συνειδότες τὴν πρᾶξιν, οἱ δὲ λοιποὶ καθυ-
στέρουν διὰ τὸ πολὺ παρηλλάχθαι τὴν ἔξοδον τοῦ
12 βασιλέως πρὸς τὸν εἰθισμένον καιρόν. διόπερ ἀπο-
σπάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας εἴς τινα
τόπον ἔρημον, κἄπειτα μικρὸν ἀπονεύσαντος τοῦ
βασιλέως ὡς ἐπί τι τῶν ἀναγκαίων, ἐξεκέντησαν.
13 Ἑρμείας μὲν οὖν τούτῳ τῷ τρόπῳ μετήλλαξε τὸν
βίον, οὐδεμίαν ὑποσχὼν τιμωρίαν ἀξίαν τῶν αὐτῷ
14 πεπραγμένων· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπολυθεὶς φόβου καὶ
δυσχρηστίας πολλῆς ἐπανῆγε ποιούμενος τὴν πο-
ρείαν ὡς ἐπ' οἴκου, πάντων τῶν κατὰ τὴν χώραν
ἀποδεχομένων τάς τε πράξεις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιβο-
λάς, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν δίοδον ἐπισημαινομένων
15 τὴν Ἑρμείου μετάστασιν. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ κατὰ τὴν
Ἀπάμειαν αἱ μὲν γυναῖκες τὴν γυναῖκα τὴν Ἑρμείου
κατέλευσαν, οἱ δὲ παῖδες τοὺς υἱεῖς.

57 Ἀντίοχος δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν οἰκείαν, καὶ

διαφεὶς τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν, διεπέμπετο
πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ἐγκαλῶν καὶ διαμαρτυρόμενος 2
πρῶτον μὲν ἐπὶ τῷ τετολμηκέναι διάδημα περιθέ-
σθαι καὶ βασιλέα χρηματίζειν, δεύτερον δὲ προλέ-
γων ὡς οὐ λανθάνει κοινοπραγῶν Πτολεμαίῳ καὶ
καθόλου πλείω τοῦ δέοντος κινούμενος. ὁ γὰρ 3
Ἀχαιός, καθ' οὓς καιροὺς ἐπὶ τὸν Ἀρταβαζάνην ὁ
βασιλεὺς ἐστράτευε, πεισθεὶς καὶ παθεῖν ἄν τι τὸν
Ἀντίοχον, καὶ μὴ παθόντος ἐλπίσας διὰ τὸ μῆκος
τῆς ἀποστάσεως φθάσειν ἐμβαλὼν εἰς Συρίαν καὶ 4
συνεργοῖς χρησάμενος Κυρρησταῖς τοῖς ἀποστάταις
γεγονόσι τοῦ βασιλέως ταχέως ἂν κρατῆσαι τῶν
κατὰ τὴν βασιλείαν πραγμάτων, ὥρμησε μετὰ πά-
σης τῆς δυνάμεως ἐκ Λυδίας. παραγενόμενος δ' 5
εἰς Λαοδίκειαν τὴν ἐν Φρυγίᾳ διάδημά τε περιέ-
θετο καὶ βασιλεὺς τότε πρῶτον ἐτόλμησε χρηματί-
ζειν καὶ γράφειν πρὸς τὰς πόλεις, Γαρσυήριδος αὐ-
τὸν τοῦ φυγάδος εἰς τοῦτο τὸ μέρος μάλιστα προ-
τρεψαμένου. προάγοντος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς αὐ- 6
τοῦ, καὶ σχεδὸν ἤδη περὶ Λυκαονίαν ὄντος, αἱ δυ-
νάμεις ἐστασίασαν, δυσαρεστούμεναι τῷ δοκεῖν γί-
γνεσθαι τὴν στρατείαν ἐπὶ τὸν κατὰ φύσιν αὐτῶν
ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντα βασιλέα. διόπερ Ἀχαιὸς συν- 7
εὶς τὴν ἐν αὐτοῖς διατροπὴν τῆς μὲν προκειμένης
ἐπιβολῆς ἀπέστη, βουλόμενος δὲ πεισθῆναι τὰς δυ-
νάμεις ὡς οὐδ' ἐξ ἀρχῆς ἐπεβάλετο στρατεύειν εἰς
Συρίαν, ἐπιστρέψας πορθεῖ τὴν Πισιδικήν, καὶ 8
πολλὰς ὠφελείας παρασκευάσας τῷ στρατοπέδῳ, πάν-
τας εὔνους αὐτῷ καὶ πεπιστευκότας ἔχων ἐπανῆλθε
πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς σαφῶς ἕκαστα τούτων ἐπεγνω- 58
κώς, πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν διεπέμπετο συνεχῶς

ἀνατεινόμενος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, πρὸς δὲ
ταῖς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον παρασκευαῖς ὅλος καὶ πᾶς
2 ἦν. διὸ καὶ συναθροίσας εἰς Ἀπάμειαν τὰς δυνά-
μεις ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἀνέδωκε τοῖς φίλοις
διαβούλιον πῶς χρηστέον ἐστὶ ταῖς εἰς Κοίλην Συ-
3 ρίαν εἰσβολαῖς. πολλῶν δ' εἰς τοῦτο τὸ μέρος ῥη-
θέντων καὶ περὶ τῶν τόπων καὶ περὶ παρασκευῆς
καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ναυτικὴν δύναμιν συνεργείας,
Ἀπολλοφάνης, ὑπὲρ οὗ καὶ πρότερον εἴπομεν, τὸ
γένος ὢν Σελευκεύς, ἐπέτεμε πάσας τὰς προειρη-
4 μένας γνώμας· ἔφη γὰρ εὔηθες εἶναι τὸ Κοίλης
μὲν Συρίας ἐπιθυμεῖν καὶ στρατεύειν ἐπὶ ταύτην,
Σελεύκειαν δὲ περιορᾶν ὑπὸ Πτολεμαίου κρατου-
μένην, ἀρχηγέτιν οὖσαν καὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἑστίαν
5 ὑπάρχουσαν τῆς αὐτῶν δυναστείας. ἣν χωρὶς τῆς
αἰσχύνης, ἣν περιποιεῖ νῦν τῇ βασιλείᾳ φρουρου-
μένη διὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέων, καὶ πρὸς πραγ-
μάτων λόγον μεγίστας ἔχειν καὶ καλλίστας ἀφορμάς.
6 κρατουμένην μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μέγιστον ἐμ-
7 πόδιον εἶναι πρὸς πάσας αὐτοῖς τὰς ἐπιβολάς· οὐ
γὰρ ἂν ἐπινοήσωσιν ἀεὶ προβαίνειν, οὐκ ἐλάττονος
δεῖσθαι προνοίας καὶ φυλακῆς αὐτοῖς τοὺς οἰκείους
τόπους διὰ τὸν ἀπὸ ταύτης φόβον τῆς ἐπὶ τοὺς πο-
8 λεμίους παρασκευῆς. κρατηθεῖσάν γε μὴν οὐ μό-
νον ἔφη δύνασθαι βεβαίως τηρεῖν τὴν οἰκείαν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐπινοίας καὶ προθέσεις καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν μεγάλα δύνασθαι συνερ-
9 γεῖν διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου. πεισθέντων δὲ
πάντων τοῖς λεγομένοις, ἔδοξε ταύτην πρῶτον ἐξαι-
10 ρεῖν τὴν πόλιν· συνέβαινε γὰρ Σελεύκειαν ἔτι τότε
κατέχεσθαι φρουραῖς ὑπὸ τῶν ἐξ Αἰγύπτου βασι-
λέων ἐκ τῶν κατὰ τὸν Εὐεργέτην ἐπικληθέντα Πτο-

λεμαῖον καιρῶν, ἐν οἷς ἐκεῖνος διὰ τὰ Βερενίκης 11
συμπτώματα καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνης ὀργὴν στρατεύ-
σας εἰς τοὺς κατὰ Συρίαν τόπους ἐγκρατὴς ἐγέ-
νετο ταύτης τῆς πόλεως.
Οὐ μὴν ἀλλ' Ἀντίοχος κριθέντων τούτων Διο- 59
γνήτῳ μὲν τῷ ναυάρχῳ παρήγγειλε πλεῖν ὡς ἐπὶ
τῆς Σελευκείας, αὐτὸς δ' ἐκ τῆς Ἀπαμείας ὁρμή-
σας μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ περὶ πέντε σταδίους ἀπο-
σχὼν τῆς πόλεως, προσεστρατοπέδευσε κατὰ τὸν ἱπ-
πόδρομον. Θεόδοτον δὲ τὸν ἡμιόλιον ἐξαπέστειλε 2
μετὰ τῆς ἁρμοζούσης δυνάμεως ἐπὶ τοὺς κατὰ Κοί-
λην Συρίαν τόπους, καταληψόμενον τὰ στενὰ καὶ
προκαθησόμενον ἅμα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων. τὴν 3
δὲ τῆς Σελευκείας θέσιν καὶ τὴν τῶν πέριξ τόπων
ἰδιότητα τοιαύτην ἔχειν τὴν φύσιν συμβαίνει. κει- 4
μένης γὰρ αὐτῆς ἐπὶ θαλάττῃ μεταξὺ Κιλικίας καὶ
Φοινίκης, ὄρος ἐπίκειται παμμέγεθες, ὃ καλοῦσι
Κορυφαῖον· ᾧ πρὸς μὲν τὴν ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν 5
προσκλύζει τὸ καταλῆγον τοῦ πελάγους τοῦ μεταξὺ
κειμένου Κύπρου καὶ Φοινίκης, τοῖς δ' ἀπὸ τῆς
ἠοῦς μέρεσιν ὑπέρκειται τῆς Ἀντιοχέων καὶ Σελευ-
κέων χώρας. ἐν δὲ τοῖς πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ 6
κλίμασι τὴν Σελεύκειαν συμβαίνει κεῖσθαι, διεζευγ-
μένην φάραγγι κοίλῃ καὶ δυσβάτῳ, καθήκουσαν
μὲν καὶ περικλωμένην ὡς ἐπὶ θάλατταν, κατὰ δὲ τὰ
πλεῖστα μέρη κρημνοῖς καὶ πέτραις ἀπορρῶξι πε-
ριεχομένην. ὑπὸ δὲ τὴν ἐπὶ θάλατταν αὐτῆς νεύ- 7
ουσαν πλευρὰν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τά τ' ἐμπόρια καὶ
τὸ προάστειον κεῖται, διαφερόντως τετειχισμένον.
παραπλησίως δὲ καὶ τὸ σύμπαν τῆς πόλεως κύτος 8
τείχεσι πολυτελέσιν ἠσφάλισται, κεκόσμηται δὲ καὶ
ναοῖς καὶ ταῖς τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευαῖς ἐκ-

9 πρεπῶς. πρόσβασιν δὲ μίαν ἔχει κατὰ τὴν ἀπὸ θα-
λάττης πλευρὰν κλιμακωτὴν καὶ χειροποίητον, ἐγ-
κλίμασι καὶ σκαιώμασι πυκνοῖς καὶ συνεχέσι διει-
10 λημμένην. ὁ δὲ καλούμενος Ὀρόντης ποταμὸς οὐ
μακρὰν αὐτῆς ποιεῖται τὰς ἐκβολάς, ὃς τὴν ἀρχὴν
τοῦ ῥεύματος λαμβάνων ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβα-
νον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ
καλούμενον Ἀμύκης πεδίον, ἐπ᾽ αὐτὴν ἱκνεῖται τὴν
11 Ἀντιόχειαν, δι᾽ ἧς φερόμενος καὶ πάσας ὑποδεχό-
μενος τὰς ἀνθρωπείας λύμας διὰ τὸ πλῆθος τοῦ
ῥεύματος τέλος οὐ μακρὰν τῆς Σελευκείας ποιεῖται
τὴν ἐκβολὴν εἰς τὸ προειρημένον πέλαγος.

60 Ἀντίοχος δὲ τὸ μὲν πρῶτον διεπέμπετο πρὸς
τοὺς ἐπιστάτας τῆς πόλεως, προτείνων χρήματα καὶ
πλῆθος ἐλπίδων, ἐφ᾽ ᾧ παραλαβεῖν ἄνευ κινδύνου
2 τὴν Σελεύκειαν· ἀδυνατῶν δὲ πείθειν τοὺς ἐπὶ τῶν
ὅλων ἐφεστῶτας ἔφθειρέ τινας τῶν κατὰ μέρος ἡγε-
μόνων, οἷς πιστεύσας ἡτοίμαζε τὴν δύναμιν, ὡς
κατὰ μὲν τὸν ἀπὸ θαλάττης τόπον τοῖς ἀπὸ τοῦ
ναυτικοῦ ποιησόμενος τὰς προσβολάς, κατὰ δὲ τὸν
3 ἀπὸ τῆς ἠπείρου τοῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. διε-
λὼν οὖν εἰς τρία μέρη τὴν δύναμιν, καὶ παρακαλέ-
σας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ καὶ δωρεὰς μεγάλας
καὶ στεφάνους ἐπ᾽ ἀνδραγαθίᾳ καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ
4 τοῖς ἡγεμόσι προκηρύξας, Ζεύξιδι μὲν καὶ τοῖς μετ᾽
αὐτοῦ παρέδωκε τοὺς κατὰ τὴν ἐπ᾽ Ἀντιόχειαν φέ-
ρουσαν πύλην τόπους, Ἑρμογένει δὲ τοὺς κατὰ τὸ
Διοσκούριον, Ἄρδυϊ δὲ καὶ Διογνήτῳ τὰς κατὰ τὸ
5 νεώριον καὶ τὸ προάστειον ἐπέτρεψε προσβολάς, διὰ
τὸ πρὸς τοὺς ἔνδοθεν αὐτῷ τοιαύτας τινὰς γεγο-
νέναι συνθήκας ὡς ἐὰν κρατήσῃ τοῦ προαστείου
μετὰ βίας, οὕτως ἐγχειρισθησομένης αὐτῷ καὶ τῆς

πόλεως. ἀποδοθέντος δὲ τοῦ συνθήματος πάντες 6
ἅμα καὶ πανταχόθεν ἐνεργὸν ἐποιοῦντο καὶ βίαιον
τὴν προσβολήν· τολμηρότατα μέντοι προσέβαλον οἱ
περὶ τὸν Ἄρδυν καὶ Διόγνητον, διὰ τὸ τοὺς μὲν 7
ἄλλους τόπους, εἰ μὴ τετραποδητὶ τρόπον τινὰ
προσπλεκόμενοι βιάζοιντο, τήν γε διὰ τῶν κλιμά-
κων προσβολὴν μὴ προσίεσθαι τὸ παράπαν, τὰ δὲ νε-
ώρια καὶ τὸ προάστειον ἐπιδέχεσθαι τὴν προσφορὰν
καὶ στάσιν καὶ πρόσθεσιν τῶν κλιμάκων ἀσφαλῶς.
διὸ τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ τοῖς νεωρίοις, τῶν 8
δὲ περὶ τὸν Ἄρδυν τοῖς προαστείοις προσηρεικότων
τὰς κλίμακας καὶ βιαζομένων εὐρώστως, τῶν δ' ἐκ
τῆς πόλεως οὐ δυναμένων τούτοις βοηθεῖν, διὰ τὸ
κατὰ πάντα τόπον περιεστάναι τὸ δεινόν, ταχέως
συνέβη τὸ προάστειον ὑποχείριον γενέσθαι τοῖς
περὶ τὸν Ἄρδυν. οὗ κρατηθέντος εὐθέως οἱ διε- 9
φθαρμένοι τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων, προστρέχον-
τες πρὸς τὸν Λεόντιον τὸν ἐπὶ τῶν ὅλων, ἐκπέμ-
πειν ᾤοντο δεῖν καὶ τίθεσθαι τὰ πρὸς Ἀντίοχον
πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἁλῶναι τὴν πόλιν. ὁ δὲ Λε- 10
όντιος, ἀγνοῶν μὲν τὴν διαφθορὰν τῶν ἡγεμόνων,
καταπεπληγμένος δὲ τὴν διατροπὴν αὐτῶν, ἐξέπεμψε
τοὺς θησομένους τὰς πίστεις ὑπὲρ τῆς τῶν ἐν τῇ
πόλει πάντων ἀσφαλείας πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ὁ δὲ 61
βασιλεὺς δεξάμενος τὴν ἔντευξιν συνεχώρησε δώ-
σειν τοῖς ἐλευθέροις τὴν ἀσφάλειαν· οὗτοι δ' ἦσαν
εἰς ἑξακισχιλίους. παραλαβὼν δὲ τὴν πόλιν οὐ μό- 2
νον ἐφείσατο τῶν ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς πε-
φευγότας τῶν Σελευκέων καταγαγὼν τήν τε πολι-
τείαν αὐτοῖς ἀπέδωκε καὶ τὰς οὐσίας, ἠσφαλίσατο
δὲ φυλακαῖς τόν τε λιμένα καὶ τὴν ἄκραν.

Ἔτι δὲ περὶ ταῦτα διατρίβοντος αὐτοῦ, προσ- 3

πεσόντων παρὰ Θεοδότου γραμμάτων, ἐν οἷς αὐτὸν
ἐκάλει κατὰ σπουδὴν ἐγχειρίζων τὰ κατὰ Κοίλην
Συρίαν, πολλῆς ἀπορίας ἦν καὶ δυσχρηστίας πλήρης
ὑπὲρ τοῦ τί πρακτέον καὶ πῶς χρηστέον ἐστὶ τοῖς
4 προσαγγελλομένοις. ὁ δὲ Θεόδοτος, ὢν τὸ γένος Αἰ-
τωλὸς καὶ μεγάλας παρεσχημένος τῇ Πτολεμαίου βα-
σιλείᾳ χρείας, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐπὶ δὲ τού-
τοις οὐχ οἷον χάριτος ἠξιωμένος, ἀλλὰ καὶ τῷ βίῳ κε-
κινδυνευκὼς καθ' οὓς καιροὺς Ἀντίοχος ἐποιεῖτο τὴν
5 ἐπὶ Μόλωνα στρατείαν, τότε κατεγνωκὼς τοῦ βασι-
λέως καὶ διηπιστηκὼς τοῖς περὶ τὴν αὐλήν, καταλα-
βόμενος διὰ μὲν αὑτοῦ Πτολεμαΐδα, διὰ δὲ Παναιτώ-
6 λου Τύρον, ἐκάλει τὸν Ἀντίοχον μετὰ σπουδῆς. ὁ δὲ
βασιλεὺς καὶ τὰς ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐπιβολὰς ὑπερθέμε-
νος καὶ τἄλλα πάντα πάρεργα ποιησάμενος ἀνέζευξε
μετὰ τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ᾗ καὶ
7 πρόσθεν. διελθὼν δὲ τὸν ἐπικαλούμενον αὐλῶνα
Μαρσύαν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰ στενὰ τὰ κατὰ
Γέρρα πρὸς τῇ μεταξὺ κειμένῃ λίμνῃ. πυνθανόμενος
8 δὲ Νικόλαον τὸν παρὰ Πτολεμαίου στρατηγὸν προσ-
καθῆσθαι τῇ Πτολεμαΐδι πολιορκοῦντα τὸν Θεόδοτον,
τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἀπέλιπε, προστάξας τοῖς
ἡγουμένοις πολιορκεῖν τοὺς Βρόχους, τὸ κείμενον
ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τῆς παρόδου χωρίον, αὐτὸς δὲ τοὺς
εὐζώνους ἀναλαβὼν προῆγε, βουλόμενος λῦσαι τὴν
πολιορκίαν. ὁ δὲ Νικόλαος πρότερον ἤδη πεπυσμέ-
9 νος τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν, αὐτὸς μὲν ἀνεχώ-
ρησε, τοὺς δὲ περὶ Λαγόραν τὸν Κρῆτα καὶ Δορυ-
μένην τὸν Αἰτωλὸν ἐξαπέστειλε προκαταληψομένους
10 τὰ στενὰ τὰ περὶ Βηρυτόν· οἷς προσβαλὼν ὁ βα-
σιλεὺς ἐξ ἐφόδου καὶ τρεψάμενος ἐπεστρατοπέδευσε
62 τοῖς στενοῖς. προσδεξάμενος δὲ καὶ τὴν λοιπὴν

δύναμιν ἐνταῦθα, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα
ταῖς προκειμέναις ἐπιβολαῖς, μετ᾽ ταῦτα προῆγε
μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, εὐθαρσὴς καὶ μετέωρος
ὢν πρὸς τὰς ὑπογραφομένας ἐλπίδας. ἀπαντησάν- 2
των δὲ τῶν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Παναίτωλον αὐτῷ
καὶ τῶν ἅμα τούτοις φίλων, ἀποδεξάμενος τούτους
φιλανθρώπως παρέλαβε τήν τε Τύρον καὶ Πτολε-
μαΐδα καὶ τὰς ἐν ταύταις παρασκευάς, ἐν αἷς ἦν 3
καὶ πλοῖα τετταράκοντα· τούτων κατάφρακτα μὲν
εἴκοσι διαφέροντα ταῖς κατασκευαῖς, ἐν οἷς οὐδὲν
ἔλαττον ἦν τετρήρους, τὰ δὲ λοιπὰ τριήρεις καὶ δί-
κροτα καὶ κέλητες. ταῦτα μὲν οὖν Διογνήτῳ πα-
ρέδωκε τῷ ναυάρχῳ· προσπεσόντος δ᾽ αὐτῷ τὸν μὲν 4
Πτολεμαῖον εἰς Μέμφιν ἐξεληλυθέναι, τὰς δὲ δυνά-
μεις ἠθροῖσθαι πάσας εἰς Πηλούσιον καὶ τάς τε
διώρυχας ἀναστομοῦν καὶ τὰ πότιμα τῶν ὑδάτων
ἐμφράττειν, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ Πηλούσιον ἐπιβολῆς 5
ἀπέστη, τὰς δὲ πόλεις ἐπιπορευόμενος ἐπειρᾶτο τὰς
μὲν βίᾳ, τὰς δὲ πειθοῖ, πρὸς αὐτὸν ἐπάγεσθαι.
τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἐλαφραὶ καταπεπληγμέναι 6
τὴν ἔφοδον αὐτοῦ προσετίθεντο, αἱ δὲ πιστεύου-
σαι ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς ὀχυρότησι τῶν τό-
πων ὑπέμενον· ἃς ἠναγκάζετο προσκαθεζόμενος πο-
λιορκεῖν καὶ κατατρίβειν τοὺς χρόνους.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον τοῦ μὲν ἐκ χειρὸς 7
βοηθεῖν τοῖς σφετέροις πράγμασιν, ὅπερ ἦν καθῆ-
κον, οὕτω παρεσπονδημένοι προφανῶς, οὐδ᾽ ἐπι-
βολὴν εἶχον διὰ τὴν ἀδυναμίαν· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ 8
αὐτοῖς ὠλιγώρητο πάντα τὰ κατὰ τὰς πολεμικὰς
παρασκευάς. λοιπὸν δὲ συνεδρεύσαντες οἱ περὶ τὸν 63
Ἀγαθοκλέα καὶ Σωσίβιον, οἱ τότε προεστῶτες τῆς
βασιλείας, ἐκ τῶν ἐνδεχομένων τὸ δυνατὸν ἔλαβον

2 πρὸς τὸ παρόν. ἐβουλεύσαντο γὰρ γίγνεσθαι μὲν
περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν, ἐν δὲ τῷ με-
ταξὺ διαπρεσβευόμενοι κατεκλύειν τὸν Ἀντίοχον,
συνεργοῦντες κατὰ τὴν ἔμφασιν τῇ προϋπαρχούσῃ
3 περὶ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου διαλήψει· αὕτη
δ' ἦν ὡς πολεμεῖν μὲν οὐκ ἂν τολμήσαντος, διὰ
λόγου δὲ καὶ τῶν φίλων διδάξοντος καὶ πείσοντος
αὐτὸν ἀποστῆναι τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπων.
4 κριθέντων δὲ τούτων οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ
Σωσίβιον ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ταχθέντες ἐξέπεμ-
5 πον ἐπιμελῶς τὰς πρεσβείας πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ἅμα
δὲ διαπεμψάμενοι πρός τε Ῥοδίους καὶ Βυζαντίους
καὶ Κυζικηνούς, σὺν δὲ τούτοις Αἰτωλούς, ἐπεσπά-
6 σαντο πρεσβείας ἐπὶ τὰς διαλύσεις. αἳ καὶ παραγε-
νόμεναι μεγάλας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀφορμάς, διαπρεσβευ-
όμεναι πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς, εἰς τὸ λαβεῖν
ἀναστροφὴν καὶ χρόνον πρὸς τὰς τοῦ πολέμου πα-
7 ρασκευάς. ταύταις τε δὴ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐχρημά-
τιζον ἐν τῇ Μέμφει προκαθήμενοι, παραπλησίως δὲ
καὶ τὰς παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀπεδέχοντο,
8 φιλανθρώπως ποιούμενοι τὰς ἀπαντήσεις. ἀνεκα-
λοῦντο δὲ καὶ συνήθροιζον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
τοὺς μισθοφόρους τοὺς ἐν ταῖς ἔξω πόλεσιν ὑπ'
9 αὐτῶν μισθοδοτουμένους. ἐξαπέστελλον δὲ καὶ ξε-
νολόγους καὶ παρεσκεύαζον τοῖς προϋπάρχουσι καὶ
10 τοῖς παραγιγνομένοις τὰς σιταρκίας. ὡσαύτως δὲ
καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἐγίγνοντο παρασκευήν, ἀνὰ μέ-
ρος καὶ συνεχῶς διατρέχοντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν,
ἵνα μηδὲν ἐλλίπῃ τῶν χορηγιῶν πρὸς τὰς προκει-
11 μένας ἐπιβολάς. τὴν δὲ περὶ τὰ ὅπλα κατασκευὴν
καὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐκλογὴν καὶ διαίρεσιν Ἐχε-
κράτει τῷ Θετταλῷ καὶ Φοξίδᾳ τῷ Μελιταιεῖ παρέ-

δοσαν, ἅμα δὲ τούτοις Εὐρυλόχῳ τῷ Μάγνητι καὶ 12
Σωκράτει τῷ Βοιωτίῳ· σὺν οἷς ἦν καὶ Κνωπίας
Ἀλλαριώτης. εὐκαιρότατα γὰρ δὴ τούτων ἐπελά- 13
βοντο τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔτι Δημητρίῳ καὶ Ἀν-
τιγόνῳ συνεστρατευμένοι κατὰ ποσὸν ἔννοιαν εἶχον
τῆς ἀληθείας καὶ καθόλου τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις
χρείας. οὗτοι δὲ παραλαβόντες τὸ πλῆθος ἐνδε- 14
χομένως ἐχείριζον καὶ στρατιωτικῶς. πρῶτον μὲν 64
γὰρ κατὰ γένη καὶ καθ' ἡλικίαν διελόντες ἀνέδο-
σαν ἑκάστοις τοὺς ἐπιτηδείους καθοπλισμούς, ὀλι-
γωρήσαντες τῶν πρότερον αὐτοῖς ὑπαρχόντων· μετὰ 2
δὲ ταῦτα συνέταξαν οἰκείως πρὸς τὴν παροῦσαν
χρείαν, λύσαντες τὰ συστήματα καὶ τὰς ἐκ τῶν πρό-
τερον ὀψωνιασμῶν καταγραφάς· ἑξῆς δὲ τούτοις 3
ἐγύμναζον, συνήθεις ἑκάστους ποιοῦντες οὐ μόνον
τοῖς παραγγέλμασιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς οἰκείαις τῶν κα-
θοπλισμῶν κινήσεσιν. ἐποιοῦντο δὲ καὶ συναγω- 4
γὰς ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ παρακλήσεις, ἐν αἷς μεγί-
στην παρείχοντο χρείαν Ἀνδρόμαχος Ἀσπένδιος καὶ
Πολυκράτης Ἀργεῖος, προσφάτως μὲν ἐκ τῆς Ἑλ- 5
λάδος διαβεβηκότες, συνήθεις δὲ ἀκμὴν ὄντες ταῖς
Ἑλληνικαῖς ὁρμαῖς καὶ ταῖς ἑκάστων ἐπινοίαις, πρὸς
δὲ τούτοις ἐπιφανεῖς ὑπάρχοντες ταῖς τε πατρίσι
καὶ τοῖς βίοις, Πολυκράτης δὲ καὶ μᾶλλον διά τε 6
τὴν τῆς οἰκίας ἀρχαιότητα καὶ διὰ τὴν Μνασιάδου
τοῦ πατρὸς δόξαν ἐκ τῆς ἀθλήσεως. οἳ καὶ κατ' 7
ἰδίαν καὶ κοινῇ παρακαλοῦντες ὁρμὴν καὶ προθυ-
μίαν ἐνειργάσαντο τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὸν μέλ-
λοντα κίνδυνον. εἶχον δὲ καὶ τὰς ἡγεμονίας ἕκα- 65
στοι τῶν προειρημένων ἀνδρῶν οἰκείας ταῖς ἰδίαις
ἐμπειρίαις. Εὐρύλοχος μὲν γὰρ ὁ Μάγνης ἡγεῖτο 2
σχεδὸν ἀνδρῶν τρισχιλίων τοῦ καλουμένου παρὰ

τοῖς βασιλεῦσιν ἀγήματος, Σωκράτης δὲ ὁ Βοιώτιος
3 πελταστὰς ὑφ' αὑτὸν εἶχε δισχιλίους. ὁ δ' Ἀχαιὸς
Φοξίδας καὶ Πτολεμαῖος ὁ Θρασέου, σὺν δὲ τού-
τοις Ἀνδρόμαχος ὁ Ἀσπένδιος, συνεγύμναζον μὲν
ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν φάλαγγα καὶ τοὺς μισθοφόρους Ἕλ-
4 ληνας, ἡγοῦντο δὲ τῆς μὲν φάλαγγος Ἀνδρόμαχος
καὶ Πτολεμαῖος, τῶν δὲ μισθοφόρων Φοξίδας, οὔ-
σης τῆς μὲν φάλαγγος εἰς δισμυρίους καὶ πεντακισ-
χιλίους, τῶν δὲ μισθοφόρων εἰς ὀκτακισχιλίους.
5 τοὺς δ' ἱππεῖς τοὺς μὲν περὶ τὴν αὐλήν, ὄντας εἰς
ἑπτακοσίους, Πολυκράτης παρεσκεύαζε καὶ τοὺς ἀπὸ
Λιβύης, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐγχωρίους· καὶ τούτων αὐ-
τὸς ἡγεῖτο πάντων, περὶ τρισχιλίους ὄντων τὸν ἀρι-
6 θμόν. τούς γε μὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ πᾶν τὸ
τῶν μισθοφόρων ἱππέων πλῆθος Ἐχεκράτης ὁ Θετ-
ταλὸς διαφερόντως ἀσκήσας, ὄντας εἰς δισχιλίους,
μεγίστην ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κινδύνου παρέσχετο χρείαν.
7 οὐδενὸς δ' ἧττον ἔσπευδε περὶ τοὺς ὑφ' αὑτὸν ταττ-
τομένους Κνωπίας Ἀλλαριώτης, ἔχων τοὺς μὲν πάν-
τας Κρῆτας εἰς τρισχιλίους, αὐτῶν δὲ τούτων χι-
λίους Νεόκρητας, ἐφ' ὧν ἐτετάχει Φίλωνα τὸν
8 Κνώσιον. καθώπλισαν δὲ καὶ Λίβυας τρισχιλίους
εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον, ἐφ' ὧν ἦν Ἀμμώνιος
9 ὁ Βαρκαῖος. τὸ δὲ τῶν Αἰγυπτίων πλῆθος ην μὲν
εἰς δισμυρίους φαλαγγίτας, ὑπετάττετο δὲ Σωσιβίῳ.
10 συνήχθη δὲ καὶ Θρᾳκῶν καὶ Γαλατῶν πλῆθος, ἐκ
μὲν τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐπιγόνων εἰς τετρακισ-
χιλίους, οἱ δὲ προσφάτως ἐπισυναχθέντες ἦσαν εἰς
δισχιλίους, ὧν ἡγεῖτο Διονύσιος ὁ Θρᾷξ.
11 Ἡ μὲν οὖν Πτολεμαίῳ παρασκευαζομένη δύνα-
μις τῷ τε πλήθει καὶ ταῖς διαφοραῖς τοσαύτη καὶ
66 τοιαύτη τις ἦν. Ἀντίοχος δὲ συνεσταμένος πολιορ-

κίαν περὶ τὴν καλουμένην πόλιν Δῶρα, καὶ περαί-
νειν οὐδὲν δυνάμενος διά τε τὴν ὀχυρότητα τοῦ τό-
που καὶ τὰς τῶν περὶ τὸν Νικόλαον παραβοηθείας,
συνάπτοντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, συνεχώρησε ταῖς 2
παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβείαις ἀνοχάς τε ποιή-
σασθαι τετραμήνους καὶ περὶ τῶν ὅλων εἰς πάντα
συγκαταβήσεσθαι τὰ φιλάνθρωπα. ταῦτα δ᾽ ἔπραττε 3
πλεῖστον μὲν ἀπέχων τῆς ἀληθείας, σπεύδων δὲ μὴ
πολὺν χρόνον ἀποσπᾶσθαι τῶν οἰκείων τόπων, ἀλλ᾽
ἐν τῇ Σελευκείᾳ ποιήσασθαι τὴν τῶν δυνάμεων
παραχειμασίαν διὰ τὸ προφανῶς τὸν Ἀχαιὸν ἐπι-
βουλεύειν μὲν τοῖς σφετέροις πράγμασι, συνεργεῖν δὲ
τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁμολογουμένως. τούτων 4
δὲ συγχωρηθέντων Ἀντίοχος τοὺς μὲν πρεσβευτὰς
ἐξέπεμψε, παραγγείλας διασαφεῖν αὐτῷ τὴν ταχί-
στην τὰ δόξαντα τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον καὶ συν-
άπτειν εἰς Σελεύκειαν· ἀπολιπὼν δὲ φυλακὰς τὰς 5
ἁρμοζούσας ἐν τοῖς τόποις, καὶ παραδοὺς Θεοδότῳ
τὴν τῶν ὅλων ἐπιμέλειαν, ἐπανῆλθε· καὶ παραγε-
νόμενος εἰς τὴν Σελεύκειαν διαφῆκε τὰς δυνάμεις
εἰς παραχειμασίαν. καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τοῦ μὲν 6
γυμνάζειν τοὺς ὄχλους ὠλιγώρει, πεπεισμένος οὐ
προσδεήσεσθαι τὰ πράγματα μάχης διὰ τὸ τινῶν
μὲν μερῶν Κοίλης Συρίας καὶ Φοινίκης ἤδη κυ-
ριεύειν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐλπίζειν ἐξ ἑκόντων καὶ
διὰ λόγου παραλήψεσθαι, μὴ τολμώντων τὸ παρά- 7
παν τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον εἰς τὸν περὶ τῶν
ὅλων συγκαταβαίνειν κίνδυνον. ταύτην δὲ συνέ- 8
βαινε τὴν διάληψιν καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἔχειν διὰ
τὸ τὰς ἐντεύξεις αὐτοῖς τὸν Σωσίβιον ἐν τῇ Μέμ-
φει προκαθήμενον φιλανθρώπους ποιεῖσθαι, τῶν 9
δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασκευῶν μηδέποτε

τοὺς διαπεμπομένους πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐᾶν αὐ-
τόπτας γενέσθαι.
67 Πλὴν καὶ τότε τῶν πρέσβεων ἀφικομένων οἱ
2 μὲν περὶ τὸν Σωσίβιον ἕτοιμοι πρὸς πᾶν ἦσαν, ὁ
δ' Ἀντίοχος μεγίστην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς τὸ καθ-
άπαξ καὶ τοῖς ὅπλοις καὶ τοῖς δικαίοις ἐπὶ τῶν ἐν-
τεύξεων καταπεριεῖναι τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας.
3 ᾗ καὶ παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὴν
Σελεύκειαν καὶ συγκαταβαινόντων εἰς τοὺς κατὰ
μέρος ὑπὲρ τῆς διαλύσεως λόγους κατὰ τὰς ὑπὸ
4 τῶν περὶ τὸν Σωσίβιον ἐντολάς, ὁ μὲν βασιλεὺς τὸ
μὲν ἄρτι γεγονὸς ἀτύχημα καὶ προφανὲς ἀδίκημα
περὶ τῆς ἐνεστώσης καταλήψεως τῶν περὶ Κοίλην
Συρίαν τόπων οὐ δεινὸν ἐνόμιζε κατὰ τὰς δικαιο-
5 λογίας, τὸ δὲ πλεῖστον οὐδ' ἐν ἀδικήματι κατηρι-
θμεῖτο τὴν πρᾶξιν, ὡς καθηκόντων αὑτῷ τινων ἀν-
6 τιπεποιημένος, τὴν δὲ πρώτην Ἀντιγόνου τοῦ Μο-
νοφθάλμου κατάληψιν καὶ τὴν Σελεύκου δυναστείαν
τῶν τόπων τούτων ἐκείνας ἔφη κυριωτάτας εἶναι καὶ
δικαιοτάτας κτήσεις, καθ' ἃς αὑτοῖς, οὐ Πτολεμαίῳ,
7 καθήκειν τὰ κατὰ Κοίλην Συρίαν· καὶ γὰρ Πτο-
λεμαῖον διαπολεμῆσαι πρὸς Ἀντίγονον οὐχ αὑτῷ,
Σελεύκῳ δὲ συγκατασκευάζοντα τὴν ἀρχὴν τῶν τό-
8 πων τούτων. μάλιστα δὲ τὸ κοινὸν ἐπίεξε πάντων
τῶν βασιλέων συγχώρημα, καθ' οὓς καιροὺς Ἀντί-
γονον νικήσαντες, καὶ βουλευόμενοι κατὰ προαίρε-
σιν ὁμόσε πάντες, Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Σέ-
λευκος, ἔκριναν Σελεύκου τὴν ὅλην Συρίαν ὑπάρ-
9 χειν. οἱ δὲ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τἀναντία τούτων
ἐπειρῶντο συνιστάνειν· τό τε γὰρ παρὸν ηὖξον
ἀδίκημα καὶ δεινὸν ἐποίουν τὸ γεγονός, εἰς παρα-
σπόνδημα τὴν Θεοδότου προδοσίαν καὶ τὴν ἔφοδον

ἀνάγοντες τὴν Ἀντιόχου, προεφέροντο δὲ καὶ τὰς 10
ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου κτήσεις, φάσκοντες ἐπὶ
τούτῳ συμπολεμῆσαι Σελεύκῳ Πτολεμαῖον, ἐφ' ᾧ
τὴν μὲν ὅλης τῆς Ἀσίας ἀρχὴν Σελεύκῳ περιθεῖ-
ναι, τὰ δὲ κατὰ Κοίλην Συρίαν αὑτῷ κατακτήσα-
σθαι καὶ Φοινίκην. ἐλέγετο μὲν οὖν ταῦτα καὶ 11
παραπλήσια τούτοις πλεονάκις ὑπ' ἀμφοτέρων κατὰ
τὰς διαπρεσβείας καὶ τὰς ἐντεύξεις, ἐπετελεῖτο δὲ
τὸ παράπαν οὐδέν, ἅτε τῆς δικαιολογίας γιγνομέ-
νης διὰ τῶν κοινῶν φίλων, μεταξὺ δὲ μηδενὸς ὑπάρ-
χοντος τοῦ δυνησομένου παρακατασχεῖν καὶ κωλῦ-
σαι τὴν τοῦ δοκοῦντος ἀδικεῖν ὁρμήν. μάλιστα δὲ 12
παρεῖχε δυσχρηστίαν ἀμφοτέροις τὰ περὶ τὸν Ἀχαιόν·
Πτολεμαῖος μὲν γὰρ ἐσπούδαζε περιλαβεῖν ταῖς συν-
θήκαις αὐτόν, Ἀντίοχος δὲ καθάπαξ οὐδὲ λόγον 13
ἠνείχετο περὶ τούτων, δεινὸν ἡγούμενος τὸ καὶ τολ-
μᾶν τὸν Πτολεμαῖον περιστέλλειν τοὺς ἀποστάτας
καὶ μνήμην ποιεῖσθαι περί τινος τῶν τοιούτων.

Διόπερ ἐπεὶ πρεσβεύοντες μὲν ἅλις εἶχον ἀμφό- 68
τεροι, πέρας δ' οὐδὲν ἐγίγνετο περὶ τὰς συνθήκας,
συνῆπτε δὲ τα τῆς ἐαρινῆς ὥρας, Ἀντίοχος μὲν συν-
ῆγε τὰς δυνάμεις, ὡς εἰσβαλῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ
κατὰ θάλατταν καὶ καταστρεψόμενος τὰ καταλειπό-
μενα μέρη τῶν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ πραγμάτων, οἱ δὲ 2
περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁλοσχερέστερον ἐπιτρέψαντες
τῷ Νικολάῳ χορηγίας τε παρεῖχον εἰς τοὺς κατὰ
Γάζαν τόπους δαψιλεῖς καὶ δυνάμεις ἐξέπεμπον πε-
ζὰς καὶ ναυτικάς. ὧν προσγενομένων εὐθαρσῶς ὁ 3
Νικόλαος εἰς τὸν πόλεμον ἐνέβαινε, πρὸς πᾶν τὸ
παραγγελλόμενον ἑτοίμως αὐτῷ συνεργοῦντος Πε-
ριγένους τοῦ ναυάρχου· τοῦτον γὰρ ἐπὶ τῶν ναυ- 4
τικῶν δυνάμεων ἐξαπέστειλαν οἱ περὶ τὸν Πτολε-

μαῖον, ἔχοντα καταφράκτους μὲν ναῦς τριάκοντα,
5 φορτηγοὺς δὲ πλείους τῶν τετρακοσίων. Νικόλαος
δὲ τὸ μὲν γένος ὑπῆρχεν Αἰτωλός, τριβὴν δὲ καὶ τόλ-
μαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς οὐδενὸς εἶχεν ἐλάττω τῶν παρὰ
6 Πτολεμαίῳ στρατευομένων. προκαταλαβόμενος δὲ
μέρει μέν τινι τὰ κατὰ Πλάτανον στενά, τῇ δὲ λοιπῇ
δυνάμει, μεθ᾽ ἧς αὐτὸς ἦν, τὰ περὶ Πορφυρεῶνα
πόλιν, ταύτῃ παρεφύλαττε τὴν εἰσβολὴν τοῦ βα-
σιλέως, ὁμοῦ συνορμούσης αὐτῷ καὶ τῆς ναυτικῆς
7 δυνάμεως. Ἀντίοχος δὲ παρελθὼν εἰς Μάραθον,
καὶ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν Ἀραδίων ὑπὲρ συμ-
μαχίας, οὐ μόνον προσεδέξατο τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ
καὶ τὴν διαφορὰν τὴν προϋπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς
ἀλλήλους κατέπαυσε, διαλύσας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ
πρὸς τοὺς τὴν ἤπειρον κατοικοῦντας τῶν Ἀραδίων.
8 μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενος τὴν εἰσβολὴν κατὰ τὸ
καλούμενον Θεοῦ πρόσωπον ἧκε πρὸς Βηρυτόν, Βό-
τρυν μὲν ἐν τῇ παρόδῳ καταλαβόμενος, Τριήρη δὲ
9 καὶ Κάλαμον ἐμπρήσας. ἐντεῦθεν δὲ Νίκαρχον μὲν
καὶ Θεόδοτον προαπέστειλε, συντάξας προκαταλαβέ-
σθαι τὰς δυσχωρίας περὶ τὸν Λύκον καλούμενον
ποταμόν· αὐτὸς δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν προῆλθε
καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Δαμούραν ποτα-
μόν, συμπαραπλέοντος ἅμα καὶ Διογνήτου τοῦ ναυ-
10 άρχου. παραλαβὼν δὲ πάλιν ἐντεῦθεν τούς τε περὶ
τὸν Θεόδοτον καὶ Νίκαρχον καὶ τοὺς ἐκ τῆς δυνάμεως
εὐζώνους, ὥρμησε κατασκεψόμενος τὰς προκατεχο-
11 μένας ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Νικόλαον δυσχωρίας. συν-
θεωρήσας δὲ τὰς τῶν τόπων ἰδιότητας, τότε μὲν
ἀνεχώρησε πρὸς τὴν παρεμβολήν, κατὰ δὲ τὴν ἐπι-
οῦσαν ἡμέραν, καταλιπὼν αὐτοῦ τὰ βαρέα τῶν
ὅπλων καὶ Νίκαρχον ἐπὶ τούτων, προῆγε μετὰ τῆς

λοιπῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν προκειμένην χρείαν. τῆς 69
δὲ κατὰ τὸν Λίβανον παρωρείας κατὰ τοὺς τόπους
τούτους συγκλειούσης τὴν παραλίαν εἰς στενὸν καὶ
βραχὺν τόπον, συμβαίνει καὶ τοῦτον αὐτὸν ῥάχει
δυσβάτῳ καὶ τραχείᾳ διεζῶσθαι, στενὴν δὲ καὶ δυσ-
χερῆ παρ' αὐτὴν τὴν θάλατταν ἀπολειπούσῃ πάρο-
δον. ἐφ' ᾗ τότε Νικόλαος παρεμβεβληκώς, καὶ τοὺς 2
μὲν τῷ τῶν ἀνδρῶν πλήθει προκατειληφὼς τόπους,
τοὺς δὲ ταῖς χειροποιήτοις κατασκευαῖς διησφαλι-
σμένος, ῥᾳδίως ἐπέπειστο κωλύσειν τῆς εἰσόδου τὸν
Ἀντίοχον. ὁ δὲ βασιλεὺς διελὼν εἰς τρία μέρη 3
τὴν δύναμιν τὸ μὲν ἓν Θεοδότῳ παρέδωκε, προσ-
τάξας συμπλέκεσθαι καὶ βιάζεσθαι παρ' αὐτὴν
τὴν παρώρειαν τοῦ Λιβάνου, τὸ δὲ ἕτερον Μενε- 4
δήμῳ, διὰ πλειόνων ἐντειλάμενος κατὰ μέσην πει-
ράζειν τὴν ῥάχιν· τὸ δὲ τρίτον πρὸς θάλατταν ἀπέ- 5
νειμε, Διοκλέα τὸν στρατηγὸν τῆς Παραποταμίας
ἡγεμόνα συστήσας. αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς θεραπείας 6
εἶχε τὸν μέσον τόπον, πάντα βουλόμενος ἐποπτεύ-
ειν καὶ παντὶ τῷ δεομένῳ παραβοηθεῖν. ἅμα δὲ 7
τούτοις ἐξηρτυμένοι παρενέβαλον εἰς ναυμαχίαν οἱ
περὶ τὸν Διόγνητον καὶ Περιγένην, συνάπτοντες
κατὰ τὸ δυνατὸν τῇ γῇ καὶ πειρώμενοι ποιεῖν ὡς
ἂν εἰ μίαν ἐπιφάνειαν τῆς πεζομαχίας καὶ ναυμα-
χίας. πάντων δὲ ποιησαμένων ἀφ' ἑνὸς σημείου 8
καὶ παραγγέλματος ἑνὸς τὰς προσβολάς, ἡ μὲν ναυ-
μαχία πάρισον εἶχε τὸν κίνδυνον διὰ τὸ καὶ τῷ
πλήθει καὶ ταῖς παρασκευαῖς παραπλήσιον εἶναι τὸ
παρ' ἀμφοῖν ναυτικόν, τῶν δὲ πεζῶν τὸ μὲν πρῶ- 9
τον ἐπεκράτουν οἱ τοῦ Νικολάου, συγχρώμενοι ταῖς
τῶν τόπων ὀχυρότησι, ταχὺ δὲ τῶν περὶ τὸν Θεό-
δοτον ἐκβιασαμένων τοὺς ἐπὶ τῇ παρωρείᾳ, κἄπειτα

ποιουμένων ἐξ ὑπερδεξίου τὴν ἔφοδον, τραπέντες
οἱ περὶ τὸν Νικόλαον ἔφευγον προτροπάδην ἅπαν-
10 τες. κατὰ δὲ τὴν φυγὴν ἔπεσον μὲν αὐτῶν εἰς
δισχιλίους, ζωγρίᾳ δ' ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους τού-
των· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπεχώρησαν ἐπὶ Σιδῶ-
11 νος. ὁ δὲ Περιγένης, ἐπικυδέστερος ὢν ταῖς ἐλ-
πίσι κατὰ τὴν ναυμαχίαν, συνθεωρήσας τὸ κατὰ
τοὺς πεζοὺς ἐλάττωμα καὶ διατραπείς, ἀσφαλῶς
ἐποιήσατο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους.
70 Ἀντίοχος δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν ἧκε καὶ κα-
2 τεστρατοπέδευσε πρὸς τῇ Σιδῶνι. τὸ μὲν οὖν κα-
ταπειράζειν τῆς πόλεως ἀπέγνω διὰ τὴν προϋπάρ-
χουσαν αὐτόθι δαψίλειαν τῆς χορηγίας καὶ τὸ πλῆ-
θος τῶν ἐνοικούντων καὶ συμπεφευγότων ἀνδρῶν·
3 ἀναλαβὼν δὲ τὴν δύναμιν αὐτὸς μὲν ἐποιεῖτο τὴν
πορείαν ὡς ἐπὶ Φιλωτερίας, Διογνήτῳ δὲ συνέταξε
τῷ ναυάρχῳ πάλιν ἔχοντι τὰς ναῦς ἀποπλεῖν εἰς
4 Τύρον. ἡ δὲ Φιλωτερία κεῖται παρ' αὐτὴν τὴν λί-
μνην, εἰς ἣν ὁ καλούμενος Ἰορδάνης ποταμὸς εἰσ-
βάλλων ἐξίησι πάλιν εἰς τὰ πεδία τὰ περὶ τὴν Σκυ-
5 θῶν πόλιν προσαγορευομένην. γενόμενος δὲ καθ'
ὁμολογίαν ἐγκρατὴς ἀμφοτέρων τῶν προειρημένων
πόλεων, εὐθαρσῶς ἔσχε πρὸς τὰς μελλούσας ἐπιβο-
λὰς διὰ τὸ τὴν ὑποτεταγμένην χώραν ταῖς πόλεσι
ταύταις ῥᾳδίως δύνασθαι παντὶ τῷ στρατοπέδῳ χο-
ρηγεῖν καὶ δαψιλῆ παρασκευάζειν τὰ κατεπείγοντα
6 πρὸς τὴν χρείαν. ἀσφαλισάμενος δὲ φρουραῖς ταύ-
τας ὑπερέβαλε τὴν ὀρεινὴν καὶ παρῆν ἐπὶ Ἀταβύριον,
ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου μαστοειδοῦς, τὴν δὲ πρόσ-
7 βασιν ἔχει πλεῖον ἢ πεντεκαίδεκα σταδίων. χρησά-
μενος δὲ [κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον] ἐνέδρᾳ καὶ στρα-
8 τηγήματι κατέσχε τὴν πόλιν· προκαλεσάμενος γὰρ

εἰς ἀκροβολισμὸν τοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ συγκα-
ταβιβάσας ἐπὶ πολὺ τοὺς προκινδυνεύοντας, κἄ-
πειτα πάλιν ἐκ μεταβολῆς τῶν φευγόντων καὶ δια-
ναστάσεως τῶν ἐγκαθημένων συμβαλών, πολλοὺς
μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τέλος δ' ἐπακολουθήσας καὶ 9
προκαταπληξάμενος ἐξ ἐφόδου παρέλαβε καὶ ταύτην
τὴν πόλιν. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Κεραίας, 10
εἷς τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων ὑπάρχων, ἀπέ-
στη πρὸς αὐτόν· ᾧ χρησάμενος μεγαλοπρεπῶς πολ-
λοὺς ἐμετεώρισε τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἡγεμόνων·
Ἱππόλοχος γοῦν ὁ Θετταλὸς οὐ μετὰ πολὺ τετρα- 11
κοσίους ἱππεῖς ἧκεν ἔχων πρὸς αὐτὸν τῶν ὑπὸ Πτο-
λεμαῖον ταττομένων. ἀσφαλισάμενος δὲ καὶ τὸ Ἀτα- 12
βύριον ἀνέζευξε, καὶ προάγων παρέλαβε Πέλλαν
καὶ Καμοῦν καὶ Γεφροῦν. τοιαύτης δὲ γενομένης 71
τῆς εὐροίας, οἱ τὴν παρακειμένην Ἀραβίαν κατοι-
κοῦντες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτούς, ὁμοθυμα-
δὸν αὐτῷ προσέθεντο πάντες. προσλαβὼν δὲ καὶ 2
την παρὰ τούτων ἐλπίδα καὶ χορηγίαν προῆγε, καὶ
κατασχὼν εἰς τὴν Γαλᾶτιν γίγνεται Ἀβίλων καὶ
τῶν εἰς αὐτὰ παραβεβοηθηκότων, ὧν ἡγεῖτο Νι-
κίας, ἀναγκαῖος ὢν καὶ συγγενὴς Μεννέου. κατα- 3
λειπομένων δ' ἔτι τῶν Γαδάρων, ἃ δοκεῖ τῶν κατ'
ἐκείνους τοὺς τόπους ὀχυρότητι διαφέρειν, προσ-
στρατοπεδεύσας αὐτοῖς καὶ συστησάμενος ἔργα τα-
χέως κατεπλήξατο καὶ παρέλαβε τὴν πόλιν. μετὰ 4
δὲ ταῦτα πυνθανόμενος εἰς τὰ Ῥαββατάμανα τῆς
Ἀραβίας καὶ πλείους ἠθροισμένους τῶν πολεμίων
πορθεῖν καὶ κατατρέχειν τὴν τῶν προσκεχωρηκότων
Ἀράβων αὐτῷ χώραν, πάντ' ἐν ἐλάττονι θέμενος
ὥρμησε καὶ προσεστρατοπέδευσε τοῖς βουνοῖς, ἐφ'
ὧν κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν. περιελθὼν δὲ καὶ 5

συνθεασάμενος τὸν λόφον κατὰ δύο τόπους μόνον
ἔχοντα πρόσοδον, ταύτῃ προσέβαινε καὶ κατὰ τού-
τους συνίστατο τοὺς τόπους τὰς τῶν μηχανημάτων
6 κατασκευάς. ἀποδοὺς δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἔρ-
γων τῶν μὲν Νικάρχῳ, τῶν δὲ Θεοδότῳ, τὸ λοι-
πὸν αὐτὸς ἤδη κοινὸν αὑτὸν παρεσκεύαζε κατὰ τὴν
ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἑκατέρου περὶ
7 ταῦτα φιλοτιμίας. πολλὴν δὲ ποιουμένων σπουδὴν
τῶν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Νίκαρχον, καὶ συνεχῶς
ἁμιλλωμένων πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ πότερος αὐ-
τῶν φθάσει καταβαλὼν τὸ προκείμενον τῶν ἔργων
τεῖχος, ταχέως συνέβη καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν
8 ἑκάτερον πεσεῖν τὸ μέρος. οὗ συμβάντος ἐποιοῦντο
καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσβολὰς καὶ πᾶ-
σαν προσέφερον βίαν, οὐδένα παραλείποντες καιρόν.
9 συνεχῶς δὲ καταπειράζοντες τῆς πόλεως οὐ μὴν
ἤνυον τῆς ἐπιβολῆς οὐδὲν διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς
τὴν πόλιν συνδεδραμηκότων ἀνδρῶν, ἕως οὗ τῶν
αἰχμαλώτων τινὸς ὑποδείξαντος τὸν ὑπόνομον, δι'
οὗ κατέβαινον ἐπὶ τὴν ὑδρείαν οἱ πολιορκούμενοι,
τοῦτον ἀναρρήξαντες ἐνέφραξαν ὕλῃ καὶ λίθοις καὶ
10 παντὶ τῷ τοιούτῳ γένει. τότε δὲ συνείξαντες οἱ
κατὰ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἀνυδρίαν παρέδοσαν αὑ-
11 τούς. οὗ γενομένου κυριεύσας τῶν Ῥαββαταμά-
νων ἐπὶ μὲν τούτων ἀπέλιπε Νίκαρχον μετὰ φυ-
λακῆς τῆς ἁρμοζούσης· Ἱππόλοχον δὲ καὶ Κεραίαν
τοὺς ἀποστάντας μετὰ πεζῶν πεντακισχιλίων ἐξαπο-
στείλας ἐπὶ τοὺς κατὰ Σαμάρειαν τόπους, καὶ συν-
τάξας προκαθῆσθαι καὶ πᾶσι τὴν ἀσφάλειαν προ-
12 κατασκευάζειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταττομένοις, ἀνέζευξε
μετὰ τῆς δυνάμεως ὡς ἐπὶ Πτολεμαΐδος, ἐκεῖ ποι-
εῖσθαι διεγνωκὼς τὴν παραχειμασίαν.

Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν θερείαν Πεδνηλισσεῖς, πο- 72
λιορκούμενοι καὶ κινδυνεύοντες ὑπὸ Σελγέων, διε-
πέμψαντο περὶ βοηθείας πρὸς Ἀχαιόν. τοῦ δ' ἀσμέ- 2
νως ὑπακούσαντος, οὗτοι μὲν εὐθαρσῶς ὑπέμενον
τὴν πολιορκίαν, προσανέχοντες ταῖς ἐλπίσι τῆς βοη-
θείας, ὁ δ' Ἀχαιός, προχειρισάμενος Γαρσύηριν 3
μετὰ πεζῶν ἑξακισχιλίων, ἱππέων δὲ πεντακοσίων,
ἐξαπέστειλε σπουδῇ παραβοηθήσοντα τοῖς Πεδνη-
λισσεῦσιν. οἱ δὲ Σελγεῖς, συνέντες τὴν παρουσίαν 4
τῆς βοηθείας, προκατελάβοντο τὰ στενὰ τὰ περὶ
τὴν καλουμένην Κλίμακα τῷ πλείονι μέρει τῆς ἑαυ-
τῶν δυνάμεως, καὶ τὴν μὲν εἰσβολὴν τὴν ἐπὶ Σά-
πορδα κατεῖχον, τὰς δὲ διόδους καὶ προσβάσεις πά-
σας ἔφθειρον. ὁ δὲ Γαρσύηρις, ἐμβαλὼν εἰς τὴν 5
Μιλυάδα καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τὴν καλου-
μένην Κρητῶν πόλιν, ἐπεὶ συνῄσθετο προκατεχο-
μένων τῶν τόπων ἀδύνατον οὖσαν τὴν εἰς τοὔμ-
προσθεν πορείαν, ἐπινοεῖ τινα δόλον τοιοῦτον. ἀνα- 6
ζεύξας ἦγε πάλιν εἰς τοὐπίσω τὴν πορείαν, ὡς ἀπε-
γνωκὼς τὴν βοήθειαν διὰ τὸ προκατέχεσθαι τοὺς
τόπους. οἱ δὲ Σελγεῖς προχείρως πιστεύσαντες, ὡς 7
ἀπεγνωκότος βοηθεῖν Γαρσυήριδος, οἱ μὲν εἰς τὸ
στρατόπεδον ἀπεχώρησαν, οἱ δ' εἰς τὴν πόλιν διὰ
τὸ κατεπείγειν τὴν τοῦ σίτου κομιδήν. ὁ δὲ Γαρ- 8
σύηρις, ἐξ ἐπιστροφῆς ἐνεργὸν ποιησάμενος τὴν πο-
ρείαν, ἧκε πρὸς τὰς ὑπερβολάς. καταλαβὼν δὲ ἐρή-
μους, ταύτας μὲν ἠσφαλίσατο φυλακαῖς, Φαΰλλον
ἐπὶ πάντων ἐπιστήσας, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς στρατιᾶς 9
εἰς Πέργην κατάρας ἐντεῦθεν ἐποιεῖτο τὰς δια-
πρεσβείας πρός τε τοὺς ἄλλους τοὺς τὴν Πισιδικὴν
κατοικοῦντας καὶ πρὸς τὴν Παμφυλίαν, ὑποδει- 10
κνύων μὲν τὸ τῶν Σελγέων βάρος, παρακαλῶν δὲ

πάντας πρὸς τὴν Ἀχαιοῦ συμμαχίαν καὶ προς τὴν
73 βοήθειαν τοῖς Πεδνηλισσεῦσιν. οἱ δὲ Σελγεῖς κατὰ
τὸν καιρὸν τοῦτον στρατηγὸν ἐξαποστείλαντες μετὰ
δυνάμεως ἤλπισαν καταπληξάμενοι ταῖς τῶν τόπων
ἐμπειρίαις ἐκβαλεῖν τὸν Φάϋλλον ἐκ τῶν ὀχυρωμά-
2 των. οὐ καθικόμενοι δὲ τῆς προθέσεως, ἀλλὰ πολ-
λοὺς ἀποβαλόντες τῶν στρατιωτῶν ἐν ταῖς προσ-
βολαῖς, ταύτης μὲν τῆς ἐλπίδος ἀπέστησαν, τῇ δὲ
πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ἔργοις οὐχ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον
3 ἢ πρὸ τοῦ προσεκαρτέρουν. τοῖς δὲ περὶ Γαρσύη-
ριν Ἐτεννεῖς μὲν οἱ τῆς Πισιδικῆς τὴν ὑπὲρ Σίδης
ὀρεινὴν κατοικοῦντες, ὀκτακισχιλίους ὁπλίτας ἔπεμ-
4 ψαν, Ἀσπένδιοι δὲ τοὺς ἡμίσεις· Σιδῆται δὲ τὰ
μὲν στοχαζόμενοι τῆς πρὸς Ἀντίοχον εὐνοίας, τὸ δὲ
πλεῖον διὰ τὸ πρὸς Ἀσπενδίους μῖσος, οὐ μετέσχον
5 τῆς βοηθείας. ὁ δὲ Γαρσύηρις ἀναλαβὼν τάς τε τῶν
βεβοηθηκότων καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις ἧκε πρὸς τὴν
Πεδνηλισσόν, πεπεισμένος ἐξ ἐφόδου λύσειν τὴν
πολιορκίαν· οὐ καταπληττομένων δὲ τῶν Σελγέων,
6 λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα κατεστρατοπέδευσε. τῶν
δὲ Πεδνηλισσέων πιεζομένων ὑπὸ τῆς ἐνδείας, ὁ Γαρ-
σύηρις σπεύδων ποιεῖν τὰ δυνατά, δισχιλίους ἑτοι-
μάσας ἄνδρας καὶ δοὺς ἑκάστῳ μέδιμνον πυρῶν,
7 νυκτὸς εἰς τὴν Πεδνηλισσὸν εἰσέπεμπε. τῶν δὲ
Σελγέων συνέντων τὸ γιγνόμενον καὶ παραβοηθη-
σάντων, συνέβη τῶν μὲν ἀνδρῶν τῶν εἰσφερόντων
κατακοπῆναι τοὺς πλείστους, τοῦ δὲ σίτου παντὸς
8 κυριεῦσαι τοὺς Σελγεῖς. οἷς ἐπαρθέντες ἐνεχείρη-
σαν οὐ μόνον τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τὸν
Γαρσύηριν πολιορκεῖν· ἔχουσι γὰρ δή τι τολμηρὸν
ἀεὶ καὶ παράβολον ἐν τοῖς πολεμίοις οἱ Σελγεῖς.
9 δι' ἃ καὶ τότε καταλιπόντες φυλακὴν τὴν ἀναγκαίαν

τοῦ χάρακος, τοῖς λοιποῖς περιστάντες κατὰ πλείους
τόπους ἅμα προσέβαλον εὐθαρσῶς τῇ τῶν ὑπεναν-
τίων παρεμβολῇ. πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου πα- 10
ραδόξως περιεστῶτος, κατὰ δέ τινας τόπους καὶ τοῦ
χάρακος ἤδη διασπωμένου, θεωρῶν ὁ Γαρσύηρις τὸ
συμβαῖνον καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν
ὅλων, ἐξέπεμψε τοὺς ἱππεῖς κατά τινα τόπον ἀφυ-
λακτούμενον· οὓς νομίσαντες οἱ Σελγεῖς καταπε- 11
πληγμένους καὶ δεδιότας τὸ μέλλον ἀποχωρήσειν
οὐ προσέσχον, ἀλλ' ἁπλῶς ὠλιγώρησαν. οἱ δὲ πε- 12
ριππεύσαντες καὶ γενόμενοι κατὰ νώτου τοῖς πολε-
μίοις, ἐνέβαλον καὶ προσέφερον τὰς χεῖρας ἐρρω-
μένως. οὗ συμβαίνοντος ἀναθαρρήσαντες οἱ τοῦ 13
Γαρσυήριδος πεζοί, καίπερ ἤδη τετραμμένοι, πάλιν
ἐκ μεταβολῆς ἠμύνοντο τοὺς εἰσπίπτοντας· ἐξ οὗ 14
περιεχόμενοι πανταχόθεν οἱ Σελγεῖς τέλος εἰς φυ-
γὴν ὥρμησαν. ἅμα δὲ τούτοις οἱ Πεδνηλισσεῖς ἐπι- 15
θέμενοι τοὺς ἐν τῷ χάρακι καταλειφθέντας ἐξέβα-
λον. γενομένης δὲ τῆς φυγῆς ἐπὶ πολὺν τόπον, 16
ἔπεσον μὲν οὐκ ἐλάττους μυρίων, τῶν δὲ λοιπῶν
οἱ μὲν σύμμαχοι πάντες εἰς τὴν οἰκείαν, οἱ δὲ Σελ-
γεῖς διὰ τῆς ὀρεινῆς εἰς τὴν αὑτῶν πατρίδα κατέ-
φυγον.

Ὁ δὲ Γαρσύηρις ἀναζεύξας ἐκ ποδὸς εἵπετο τοῖς 74
φεύγουσι, σπεύδων διελθεῖν τὰς δυσχωρίας καὶ συν-
εγγίσαι τῇ πόλει πρὶν ἢ στῆναι καὶ βουλεύσασθαί
τι τοὺς πεφευγότας ὑπὲρ τῆς αὑτοῦ παρουσίας. οὗ- 2
τος μὲν οὖν ἧκε μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν πό-
λιν· οἱ δὲ Σελγεῖς δυσελπιστοῦντες μὲν ἐπὶ τοῖς 3
συμμάχοις διὰ τὴν κοινὴν περιπέτειαν, ἐκπεπληγ-
μένοι δὲ ταῖς ψυχαῖς διὰ τὸ γεγονὸς ἀτύχημα, πε-
ρίφοβοι τελέως ἦσαν καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ

4 τῆς πατρίδος. διὸ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν ἐβου-
λεύσαντο πρεσβευτὴν ἐκπέμπειν ἕνα τῶν πολιτῶν
Λόγβασιν, ὃς ἐγεγόνει μὲν ἐπὶ πολὺ συνήθης καὶ
ξένος Ἀντιόχου τοῦ μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐπὶ
5 Θρᾴκης, δοθείσης δ' ἐν παρακαταθήκῃ καὶ Λαοδί-
κης αὐτῷ τῆς Ἀχαιοῦ γενομένης γυναικός, ἐτετρό-
φει ταύτην ὡς θυγατέρα καὶ διαφερόντως ἐπεφιλο-
6 στοργήκει τὴν παρθένον. δι' ἃ νομίζοντες οἱ Σελ-
γεῖς εὐφυέστατον ἔχειν πρεσβευτὴν πρὸς τὰ περιε-
7 στῶτα τοῦτον ἐξαπέστειλαν· ὃς ποιησάμενος ἰδίᾳ
τὴν ἔντευξιν πρὸς Γαρσύηριν τοσοῦτο κατὰ τὴν
προαίρεσιν ἀπέσχε τοῦ βοηθεῖν τῇ πατρίδι κατὰ
τὸ δέον ὥστε τἀναντία παρεκάλει τὸν Γαρσύηριν
σπουδῇ πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀχαιόν, ἀναδεχόμενος ἐγχει-
8 ριεῖν αὐτοῖς τὴν πόλιν. ὁ μὲν οὖν Γαρσύηρις, δε-
ξάμενος ἑτοίμως τὴν ἐλπίδα, πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν
ἐξέπεμψε τοὺς ἐπισπασομένους καὶ διασαφήσοντας
9 περὶ τῶν ἐνεστώτων, πρὸς δὲ τοὺς Σελγεῖς ἀνο-
χὰς ποιησάμενος εἷλκε τὸν χρόνον τῶν συνθηκῶν,
ἀεὶ ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος ἀντιλογίας καὶ σκήψεις εἰσ-
φερόμενος χάριν τοῦ προσδέξασθαι μὲν τὸν Ἀχαιόν,
δοῦναι δὲ ἀναστροφὴν τῷ Λογβάσει πρὸς τὰς ἐν-
75 τεύξεις καὶ παρασκευὰς τῆς ἐπιβολῆς. κατὰ δὲ τὸν
καιρὸν τοῦτον πλεονάκις συμπορευομένων πρὸς ἀλ-
λήλους εἰς σύλλογον, ἐγίγνετό τις συνήθεια τῶν ἐκ
τοῦ στρατοπέδου, παρεισιόντων πρὸς τὰς σιταρ-
2 κίας εἰς τὴν πόλιν. ὃ δὴ καὶ πολλοῖς καὶ πολλά-
κις ἤδη παραίτιον γέγονε τῆς ἀπωλείας. καί μοι
δοκεῖ πάντων τῶν ζῴων εὐπαραλογιστότατον ὑπάρ-
3 χειν ἄνθρωπος, δοκοῦν εἶναι πανουργότατον. πό-
σαι μὲν γὰρ παρεμβολαὶ καὶ φρούρια, πόσαι δὲ καὶ
πηλίκαι πόλεις τούτῳ τῷ τρόπῳ παρεσπόνδηνται;

καὶ τούτων οὕτω συνεχῶς καὶ προφανῶς πολλοῖς 4
ἤδη συμβεβηκότων οὐκ οἶδ' ὅπως καινοί τινες ἀεὶ
καὶ νέοι πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπάτας πεφύκαμεν. τού- 5
του δ' αἴτιόν ἐστιν ὅτι τὰς τῶν πρότερον ἐπταικό-
των ἐν ἑκάστοις περιπετείας οὐ ποιούμεθα προχεί-
ρους, ἀλλὰ σίτου μὲν καὶ χρημάτων πλῆθος, ἔτι δὲ
τειχῶν καὶ βελῶν κατασκευάς, μετὰ πολλῆς ταλαι-
πωρίας καὶ δαπάνης ἑτοιμαζόμεθα πρὸς τὰ παρά-
δοξα τῶν συμβαινόντων, ὃ δ' ἐστὶ ῥᾷστον μὲν τῶν 6
ὄντων, μεγίστας δὲ παρέχεται χρείας ἐν τοῖς ἐπι-
σφαλέσι καιροῖς, τούτου πάντες κατολιγωροῦμεν,
καὶ ταῦτα δυνάμενοι μετ' εὐσχήμονος ἀναπαύσεως
ἅμα καὶ διαγωγῆς ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ πολυπραγμο-
σύνης περιποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν. πλὴν 7
ὁ μὲν Ἀχαιὸς ἧκε πρὸς τὸν καιρόν, οἱ δὲ Σελγεῖς
συμμίξαντες αὐτῷ μεγάλας ἔσχον ἐλπίδας ὡς ὁλο-
σχεροῦς τινος τευξόμενοι φιλανθρωπίας. ὁ δὲ Λόγ- 8
βασις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κατὰ βραχὺ συνηθροικὼς
εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου πα-
ρεισιόντων στρατιωτῶν, συνεβούλευε τοῖς πολίταις
μὴ παρεῖναι τὸν καιρόν, ἀλλὰ πράττειν βλέπον- 9
τας εἰς τὴν ὑποδεικνυμένην φιλανθρωπίαν ὑπ'
Ἀχαιοῦ, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι ταῖς συνθήκαις παν-
δημεὶ βουλευσαμένους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ταχὺ 10
δὲ συναθροισθείσης τῆς ἐκκλησίας, οὗτοι μὲν ἐβου-
λεύοντο, καλέσαντες καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν φυλακείων
ἅπαντας, ὡς τέλος ἐπιθήσοντας τοῖς προκειμένοις·
ὁ δὲ Λόγβασις ἀποδοὺς τὸ σύνθημα τοῦ καιροῦ 76
τοῖς ὑπεναντίοις ἡτοίμαζε τοὺς ἠθροισμένους κατὰ
τὴν οἰκίαν, διεσκευάζετο δὲ καὶ καθωπλίζετο μετὰ
τῶν υἱῶν αὐτὸς ἅμα πρὸς τὸν κίνδυνον. τῶν 2
δὲ πολεμίων ὁ μὲν Ἀχαιὸς τοὺς ἡμίσεις ἔχων

προέβαινε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν, ὁ δὲ Γαρσύηρις
τοὺς ὑπολειπομένους ἀναλαβὼν προῆγεν ὡς ἐπὶ τὸ
Κεσβέδιον καλούμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ μὲν Διὸς ἱε-
ρόν, κεῖται δ' εὐφυῶς κατὰ τῆς πόλεως· ἄκρας γὰρ
3 λαμβάνει διάθεσιν. συνθεασαμένου δέ τινος κατὰ
τύχην αἰπόλου τὸ συμβαῖνον καὶ προσαγγείλαντος
πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸ Κεσβέδιον ὥρ-
μων μετὰ σπουδῆς, οἱ δ' ἐπὶ τὰ φυλακεῖα, τὸ δὲ
πλῆθος ὑπὸ τῶν θυμῶν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Λογ-
4 βάσιος. καταφανοῦς δὲ τῆς πράξεως γενομένης, οἱ
μὲν αὐτῶν ἐπὶ τὸ τέγος ἀναβάντες, οἱ δὲ ταῖς αὐ-
λείοις βιασάμενοι, τόν τε Λόγβασιν καὶ τοὺς υἱούς,
ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας αὐτοῦ κατεφόνευ-
5 σαν. μετὰ δὲ ταῦτα κηρύξαντες τοῖς δούλοις ἐλευ-
θερίαν καὶ διελόντες σφᾶς αὐτοὺς ἐβοήθουν ἐπὶ
6 τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων. ὁ μὲν οὖν Γαρσύηρις
ἰδὼν προκατεχόμενον τὸ Κεσβέδιον ἀπέστη τῆς
7 προθέσεως· τοῦ δ' Ἀχαιοῦ βιαζομένου πρὸς αὐτὰς
τὰς πύλας ἐξελθόντες οἱ Σελγεῖς ἑπτακοσίους μὲν
κατέβαλον τῶν Μυσῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέστη-
8 σαν τῆς ὁρμῆς. μετὰ δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν ὁ μὲν
Ἀχαιὸς καὶ Γαρσύηρις ἀνεχώρησαν εἰς τὴν αὑτῶν
9 παρεμβολήν, οἱ δὲ Σελγεῖς, δεδιότες μὲν τὰς ἐν
αὑτοῖς στάσεις, δεδιότες δὲ καὶ τὴν τῶν πολεμίων
ἐπιστρατοπεδείαν, ἐξέπεμψαν μεθ' ἱκετηριῶν τοὺς
πρεσβυτέρους, καὶ σπονδὰς ποιησάμενοι διελύσαντο
10 τὸν πόλεμον ἐπὶ τούτοις, ἐφ' ᾧ παραχρῆμα μὲν
δοῦναι τετρακόσια τάλαντα καὶ τοὺς τῶν Πεδνη-
λισσέων αἰχμαλώτους, μετὰ δέ τινα χρόνον ἕτερα
προσθεῖναι τριακόσια.

11 Σελγεῖς μὲν οὖν διὰ τὴν Λογβάσιος ἀσέβειαν
τῇ πατρίδι κινδυνεύσαντες, διὰ τὴν σφετέραν εὐ-

τολμίαν τήν τε πατρίδα διετήρησαν καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν οὐ κατῄσχυναν καὶ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς
πρὸς Λακεδαιμονίους συγγένειαν· Ἀχαιὸς δὲ ποι- 77
ησάμενος ὑφ' ἑαυτὸν τὴν Μιλυάδα καὶ τὰ πλεῖστα
μέρη τῆς Παμφυλίας ἀνέζευξε, καὶ παραγενόμενος
εἰς Σάρδεις ἐπολέμει μὲν Ἀττάλῳ συνεχῶς, ἀνετεί-
νετο δὲ Προυσίᾳ, πᾶσι δ' ἦν φοβερὸς καὶ βαρὺς
τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦσι. κατὰ δὲ τὸν 2
καιρόν, καθ' ὃν Ἀχαιὸς ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τοὺς Σελ-
γεῖς στρατείαν, Ἄτταλος ἔχων τοὺς Αἰγοσάγας Γα-
λάτας ἐπεπορεύετο τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα πόλεις
καὶ τὰς συνεχεῖς ταύταις, ὅσαι πρότερον Ἀχαιῷ
προσκεχωρήκεσαν διὰ τὸν φόβον· ὧν αἱ μὲν πλεί- 3
ους ἐθελοντὴν αὐτῷ προσέθεντο καὶ μετὰ χάριτος,
ὀλίγαι δέ τινες τῆς βίας προσεδεήθησαν. ἦσαν δ' 4
αἱ τότε μεταθέμεναι πρὸς αὐτὸν πρῶτον μὲν Κύμη
καὶ Σμύρνα καὶ Φώκαια· μετὰ δὲ ταύτας Αἰγαιεῖς
καὶ Τημνῖται προσεχώρησαν, καταπλαγέντες τὴν ἔφο-
δον· ἧκον δὲ καὶ παρὰ Τηΐων καὶ Κολοφωνίων 5
πρέσβεις ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πό-
λεις. προσδεξάμενος δὲ καὶ τούτους ἐπὶ ταῖς συν- 6
θήκαις αἷς καὶ τὸ πρότερον, καὶ λαβὼν ὁμήρους,
ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Σμυρναίων πρεσβευταῖς
φιλανθρώπως διὰ τὸ μάλιστα τούτους τετηρηκέναι
τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν. προελθὼν δὲ κατὰ τὸ συν- 7
εχὲς καὶ διαβὰς τὸν Λύκον ποταμὸν προῆγεν ἐπὶ
τὰς τῶν Μυσῶν κατοικίας, ἀπὸ δὲ τούτων γενό-
μενος ἧκε πρὸς Καρσέας. καταπληξάμενος δὲ τού- 8
τους, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς τὰ Δίδυμα τείχη φυλάτ-
τοντας, παρέλαβε καὶ ταῦτα τὰ χωρία, Θεμιστο-
κλέους αὐτὰ παραδόντος, ὃς ἐτύγχανε στρατηγὸς
ὑπ' Ἀχαιοῦ καταλελειμμένος τῶν τόπων τούτων.

9 ὁρμήσας δὲ ἐντεῦθεν καὶ κατασύρας τὸ Ἀπίας πε-
δίον ὑπερέβαλε τὸ καλούμενον ὄρος Πελεκᾶντα καὶ
κατέζευξε περὶ τὸν Μέγιστον ποταμόν.
78 Οὗ γενομένης ἐκλείψεως σελήνης, πάλαι δυσχε-
ρῶς φέροντες οἱ Γαλάται τὰς ἐν ταῖς πορείαις κα-
κοπαθείας, ἅτε ποιούμενοι τὴν στρατείαν μετὰ γυ-
ναικῶν καὶ τέκνων, ἑπομένων. αὐτοῖς τούτων ἐν
2 ταῖς ἁμάξαις, τότε σημειωσάμενοι τὸ γεγονὸς οὐκ
3 ἂν ἔφασαν ἔτι προελθεῖν εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ βα-
σιλεὺς Ἄτταλος, χρείαν μὲν ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν ὁλο-
σχερῆ κομιζόμενος, θεωρῶν δ' ἀποσπωμένους ἐν
ταῖς πορείαις καὶ καθ' αὑτοὺς στρατοπεδεύοντας
καὶ τὸ ὅλον ἀπειθοῦντας καὶ πεφρονηματισμένους,
4 εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτεν οὐ τὴν τυχοῦσαν· ἅμα
μὲν γὰρ ἠγωνία μὴ πρὸς τὸν Ἀχαιὸν ἀπονεύσαντες
συνεπίθωνται τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν, ἅμα δ' ὑφε-
ωρᾶτο τὴν ἐξακολουθοῦσαν αὐτῷ φήμην, ἐὰν περι-
στήσας τοὺς στρατιώτας διαφθείρῃ πάντας τοὺς δο-
κοῦντας διὰ τῆς ἰδίας πίστεως πεποιῆσθαι τὴν εἰς
5 τὴν Ἀσίαν διάβασιν. διὸ τῆς προειρημένης ἀφορ-
μῆς λαβόμενος ἐπηγγείλατο κατὰ μὲν τὸ παρὸν
ἀποκαταστήσειν αὐτοὺς πρὸς τὴν διάβασιν καὶ τό-
πον δώσειν εὐφυῆ πρὸς κατοικίαν, μετὰ δὲ ταῦτα
συμπράξειν εἰς ὁπόσα ἂν αὐτὸν παρακαλῶσι τῶν
δυνατῶν καὶ καλῶς ἐχόντων.
6 Ἄτταλος μὲν οὖν, ἀποκαταστήσας τοὺς Αἰγοσά-
γας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ χρηματίσας φιλαν-
θρώπως Λαμψακηνοῖς, Ἀλεξανδρεῦσιν, Ἰλιεῦσι, διὰ
τὸ τετηρηκέναι τούτους τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἀνε-
79 χώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Πέργαμον· Ἀντίο-
χος δὲ καὶ Πτολεμαῖος, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμέ-
νης, ἑτοίμους ἔχοντες τὰς παρασκευὰς ἐγίγνοντο

πρὸς τῷ διὰ μάχης κρίνειν τὴν ἔφοδον. οἱ μὲν οὖν 2
περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὥρμησαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας,
ἔχοντες πεζῶν μὲν εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ
πεντακισχιλίους, ἐλέφαντας ἑβδομήκοντα τρεῖς· Ἀν- 3
τίοχος δὲ γνοὺς τὴν ἔφοδον αὐτῶν συνῆγε τὰς δυ-
νάμεις. ἦσαν δ' αὗται Δάαι μὲν καὶ Καρμάνιοι
καὶ Κίλικες εἰς τὸν τῶν εὐζώνων τρόπον καθωπλι-
σμένοι περὶ πεντακισχιλίους· τούτων δ' ἅμα τὴν
ἐπιμέλειαν εἶχε καὶ τὴν ἡγεμονίαν Βύττακος ὁ Μα-
κεδών. ὑπὸ δὲ Θεόδοτον τὸν Αἰτωλὸν τὸν ποιη- 4
σάμενον τὴν προδοσίαν ἦσαν ἐκ πάσης ἐκλελεγμέ-
νοι τῆς βασιλείας, καθωπλισμένοι δ' εἰς τὸν Μα-
κεδονικὸν τρόπον, ἄνδρες μύριοι· τούτων οἱ πλεί-
ονες ἀργυράσπιδες. τὸ δὲ τῆς φάλαγγος πλῆθος 5
ἦν εἰς δισμυρίους, ἧς ἡγεῖτο Νίκαρχος καὶ Θεόδο-
τος ὁ καλούμενος ἡμιόλιος. πρὸς δὲ τούτοις Ἀγριᾶ- 6
νες καὶ Πέρσαι τοξόται καὶ σφενδονῆται δισχίλιοι.
μετὰ δὲ τούτων χίλιοι Θρᾷκες, ὧν ἡγεῖτο Μενέδη-
μος Ἀλαβανδεύς. ὑπῆρχον δὲ καὶ Μήδων καὶ Κισ- 7
σίων καὶ Καδουσίων καὶ Καρμανῶν οἱ πάντες
εἰς πεντακισχιλίους, οἷς ἀκούειν Ἀσπασιανοῦ προσ-
ετέτακτο τοῦ Μήδου. Ἄραβες δὲ καί τινες τῶν 8
τούτοις προσχώρων ἦσαν μὲν εἰς μυρίους, ὑπετάτ-
τοντο δὲ Ζαβδιβήλῳ. τῶν δ' ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μι- 9
σθοφόρων ἡγεῖτο μὲν Ἱππόλοχος Θετταλός, ὑπῆρ-
χον δὲ τὸν ἀριθμὸν εἰς πεντακισχιλίους. Κρῆτας 10
δὲ χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους εἶχε τοὺς μετ' Εὐ-
ρυλόχου, χιλίους δὲ Νεόκρητας τοὺς ὑπὸ Ζέλυν
τὸν Γορτύνιον ταττομένους· οἷς ἅμα συνῆσαν ἀκον- 11
τισταὶ Λυδοὶ πεντακόσιοι καὶ Κάρδακες οἱ μετὰ Λυ-
σιμάχου τοῦ Γαλάτου χίλιοι. τῶν δ' ἱππέων ἦν τὸ 12
πᾶν πλῆθος εἰς ἑξακισχιλίους· εἶχε δὲ τῶν μὲν

τετρακισχιλίων τὴν ἡγεμονίαν Ἀντίπατρος ὁ τοῦ
βασιλέως ἀδελφιδοῦς, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐτέτακτο
13 Θεμίσων. καὶ τῆς μὲν Ἀντιόχου δυνάμεως τὸ πλῆ-
θος ἦν πεζοὶ μὲν ἑξακισμύριοι καὶ δισχίλιοι, σὺν
δὲ τούτοις ἱππεῖς ἑξακισχίλιοι, θηρία δὲ δυσὶ πλείω
τῶν ἑκατόν.

80 Πτολεμαῖος δὲ ποιησάμενος τὴν πορείαν ἐπὶ
Πηλουσίου, τὸ μὲν πρῶτον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κα-
2 τέζευξε, προσαναλαβὼν δὲ τοὺς ἐφελκομένους καὶ
σιτομετρήσας τὴν δύναμιν ἐκίνει, καὶ προῆγε ποι-
ούμενος τὴν πορείαν παρὰ τὸ Κάσιον καὶ τὰ Βά-
3 ραθρα καλούμενα διὰ τῆς ἀνύδρου. διανύσας δ'
ἐπὶ τὸ προκείμενον πεμπταῖος, κατεστρατοπέδευσε
πεντήκοντα σταδίους ἀποσχὼν Ῥαφίας, ἣ κεῖται
μετὰ Ῥινοκόλουρα πρώτη τῶν κατὰ Κοίλην Συ-
4 ρίαν πόλεων ὡς πρὸς τὴν Αἴγυπτον. κατὰ δὲ τοὺς
αὐτοὺς καιροὺς Ἀντίοχος ἧκε τὴν δύναμιν ἔχων,
παραγενόμενος δ' εἰς Γάζαν καὶ προσαναλαβὼν ἐν-
ταῦθα τὴν δύναμιν αὖθις προῄει βάδην. καὶ πα-
ραλλάξας τὴν προειρημένην πόλιν κατεστρατοπέ-
δευσε νυκτός, ἀποσχὼν τῶν ὑπεναντίων ὡς δέκα
5 σταδίους. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐν τούτῳ τῷ διαστή-
6 ματι γεγονότες ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις· μετὰ
δέ τινας ἡμέρας Ἀντίοχος, ἅμα τόπον βουλόμενος
εὐφυέστερον μεταλαβεῖν καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐμποι-
ῆσαι θάρσος, προσεστρατοπέδευσε τοῖς περὶ τὸν
Πτολεμαῖον, ὥστε μὴ πλεῖον τῶν πέντε σταδίων
7 τοὺς χάρακας ἀπέχειν ἀλλήλων. ἐν ᾧ καιρῷ περί
τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομὰς ἐγίγνοντο συμπλοκαὶ
πλείους, ὁμοίως δὲ καὶ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων
ἀκροβολισμοὶ συνίσταντο, ποτὲ μὲν ἱππέων, ποτὲ
δὲ καὶ πεζῶν.

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Θεόδοτος Αἰτωλικῇ 81
μέν, οὐκ ἀνάνδρῳ δ' ἐπεβάλετο τόλμῃ καὶ πράξει.
συνειδὼς γὰρ ἐκ τῆς προγεγενημένης συμβιώσεως 2
τὴν τοῦ βασιλέως αἵρεσιν καὶ δίαιταν ποία τις ἦν,
εἰσπορεύεται τρίτος γενόμενος ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν εἰς
τὸν τῶν πολεμίων χάρακα. κατὰ μὲν οὖν τὴν ὄψιν
ἄγνωστος ἦν διὰ τὸ σκότος, κατὰ δὲ τὴν ἐσθῆτα 3
καὶ τὴν ἄλλην περικοπὴν ἀνεπισήμαντος διὰ τὸ
ποικίλην εἶναι κἀκείνων τὴν ἐνδομενίαν. ἐστοχα- 4
σμένος δ' ἐν ταῖς πρότερον ἡμέραις τῆς τοῦ βασι-
λέως σκηνῆς διὰ τὸ παντελῶς σύνεγγυς γίγνεσθαι
τοὺς ἀκροβολισμούς, ὥρμησε θρασέως ἐπ' αὐτήν,
καὶ τοὺς μὲν πρώτους πάντας διελθὼν ἔλαθε, πα- 5
ραπεσὼν δ' εἰς τὴν σκηνήν, ἐν ᾗ χρηματίζειν εἰώ-
θει καὶ δειπνεῖν ὁ βασιλεύς, πάντα τόπον ἐρευνή-
σας τοῦ μὲν βασιλέως ἀπέτυχε διὰ τὸ τὸν Πτο-
λεμαῖον ἐκτὸς τῆς ἐπιφανοῦς καὶ χρηματιστικῆς σκη-
νῆς ποιεῖσθαι τὴν ἀνάπαυσιν, δύο δέ τινας τῶν 6
αὐτοῦ κοιμωμένων τραυματίσας, καὶ τὸν ἰατρὸν τοῦ
βασιλέως Ἀνδρέαν ἀποκτείνας, ἀνεχώρησε μετ' ἀσφα-
λείας εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολήν, βραχέα θορυβη-
θεὶς ἤδη περὶ τὴν τοῦ χάρακος ἔκπτωσιν, τῇ μὲν 7
τόλμῃ συντετελεκὼς τὴν πρόθεσιν, τῇ δὲ προνοίᾳ
διεσφαλμένος διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐξητακέναι ποῦ τὴν
ἀνάπαυσιν ὁ Πτολεμαῖος εἰώθει ποιεῖσθαι.

Οἱ δὲ βασιλεῖς πένθ' ἡμέρας ἀντιστρατοπεδεύ- 82
σαντες ἀλλήλοις ἔγνωσαν ἀμφότεροι διὰ μάχης κρί-
νειν τὰ πράγματα. καταρχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν 2
Πτολεμαῖον κινεῖν τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος,
εὐθέως οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀντεξῆγον. καὶ τὰς
μὲν φάλαγγας ἀμφότεροι καὶ τοὺς ἐπιλέκτους τοὺς
εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους κατὰ

3 πρόσωπον ἀλλήλων ἔταξαν, τὰ δὲ κέρατα Πτολε-
μαίῳ μὲν ἑκάτερα τουτονὶ συνίστατο τὸν τρόπον.
Πολυκράτης μὲν εἶχε μετὰ τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἱππέων
4 τὸ λαιὸν κέρας· τούτου δὲ καὶ τῆς φάλαγγος με-
ταξὺ Κρῆτες ἦσαν παρ' αὐτοὺς τοὺς ἱππεῖς, ἑξῆς δὲ
τούτοις τὸ βασιλικὸν ἄγημα, μετὰ δὲ τούτους οἱ
μετὰ Σωκράτους πελτασταί, συνάπτοντες τοῖς Λί-
βυσι τοῖς εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλι-
5 σμένοις. ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρως Ἐχεκράτης ἦν ὁ
Θετταλός, ἔχων τοὺς ὑφ' αὑτὸν ἱππεῖς· παρὰ δὲ
τοῦτον ἐκ τῶν εὐωνύμων ἵσταντο Γαλάται καὶ Θρᾷ-
6 κες· ἑξῆς δὲ τούτοις Φοξίδας εἶχε τοὺς ἀπὸ τῆς
Ἑλλάδος μισθοφόρους, συνάπτοντας τοῖς τῶν Αἰ-
7 γυπτίων φαλαγγίταις. τῶν δὲ θηρίων τὰ μὲν τετ-
ταράκοντα κατὰ τὸ λαιὸν ἦν, ἐφ' οὗ Πτολεμαῖος
αὐτὸς ἔμελλε ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, τὰ δὲ τριά-
κοντα καὶ τρία πρὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἐτέτακτο,
8 κατ' αὐτοὺς τοὺς μισθοφόρους ἱππεῖς. Ἀντίοχος
δὲ τοὺς μὲν ἑξήκοντα τῶν ἐλεφάντων, ἐφ' ὧν ἦν
Φίλιππος ὁ σύντροφος αὐτοῦ, πρὸ τοῦ δεξιοῦ κέ-
ρατος προέστησε, καθ' ὃ ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον
9 αὐτὸς ἔμελλε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον· τού-
των δὲ κατόπιν δισχιλίους μὲν ἱππεῖς τοὺς ὑπ' Ἀν-
τίπατρον ταττομένους ἐπέστησε, δισχιλίους δὲ ἐν
10 ἐπικαμπίῳ παρενέβαλε. παρὰ δὲ τοὺς ἱππεῖς ἐν με-
τώπῳ τοὺς Κρῆτας ἔστησε· τούτοις δ' ἑξῆς ἔταξε
τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρους· μετὰ δὲ τού-
των καὶ τῶν εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθω-
πλισμένων τοὺς μετὰ Βυττάκου τοῦ Μακεδόνος ὄν-
11 τας πεντακισχιλίους παρενέβαλε. τῆς δ' εὐωνύμου
τάξεως ἐπ' αὐτὸ μὲν τὸ κέρας ἔθηκε δισχιλίους ἱπ-
πεῖς, ὧν ἡγεῖτο Θεμίσων. παρὰ δὲ τούτους Κάρ-

*δακας καὶ Λυδοὺς ἀκοντιστάς, ἑξῆς δὲ τούτοις τοὺς
ὑπὸ Μενέδημον εὐζώνους, ὄντας εἰς τρισχιλίους.
μετὰ δὲ τούτους Κισσίους καὶ Μήδους καὶ Καρμα- 12
νίους, παρὰ δὲ τούτους Ἄραβας ἅμα τοῖς προσχώ-
ροις, συνάπτοντας τῇ φάλαγγι. τὰ δὲ κατάλοιπα 13
τῶν θηρίων τοῦ λαιοῦ κέρατος προεβάλετο, τῶν βα-
σιλικῶν τινα γεγονότα παίδων ἐπιστήσας Μυΐσκον.*

Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον τῶν δυνάμεων ἐκτεταγ- 83
*μένων ἐπιπαρῆσαν οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι κατὰ
πρόσωπον τὰς αὑτῶν τάξεις παρακαλοῦντες ἅμα
τοῖς ἡγεμόσι καὶ φίλοις. μεγίστας δ' ἐν τοῖς φα-* 2
*λαγγίταις ἐλπίδας ἔχοντες ἀμφότεροι πλείστην καὶ
σπουδὴν καὶ παράκλησιν ἐποιοῦντο περὶ ταύτας τὰς
τάξεις, Πτολεμαίῳ μὲν Ἀνδρομάχου καὶ Σωσιβίου* 3
*καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης, τῷ δὲ Θεοδότου καὶ Νι-
κάρχου συμπαρακαλούντων διὰ τὸ παρ' ἑκατέρῳ
τούτους ἔχειν τὰς τῶν φαλαγγιτῶν ἡγεμονίας. ἦν* 4
*δὲ παραπλήσιος ὁ νοῦς τῶν ὑπὸ ἑκατέρου παρακα-
λουμένων· ἴδιον μὲν γὰρ ἔργον ἐπιφανὲς καὶ κα-
τηξιωμένον προφέρεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις οὐ-
δέτερος αὐτῶν εἶχε διὰ τὸ προσφάτως παρειληφέ-
ναι τὰς ἀρχάς, τῆς δὲ τῶν προγόνων δόξης καὶ* 5
*τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἀναμιμνήσκοντες φρό-
νημα καὶ θάρσος τοῖς φαλαγγίταις ἐπειρῶντο πα-
ριστάναι. μάλιστα δὲ τὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ μέλλον* 6
*ἐλπίδας ἐπιδεικνύντες καὶ κατ' ἰδίαν τοὺς ἡγουμέ-
νους καὶ κοινῇ πάντας τοὺς ἀγωνίζεσθαι μέλλοντας
ἠξίουν καὶ παρεκάλουν ἀνδρωδῶς καὶ γενναίως χρή-
σασθαι τῷ παρόντι κινδύνῳ. ταῦτα δὲ καὶ τούτοις* 7
*παραπλήσια λέγοντες, τὰ μὲν δι' αὑτῶν, τὰ δὲ καὶ
διὰ τῶν ἑρμηνέων, παρίππευον.*

Ἐπεὶ δὲ παριὼν ἧκε μετὰ τῆς ἀδελφῆς Πτολε- 84

μαῖος μὲν ἐπὶ τὸ πάσης τῆς σφετέρας παρατάξεως
εὐώνυμον, Ἀντίοχος δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς ἴλης ἐπὶ
τὸ δεξιόν, σημήναντες τὸ πολεμικὸν συνέβαλον
2 πρῶτον τοῖς θηρίοις. ὀλίγα μὲν οὖν τινα τῶν παρὰ
Πτολεμαίου συνήρεισε τοῖς ἐναντίοις· ἐφ' ὧν ἐποί-
ουν ἀγῶνα καλὸν οἱ πυργομαχοῦντες, ἐκ χειρὸς ταῖς
σαρίσαις διαδορατιζόμενοι καὶ τύπτοντες ἀλλήλους,
ἔτι δὲ καλλίω τὰ θηρία, βιαιομαχοῦντα καὶ συμ-
3 πίπτοντα κατὰ πρόσωπον αὑτοῖς. ἔστι γὰρ ἡ τῶν
ζῴων μάχη τοιαύτη τις. συμπλέξαντα καὶ παρεμβα-
λόντα τοὺς ὀδόντας εἰς ἀλλήλους ὠθεῖ τῇ βίᾳ, διε-
ρειδόμενα περὶ τῆς χώρας, ἕως ἂν κατακρατήσαν
τῇ δυνάμει θάτερον παρώσῃ τὴν θατέρου προνο-
4 μήν· ὅταν δ' ἅπαξ ἐγκλῖναν πλάγιον λάβῃ, τιτρώ-
σκει τοῖς ὀδοῦσι, καθάπερ οἱ ταῦροι τοῖς κέρασι.
5 τὰ δὲ πλεῖστα τῶν τοῦ Πτολεμαίου θηρίων ἀπε-
δειλία τὴν μάχην, ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Λι-
6 βυκοῖς ἐλέφασι· τὴν γὰρ ὀσμὴν καὶ φωνὴν οὐ
μένουσιν, ἀλλὰ καταπεπληγμένοι τὸ μέγεθος καὶ
τὴν δύναμιν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, φεύγουσιν εὐθέως
ἐξ ἀποστήματος τοὺς Ἰνδικοὺς ἐλέφαντας· ὃ καὶ
7 τότε συνέβη γενέσθαι. τούτων δὲ διαταραχθέντων
καὶ πρὸς τὰς αὑτῶν τάξεις συνωθουμένων, τὸ μὲν
ἄγημα τὸ τοῦ Πτολεμαίου πιεζόμενον ὑπὸ τῶν θη-
8 ρίων ἐνέκλινε, τοῖς δὲ περὶ τὸν Πολυκράτην καὶ
τοῖς ὑπὸ τοῦτον ἱππεῦσι διατεταγμένοις οἱ περὶ τὸν
Ἀντίοχον ὑπὲρ τὰ θηρία περικερῶντες καὶ προσ-
9 πίπτοντες ἐνέβαλον. ἅμα δὲ τούτοις, τῶν ἐλεφάν-
των ἐντός, οἱ περὶ τὴν φάλαγγα τῶν Ἑλλήνων μι-
σθοφόροι προσπεσόντες τοὺς τοῦ Πτολεμαίου πελ-
τastὰς ἐξέωσαν, προσυγκεχυκότων ἤδη καὶ τὰς τού-
10 των τάξεις τῶν θηρίων. τὸ μὲν οὖν εὐώνυμον τοῦ

Πτολεμαίου τοῦτον τὸν τρόπον πιεζόμενον ἐνέ-
κλινε πᾶν, Ἐχεκράτης δ' ὁ τὸ δεξιὸν ἔχων κέρας 85
τὸ μὲν πρῶτον ἐκαραδόκει τὴν τῶν προειρημένων
κεράτων σύμπτωσιν, ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν κονιορτὸν
ἑώρα κατὰ τῶν ἰδίων φερόμενον, τὰ δὲ παρ' αὑ-
τοῖς θηρία τὸ παράπαν οὐδὲ προσιέναι τολμῶντα
τοῖς ὑπεναντίοις, τῷ μὲν Φοξίδᾳ παρήγγειλε τοὺς 2
ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἔχοντι μισθοφόρους συμβαλεῖν
τοῖς κατὰ πρόσωπον ἀντιτεταγμένοις, αὐτὸς δ' ἐξα- 3
γαγὼν κατὰ κέρας τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ὑπὸ τὰ θη-
ρία τεταγμένους τῆς μὲν ἐφόδου τῶν θηρίων ἐκτὸς
ἐγεγόνει, τοὺς δὲ τῶν πολεμίων ἱππεῖς, οὓς μὲν
ὑπεραίρων, οἷς δὲ κατὰ κέρας ἐμβάλλων, ταχέως
ἐτρέψατο. τὸ δὲ παραπλήσιον ὅ τε Φοξίδας καὶ 4
πάντες οἱ περὶ αὐτὸν ἐποίησαν· προσπεσόντες γὰρ
τοῖς Ἄραψι καὶ τοῖς Μήδοις ἠνάγκασαν ἀποστρα-
φέντας φεύγειν προτροπάδην. τὸ μὲν οὖν δεξιὸν 5
τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον ἐνίκα, τὸ δ' εὐώνυμον ἡτ-
τᾶτο τὸν προειρημένον τρόπον. αἱ δὲ φάλαγγες, 6
ἀμφοτέρων τῶν κεράτων αὐταῖς ἐψιλωμένων, ἔμε-
νον ἀκέραιοι κατὰ μέσον τὸ πεδίον, ἀμφηρίστους
ἔχουσαι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας. κατὰ δὲ 7
τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀντίοχος μὲν ἠγωνίζετο τῷ κατὰ
τὸ δεξιὸν κέρας προτερήματι, Πτολεμαῖος δὲ τὴν 8
ἀποχώρησιν ὑπὸ τὴν φάλαγγα πεποιημένος, τότε
προελθὼν εἰς μέσον καὶ φανεὶς ταῖς δυνάμεσι τοὺς
μὲν ὑπεναντίους κατεπλήξατο, τοῖς δὲ παρ' αὑτοῦ
μεγάλην ὁρμὴν ἐνειργάσατο καὶ προθυμίαν. διὸ 9
καὶ καταβαλόντες παραχρῆμα τὰς σαρίσας οἱ περὶ
τὸν Ἀνδρόμαχον καὶ Σωσίβιον ἐπῆγον. οἱ μὲν οὖν 10
ἐπίλεκτοι τῶν Συριακῶν βραχύν τινα χρόνον ἀν-
τέστησαν, οἵ τε μετὰ τοῦ Νικάρχου ταχέως ἐγκλί-

11 ναντες ὑπεχώρουν· ὁ δ' Ἀντίοχος, ὡς ἂν ἄπειρος
καὶ νέος, ὑπολαμβάνων ἐκ τοῦ καθ' ἑαυτὸν μέρους
καὶ τὰ λοιπὰ παραπλησίως αὐτῷ πάντα νικᾶν, ἐπέ-
12 κειτο τοῖς φεύγουσιν. ὀψὲ δέ ποτε τῶν πρεσβυτέ-
ρων τινὸς ἐπιστήσαντος αὐτόν, καὶ δείξαντος φε-
ρόμενον τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῆς φάλαγγος ἐπὶ τὴν
ἑαυτῶν παρεμβολήν, τότε συννοήσας τὸ γιγνόμενον
ἀνατρέχειν ἐπειρᾶτο μετὰ τῆς βασιλικῆς ἴλης ἐπὶ
13 τὸν τῆς παρατάξεως τόπον. καταλαβὼν δὲ τοὺς
παρ' αὐτοῦ πάντας πεφευγότας, οὕτως ἐποιεῖτο τὴν
ἀποχώρησιν εἰς τὴν Ῥαφίαν, τὸ μὲν καθ' αὑτὸν
μέρος πεπεισμένος νικᾶν, διὰ δὲ τὴν τῶν ἄλ-
λων ἀγέννειαν καὶ δειλίαν ἐσφάλθαι νομίζων τοῖς
ὅλοις.

86 *Πτολεμαῖος* δὲ διὰ μὲν τῆς φάλαγγος τὰ ὅλα
διακρίνας, διὰ δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἱπ-
πέων καὶ μισθοφόρων πολλοὺς ἀποκτείνας κατὰ τὸ
δίωγμα τῶν ὑπεναντίων, τότε μὲν ἀναχωρήσας ἐπὶ
2 τῆς ὑπαρχούσης ηὐλίσθη παρεμβολῆς. τῇ δ' ἐπαύ-
ριον τοὺς μὲν ἰδίους νεκροὺς ἀνελόμενος καὶ θά-
ψας, τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων σκυλεύσας, ἀνέζευξε καὶ
3 προῆγε πρὸς τὴν Ῥαφίαν. ὁ δ' Ἀντίοχος ἐκ τῆς
φυγῆς ἐβούλετο μὲν εὐθέως ἔξω στρατοπεδεύειν,
συναθροίσας τοὺς ἐν τοῖς συστήμασι πεφευγότας,
τῶν δὲ πλείστων εἰς τὴν πόλιν πεποιημένων τὴν
4 ἀποχώρησιν ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς εἰσελθεῖν. οὗ-
τος μὲν οὖν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξαγαγὼν τὸ σωζό-
μενον μέρος τῆς δυνάμεως διέτεινε πρὸς Γάζαν,
κἀκεῖ καταστρατοπεδεύσας καὶ διαπεμψάμενος περὶ
τῆς τῶν νεκρῶν ἀναιρέσεως, ἐκήδευσε τοὺς τεθνε-
5 ῶτας ὑποσπόνδους. ἦσαν δ' οἱ τετελευτηκότες τῶν
παρ' Ἀντιόχου πεζοὶ μὲν οὐ πολὺ λείποντες μυ-

ρίων, ἱππεῖς δὲ πλείους τριακοσίων· ζωγρίᾳ δ'
ἑάλωσαν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους. ἐλέφαντες δὲ 6
τρεῖς μὲν παραχρῆμα, δύο δ' ἐκ τῶν τραυμάτων
ἀπέθανον.. τῶν δὲ παρὰ Πτολεμαίου πεζοὶ μὲν εἰς
χιλίους καὶ πεντακοσίους ἐτελεύτησαν, ἱππεῖς δὲ εἰς
ἑπτακοσίους· τῶν δὲ ἐλεφάντων ἑκκαίδεκα μὲν ἀπέ-
θανον, ἡρέθησαν δ' αὐτῶν οἱ πλείους.

Ἡ μὲν οὖν πρὸς Ῥαφίαν μάχη γενομένη τοῖς 7
βασιλεῦσι περὶ Κοίλης Συρίας τοῦτον ἀπετελέσθη
τὸν τρόπον· μετὰ δὲ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσιν 8
Ἀντίοχος μὲν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰ-
κείαν μετὰ τῆς δυνάμεως, Πτολεμαῖος δὲ τήν τε
Ῥαφίαν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἐξ ἐφόδου παρελάμ-
βανε, πάντων τῶν πολιτευμάτων ἁμιλλωμένων ὑπὲρ
τοῦ φθάσαι τοὺς πέλας περὶ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ
μετάθεσιν τὴν πρὸς αὐτόν. ἴσως μὲν οὖν εἰώθασι 9
πάντες περὶ τοὺς τοιούτους καιροὺς ἁρμόζεσθαί πως
ἀεὶ πρὸς τὸ παρόν· μάλιστα δὲ τὸ κατ' ἐκείνους
τοὺς τόπους γένος τῶν ἀνθρώπων εὐφυὲς καὶ πρό-
χειρον πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χάριτας. τότε δὲ 10
καὶ τῆς εὐνοίας προκαθηγουμένης πρὸς τοὺς ἀπὸ
τῆς Ἀλεξανδρείας βασιλεῖς εἰκότως τοῦτο συνέβαινε
γίγνεσθαι· τῇ γὰρ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ
κατὰ Κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκλίνουσι. διόπερ 11
οὐκ ἀπέλιπον ὑπερβολὴν ἀρεσκείας, στεφάνοις καὶ
θυσίαις καὶ βωμοῖς καὶ παντὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τι-
μῶντες τὸν Πτολεμαῖον.

Ἀντίοχος δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν ἐπώνυμον 87
αὐτοῦ πόλιν εὐθέως ἐξέπεμψε τοὺς περὶ τὸν Ἀν-
τίπατρον τὸν ἀδελφιδοῦν καὶ Θεόδοτον τὸν ἡμιόλιον
πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὑπὲρ εἰρήνης καὶ
διαλύσεως, ἀγωνιῶν τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον·

2 ἠπίστει μὲν γὰρ τοῖς ὄχλοις διὰ τὸ γεγονὸς ἐλάτ-
τωμα περὶ αὐτόν, ἐφοβεῖτο δὲ τὸν Ἀχαιὸν μὴ συν-
3 επίθηται τοῖς καιροῖς. Πτολεμαῖος δὲ τούτων οὐ-
δὲν συλλογιζόμενος, ἀλλ' ἀσμενίζων ἐπὶ τῷ γεγο-
νότι προτερήματι διὰ τὸ παράδοξον καὶ συλλήβ-
δην ἐπὶ τῷ Κοίλην Συρίαν ἐκτῆσθαι παραδόξως,
οὐκ ἀλλότριος ἦν τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον
οἰκεῖος, ἑλκόμενος ὑπὸ τῆς συνήθους ἐν τῷ βίῳ
4 ῥαθυμίας καὶ καχεξίας. πλὴν παραγενομένων τῶν
περὶ τὸν Ἀντίπατρον, βραχέα προσαναταθεὶς καὶ
καταμεμψάμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις τὸν Ἀντίο-
5 χον, συνεχώρησε σπονδὰς ἐνιαυσίους. καὶ τούτοις
μὲν ἐπικυρώσοντα τὰς διαλύσεις συνεξαπέστειλε
6 Σωσίβιον, αὐτὸς δὲ διατρίψας ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν
τοῖς κατὰ Συρίαν καὶ Φοινίκην τόποις καὶ κατα-
στησάμενος τὰς πόλεις, μετὰ ταῦτα καταλιπὼν τὸν
Ἀνδρόμαχον τὸν Ἀσπένδιον στρατηγὸν ἐπὶ πάντων
τῶν προειρημένων τόπων ἀνέζευξε μετὰ τῆς ἀδελ-
7 φῆς καὶ τῶν φίλων ἐπ' Ἀλεξανδρείας, παράδοξον
τοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ βίου προ-
8 αίρεσιν τέλος ἐπιτεθεικὼς τῷ πολέμῳ. Ἀντίοχος δὲ
τὰ περὶ τὰς σπονδὰς ἀσφαλισάμενος πρὸς τὸν Σω-
σίβιον ἐγίγνετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν περὶ
τὴν ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν παρασκευήν.
9 Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν.
88 Ῥόδιοι δὲ κατὰ τοὺς προειρημένους καιροὺς ἐπει-
λημμένοι τῆς ἀφορμῆς τῆς κατὰ τὸν σεισμὸν τὸν
γενόμενον παρ' αὐτοῖς βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, ἐν
ᾧ συνέβη τόν τε κολοσσὸν τὸν μέγαν πεσεῖν καὶ
2 τὰ πλεῖστα τῶν τειχῶν καὶ τῶν νεωρίων, οὕτως
ἐχείριζον νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς τὸ γεγονὸς ὡς
μὴ βλάβης, διορθώσεως δὲ μᾶλλον, αὐτοῖς αἴτιον

γενέσθαι τὸ σύμπτωμα. τοσοῦτον ἄγνοια καὶ ῥα- 3
θυμία διαφέρει παρ' ἀνθρώποις ἐπιμελείας καὶ φρο-
νήσεως περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰς κοι-
νὰς πολιτείας, ὥστε τοῖς μὲν καὶ τὰς ἐπιτυχίας βλά-
βην ἐπιφέρειν, τοῖς δὲ καὶ τὰς περιπετείας ἐπανορ-
θώσεως γίγνεσθαι παραιτίας. οἱ γοῦν Ῥόδιοι τότε 4
παρὰ τὸν χειρισμὸν τὸ μὲν σύμπτωμα ποιοῦντες
μέγα καὶ δεινόν, αὐτοὶ δὲ σεμνῶς καὶ προστατικῶς
κατὰ τὰς πρεσβείας χρώμενοι ταῖς ἐντεύξεσι καὶ ταῖς
κατὰ μέρος ὁμιλίαις, εἰς τοῦτ' ἤγαγον τὰς πόλεις,
καὶ μάλιστα τοὺς βασιλεῖς, ὥστε μὴ μόνον λαμβά-
νειν δωρεὰς ὑπερβαλλούσας, ἀλλὰ καὶ χάριν προσ-
οφείλειν αὐτοῖς τοὺς διδόντας. Ἱέρων γὰρ καὶ Γέ- 5
λων οὐ μόνον ἔδωκαν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἀρ-
γυρίου τάλαντα πρὸς τὴν εἰς τὸ ἔλαιον τοῖς ἐν τῷ
γυμνασίῳ χορηγίαν, τὰ μὲν παραχρῆμα, τὰ δὲ ἐν
χρόνῳ βραχεῖ παντελῶς, ἀλλὰ καὶ λέβητας ἀργυ-
ροῦς καὶ βάσεις τούτων καί τινας ὑδρίας ἀνέθεσαν,
πρὸς δὲ τούτοις εἰς τὰς θυσίας δέκα τάλαντα καὶ 6
τὴν ἐπαύξησιν τῶν πολιτῶν ἄλλα δέκα, χάριν τοῦ τὴν
πᾶσαν εἰς ἑκατὸν τάλαντα γενέσθαι δωρεάν. καὶ 7
μὴν ἀτέλειαν τοῖς πρὸς αὐτοὺς πλοϊζομένοις ἔδο-
σαν καὶ πεντήκοντα καταπέλτας τριπήχεις. καὶ τε-
λευταῖον τοσαῦτα δόντες, ὡς προσοφείλοντες χάριν, 8
ἔστησαν ἀνδριάντας ἐν τῷ τῶν Ῥοδίων δείγματι,
στεφανούμενον τὸν δῆμον τῶν Ῥοδίων ὑπὸ τοῦ δή-
μου τοῦ Συρακοσίων. ἐπηγγείλατο δὲ καὶ Πτολε- 89
μαῖος αὐτοῖς ἀργυρίου τάλαντα τριακόσια καὶ σίτου
μυριάδας ἀρταβῶν ἑκατόν, ξύλα δὲ ναυπηγήσιμα καὶ
πεντήρων καὶ δέκα τριήρων, πευκίνων τετραγώ-
νων πήχεις ἐμμέτρους τετρακισμυρίους καὶ χαλκοῦ 2
νομίσματος τάλαντα χίλια, στυππείου τρισχίλια, ὀθο-

νίων ἱστοὺς τρισχιλίους, εἰς τὴν τοῦ κολοσσοῦ
κατασκευὴν τάλαντα τρισχίλια, οἰκοδόμους ἑκατόν,
ὑπουργοὺς τριακοσίους καὶ πεντήκοντα, καὶ τού-
τοις καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς ὀψώνιον τάλαντα τετ-
4 ταρακαίδεκα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ
τὰς θυσίας ἀρτάβας σίτου μυρίας δισχιλίας, καὶ
μὴν εἰς σιτομετρίαν δέκα τριήρων ἀρτάβας δισμυ-
5 ρίας. καὶ τούτων ἔδωκε τὰ μὲν πλεῖστα παραχρῆμα,
6 τοῦ δ' ἀργυρίου παντὸς τὸ τρίτον μέρος. παραπλησίως
Ἀντίγονος ξύλα ἀπὸ ἑκκαιδεκαπήχους ἕως ὀκταπή-
χους εἰς σφηκίσκων λόγον μύρια, στρωτῆρας ἑπτα-
πήχεις πεντακισχιλίους, σιδήρου τάλαντα τρισχίλια,
πίττης τάλαντα χίλια, ἄλλης ὠμῆς μετρητὰς χιλίους,
ἀργυρίου πρὸς τούτοις ἑκατὸν ἐπηγγείλατο τάλαντα,
7 Χρυσηὶς δ' ἡ γυνὴ δέκα μὲν σίτου μυριάδας, τρισ-
8 χίλια δὲ μολύβδου τάλαντα. Σέλευκος δ' ὁ πατὴρ
Ἀντιόχου χωρὶς μὲν ἀτέλειαν τοῖς εἰς τὴν αὐτοῦ βα-
σιλείαν πλοϊζομένοις, χωρὶς δὲ πεντήρεις μὲν δέκα
9 κατηρτισμένας, σίτου δ' εἴκοσι μυριάδας, καὶ μὴν
ξύλων καὶ ῥητίνης καὶ τριχὸς μυριάδας πηχῶν καὶ
90 ταλάντων χιλιάδας. παραπλήσια δὲ τούτοις Πρου-
σίας καὶ Μιθριδάτης, ἔτι δ' οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὄντες
δυνάσται τότε, λέγω δὲ Λυσανίαν, Ὀλύμπιχον, Λι-
2 μναῖον. τάς γε μὴν πόλεις τὰς συνεπιλαμβανομέ-
νας αὐτοῖς κατὰ δύναμιν οὐδ' ἂν ἐξαριθμήσαιτο
3 ῥᾳδίως οὐδείς· ὥσθ' ὅταν μέν τις εἰς τὸν χρόνον
ἐμβλέψῃ καὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ συμβαίνει τὴν πό-
λιν αὐτῶν συνῳκίσθαι, καὶ λίαν θαυμάζειν ὡς βρα-
χεῖ χρόνῳ μεγάλην ἐπίδοσιν εἴληφε περί τε τοὺς
4 κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως· ὅταν δ'
εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἔξωθεν ἐπι-
φορὰν καὶ συμπλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας, μηκέτι

θαυμάζειν, μικροῦ δ' ἐλλείπειν δοκεῖν τοῦ καθή-
κοντος.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν πρῶτον μὲν 5
τῆς Ῥοδίων περὶ τὰ κοινὰ προστασίας· ἐπαίνου γάρ
εἰσιν ἄξιοι καὶ ζήλου· δεύτερον δὲ τῆς τῶν νῦν βα-
σιλέων μικροδοσίας καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων
μικροληψίας, ἵνα μήθ' οἱ βασιλεῖς τέτταρα καὶ πέντε 6
προϊέμενοι τάλαντα δοκῶσί τι ποιεῖν μέγα καὶ ζη-
τῶσι τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν αὑτοῖς εὔνοιαν καὶ τιμὴν
παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἣν οἱ πρὸ τοῦ βασιλεῖς εἶχον,
αἵ τε πόλεις λαμβάνουσαι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μέγε- 7
θος τῶν πρότερον δωρεῶν μὴ λανθάνωσιν ἐπὶ μι-
κροῖς καὶ τοῖς τυχοῦσι νῦν τὰς μεγίστας καὶ καλ-
λίστας προϊέμεναι τιμάς, ἀλλὰ πειρῶνται τὸ κατ' 8
ἀξίαν ἑκάστοις τηρεῖν, ᾧ πλεῖστον διαφέρουσιν
Ἕλληνες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Ἄρτι δὲ τῆς θερινῆς ὥρας ἐνισταμένης, καὶ στρα- 91
τηγοῦντος Ἀγήτα μὲν τῶν Αἰτωλῶν, Ἀράτου δὲ
παρειληφότος τὴν τῶν Ἀχαιῶν στρατηγίαν, ἀπὸ γὰρ
τούτων ἐποιησάμεθα τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου τὴν
ἐκτροπήν, Λυκοῦργος μὲν ὁ Σπαρτιάτης ἐπανῆκε
πάλιν ἐξ Αἰτωλίας· οἱ γὰρ ἔφοροι, ψευδῆ τὴν δια- 2
βολὴν εὑρόντες, δι' ἣν ἔφυγε, μετεπέμποντο καὶ
μετεκάλουν αὖθις τὸν Λυκοῦργον. οὗτος μὲν οὖν 3
ἐτάττετο πρὸς Πυρρίαν τὸν Αἰτωλόν, ὃς ἐτύγχανε
τότε παρὰ τοῖς Ἠλείοις στρατηγὸς ὤν, περὶ τῆς εἰς
τὴν Μεσσηνίαν εἰσβολῆς. Ἄρατος δὲ παρειλήφει 4
τό τε ξενικὸν τὸ τῶν Ἀχαιῶν κατεφθαρμένον τάς
τε πόλεις ὀλιγώρως διακειμένας πρὸς τὰς εἰς τοῦτο
τὸ μέρος εἰσφορὰς διὰ τὸ τὸν πρὸ αὐτοῦ στρατη-
γὸν Ἐπήρατον, ὡς ἐπάνω προεῖπον, κακῶς καὶ ῥα-
θύμως κεχρῆσθαι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. οὐ μὴν 5

ἀλλὰ παρακαλέσας τοὺς Ἀχαιούς, καὶ λαβὼν δόγμα
περὶ τούτων, ἐνεργὸς ἐγίγνετο περὶ τὴν τοῦ πολέ-
6 μου παρασκευήν. ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς
ταῦτα· πεζοὺς μὲν τρέφειν μισθοφόρους ὀκτακισ-
χιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους, τῶν δ' Ἀχαϊκῶν
ἐπιλέκτους, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τρια-
7 κοσίους· εἶναι δὲ τούτων Μεγαλοπολίτας μὲν χαλ-
κάσπιδας, πεζοὺς μὲν πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεν-
8 τήκοντα, καὶ τοὺς ἴσους Ἀργείων. ἔδοξε δὲ καὶ
ναῦς πλεῖν τρεῖς μὲν περὶ τὴν Ἀκτὴν καὶ τὸν Ἀρ-
γολικὸν κόλπον, τρεῖς δὲ κατὰ Πάτρας καὶ Δύμην
καὶ τὴν ταύτῃ θάλατταν.
92 Ἄρατος μὲν οὖν ταῦτ' ἔπραττε καὶ ταύτας ἐξήρ-
2 τυε τὰς παρασκευάς· ὁ δὲ Λυκοῦργος καὶ Πυρρίας
διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἵνα ταῖς αὐταῖς ἡμέ-
ραις ποιήσωνται τὴν ἔξοδον, προῆγον εἰς τὴν Μεσ-
3 σηνίαν. ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, συνεὶς τὴν
ἐπιβολὴν αὐτῶν, ἧκεν ἔχων τοὺς μισθοφόρους καί
τινας τῶν ἐπιλέκτων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν πα-
4 ραβοηθήσων τοῖς Μεσσηνίοις. Λυκοῦργος δ' ἐξορ-
μήσας τὰς μὲν Καλάμας, χωρίον τι τῶν Μεσσηνίων,
προδοσίᾳ κατέσχε, μετὰ δὲ ταῦτα προῆγε, σπεύδων
5 συμμίξαι τοῖς Αἰτωλοῖς. ὁ δὲ Πυρρίας παντελῶς
ἐλαφρὸς ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἤλιδος, καὶ κατὰ τὴν εἰσ-
βολὴν τὴν εἰς Μεσσηνίαν εὐθέως κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν
6 Κυπαρισσέων, ἀνέστρεψε. διόπερ ὁ Λυκοῦργος, οὔτε
συμμίξαι δυνάμενος τοῖς περὶ τὸν Πυρρίαν οὔτ'
αὐτὸς ἀξιόχρεως ὑπάρχων, ἐπὶ βραχὺ προσβολὰς
ποιησάμενος πρὸς τὴν Ἀνδανίαν ἄπρακτος αὖθις εἰς
7 τὴν Σπάρτην ἀπηλλάγη. Ἄρατος δέ, διαπεσούσης
τοῖς πολεμίοις τῆς ἐπιβολῆς, τὸ κατὰ λόγον ποιῶν,
καὶ προνοούμενος τοῦ μέλλοντος, συνετάξατο πρός

τε Ταυρίωνα παρασκευάζειν ἱππεῖς πεντήκοντα καὶ
πεζοὺς πεντακοσίους καὶ πρὸς Μεσσηνίους, ἵνα τοὺς
ἴσους τούτοις ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐξαποστείλωσι, βου- 8
λόμενος τούτοις μὲν τοῖς ἀνδράσι παραφυλάττεσθαι
τήν τε τῶν Μεσσηνίων χώραν καὶ Μεγαλοπολιτῶν
καὶ Τεγεατῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀργείων· αὗται γὰρ αἱ 9
χῶραι, συντερμονοῦσαι τῇ Λακωνικῇ πρόκεινται
τῶν ἄλλων Πελοποννησίων πρὸς τὸν ἀπὸ Λακε-
δαιμονίων πόλεμον· τοῖς δ' Ἀχαϊκοῖς ἐπιλέκτοις καὶ 10
μισθοφόροις τὰ πρὸς τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Αἰτωλίαν
ἐστραμμένα μέρη τῆς Ἀχαΐας τηρεῖν.

Ταῦτα δὲ ἁρμοσάμενος διέλυε τοὺς Μεγαλοπο- 93
λίτας πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα.
συνέβαινε γὰρ τούτους προσφάτως ὑπὸ Κλεομένους 2
ἐπταικότας τῇ πατρίδι καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐκ θεμε-
λίων ἐσφαλμένους πολλῶν μὲν ἐπιδεῖσθαι, πάντων
δὲ σπανίζειν· τοῖς μὲν γὰρ φρονήμασιν ἔμενον, 3
ταῖς δὲ χορηγίαις καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς πᾶν
ἀδυνάτως εἶχον. διόπερ ην ἀμφισβητήσεως, φιλο- 4
τιμίας, ὀργῆς τῆς ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη· τοῦτο
γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι καὶ περὶ τὰ κοινὰ πράγ-
ματα καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλίπω-
σιν αἱ χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς. πρῶτον μὲν 5
οὖν ἠμφισβήτουν ὑπὲρ τοῦ τειχισμοῦ τῆς πόλεως,
φάσκοντες οἱ μὲν συνάγειν αὐτὴν δεῖν καὶ ποιεῖν
τηλικαύτην ἡλίκην καὶ τειχίζειν ἐπιβαλόμενοι καθί-
ξονται καὶ φυλάττειν καιροῦ περιστάντος δυνήσον-
ται· καὶ γὰρ νῦν παρὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς καὶ τὴν
ἐρημίαν ἐσφάλθαι. πρὸς δὲ τούτοις εἰσφέρειν ᾤοντο 6
δεῖν τοὺς κτηματικοὺς τὸ τρίτον μέρος τῆς γῆς εἰς
τὴν τῶν προσλαμβανομένων οἰκητόρων ἀναπλήρω-
σιν. οἱ δ' οὔτε τὴν πόλιν ἐλάττω ποιεῖν ὑπέμενον 7

οὔτε τὸ τρίτον τῶν κτήσεων εὐδόκουν εἰσφέρειν
8 μέρος. μάλιστα δὲ τῶν νόμων ὑπὸ Πρυτάνιδος γε-
γραμμένων πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονίκουν, ὃν ἔδωκε
μὲν αὐτοῖς νομοθέτην Ἀντίγονος, ἦν δὲ τῶν ἐπι-
φανῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ Περιπάτου καὶ ταύτης τῆς
9 αἱρέσεως. τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἀμφισβητήσεως
ποιησάμενος Ἄρατος τὴν ἐνδεχομένην ἐπιστροφὴν
10 κατέπαυσε τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν. ἐφ' οἷς δ' ἔλη-
ξαν τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς, γράψαντες εἰς
στήλην παρὰ τὸν τῆς Ἑστίας ἀνέθεσαν βωμὸν ἐν
Ὁμαρίῳ.

94 Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας ἀναζεύξας αὐτὸς
μὲν ἧκε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, τοὺς δὲ
μισθοφόρους συνέστησε Λύκῳ τῷ Φαραιεῖ, διὰ τὸ
τοῦτον ὑποστράτηγον εἶναι τότε τῆς συντελείας τῆς
2 Φαραϊκῆς. οἱ δ' Ἠλεῖοι, δυσαρεστούμενοι τῷ Πυρ-
ρίᾳ, πάλιν ἐπεσπάσαντο στρατηγὸν παρὰ τῶν Αἰ-
3 τωλῶν Εὐριπίδαν. ὃς τηρήσας τὴν τῶν Ἀχαιῶν
σύνοδον, καὶ παραλαβὼν ἱππεῖς μὲν ἑξήκοντα, πε-
ζοὺς δὲ δισχιλίους, ἐξώδευσε, καὶ διελθὼν διὰ τῆς
Φαραϊκῆς κατέδραμε τὴν χώραν ἕως τῆς Αἰγιάδος.
4 περιελασάμενος δὲ λείαν ἱκανὴν ἐποιεῖτο τὴν ἀπο-
5 χώρησιν ὡς ἐπὶ Λεόντιον. οἱ δὲ περὶ τὸν Λύκον
συνέντες τὸ γεγονὸς ἐβοήθουν κατὰ σπουδήν, συν-
άψαντες δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ συμμίξαντες ἐξ ἐφό-
δου κατέβαλον μὲν αὐτῶν εἰς τετρακοσίους, ζω-
6 γρίᾳ δ' ἔλαβον εἰς διακοσίους, ἐν οἷς ἦσαν ἐπιφα-
νεῖς ἄνδρες Φυσσίας, Ἀντάνωρ, Κλέαρχος, Ἀνδρό-
λοχος, Εὐανορίδας, Ἀριστογείτων, Νικάσιππος,
Ἀσπάσιος· τῶν δ' ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐκυ-
7 ρίευσαν πάσης. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὁ
τῶν Ἀχαιῶν ναύαρχος ἐξοδεύσας εἰς Μολύκρειαν

ἧκεν ἔχων οὐ πολὺ λείποντα τῶν ἑκατὸν σωμάτων.
αὖθις δ' ὑποστρέψας ἔπλευσε πρὸς Χάλκειαν, τῶν 8
δ' ἐκβοηθησάντων ἐκυρίευσε δύο μακρῶν πλοίων
αὐτάνδρων· ἔλαβε δὲ καὶ κέλητα περὶ τὸ Ῥίον Αἰ-
τωλικὸν ὁμοῦ τῷ πληρώματι. συνδραμόντων δὲ 9
τῶν τε κατὰ γῆν καὶ τῶν κατὰ θάλατταν λαφύρων
περὶ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, καὶ συναχθείσης ἀπὸ
τούτων προσόδου καὶ χορηγίας ἱκανῆς, ἐγένετο τοῖς
τε στρατιώταις θάρσος ὑπὲρ τῆς τῶν ὀψωνίων κο-
μιδῆς ταῖς τε πόλεσιν ἐλπὶς ὑπὲρ τοῦ μὴ βαρυν-
θήσεσθαι ταῖς εἰσφοραῖς.

Ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις Σκερδίλαιδος, νομί- 95
ζων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀδικεῖσθαι διὰ τό τινα τῶν
χρημάτων ἐλλείπειν αὐτῷ τῶν κατὰ τὰς συντάξεις
ὁμολογηθέντων, ἃς ἐποιήσατο πρὸς Φίλιππον, ἐξα-
πέστειλε λέμβους πεντεκαίδεκα, μετὰ δόλου ποιού-
μενος τὴν ἐπιβολὴν τῆς κομιδῆς τῶν χρημάτων· οἳ 2
καὶ κατέπλευσαν εἰς Λευκάδα, πάντων αὐτοὺς ὡς
φιλίους προσδεχομένων διὰ τὴν γεγενημένην κοινο-
πραγίαν. ἄλλο μὲν οὖν οὐκ ἔφθασαν οὐδὲν ἐργά- 3
σασθαι κακὸν οὐδ' ἐδυνήθησαν, Ἀγαθίνῳ δὲ καὶ
Κασσάνδρῳ τοῖς Κορινθίοις ἐπιπλέουσι ταῖς Ταυ-
ρίωνος ναυσὶ καὶ συγκαθορμισθεῖσιν ὡς φίλοις μετὰ
τεττάρων πλοίων, παρασπονδήσαντες ἐπέθεντο, καὶ
συλλαβόντες αὐτούς τε καὶ τὰ πλοῖα πρὸς Σκερδί-
λαιδον ἀπέπεμψαν. μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι τὴν 4
ἀναγωγὴν ἐκ τῆς Λευκάδος καὶ πλεύσαντες ὡς ἐπὶ
Μαλέας ἐλῄζοντο καὶ κατῆγον τοὺς ἐμπόρους.

Ἤδη δὲ τοῦ θερισμοῦ συνάπτοντος, καὶ τῶν 5
περὶ τὸν Ταυρίωνα κατολιγωρούντων τῆς τῶν ἄρτι
ῥηθεισῶν πόλεων προφυλακῆς, Ἄρατος μὲν ἔχων
τοὺς ἐπιλέκτους ἐφήδρευε τῇ τοῦ σίτου κομιδῇ περὶ

6 τὴν Ἀργείαν, Εὐριπίδας δὲ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔχων
ἐξώδευσε, βουλόμενος κατασῦραι τὴν τῶν Τριται-
7 έων χώραν. οἱ δὲ περὶ Λύκον καὶ Δημόδοκον τὸν
τῶν Ἀχαιῶν ἱππάρχην συνέντες τὴν ἐκ τῆς Ἤλι-
δος τῶν Αἰτωλῶν ἔξοδον, ἐπισυναγαγόντες τοὺς
Δυμαίους καὶ τοὺς Πατρεῖς καὶ Φαραιεῖς, σὺν δὲ
τούτοις ἔχοντες τοὺς μισθοφόρους, ἐνέβαλον εἰς τὴν
8 Ἠλείαν. παραγενόμενοι δ' ἐπὶ τὸ Φύξιον καλού-
μενον τοὺς μὲν εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππεῖς ἀφῆκαν
εἰς τὴν καταδρομήν, τὰ δὲ βαρέα τῶν ὅπλων ἔκρυ-
9 ψαν περὶ τὸν προειρημένον τόπον. ἐκβοηθησάν-
των δὲ πανδημεὶ τῶν Ἠλείων ἐπὶ τοὺς κατατρέχον-
τας καὶ προσκειμένων τοῖς ἀποχωροῦσιν, ἐξανα-
στάντες οἱ περὶ τὸν Λύκον ἐπέθεντο τοῖς προπε-
10 πτωκόσι. τῶν δ' Ἠλείων οὐ δεξαμένων τὴν ὁρμήν,
ἀλλ' ἐξ ἐπιφανείας τραπέντων, ἀπέκτειναν μὲν αὐ-
τῶν εἰς διακοσίους, ζωγρίᾳ δ' ἔλαβον ὀγδοήκοντα,
συνεκόμισαν δὲ καὶ τὴν περιελαθεῖσαν λείαν ἀσφα-
11 λῶς. ἅμα δὲ τούτοις ὁ ναύαρχος τῶν Ἀχαιῶν ποι-
ησάμενος ἀποβάσεις πλεονάκις εἴς τε τὴν Καλυδω-
νίαν καὶ Ναυπακτίαν τήν τε χώραν κατέσυρε καὶ
12 τὴν βοήθειαν αὐτῶν συνέτριψε δίς. ἔλαβε δὲ καὶ
Κλεόνικον τὸν Ναυπάκτιον, ὃς διὰ τὸ πρόξενος
ὑπάρχειν τῶν Ἀχαιῶν παραυτὰ μὲν οὐκ ἐπράθη,
μετὰ δέ τινα χρόνον ἀφείθη χωρὶς λύτρων.

96 Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ἀγήτας ὁ τῶν Αἰ-
τωλῶν στρατηγὸς συναγαγὼν πανδημεὶ τοὺς Αἰτω-
λοὺς ἐλεηλάτησε μὲν τὴν τῶν Ἀκαρνάνων χώραν,
ἐπεπορεύθη δὲ πορθῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Ἤπειρον.
2 οὗτος μὲν οὖν ταῦτα πράξας ἐπανελθὼν διαφῆκε
3 τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ τὰς πόλεις. οἱ δ' Ἀκαρνᾶνες
ἀντεμβαλόντες εἰς τὴν Στρατικὴν καὶ πανικῷ πε-

ριπεσόντες αἰσχρῶς μέν, ἀβλαβῶς γε μὴν ἐπανῆλ-
θον, οὐ τολμησάντων αὐτοὺς ἐπιδιῶξαι τῶν ἐκ τοῦ
Στράτου διὰ τὸ νομίζειν ἐνέδρας ἕνεκα ποιεῖσθαι
τὴν ἀποχώρησιν.

Ἐγένετο δὲ καὶ περὶ Φανοτεῖς παλιμπροδοσία 4
τοιόνδε τινὰ τρόπον. Ἀλέξανδρος ὁ τεταγμένος ἐπὶ
τῆς Φωκίδος ὑπὸ Φιλίππου συνεστήσατο πρᾶξιν
ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς διά τινος Ἰάσονος, ὃς ἐτύγχανεν
ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένος ἐπὶ τῆς τῶν Φανοτέων πό-
λεως· ὃς διαπεμψάμενος πρὸς Ἀγήταν τὸν τῶν Αἰ- 5
τωλῶν στρατηγὸν ὡμολόγησε τὴν ἄκραν αὐτοῖς
παραδώσειν τὴν ἐν τοῖς Φανοτεῦσι, καὶ περὶ τού-
των ὅρκους ἐποιήσατο καὶ συνθήκας. παραγενομέ- 6
νης δὲ τῆς ταχθείσης ἡμέρας ὁ μὲν Ἀγήτας ἧκεν
ἔχων τοὺς Αἰτωλοὺς νυκτὸς πρὸς τοὺς Φανοτεῖς,
καὶ τοὺς μὲν λοιποὺς ἐν ἀποστήματι κρύψας ἔμεινε,
τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους ἑκατὸν ἐπιλέξας ἀπέστειλε
πρὸς τὴν ἄκραν, ὁ δ' Ἰάσων τὸν μὲν Ἀλέξανδρον 7
ἕτοιμον εἶχε μετὰ στρατιωτῶν ἐν τῇ πόλει, τοὺς δὲ
νεανίσκους παραλαβὼν κατὰ τοὺς ὅρκους εἰσήγαγε
πάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν. τῶν δὲ περὶ τὸν Ἀλέ- 8
ξανδρον εὐθέως ἐπεισπεσόντων, οἱ μὲν ἐπίλεκτοι
τῶν Αἰτωλῶν ἑάλωσαν, ὁ δ' Ἀγήτας ἐπιγενομένης
τῆς ἡμέρας συνεὶς τὸ γεγονὸς αὖθις ἐπανῆγε τὴν
δύναμιν, οὐκ ἀνοικείῳ πράγματι περιπεπτωκὼς τοῖς
πολλάκις ὑφ' αὐτοῦ πραττομένοις.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ὁ βα- 97
σιλεὺς κατελάβετο Βυλάζωρα, μεγίστην οὖσαν πό-
λιν τῆς Παιονίας καὶ λίαν εὐκαίρως κειμένην πρὸς
τὰς εἰσβολὰς τὰς ἀπὸ τῆς Δαρδανικῆς εἰς Μακεδο-
νίαν, ὥστε διὰ τῆς πράξεως ταύτης σχεδὸν ἀπολε-
λύσθαι τοῦ φόβου τοῦ κατὰ Δαρδανίους· οὐ γὰρ 2

ἔτι ῥᾴδιον ἦν αὐτοῖς ἐμβαλεῖν εἰς Μακεδονίαν κρα-
τοῦντος Φιλίππου τῶν εἰσόδων διὰ τῆς προειρημέ-
3 νης πόλεως. ἀσφαλισάμενος δὲ ταύτην Χρυσόγο-
νον μὲν ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδὴν ἐπισυνάξοντα
4 τοὺς ἄνω Μακεδόνας, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τοὺς
ἐκ τῆς Βοττίας καὶ τῆς Ἀμφαξίτιδος ἧκεν ἔχων εἰς
Ἔδεσσαν. προσδεξάμενος δ' ἐνταῦθα τοὺς μετὰ
Χρυσογόνου Μακεδόνας ἐξώρμησε μετὰ πάσης τῆς
5 δυνάμεως, καὶ παρῆν ἑκταῖος εἰς Λάρισαν. κατὰ
δὲ τὸ συνεχὲς ἐνεργῷ νυκτοπορίᾳ χρησάμενος ὑπὸ
τὴν ἑωθινὴν ἧκε πρὸς Μελίτειαν, καὶ προσθεὶς τὰς
6 κλιμακίδας τοῖς τείχεσι κατεπείραζε τῆς πόλεως. τῷ
μὲν οὖν αἰφνιδίῳ καὶ παραδόξῳ κατεπλήξατο τοὺς
Μελιταιεῖς, ὥστε ῥᾳδίως ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως·
τῷ δὲ παρὰ πολὺ γενέσθαι τὰς κλίμακας ἐλάττους
98 τῆς χρείας διεψεύσθη τῆς πράξεως. ἐν ᾧ δὴ γένει
2 μάλιστ' ἄν τις ἐπιτιμήσειε τοῖς ἡγουμένοις. εἴτε γάρ
τινες μηδεμίαν πρόνοιαν ποιησάμενοι μηδ' ἐκμε-
τρησάμενοι τείχη, κρημνούς, ἕτερα τῶν τοιούτων,
δι' ὧν ἐπιβάλλονται ποιεῖσθαι τὴν εἴσοδον, αὐτό-
θεν ἀσκέπτως παραγίγνονται πόλιν καταληψόμε-
3 νοι, τίς οὐκ ἂν τοῖς τοιούτοις ἐπιτιμήσειεν; εἴτ'
ἐκμετρησάμενοι τὸ καθ' αὑτούς, κἄπειτα τὴν κα-
τασκευὴν τῶν κλιμάκων καὶ καθόλου τῶν τοιούτων
ὀργάνων, ἃ μικρὰν ἔχοντα τὴν ἀσχολίαν ἐν μεγάλῳ
δίδωσι τὴν αὐτῶν πεῖραν, εἰκῇ καὶ τοῖς τυχοῦσιν
ἀνθρώποις ἐγχειρίζουσι, πῶς οὐκ ἄξιον ἐγκαλεῖν; οὐ
4 γὰρ ἔστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων πράξεων ἢ ποιῆσαί
5 τι τῶν δεόντων ἢ μηδὲν παθεῖν δεινόν, ἀλλ' ἅμα
ταῖς ἀποτυχίαις ἕπεται βλάβη κατὰ πολλοὺς τρό-
πους, κατ' αὐτὸν μὲν τὸν τοῦ πράττειν καιρὸν
κίνδυνος περὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἀνδρῶν, ἔτι δὲ

μᾶλλον κατὰ τὰς ἀπολύσεις, ὅταν ἅπαξ καταφρο-
νηθῶσι. πολλὰ δὲ καὶ λίαν τῶν τοιούτων ἐστὶ πα- 6
ραδείγματα· πλείους γὰρ ἂν εὕροι τις τῶν ἀπο-
τυγχανόντων ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς τοὺς μὲν
ἀπολωλότας, τοὺς δ' εἰς τὸν ἔσχατον παραγεγονό-
τας κίνδυνον, τῶν ἀβλαβῶς ἀπολελυμένων. πρός 7
γε μὴν τὸ μέλλον ὁμολογουμένως ἀπιστίας καὶ μῖ-
σος ἐξεργάζονται καθ' αὑτῶν, ἔτι δὲ φυλακὴν πα- 8
ραγγέλλουσι πᾶσιν· οὐ γὰρ μόνον τοῖς παθοῦσιν,
ἀλλὰ καὶ τοῖς συνεῖσι τὸ γεγονὸς τρόπον τινὰ πα-
ράγγελμα δίδοται προσέχειν αὑτοῖς καὶ φυλάττε-
σθαι. διόπερ οὐδέποτε ταῖς τοιαύταις ἐπινοίαις εἰκῇ 9
χρηστέον τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους. ὁ δὲ 10
τρόπος τῆς ἐκμετρήσεως καὶ κατασκευῆς τῶν τοι-
ούτων εὐχερὴς καὶ ἀδιάπτωτος, ἐὰν λαμβάνηται
μεθοδικῶς. νῦν μὲν οὖν τὸ συνεχὲς τῆς διηγήσεως 11
ἀποδοτέον· περὶ δὲ τοῦ τοιούτου γένους πάλιν με-
ταλαβόντες ἁρμόζοντα καιρὸν καὶ τόπον κατὰ τὴν
πραγματείαν πειρασόμεθα συνυποδεικνύειν πῶς ἂν
τις ἥκιστα περὶ τὰς τοιαύτας ἐπιβολὰς ἁμαρτάνοι.

Ὁ δὲ Φίλιππος διαψευσθεὶς τῆς πράξεως, καὶ 99
καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸν Ἐνιπέα ποταμόν, συν-
ῆγε τὰς παρασκευὰς ἔκ τε τῆς Λαρίσης καὶ τῶν ἄλ-
λων πόλεων, ἃς ἐπεποίητο κατὰ χειμῶνα πρὸς τὴν
πολιορκίαν· ἡ γὰρ ὅλη πρόθεσις ἦν αὐτῷ τῆς 2
στρατείας ἐξελεῖν τὰς Φθιώτιδας καλουμένας Θή-
βας. ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν οὐ μακρὰν ἀπὸ 3
τῆς θαλάττης, ἀπέχουσα Λαρίσης ὡς τριακοσίους
σταδίους, ἐπίκειται δὲ εὐκαίρως τῇ τε Μαγνησίᾳ
καὶ τῇ Θετταλίᾳ, καὶ μάλιστα τῆς μὲν Μαγνησίας τῇ
τῶν Δημητριέων χώρᾳ, τῆς δὲ Θετταλίας τῇ τῶν
Φαρσαλίων καὶ Φεραίων. ἐξ ἧς καὶ τότε, κατε- 4

χόντων αὐτὴν τῶν Αἰτωλῶν καὶ συνεχεῖς ποιουμέ-
νων τὰς ἐπιδρομάς, μεγάλα συνέβαινε βλάπτεσθαι
τούς τε Δημητριεῖς καὶ τοὺς Φαρσαλίους, ἔτι δὲ
5 Λαρισαίους· πολλάκις γὰρ ἐποιοῦντο τὰς καταδρο-
6 μὰς ἕως ἐπὶ τὸ καλούμενον Ἀμυρικὸν πεδίον. διό-
περ ὁ Φίλιππος οὐκ ἐν μικρῷ τιθέμενος μεγάλην
ἐποιεῖτο σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ κατὰ κράτος ἐξελεῖν
7 αὐτήν. συναχθέντων δὲ καταπελτῶν μὲν ἑκατὸν
πεντήκοντα, πετροβολικῶν δὲ ὀργάνων πέντε καὶ
εἴκοσι, προσῆλθε ταῖς Θήβαις, καὶ διελὼν τὸ στρα-
τόπεδον εἰς τρία μέρη διέλαβε τοὺς πέριξ τόπους
8 τῆς πόλεως, καὶ τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ Σκόπιον κατε-
στρατοπέδευσε, τῷ δ' ἄλλῳ περὶ τὸ καλούμενον Ἡλιο-
τρόπιον, τὸ δὲ τρίτον εἶχε κατὰ τὸ τῆς πόλεως ὑπερ-
9 κείμενον ὄρος, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τά-
φρῳ καὶ διπλῷ χάρακι διαλαβὼν ὠχυρώσατο, πρὸς δὲ
καὶ πύργοις ξυλίνοις ἠσφαλίσατο κατὰ πλέθρον στή-
10 σας αὐτοὺς μετὰ φυλακῆς τῆς ἀρκούσης. ἐξῆς δὲ τού-
τοις τὰς παρασκευὰς ἀθροίσας ὁμοῦ πάσας ἤρξατο
προσάγειν τὰ μηχανήματα πρὸς τὴν ἄκραν.

100 Ἐπὶ μὲν οὖν ἡμέρας τρεῖς τὰς πρώτας οὐδὲν ἐδύ-
νατο προβιβάζειν τῶν ἔργων διὰ τὸ γενναίως καὶ πα-
2 ραβόλως ἀμύνεσθαι τοὺς ἐκ τῆς πόλεως. ἐπειδὴ δὲ διὰ
τὴν συνέχειαν τῶν ἀκροβολισμῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν
βελῶν οἱ προκινδυνεύοντες τῶν ἐκ τῆς πόλεως οἱ μὲν
ἔπεσον, οἱ δὲ κατετραυματίσθησαν, τότε βραχείας ἐν-
δόσεως γενομένης ἤρξαντο τῶν ὀρυγμάτων οἱ Μακε-
3 δόνες. τῇ δὲ συνεχείᾳ, καίπερ ἀντιβαίνοντος τοῦ χω-
4 ρίου, μόλις ἐναταῖοι πρὸς τὸ τεῖχος ἐξίκοντο. μετὰ δὲ
ταῦτα ποιούμενοι τὴν ἐργασίαν ἐκ διαδοχῆς, ὥστε
μήθ' ἡμέρας μήτε νυκτὸς διαλείπειν, ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις δύο πλέθρα τοῦ τείχους ὑπώρυξαν καὶ διε-

στύλωσαν. τῶν δ' ἐρεισμάτων οὐ δυναμένων ὑπο- 5
φέρειν τὸ βάρος, ἀλλ' ἐνδόντων, πεσεῖν συνέβη τὸ
τεῖχος πρὸ τοῦ πῦρ ἐμβαλεῖν τοὺς Μακεδόνας. ἐνερ- 6
γὸν δὲ ποιησαμένων τὴν ἀνακάθαρσιν τοῦ πτώμα-
τος, καὶ παρασκευασαμένων πρὸς τὴν εἴσοδον καὶ
μελλόντων ἤδη βιάζεσθαι, καταπλαγέντες παρέδο-
σαν οἱ Θηβαῖοι τὴν πόλιν. ὁ δὲ Φίλιππος διὰ τῆς 7
πράξεως ταύτης ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν Μα-
γνησίαν καὶ Θετταλίαν ἀφείλετο τὰς μεγάλας ὠφε-
λείας τῶν Αἰτωλῶν, ἐπεδείξατο δὲ καὶ ταῖς αὑτοῦ
δυνάμεσιν ὅτι δικαίως ἐπανείλετο τοὺς περὶ τὸν Λε-
όντιον, ἐθελοκακήσαντας πρότερον ἐν τῇ περὶ τοὺς
Παλεῖς πολιορκίᾳ. γενόμενος δὲ κύριος τῶν Θη- 8
βῶν τοὺς μὲν ὑπάρχοντας οἰκήτορας ἐξηνδραπο-
δίσατο, Μακεδόνας δ' εἰσοικίσας Φιλίππου τὴν πό-
λιν ἀντὶ Θηβῶν κατωνόμασεν.

Ἤδη δ' αὐτοῦ συντετελεσμένου τὰ κατὰ τὰς Θή- 9
βας, πάλιν ἧκον ὑπὲρ τῶν διαλύσεων παρά τε Χίων
καὶ Ῥοδίων καὶ Βυζαντίων πρέσβεις καὶ παρὰ Πτο-
λεμαίου τοῦ βασιλέως· οἷς παραπλησίους ἀποκρί- 10
σεις δοὺς ταῖς πρότερον, καὶ φήσας οὐκ ἀλλότριος
εἶναι διαλύσεως, ἔπεμψε κελεύσας αὐτοὺς πεῖραν
λαμβάνειν καὶ τῶν Αἰτωλῶν. αὐτὸς δὲ τῆς μὲν 11
διαλύσεως ὠλιγώρει, τοῦ δὲ πράττειν τι τῶν ἑξῆς
ἀντείχετο.

Διόπερ ἀκούων τοὺς Σκερδιλαΐδου λέμβους περὶ 101
Μαλέαν λῄζεσθαι καὶ πᾶσι τοῖς ἐμπόροις ὡς πολε-
μίοις χρῆσθαι, παρεσπονδηκέναι δὲ καὶ τῶν ἰδίων
τινὰ πλοίων ἐν Λευκάδι συνορμήσαντα, καταρτί- 2
σας δώδεκα μὲν καταφράκτους ναῦς, ὀκτὼ δ' ἀφρά-
κτους, τριάκοντα δ' ἡμιολίους, ἔπλει δι' Εὐρίπου,
σπεύδων μὲν καταλαβεῖν καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, κα-

θόλου δὲ μετέωρος ὢν ταῖς ἐπιβολαῖς ἐπὶ τὸν κατὰ
τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον διὰ τὸ μηδέν πω συνεικέναι
3 τῶν ἐν Ἰταλίᾳ γεγονότων. συνέβαινε δέ, καθ' οὓς
καιροὺς ἐπολιόρκει τὰς Θήβας Φίλιππος, ἡττῆσθαι
Ῥωμαίους ὑπ' Ἀννίβου τῇ περὶ Τυρρηνίαν μάχῃ,
τὴν δὲ φήμην ὑπὲρ τῶν γεγονότων μηδέπω προσ-
4 πεπτωκέναι τοῖς Ἕλλησιν. ὁ δὲ Φίλιππος, τῶν
λέμβων ὑστερήσας καὶ καθορμισθεὶς πρὸς Κεγ-
χρεαῖς τὰς μὲν καταφράκτους ναῦς ἐξαπέστειλε,
συντάξας περὶ Μαλέαν ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ'
Αἰγίου καὶ Πατρῶν, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν πλοίων ὑπερ-
5 ισθμίσας ἐν Λεχαίῳ παρήγγελλε πᾶσιν ὁρμεῖν. αὐ-
τὸς δὲ κατὰ σπουδὴν ἧκε μετὰ φίλων ἐπὶ τὴν τῶν
6 Νεμέων πανήγυριν εἰς Ἄργος. ἄρτι δ' αὐτοῦ θεω-
μένου τὸν ἀγῶνα τὸν γυμνικόν, παρῆν ἐκ Μακε-
δονίας γραμματοφόρος διασαφῶν ὅτι λείπονται Ῥω-
μαῖοι μάχῃ μεγάλῃ καὶ κρατεῖ τῶν ὑπαίθρων Ἀν-
7 νίβας. παραυτίκα μὲν οὖν Δημητρίῳ τῷ Φαρίῳ
μόνῳ τὴν ἐπιστολὴν ἐπέδειξε, σιωπᾶν παρακελευσά-
8 μενος· ὃς καὶ λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης τὸν
μὲν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ᾤετο δεῖν τὴν ταχίστην
ἀπορρῖψαι πόλεμον, ἀντέχεσθαι δὲ τῶν κατὰ τὴν
Ἰλλυρίδα πραγμάτων ἠξίου καὶ τῆς εἰς Ἰταλίαν δια-
9 βάσεως. τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πάντα καὶ
νῦν ἤδη ποιεῖν αὐτῷ τὸ προσταττόμενον ἔφη καὶ
μετὰ ταῦτα ποιήσειν, Ἀχαιῶν μὲν ἐθελοντὴν εὐ-
νοούντων, Αἰτωλῶν δὲ καταπεπληγμένων ἐκ τῶν
συμβεβηκότων αὐτοῖς κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον·
10 τὴν δ' Ἰταλίαν ἔφη καὶ τὴν ἐκεῖ διάβασιν ἀρχὴν
εἶναι τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιβολῆς, ἣν οὐδενὶ κα-
θήκειν μᾶλλον ἢ 'κείνῳ· τὸν δὲ καιρὸν εἶναι νῦν,
102 ἐπταικότων Ῥωμαίων. τοιούτοις δὴ χρησάμενος λό-

γοις ταχέως παρώρμησε τὸν Φίλιππον, ὡς ἄν, οἶ-
μαι, καὶ νέον βασιλέα καὶ κατὰ τὰς πράξεις ἐπι-
τυχῆ καὶ καθόλου τολμηρὸν εἶναι δοκοῦντα, πρὸς
δὲ τούτοις ἐξ οἰκίας ὁρμώμενον τοιαύτης, ἣ μάλι-
στά πως ἀεὶ τῆς τῶν ὅλων ἐλπίδος ἐφίετο.

Πλὴν ὅγε Φίλιππος, ὡς εἶπον, τότε μὲν αὐτῷ 2
τῷ Δημητρίῳ τὰ προσπεπτωκότα διὰ τῆς ἐπιστολῆς
ἐδήλωσε, μετὰ δὲ ταῦτα συνῆγε τοὺς φίλους καὶ
διαβούλιον ἀνεδίδου περὶ τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς δια-
λύσεως. ὄντων δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄρατον οὐκ 3
ἀλλοτρίων διεξαγωγῆς τῷ δοκεῖν ὑπερδεξίους ὄν-
τας τῷ πολέμῳ ποιεῖσθαι τὴν διάλυσιν, οὕτως ὁ 4
βασιλεύς, οὐδὲ τοὺς πρεσβευτὰς ἔτι προσδεξάμενος
τοὺς κοινῇ πράττοντας τὰ περὶ τὰς διαλύσεις, πα-
ραχρῆμα Κλεόνικον μὲν τὸν Ναυπάκτιον πρὸς τοὺς
Αἰτωλοὺς διεπέμψατο, κατέλαβε γὰρ ἔτι τοῦτον ἐκ 5
τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιμένοντα τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύν-
οδον, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν ἐκ Κορίνθου τὰς ναῦς
καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν ἧκεν ἔχων εἰς Αἴγιον. καὶ 6
προελθὼν ἐπὶ Λασιῶνα καὶ τὸν ἐν τοῖς Περιππίοις
πύργον παραλαβών, καὶ συνυποκριθεὶς ὡς ἐμβα-
λῶν εἰς τὴν Ἠλείαν, τοῦ μὴ δοκεῖν λίαν ἕτοιμος
εἶναι πρὸς τὴν τοῦ πολέμου κατάλυσιν, μετὰ ταῦτα 7
δὶς ἢ τρὶς ἀνακάμψαντος τοῦ Κλεονίκου, δεομένων
τῶν Αἰτωλῶν εἰς λόγους σφίσι συνελθεῖν ἐπή-
κουσε, καὶ πάντ' ἀφεὶς τὰ τοῦ πολέμου πρὸς μὲν 8
τὰς συμμαχίδας πόλεις γραμματοφόρους ἐξαπέστειλε,
παρακαλῶν πέμπειν τοὺς συνεδρεύσοντας καὶ με-
θέξοντας τῆς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων κοινολογίας, αὐ- 9
τὸς δὲ διαβὰς μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ καταστρατο-
πεδεύσας περὶ Πάνορμον, ὅς ἐστι μὲν τῆς Πελο-
ποννήσου λιμήν, κεῖται δὲ κατ' ἀντικρὺ τῆς τῶν

Ναυπακτίων πόλεως, ἀνέμενε τοὺς τῶν συμμάχων
10 συνέδρους. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, καθ' ὃν
ἔδει συναθροίζεσθαι τοὺς προειρημένους, πλεύσας
εἰς Ζάκυνθον δι' αὑτοῦ κατεστήσατο τὰ κατὰ τὴν
103 νῆσον, καὶ παρῆν αὖθις ἀναπλέων. ἤδη δὲ καὶ τῶν
συνέδρων ἠθροισμένων, ἐξέπεμψε πρὸς τοὺς Αἰτω-
λοὺς Ἄρατον καὶ Ταυρίωνα καί τινας τῶν ἡκόντων
2 ἅμα τούτοις. οἳ καὶ συμμίξαντες τοῖς Αἰτωλοῖς παν-
δημεὶ συνηθροισμένοις ἐν Ναυπάκτῳ, βραχέα δια-
λεχθέντες καὶ θεωροῦντες αὐτῶν τὴν ὁρμὴν τὴν
πρὸς τὰς διαλύσεις, ἔπλεον ἐξ ὑποστροφῆς πρὸς
τὸν Φίλιππον χάριν τοῦ διασαφῆσαι περὶ τούτων.
3 οἱ δ' Αἰτωλοί, σπεύδοντες διαλύσασθαι τὸν πόλε-
μον, ἐξαπέστελλον ἅμα τούτοις πρέσβεις πρὸς τὸν
Φίλιππον, ἀξιοῦντες παραγενέσθαι μετὰ τῆς δυνά-
μεως πρὸς σφᾶς, ἵνα τῆς κοινολογίας ἐκ χειρὸς γι-
γνομένης τύχῃ τὰ πράγματα τῆς ἁρμοζούσης διεξα-
4 γωγῆς. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρμηθεὶς τοῖς παρακαλουμέ-
νοις διέπλευσε μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς τὰ λεγό-
μενα Κοῖλα τῆς Ναυπακτίας, ἃ τῆς πόλεως εἴκοσι
5 μάλιστα σταδίους ἀφέστηκε· στρατοπεδεύσας δὲ καὶ
περιλαβὼν χάρακι τὰς νῆας καὶ τὴν παρεμβολήν,
6 ἔμενε προσανέχων τὸν καιρὸν τῆς ἐντεύξεως. οἱ δ'
Αἰτωλοὶ χωρὶς τῶν ὅπλων ἧκον πανδημεί, καὶ δια-
σχόντες ὡς δύο στάδια τῆς Φιλίππου παρεμβολῆς
διεπέμποντο καὶ διελέγοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων.
7 τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὁ βασιλεὺς πάντας ἐξέπεμπε
τοὺς ἥκοντας παρὰ τῶν συμμάχων, κελεύσας ἐπὶ
τούτοις προτείνειν τὴν εἰρήνην τοῖς Αἰτωλοῖς, ὥστ'
8 ἔχειν ἀμφοτέρους ἃ νῦν ἔχουσι· δεξαμένων δὲ τῶν
Αἰτωλῶν ἑτοίμως, τὸ λοιπὸν ἤδη περὶ τῶν κατὰ
μέρος συνεχεῖς ἐγίγνοντο διαποστολαὶ πρὸς ἀλλή-

λους, ὧν τὰς μὲν πλείους παρήσομεν διὰ τὸ μη-
δὲν ἔχειν ἄξιον μνήμης, τῆς δ' Ἀγελάου τοῦ Ναυ- 9
πακτίου παραινέσεως ποιησόμεθα μνήμην, ᾗ κατὰ
τὴν πρώτην ἔντευξιν ἐχρήσατο πρός τε τὸν βασιλέα
καὶ τοὺς παρόντας συμμάχους. ὃς ἔφη δεῖν μάλι- 104
στα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀλλήλοις,
ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ λέγοντες
ἓν καὶ ταὐτὸ πάντες καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας,
καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιντο
τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι συσσώ-
ζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ 2
τὸ παράπαν τοῦτο μὴ δυνατόν, κατά γε τὸ παρὸν
ἠξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προϊδομένους
τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συν-
εστῶτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου· δῆλον γὰρ εἶ- 3
ναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδά-
ζοντι καὶ νῦν, ὡς ἐάν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων ἐάν
τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγένωνται τῷ πολέμῳ,
διότι κατ' οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι τοὺς κρατή-
σαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μεῖναι
δυναστείαις, ἥξειν δὲ καὶ διατενεῖν τὰς ἐπιβολὰς
καὶ δυνάμεις αὐτῶν πέρα τοῦ δέοντος. διόπερ ἠξίου 4
πάντας μὲν φυλάξασθαι τὸν καιρόν, μάλιστα δὲ
Φίλιππον. εἶναι δὲ φυλακήν, ἐὰν ἀφέμενος τοῦ κα- 5
ταφθείρειν τοὺς Ἕλληνας καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους
τοῖς ἐπιβαλλομένοις κατὰ τοὐναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου
σώματος βουλεύηται, καὶ καθόλου πάντων τῶν τῆς
Ἑλλάδος μερῶν ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ
ποιῆται πρόνοιαν· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμέ- 6
νου τοῖς πράγμασι τοὺς μὲν Ἕλληνας εὔνους ὑπάρ-
ξειν αὐτῷ καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπι-
βολάς, τοὺς δ' ἔξωθεν ἧττον ἐπιβουλεύσειν αὐτοῦ

τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων
7 πρὸς αὐτὸν πίστιν. εἰ δὲ πραγμάτων ὀρέγεται, πρὸς
τὰς δύσεις βλέπειν αὐτὸν ἠξίου καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ
συνεστῶσι πολέμοις προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα γενό-
μενος ἔφεδρος ἔμφρων πειραθῇ σὺν καιρῷ τῆς τῶν
8 ὅλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας. εἶναι δὲ τὸν ἐνε-
στῶτα καιρὸν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἐλπίδος ταύτης.
9 τὰς δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορὰς καὶ τοὺς πο-
λέμους εἰς τὰς ἀναπαύσεις αὐτὸν ὑπερτίθεσθαι πα-
ρεκάλει, καὶ μάλιστα σπουδάζειν περὶ τούτου τοῦ
μέρους, ἵν' ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, ὅταν βούληται, καὶ
10 διαλύεσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐὰν ἅπαξ
τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας νέφη προσ-
δέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ
λίαν ἀγωνιᾶν ἔφη μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέ-
μους καὶ καθόλου τὰς παιδιάς, ἃς νῦν παίζομεν
πρὸς ἀλλήλους, ἐκκοπῆναι συμβῇ πάντων ἡμῶν ἐπὶ
11 τοσοῦτον ὥστε κἂν εὔξασθαι τοῖς θεοῖς ὑπάρχειν
ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ πολεμεῖν ὅταν βου-
λώμεθα καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθό-
λου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβητουμένων.
105 Ὁ μὲν οὖν Ἀγέλαος τοιαῦτα διαλεχθεὶς πάν-
τας μὲν παρώρμησε τοὺς συμμάχους πρὸς τὰς δια-
λύσεις, μάλιστα δὲ τὸν Φίλιππον, οἰκείοις χρησά-
μενος λόγοις πρὸς τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ τὴν ἤδη προ-
κατεσκευασμένην ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου παραι-
2 νέσεων. διόπερ ἀνθομολογησάμενοι πρὸς σφᾶς ὑπὲρ
τῶν κατὰ μέρος, καὶ κυρώσαντες τὰς διαλύσεις,
ἐχωρίσθησαν, κατάγοντες εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι
πατρίδας εἰρήνην ἀντὶ πολέμου.

3 Ταῦτα δὲ πάντα συνέβη γενέσθαι κατὰ τὸν τρί-
τον ἐνιαυτὸν τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμ-

πιάδος, λέγω δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων περὶ Τυρρηνίαν
μάχην καὶ τὴν Ἀντιόχου περὶ Κοίλην Συρίαν, ἔτι δὲ
τὰς Ἀχαιῶν καὶ Φιλίππου πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεις.
Τὰς μὲν οὖν Ἑλληνικὰς καὶ τὰς Ἰταλικάς, ἔτι 4
δὲ τὰς Λιβυκὰς πράξεις, οὗτος ὁ καιρὸς καὶ τοῦτο
τὸ διαβούλιον συνέπλεξε πρῶτον· οὐ γὰρ ἔτι Φί- 5
λιππος οὐδ' οἱ τῶν Ἑλλήνων προεστῶτες ἄρχον-
τες πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις ποιού-
μενοι τὰς ἀναφορὰς οὔτε τοὺς πολέμους οὔτε τὰς
διαλύσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ἤδη πάν-
τες πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ σκοποὺς ἀπέβλεπον. τα- 6
χέως δὲ καὶ περὶ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν
κατοικοῦντας τὸ παραπλήσιον συνέβη γενέσθαι· καὶ 7
γὰρ οἱ Φιλίππῳ δυσαρεστούμενοι καί τινες τῶν
Ἀττάλῳ διαφερομένων οὐκέτι πρὸς Ἀντίοχον καὶ
Πτολεμαῖον οὐδὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰς ἀνα-
τολὰς ἔνευον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τούτων
τῶν καιρῶν ἔβλεπον, καὶ τινὲς μὲν πρὸς Καρχηδονί-
ους, οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον, ὁμοίως δὲ καὶ 8
Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δεδιότες τὴν τοῦ Φι-
λίππου τόλμαν καὶ προορώμενοι μὴ συνεπίθηται τοῖς
τότε περιεστῶσιν αὐτοὺς καιροῖς. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ 9
κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόσχεσιν σαφῶς, οἶμαι, δεδεί-
χαμεν πότε καὶ πῶς καὶ δι' ἃς αἰτίας αἱ κατὰ τὴν
Ἑλλάδα πράξεις συνεπλάκησαν ταῖς Ἰταλικαῖς καὶ
Λιβυκαῖς, λοιπὸν κατὰ τὸ συνεχὲς ποιησάμενοι τὴν 10
διήγησιν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ἕως εἰς τοὺς και-
ρούς, ἐν οἷς Ῥωμαῖοι τὴν περὶ Κάνναν μάχην ἡτ-
τήθησαν, ἐφ' ἣν τῶν Ἰταλικῶν πράξεων τὴν κατα-
στροφὴν ἐποιησάμεθα, καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἀφο-
ριοῦμεν, ἐξισώσαντες τοῖς προειρημένοις καιροῖς.

106 Ἀχαιοὶ μὲν ουν ὡς θᾶττον ἀπέθεντο τὸν πόλε-
μον, στρατηγὸν αὐτῶν ἑλόμενοι Τιμόξενον, ἀνα-
χωρήσαντες εἰς τὰ σφέτερα νόμιμα καὶ τὰς διαγω-
2 γάς, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις αἱ κατὰ Πελοπόν-
νησον, ἀνεκτῶντο μὲν τοὺς ἰδίους βίους, ἐθερά-
πευον δὲ τὴν χώραν, ἀνενεοῦντο δὲ τὰς πατρίους
θυσίας καὶ πανηγύρεις καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τοὺς θε-
3 οὺς παρ' ἑκάστοις ὑπάρχοντα νόμιμα. σχεδὸν γὰρ
ὡς ἂν εἰ λήθην συνέβαινε γεγονέναι παρὰ τοῖς
πλείστοις περὶ τὰ τοιαῦτα διὰ τὴν συνέχειαν τῶν
4 προγεγονότων πολέμων. οὐ γὰρ οἶδ' ὅπως ἀεί ποτε
Πελοποννήσιοι, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οἰκειότατα
πρὸς τὸν ἥμερον καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἔχοντες,
ἥκιστα πάντων ἀπολελαύκασιν αὐτοῦ κατά γε τοὺς
ἀνώτερον χρόνους, μᾶλλον δέ πως κατὰ τὸν Εὐ-
ριπίδην ἦσαν ἀεὶ πρασίμοχθοί τινες καὶ οὔποτε ἥσυ-
5 χοι δορί. τοῦτο δέ μοι δοκοῦσι πάσχειν εἰκότως·
ἅπαντες γὰρ ἡγεμονικοὶ καὶ φιλελεύθεροι ταῖς φύσε-
σιν ὄντες μάχονται συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους, ἀπαρα-
6 χωρήτως διακείμενοι περὶ τῶν πρωτείων. Ἀθηναῖοι
δὲ τῶν ἐκ Μακεδονίας φόβων ἀπελέλυντο καὶ τὴν
7 ἐλευθερίαν ἔχειν ἐδόκουν ἤδη βεβαίως, χρώμενοι
δὲ προστάταις Εὐρυκλείδα καὶ Μικίωνι τῶν μὲν
ἄλλων Ἑλληνικῶν πράξεων οὐδ' ὁποίας μετεῖχον,
ἀκολουθοῦντες δὲ τῇ τῶν προεστώτων αἱρέσει καὶ
ταῖς τούτων ὁρμαῖς εἰς πάντας τοὺς βασιλεῖς ἐξε-
8 κέχυντο, καὶ μάλιστα τούτων εἰς Πτολεμαῖον, καὶ
πᾶν γένος ὑπέμενον ψηφισμάτων καὶ κηρυγμάτων,
βραχύν τινα λόγον ποιούμενοι τοῦ καθήκοντος διὰ
107 τὴν τῶν προεστώτων ἀκρισίαν. Πτολεμαίῳ γε μὴν
εὐθέως ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν συνέβαινε γίγνε-
σθαι τὸν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους πόλεμον. ὁ γὰρ

*προειρημένος βασιλεὺς καθοπλίσας τοὺς Αἰγυπτίους
ἐπὶ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον πρὸς μὲν τὸ πα-
ρὸν ἐνδεχομένως ἐβουλεύσατο, τοῦ δὲ μέλλοντος
ἠστόχησε· φρονηματισθέντες γὰρ ἐκ τοῦ περὶ Ῥα-* 3
*φίαν προτερήματος, οὐκέτι τὸ προσταττόμενον οἷοί
τ' ἦσαν ὑπομένειν, ἀλλ' ἐζήτουν ἡγεμόνα καὶ πρόσ-
ωπον, ὡς ἱκανοὶ βοηθεῖν ὄντες αὑτοῖς. ὃ καὶ τέλος
ἐποίησαν οὐ μετὰ πολὺν χρόνον. Ἀντίοχος δὲ μεγάλῃ* 4
*παρασκευῇ χρησάμενος ἐν τῷ χειμῶνι, μετὰ ταῦτα
τῆς θερείας ἐπιγενομένης ὑπερέβαλε τὸν Ταῦρον,
καὶ συνθέμενος πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα κοινο-
πραγίαν ἐνίστατο τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον. Αἰ-* 5
*τωλοὶ δὲ παραυτὰ μὲν εὐδοκοῦντο τῇ γενομένῃ
διαλύσει πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ὡς ἂν μὴ κατὰ γνώ-
μην αὐτοῖς τοῦ πολέμου προκεχωρηκότος· διὸ καὶ
στρατηγὸν Ἀγέλαον εἵλοντο τὸν Ναυπάκτιον, δο-
κοῦντα πλεῖστα συμβεβλῆσθαι πρὸς τὰς διαλύσεις·* 6
*οὐδένα δὲ χρόνον διαλιπόντες δυσηρέστουν καὶ
κατεμέμφοντο τὸν Ἀγέλαον ὡς ὑποτετμημένον πά-
σας αὐτῶν τὰς ἔξωθεν ὠφελείας καὶ τὰς εἰς τὸ
μέλλον ἐλπίδας, διὰ τὸ μὴ πρός τινάς, πρὸς πάν-
τας δὲ τοὺς Ἕλληνας πεποιῆσθαι τὴν εἰρήνην. ὁ* 7
*δὲ προειρημένος ἀνὴρ ὑποφέρων τὴν τοιαύτην ἀλο-
γίαν καὶ μέμψιν παρακατεῖχε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν·
διὸ καὶ καρτερεῖν οὗτοι μὲν ἠναγκάζοντο παρὰ
φύσιν.*

Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἀνακομισθεὶς κατὰ θά- 108
*λατταν ἀπὸ τῶν διαλύσεων εἰς Μακεδονίαν, καὶ
καταλαβὼν τὸν Σκερδίλαιδον ἐπὶ τῇ προφάσει τῶν
προσοφειλομένων χρημάτων, πρὸς ἃ καὶ τὰ περὶ
τὴν Λευκάδα πλοῖα παρεσπόνδησε, καὶ τότε τῆς μὲν
Πελαγονίας πόλισμα διηρπακότα τὸ προσαγορευό-*

2 μενον Πισσαῖον, τῆς δὲ Δασσαρήτιδος προσηγμένον
πόλεις, τὰς μὲν Φιβώτιδας ἐπαγγελίαις, Ἀντιπά-
τρειαν, Χρυσονδύωνα, Γερτοῦντα, πολλὴν δὲ καὶ
τῆς συνορούσης τούτοις Μακεδονίας ἐπιδεδραμη-
3 κότα, παραυτίκα μὲν ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως,
ὡς ἀνακτήσασθαι σπουδάζων τὰς ἀφεστηκυίας πό-
4 λεις, καθόλου δ᾽ ἔκρινε πολεμεῖν πρὸς τὸν Σκερ-
δίλαιδον, νομίζων ἀναγκαιότατον εἶναι παρευτρε-
πίσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πρός τε τὰς ἄλλας
ἐπιβολὰς καὶ μάλιστα πρὸς τὴν εἰς Ἰταλίαν διάβα-
5 σιν. ὁ γὰρ Δημήτριος οὕτως ἐξέκαε τὴν ἐλπίδα καὶ
τὴν ἐπιβολὴν τῷ βασιλεῖ ταύτην συνεχῶς, ὥστε
κατὰ τοὺς ὕπνους τὸν Φίλιππον ταῦτ᾽ ὀνειρώττειν
6 καὶ περὶ ταύτας εἶναι τὰς πράξεις. ἐποίει δὲ ταῦτα
Δημήτριος οὐ Φιλίππου χάριν, τούτῳ μὲν γὰρ τρί-
την ἴσως ἐν τούτοις ἔνεμε μερίδα, μᾶλλον δὲ τῆς
πρὸς Ῥωμαίους δυσμενείας, τὸ δὲ πλεῖστον ἕνεκεν
7 αὑτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἐλπίδων· μόνως γὰρ οὕτως
ἐπέπειστο τὴν ἐν τῷ Φάρῳ δυναστείαν κατακτήσε-
8 σθαι πάλιν. πλὴν ὅ γε Φίλιππος στρατεύσας ἀνε-
κτήσατο μὲν τὰς προειρημένας πόλεις, κατελάβετο
δὲ τῆς μὲν Δασσαρήτιδος Κρεώνιον καὶ Γεροῦντα,
τῶν δὲ περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην Ἐγχελᾶνας, Κέ-
ρακα, Σατίωνα, Βοιούς, τῆς δὲ Καλοικίνων χώ-
ρας, Βαντίαν, ἔτι δὲ τῶν καλουμένων Πισαντί-
9 νων Ὀργησσόν. ἐπιτελεσάμενος δὲ ταῦτα διαφῆκε
τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. ἦν δ᾽ ὁ χειμὼν
οὗτος, καθ᾽ ὃν Ἀννίβας, πεπορθηκὼς τοὺς ἐπιφα-
νεστάτους τόπους τῆς Ἰταλίας ἔμελλε περὶ τὸ Γε-
ρούνιον τῆς Δαυνίας ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν.
10 Ῥωμαῖοι δὲ τότε κατέστησαν στρατηγοὺς αὑτῶν
Γάιον Τερέντιον καὶ Λεύκιον Αἰμίλιον.

Φίλιππος δὲ κατὰ τὴν παραχειμασίαν ἀναλογι- 109
ζόμενος ὅτι πρὸς τὰς ἐπιβολὰς αὐτοῦ χρεία πλοίων
ἐστὶ καὶ τῆς κατὰ θάλατταν ὑπηρεσίας, καὶ ταύτης 2
οὐχ ὡς πρὸς ναυμαχίαν· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἤλ-
πισε δυνατὸς εἶναι, Ῥωμαίοις διαναυμαχεῖν· ἀλλὰ
μᾶλλον ἕως τοῦ παρακομίζειν στρατιώτας καὶ θᾶτ-
τον διαίρειν οὗ πρόθοιτο καὶ παραδόξως ἐπιφαίνε- 3
σθαι τοῖς πολεμίοις· διόπερ ὑπολαβὼν ἀρίστην εἶ-
ναι πρὸς ταῦτα τὴν τῶν Ἰλλυριῶν ναυπηγίαν ἑκα-
τὸν ἐπεβάλετο λέμβους κατασκευάζειν, σχεδὸν πρῶ- 4
τος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων. καταρτίσας δὲ
τούτους συνῆγε τὰς δυνάμεις ἀρχομένης θερείας,
καὶ βραχέα προσασκήσας τοὺς Μακεδόνας ἐν ταῖς 5
εἰρεσίαις ἀνήχθη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Ἀν-
τίοχος μὲν ὑπερεβάλετο τὸν Ταῦρον, Φίλιππος δὲ
ποιησάμενος τὸν πλοῦν δι' Εὐρίπου καὶ περὶ Μα-
λέαν ἧκε πρὸς τοὺς περὶ Κεφαλληνίαν καὶ Λευ-
κάδα τόπους, ἐν οἷς καθορμισθεὶς ἐκαραδόκει πο- 6
λυπραγμονῶν τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον. πυνθα-
νόμενος δὲ περὶ τὸ Λιλύβαιον αὐτοὺς ὁρμεῖν, θαρ-
ρήσας ἀνήχθη, καὶ προῆγε ποιούμενος τὸν πλοῦν
ὡς ἐπ' Ἀπολλωνίας. ἤδη δὲ συνεγγίζοντος αὐτοῦ 110
τοῖς περὶ τὸν Ἀῷον ποταμὸν τόποις, ὃς ῥεῖ παρὰ
τὴν τῶν Ἀπολλωνιατῶν πόλιν, ἐμπίπτει πανικὸν
παραπλήσιον τοῖς γιγνομένοις ἐπὶ τῶν πεζῶν στρα- 2
τοπέδων. τῶν γὰρ ἐπὶ τῆς οὐραγίας πλεόντων τι-
νὲς λέμβοι, καθορμισθέντες εἰς τὴν νῆσον, ἣ κα-
λεῖται μὲν Σάσων, κεῖται δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν
εἰς τὸν Ἰόνιον πόρον, ἧκον ὑπὸ νύκτα πρὸς τὸν
Φίλιππον, φάσκοντες συνωρμηκέναι τινὰς αὐτοῖς 3
πλέοντας ἀπὸ πορθμοῦ, τούτους δ' ἀπαγγέλλειν,
ὅτι καταλίποιεν ἐν Ῥηγίῳ πεντήρεις Ῥωμαϊκὰς πλέ-

4 οὔσας ἐπ' Ἀπολλωνίας καὶ πρὸς Σκερδίλαιδον. ὁ
δὲ Φίλιππος, ὑπολαβὼν ὅσον οὔπω τὸν στόλον ἐπ'
αὐτὸν παρεῖναι, περίφοβος γενόμενος καὶ ταχέως
ἀνασπάσας τὰς ἀγκύρας αὖθις εἰς τοὐπίσω παρήγ-
5 γειλε πλεῖν. οὐδενὶ δὲ κόσμῳ ποιησάμενος τὴν ἀναζυ-
γὴν καὶ τὸν ἀνάπλουν δευτεραῖος εἰς Κεφαλληνίαν κα-
τῆρε, συνεχῶς ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν πλοῦν ποιούμε-
6 νος. βραχὺ δέ τι θαρρήσας ἐνταῦθα κατέμεινε, ποιῶν
ἔμφασιν ὡς ἐπί τινας τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πρά-
7 ξεων ἐπεστροφώς. συνέβη δὲ ψευδῶς γενέσθαι τὸν
8 ὅλον φόβον περὶ αὐτόν. ὁ γὰρ Σκερδίλαιδος, ἀκούων
κατὰ χειμῶνα λέμβους ναυπηγεῖσθαι τὸν Φίλιππον
πλείους, καὶ προσδοκῶν αὐτοῦ τὴν κατὰ θάλατταν
παρουσίαν, διεπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους δια-
9 σαφῶν ταῦτα καὶ παρακαλῶν βοηθεῖν, οἱ δὲ Ῥω-
μαῖοι δεκαναΐαν ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέ-
στειλαν στόλου, ταύτην τὴν περὶ τὸ Ῥήγιον ὀφθεῖσαν·
10 ἣν Φίλιππος εἰ μὴ πτοηθεὶς ἀλόγως ἔφυγε, τῶν
περὶ τὴν Ἰλλυρίδα πράξεων μάλιστ' ἂν τότε καθί-
κετο διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους πάσαις ταῖς ἐπινοίαις
καὶ παρασκευαῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν καὶ τὴν περὶ
Κάνναν μάχην γίγνεσθαι, τῶν τε πλοίων ἐκ τοῦ
11 κατὰ λόγον ἐγκρατὴς ἂν ἐγεγόνει. νῦν δὲ διατα-
ραχθεὶς ὑπὸ τῆς προσαγγελίας ἀβλαβῆ μέν, οὐκ
εὐσχήμονα δ' ἐποιήσατο τὴν ἀναχώρησιν εἰς Μα-
κεδονίαν.

111 Ἐπράχθη δέ τι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ
2 Προυσίᾳ μνήμης ἄξιον. τῶν γὰρ Γαλατῶν, οὓς
διεβίβασεν ἐκ τῆς Εὐρώπης ὁ βασιλεὺς Ἄττα-
λος εἰς τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐπ' ἀν-
δρείᾳ δόξαν, τούτων χωρισθέντων τοῦ προειρημέ-
νου βασιλέως διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας ὑποψίας καὶ

πορθούντων μετὰ πολλῆς ἀσελγείας καὶ βίας τὰς
ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ πο-
λιορκεῖν τοὺς Ἰλιεῖς ἐπιβαλομένων, ἐγένετο μέν 3
τις οὐκ ἀγεννὴς περὶ ταῦτα πρᾶξις καὶ ὑπὸ τῶν
τὴν Τρῳάδα κατοικούντων Ἀλεξάνδρειαν· Θεμί- 4
στην γὰρ ἐξαποστείλαντες μετ' ἀνδρῶν τετρακισ-
χιλίων ἔλυσαν μὲν τὴν Ἰλιέων πολιορκίαν, ἐξέ-
βαλον δ' ἐκ πάσης τῆς Τρῳάδος τοὺς Γαλάτας,
ἐμποδίζοντες ταῖς χορηγίαις καὶ διαλυμαινόμενοι
τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. οἱ δὲ Γαλάται κατασχόντες 5
τὴν Ἀρίσβαν καλουμένην ἐν τῇ τῶν Ἀβυδηνῶν
χώρᾳ, λοιπὸν ἐπεβούλευον καὶ προσεπολέμουν
ταῖς περὶ τούτους τοὺς τόπους ἐκτισμέναις πόλε-
σιν. ἐφ' οὓς στρατεύσας μετὰ δυνάμεως Πρου- 6
σίας καὶ παραταξάμενος τοὺς μὲν ἄνδρας κατ' αὐ-
τὸν τὸν κίνδυνον ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τὰ δὲ
τέκνα σχεδὸν ἅπαντα καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐν
τῇ παρεμβολῇ κατέσφαξε, τὴν δ' ἀποσκευὴν ἐφῆκε
διαρπάσαι τοῖς ἠγωνισμένοις. πράξας δὲ ταῦτα 7
μεγάλου μὲν ἀπέλυσε φόβου καὶ κινδύνου τὰς ἐφ'
Ἑλλησπόντῳ πόλεις, καλὸν δὲ παράδειγμα τοῖς ἐπι-
γιγνομένοις ἀπέλιπε τοῦ μὴ ῥᾳδίαν ποιεῖσθαι τοὺς ἐκ
τῆς Εὐρώπης βαρβάρους τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν.
Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν 8
ἐν τούτοις ἦν. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν τῆς περὶ
Κάνναν μάχης ἐπιτελεσθείσης τὰ πλεῖστα μετετί-
θετο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, καθάπερ ἐν τοῖς
προ τούτων ἡμῖν δεδήλωται. ἡμεῖς δὲ νῦν μὲν ἐπὶ 9
τούτων τῶν καιρῶν τῆς διηγήσεως λήξομεν, ἐπεὶ
διεληλύθαμεν ἃς περιέσχε τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν
καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πράξεων ἡ τετταρακοστὴ τῶν

ὀλυμπιάδων πρὸς ταῖς ἑκατόν· ἐν δὲ τῇ μετὰ ταῦτα βίβλῳ, βραχέα προσαναμνήσαντες τῆς ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ προκατασκευῆς, ἐπὶ τὸν περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας λόγον ἐπάνιμεν κατὰ τὴν ἐν ἀρχαῖς ὑπόσχεσιν.

FRAGMENTA LIBRI VI.

Στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων (quae sunt 5, 111) *τὴν* 1
διήγησιν τὸν ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησό- 2
μεθα λόγον, ᾧ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν ὅτι μέγιστα συνεβάλετο αὐτοῖς ἡ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσασθαι τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβήρων προσλα-
βεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχήν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον καὶ πρὸς 3
τὸ κρατήσαντας τῷ πολέμῳ Καρχηδονίων ἔννοιαν σχεῖν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς. [Polyb. 3, 2, 6.]

Καὶ τί δήποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἀπορήσαι τις ἄν, ὅτι κεκρατηκότες (οἱ Ῥωμαῖοι) τῶν ὅλων καὶ πολλαπλασίαν ἔχοντες ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν οὔτ' ἂν πληρῶσαι τοσαύτας ναῦς οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στόλοις δυνηθεῖεν; οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπορίας σαφῶς ἐξέσται τὰς αἰτίας κατανοεῖν, ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολιτείας ἔλθωμεν. [Idem 1, 64, 1.]

Ὑπὲρ τούτου δὲ τοῦ μέρους (rei militaris partes quasdam attigerat) *εἴρηται πρῶτον ἡμῖν διὰ πλειόνων ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας.* [Idem 10, 16, 7.]

Τοῦτο (Salii) *δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι'*

ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς. [Idem 21, 10, 11.]

1 a. *Οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν διότι τινὲς διαπορήσουσι
πῶς ἀφέμενοι τοῦ συνάπτειν καὶ προστιθέναι τὸ
συνεχὲς τῆς διηγήσεως εἰς τοῦτον ἀπεθέμεθα τὸν
καιρὸν τὸν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πολιτείας ἀπολογι-
2 σμόν· ἐμοὶ δ' ὅτι μὲν ἦν ἐξ ἀρχῆς ἕν τι τῶν ἀναγ-
καίων καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ὅλης προθέσεως, ἐν
3 πολλοῖς οἶμαι δῆλον αὐτὸ πεποιηκέναι, μάλιστα δ'
ἐν τῇ καταβολῇ καὶ προεκθέσει τῆς ἱστορίας, ἐν ᾗ
τοῦτο κάλλιστον ἔφαμεν, ἅμα δ' ὠφελιμώτατον εἶ-
ναι τῆς ἡμετέρας ἐπιβολῆς τοῖς ἐντυγχάνουσι τῇ
πραγματείᾳ τὸ γνῶναι καὶ μαθεῖν πῶς καὶ τίνι γένει
πολιτείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν πάντα τὰ κατὰ τὴν
οἰκουμένην ἐν οὐδ' ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν
ἔτεσιν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν τὴν Ῥωμαίων ἔπεσεν, ὃ πρό-
4 τερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. κεκριμένου δὲ τού-
του καιρὸν οὐχ ἑώρων ἐπιτηδειότερον εἰς ἐπίστα-
σιν καὶ δοκιμασίαν τῶν λέγεσθαι μελλόντων ὑπὲρ
5 τῆς πολιτείας τοῦ νῦν ἐνεστῶτος. καθάπερ γὰρ οἱ
κατ' ἰδίαν ὑπὲρ τῶν φαύλων ἢ τῶν σπουδαίων ἀν-
δρῶν ποιούμενοι τὰς διαλήψεις, ἐπειδὰν ἀληθινῶς
πρόθωνται δοκιμάζειν, οὐκ ἐκ τῆς ἀπεριστάτου ῥα-
στώνης κατὰ τὸν βίον ποιοῦνται τὰς ἐπισκέψεις,
ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἀτυχίαις περιπετειῶν καὶ τῶν
6 ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις κατορθωμάτων, μόνον νομίζον-
τες εἶναι ταύτην ἀνδρὸς τελείου βάσανον τὸ τὰς
ὁλοσχερεῖς μεταβολὰς τῆς τύχης μεγαλοψύχως δύ-
νασθαι καὶ γενναίως ὑποφέρειν, τὸν αὐτὸν τρόπον
7 χρὴ θεωρεῖν καὶ πολιτείαν. διόπερ οὐχ ὁρῶν ποίαν
ἂν τις ὀξυτέραν ἢ μείζονα λάβοι μεταβολὴν τῶν
καθ' ἡμᾶς τῆς γε Ῥωμαίοις συμβάσης, εἰς τοῦτον*

*ἀπεθέμην τὸν καιρὸν τὸν ὑπὲρ τῶν προειρημένων
ἀπολογισμόν· γνοίη δ' ἄν τις τὸ μέγεθος τῆς με-
ταβολῆς ἐκ τούτων.* (*Ζήτει ἐν τῷ περὶ στρατηγημά-
των.*) [Exc. Vat. p. 369 Mai. 24 Heys.]

Ὅτι τὸ ψυχαγωγοῦν ἅμα καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐπι- 1 b.
*φέρον τοῖς φιλομαθέσι τοῦτ' ἔστιν ἡ τῶν αἰτιῶν
θεωρία καὶ τοῦ βελτίονος ἐν ἑκάστοις αἵρεσις. με-
γίστην δ' αἰτίαν ἡγητέον ἐν ἅπαντι πράγματι καὶ
πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ τοὐναντίον τὴν τῆς πολιτείας
σύστασιν· ἐκ γὰρ ταύτης ἤπερ ἐκ πηγῆς οὐ μόνον
ἀναφέρεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἐπινοίας καὶ τὰς
ἐπιβολὰς τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ συντέλειαν λαμβά-
νειν.* [Exc. Vat. p. 370 M. 24 H.]

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος 2
τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι. [Dionys. A. R. I, 74.]

Ἱστοροῦσι δὲ οἱ περὶ Ἀριστόδημον τὸν Ἠλεῖον 2
*ὡς ἀπὸ εἰκοστῆς καὶ ἑβδόμης ὀλυμπιάδος ἤρξαντο
οἱ ἀθληταὶ ἀναγράφεσθαι, ὅσοι δηλαδὴ νικηφόροι·
πρὸ τοῦ γὰρ οὐδεὶς ἀνεγράφη, ἀμελησάντων τῶν
πρότερον· τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τὸ στάδιον νικῶν
Κόροιβος Ἠλεῖος ἀνεγράφη πρῶτος· καὶ ἡ ὀλυμπιὰς
αὕτη πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμοῦσι
τοὺς χρόνους· τὰ δ' αὐτὰ τῷ Ἀριστοδήμῳ καὶ Πο-
λύβιος ἱστορεῖ.* [Eusebius in Crameri Anecd. Paris. vol.
2, p. 141, 17. Conf. Georgius Sync. p. 195, D.—196, C.]

Ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὧν ἐστι καὶ Πολύβιος 2 a.
ὁ Μεγαλοπολίτης, (Παλλάντιον s. *Παλάτιον) λέγε-
ται ἐπί τινος μειρακίου Πάλλαντος αὐτόθι τελευ-
τήσαντος.* [Dionys. A. R. I, 32, plura de eo addens.]

Sic ille (Numa Pompilius) quum undequadraginta an- 2
nos summa in pace concordiaque regnavisset (sequa-
mur enim potissimum Polybium nostrum, quo nemo fuit

in exquirendis temporibus diligentior), excessit vita. [Ci-
cero de Republica II, 14, 27.)
3 Παρὰ Ῥωμαίοις δέ, ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ
ἕκτῃ, ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον· τὸν δὲ κα-
4 λούμενον πάσσον πίνουσιν. τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν
ἐκ τῆς ἀσταφίδος καὶ ἔστι παραπλήσιος πινόμενος
τῷ Αἰγοσθενίτῃ τῷ γλυκεῖ καὶ τῷ Κρητικῷ. διὸ
5 πρὸς τὸ κατεπεῖγον τοῦ δίψους χρῶνται αὐτῷ. λα-
θεῖν δέ ἐστιν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πιοῦσαν οἶ-
6 νον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδ' ἔχει οἴνου κυρείαν ἡ
γυνή, πρὸς δὲ τούτοις φιλεῖν δεῖ τοὺς συγγενεῖς
τοὺς ἑαυτῆς καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἕως ἐξανεψιῶν,
καὶ τοῦτο ποιεῖν καθ' ἡμέραν, ὁπόταν ἴδῃ πρῶ-
7 τον. λοιπὸν ἀδήλου τῆς ἐντυχίας οὔσης τίσιν ἀπαν-
8 τήσει φυλάσσεται· τὸ γὰρ πρᾶγμα, κἂν γεύσηται
μόνον, οὐ προσδεῖ διαβολῆς. [Athenaeus 10, p.
440, E.]
9 Ἔκτισε δὲ καὶ πόλιν Ὠστίαν ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος.
Πολύβιος ἕκτῳ. [Steph. Byz. v. Ὠστία.]
10 Ὅτι Λεύκιος ὁ Δημαράτου τοῦ Κορινθίου υἱὸς
εἰς Ῥώμην ὥρμησε, πιστεύων αὐτῷ τε καὶ τοῖς
χρήμασι, πεπεισμένος οὐδενὸς ἔλαττον ἕξειν ἐν τῇ
11 πολιτείᾳ διά τινας ἀφορμάς, ἔχων γυναῖκα χρη-
σίμην τά τ' ἄλλα καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιβολὴν πραγ-
12 ματικὴν εὐφυῆ συνεργόν. παραγενόμενος δ' εἰς
τὴν Ῥώμην καὶ τυχὼν τῆς πολιτείας, εὐθέως ἡρ-
13 μόσατο πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἀρέσκειαν. ταχὺ δὲ
καὶ διὰ τὴν χορηγίαν καὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως ἐπι-
δεξιότητα, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐκ παίδων ἀγωγήν,
ἁρμόσας τῷ προεστῶτι μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε καὶ
14 πίστεως παρ' αὐτῷ. χρόνου δὲ προϊόντος εἰς τοῦτ'
ἦλθε παραδοχῆς ὥστε συνδιοικεῖν καὶ συγχειρίζειν

τῷ Μαρκίῳ τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν. ἐν δὲ τούτοις 15
ἐπ' ἀγαθῷ πᾶσι γενόμενος καὶ συνεργῶν καὶ συγκατασκευάζων τοῖς δεομένοις ἀεί τι τῶν χρησίμων, ἅμα δὲ καὶ τῇ τοῦ βίου χορηγίᾳ μεγαλοψύχως εἰς τὸ δέον ἑκάστοτε καὶ σὺν καιρῷ χρώμενος, ἐν πολλοῖς μὲν ἀπετίθετο χάριν, ἐν πᾶσι δ' εὔνοιαν ἐνειργάσατο καὶ φήμην ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ καὶ τῆς βασιλείας ἔτυχεν. [Exc. Peir. p. 9. Conf. Suidas v. Λεύκιος.]

Ὅτι πάντα χρὴ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα τοὺς καλῶς 16
ἀσκοῦντας ἐκ παίδων ἀσκεῖν, μάλιστα δὲ τὴν ἀνδρείαν. [Exc. Peir. p. 9.]

Τὸ γὰρ ἀδύνατον ἐν τῷ ψεύδει μόνον οὐδ' ἀπο- 17
λογίαν ἐπιδέχεται τοῖς ἁμαρτάνουσι. [Margo cod. Urbinatis.]

Πρᾶγμα ποιῶν φρονίμου καὶ νουνεχοῦς ἀνδρός, 18
τὸ γνῶναι κατὰ τὸν Ἡσίοδον ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός. [Ib.]

Τὸ γὰρ μανθάνειν ἀψευστεῖν πρὸς τοὺς θεοὺς 19
ὑπόθυψις ἐστι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀληθείας. [Ib.]

Ἐν γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρωπείων ἔργων 20
οἱ μὲν κτησάμενοι πρὸς τὴν τήρησιν, οἱ δ' ἕτοιμα παραλαβόντες πρὸς τὴν ἀπώλειαν εὐφυεῖς εἰσιν. [Ib. et Exc. Vat. p. 371 M. 25 H.]

Ὄλκιον, πόλις Τυρρηνίας. Πολύβιος ἕκτῳ. [Steph. 21
Byzant.]

[Περὶ διαφόρων πολιτειῶν.] Τῶν μὲν γὰρ Ἑλ- 3
ληνικῶν πολιτευμάτων ὅσα πολλάκις μὲν ηὔξηται, πολλάκις δὲ τῆς εἰς τἀναντία μεταβολῆς ὁλοσχεροῦς πεῖραν εἴληφε, ῥᾳδίαν εἶναι συμβαίνει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων ἐξήγησιν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀπόφασιν· τό τε γὰρ ἐξαγγεῖλαι τὰ γιγνω- 2

σκόμενα ῥάδιον, τό τε προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλον-
τος στοχαζόμενον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων εὐμαρές.
3 περὶ δὲ τῆς Ῥωμαίων οὐδ' ὅλως εὐχερὲς οὔτε περὶ
τῶν παρόντων ἐξηγήσασθαι διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς
πολιτείας, οὔτε περὶ τοῦ μέλλοντος προειπεῖν διὰ
τὴν ἄγνοιαν τῶν προγεγονότων περὶ αὐτοὺς ἰδιω-
4 μάτων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. διόπερ οὐ τῆς
τυχούσης ἐπιστάσεως προσδεῖται καὶ θεωρίας, εἰ
μέλλει τις τὰ διαφέροντα καθαρῶς ἐν αὐτῇ συν-
όψεσθαι.

5 *Συμβαίνει* δὲ τοὺς πλείστους τῶν βουλομένων
διδασκαλικῶς ἡμῖν ὑποδεικνύειν περὶ τῶν τοιού-
των τρία γένη λέγειν πολιτειῶν, ὧν τὸ μὲν κα-
λοῦσι βασιλείαν, τὸ δ' ἀριστοκρατίαν, τὸ δὲ τρίτον
6 δημοκρατίαν. δοκεῖ δέ μοι πάνυ τις εἰκότως ἂν
ἐπαπορῆσαι πρὸς αὐτοὺς πότερον ὡς μόνας ταύτας
ἢ καὶ νὴ Δί' ὡς ἀρίστας ἡμῖν εἰσηγοῦνται τῶν πο-
7 λιτειῶν. κατ' ἀμφότερα γὰρ ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσι.
δῆλον γὰρ ὡς ἀρίστην μὲν ἡγητέον πολιτείαν τὴν
ἐκ πάντων τῶν προειρημένων ἰδιωμάτων συνεστῶ-
8 σαν· τούτου γὰρ τοῦ μέρους οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ'
ἔργῳ πεῖραν εἰλήφαμεν, Λυκούργου συστήσαντος
πρώτου κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ Λακεδαιμονίων
9 πολίτευμα. καὶ μὴν οὐδ' ὡς μόνας ταύτας προσδε-
κτέον· καὶ γὰρ μοναρχικὰς καὶ τυραννικὰς ἤδη τι-
νὰς τεθεάμεθα πολιτείας, αἳ πλεῖστον διαφέρουσαι
10 βασιλείας παραπλήσιον ἔχειν τι ταύτῃ δοκοῦσιν· ᾗ
καὶ συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μό-
ναρχοι καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ τῷ τῆς βασιλείας ὀνό-
11 ματι. καὶ μὴν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα καὶ πλείω
γέγονε, δοκοῦντα παρόμοιον ἔχειν τι τοῖς ἀριστο-
κρατικοῖς, ἃ πλεῖστον ὡς ἔπος εἰπεῖν διεστᾶσιν.

ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημοκρατίας. ὅτι δ' ἀλη- 4
θές ἐστι τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων συμφανές. οὔτε 2
γὰρ πᾶσαν δήπου μοναρχίαν εὐθέως βασιλείαν ῥη-
τέον, ἀλλὰ μόνην τὴν ἐξ ἑκόντων συγχωρουμένην
καὶ τὴν γνώμῃ τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ καὶ βίᾳ κυβερ-
νωμένην· οὐδὲ μὴν πᾶσαν ὀλιγαρχίαν ἀριστοκρα- 3
τίαν νομιστέον, ἀλλὰ ταύτην, ἥτις ἂν κατ' ἐκλο-
γὴν ὑπὸ τῶν δικαιοτάτων καὶ φρονιμωτάτων ἀν-
δρῶν βραβεύηται. παραπλησίως οὐδὲ δημοκρατίαν, 4
ἐν ᾗ πᾶν πλῆθος κύριόν ἐστι ποιεῖν ὅ,τι ποτ' ἂν
αὐτὸ βουληθῇ καὶ πρόθηται, παρὰ δὲ ᾧ πάτριόν 5
ἐστι καὶ σύνηθες θεοὺς σέβεσθαι, γονεῖς θεραπεύ-
ειν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πείθεσθαι,
παρὰ τοῖς τοιούτοις συστήμασιν ὅταν τὸ τοῖς πλεί-
οσι δόξαν νικᾷ, τοῦτο δεῖ καλεῖν δημοκρατίαν. διὸ 6
καὶ γένη μὲν ἓξ εἶναι ῥητέον πολιτειῶν, τρία μὲν
ἃ πάντες θρυλοῦσι καὶ νῦν προείρηται, τρία δὲ τὰ
τούτοις συμφυῆ, λέγω δὲ μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν,
ὀχλοκρατίαν. πρώτη μὲν οὖν ἀκατασκεύως καὶ φυ- 7
σικῶς συνίσταται μοναρχία, ταύτῃ δ' ἕπεται καὶ ἐκ
ταύτης γεννᾶται μετὰ κατασκευῆς καὶ διορθώσεως
βασιλεία. μεταβαλούσης δὲ ταύτης εἰς τὴν συμφυῆ 8
κακίαν, λέγω δ' εἰς τυραννίδα, αὖθις ἐκ τῆς τού-
των καταλύσεως ἀριστοκρατία φύεται. καὶ μὴν ταύ- 9
της εἰς ὀλιγαρχίαν ἐκτραπείσης κατὰ φύσιν, τοῦ δὲ
πλήθους ὀργῇ μετελθόντος τὰς τῶν προεστώτων ἀδι-
κίας, γεννᾶται δῆμος. ἐκ δὲ τῆς τούτου πάλιν ὕβρεως 10
καὶ παρανομίας ἀποπληροῦται σὺν χρόνοις ὀχλο-
κρατία. γνοίη δ' ἄν τις σαφέστατα περὶ τούτων 11
ὡς ἀληθῶς ἐστιν οἷα δὴ νῦν εἶπον, ἐπὶ τὰς ἑκά-
στων κατὰ φύσιν ἀρχὰς καὶ γενέσεις καὶ μεταβολὰς
ἐπιστήσας. ὁ γὰρ συνιδὼν ἕκαστον αὐτῶν ὡς φύεται, 12

*μόνος ἂν οὗτος δύναιτο συνιδεῖν καὶ τὴν αὔξησιν
καὶ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν μεταβολὴν ἑκάστων καὶ τὸ
13 τέλος, πότε καὶ πῶς καὶ ποῦ καταντήσει πάλιν· μά-
λιστα δ' ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας τοῦτον ἁρμό-
σειν τὸν τρόπον ὑπείληφα τῆς ἐξηγήσεως διὰ τὸ
κατὰ φύσιν αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς εἰληφέναι τήν τε σύ-
στασιν καὶ αὔξησιν.*

5 *Ἀκριβέστερον μὲν οὖν ἴσως ὁ περὶ τῆς κατὰ
φύσιν μεταβολῆς τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας διευ-
κρινεῖται λόγος παρὰ Πλάτωνι καί τισιν ἑτέροις
τῶν φιλοσόφων· ποικίλος δὲ ὢν καὶ διὰ πλειόνων
2 λεγόμενος ὀλίγοις ἐφικτός ἐστιν. διόπερ ὅσον ἀνή-
κειν ὑπολαμβάνομεν αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματικὴν
ἱστορίαν καὶ τὴν κοινὴν ἐπίνοιαν, τοῦτο πειρασό-
3 μεθα κεφαλαιωδῶς διελθεῖν· καὶ γὰρ ἂν ἐλλείπειν
τι δόξῃ διὰ τῆς καθολικῆς ἐμφάσεως, ὁ κατὰ μέρος
λόγος τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων ἱκανὴν ἀνταπόδοσιν
ποιήσει τῶν νῦν ἐπαπορηθέντων.*

4 *Ποίας οὖν ἀρχὰς λέγω καὶ πόθεν φημὶ φύεσθαι
5 τὰς πολιτείας πρῶτον; ὅταν ἢ διὰ κατακλυσμοὺς ἢ
διὰ λοιμικὰς περιστάσεις ἢ δι' ἀφορίας καρπῶν ἢ
δι' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας φθορὰ γένηται τοῦ τῶν
ἀνθρώπων γένους, οἵας ἤδη γεγονέναι παρειλήφα-
6 μεν καὶ πάλιν πολλάκις ἔσεσθαι ὁ λόγος αἱρεῖ, τότε
δὴ συμφθειρομένων πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ
τεχνῶν, ὅταν ἐκ τῶν περιλειφθέντων οἷον εἰ σπερ-
μάτων αὖθις αὐξηθῇ σὺν χρόνῳ πλῆθος ἀνθρώπων,
7 τότε δήπου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων, καὶ ἐπὶ
τούτων συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκός, κατὰ τοῦτο
εἰς τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι διὰ τὴν τῆς φύ-
σεως ἀσθένειαν, ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ
τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τοῦτον ἡγεῖσθαι καὶ*

κρατεῖν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν 8
ἀδοξοποιήτων ζῴων θεωρούμενον τοῦτο χρὴ φύ-
σεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν, παρ' οἷς ὁμο-
λογουμένως τοὺς ἰσχυροτάτους ὁρῶμεν ἡγουμένους,
λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τού-
τοις παραπλήσια. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς εἰκὸς τοιού- 9
τους εἶναι καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους, ζωηδὸν
συναθροιζομένων καὶ τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ δυνα-
μικωτάτοις ἑπομένων· οἷς ὅρος μέν ἐστι τῆς ἀρχῆς
ἰσχύς, ὄνομα δ' ἂν εἴποι τις μοναρχίαν. ἐπειδὰν 10
δὲ τοῖς συστήμασι διὰ τὸν χρόνον ὑπογένηται συν-
τροφία καὶ συνήθεια, τότ' ἀρχὴ βασιλείας φύεται,
καὶ τότε πρώτως ἔννοια γίγνεται τοῦ καλοῦ καὶ δι-
καίου τοῖς ἀνθρώποις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων
τούτοις. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς γενέσεως 6
τῶν εἰρημένων τοιόσδε. πάντων γὰρ πρὸς τὰς συν- 2
ουσίας ὁρμώντων κατὰ φύσιν, ἐκ δὲ τούτων παι-
δοποιίας ἀποτελουμένης, ὁπότε τις τῶν ἐκτραφέν-
των εἰς ἡλικίαν ἱκόμενος μὴ νέμοι χάριν μηδ' ἀμύ-
ναι τούτοις οἷς ἐκτραφείη, ἀλλά που τἀναντία κα-
κῶς λέγειν ἢ δρᾶν τούτους ἐγχειροίη, δῆλον ὡς δυσ- 3
αρεστεῖν καὶ προσκόπτειν εἰκὸς τοὺς συνόντας
καὶ συνιδόντας τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν γεννησάν-
των ἐπιμέλειαν καὶ κακοπάθειαν περὶ τὰ τέκνα καὶ
τὴν τούτων θεραπείαν καὶ τροφήν., τοῦ γὰρ γέ- 4
νους τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέροντος τῶν ἄλ-
λων ζῴων, ᾗ μόνοις αὐτοῖς μέτεστι νοῦ καὶ λογι-
σμοῦ, φανερὸν ὡς οὐκ εἰκὸς παρατρέχειν αὐτοὺς
τὴν προειρημένην διαφοράν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων ζῴων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γιγνόμενον καὶ 5
δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ
μέλλον καὶ συλλογιζομένους ὅτι τὸ παραπλήσιον

6 ἑκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. καὶ μὴν ὅταν που πά-
λιν ἅτερος ὑπὸ θατέρου τυχὼν ἐπικουρίας ἢ βοη-
θείας ἐν τοῖς δεινοῖς μὴ νέμῃ τῷ σώσαντι χάριν,
ἀλλά ποτε καὶ βλάπτειν ἐγχειρῇ τοῦτον, φανερὸν
ὡς εἰκὸς τῷ τοιούτῳ δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκό-
πτειν τοὺς εἰδότας, συναγανακτοῦντας μὲν τῷ πέ-
λας, ἀναφέροντας δ' ἐφ' αὑτοὺς τὸ παραπλήσιον.
7 ἐξ ὧν ὑπογίγνεταί τις ἔννοια παρ' ἑκάστῳ τῆς τοῦ
καθήκοντος δυνάμεως καὶ θεωρίας· ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ
8 καὶ τέλος δικαιοσύνης. ὁμοίως πάλιν ὅταν ἀμύνῃ
μέν τις πρὸ πάντων ἐν τοῖς δεινοῖς, ὑφίστηται δὲ
καὶ μένῃ τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἀλκιμωτάτων ζῴων, εἰ-
κὸς τὸν μὲν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημα-
σίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προστατικῆς, τὸν δὲ
τἀναντία τούτῳ πράττοντα καταγνώσεως καὶ προσ-
9 κοπῆς. ἐξ οὗ πάλιν εὔλογον ὑπογίγνεσθαί τινα
θεωρίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς αἰσχροῦ καὶ καλοῦ καὶ
τῆς τούτων πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς, καὶ τὸ μὲν ζή-
λου καὶ μιμήσεως τυγχάνειν διὰ τὸ συμφέρον, τὸ
10 δὲ φυγῆς. ὅταν οὖν ὁ προεστὼς καὶ τὴν μεγί-
στην δύναμιν ἔχων ἀεὶ συνεπισχύῃ τοῖς προειρη-
μένοις κατὰ τὰς τῶν πολλῶν διαλήψεις, καὶ δόξῃ
τοῖς ὑποταττομένοις διανεμητικὸς εἶναι τοῦ κατ'
11 ἀξίαν ἑκάστοις, οὐκέτι τὴν βίαν δεδιότες, τῇ δὲ
γνώμῃ τὸ πλεῖον εὐδοκοῦντες ὑποτάττονται καὶ συσ-
σώζουσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, κἂν ὅλως ᾖ γηραιός,
ὁμοθυμαδὸν ἐπαμύνοντες καὶ διαγωνιζόμενοι πρὸς
12 τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ. καὶ δὴ
τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βασιλεὺς ἐκ μονάρχου λανθάνει
γενόμενος, ὅταν παρὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος
7 μεταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ὁ λογισμός. αὕτη καλοῦ
καὶ δικαίου πρώτη παρ' ἀνθρώποις κατὰ φύσιν

ἔννοια καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις, αὕτη βασιλείας
ἀληθινῆς ἀρχὴ καὶ γένεσις. οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, 2
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τούτων ἐπὶ πολὺ διαφυλάττουσι
τὰς ἀρχάς, πεπεισμένοι τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονό-
τας καὶ τραφέντας ὑπὸ τοιούτοις παραπλησίως ἕξειν
καὶ τὰς προαιρέσεις. ἐὰν δέ ποτε τοῖς ἐκγόνοις δυσ- 3
αρεστήσωσι, ποιοῦνται μετὰ ταῦτα τὴν αἵρεσιν
τῶν ἀρχόντων καὶ βασιλέων οὐκέτι κατὰ τὰς σω-
ματικὰς καὶ θυμικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῆς
γνώμης καὶ τοῦ λογισμοῦ διαφοράς, πεῖραν εἰλη-
φότες ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἐξ ἀμφοῖν παραλ-
λαγῆς. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐνεγήρασκον ταῖς βα- 4
σιλείαις οἱ κριθέντες ἅπαξ καὶ τυχόντες τῆς ἐξου-
σίας ταύτης, τόπους τε διαφέροντας ὀχυρούμενοι
καὶ τειχίζοντες καὶ χώραν κατακτώμενοι, τὸ μὲν
τῆς ἀσφαλείας χάριν, τὸ δὲ τῆς δαψιλείας τῶν ἐπι-
τηδείων τοῖς ὑποτεταγμένοις· ἅμα δὲ περὶ ταῦτα 5
σπουδάζοντες ἐκτὸς ἦσαν πάσης διαβολῆς καὶ φθό-
νου διὰ τὸ μήτε περὶ τὴν ἐσθῆτα μεγάλας ποιεῖ-
σθαι τὰς παραλλαγὰς μήτε περὶ τὴν βρῶσιν καὶ
πόσιν, ἀλλὰ παραπλήσιον ἔχειν τὴν βιοτείαν τοῖς
ἄλλοις, ὁμόσε ποιούμενοι τοῖς πολλοῖς ἀεὶ τὴν δί-
αιταν. ἐπεὶ δ' ἐκ διαδοχῆς καὶ κατὰ γένος τὰς ἀρ- 6
χὰς παραλαμβάνοντες ἕτοιμα μὲν εἶχον ἤδη τὰ πρὸς
τὴν ἀσφάλειαν, ἕτοιμα δὲ καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν
τὰ πρὸς τὴν τροφήν, τότε δὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑπό- 7
μενοι διὰ τὴν περιουσίαν ἐξάλλους μὲν ἐσθῆτας
ὑπέλαβον δεῖν ἔχειν τοὺς ἡγουμένους τῶν ὑποτατ-
τομένων, ἐξάλλους δὲ καὶ ποικίλας τὰς περὶ τὴν
τροφὴν ἀπολαύσεις καὶ παρασκευάς, ἀναντιρρήτους
δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ προσηκόντων τὰς τῶν ἀφρο-
δισίων χρείας καὶ συνουσίας. ἐφ' οἷς μὲν φθόνου 8

γενομένου καὶ προσκοπῆς, ἐφ᾽ οἷς δὲ μίσους ἐκκαο-
μένου καὶ δυσμενικῆς ὀργῆς, ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς
βασιλείας τυραννίς, ἀρχὴ δὲ καταλύσεως ἐγεννᾶτο
9 καὶ σύστασις ἐπιβουλῆς τοῖς ἡγουμένοις· ἣν οὐκ ἐκ
τῶν χειρίστων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν γενναιοτάτων καὶ με-
γαλοψυχοτάτων, ἔτι δὲ θαρραλεωτάτων ἀνδρῶν
συνέβαινε γίγνεσθαι δια τὸ τοὺς τοιούτους ἥκιστα
8 δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν ἐφεστώτων ὕβρεις. τοῦ
δὲ πλήθους, ὅτε λάβοι προστάτας, συνεπισχύοντος
κατὰ τῶν ἡγουμένων διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας,
τὸ μὲν τῆς βασιλείας καὶ μοναρχίας εἶδος ἄρδην
ἀνῃρεῖτο, τὸ δὲ τῆς ἀριστοκρατίας αὖθις ἀρχὴν
2 ἐλάμβανε καὶ γένεσιν. τοῖς γὰρ καταλύσασι τοὺς
μονάρχους οἷον εἰ χάριν ἐκ χειρὸς ἀποδιδόντες οἱ
πολλοὶ τούτοις ἐχρῶντο προστάταις καὶ τούτοις ἐπέ-
3 τρεπον περὶ σφῶν. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀσμενί-
ζοντες τὴν ἐπιτροπὴν οὐδὲν προυργιαίτερον ἐποι-
οῦντο τοῦ κοινῇ συμφέροντος, καὶ κηδεμονικῶς καὶ
φυλακτικῶς ἕκαστα χειρίζοντες καὶ τὰ κατ᾽ ἰδίαν
4 καὶ τὰ κοινὰ τοῦ πλήθους. ὅτε δὲ διαδέξαιντο πά-
λιν παῖδες παρὰ πατέρων τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν,
ἄπειροι μὲν ὄντες κακῶν, ἄπειροι δὲ καθόλου πο-
λιτικῆς ἰσότητος καὶ παρρησίας, τεθραμμένοι δ᾽ ἐξ
ἀρχῆς ἐν ταῖς τῶν πατέρων ἐξουσίαις καὶ προαγω-
5 γαῖς, ὁρμήσαντες οἱ μὲν ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ φιλαρ-
γυρίαν ἄδικον, οἱ δ᾽ ἐπὶ μέθας καὶ τὰς ἅμα ταύ-
ταις ἀπλήστους εὐωχίας, οἱ δ᾽ ἐπὶ τὰς τῶν γυναι-
κῶν ὕβρεις καὶ παίδων ἁρπαγάς, μετέστησαν μὲν
6 τὴν ἀριστοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν, ταχὺ δὲ κατε-
σκεύασαν ἐν τοῖς πλήθεσι πάλιν τὰ παραπλήσια
τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι· διὸ καὶ παραπλήσιον συνέβαινε

τὸ τέλος αὐτῶν γίγνεσθαι τῆς καταστροφῆς τοῖς
περὶ τοὺς τυράννους ἀτυχήμασιν. ἐπειδὰν γάρ τις
συνθεασάμενος τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος κατ' αὐ- 9
τῶν τὸ παρὰ τοῖς πολίταις ὑπάρχον, κἄπειτα θαρ-
ρήσῃ λέγειν ἢ πράττειν τι κατὰ τῶν προεστώ-
των, πᾶν ἕτοιμον καὶ συνεργὸν λαμβάνει τὸ πλῆ-
θος. λοιπὸν οὓς μὲν φονεύσαντες, [οὓς δὲ φυ- 2
γαδεύσαντες,] οὔτε βασιλέα προΐστασθαι τολμῶ-
σιν, ἔτι δεδιότες τὴν τῶν πρότερον ἀδικίαν, οὔτε
πλείοσιν ἐπιτρέπειν τὰ κοινὰ θαρροῦσι, παρὰ πό-
δας αὐτοῖς οὔσης τῆς πρότερον ἀγνοίας, μόνης 3
δὲ σφίσι καταλειπομένης ἐλπίδος ἀκεραίου τῆς ἐν
αὑτοῖς ἐπὶ ταύτην καταφέρονται, καὶ τὴν μὲν πο-
λιτείαν ἐξ ὀλιγαρχικῆς δημοκρατίαν ἐποίησαν, τὴν
δὲ τῶν κοινῶν πρόνοιαν καὶ πίστιν εἰς σφᾶς αὐ-
τοὺς ἀνέλαβον. καὶ μέχρι μὲν ἂν ἔτι σώζωνταί τι- 4
νες τῶν ὑπεροχῆς καὶ δυναστείας πεῖραν εἰληφό-
των, ἀσμενίζοντες τῇ παρούσῃ καταστάσει περὶ
πλείστου ποιοῦνται τὴν ἰσηγορίαν καὶ τὴν παῤῥη-
σίαν· ὅταν δ' ἐπιγένωνται νέοι καὶ παισὶ παίδων 5
πάλιν ἡ δημοκρατία παραδοθῇ, τότ' οὐκέτι διὰ τὸ
σύνηθες ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὸ τῆς ἰσηγορίας καὶ
παῤῥησίας ζητοῦσι πλέον ἔχειν τῶν πολλῶν· μά-
λιστα δ' εἰς τοῦτ' ἐμπίπτουσιν οἱ ταῖς οὐσίαις ὑπερ-
έχοντες. λοιπὸν ὅταν ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὸ φιλαρχεῖν, 6
καὶ μὴ δύνωνται δι' αὑτῶν καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀρε-
τῆς τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι τὰς οὐσίας,
δελεάζοντες καὶ λυμαινόμενοι τὰ πλήθη κατὰ πάντα
τρόπον. ἐξ ὧν ὅταν ἅπαξ δωροδόκους καὶ δωρο- 7
φάγους κατασκευάσωσι τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν ἄφρονα
δοξομανίαν, τότ' ἤδη πάλιν τὸ μὲν τῆς δημοκρα-
τίας καταλύεται, μεθίσταται δ' εἰς βίαν καὶ χειρο-

8 κρατίαν ἢ δημοκρατία. συνειθισμένον γὰρ τὸ πλῆ-
θος ἐσθίειν τὰ ἀλλότρια καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τοῦ
ζῆν ἐπὶ τοῖς τῶν πέλας, ὅταν λάβῃ προστάτην με-
γαλόφρονα καὶ τολμηρόν, ἐκκλειόμενον δὲ διὰ πε-
νίαν τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τιμίων, τότε δὴ χειροκρα-
9 τίαν ἀποτελεῖ, καὶ τότε συναθροιζόμενον ποιεῖ σφα-
γάς, φυγάς, γῆς ἀναδασμούς, ἕως ἂν αποτεθηριωμέ-
νον πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον.

10 *Αὕτη* πολιτειῶν ἀνακύκλωσις, αὕτη φύσεως οἰ-
κονομία, καθ' ἣν μεταβάλλει καὶ μεθίσταται καὶ
πάλιν εἰς αὐτὰ καταντᾷ τὰ κατὰ τὰς πολιτείας.
11 ταῦτά τις σαφῶς ἐπεγνωκὼς χρόνοις μὲν ἴσως δια-
μαρτήσεται λέγων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος περὶ πολι-
τείας, τὸ δὲ ποῦ τῆς αὐξήσεως ἕκαστόν ἐστιν ἢ τῆς
φθορᾶς ἢ ποῦ μεταστήσεται σπανίως ἂν διασφάλ-
λοιτο, χωρὶς ὀργῆς ἢ φθόνου ποιούμενος τὴν ἀπό-
12 φασιν. καὶ μὴν περί γε τῆς Ῥωμαίων πολιτείας
κατὰ ταύτην τὴν ἐπίστασιν μάλιστ' ἂν ἔλθοιμεν εἰς
γνῶσιν καὶ τῆς συστάσεως καὶ τῆς αὐξήσεως καὶ
τῆς ἀκμῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς εἰς τοὔμπαλιν ἐσο-
13 μένης ἐκ τούτων μεταβολῆς· εἰ γάρ τινα καὶ ἑτέ-
ραν πολιτείαν, ὡς ἀρτίως εἶπα, καὶ ταύτην συμ-
βαίνει, κατὰ φύσιν ἀπ' ἀρχῆς ἔχουσαν τὴν σύστα-
σιν καὶ τὴν αὔξησιν, κατὰ φύσιν ἕξειν καὶ τὴν εἰς
14 τἀναντία μεταβολήν. σκοπεῖν δ' ἐξέσται διὰ τῶν μετὰ
ταῦτα ῥηθησομένων.

10 *Νῦν* δ' ἐπὶ βραχὺ ποιησόμεθα μνήμην ὑπὲρ τῆς
Λυκούργου νομοθεσίας· ἔστι γὰρ οὐκ ἀνοίκειος ὁ
2 λόγος τῆς προθέσεως. ἐκεῖνος γὰρ ἕκαστα τῶν προ-
ειρημένων συννοήσας ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς ἐπι-
τελούμενα καὶ συλλογισάμενος ὅτι πᾶν εἶδος πολι-
τείας ἁπλοῦν καὶ κατὰ μίαν συνεστηκὸς δύναμιν

ἐπισφαλὲς γίγνεται διὰ τὸ ταχέως εἰς τὴν οἰκείαν
καὶ φύσει παρεπομένην ἐκτρέπεσθαι κακίαν· καθά- 3
περ γὰρ σιδήρῳ μὲν ἰός, ξύλοις δὲ θρῖπες καὶ τε-
ρηδόνες συμφυεῖς εἰσι λῦμαι, δι' ὧν, κἂν πάσας
τὰς ἔξωθεν διαφύγωσι βλάβας, ὑπ' αὐτῶν φθείρον-
ται τῶν συγγενομένων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν 4
πολιτειῶν συγγίγνεται κατὰ φύσιν ἑκάστῃ καὶ πα-
ρέπεταί τις κακία, βασιλείᾳ μὲν ὁ μοναρχικὸς λε-
γόμενος τρόπος, ἀριστοκρατίᾳ δὲ ὁ τῆς ὀλιγαρχίας,
δημοκρατίᾳ δὲ ὁ θηριώδης καὶ χειροκρατικός, εἰς 5
οὓς οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ πάντα τὰ προειρημένα σὺν
χρόνῳ ποιεῖσθαι τὰς μεταστάσεις κατὰ τὸν ἄρτι λό-
γον. ἃ προϊδόμενος Λυκοῦργος οὐχ ἁπλῆν οὐδὲ 6
μονοειδῆ συνεστήσατο τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ πάσας
ὁμοῦ συνήθροιζε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν
ἀρίστων πολιτευμάτων, ἵνα μηδὲν αὐξανόμενον ὑπὲρ 7
τὸ δέον εἰς τὰς συμφυεῖς ἐκτρέπηται κακίας, ἀντι-
σπωμένης δὲ τῆς ἑκάστου δυνάμεως ὑπ' ἀλλήλων
μηδαμοῦ νεύῃ μηδ' ἐπὶ πολὺ καταρρέπῃ μηδὲν αὐ-
τῶν, ἀλλ' ἰσορροποῦν καὶ ζυγοστατούμενον διαμένῃ
κατὰ τὸν τῆς ἀντιπαθείας λόγον ἀεὶ τὸ πολίτευμα,
τῆς μὲν βασιλείας κωλυομένης ὑπερηφανεῖν διὰ τὸν 8
ἀπὸ τοῦ δήμου φόβον, δεδομένης καὶ τούτῳ μερίδος
ἱκανῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ, τοῦ δὲ δήμου πάλιν μὴ θαρ- 9
ροῦντος καταφρονεῖν τῶν βασιλέων διὰ τὸν ἀπὸ τῶν
γερόντων φόβον, οἳ κατ' ἐκλογὴν ἀριστίνδην κεκρι-
μένοι πάντες ἔμελλον ἀεὶ τῷ δικαίῳ προσνέμειν ἑαυ-
τούς, ὥστε τὴν τῶν ἐλαττουμένων μερίδα διὰ τὸ τοῖς 10
ἔθεσιν ἐμμένειν, ταύτην ἀεὶ γίγνεσθαι μείζω καὶ βα-
ρυτέραν τῇ τῶν γερόντων προσκλίσει καὶ ῥοπῇ. τοι- 11
γαροῦν οὕτω συστησάμενος πλεῖστον ὧν ἡμεῖς ἴσμεν
χρόνον διεφύλαξε τοῖς Λακεδαιμονίοις τὴν ἐλευθερίαν.

11 [Περὶ συστάσεως (τῆς τῶν Ῥωμαίων) πολιτείας.]
Ἐκεῖνος μὲν οὖν λόγῳ τινὶ προϊδόμενος πόθεν ἕκα-
στα καὶ πῶς πέφυκε συμβαίνειν, ἀβλαβῶς συνε-
2 στήσατο τὴν προειρημένην πολιτείαν· Ῥωμαῖοι δὲ
τὸ μὲν τέλος ταὐτὸ πεποίηνται τῆς ἐν τῇ πατρίδι
3 καταστάσεως, οὐ μὴν διὰ λόγου, διὰ δὲ πολλῶν
ἀγώνων καὶ πραγμάτων, ἐξ αὐτῆς ἀεὶ τῆς ἐν ταῖς
περιπετείαις ἐπιγνώσεως αἱρούμενοι τὸ βέλτιον οὕ-
τως ἦλθον ἐπὶ ταὐτὸ μὲν Λυκούργῳ τέλος, κάλλι-
στον δὲ σύστημα τῶν καθ᾽ ἡμᾶς πολιτειῶν. [Exc.
ant. p. 174—177.]

11 a. Ὅτι ἀπὸ τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα
καὶ τριακοσίοις καὶ τριάκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἀπὸ
τούτων τῶν καιρῶν ἀεὶ τῶν κατὰ μέρος προδιευκρι-
νουμένων ἦν καὶ κάλλιστον καὶ τέλειον ἐν τοῖς
Ἀννιβαϊκοῖς καιροῖς, ἀφ᾽ ὧν ἡμεῖς εἰς ταῦτα τὴν
2 ἐκτροπὴν ἐποιησάμεθα. διὸ καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς συ-
στάσεως αὐτοῦ λόγον ἀποδεδωκότες πειρασόμεθα
νῦν ἤδη διασαφεῖν ὁποῖόν τι κατ᾽ ἐκείνους ὑπῆρχε
τοὺς καιρούς, ἐν οἷς λειφθέντες τῇ περὶ Κάνναν
3 μάχῃ τοῖς ὅλοις ἔπταισαν πράγμασιν. οὐκ ἀγνοῶ
δὲ διότι τοῖς ἐξ αὐτῆς τῆς πολιτείας ὁρμωμένοις
ἐλλιπεστέραν φανησόμεθα ποιεῖσθαι τὴν ἐξήγησιν,
4 ἔνια παραλιπόντες τῶν κατὰ μέρος· πᾶν γὰρ ἐπι-
γιγνώσκοντες καὶ παντὸς πεῖραν εἰληφότες διὰ τὴν
ἐκ παίδων τοῖς ἔθεσι καὶ νομίμοις συντροφίαν οὐ
τὸ λεγόμενον θαυμάσουσιν ἀλλὰ τὸ παραλειπόμε-
5 νον ἐπιζητήσουσιν, οὐδὲ κατὰ πρόθεσιν ὑπολήψον-
ται τὸν γράφοντα παραλιπεῖν τὰς μικρὰς διαφοράς,
ἀλλὰ κατ᾽ ἄγνοιαν παρασιωπᾶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ
6 συνέχοντα τῶν πραγμάτων. καὶ ῥηθέντα μὲν οὐκ
ἂν ἐθαύμαζον ὡς ὄντα μικρὰ καὶ πάρεργα, παρα-

λειπόμενα δ' ἐπιζητοῦσιν ὡς ἀναγκαῖα, βουλόμενοι
δοκεῖν αὐτοὶ πλέον εἰδέναι τῶν συγγραφέων. δεῖ 7
δὲ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων
δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομέ-
νων, κἂν μὲν ἐν τούτοις τι λαμβάνῃ ψεῦδος, εἰδέ- 8
ναι διότι κἀκεῖνα παραλείπεται δι' ἄγνοιαν, ἐὰν δὲ
πᾶν τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ᾖ, συγχωρεῖν διότι κά-
κεῖνα παρασιωπᾶται κατὰ κρίσιν, οὐ κατ' ἄγνοιαν.
Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς φιλοτι- 9
μότερον ἢ δικαιότερον ἐπιτιμῶντας τοῖς συγγρα-
φεῦσιν.

Ὅτι πᾶν πρᾶγμα σὺν καιρῷ θεωρούμενον ὑγιεῖς 10
λαμβάνει καὶ τὰς συγκαταθέσεις καὶ τὰς ἐπιτιμή-
σεις· μεταπεσόντος δὲ τούτου καὶ πρὸς τὰς ἄλλας πε-
ριστάσεις συγκρινόμενον οὐχ οἷον αἱρετόν, ἀλλ' οὐδ'
ἀνεκτὸν ἂν φανείη τὸ κράτιστα καὶ ἀληθινώτατα
πολλάκις ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰρημένον. [Exc. Vat. p. 371—372 M. 25—6 H. 7. δεῖ—8. etiam Exc. ant. p. 177.]

Ἦν μὲν δὴ τρία μέρη τὰ κρατοῦντα τῆς πολι- 11
τείας, ἅπερ εἶπα πρότερον ἅπαντα· οὕτω δὲ πάντα
κατὰ μέρος ἴσως καὶ πρεπόντως συνετέτακτο καὶ
διῳκεῖτο διὰ τούτων ὥστε μηδένα ποτ' ἂν εἰπεῖν
δύνασθαι βεβαίως μηδὲ τῶν ἐγχωρίων πότερ' ἀρι-
στοκρατικὸν τὸ πολίτευμα σύμπαν ἢ δημοκρατικὸν
ἢ μοναρχικόν. καὶ τοῦτ' εἰκὸς ἦν πάσχειν. ὅτε 12
μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀτενίσαιμεν ἐξουσίαν,
τελέως μοναρχικὸν ἐφαίνετ' εἶναι καὶ βασιλικόν, ὅτε
δὲ εἰς τὴν τῆς συγκλήτου, πάλιν ἀριστοκρατικόν·
καὶ μὴν εἰ τὴν τῶν πολλῶν ἐξουσίαν θεωροίη τις,
ἐδόκει σαφῶς εἶναι δημοκρατικόν. ὧν δ' ἕκαστον 13
εἶδος μερῶν τῆς πολιτείας ἐπεκράτει, καὶ τότε καὶ
νῦν ἔτι πλὴν ὀλίγων τινῶν ταῦτ' ἐστίν.

12] Οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι πρὸ τοῦ μὲν ἐξάγειν τὰ στρα-
τόπεδα παρόντες ἐν Ῥώμῃ πασῶν εἰσι κύριοι τῶν
2 δημοσίων πράξεων. οἵ τε γὰρ ἄρχοντες οἱ λοιποὶ
πάντες ὑποτάττονται καὶ πειθαρχοῦσι τούτοις πλὴν
τῶν δημάρχων, εἴς τε τὴν σύγκλητον οὗτοι τὰς
3 πρεσβείας ἄγουσι. πρὸς δὲ τοῖς προειρημένοις οὗ-
τοι τὰ κατεπείγοντα τῶν διαβουλίων ἀναδιδόασιν,
οὗτοι τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δογμάτων ἐπιτελοῦσι.
4 καὶ μὴν ὅσα δεῖ διὰ τοῦ δήμου συντελεῖσθαι τῶν
πρὸς τὰς κοινὰς πράξεις ἀνηκόντων, τούτοις καθή-
κει φροντίζειν καὶ συνάγειν τὰς ἐκκλησίας, τού-
τοις εἰσφέρειν τὰ δόγματα, τούτοις βραβεύειν τὰ
5 δοκοῦντα τοῖς πλείοσι. καὶ μὴν περὶ πολέμου κα-
τασκευῆς καὶ καθόλου τῆς ἐν ὑπαίθροις οἰκονομίας
6 σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι. καὶ γὰρ
ἐπιτάττειν τοῖς συμμαχικοῖς τὸ δοκοῦν καὶ τοὺς
χιλιάρχους καθιστάναι καὶ διαγράφειν τοὺς στρα-
τιώτας καὶ διαλέγειν τοὺς ἐπιτηδείους τούτοις ἔξε-
7 στι, πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις ζημιῶσαι τῶν ὑποτατ-
τομένων ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὃν ἂν βουληθῶσι κύ-
8 ριοι καθεστᾶσιν. ἐξουσίαν δ' ἔχουσι καὶ δαπανᾶν
τῶν δημοσίων ὅσα προθεῖντο, παρεπομένου ταμίου
9 καὶ πᾶν τὸ προσταχθὲν ἑτοίμως ποιοῦντος. ὥστ'
εἰκότως εἰπεῖν ἄν, ὅτε τις εἰς ταύτην ἀποβλέψειε
τὴν μερίδα, διότι μοναρχικὸν ἁπλῶς καὶ βασιλικόν
10 ἐστι τὸ πολίτευμα. εἰ δέ τινα τούτων ἢ τῶν λέγε-
σθαι μελλόντων λήψεται μετάθεσιν ἢ κατὰ τὸ πα-
ρὸν ἢ μετά τινα χρόνον, οὐδὲν ἂν εἴη πρὸς τὴν
νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην ἀπόφασιν.

13 Καὶ μὴν ἡ σύγκλητος πρῶτον μὲν ἔχει τὴν τοῦ
ταμιείου κυρείαν. καὶ γὰρ τῆς εἰσόδου πάσης αὕτη
2 κρατεῖ καὶ τῆς ἐξόδου παραπλησίως. οὔτε γὰρ εἰς

τὰς κατὰ μέρος χρείας οὐδεμίαν ποιεῖν ἔξοδον οἱ
ταμίαι δύνανται χωρὶς τῶν τῆς συγκλήτου δογμά-
των πλὴν τὴν εἰς τοὺς ὑπάτους, τῆς τε παρὰ πολὺ 3
τῶν ἄλλων ὁλοσχερεστάτης καὶ μεγίστης δαπάνης,
ἣν οἱ τιμηταὶ ποιοῦσιν εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατα-
σκευὰς τῶν δημοσίων κατὰ πενταετηρίδα, ταύτης
ἡ σύγκλητός ἐστι κυρία καὶ διὰ ταύτης γίγνεται τὸ
συγχώρημα τοῖς τιμηταῖς. ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδι- 4
κημάτων τῶν κατ' Ἰταλίαν προσδεῖται δημοσίας ἐπι-
σκέψεως, λέγω δ' οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρ-
μακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τού- 5
των. πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῶν
κατὰ τὴν Ἰταλίαν διαλύσεως ἢ ἐπιτιμήσεως ἢ βοη-
θείας ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπι-
μελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ. καὶ μὴν εἰ τῶν ἐκτὸς Ἰτα- 6
λίας πρός τινας ἐξαποστέλλειν δέοι πρεσβείαν τινὰ
ἢ διαλύσουσάν τινας ἢ παρακαλέσουσαν ἢ καὶ νὴ
Δί' ἐπιτάξουσαν ἢ παραληψομένην ἢ πόλεμον ἐπαγ-
γελοῦσαν, αὕτη ποιεῖται τὴν πρόνοιαν. ὁμοίως δὲ 7
καὶ τῶν παραγενομένων εἰς Ῥώμην πρεσβειῶν ὡς
δέον ἐστὶν ἑκάστοις χρῆσθαι καὶ ὡς δέον ἀποκρι-
θῆναι, πάντα ταῦτα χειρίζεται διὰ τῆς συγκλήτου.
πρὸς δὲ τὸν δῆμον καθάπαξ οὐδέν ἐστι τῶν προ-
ειρημένων. ἐξ ὧν πάλιν ὁπότε τις ἐπιδημήσαι μὴ 8
παρόντος ὑπάτου, τελέως ἀριστοκρατικὴ φαίνεται ἡ
πολιτεία. ὃ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁμοίως 9
δὲ καὶ τῶν βασιλέων, πεπεισμένοι τυγχάνουσι, διὰ
τὸ τὰ σφῶν πράγματα σχεδὸν πάντα τὴν σύγκλη-
τον κυροῦν.

Ἐκ δὲ τούτων τίς οὐκ ἂν εἰκότως ἐπιζητήσειε 14
ποία καὶ τίς ποτέ ἐστιν ἡ τῷ δήμῳ καταλειπομένη
μερὶς ἐν τῷ πολιτεύματι, τῆς μὲν συγκλήτου τῶν 2

κατὰ μέρος ὧν εἰρήκαμεν κυρίας ὑπαρχούσης, τὸ
δὲ μέγιστον, ὑπ' αὐτῆς καὶ τῆς εἰσόδου καὶ τῆς
ἐξόδου χειριζομένης ἁπάσης, τῶν δὲ στρατηγῶν ὑπά-
των πάλιν αὐτοκράτορα μὲν ἐχόντων δύναμιν περὶ
τὰς τοῦ πολέμου παρασκευάς, αὐτοκράτορα δὲ τὴν
3 ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν; οὐ μὴν ἀλλὰ καταλεί-
πεται μερὶς καὶ τῷ δήμῳ, καὶ καταλείπεταί γε βα-
4 ρυτάτη. τιμῆς γάρ ἐστι καὶ τιμωρίας ἐν τῇ πολι-
τείᾳ μόνος ὁ δῆμος κύριος, οἷς συνέχονται μόνοις
καὶ δυναστεῖαι καὶ πολιτεῖαι καὶ συλλήβδην πᾶς ὁ
5 τῶν ἀνθρώπων βίος. παρ' οἷς γὰρ ἢ μὴ γιγνώ-
σκεσθαι συμβαίνει τὴν τοιαύτην διαφορὰν ἢ γιγνω-
σκομένην χειρίζεσθαι κακῶς, παρὰ τούτοις οὐδὲν
οἷόν τε κατὰ λόγον διοικεῖσθαι τῶν ὑφεστώτων·
πῶς γὰρ εἰκὸς ἐν ἴσῃ τιμῇ ὄντων τῶν ἀγαθῶν τοῖς
6 κακοῖς; κρίνει μὲν οὖν ὁ δῆμος καὶ διαφόρου πολ-
λάκις, ὅταν ἀξιόχρεων ᾖ τὸ τίμημα τῆς ἀδικίας,
καὶ μάλιστα τοὺς τὰς ἐπιφανεῖς ἐσχηκότας ἀρχάς.
7 θανάτου δὲ κρίνει μόνος. καὶ γίγνεταί τι περὶ ταύ-
την τὴν χρείαν παρ' αὐτοῖς ἄξιον ἐπαίνου καὶ μνή-
μης. τοῖς γὰρ θανάτου κρινομένοις, ἐπὰν καταδι-
κάζωνται, δίδωσι τὴν ἐξουσίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος
ἀπαλλάττεσθαι φανερῶς, κἂν ἔτι μία λείπηται φυλὴ
τῶν ἐπικυρουσῶν τὴν κρίσιν ἀψηφοφόρητος, ἑκού-
8 σιον ἑαυτοῦ καταγνόντα φυγαδείαν. ἔστι δ' ἀσφά-
λεια τοῖς φεύγουσιν ἔν τε τῇ Νεαπολιτῶν καὶ Πραι-
νεστίνων, ἔτι δὲ Τιβουρίνων πόλει, καὶ ταῖς ἄλ-
9 λαις, πρὸς ἃς ἔχουσιν ὅρκια. καὶ μὴν τὰς ἀρχὰς
ὁ δῆμος δίδωσι τοῖς ἀξίοις· ὅπερ ἐστὶ κάλλιστον
10 ἆθλον ἐν πολιτείᾳ καλοκἀγαθίας. ἔχει δὲ τὴν κυ-
ρείαν καὶ περὶ τῆς τῶν νόμων δοκιμασίας, καὶ τὸ μέ-
γιστον ὑπὲρ εἰρήνης οὗτος βουλεύεται καὶ πολέμου.

καὶ μὴν περὶ συμμαχίας καὶ διαλύσεως καὶ συνθη- 11
κῶν οὗτός ἐστιν ὁ βεβαιῶν ἕκαστα τούτων καὶ κύ-
ρια ποιῶν ἢ τοὐναντίον. ὥστε πάλιν ἐκ τούτων 12
εἰκότως ἄν τινα εἰπεῖν ὅτι μεγίστην ὁ δῆμος ἔχει
μερίδα καὶ δημοκρατικόν ἐστι τὸ πολίτευμα.

Τίνα μὲν οὖν τρόπον διῄρηται τὰ τῆς πολιτείας 15
εἰς ἕκαστον εἶδος εἴρηται· τίνα δὲ τρόπον ἀντιπράτ-
τειν βουληθέντα καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις πάλιν ἕκα-
στα τῶν μερῶν δύναται νῦν ῥηθήσεται. ὁ μὲν γὰρ 2
ὕπατος, ἐπειδὰν τυχὼν τῆς προειρημένης ἐξουσίας
ὁρμήσῃ μετὰ τῆς δυνάμεως, δοκεῖ μὲν αὐτοκράτωρ
εἶναι πρὸς τὴν τῶν προκειμένων συντέλειαν, προσ- 3
δεῖται δὲ τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ χωρὶς
τούτων ἐπὶ τέλος ἄγειν τὰς πράξεις οὐχ ἱκανός ἐστι.
δῆλον γὰρ ὡς δεῖ μὲν ἐπιπέμπεσθαι τοῖς στρατοπέ- 4
δοις ἀεὶ τὰς χορηγίας· ἄνευ δὲ τοῦ τῆς συγκλήτου
βουλήματος οὔτε σῖτος οὔτε ἱματισμὸς οὔτε ὀψώνια
δύναται χορηγεῖσθαι τοῖς στρατοπέδοις, ὥστ' ἀπρά- 5
κτους γίγνεσθαι τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἡγουμένων, ἐθε-
λοκακεῖν καὶ κωλυσιεργεῖν προθεμένης τῆς συγκλή-
του. καὶ μὴν τό γ' ἐπιτελεῖς ἢ μὴ γίγνεσθαι τὰς 6
ἐπινοίας καὶ προθέσεις τῶν στρατηγῶν ἐν τῇ συγ-
κλήτῳ κεῖται· τοῦ γὰρ ἐπαποστεῖλαι στρατηγὸν ἕτε-
ρον, ἐπειδὰν ἐνιαύσιος διέλθῃ χρόνος, ἢ τὸν ὑπάρ-
χοντα ποιεῖν ἐπίμονον, ἔχει τὴν κυρείαν αὕτη. καὶ 7
μὴν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἡγουμένων ἐκτραγῳδῆσαι
καὶ συναυξῆσαι καὶ πάλιν ἀμαυρῶσαι καὶ ταπεινῶ-
σαι τὸ συνέδριον ἔχει τὴν δύναμιν· τοὺς γὰρ 8
προσαγορευομένους παρ' αὐτοῖς θριάμβους, δι' ὧν
ὑπὸ τὴν ὄψιν ἄγεται τοῖς πολίταις ὑπὸ τῶν στρα-
τηγῶν ἡ τῶν κατειργασμένων πραγμάτων ἐνάρ-
γεια, τούτους οὐ δύνανται χειρίζειν, ὡς πρέπει, ποτὲ

δὲ τὸ παράπαν οὐδὲ συντελεῖν, ἐαν μὴ τὸ συνέ-
δριον συγκατάθηται καὶ δῷ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην.
9 *τοῦ γε μὴν δήμου στοχάζεσθαι καὶ λίαν αὐτοῖς ἀναγ-*
καῖόν ἐστι, κἂν ὅλως ἀπὸ τῆς οἰκείας τύχωσι πο-
λὺν τόπον ἀφεστῶτες· ὁ γὰρ τὰς διαλύσεις καὶ
συνθήκας ἀκύρους καὶ κυρίας ποιῶν, ὡς ἐπάνω
10 *προεῖπον, οὗτός ἐστιν. τὸ δὲ μέγιστον ἀποτιθεμέ-*
νους τὴν ἀρχὴν ἐν τούτῳ δεῖ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν
11 *τῶν πεπραγμένων. ὥστε κατὰ μηδένα τρόπον ἀσφα-*
λὲς εἶναι τοῖς στρατηγοῖς ὀλιγωρεῖν μήτε τῆς συγ-
κλήτου μήτε τῆς τοῦ πλήθους εὐνοίας.
16 *Ἥ γε μὴν σύγκλητος πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα*
δύναμιν πρῶτον μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν
ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς καὶ στοχάζεσθαι
2 *τοῦ δήμου, τὰς δ' ὁλοσχερεστάτας καὶ μεγίστας ζη-*
τήσεις καὶ διορθώσεις τῶν ἁμαρτανομένων κατὰ
τῆς πολιτείας, οἷς θάνατος ἀκολουθεῖ τὸ πρόστι-
μον, οὐ δύναται συντελεῖν, ἂν μὴ συνεπικυρώσῃ
3 *τὸ προβεβουλευμένον ὁ δῆμος. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ*
τῶν εἰς ταύτην ἀνηκόντων· ἐὰν γάρ τις εἰσφέρῃ
νόμον, ἢ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρούμενός τι τῆς ὑπαρ-
χούσης τῇ συγκλήτῳ κατὰ τοὺς ἐθισμοὺς ἢ τὰς προ-
εδρίας καὶ τιμὰς καταλύων αὐτῶν ἢ καὶ νὴ Δία
ποιῶν ἐλαττώματα περὶ τοὺς βίους, πάντων ὁ δῆ-
μος γίγνεται τῶν τοιούτων καὶ θεῖναι καὶ μὴ κύ-
4 *ριος. τὸ δὲ συνέχον, ἐὰν εἷς ἐνίστηται τῶν δημάρ-*
χων, οὐχ οἷον ἐπὶ τέλος ἄγειν τι δύναται τῶν δια-
βουλίων ἡ σύγκλητος, ἀλλ' οὐδὲ συνεδρεύειν ἢ
5 *συμπορεύεσθαι τὸ παράπαν. ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποι-*
εῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ καὶ μάλιστα
στοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. διὸ πάντων

τῶν προειρημένων χάριν δέδιε τοὺς πολλοὺς καὶ
προσέχει τὸν νοῦν τῷ δήμῳ ἡ σύγκλητος.

Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ 17
συγκλήτῳ, καὶ στοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλει καὶ κοινῇ
καὶ κατ' ἰδίαν. πολλῶν γὰρ ἔργων ὄντων τῶν ἐκ- 2
διδομένων ὑπὸ τῶν τιμητῶν διὰ πάσης Ἰταλίας εἰς
τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων, ἅ τις
οὐκ ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως, πολλῶν δὲ ποταμῶν,
λιμένων, κηπειῶν, μετάλλων, χώρας, συλλήβδην
ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, πάντα 3
χειρίζεσθαι συμβαίνει τὰ προειρημένα διὰ τοῦ πλή-
θους, καὶ σχεδὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντας ἐνδεδέσθαι
ταῖς ὠναῖς καὶ ταῖς ἐργασίαις ταῖς ἐκ τούτων· οἱ 4
μὲν γὰρ ἀγοράζουσι παρὰ τῶν τιμητῶν αὐτοὶ τὰς
ἐκδόσεις, οἱ δὲ κοινωνοῦσι τούτοις, οἱ δ' ἐγγυῶν-
ται τοὺς ἠγορακότας, οἱ δὲ τὰς οὐσίας διδόασι περὶ
τούτων εἰς τὸ δημόσιον. ἔχει δὲ περὶ πάντων τῶν 5
προειρημένων τὴν κυρείαν τὸ συνέδριον· καὶ γὰρ χρό-
νον δοῦναι καὶ συμπτώματος γενομένου κουφίσαι καὶ
τὸ παράπαν ἀδυνάτου τινὸς συμβάντος ἀπολῦσαι
τῆς ἐργωνίας. καὶ πολλὰ δή τινά ἐστιν, ἐν οἷς καὶ 6
βλάπτει μεγάλα καὶ πάλιν ὠφελεῖ τοὺς τὰ δημόσια
χειρίζοντας ἡ σύγκλητος· ἡ γὰρ ἀναφορὰ τῶν προ-
ειρημένων γίγνεται πρὸς ταύτην. τὸ δὲ μέγιστον, 7
ἐκ ταύτης ἀποδίδονται κριταὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν
δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγμάτων, ὅσα
μέγεθος ἔχει τῶν ἐγκλημάτων. διὸ πάντες εἰς τὴν 8
ταύτης πίστιν ἐνδεδεμένοι, καὶ δεδιότες τὸ τῆς χρείας
ἄδηλον, εὐλαβῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἐνστάσεις καὶ τὰς
ἀντιπράξεις τῶν τῆς συγκλήτου βουλημάτων. ὁμοίως 9
δὲ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑπάτων ἐπιβολὰς δυσχερῶς
ἀντιπράττουσι διὰ τὸ καὶ κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ πάν-

*τας ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὑπὸ τὴν ἐκείνων πίπτειν
ἐξουσίαν.*
18 *Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἑκάστου τῶν μερῶν δυ-
νάμεως εἰς τὸ καὶ βλάπτειν καὶ συνεργεῖν ἀλλή-
λοις, πρὸς πάσας συμβαίνει τὰς περιστάσεις δεόν-
τως ἔχειν τὴν ἁρμογὴν αὐτῶν, ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶ-
2 ναι ταύτης εὑρεῖν ἀμείνω πολιτείας σύστασιν. ὅταν
μὲν γάρ τις ἔξωθεν κοινὸς φόβος ἐπιστὰς ἀναγκάσῃ
σφᾶς συμφρονεῖν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, τηλικαύ-
την καὶ τοιαύτην συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν δύναμιν
3 τοῦ πολιτεύματος ὥστε μήτε παραλείπεσθαι τῶν
δεόντων μηδέν, ἅτε περὶ τὸ προσπεσὸν ἀεὶ πάντων
ὁμοῦ ταῖς ἐπινοίαις ἁμιλλωμένων, μήτε τὸ κριθὲν
ὑστερεῖν τοῦ καιροῦ, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστου
συνεργοῦντος πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου συντέλειαν.
4 διόπερ ἀνυπόστατον συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ παν-
τὸς ἐφικνεῖσθαι τοῦ κριθέντος τὴν ἰδιότητα τοῦ πο-
5 λιτεύματος. ὅταν γε μὴν πάλιν ἀπολυθέντες τῶν
ἐκτὸς φόβων ἐνδιατρίβωσι ταῖς εὐτυχίαις καὶ περι-
ουσίαις ταῖς ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀπολαύοντες
τῆς εὐδαιμονίας καὶ ὑποκολακευόμενοι καὶ ῥαθυ-
μοῦντες τρέπωνται πρὸς ὕβριν καὶ πρὸς ὑπερηφα-
6 νίαν, ὃ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, τότε καὶ μάλιστα συν-
ιδεῖν ἔστιν αὐτὸ παρ' αὑτοῦ ποριζόμενον τὸ πολί-
7 τευμα τὴν βοήθειαν. ἐπειδὰν γὰρ ἐξοιδοῦν τι τῶν
μερῶν φιλονικῇ καὶ πλέον τοῦ δέοντος ἐπικρατῇ,
δῆλον ὡς οὐδενὸς αὐτοτελοῦς ὄντος κατὰ τὸν ἄρτι
λόγον ἀντισπᾶσθαι δὲ καὶ παραποδίζεσθαι δυναμέ-
νης τῆς ἑκάστου προθέσεως ὑπ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἐξοι-
8 δεῖ τῶν μερῶν οὐδ' ὑπερφρονεῖ. πάντα γὰρ ἐμμένει
τοῖς ὑποκειμένοις τὰ μὲν κωλυόμενα τῆς ὁρμῆς, τὰ
δὲ ἐξ ἀρχῆς δεδιότα τὴν ἐκ τοῦ πέλας ἐπίστασιν.*

[Περὶ τῆς τῶν ὁπλιτῶν καταστάσεως.] Ἐπει- 19
δὰν ἀποδείξωσι τοὺς ὑπάτους, μετὰ ταῦτα χιλιάρχους
καθιστᾶσι, τετταρασκαίδεκα μὲν ἐκ τῶν πέντε ἐνι-
αυσίους ἐχόντων ἤδη στρατείας, δέκα δ' ἄλλους σὺν
τούτοις ἐκ τῶν δέκα. τῶν λοιπῶν τοὺς μὲν ἱπ- 2
πεῖς δέκα, τοὺς δὲ πεζοὺς ἓξ οὐ δεῖ στρατείας τελεῖν
κατ' ἀνάγκην ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν
ἀπὸ γενεᾶς πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχ-
μὰς τετιμημένων· τούτους δὲ παριᾶσι πάντας εἰς τὴν 3
ναυτικὴν χρείαν. ἐὰν δέ ποτε κατεπείγῃ τὰ τῆς πε-
ριστάσεως, ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατεύειν εἴκοσι
στρατείας ἐνιαυσίους. πολιτικὴν δὲ λαβεῖν ἀρχὴν 4
οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ πρότερον, ἐὰν μὴ δέκα στρατείας
ἐνιαυσίους ᾖ τετελεκώς. ἐὰν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι 5
τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν οἱ τὰς ὑπάτους
ἔχοντες ἀρχάς, προλέγουσιν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἡμέ-
ραν, ἐν ᾗ δεήσει παραγενέσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλι-
κίαις Ῥωμαίους ἅπαντας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο καθ'
ἕκαστον ἐνιαυτόν. τῆς δὲ ἡμέρας ἐπελθούσης καὶ 6
τῶν στρατευσίμων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην,
καὶ μετὰ ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ Καπετώ-
λιον, διεῖλον σφᾶς αὐτοὺς οἱ νεώτεροι τῶν χιλιάρ- 7
χων, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθῶσιν ἢ
τῶν στρατηγῶν, εἰς τέτταρα μέρη διὰ τὸ τέτταρα
παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοσχερῆ καὶ πρώτην
διαίρεσιν τῶν δυνάμεων ποιεῖσθαι. καὶ τοὺς μὲν 8
πρώτους κατασταθέντας τέτταρας εἰς τὸ πρῶτον κα-
λούμενον στρατόπεδον ἔνειμαν, τοὺς δ' ἑξῆς τρεῖς εἰς
τὸ δεύτερον, τοὺς δ' ἑπομένους τούτοις τέτταρας εἰς
τὸ τρίτον, τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους εἰς τὸ τέταρ-
τον. τῶν δὲ πρεσβυτέρων δύο μὲν τοὺς πρώτους εἰς 9
τὸ πρῶτον, τρεῖς δὲ τοὺς δευτέρους εἰς τὸ δεύτερον

τιθέασι στρατόπεδον, δύο δὲ τοὺς ἑξῆς εἰς τὸ τρί-
τον, τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους εἰς τὸ τέταρτον. —
20 *γενομένης δὲ τῆς διαιρέσεως καὶ καταστάσεως τῶν*
χιλιάρχων τοιαύτης ὥστε πάντα τὰ στρατόπεδα τοὺς
2 *ἴσους ἔχειν ἄρχοντας, μετὰ ταῦτα καθίσαντες χω-*
ρὶς ἀλλήλων κατὰ στρατόπεδον κληροῦσι τὰς φυ-
λὰς κατὰ μίαν καὶ προσκαλοῦνται τὴν ἀεὶ λαχοῦ-
3 *σαν. ἐκ δὲ ταύτης ἐκλέγουσι τῶν νεανίσκων τέτ-*
ταρας ἐπιεικῶς τοὺς παραπλησίους ταῖς ἡλικίαις καὶ
4 *ταῖς ἕξεσι. προσαχθέντων δὲ τούτων λαμβάνουσι*
πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ τοῦ πρώτου στρατοπέδου,
δεύτεροι δ' οἱ τοῦ δευτέρου, τρίτοι δ' οἱ τοῦ τρί-
5 *του, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ τετάρτου. πάλιν δ' ἄλ-*
λων τεττάρων προσαχθέντων λαμβάνουσι πρῶτοι
τὴν αἵρεσιν οἱ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου, καὶ ἑξῆς
6 *οὕτω τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ πρώτου. μετὰ δὲ ταῦτα*
πάλιν ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων πρῶτοι λαμ-
βάνουσιν οἱ τοῦ τρίτου στρατοπέδου, τελευταῖοι δ'
7 *οἱ τοῦ δευτέρου. καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐκ πε-*
ριόδου τῆς ἐκλογῆς γιγνομένης παραπλησίους συμ-
βαίνει λαμβάνεσθαι τοὺς ἄνδρας εἰς ἕκαστον τῶν
8 *στρατοπέδων. ὅταν δ' ἐκλέξωσι τὸ προκείμενον*
πλῆθος, τοῦτο δ' ἐστὶν ὁτὲ μὲν εἰς ἕκαστον στρα-
τόπεδον πεζοὶ τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι, ποτὲ δὲ
πεντακισχίλιοι, ἐπειδὰν μείζων τις αὐτοῖς προφαί-
9 *νηται κίνδυνος, μετὰ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς τὸ μὲν*
παλαιὸν ὑστέρους εἰώθεσαν δοκιμάζειν ἐπὶ τοῖς τε-
τρακισχιλίοις διακοσίοις, νῦν δὲ προτέρους, πλου-
τίνδην αὐτῶν γεγενημένης ὑπὸ τοῦ τιμητοῦ τῆς
ἐκλογῆς· καὶ ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρα-
τόπεδον.

21 *Ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς καταγραφῆς τὸν προει-*

ρημένον τρόπον, ἀθροίσαντες τοὺς ἐπιλελεγμένους
οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρα-
τόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτη-
δειότατον, ἐξορκίζουσιν ἦ μὴν πειθαρχήσειν καὶ 2
ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ
δύναμιν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα 3
προπορευόμενοι, τοῦτ' αὐτὸ δηλοῦντες ὅτι ποιή-
σουσι πάντα καθάπερ ὁ πρῶτος.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὰς ὑπάτους 4
ἀρχὰς ἔχοντες παραγγέλλουσι τοῖς ἄρχουσι τοῖς ἀπὸ
τῶν συμμαχίδων πόλεων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν
ἂν βούλωνται συστρατεύειν τοὺς συμμάχους, δια-
σαφοῦντες τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τό-
πον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι τοὺς κεκριμένους. αἱ 5
δὲ πόλεις παραπλησίαν ποιησάμεναι τῇ προειρημένῃ
τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν ὅρκον ἐκπέμπουσιν, ἄρχοντα
συστήσασαι καὶ μισθοδότην.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ χιλίαρχοι μετὰ τὸν ἐξορκισμὸν 6
παραγγείλαντες ἡμέραν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ καὶ τό-
πον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι χωρὶς τῶν ὅπλων, τότε
μὲν ἀφῆκαν. παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖσαν 7
ἡμέραν διαλέγουσι τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν νεωτάτους
καὶ πενιχροτάτους εἰς τοὺς γροσφομάχους, τοὺς δ'
ἑξῆς τούτοις εἰς τοὺς ἁστάτους καλουμένους, τοὺς δ'
ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις εἰς τοὺς πρίγκιπας, τοὺς
δὲ πρεσβυτάτους εἰς τοὺς τριαρίους. αὗται γάρ εἰσι 8
καὶ τοσαῦται διαφοραὶ παρὰ Ῥωμαίοις καὶ τῶν ὀνο-
μασιῶν καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἔτι δὲ τῶν καθοπλισμῶν ἐν
ἑκάστῳ στρατοπέδῳ. διαιροῦσι δ' αὐτοὺς τὸν τρόπον 9
τοῦτον ὥστ' εἶναι τοὺς μὲν πρεσβυτάτους καὶ τρια-
ρίους προσαγορευομένους ἑξακοσίους, τοὺς δὲ πρίγ-
κιπας χιλίους καὶ διακοσίους, ἴσους δὲ τούτοις τοὺς

ἀστάτους, τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ νεωτάτους γροσφο-
10 φόρους. ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακισχιλίων ὦσι,
κατὰ λόγον ποιοῦνται τὴν διαίρεσιν πλὴν τῶν τρια-
ρίων. τούτους ἀεὶ τοὺς ἴσους.

22 Καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν
2 φορεῖν καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ
δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς
ἀσφάλειαν· περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι τρίπε-
3 δον ἔχει τὴν διάμετρον. προσεπικοσμεῖται δὲ καὶ
λιτῷ περικεφαλαίῳ· ποτὲ δὲ λυκείαν ἤ τι τῶν τοι-
ούτων ἐπιτίθεται σκέπης ἅμα καὶ σημείου χάριν,
ἵνα τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσι προκινδυνεύοντες ἐρ-
4 ρωμένως καὶ μὴ διάδηλοι γίγνωνται. τὸ δὲ τῶν
γρόσφων βέλος ἔχει τῷ μὲν μήκει τὸ ξύλον ὡς ἐπί-
παν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον, τὸ δὲ κέν-
τρον σπιθαμιαῖον, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ λεπτὸν ἐξε-
ληλαμένον καὶ συνωξυσμένον ὥστε κατ' ἀνάγκην
εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι καὶ μὴ
δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν· εἰ δὲ μή, κοι-
νὸν γίγνεται τὸ βέλος.

23 Τοῖς γε μὴν δευτέροις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν,
ἀστάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγγειλαν φέ-
2 ρειν πανοπλίαν. ἔστι δ' ἡ Ῥωμαϊκὴ πανοπλία πρῶ-
τον μὲν θυρεός, οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς
ἐπιφανείας πένθ' ἡμιποδίων, τὸ δὲ μῆκος ποδῶν
3 τεττάρων· ὁ δὲ μείζων ἐστὶ καὶ παλαιστιαῖος. ἐκ δι-
πλοῦ σανιδώματος ταυροκόλλῃ πεπηγώς, ὀθονίῳ,
μετὰ δὲ ταῦτα μοσχείῳ δέρματι περιείληται τὴν
4 ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν ἐκ τῶν
ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν σιδηροῦν σιάλωμα, δι'
οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται καὶ
5 τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις. προσήρμοσται δ' αὐτῷ

καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πλη-
γὰς λίθων καὶ σαρισῶν καὶ καθόλου βιαίων βελῶν.
ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιρα· ταύτην δὲ περὶ τὸν δε- 6
ξιὸν φέρει μηρόν, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἰβηρικήν. ἔχει 7
δ' αὕτη κέντημα διάφορον καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμ-
φοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον διὰ τὸ τὸν ὀβελίσκον αὐ-
τῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι. πρὸς δὲ τούτοις 8
ὑσσοὶ δύο καὶ περικεφαλαία χαλκῆ καὶ προκνημίς.
τῶν δ' ὑσσῶν εἰσιν οἱ μὲν παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. 9
τῶν δὲ στερεωτέρων οἱ μὲν στρογγύλοι παλαιστι-
αίαν ἔχουσι τὴν διάμετρον, οἱ δὲ τετράγωνοι τὴν
πλευράν. οἵ γε μὴν λεπτοὶ σιβυνίοις ἐοίκασι συμ-
μέτροις, οὓς φοροῦσι μετὰ τῶν προειρημένων. ἁπάν- 10
των δὲ τούτων τοῦ ξύλου τὸ μῆκός ἐστιν ὡς τρεῖς
πήχεις. προσήρμοσται δ' ἑκάστοις βέλος σιδηροῦν
ἀγκιστρωτόν, ἴσον ἔχον τὸ μῆκος τοῖς ξύλοις· οὗ 11
τὴν ἔνδεσιν καὶ τὴν χρείαν οὕτως ἀσφαλίζονται βε-
βαίως, ἕως μέσων τῶν ξύλων ἐνδέοντες καὶ πυκναῖς
ταῖς λαβίσι καταπερονῶντες, ὥστε πρότερον ἢ τὸν
δεσμὸν ἐν ταῖς χρείαις ἀναχαλασθῆναι τὸν σίδη-
ρον θραύεσθαι, καίπερ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθ-
μένι καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον συναφῇ τριῶν ἡμιδα-
κτυλίων· ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοιαύτην πρόνοιαν ποι-
οῦνται τῆς ἐνδέσεως. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσε- 12
πικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ καὶ πτεροῖς φοινι-
κοῖς ἢ μέλασιν ὀρθοῖς τρισίν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέ-
γεθος, ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς 13
ἄλλοις ὅπλοις ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυ-
τοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπλη-
κτικὴ τοῖς ἐναντίοις. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλα- 14
βόντες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντῃ πάντως, ὃ προσ-
τίθενται μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιο-

15 φύλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλισιν· οἱ δὲ ὑπὲρ
τὰς μυρίας τιμώμενοι δραχμὰς ἀντὶ τοῦ καρδιοφύ-
λακος σὺν τοῖς ἄλλοις ἁλυσιδωτοὺς περιτίθενται
16 θώρακας. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς καθοπλίσεώς ἐστι
καὶ περὶ τοὺς πρίγκιπας καὶ τριαρίους, πλὴν ἀντὶ
τῶν ὑσσῶν οἱ τριάριοι δόρατα φοροῦσιν.

24 Ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν προειρημένων γενῶν πλὴν
τῶν νεωτάτων ἐξέλεξαν ταξιάρχους ἀριστίνδην δέκα.
μετὰ δὲ τούτους ἑτέραν ἐκλογὴν ἄλλων δέκα ποι-
2 οῦνται. καὶ τούτους μὲν ἅπαντας προσηγόρευσαν
ταξιάρχους, ὧν ὁ πρῶτος αἱρεθεὶς καὶ συνεδρίου
κοινωνεῖ· προσεκλέγονται δ' οὗτοι πάλιν αὐτοὶ τοὺς
3 ἴσους οὐραγούς. ἑξῆς δὲ τούτοις μετὰ τῶν ταξιάρ-
χων διεῖλον τὰς ἡλικίας, ἑκάστην εἰς δέκα μέρη,
πλὴν τῶν γροσφομάχων· καὶ προσένειμαν ἑκάστῳ
μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν δύο ἡγεμόνας καὶ
4 δύο οὐραγούς. τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπιβάλ-
λοντας κατὰ τὸ πλῆθος ἴσους ἐπὶ πάντα τὰ μέρη
5 διένειμαν. καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ
τάγμα καὶ σπεῖραν καὶ σημαίαν, τοὺς δὲ ἡγεμόνας
6 κεντυρίωνας καὶ ταξιάρχους. οὗτοι δὲ καθ' ἑκά-
στην σπεῖραν ἐκ τῶν καταλειπομένων ἐξέλεξαν αὐ-
τοὶ δύο τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ γενναιοτάτους ἄν-
7 δρας σημαιοφόρους. δύο δὲ καθ' ἕκαστον τάγμα
ποιοῦσιν ἡγεμόνας εἰκότως· ἀδήλου γὰρ ὄντος καὶ
τοῦ ποιῆσαι καὶ τοῦ παθεῖν τι τὸν ἡγεμόνα, τῆς
πολεμικῆς χρείας οὐκ ἐπιδεχομένης πρόφασιν, οὐ-
δέποτε βούλονται τὴν σπεῖραν χωρὶς ἡγεμόνος εἶναι
8 καὶ προστάτου. παρόντων μὲν οὖν ἀμφοτέρων ὁ
μὲν πρῶτος αἱρεθεὶς ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς
σπείρας, ὁ δὲ δεύτερος τῶν εὐωνύμων ἀνδρῶν τῆς
σημαίας ἔχει τὴν ἡγεμονίαν· μὴ παρόντων δ' ὁ

καταλειπόμενος ἡγεῖται πάντων. βούλονται δ' εἶ- 9
ναι τοὺς ταξιάρχους οὐχ οὕτω θρασεῖς καὶ φιλο-
κινδύνους ὡς ἡγεμονικοὺς καὶ στασίμους καὶ βα-
θεῖς μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, οὐδ' ἐξ ἀκεραίου προσπί-
πτειν ἢ κατάρχεσθαι τῆς μάχης, ἐπικρατουμένους δὲ
καὶ πιεζομένους ὑπομένειν καὶ ἀποθνήσκειν ὑπὲρ
τῆς χώρας.

Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα 25
διεῖλον, ἐξ ἑκάστης δὲ τρεῖς προκρίνουσιν ἰλάρχας,
οὗτοι δ' αὐτοὶ τρεῖς προσέλαβον οὐραγούς. ὁ μὲν 2
οὖν πρῶτος αἱρεθεὶς ἰλάρχης ἡγεῖται τῆς ἴλης, οἱ
δὲ δύο δεκαδάρχων ἔχουσι τάξιν, καλοῦνται δὲ πάν-
τες δεκουρίωνες. μὴ παρόντος δὲ τοῦ πρώτου πά-
λιν ὁ δεύτερος ἰλάρχου λαμβάνει τάξιν. ὁ δὲ κα- 3
θοπλισμὸς τῶν ἱππέων νῦν μέν ἐστι παραπλήσιος τῷ
τῶν Ἑλλήνων· τὸ δὲ παλαιὸν πρῶτον μὲν θώρακας
οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον, ἐξ οὗ 4
πρὸς μὲν τὸ καταβαίνειν καὶ ταχέως ἀναπηδᾶν ἐπὶ
τοὺς ἵππους ἑτοίμως διέκειντο καὶ πρακτικῶς, πρὸς
δὲ τὰς συμπλοκὰς ἐπισφαλῶς εἶχον διὰ τὸ γυμνοὶ
κινδυνεύειν. τὰ δὲ δόρατα κατὰ δύο τρόπους ἄπρα- 5
κτα ἦν αὐτοῖς, καθ' ἕνα μὲν ᾗ λεπτὰ καὶ κλαδαρὰ
ποιοῦντες οὔτε τοῦ προτεθέντος ἐδύναντο σκοποῦ
στοχάζεσθαι, καὶ πρὸ τοῦ γε τὴν ἐπιδορατίδα πρός
τι προσερεῖσαι, κραδαινόμενα δι' αὐτῆς τῆς τῶν
ἵππων κινήσεως τὰ πλεῖστα συνετρίβετο· πρὸς δὲ 6
τούτοις ἄνευ σαυρωτήρων κατασκευάζοντες μιᾷ τῇ
πρώτῃ διὰ τῆς ἐπιδορατίδος ἐχρῶντο πληγῇ, μετὰ
δὲ ταῦτα κλασθέντων λοιπὸν ἦν ἄπρακτα αὐτοῖς
καὶ μάταια. τόν γε μὴν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείου 7
δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπάνοις παραπλήσιον
τοῖς ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιτιθεμένοις· οἷς οὔτε πρὸς

*τὰς ἐπιβολὰς ἦν χρῆσθαι διὰ τὸ μὴ στάσιν ἔχειν,
ὑπό τε τῶν ὄμβρων ἀποδερματούμενοι καὶ μυδῶν-
τες δύσχρηστοι καὶ πρότερον ἦσαν καὶ νῦν ἔτι γί-
8 γνονται παντελῶς. διόπερ ἀδοκίμου τῆς χρείας οὔ-
σης, ταχέως μετέλαβον τὴν Ἑλληνικὴν κατασκευὴν
9 τῶν ὅπλων, ἐν ᾗ τῶν μὲν δοράτων τὴν πρώτην
εὐθέως τῆς ἐπιδορατίδος πληγὴν εὔστοχον ἅμα καὶ
πρακτικὴν γίγνεσθαι συμβαίνει, διὰ τὴν κατασκευὴν
ἀτρεμοῦς καὶ στασίμου τοῦ δόρατος ὑπάρχοντος,
ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐκ μεταλήψεως τοῦ σαυρωτῆρος
10 χρείαν μόνιμον καὶ βίαιον. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ
περὶ τῶν θυρεῶν· καὶ γὰρ πρὸς τὰς ἐπιβολὰς καὶ
πρὸς τὰς ἐπιθέσεις ἑστηκυῖαν καὶ τεταγμένην ἔχουσι
11 τὴν χρείαν. ἃ συνιδόντες ἐμιμήσαντο ταχέως· ἀγα-
θοὶ γάρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη καὶ
ζηλῶσαι τὸ βέλτιον καὶ Ῥωμαῖοι.*

26 *Τοιαύτην δὲ ποιησάμενοι τὴν διαίρεσιν οἱ χιλί-
αρχοι, καὶ ταῦτα παραγγείλαντες περὶ τῶν ὅπλων,
τότε μὲν ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν οἰκείαν·
2 παραγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, εἰς ἣν ὤμοσαν ἀθροι-
σθῆναι πάντες ὁμοίως εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον
3 ὑπὸ τῶν ὑπάτων· τάττει δ᾽ ὡς ἐπίπαν ἑκάτερος χω-
ρὶς τὸν τόπον τοῖς αὑτοῦ στρατοπέδοις· ἑκατέρῳ
γὰρ δίδοται τὸ μέρος τῶν συμμάχων καὶ δύο τῶν
4 Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων· παραγίγνονται δὲ πάντες
ἀδιαπτώτως οἱ καταγραφέντες, ὡς ἂν μηδεμιᾶς ἄλ-
λης συγχωρουμένης προφάσεως τοῖς ἐξορκισθεῖσι
5 πλὴν ὀρνιθείας καὶ τῶν ἀδυνάτων. ἀθροισθέντων
δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, τὴν μὲν
οἰκονομίαν καὶ τὸν χειρισμὸν ποιοῦνται τούτων αὐ-
τῶν οἱ καθεσταμένοι μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἄρχον-
τες, προσαγορευόμενοι δὲ πραίφεκτοι, δώδεκα τὸν*

ἀριθμὸν ὄντες. οἳ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπάτοις τοὺς 6
ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ πάν-
των τῶν παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς καὶ πε-
ζοὺς ἐκλέγουσι, τοὺς καλουμένους ἐκτραορδιναρί-
ους, ὃ μεθερμηνευόμενον ἐπιλέκτους δηλοῖ. τὸ 7
δὲ πλῆθος γίγνεται τὸ πᾶν τῶν συμμάχων, τὸ μὲν
τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις ὡς
τὸ πολύ, τὸ δὲ τῶν ἱππέων τριπλάσιον· ἐκ δὲ τού- 8
των λαμβάνουσι τῶν μὲν ἱππέων εἰς τοὺς ἐπιλέ-
κτους ἐπιεικῶς τὸ τρίτον μέρος, τῶν δὲ πεζῶν τὸ
πέμπτον. τοὺς δὲ λοιποὺς διεῖλον εἰς δύο μέρη, 9
καὶ καλοῦσι τὸ μὲν δεξιόν, τὸ δ' εὐώνυμον κέρας.

Τούτων δ' εὐτρεπῶν γενομένων παραλαβόντες οἱ 10
χιλίαρχοι τοὺς Ῥωμαίους ὁμοῦ καὶ τοὺς συμμάχους
κατεστρατοπέδευσαν, ἑνὸς ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς
θεωρήματος ἁπλοῦ περὶ τὰς παρεμβολάς, ᾧ χρῶν-
ται πρὸς πάντα καιρὸν καὶ τόπον. διὸ καὶ δοκεῖ μοι 11
πρέπειν τῷ καιρῷ τὸ πειραθῆναι, καθ' ὅσον οἷόν
τε τῷ λόγῳ, τοὺς ἀκούοντας εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν
τοῦ κατὰ τὰς πορείας καὶ στρατοπεδείας καὶ παρα-
τάξεις χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων. τίς γὰρ οὕτως 12
ἐστὶν ἀπεοικὼς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα τῶν ἔρ-
γων, ὃς οὐκ ἂν βουληθείη μικρὸν ἐπιμελέστερον
ἐπιστῆσαι περὶ τῶν τοιούτων, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἀκού-
σας ἐπιστήμων ἔσται πράγματος ἑνὸς τῶν ἀξίων λό-
γου καὶ γνώσεως;

Ἔστι δὲ τὸ γένος αὐτῶν τῆς στρατοπεδείας τοι- 27
όνδε. τοῦ κριθέντος ἀεὶ τόπου πρὸς στρατοπε-
δείαν, τούτου τὸν ἐπιτηδειότατον εἰς σύνοψιν ἅμα
καὶ παραγγελίαν ἡ τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴ καταλαμ-
βάνει. τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, οὗ μέλλουσι πη- 2
γνύναι ταύτην, ἀπομετρεῖται πέριξ τῆς σημαίας

τετράγωνος τόπος, ὥστε πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὸν
ἀπέχειν πόδας τῆς σημαίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν γίγνε-
3 σθαι τετράπλεθρον. τούτου δὲ τοῦ σχήματος ἀεὶ
παρὰ μίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευράν, ἥτις ἂν ἐπιτη-
δειοτάτη φανῇ πρός τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομάς,
παραβάλλεται τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα τὸν τρόπον
4 τοῦτον. ἓξ ὑπαρχόντων χιλιάρχων ἐν ἑκάστῳ στρα-
τοπέδῳ κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, δυοῖν δὲ στρατοπέ-
δων ὄντων τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀεὶ μεθ' ἑκατέρου τῶν
ὑπάτων, φανερὸν ὅτι δώδεκα χιλιάρχους ἀνάγκη
5 συστρατεύειν ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων. τιθέασι δὲ τὰς
τούτων σκηνὰς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἁπάσας, ἥτις ἐστὶ
παράλληλος τῇ τοῦ τετραγώνου προκριθείσῃ πλευρᾷ,
πεντήκοντα δ' ἀπέχει πόδας ἀπ' αὐτῆς, ἵπποις, ἅμα
δ' ὑποζυγίοις καὶ τῇ λοιπῇ τῶν χιλιάρχων ἀπο-
6 σκευῇ τόπος. αἱ δὲ σκηναὶ τοῦ προειρημένου σχή-
ματος εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμέναι πήγνυνται πρὸς
τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, ἣ νοείσθω καὶ καλείσθω δὲ
καθάπαξ ἡμῖν ἀεὶ τοῦ παντὸς σχήματος κατὰ πρόσ-
7 ωπον. ἀφεστᾶσι δ' ἀλλήλων μὲν ἴσον αἱ τῶν χι-
λιάρχων σκηναί, τοσοῦτον δὲ τόπον ὥστε παρ'
ὅλον τὸ πλάτος ἀεὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων
παρήκειν.

28 Ἀπομετρηθέντων δὲ πάλιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ
πρόσθεν κατὰ πάσας τὰς σκηνάς, λοιπὸν ἀπὸ τῆς
τοῦτο τὸ πλάτος ὁριζούσης εὐθείας, ἥτις γίγνεται
παράλληλος ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἀπὸ ταύ-
της ἄρχονται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στρατοπέδων πα-
2 ρεμβολάς, χειρίζοντες τὸν τρόπον τοῦτον. διχοτο-
μήσαντες τὴν προειρημένην εὐθεῖαν, ἀπὸ τούτου
τοῦ σημείου πρὸς ὀρθὰς τῇ γραμμῇ τοὺς ἱππεῖς
ἀντίους ἑαυτοῖς ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμ-

βάλλουσι, πεντήκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέ-
σην ποιοῦντες τὴν τομὴν τοῦ διαστήματος. ἔστι δ' 3
ἥ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν σκηνοποιία παρα-
πλήσιος· γίγνεται γὰρ τὸ ὅλον σχῆμα καὶ τῆς ση-
μαίας καὶ τῶν οὐλαμῶν τετράγωνον. τοῦτο δὲ βλέ- 4
πει μὲν εἰς τὰς διόδους, ἔχει δὲ τὸ μὲν μῆκος ὡρι-
σμένον τὸ παρὰ τὴν δίοδον· ἔστι γὰρ ἑκατὸν πο-
δῶν· ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ βάθος ἴσον πει-
ρῶνται ποιεῖν, πλὴν τῶν συμμάχων. ὅταν δὲ τοῖς 5
μείζοσι στρατοπέδοις χρῶνται, τὸ κατὰ λόγον καὶ
τῷ μήκει καὶ τῷ βάθει προστιθέασι.

Γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς κατὰ 29
μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς οἷον εἰ ῥύμης τι-
νὸς ἐπικαρσίου πρὸς τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν εὐθεῖαν καὶ
τὸν πρὸ τῶν χιλιάρχων τόπον· τῷ γὰρ ὄντι ῥύμαις 2
παραπλήσιον ἀποτελεῖται τὸ τῶν διόδων σχῆμα πα-
σῶν, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους αἷς μὲν ταγμά-
των, αἷς δ' οὐλαμῶν ἐπὶ τὸ μῆκος παρεμβεβληκό-
των· πλὴν τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσι κατόπιν τοὺς 3
ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων τριαρίους, κατ' οὐ-
λαμὸν ἑκάστην σημαίαν, ἐν ὁμοίῳ σχήματι τιθέασι,
συμψαυόντων μὲν τῶν σχημάτων ἀλλήλοις, βλεπόν-
των δ' ἔμπαλιν πρὸς τὰς ἐναντίας τοῖς ἱππεῦσιν
ἐπιφανείας, ἥμισυ ποιοῦντες τὸ βάθος τοῦ μήκους 4
ἑκάστης σημαίας τῷ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἡμίσεις
ὡς ἐπίπαν εἶναι τούτους τῶν ἄλλων μερῶν. διό- 5
περ ἀνίσων ὄντων πολλάκις τῶν ἀνδρῶν ἰσάζειν
ἀεὶ συμβαίνει πάντα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆκος διὰ τὴν
τοῦ βάθους διαφοράν. αὖθις δὲ πεντήκοντα πόδας 6
ἀφ' ἑκατέρων τούτων ἀποστήσαντες, ἀντίους πα-
ρεμβάλλουσι τοῖς τριαρίοις τοὺς πρίγκιπας. νευ- 7
όντων δὲ καὶ τούτων εἰς τὰ προειρημένα διαστήματα

δύο αὗται πάλιν ἀποτελοῦνται ῥῦμαι, τὰς μὲν ἀρ-
χὰς ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι καὶ τὰς
εἰσβολάς, ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσιν, ἐκ τοῦ πρὸ τῶν
χιλιάρχων ἑκατομπέδου διαστήματος, λήγουσαι δὲ
πρὸς τὴν κατ᾽ ἀντικρὺ τῶν χιλιάρχων πλευρὰν τοῦ
χάρακος, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα κατὰ πρόσωπον
8 εἶναι τοῦ παντὸς σχήματος. μετὰ δὲ τοὺς πρίγκι-
πας, ὄπισθεν τούτων ὁμοίως ἔμπαλιν βλέποντα, συμ-
ψαύοντα δὲ τὰ σχήματα τιθέντες τοὺς ἀστάτους
9 παρεμβάλλουσι. δέκα δὲ σημαίας ἐχόντων ἁπάντων
τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς διαίρεσιν, πάσας ἴσας
συμβαίνει γίγνεσθαι τὰς ῥύμας καὶ κατὰ τὸ μῆκος
καὶ τὰς ἀποτομὰς ἰσάζειν αὐτῶν τὰς πρὸς τῇ κατὰ
τὸ πρόσωπον πλευρᾷ τοῦ χάρακος· πρὸς ἣν καὶ
τὰς τελευταίας σημαίας ἐπιστρέφοντες στρατοπεδεύ-
ουσιν.

30 Ἀπὸ τῶν ἀστάτων πεντήκοντα πάλιν διαλείπον-
τες πόδας τοὺς τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἀντίους πα-
ρεμβάλλουσι τούτοις, ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς
2 αὐτῆς εὐθείας καὶ λήγοντες ἐπὶ τὴν αὐτήν. ἔστι δὲ
τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ
μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις,
λεῖπον τοῖς ἐπιλέκτοις, τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλά-
σιον, ἀφῃρημένου καὶ τούτων τοῦ τρίτου μέρους
3 εἰς τοὺς ἐπιλέκτους. διὸ καὶ τὸ βάθος αὔξοντες
τούτοις πρὸς λόγον ἐν τοῖς στρατοπεδευτικοῖς σχή-
μασι, πειρῶνται κατὰ τὸ μῆκος ἐξισοῦν τοῖς τῶν
4 Ῥωμαίων στρατοπέδοις. ἀποτελεσθεισῶν δὲ τῶν
ἁπασῶν πέντε διόδων, αὖθις εἰς τοὔμπαλιν ἀπε-
στραμμένας ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσι τιθέασι τὰς τῶν
συμμαχικῶν πεζῶν σημαίας, αὔξοντες τὸ βάθος πρὸς
λόγον, βλεπούσας δὲ πρὸς τὸν χάρακα καὶ πρὸς

τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ἑκατέρας. καθ' 5
ἑκάστην δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ' ἑκατέρου τοῦ
μέρους σκηνὰς οἱ ταξίαρχοι λαμβάνουσιν. ἅμα δὲ
τὸν προειρημένον τρόπον παρεμβάλλοντες καθ' ἕκα-
στον μέρος τὸν ἕκτον οὐλαμὸν ἀπὸ τοῦ πέμπτου
πεντήκοντα πόδας ἀφιστᾶσι, παραπλησίως δὲ καὶ
τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, ὥστε γίγνεσθαι καὶ ταύτην 6
ἄλλην διὰ μέσων τῶν στρατοπέδων δίοδον, ἐπικάρ-
σιον μὲν πρὸς τὰς ῥύμας, παράλληλον δὲ ταῖς τῶν
χιλιάρχων σκηναῖς, ἣν καλοῦσι πέμπτην διὰ τὸ παρὰ
τὰ πέμπτα τάγματα παρήκειν.

Ὁ δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὄπισθεν 31
τόπος ὑποπεπτωκώς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τῆς
τοῦ στρατηγίου περιστάσεως παρακείμενος, ὁ μὲν
εἰς ἀγορὰν γίγνεται τόπος, ὁ δ' ἕτερος τῷ τε ταμιείῳ
καὶ ταῖς ἅμα τούτῳ χορηγίαις. ἀπὸ δὲ τῆς ἐφ' ἑκά- 2
τερα τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῆς κατόπιν οἷον
ἐπικάμπιον ἔχοντες τάξιν πρὸς τὰς σκηνάς, οἱ τῶν
ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι καί τινες τῶν ἐθελον-
τὴν στρατευομένων τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι, πάντες
οὗτοι στρατοπεδεύουσι παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
τοῦ χάρακος ἐπιφανείας, βλέποντες οἱ μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ
ταμιείου παρασκευάς, οἱ δ' ἐκ θατέρου μέρους εἰς
τὴν ἀγοράν. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τούτοις 3
μὴ μόνον στρατοπεδεύειν σύνεγγυς τῶν ὑπάτων,
ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πορείας καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χρείας
περὶ τὸν ὕπατον καὶ τὸν ταμίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπι-
μέλειαν καὶ τὴν ὅλην διατριβήν. ἀντίκεινται δὲ 4
τούτοις ἐπὶ τὸν χάρακα βλέποντες οἱ τὴν παραπλή-
σιον χρείαν παρεχόμενοι πεζοὶ τοῖς προειρημένοις
ἱππεῦσιν. ἑξῆς δὲ τούτοις δίοδος ἀπολείπεται πλά- 5
τος ποδῶν ἑκατόν, παράλληλος μὲν ταῖς τῶν χιλι-

*ἄρχων σκηναῖς, ἐπὶ θάτερα δὲ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ
στρατηγίου καὶ τοῦ ταμιείου παρατείνουσα παρὰ
6 πάντα τὰ προειρημένα μέρη τοῦ χάρακος. παρὰ δὲ
τὴν ἀνωτέρω πλευρὰν ταύτης οἱ τῶν συμμάχων ἱπ-
πεῖς ἐπίλεκτοι στρατοπεδεύουσι, βλέποντες ἐπί τε
τὴν ἀγορὰν ἅμα καὶ τὸ στρατήγιον καὶ τὸ ταμιεῖον.
7 κατὰ μέσην δὲ τὴν τούτων τῶν ἱππέων παρεμβολὴν
καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ στρατηγίου περίστασιν δίο-
δος ἀπολείπεται πεντήκοντα ποδῶν, φέρουσα μὲν
ἐπὶ τὴν ὄπισθεν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας, τῇ δὲ
τάξει πρὸς ὀρθὰς κειμένη τῇ προειρημένῃ πλατείᾳ.
8 τοῖς δ' ἱππεῦσι τούτοις ἀντίτυποι τίθενται πάλιν οἱ
τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι πεζοί, βλέποντες πρὸς τὸν
χάρακα καὶ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης στρα-
9 τοπεδείας. τὸ δ' ἀπολειπόμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ
μέρους τούτων κένωμα παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων
πλευρὰς δίδοται τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ τοῖς ἐκ τοῦ
καιροῦ προσγιγνομένοις συμμάχοις.*

10 *Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων τὸ μὲν σύμπαν σχῆμα
γίγνεται τῆς στρατοπεδείας τετράγωνον ἰσόπλευρον,
τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ
καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας πόλει παραπλησίαν ἔχει
11 τὴν διάθεσιν. τὸν δὲ χάρακα τῶν σκηνῶν ἀφιστᾶσι
κατὰ πάσας τὰς ἐπιφανείας διακοσίους πόδας. τοῦτο
δὲ τὸ κένωμα πολλὰς καὶ δοκίμους αὐτοῖς παρέχε-
12 ται χρείας. πρός τε γὰρ τὰς εἰσαγωγὰς καὶ τὰς ἐξαγω-
γὰς τῶν στρατοπέδων εὐφυῶς ἔχει καὶ δεόντως· ἕκα-
στοι γὰρ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ῥύμας εἰς τοῦτο τὸ κέ-
νωμα ποιοῦνται τὴν ἔξοδον, ἀλλ' οὐκ εἰς μίαν συμ-
πίπτοντες ἀνατρέπουσι καὶ συμπατοῦσιν ἀλλήλους·
13 τάς τε τῶν παρεισαγομένων θρεμμάτων καὶ τὰς ἐκ
τῶν πολεμίων λείας εἰς τοῦτο παράγοντες ἀσφαλῶς*

τηροῦσι τὰς νύκτας. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν ταῖς ἐπιθέ- 14
σεσι ταῖς νυκτεριναῖς οὔτε πῦρ οὔτε βέλος ἐξικνεῖ-
ται πρὸς αὐτοὺς πλὴν τελέως ὀλίγων· γίγνεται δὲ
καὶ ταῦτα σχεδὸν ἀβλαβῆ διά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀπο-
στάσεως καὶ διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν.

Δεδομένου δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πεζῶν καὶ 32
τῶν ἱππέων καθ' ἑκατέραν τὴν πρόθεσιν, ἄν τε
τετρακισχιλίους ἄν τε πεντακισχιλίους εἰς ἕκαστον
στρατόπεδον ποιῶσι, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ση-
μαιῶν τοῦ τε βάθους καὶ τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλή-
θους δεδομένου, πρὸς δὲ τούτοις τῶν κατὰ τὰς διό-
δους καὶ πλατείας διαστημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων δεδομένων, συμβαίνει τοῖς βουλομέ- 2
νοις συνεφιστάνειν καὶ τοῦ χωρίου τὸ μέγεθος καὶ
τὴν ὅλην περίμετρον τῆς παρεμβολῆς. ἐὰν δέ ποτε 3
πλεονάζῃ τὸ τῶν συμμάχων πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς
συστρατευομένων ἢ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ προσγιγνο-
μένων, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ πρὸς τοῖς προειρη- 4
μένοις καὶ τοὺς παρὰ τὸ στρατήγιον ἀναπληροῦσι
τόπους, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ταμιεῖον συναγαγόντες
εἰς αὐτὸν τὸν κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν τόπον·
τοῖς δ' ἐξ ἀρχῆς συνεκπορευομένοις, ἐὰν ᾖ πλῆθος 5
ἱκανώτερον, ῥύμην μίαν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους
τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις
παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας παρατιθέασι.
πάντων δὲ τῶν τε τεττάρων στρατοπέδων καὶ τῶν 6
ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα χάρακα συναθροισθέν-
των, οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν πλὴν δύο στρατιὰς
κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας ἀντεστραμ-
μένας αὐταῖς συνηρμόσθαι, συναπτούσας κατὰ τὰς
τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμ-
βολάς, οὓς ἐποιοῦμεν εἰς τὴν ὀπίσω βλέποντας

7 ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης παρεμβολῆς, ὅτε δὴ συμβαίνει
γίγνεσθαι τὸ μὲν σχῆμα παράμηκες, τὸ δὲ χωρίον
διπλάσιον τοῦ πρόσθεν, τὴν δὲ περίμετρον ἡμιόλιον.
8 ὅταν μὲν οὖν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους
ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρα-
τοπεδείαις· ὅταν δὲ χωρίς, τἄλλα μὲν ὡσαύτως, τὴν
δ' ἀγορὰν καὶ τὸ ταμιεῖον καὶ τὸ στρατήγιον μέσον
τιθέασι τῶν δυοῖν στρατοπέδων.
33 Μετὰ δὲ τὴν στρατοπεδείαν συναθροισθέντες οἱ
χιλίαρχοι τοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου πάντας ἐλευθέ-
ρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρκίζουσι, καθ' ἕνα ποιού-
2 μενοι τὸν ὁρκισμόν. ὁ δ' ὅρκος ἐστὶ μηδὲν ἐκ τῆς
παρεμβολῆς κλέψειν, ἀλλὰ κἂν εὕρῃ τι, τοῦτ' ἀνοί-
3 σειν ἐπὶ τοὺς χιλιάρχους. ἑξῆς δὲ τούτοις διέταξαν
τὰς σημαίας ἐξ ἑκάστου στρατοπέδου τῶν πριγκί-
πων καὶ τῶν ἀστάτων, δύο μὲν εἰς τὴν ἐπιμέ-
4 λειαν τοῦ τόπου τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων· τὴν γὰρ
διατριβὴν ἐν ταῖς καθημερείαις οἱ πλεῖστοι τῶν
Ῥωμαίων ἐν ταύτῃ ποιοῦνται τῇ πλατείᾳ· διόπερ
ἀεὶ σπουδάζουσι περὶ ταύτης, ὡς ῥαίνηται καὶ καλ-
5 λύνηται σφίσιν ἐπιμελῶς. τῶν δὲ λοιπῶν ὀκτωκαί-
δεκα τρεῖς ἕκαστος τῶν χιλιάρχων διαλαγχάνει· το-
σαῦται γάρ εἰσι τῶν ἀστάτων καὶ πριγκίπων ἐν
ἑκάστῳ στρατοπέδῳ σημαῖαι κατὰ τὴν ἄρτι ῥηθεῖ-
6 σαν διαίρεσιν, χιλίαρχοι δὲ ἕξ. τῶν δὲ τριῶν ση-
μαιῶν ἀνὰ μέρος ἑκάστη τῷ χιλιάρχῳ λειτουργεῖ λει-
τουργίαν τοιαύτην. ἐπειδὰν καταστρατοπεδεύσωσι,
τὴν σκηνὴν ἱστᾶσιν οὗτοι καὶ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν
τόπον ἠδάφισαν. κἂν τι περιφράξαι δέῃ τῶν σκευῶν
7 ἀσφαλείας χάριν, οὗτοι φροντίζουσι. διδόασι δὲ
καὶ φυλακεῖα δύο. τὸ δὲ φυλακεῖόν ἐστιν ἐκ τετ-
τάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν πρὸ τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ

κατόπιν παρα τοὺς ἵππους ποιοῦνται τὴν φυλακήν.
οὐσῶν δὲ σημαιῶν ἑκάστῳ χιλιάρχῳ τριῶν, ἐν ἑκάστῃ 8
δὲ τούτων ἀνδρῶν ὑπαρχόντων ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν
χωρὶς τῶν τριαρίων καὶ γροσφομάχων, οὗτοι γὰρ
οὐ λειτουργοῦσι, τὸ μὲν ἔργον γίγνεται κοῦφον 9
διὰ τὸ παρὰ τετάρτην ἡμέραν ἑκάστῃ σημαίᾳ καθή-
κειν τὴν λειτουργίαν, τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ
τῆς εὐχρηστίας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ τῆς τιμῆς διὰ
τῶν προειρημένων ἀποτελεῖται σεμνὸν καὶ προστα-
τικόν. αἱ δὲ τῶν τριαρίων σημαῖαι τῆς μὲν τῶν 10
χιλιάρχων παραλύονται λειτουργίας, εἰς δὲ τοὺς τῶν
ἱππέων οὐλαμοὺς ἑκάστη σημαία καθ' ἡμέραν δί-
δωσι φυλακεῖον ἀεὶ τῷ γειτνιῶντι κατόπιν τῶν οὐ-
λαμῶν· οἵτινες τηροῦσι μὲν καὶ τἄλλα, μάλιστα δὲ 11
τοὺς ἵππους, ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέμασι
βλάπτωνται πρὸς τὴν χρείαν μήτε λυόμενοι καὶ
προσπίπτοντες ἄλλοις ἵπποις ταραχὰς καὶ θορύβους
ἐμποιῶσι τῷ στρατοπέδῳ. μία δ' ἐξ ἁπασῶν καθ' 12
ἡμέραν σημαία ἀνὰ μέρος τῷ στρατηγῷ παρακοιτεῖ,
ἥτις ἅμα μὲν ἀσφάλειαν παρασκευάζει τῷ στρατηγῷ
πρὸς τὰς ἐπιβουλάς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρόσχημα
τῆς ἀρχῆς.

Τῆς δὲ ταφρείας καὶ χαρακοποιίας δύο μὲν ἐπι- 34
βάλλουσι πλευραὶ τοῖς συμμάχοις, παρ' ἃς καὶ στρα-
τοπεδεύει τὸ κέρας αὐτῶν ἑκάτερον, δύο δὲ τοῖς
Ῥωμαίοις, ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ μία. διαιρεθεί- 2
σης δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης κατὰ σημαίαν, τὴν μὲν
κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν οἱ ταξίαρχοι ποιοῦνται πα-
ρεστῶτες, τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς πλευρᾶς
δύο τῶν χιλιάρχων. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν 3
κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐπιμέλειαν οὗτοι ποιοῦνται·
κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διελόντες ἀνὰ μέρος τῆς

ἑκμήνου τὴν δίμηνον ἄρχουσι, καὶ πάσης οἱ λαχόν-
4 τες τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προΐστανται χρείας. ὁ δ'
αὐτὸς τρόπος τῆς ἀρχῆς ἐστι καὶ τῶν πραιφέκτων
5 περὶ τοὺς συμμάχους. οἱ δ' ἱππεῖς καὶ ταξίαρχοι
πάντες ἅμα τῷ φωτὶ παραγίγνονται πρὸς τὰς τῶν
χιλιάρχων σκηνάς, οἱ δὲ χιλίαρχοι πρὸς τὸν ὕπατον.
6 κἀκεῖνος μὲν τὸ κατεπεῖγον ἀεὶ παραγγέλλει τοῖς
χιλιάρχοις, οἱ δὲ χιλίαρχοι τοῖς ἱππεῦσι καὶ ταξι-
άρχοις, οὗτοι δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἑκάστων ὁ και-
ρὸς ᾖ.

7 Τὴν δὲ τοῦ νυκτερινοῦ συνθήματος παράδοσιν
8 ἀσφαλίζονται τὸν τρόπον τοῦτον. καθ' ἕκαστον γένος
καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν ἐκ τῆς δεκάτης ση-
μαίας καὶ τελευταίας στρατοπεδευούσης κατὰ τὰς ῥύ-
μας, ἐκ τούτων εἷς ἑκάστης ἀνὴρ λαμβάνεται κατ'
ἐκλογήν, ὃς τῶν μὲν κατὰ τὰς φυλακὰς λειτουργιῶν
ἀπολύεται, παραγίγνεται δὲ καθ' ἡμέραν δύνοντος
ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ χιλιάρχου σκηνήν, καὶ λαβὼν
τὸ σύνθημα, τοῦτο δ' ἐστὶ πλατεῖον ἐπιγεγραμμέ-
9 νον, ἀπαλλάττεται πάλιν. ἀναχωρήσας δ' ἐπὶ τὴν
αὑτοῦ σημαίαν τό τε ξυλήφιον παρέδωκε καὶ τὸ
σύνθημα μετὰ μαρτύρων τῷ τῆς ἐχομένης σημαίας
ἡγεμόνι, παραπλησίως δὲ πάλιν οὗτος τῷ τῆς ἐχο-
10 μένης. τὸ δ' ὅμοιον ἑξῆς ποιοῦσι πάντες, ἕως ἂν
ἐπὶ τὰς πρώτας καὶ σύνεγγυς τοῖς χιλιάρχοις στρα-
τοπεδευούσας σημαίας ἐξικνῆται. τούτους δὲ δεῖ τὸ
πλατεῖον ἔτι φωτὸς ὄντος ἀναφέρειν πρὸς τοὺς
11 χιλιάρχους. κἂν μὲν ἀνενεχθῇ πάντα τὰ δοθέντα,
γιγνώσκει διότι δέδοται τὸ σύνθημα πᾶσι καὶ διὰ
12 πάντων εἰς αὐτὸν ἥκει, ἐὰν δ' ἐλλείπῃ τι, παρὰ
πόδας ζητεῖ τὸ γεγονός, εἰδὼς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς
ἐκ ποίου μέρους οὐχ ἥκει τὸ πλατεῖον. οὗ δ'

ἂν εὑρεθῇ τὸ κώλυμα, τυγχάνει τῆς καθηκούσης
ζημίας.

Τὰ δὲ περὶ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς οὕτως οἰ- 35
κονομεῖται παρ' αὐτοῖς. τὸν μὲν στρατηγὸν καὶ 2
τὴν τούτου σκηνὴν ἡ παρακοιτοῦσα σημαία φυ-
λάττει, τὰς δὲ τῶν χιλιάρχων καὶ τοὺς τῶν ἱππέων
οὐλαμοὺς οἱ διατεταγμένοι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον
ἐξ ἑκάστης σημαίας. ὁμοίως δὲ καὶ παρ' ἕκαστον 3
τάγμα πάντες ἐξ ἑαυτῶν τιθέασι φυλακήν· τὰς δὲ
λοιπὰς ὁ στρατηγὸς ἀποτάττει. γίγνονται δὲ ὡς ἐπί- 4
παν τρεῖς φυλακαὶ παρὰ τὸν ταμίαν, καὶ παρ' ἕκα-
στον τῶν πρεσβευτῶν καὶ συμβούλων δύο. τὴν δ' 5
ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οἱ γροσφομάχοι πληροῦσι, παρ' ὅλον
καθ' ἡμέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες· αὕτη γὰρ
ἐπιτέτακται τούτοις ἡ λειτουργία, ἐπί τε τῶν εἰσ-
όδων ἀνὰ δέκα ποιοῦνται τούτων αὐτῶν τὰς προ-
κοιτίας. τῶν δ' εἰς τὰς φυλακὰς ἀποταχθέντων 6
ἀφ' ἑκάστου φυλακείου τὸν τὴν πρώτην μέλλοντα
τηρεῖν εἷς ἐξ ἑκάστης σημαίας οὐραγὸς ἄγει πρὸς
τὸν χιλίαρχον ἑσπέρας· ὁ δὲ δίδωσι τούτοις πᾶσι 7
ξυλήφια κατὰ φυλακήν, βραχέα τελέως, ἔχοντα χα-
ρακτῆρα. λαβόντες δ' οὗτοι μὲν ἐπὶ τοὺς ἀποδε-
δειγμένους ἀπαλλάττονται τόπους.

Ἡ δὲ τῆς ἐφοδείας πίστις εἰς τοὺς ἱππεῖς ἀνατίθε- 8
ται. δεῖ γὰρ τὸν πρῶτον ἰλάρχην καθ' ἕκαστον στρα-
τόπεδον ἑνὶ τῶν οὐραγῶν τῶν αὐτοῦ παραγγεῖλαι
πρωῒ παράγγελμα τοιοῦτον, ἵνα τέτταρσιν οὗτος ἐμφα-
νίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἴλης πρὸ ἀρίστου τοῖς
μέλλουσιν ἐφοδεύειν. μετὰ δὲ ταῦτα τῷ τῆς ἐχομέ- 9
νης ἴλης ἡγεμόνι δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ' ἑσπέρας παραγγεῖ-
λαι διότι τούτῳ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐφοδείας φρον-
τίζειν εἰς τὴν αὔριον. τοῦτον δ' ἀκούσαντα παρα- 10

πλησίως ταὐτὰ δεῖ ποιεῖν τοῖς προειρημένοις εἰς τὴν
11 ἐπιοῦσαν ἡμέραν· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἑξῆς. οἱ δὲ
προκριθέντες ὑπὸ τῶν οὐραγῶν ἐκ τῆς πρώτης ἴλης
τέτταρες, ἐπειδὰν διαλάχωσι τὰς φυλακάς, πορεύ-
ονται πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ γραφὴν λαμβάνουσι
12 πόστην καὶ πόσας ἐφοδεῦσαι δεῖ φυλακάς. μετὰ
δὲ ταῦτα παρακοιτοῦσιν οἱ τέτταρες παρὰ τὴν πρώ-
την σημαίαν τῶν τριαρίων· ὁ γὰρ ταύτης ταξίαρχος
τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ κατὰ φυλακὴν βουκα-
36 νᾶν. συνάψαντος δὲ τοῦ καιροῦ τὴν πρώτην ἐφοδεύει
φυλακὴν ὁ ταύτην λαχών, ἔχων μεθ' αὑτοῦ μάρτυ-
2 ρας τῶν φίλων. ἐπιπορεύεται δὲ τοὺς ῥηθέντας τό-
πους, οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν χάρακα καὶ τὰς εἰσ-
όδους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ σημαίαν ἅπαντας καὶ
3 τοὺς κατ' οὐλαμόν· κἂν μὲν εὕρῃ τοὺς φυλάττον-
τας τὴν πρώτην ἐγρηγορότας, λαμβάνει παρὰ τού-
των τὸ κάρφος· ἐὰν δ' εὕρῃ κοιμώμενον ἢ λελοι-
πότα τινὰ τὸν τόπον, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγ-
4 γυς ἀπαλλάττεται. τὸ δὲ παραπλήσιον γίγνεται
5 καὶ ὑπὸ τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. τὴν
δ' ἐπιμέλειαν τοῦ κατὰ φυλακὴν βουκανᾶν, ὡς ἀρ-
τίως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ᾖ τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς
τοὺς φυλάττοντας, οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῶν τρια-
ρίων ἐξ ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου ταξίαρχοι καθ'
ἡμέραν ποιοῦνται.

6 Τῶν δ' ἐφόδων ἕκαστος ἅμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν
χιλίαρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα. κἂν μὲν ᾖ πάντα
δεδομένα, χωρὶς ἐγκλήματος ἀπαλλάττονται πάλιν·
7 ἂν δέ τις ἐλάττω φέρῃ τοῦ πλήθους τῶν φυλα-
κείων, ζητοῦσιν ἐκ τοῦ χαρακτῆρος ποῖον ἐκ τῶν
8 φυλακείων λέλοιπε. τούτου δὲ γνωσθέντος καλεῖ
τὸν ταξίαρχον· οὗτος δ' ἄγει τοὺς ἀποταχθέντας

εἰς τὴν φυλακήν· οὗτοι δὲ συγκρίνονται πρὸς τὸν
ἔφοδον. ἐὰν μὲν οὖν ἐν τοῖς φύλαξιν ᾖ τὸ κακόν, 9
εὐθέως δῆλός ἐστιν ὁ τὴν ἐφοδείαν ἔχων ἐπιμαρ-
τυράμενος τοὺς σύνεγγυς· ὀφείλει γὰρ τοῦτο ποιεῖν·
ἐὰν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτο γεγονός, εἰς τὸν ἔφοδον ἀνα-
χωρεῖ τοὔγκλημα. καθίσαντος δὲ παραχρῆμα συνε- 37
δρίου τῶν χιλιάρχων κρίνεται, κἂν καταδικασθῇ,
ξυλοκοπεῖται. τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον. 2
λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος τούτῳ τοῦ κατακριθέντος
οἷον ἥψατο μόνον, οὗ γενομένου πάντες οἱ τοῦ 3
στρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις
τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ κατα-
βάλλουσι, τοῖς δ' ἐκπεσοῦσιν οὐδ' ὣς ὑπάρχει σω- 4
τηρία· πῶς γάρ; οἷς οὔτ' εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυ-
τῶν ἐπανελθεῖν ἔξεστιν οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς
ἂν οἰκίᾳ τολμήσειε δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τε-
λέως οἱ περιπεσόντες ἅπαξ τοιαύτῃ συμφορᾷ κα-
ταφθείρονται. τὸ δ' αὐτὸ πάσχειν ὀφείλει τοῖς 5
προειρημένοις ὅ τε οὐραγὸς καὶ ὁ τῆς ἴλης ἡγεμών,
ἐὰν μὴ παραγγείλωσιν, ὁ μὲν τοῖς ἐφόδοις, ὁ δὲ τῷ
τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι, τὸ δέον ἐν τῷ καθήκοντι
καιρῷ. διόπερ οὕτως ἰσχυρᾶς οὔσης καὶ ἀπαραι- 6
τήτου τῆς τιμωρίας ἀδιάπτωτα γίγνεται παρ' αὐτοῖς
τὰ κατὰ τὰς νυκτερινὰς φυλακάς.

Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χι- 7
λιάρχοις, τούτους δ' ἔτι τοῖς ὑπάτοις. κύριος δ' 8
ἐστὶ καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος καὶ ἐνεχυράζων καὶ μα-
στιγῶν, τοὺς δὲ συμμάχους οἱ πραίφεκτοι. ξυλο- 9
κοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου, καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ παραπλησίως,
καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ
τῷ σώματι, πρὸς δὲ τούτοις ὁ τρὶς περὶ τῆς αὐτῆς

10 αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κο-
λάζουσιν· εἰς δ' ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ στρατιωτι-
κὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων, ἐάν τι-
νὲς ψευδῆ περὶ αὑτῶν ἀνδραγαθίαν ἀπαγγείλωσι
11 τοῖς χιλιάρχοις ἕνεκεν τοῦ τιμὰς λαβεῖν, ὁμοίως ἄν
τινες εἰς ἐφεδρείαν ταχθέντες φόβου χάριν λίπωσι
τὸν δοθέντα τόπον, παραπλησίως ἐάν τις ἀπορ-
ρίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ
12 φόβον. διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προ-
δήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγιγνο-
μένων οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν
13 οἰκείαν τιμωρίαν· ἔνιοι δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυ-
νον ἐκβαλόντες θυρεὸν ἢ μάχαιραν ἤ τι τῶν ἄλλων
ὅπλων παραλόγως ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πο-
λεμίους, ἢ κυριεύσειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον ἢ
παθόντες τι τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι
καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.
38 Ἐὰν δέ ποτε τὰ αὐτὰ περὶ πλείους συμβῇ γενέ-
σθαι καὶ σημαίας τινὰς ὁλοσχερῶς πιεσθείσας λιπεῖν
τοὺς τόπους, τὸ μὲν ἅπαντας ξυλοκοπεῖν ἢ φονεύ-
ειν ἀποδοκιμάζουσι, λύσιν δὲ τοῦ πράγματος εὑρί-
2 σκονται συμφέρουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικήν. συν-
αθροίσας γὰρ τὸ στρατόπεδον ὁ χιλίαρχος καὶ προ-
αγαγὼν εἰς μέσον τοὺς λελοιπότας κατηγορεῖ πι-
κρῶς, καὶ τὸ τέλος ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ δὲ ὀκτώ,
ποτὲ δὲ εἴκοσι, τὸ δ' ὅλον πρὸς τὸ πλῆθος ἀεὶ στο-
χαζόμενος, ὥστε δέκατον μάλιστα γίγνεσθαι τῶν
ἡμαρτηκότων, τούτους ἐκ πάντων κληροῦται τῶν
3 ἀποδεδειλιακότων, καὶ τοὺς μὲν λαχόντας ξυλοκο-
πεῖ κατὰ τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον ἀπαραιτήτως, τοῖς
δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα κριθὰς δοὺς ἀντὶ πυρῶν ἔξω
κελεύει τοῦ χάρακος καὶ τῆς ἀσφαλείας ποιεῖσθαι

τὴν παρεμβολήν. λοιπὸν τοῦ μὲν κινδύνου καὶ φό- 4
βου τοῦ κατὰ τὸν κλῆρον ἐπ' ἴσον ἐπικρεμαμένου
πᾶσιν, ὡς ἂν ἀδήλου τοῦ συμπτώματος ὑπάρχον-
τος, τοῦ δὲ παραδειγματισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν κριθο-
φαγίαν ὁμοίως συμβαίνοντος περὶ πάντας, τὸ δυνα-
τὸν ἐκ τῶν ἐθισμῶν εἴληπται καὶ πρὸς κατάπληξιν
καὶ διόρθωσιν τῶν συμπτωμάτων.

Καλῶς δὲ καὶ τοὺς νέους ἐκκαλοῦνται πρὸς τὸ 39
κινδυνεύειν. ἐπειδὰν γὰρ γένηταί τις χρεία καί 2
τινες αὐτῶν ἀνδραγαθήσωσι, συναγαγὼν ὁ στρατη-
γὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παραστησάμε-
νος τοὺς δόξαντάς τι πεπραχέναι διαφέρον, πρῶτον
μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει περί τε τῆς ἀν-
δραγαθίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυ-
πάρχῃ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἄξιον, μετὰ δὲ ταῦτα 3
τῷ μὲν τρώσαντι πολέμιον γαῖσον δωρεῖται, τῷ δὲ
καταβαλόντι καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν πεζῷ φιάλην,
τῷ δ' ἱππεῖ φάλαρα, ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον μόνον.
τυγχάνει δὲ τούτων οὐκ ἐὰν ἐν παρατάξει τις ἢ πό- 4
λεως καταλήψει τρώσῃ τινὰς ἢ σκυλεύσῃ τῶν πο-
λεμίων, ἀλλ' ἐὰν ἐν ἀκροβολισμοῖς ἤ τισιν ἄλλοις
τοιούτοις καιροῖς, ἐν οἷς μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης
κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν αὐτοί τινες ἑκουσίως καὶ
κατὰ προαίρεσιν αὑτοὺς εἰς τοῦτο διδόασι. τοῖς 5
δὲ πόλεως καταλαμβανομένης πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος
ἀναβᾶσι χρυσοῦν δίδωσι στέφανον. ὁμοίως δὲ καὶ 6
τοὺς ὑπερασπίσαντας καὶ σώσαντάς τινας τῶν πο-
λιτῶν ἢ συμμάχων ὅ τε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται
δώροις, οἵ τε χιλίαρχοι τοὺς σωθέντας, ἐὰν μὲν ἑκόν-
τες ποιῶσιν, εἰ δὲ μή, κρίναντες συναναγκάζουσι
τὸν σώσαντα στεφανοῦν. σέβεται δὲ τοῦτον καὶ 7
παρ' ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς ὡς πατέρα, καὶ πάντα

8 δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν ὡς τῷ γονεῖ. ἐκ δὲ τῆς
τοιαύτης παρορμήσεως οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας καὶ
παρόντας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις
ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ μένον-
9 τας· οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιούτων δωρεῶν χωρὶς
τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις εὐκλείας καὶ τῆς ἐν οἴκῳ
παραχρῆμα φήμης καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν εἰς
τὴν πατρίδα τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι
διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ
10 τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις, ἔν τε
ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τι-
θέασι τὰ σκῦλα, σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια
11 τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. τοιαύτης δ' ἐπιμελείας οὔσης
καὶ σπουδῆς περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας τὰς ἐν
τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολε-
μικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίγνεται δι'
αὐτῶν.

12 Ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέ-
ρας δύο ὀβολούς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ'
13 ἱππεῖς δραχμήν. σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ
πυρῶν Ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη μάλιστά πως,
οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν
14 μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πε-
ζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα
15 καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς
μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις
τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἂν τινος ὅπλου
προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγ-
μένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται.

40 Τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναστρατοπεδείας ποι-
2 οῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. ὅταν τὸ πρῶτον ση-
μήνῃ, καταλύουσι τὰς σκηνὰς καὶ συντιθέασι τὰ

φορτία πάντες· οὔτε δὲ καθελεῖν ἔξεστιν οὔτ᾽ ἀνα-
στῆσαι πρότερον οὐδένα τῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τοῦ
στρατηγοῦ σκηνῆς. ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατιθέ- 3
ασι τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. ἐπὰν δὲ τὸ τρί-
τον σημήνῃ, προάγειν δεῖ τοὺς πρώτους καὶ κινεῖν
τὴν ὅλην παρεμβολήν. εἰς μὲν οὖν τὴν πρωτοπο- 4
ρείαν ὡς ἐπίπαν τάττουσι τοὺς ἐπιλέκτους· τού-
τοις δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἐπιβάλλει κέρας·
ἑξῆς δὲ τούτοις ἕπεται τὰ τῶν προειρημένων ὑπο-
ζύγια. τῇ δὲ τούτων πορείᾳ τὸ πρῶτον τῶν Ῥω- 5
μαϊκῶν ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὄπισθεν τὴν
ἰδίαν ἀποσκευήν. ἔπειτα κατακολουθεῖ τὸ δεύτερον 6
στρατόπεδον, ἑπομένων αὐτῷ τῶν ἰδίων ὑποζυγίων
καὶ τῆς τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς τῶν ἐπὶ τῆς οὐ-
ραγίας τεταγμένων· τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ
τάττεται τὸ τῶν συμμάχων εὐώνυμον κέρας. οἱ δ᾽ 7
ἱππεῖς ποτὲ μὲν ἀπουραγοῦσι τοῖς αὑτῶν ἕκαστοι
μέρεσι, ποτὲ δὲ παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παρα-
πορεύονται, συνέχοντες ταῦτα καὶ τὴν ἀσφάλειαν
τούτοις παρασκευάζοντες. προσδοκίας δ᾽ οὔσης κατὰ 8
τὴν οὐραγίαν τὰ μὲν ἄλλα παρ᾽ αὐτοῖς τὸν αὐτὸν
ἔχει τρόπον, αὐτοὶ δ᾽ οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι
τὴν οὐραγίαν ἀντὶ τῆς πρωτοπορείας μεταλαμβά-
νουσι. παρὰ δὲ μίαν ἡμέραν τὰ μὲν ἡγεῖται τῶν 9
στρατοπέδων καὶ τῶν κεράτων, τὰ δ᾽ αὐτὰ πάλιν
ἕπεται ταῦτα κατόπιν, ἵνα τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ
σιτολογίας ἀκεραιότητος πάντες ἐπ᾽ ἴσον κοινωνῶσι,
μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρωτοπορείας ἐναλ-
λὰξ τάξιν. χρῶνται δὲ καὶ ἑτέρῳ γένει πορείας ἐν 10
τοῖς ἐπισφαλέσι τῶν καιρῶν, ἐὰν ἀναπεπταμένους
ἔχωσι τόπους· ἄγουσι γὰρ τριφαλαγγίαν παράλλη- 11
λον τῶν ἀστάτων καὶ πριγκίπων καὶ τριαρίων,

τάττοντες τὰ τῶν ἡγουμένων σημαιῶν ὑποζύγια πρὸ
πάντων, ἐπὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις τὰ τῶν δευ-
τέρων, ἐπὶ δὲ ταῖς δευτέραις τὰ τῶν τρίτων, καὶ
κατὰ λόγον οὕτως ἐναλλὰξ ἀεὶ τιθέντες τὰ ὑποζύ-
12 για ταῖς σημαίαις. οὕτω δὲ συντάξαντες τὴν πο-
ρείαν, ἐπειδὰν προσπίπτῃ τι τῶν δεινῶν, ποτὲ μὲν
παρ' ἀσπίδα κλίναντες, ποτὲ δ' ἐπὶ δόρυ, προά-
γουσι τὰς σημαίας ἐκ τῶν ὑποζυγίων πρὸς τὴν τῶν
13 πολεμίων ἐπιφάνειαν. λοιπὸν ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ
μιᾷ κινήσει τὸ μὲν τῶν ὁπλιτῶν σύστημα λαμβά-
νει παρατάξεως διάθεσιν, ἐὰν μή ποτε προσεξελίξαι
14 δέῃ τοὺς ἀστάτους, τὸ δὲ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν
παρεπομένων τούτοις πλῆθος, ὑπὸ τοὺς παρατεταγ-
μένους ὑπεσταλκός, ἔχει τὴν καθήκουσαν χώραν
πρὸς τὸν κίνδυνον.

41 Ὅταν δὲ κατὰ τὰς πορείας ἐγγίζωσι τοῦ στρα-
τοπεδεύειν, προπορεύονται χιλίαρχος καὶ τῶν τα-
ξιάρχων οἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀεὶ προχειρισθέν-
2 τες, οἵτινες ἐπειδὰν συνθεάσωνται τὸν ὅλον τό-
πον, οὗ δεῖ στρατοπεδεύειν, ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶ-
τον μὲν διέλαβον τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν οὗ
δεήσει θεῖναι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, καὶ παρὰ ποίαν
ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν τῆς περὶ τὴν σκηνὴν περι-
3 στάσεως παρεμβαλεῖν τὰ στρατόπεδα· τούτων δὲ
προκριθέντων διαμετροῦνται τὴν περίστασιν τῆς
σκηνῆς, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν εὐθεῖαν, ἐφ' ἧς αἱ σκη-
ναὶ τίθενται τῶν χιλιάρχων, ἑξῆς δὲ τὴν ταύτης
παράλληλον, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὰ στρατόπεδα παρεμ-
4 βάλλειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ θάτερα μέρη τῆς
σκηνῆς κατεμετρήσαντο γραμμαῖς, περὶ ὧν ὑπεδεί-
5 ξαμεν ἄρτι διὰ πλειόνων κατὰ μέρος. γενομένων
δὲ τούτων ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τὸ ῥᾳδίαν εἶναι

τὴν καταμέτρησιν, ὡς ἁπάντων ὡρισμένων καὶ συν-
ήθων ὄντων διαστημάτων, μετὰ δὲ ταῦτα σημαίαν 6
ἔπηξαν μίαν μὲν καὶ πρώτην, ἐν ᾧ δεῖ τόπῳ τίθε-
σθαι τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνήν, δευτέραν δὲ τὴν
ἐπὶ τῆς προκριθείσης πλευρᾶς, τρίτην ἐπὶ μέσης τῆς
γραμμῆς ἐφ' ἧς οἱ χιλίαρχοι σκηνοῦσι, τετάρτην,
παρ' ἣν τίθενται τὰ στρατόπεδα. καὶ ταύτας μὲν 7
ποιοῦσι φοινικᾶς, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ λευκήν.
τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ δόρατα πηγνύουσι,
ποτὲ δὲ σημαίας ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. γενο- 8
μένων δὲ τούτων ἑξῆς τὰς ῥύμας διεμέτρησαν καὶ
δόρατα κατέπηξαν ἐφ' ἑκάστης ῥύμης. ἐξ ὧν εἰ- 9
κότως, ὅταν ἐγγίσῃ τὰ στρατόπεδα κατὰ τὰς πο-
ρείας καὶ γένητ' εὐσύνοπτος ὁ τόπος τῆς παρεμβο-
λῆς, εὐθέως ἅπαντα γίγνεται πᾶσι γνώριμα, τεκμαι-
ρομένοις καὶ συλλογιζομένοις ἀπὸ τῆς τοῦ στρατη-
γοῦ σημαίας. λοιπὸν ἑκάστου σαφῶς γιγνώσκοντος 10
ἐν ποίᾳ ῥύμῃ καὶ ποίῳ τόπῳ τῆς ῥύμης σκηνοῖ διὰ
τὸ πάντας ἀεὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν τῆς στρα-
τοπεδείας, γίγνεταί τι παραπλήσιον, οἷον ὅταν εἰς
πόλιν εἰσίῃ στρατόπεδον ἐγχώριον. καὶ γὰρ ἐκεῖ 11
διακλίναντες ἀπὸ τῶν πυλῶν εὐθέως ἕκαστοι προ-
άγουσι καὶ παραγίγνονται πρὸς τὰς ἰδίας οἰκήσεις
ἀδιαπτώτως, διὰ τὸ καθόλου καὶ κατὰ μέρος γιγνώ-
σκειν ποῦ τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτοῖς ἡ κατάλυσις.
τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις καὶ περὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς 12
συμβαίνει στρατοπεδείας.

Ἧι καὶ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι καταδιώκοντες τὴν ἐν 42
τούτοις εὐχέρειαν τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι
τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. οἱ μὲν γὰρ Ἕλ- 2
ληνες ἐν τῷ στρατοπεδεύειν ἡγοῦνται κυριώτατον
τὸ κατακολουθεῖν ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὀχυ-

ρότησιν, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ τὰς ταφρείας
ταλαιπωρίαν, ἅμα δὲ νομίζοντες οὐχ ὁμοίας εἶναι
τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύ-
3 σεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησι. διὸ
καὶ κατά τε τὴν τῆς ὅλης παρεμβολῆς θέσιν πᾶν
ἀναγκάζονται σχῆμα μεταλαμβάνειν, ἑπόμενοι τοῖς
τόποις, τά τε μέρη μεταλλάττειν ἄλλοτε πρὸς ἄλ-
4 λους καὶ ἀκαταλλήλους τόπους· ἐξ ὧν ἄστατον
ὑπάρχειν συμβαίνει καὶ τὸν κατ' ἰδίαν καὶ τὸν κατὰ
5 μέρος ἑκάστων τόπον τῆς στρατοπεδείας. Ῥωμαῖοι
δὲ τὴν περὶ τὰς τάφρους ταλαιπωρίαν καὶ τἄλλα
τὰ παρεπόμενα τούτοις ὑπομένειν αἱροῦνται χάριν
τῆς εὐχερείας καὶ τοῦ γνώριμον καὶ μίαν ἔχειν καὶ
τὴν αὐτὴν ἀεὶ παρεμβολήν.
6 Τὰ μὲν οὖν ὁλοσχερέστερα μέρη τῆς περὶ τὰ
στρατόπεδα θεωρίας, καὶ μάλιστα περὶ τὰς παρεμ-
βολάς, ταῦτ' ἐστίν. [Exc. ant. p. 180—188.]
43 [Σύγκρισις τοῦ Λακώνων καὶ Καρχηδονίων Ῥω-
μαίων τε πολιτεύματος.] Σχεδὸν δὴ πάντες οἱ συγ-
γραφεῖς περὶ τούτων ἡμῖν τῶν πολιτευμάτων πα-
ραδεδώκασι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, περί τε τοῦ Λα-
κεδαιμονίων καὶ Κρητῶν καὶ Μαντινέων, ἔτι δὲ
Καρχηδονίων· ἔνιοι δὲ καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων καὶ
2 Θηβαίων πολιτείας πεποίηνται μνήμην. ἐγὼ δὲ ταύ-
τας μὲν ἐῶ, τὴν δ' Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων οὐ πάνυ
τι πολλοῦ προσδεῖσθαι πέπεισμαι λόγου διὰ τὸ
μήτε τὰς αὐξήσεις ἐσχηκέναι κατὰ λόγον μήτε τὰς
ἀκμὰς ἐπιμόνους, μήτε τὰς μεταβολὰς ἐνηλλαχέναι
3 μετρίως, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ προσπαίου τινὸς τύχης σὺν
καιρῷ λάμψαντας, τὸ δὴ λεγόμενον, ἔτι δοκοῦντας
ἀκμὴν καὶ μέλλοντας εὐτυχεῖν, τῆς ἐναντίας πεῖραν
4 εἰληφέναι μεταβολῆς. Θηβαῖοι μὲν γὰρ τῇ Λακε-

δαιμονίων ἀγνοίᾳ καὶ τῷ τῶν συμμάχων πρὸς αὐ-
τοὺς μίσει συνεπιθέμενοι, διὰ τὴν ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρε-
τὴν ἢ καὶ δευτέρου, τῶν τὰ προειρημένα συνιδόν-
των, περιεποιήσαντο παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀρετῇ 5
φήμην. ὅτι γὰρ οὐχ ἡ τῆς πολιτείας σύστασις αἰ-
τία τότ' ἐγένετο Θηβαίοις τῶν εὐτυχημάτων, ἀλλ'
ἡ τῶν προεστώτων ἀνδρῶν ἀρετή, παρὰ πόδας ἡ
τύχη τοῦτο πᾶσιν ἐποίησε δῆλον· καὶ γὰρ συνηυξήθη 6
καὶ συνήκμασε καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα
τῷ τ' Ἐπαμεινώνδου καὶ τῷ Πελοπίδου βίῳ προ-
φανῶς. ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς 7
ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θη-
βαίων πόλιν ἐπιφανείας. τὸ δὲ παραπλήσιον καὶ 44
περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας διαληπτέον. καὶ γὰρ 2
αὕτη πλεονάκις μὲν ἴσως, ἐκφανέστατα δὲ τῇ Θε-
μιστοκλέους ἀρετῇ συνανθήσασα ταχέως τῆς ἐναν-
τίας μεταβολῆς ἔλαβε πεῖραν διὰ τὴν ἀνωμαλίαν
τῆς φύσεως. ἀεὶ γάρ ποτε τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆ- 3
μον παραπλήσιον εἶναι συμβαίνει τοῖς ἀδεσπότοις
σκάφεσι. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων, ὅταν μὲν ἢ διὰ πο- 4
λεμίων φόβον ἢ διὰ περίστασιν χειμῶνος ὁρμὴ πα-
ραστῇ τοῖς ἐπιβάταις συμφρονεῖν καὶ προσέχειν τὸν
νοῦν τῷ κυβερνήτῃ, γίγνεται τὸ δέον ἐξ αὐτῶν δια-
φερόντως· ὅταν δὲ θαρρήσαντες ἄρξωνται κατα- 5
φρονεῖν τῶν προεστώτων καὶ στασιάζειν πρὸς ἀλ-
λήλους διὰ τὸ μηκέτι δοκεῖν πᾶσι ταὐτά, τότε δὴ 6
τῶν μὲν ἔτι πλεῖν προαιρουμένων, τῶν δὲ κατεπει-
γόντων ὁρμίζειν τὸν κυβερνήτην, καὶ τῶν μὲν ἐκ-
σειόντων τοὺς κάλους, τῶν δ' ἐπιλαμβανομένων καὶ
στέλλεσθαι παρακελευομένων, αἰσχρὰ μὲν πρόσοψις
γίγνεται τοῖς ἔξωθεν θεωμένοις διὰ τὴν ἐν ἀλλή-
λοις διαφορὰν καὶ στάσιν, ἐπισφαλὴς δὲ ἡ διάθεσις

7 τοῖς μετασχοῦσι καὶ κοινωνήσασι τοῦ πλοῦ· διὸ καὶ
πολλάκις διαφυγόντες τὰ μέγιστα πελάγη καὶ τοὺς
ἐπιφανεστάτους χειμῶνας ἐν τοῖς λιμέσι καὶ πρὸς
8 τῇ γῇ ναυαγοῦσιν. ὃ δὴ καὶ τῇ τῶν Ἀθηναίων πο-
λιτείᾳ πλεονάκις ἤδη συμβέβηκε· διωσαμένη γὰρ
ἐνίοτε τὰς μεγίστας καὶ δεινοτάτας περιστάσεις διά
τε τὴν τοῦ δήμου καὶ τὴν τῶν προεστώτων ἀρετὴν
ἐν ταῖς ἀπεριστάτοις ῥαστώναις εἰκῇ πως καὶ ἀλόγως
9 ἐνίοτε σφάλλεται. διὸ καὶ περὶ μὲν ταύτης τε καὶ
τῆς τῶν Θηβαίων οὐδὲν δεῖ πλείω λέγειν, ἐν αἷς
ὄχλος χειρίζει τὰ ὅλα κατὰ τὴν ἰδίαν ὁρμήν, ὁ μὲν
ὀξύτητι καὶ πικρίᾳ διαφέρων, ὁ δὲ βίᾳ καὶ θυμῷ
συμπεπαιδευμένος.

45 Ἐπὶ δὲ τὴν Κρηταιέων μεταβάντας ἄξιον ἐπιστῆ-
σαι κατὰ δύο τρόπους πῶς οἱ λογιώτατοι τῶν ἀρ-
χαίων συγγραφέων, Ἔφορος, Ξενοφῶν, Καλλισθέ-
νης, Πλάτων, πρῶτον μὲν ὁμοίαν εἶναί φασι καὶ
τὴν αὐτὴν τῇ Λακεδαιμονίων, δεύτερον δ' ἐπαι-
2 νετὴν ὑπάρχουσαν ἀποφαίνουσιν· ὧν οὐδέτερον
ἀληθές εἶναί μοι δοκεῖ. σκοπεῖν δ' ἐκ τούτων πά-
3 ρεστι. καὶ πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἀνομοιότητος διέξ-
ιμεν. τῆς μὲν δὴ Λακεδαιμονίων πολιτείας ἴδιον
εἶναί φασι πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὰς ἐγγείους κτή-
σεις, ὧν οὐδενὶ μέτεστι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς
4 πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς χώρας, δεύ-
τερον δὲ τὰ περὶ τὴν τοῦ διαφόρου κτῆσιν, ἧς εἰς
τέλος ἀδοκίμου παρ' αὐτοῖς ὑπαρχούσης ἄρδην ἐκ
τῆς πολιτείας ἀνῃρῆσθαι συμβαίνει τὴν περὶ τὸ
5 πλεῖον καὶ τοὔλαττον φιλοτιμίαν. τρίτον παρὰ Λα-
κεδαιμονίοις οἱ μὲν βασιλεῖς ἀΐδιον ἔχουσι τὴν ἀρχήν,
οἱ δὲ προσαγορευόμενοι γέροντες διὰ βίου, δι' ὧν καὶ
μεθ' ὧν πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν.

παρὰ δὲ Κρηταιεῦσι πάντα τούτοις ὑπάρχει τἀ- 46
ναντία· τήν τε γὰρ χώραν κατὰ δύναμιν αὐτοῖς
ἐφιᾶσιν οἱ νόμοι τὸ δὴ λεγόμενον εἰς ἄπειρον κτᾶ-
σθαι, τό τε διάφορον ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖς ἐπὶ 2
τοσοῦτον ὥστε μὴ μόνον ἀναγκαίαν, ἀλλὰ καὶ καλ-
λίστην εἶναι δοκεῖν τὴν τούτου κτῆσιν. καθόλου 3
δ' ὁ περὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ πλεονεξίαν τρό-
πος οὕτως ἐπιχωριάζει παρ' αὐτοῖς ὥστε παρὰ μό-
νοις Κρηταιεῦσι τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων μηδὲν
αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος. καὶ μὴν τὰ κατὰ τὰς 4
ἀρχὰς ἐπέτεια παρ' αὐτοῖς ἐστι καὶ δημοκρατικὴν
ἔχει διάθεσιν. ὥστε πολλάκις διαπορεῖν πῶς ἡμῖν 5
περὶ τῶν τὴν ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων ὡς οἰκείων
καὶ συγγενῶν ὄντων ἀλλήλοις ἐξηγγέλκασι. καὶ χωρὶς 6
τοῦ παραβλέπειν τὰς τηλικαύτας διαφορὰς καὶ πο-
λὺν δή τινα λόγον ἐν ἐπιμέτρῳ διατίθενται, φά-
σκοντες τὸν Λυκοῦργον μόνον τῶν γεγονότων τὰ
συνέχοντα τεθεωρηκέναι· δυοῖν γὰρ ὄντων, δι' ὧν 7
σώζεται πολίτευμα πᾶν, τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους
ἀνδρείας καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμονοίας, ἀνῃ-
ρηκότα τὴν πλεονεξίαν ἅμα ταύτῃ συνανῃρηκέναι
πᾶσαν ἐμφύλιον διαφορὰν καὶ στάσιν· ᾗ καὶ Λακε- 8
δαιμονίους, ἐκτὸς ὄντας τῶν κακῶν τούτων, κάλ-
λιστα τῶν Ἑλλήνων τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς πολιτεύ-
εσθαι καὶ συμφρονεῖν. ταῦτα δ' ἀποφηνάμενοι, καὶ 9
θεωροῦντες ἐκ παραθέσεως Κρηταιεῖς διὰ τὴν ἔμ-
φυτον σφίσι πλεονεξίαν ἐν πλείσταις ἰδίᾳ καὶ κατὰ
κοινὸν στάσεσι καὶ φόνοις καὶ πολέμοις ἐμφυλίοις
ἀναστρεφομένους, οὐδὲν οἴονται πρὸς σφᾶς εἶναι,
θαρροῦσι δὲ λέγειν ὡς ὁμοίων ὄντων τῶν πολιτευ- 10
μάτων. ὁ δ' Ἔφορος χωρὶς τῶν ὀνομάτων καὶ ταῖς
λέξεσι κέχρηται ταῖς αὐταῖς, ὑπὲρ ἑκατέρας ποιού-

μενος τῆς πολιτείας ἐξήγησιν, ὥστε, εἴ τις μὴ τοῖς
κυρίοις ὀνόμασι προσέχοι, κατὰ μηδένα τρόπον ἂν
δύνασθαι διαγνῶναι περὶ ὁποτέρας ποιεῖται τὴν
διήγησιν.

11 *Ἧι μὲν οὖν μοι δοκοῦσι διαφέρειν ἀλλήλων,*
ταῦτά ἐστιν· ἣ δὲ πάλιν οὔτ' ἐπαινετὴν οὔτε ζηλω-
τὴν ἡγούμεθ' εἶναι τὴν Κρητικὴν πολιτείαν, νῦν
47 *ἤδη διέξιμεν. ἐγὼ γὰρ οἶμαι δύο ἀρχὰς εἶναι πά-*
σης πολιτείας, δι' ὧν αἱρετὰς ἢ φευκτὰς συμβαίνει
γίγνεσθαι τάς τε δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς συστά-
2 *σεις· αὗται δ' εἰσὶν ἔθη καὶ νόμοι· ὧν τὰ μὲν αἱ-*
ρετὰ τούς τε κατ' ἰδίαν βίους τῶν ἀνθρώπων ὁσί-
ους ἀποτελεῖ καὶ σώφρονας τό τε κοινὸν ἦθος τῆς
πόλεως ἥμερον ἀπεργάζεται καὶ δίκαιον, τὰ δὲ
3 *φευκτὰ τοὐναντίον. ὥσπερ οὖν, ὅταν τοὺς ἐθι-*
σμοὺς καὶ νόμους κατίδωμεν παρά τισι σπουδαίους
ὑπάρχοντας, θαρροῦντες ἀποφαινόμεθα καὶ τοὺς ἄν-
δρας ἐκ τούτων ἔσεσθαι καὶ τὴν τούτων πολιτείαν
4 *σπουδαίαν, οὕτως, ὅταν τούς τε κατ' ἰδίαν βίους*
τινῶν πλεονεκτικοὺς τάς τε κοινὰς πράξεις ἀδίκους
θεωρήσωμεν, δῆλον ὡς εἰκὸς λέγειν καὶ τοὺς νό-
μους καὶ τὰ κατὰ μέρος ἤθη καὶ τὴν ὅλην πολι-
τείαν αὐτῶν εἶναι φαύλην. καὶ μὴν οὔτε κατ'
5 *ἰδίαν ἤθη δολιώτερα Κρηταιέων εὕροι τις ἂν πλὴν*
τελέως ὀλίγων οὔτε κατὰ κοινὸν ἐπιβολὰς ἀδικωτέ-
6 *ρας. διόπερ οὔθ' ὁμοίαν αὐτὴν ἡγούμενοι τῇ Λα-*
κεδαιμονίων οὔτε μὴν ἄλλως αἱρετὴν οὐδὲ ζηλωτὴν
ἀποδοκιμάζομεν ἐκ τῆς προειρημένης συγκρίσεως.
7 *Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν δίκαιον*
παρεισαγαγεῖν, ἐπειδὴ καὶ ταύτην τινὲς τῶν φι-
8 *λοσόφων ἐξυμνοῦσιν. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τῶν τεχνι-*
τῶν ἢ τῶν ἀθλητῶν τούς γε μὴ νενεμημένους ἢ

σεσωμασκηκότας παρίεμεν εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶ-
νας, οὕτως οὐδὲ ταύτην χρὴ παρεισαγαγεῖν εἰς τὴν
τῶν πρωτείων ἅμιλλαν, ἐὰν μὴ πρότερον ἐπιδεί-
ξηταί τι τῶν ἑαυτῆς ἔργων ἀληθινῶς. μέχρι δὲ 9
τοῦ νῦν παραπλήσιος ἂν ὁ περὶ αὐτῆς φανείη λό-
γος, ἀγομένης εἰς σύγκρισιν πρὸς τὴν Σπαρτιατῶν
καὶ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πολιτείαν, ὡς ἂν
εἰ τῶν ἀγαλμάτων τις ἓν προθέμενος τοῦτο συγκρί-
νοι τοῖς ζῶσι καὶ πεπνυμένοις ἀνδράσιν. καὶ γὰρ 10
ἂν ὅλως ἐπαινετὸν ὑπάρχῃ κατὰ τὴν τέχνην, τήν
γε σύγκρισιν τῶν ἀψύχων τοῖς ἐμψύχοις ἐνδεῆ καὶ
τελέως ἀπεμφαίνουσαν εἰκὸς προσπίπτειν τοῖς θεω-
μένοις.

Διόπερ ἀφέμενοι τούτων ἐπὶ τὴν Λακωνικὴν ἐπά- 48
νιμεν πολιτείαν. δοκεῖ δή μοι Λυκοῦργος πρὸς μὲν 2
τὸ σφίσιν ὁμονοεῖν τοὺς πολίτας καὶ πρὸς τὸ τὴν Λα-
κωνικὴν τηρεῖν ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ τὴν ἐλευθερίαν δια-
φυλάττειν τῇ Σπάρτῃ βεβαίως, οὕτω νενομοθετηκέ-
ναι καὶ προνενοῆσθαι καλῶς ὥστε θειοτέραν τὴν ἐπί-
νοιαν ἢ κατ' ἄνθρωπον αὐτοῦ νομίζειν. ἡ μὲν γὰρ 3
περὶ τὰς κτήσεις ἰσότης καὶ περὶ τὴν δίαιταν ἀφέλεια
καὶ κοινότης σώφρονας μὲν ἔμελλε τοὺς κατ' ἰδίαν
βίους παρασκευάσειν, ἀστασίαστον δὲ τὴν κοινὴν
παρέξεσθαι πολιτείαν, ἡ δὲ πρὸς τοὺς πόνους καὶ
πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων ἄσκησις ἀλκίμους καὶ γεν-
ναίους ἀποτελέσειν ἄνδρας. ἑκατέρων δὲ τούτων 4
ὁμοῦ συνδραμόντων εἰς μίαν ψυχὴν ἢ πόλιν, ἀν-
δρείας καὶ σωφροσύνης, οὔτ' ἐξ αὐτῶν φῦναι κα-
κίαν εὐμαρὲς οὔθ' ὑπὸ τῶν πέλας χειρωθῆναι ῥᾴ-
διον. διόπερ οὕτω καὶ διὰ τούτων συστησάμενος 5
τὴν πολιτείαν, βεβαίαν μὲν τῇ συμπάσῃ Λακωνικῇ
παρεσκεύασε τὴν ἀσφάλειαν, πολυχρόνιον δὲ τοῖς

6 Σπαρτιάταις αὐτοῖς ἀπέλιπε τὴν ἐλευθερίαν. πρὸς
μέντοι γε τὴν τῶν πέλας κατάκτησιν καὶ πρὸς ἡγε-
μονίαν καὶ καθόλου πρὸς πραγμάτων ἀμφισβήτησιν
οὔτ' ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτ' ἐν τοῖς ὅλοις δοκεῖ
7 μοι προνοηθῆναι καθάπαξ οὐδέν. λοιπὸν ἦν τοι-
αύτην τινὰ παρεισαγαγεῖν τοῖς πολίταις ἀνάγκην ἢ
πρόθεσιν, δι' ἧς ὥσπερ καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν
βίους αὐτάρκεις αὐτοὺς παρεσκεύασε καὶ λιτούς,
οὕτω καὶ τὸ κοινὸν ἔθος τῆς πόλεως αὔταρκες ἔμελλε
8 γίγνεσθαι καὶ σῶφρον. νῦν δ' ἀφιλοτιμοτάτους καὶ
νουνεχεστάτους ποιήσας περί τε τοὺς ἰδίους βίους
καὶ τὰ τῆς σφετέρας πόλεως νόμιμα, πρὸς τοὺς ἄλ-
λους Ἕλληνας φιλοτιμοτάτους καὶ φιλαρχοτάτους καὶ
πλεονεκτικωτάτους ἀπέλιπε.

49 Τοῦτο μὲν γὰρ τίς οὐκ οἶδε διότι πρῶτοι σχε-
δὸν τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμήσαντες τῆς τῶν ἀστυγει-
τόνων χώρας διὰ πλεονεξίαν ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ
2 Μεσσηνίοις πόλεμον ἐξήνεγκαν; τοῦτο δὲ τίς οὐχ
ἱστόρηκεν ὡς διὰ φιλονικίαν ἐνόρκους σφᾶς ἐποίη-
σαν μὴ πρόσθεν λύσειν τὴν πολιορκίαν πρὶν ἢ κατὰ
3 κράτος ἑλεῖν τὴν Μεσσήνην; καὶ μὴν τοῦτο γνώρι-
μον ὑπάρχει πᾶσιν, ὡς διὰ τὴν ἐν τοῖς Ἕλλησι
φιλαρχίαν, οὓς ἐνίκησαν μαχόμενοι, τούτοις αὖθις
4 ὑπέμειναν ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ἐπιπορευομέ-
νους μὲν γὰρ τοὺς Πέρσας ἐνίκων διαγωνιζόμενοι
5 περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· ἐπανελθοῦσι δὲ
καὶ φυγοῦσι προὔδωκαν ἐκδότους τὰς Ἑλληνίδας
πόλεις κατὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρή-
νην χάριν τοῦ χρημάτων εὐπορῆσαι πρὸς τὴν κατὰ
6 τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν, ὅτε δὴ καὶ τὸ τῆς νο-
7 μοθεσίας ἐλλιπὲς συνώφθη παρ' αὐτοῖς. ἕως μὲν
γὰρ τῆς τῶν ἀστυγειτόνων, ἔτι δὲ τῆς Πελοπον-

νησίων αὐτῶν ἀρχῆς ἐφίεντο, συνεξεποιοῦντο ταῖς
ἐκ τῆς Λακωνικῆς αὐτῆς ἐπαρκείαις καὶ χορηγίαις,
προχείρους μὲν ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιτηδείων παρα-
σκευάς, ταχείας δὲ ποιούμενοι τὰς εἰς τὴν οἰκείαν
ἐπανόδους καὶ παρακομιδάς. ἐπεὶ δὲ στόλους μὲν 8
ἐπεβάλλοντο κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν, στρατεύειν
δὲ πεζικοῖς στρατοπέδοις ἔξω Πελοποννήσου, δῆλον
ὡς οὔτε τὸ νόμισμα τὸ σιδηροῦν οὔθ᾽ ἡ τῶν ἐπε-
τείων καρπῶν ἀλλαγὴ πρὸς τὰ λείποντα τῆς χρείας
ἔμελλεν αὐτοῖς ἐξαρκεῖν κατὰ τὴν Λυκούργου νο-
μοθεσίαν· προσεδεῖτο γὰρ τὰ πράγματα κοινοῦ νο- 9
μίσματος καὶ ξενικῆς παρασκευῆς. ὅθεν ἠναγκά- 10
σθησαν ἐπὶ θύρας μὲν πορεύεσθαι τὰς Περσῶν,
φόρους δὲ τοῖς νησιώταις ἐπιτάττειν, ἀργυρολογεῖν
δὲ πάντας τοὺς Ἕλληνας, γνόντες ὡς οὐχ οἷόν τε
κατὰ τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν οὐχ ὅτι τῆς τῶν
Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἀλλ᾽ οὐδὲ πραγμάτων ἀντιποι-
εῖσθαι τὸ παράπαν.

Τίνος οὖν χάριν εἰς ταῦτα παρεξέβην; ἵνα γέ- 50
νηται δι᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων συμφανὲς ὅτι πρὸς
μὲν τὸ τὰ σφέτερα βεβαίως διαφυλάττειν καὶ πρὸς
τὸ τὴν ἐλευθερίαν τηρεῖν αὐτάρκης ἐστὶν ἡ τοῦ Λυ-
κούργου νομοθεσία, καὶ τοῖς γε τοῦτο τὸ τέλος 2
ἀποδεχομένοις τῆς πολιτείας συγχωρητέον ὡς οὔτε
ἔστιν οὔτε γέγονεν οὐδὲν αἱρετώτερον τοῦ Λακω-
νικοῦ καταστήματος καὶ συντάγματος. εἰ δέ τις 3
μειζόνων ἐφίεται, κἀκείνου κάλλιον καὶ σεμνότερον
εἶναι νομίζει τὸ πολλῶν μὲν ἡγεῖσθαι, πολλῶν δ᾽
ἐπικρατεῖν καὶ δεσπόζειν, πάντας δ᾽ εἰς αὐτὸν ἀπο-
βλέπειν καὶ νεύειν πρὸς αὐτόν, τῇδέ πῃ συγχωρη- 4
τέον τὸ μὲν Λακωνικὸν ἐνδεὲς εἶναι πολίτευμα, τὸ
δὲ Ῥωμαίων διαφέρειν καὶ δυναμικωτέραν ἔχειν τὴν

5 σύστασιν. δῆλον δὲ τοῦτ' ἐξ αὐτῶν γέγονε τῶν
πραγμάτων. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ ὁρμήσαντες ἐπὶ
τὸ κατακτᾶσθαι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν τα-
χέως ἐκινδύνευσαν καὶ περὶ τῆς σφετέρας ἐλευθε-
6 ρίας· Ῥωμαῖοι δὲ τῆς Ἰταλιωτῶν αὐτῶν ἐπιλαβόμε-
νοι δυναστείας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς
ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην, οὐ μικρὰ πρὸς τὸ κα-
θικέσθαι τῆς πράξεως ταύτης συμβαλλομένης αὐ-
τοῖς τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἑτοιμότητος τῆς κατὰ τὰς
χορηγίας.

51 Τὸ δὲ Καρχηδονίων πολίτευμα τὸ μὲν ἀνέκαθέν
μοι δοκεῖ καλῶς κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς
2 συνεστάσθαι. καὶ γὰρ βασιλεῖς ἦσαν παρ' αὐτοῖς,
καὶ τὸ γεροντικὸν εἶχε τὴν ἀριστοκρατικὴν ἐξουσίαν,
καὶ τὸ πλῆθος ἦν κύριον τῶν καθηκόντων αὐτῷ·
καθόλου δὲ τὴν τῶν ὅλων ἁρμογὴν εἶχε παραπλη-
3 σίαν τῇ Ῥωμαίων καὶ Λακεδαιμονίων. κατά γε μὴν
τοὺς καιροὺς τούτους, καθ' οὓς εἰς τὸν Ἀννιβαϊ-
κὸν ἐνέβαινε πόλεμον, χεῖρον ἦν τὸ Καρχηδονίων,
4 ἄμεινον δὲ τὸ Ῥωμαίων. ἐπειδὴ γὰρ παντὸς καὶ
σώματος καὶ πολιτείας καὶ πράξεώς ἐστί τις αὔξη-
σις κατὰ φύσιν, μετὰ δὲ ταύτην ἀκμή, κἄπειτα φθί-
σις, κράτιστα δ' αὐτῶν ἐστὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν
ἀκμήν, παρὰ τοῦτο καὶ τότε διέφερεν ἀλλήλων τὰ
5 πολιτεύματα. καθ' ὅσον γὰρ ἡ Καρχηδονίων πρό-
τερον ἴσχυε καὶ πρότερον εὐτύχει τῆς Ῥωμαίων,
κατὰ τοσοῦτον ἡ μὲν Καρχηδὼν ἤδη τότε παρήκμα-
ζεν, ἡ δὲ Ῥώμη μάλιστα τότ' εἶχε τὴν ἀκμὴν κατά
6 γε τὴν τῆς πολιτείας σύστασιν. διὸ καὶ τὴν πλεί-
στην δύναμιν ἐν τοῖς διαβουλίοις παρὰ μὲν Καρ-
χηδονίοις ὁ δῆμος ἤδη μετειλήφει, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις
7 ἀκμὴν εἶχεν ἡ σύγκλητος. ὅθεν παρ' οἷς μὲν τῶν

πολλῶν βουλευομένων, παρ' οἷς δὲ τῶν ἀρίστων,
κατίσχυε τὰ Ῥωμαίων διαβούλια περὶ τὰς κοινὰς
πράξεις. ᾗ καὶ πταίσαντες τοῖς ὅλοις τῷ βουλεύε- 8
σθαι καλῶς τέλος ἐπεκράτησαν τῷ πολέμῳ τῶν Καρ-
χηδονίων.

Τά γε μὴν κατὰ μέρος, οἷον εὐθέως τὰ πρὸς 52
τὰς πολεμικὰς χρείας, τὸ μὲν πρὸς τὰς κατὰ θά-
λατταν, ὅπερ εἰκός, ἄμεινον ἀσκοῦσι καὶ παρασκευ-
άζονται Καρχηδόνιοι διὰ τὸ καὶ πάτριον αὐτοῖς
ὑπάρχειν ἐκ παλαιοῦ τὴν ἐμπειρίαν ταύτην καὶ θα-
λαττουργεῖν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, τὸ δὲ περὶ 2
τὰς πεζικὰς χρείας πολὺ δή τι Ῥωμαῖοι πρὸς τὸ βέλ-
τιον ἀσκοῦσι Καρχηδονίων. οἱ μὲν γὰρ τὴν ὅλην 3
περὶ τοῦτο ποιοῦνται σπουδήν, Καρχηδόνιοι δὲ τῶν
μὲν πεζικῶν εἰς τέλος ὀλιγωροῦσι, τῶν δ' ἱππικῶν
βραχεῖάν τινα ποιοῦνται πρόνοιαν. αἴτιον δὲ τού- 4
των ἐστὶν ὅτι ξενικαῖς καὶ μισθοφόροις χρῶνται
δυνάμεσι, Ῥωμαῖοι δ' ἐγχωρίοις καὶ πολιτικαῖς. ᾗ 5
καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ταύτην τὴν πολιτείαν ἀπο-
δεκτέον ἐκείνης μᾶλλον· ἡ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τῶν
μισθοφόρων εὐψυχίαις ἔχει τὰς ἐλπίδας ἀεὶ τῆς ἐλευ-
θερίας, ἡ δὲ Ῥωμαίων ἐν ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς
καὶ ταῖς τῶν συμμάχων ἐπαρκείαις. διὸ κἂν ποτε 6
πταίσωσι κατὰ τὰς ἀρχάς, Ῥωμαῖοι μὲν ἀναμάχον-
ται τοῖς ὅλοις, Καρχηδόνιοι δὲ τοὐναντίον. 7
ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενοι καὶ τέκνων οὐδέποτε
δύνανται λῆξαι τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ μένουσι ψυχομα-
χοῦντες, ἕως ἂν περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν. διὸ καὶ 8
περὶ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις πολύ τι λειπόμενοι Ῥω-
μαῖοι κατὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὡς προεῖπον ἐπάνω, τοῖς
ὅλοις ἐπικρατοῦσι διὰ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀρετάς·
καίπερ γὰρ οὐ μικρὰ συμβαλλομένης εἰς τοὺς κατὰ 9

θάλατταν κινδύνους τῆς ναυτικῆς χρείας, ὅμως ἡ
τῶν ἐπιβατῶν εὐψυχία πλείστην παρέχεται ῥοπὴν
10 εἰς τὸ νικᾶν. διαφέρουσι μὲν οὖν καὶ φύσει πάν-
τες Ἰταλιῶται Φοινίκων καὶ Λιβύων τῇ τε σωμα-
τικῇ ῥώμῃ καὶ ταῖς ψυχικαῖς τόλμαις· μεγάλην δὲ
καὶ διὰ τῶν ἐθισμῶν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ποιοῦν-
11 ται τῶν νέων παρόρμησιν. ἓν δὲ ῥηθὲν ἱκανὸν
ἔσται σημεῖον τῆς τοῦ πολιτεύματος σπουδῆς, ἣν
ποιεῖται περὶ τὸ τοιούτους ἀποτελεῖν ἄνδρας ὥστε
πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ τυχεῖν ἐν τῇ πατρίδι τῆς
ἐπ' ἀρετῇ φήμης.
53 Ὅταν γὰρ μεταλλάξῃ τις παρ' αὐτοῖς τῶν ἐπι-
φανῶν ἀνδρῶν, συντελουμένης τῆς ἐκφορᾶς κομί-
ζεται μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου πρὸς τοὺς καλουμέ-
νους ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν ποτὲ μὲν ἑστὼς
2 ἐναργής, σπανίως δὲ κατακεκλιμένος. πέριξ δὲ παν-
τὸς τοῦ δήμου στάντος, ἀναβὰς ἐπὶ τοὺς ἐμβόλους,
ἂν μὲν υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ καταλείπηται καὶ τύχῃ πα-
ρών, οὗτος, εἰ δὲ μή, τῶν ἄλλων εἴ τις ἀπὸ γέ-
νους ὑπάρχει, λέγει περὶ τοῦ τετελευτηκότος τὰς
ἀρετὰς καὶ τὰς ἐπιτετευγμένας ἐν τῷ ζῆν πράξεις.
3 δι' ὧν συμβαίνει τοὺς πολλοὺς ἀναμιμνησκομένους
καὶ λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰ γεγονότα, μὴ
μόνον τοὺς κεκοινωνηκότας τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ
τοὺς ἐκτός, ἐπὶ τοσοῦτον γίγνεσθαι συμπαθεῖς ὥστε
μὴ τῶν κηδευόντων ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ δήμου
4 φαίνεσθαι τὸ σύμπτωμα. μετὰ δὲ ταῦτα θάψαντες
καὶ ποιήσαντες τὰ νομιζόμενα τιθέασι τὴν εἰκόνα
τοῦ μεταλλάξαντος εἰς τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς
5 οἰκίας, ξύλινα ναΐδια περιτιθέντες. ἡ δὲ εἰκών ἐστι
πρόσωπον εἰς ὁμοιότητα διαφερόντως ἐξειργασμέ-
νον καὶ κατὰ τὴν πλάσιν καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν.

ταύτας δὴ τὰς εἰκόνας ἔν τε ταῖς δημοτελέσι θυσίαις 6
ἀνοίγοντες κοσμοῦσι φιλοτίμως, ἐπάν τε τῶν οἰκείων
μεταλλάξῃ τις ἐπιφανής, ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκφοράν,
περιτιθέντες ὡς ὁμοιοτάτοις εἶναι δοκοῦσι κατά τε τὸ
μέγεθος καὶ τὴν ἄλλην περικοπήν. οὗτοι δὲ προσα- 7
ναλαμβάνουσιν ἐσθῆτας, ἐὰν μὲν ὕπατος ᾖ στρατηγὸς
ᾖ γεγονώς, περιπορφύρους, ἐὰν δὲ τιμητής, πορφυρᾶς,
ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς ᾖ τι τοιοῦτον κατειργα-
σμένος, διαχρύσους. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐφ' ἁρμάτων οὗ- 8
τοι πορεύονται, ῥάβδοι δὲ καὶ πελέκεις καὶ τἄλλα τὰ
ταῖς ἀρχαῖς εἰωθότα συμπαρακεῖσθαι προηγεῖται κατὰ
τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ τῆς γεγενημένης κατὰ τὸν βίον ἐν
τῇ πολιτείᾳ προαγωγῆς. ὅταν δ' ἐπὶ τοὺς ἐμβόλους 9
ἔλθωσι, καθέζονται πάντες ἑξῆς ἐπὶ δίφρων ἐλεφαν-
τίνων. οὗ κάλλιον οὐκ εὐμαρὲς ἰδεῖν θέαμα νέῳ
φιλοδόξῳ καὶ φιλαγάθῳ· τὸ γὰρ τὰς τῶν ἐπ' ἀρετῇ 10
δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν ὁμοῦ πάσας
οἷον εἰ ζώσας καὶ πεπνυμένας τίν' οὐκ ἂν παρα-
στῆσαι; τί δ' ἂν κάλλιον θέαμα τούτου φανείη;
πλὴν ὅ γε λέγων ὑπὲρ τοῦ θάπτεσθαι μέλλοντος, 54
ἐπὰν διέλθῃ τὸν περὶ τούτου λόγον, ἄρχεται τῶν
ἄλλων ἀπὸ τοῦ προγενεστάτου τῶν παρόντων, καὶ
λέγει τὰς ἐπιτυχίας ἑκάστου καὶ τὰς πράξεις. ἐξ 2
ὧν καινοποιουμένης ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς
ἐπ' ἀρετῇ φήμης ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν καλόν
τι διαπραξαμένων εὔκλεια, γνώριμος δὲ τοῖς πολ-
λοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἡ τῶν
εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα γίγνεται δόξα. τὸ δὲ 3
μέγιστον, οἱ νέοι παρορμῶνται πρὸς τὸ πᾶν ὑπο-
μένειν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων χάριν τοῦ τυχεῖν
τῆς συνακολουθούσης τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν
εὐκλείας. πίστιν δ' ἔχει τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. 4

πολλοὶ μὲν γὰρ ἐμονομάχησαν ἑκουσίως Ῥωμαίων
ὑπὲρ τῆς τῶν ὅλων κρίσεως, οὐκ ὀλίγοι δὲ προδή-
λους εἵλοντο θανάτους, τινὲς μὲν ἐν πολέμῳ τῆς
τῶν ἄλλων ἕνεκεν σωτηρίας, τινὲς δ' ἐν εἰρήνῃ χά-
5 ριν τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀσφαλείας. καὶ
μὴν ἀρχὰς ἔχοντες ἔνιοι τοὺς ἰδίους υἱοὺς παρὰ πᾶν
ἔθος ἢ νόμον ἀπέκτειναν, περὶ πλείονος ποιούμε-
νοι τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον τῆς κατὰ φύσιν οἰ-
6 κειότητος πρὸς τοὺς ἀναγκαιοτάτους. πολλὰ μὲν
οὖν τοιαῦτα καὶ περὶ πολλῶν ἱστορεῖται παρὰ Ῥω-
μαίοις· ἓν δὲ ἀρκοῦν ἔσται πρὸς τὸ παρὸν ἐπ' ὀνό-
55 ματος ῥηθὲν ὑποδείγματος καὶ πίστεως ἕνεκεν. Κό-
κλην γὰρ λέγεται τὸν Ὁράτιον ἐπικληθέντα, διαγω-
νιζόμενον πρὸς δύο τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τῷ κατ' ἀν-
τικρὺ τῆς γεφύρας πέρατι τῆς ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος,
ἣ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως, ἐπεὶ πλῆθος ἐπιφερόμε-
νον εἶδε τῶν βοηθούντων τοῖς πολεμίοις, δείσαντα
μὴ βιασάμενοι παραπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν, βοᾶν
ἐπιστραφέντα τοῖς κατόπιν ὡς τάχος ἀναχωρήσαν-
2 τας διασπᾶν τὴν γέφυραν. τῶν δὲ πειθαρχησάν-
των, ἕως μὲν οὗτοι διέσπων, ὑπέμενε τραυμάτων
πλῆθος ἀναδεχόμενος καὶ διακατέσχε τὴν ἐπιφορὰν
τῶν ἐχθρῶν, οὐχ οὕτω τὴν δύναμιν ὡς τὴν ὑπό-
στασιν αὐτοῦ καὶ τόλμαν καταπεπληγμένων τῶν
3 ὑπεναντίων· διασπασθείσης δὲ τῆς γεφύρας, οἱ μὲν
πολέμιοι τῆς ὁρμῆς ἐκωλύθησαν, ὁ δὲ Κόκλης ῥίψας
ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ προ-
αίρεσιν μετήλλαξε τὸν βίον, περὶ πλείονος ποιη-
σάμενος τὴν τῆς πατρίδος ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐσο-
μένην μετὰ ταῦτα περὶ αὐτὸν εὔκλειαν τῆς παρού-
4 σης ζωῆς καὶ τοῦ καταλειπομένου βίου. τοιαύτη
τις, ὡς ἔοικε, διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐθισμῶν ἐγγεν-

νᾶται τοῖς νέοις ὁρμὴ καὶ φιλοτιμία πρὸς τὰ καλὰ
τῶν ἔργων.

Καὶ μὴν τὰ περὶ τοὺς χρηματισμοὺς ἔθη καὶ 56
νόμιμα βελτίω παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶν ἢ παρὰ Καρ-
χηδονίοις. παρ' οἷς μὲν γὰρ οὐδὲν αἰσχρὸν τῶν 2
ἀνηκόντων πρὸς κέρδος, παρ' οἷς δὲ οὐδὲν αἴσχιον
τοῦ δωροδοκεῖσθαι καὶ τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπὸ τῶν μὴ
καθηκόντων· καθ' ὅσον γὰρ ἐν καλῷ τίθενται τὸν 3
ἀπὸ τοῦ κρατίστου χρηματισμόν, κατὰ τοσοῦτον
πάλιν ἐν ὀνείδεσι ποιοῦνται τὴν ἐκ τῶν ἀπειρημέ-
νων πλεονεξίαν. σημεῖον δὲ τούτου· παρὰ μὲν Καρ- 4
χηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμβάνουσι τὰς
ἀρχάς, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις θάνατός ἐστι περὶ τοῦτο
πρόστιμον. ὅθεν τῶν ἄθλων τῆς ἀρετῆς ἐναντίων 5
τιθεμένων παρ' ἀμφοῖν εἰκὸς ἀνόμοιον εἶναι καὶ
τὴν παρασκευὴν ἑκατέρων πρὸς ταῦτα.

Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥω- 6
μαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον ἐν τῇ περὶ θεῶν
διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀν- 7
θρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων
πράγματα, λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν· ἐπὶ το- 8
σοῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ παρεισῆκται τοῦτο
τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους
καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερ-
βολήν. ὃ καὶ δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι θαυμάσιον. 9
ἐμοί γε μὴν δοκοῦσι τοῦ πλήθους χάριν τοῦτο πε-
ποιηκέναι. εἰ μὲν γὰρ ἦν σοφῶν ἀνδρῶν πολίτευμα 10
συναγαγεῖν, ἴσως οὐδὲν ἦν ἀναγκαῖος ὁ τοιοῦτος
τρόπος· ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθός ἐστιν ἐλαφρὸν καὶ 11
πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυ-
μοῦ βιαίου, λείπεται τοῖς ἀδήλοις φόβοις καὶ τῇ
τοιαύτῃ τραγῳδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν. διόπερ οἱ 12

παλαιοὶ δοκοῦσί μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας καὶ τὰς
ὑπὲρ τῶν ἐν ᾅδου διαλήψεις οὐκ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυ-
χεν εἰς τὰ πλήθη παρεισαγαγεῖν, πολὺ δὲ μᾶλλον
13 οἱ νῦν εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκβάλλειν αὐτά. τοιγαροῦν
χωρὶς τῶν ἄλλων οἱ τὰ κοινὰ χειρίζοντες παρὰ μὲν
τοῖς Ἕλλησιν, ἐὰν ταλάντου μόνον πιστευθῶσιν,
ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα καὶ σφραγῖδας τοσαύτας
καὶ μάρτυρας διπλασίους οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν
14 πίστιν· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις κατά τε τὰς ἀρχὰς καὶ
πρεσβείας πολύ τι πλῆθος χρημάτων χειρίζοντες δι᾽
αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν ὅρκον πίστεως τηροῦσι τὸ κα-
15 θῆκον. καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις σπάνιόν ἐστιν
εὑρεῖν ἀπεχόμενον ἄνδρα τῶν δημοσίων καὶ καθα-
ρεύοντα περὶ ταῦτα· παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις σπά-
νιόν ἐστι τὸ λαβεῖν τινα πεφωραμένον ἐπὶ τοιαύτῃ
πράξει. [Exc. ant. p. 188—192.]

57 Ὅτι μὲν οὖν πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπόκειται φθορὰ
καὶ μεταβολὴ σχεδὸν οὐ προσδεῖ λόγων· ἱκανὴ γὰρ
ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη παραστῆσαι τὴν τοιαύτην πί-
2 στιν. δυοῖν δὲ τρόπων ὄντων, καθ᾽ οὓς φθείρε-
σθαι πέφυκε πᾶν γένος πολιτείας, τοῦ μὲν ἔξω-
θεν, τοῦ δ᾽ ἐν αὐτοῖς φυομένου, τὸν μὲν ἐκτὸς ἄστα-
τον ἔχειν συμβαίνει τὴν θεωρίαν, τὸν δ᾽ ἐξ αὐτῶν
3 τεταγμένην. τί μὲν δὴ πρῶτον φύεται γένος πολι-
τείας καὶ τί δεύτερον, καὶ πῶς εἰς ἄλληλα μετα-
4 πίπτουσιν, εἴρηται πρόσθεν ἡμῖν, ὥστε τοὺς δυνα-
μένους τὰς ἀρχὰς τῷ τέλει συνάπτειν τῆς ἐνεστώ-
σης ὑποθέσεως κἂν αὐτοὺς ἤδη προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ
5 μέλλοντος. ἔστι δέ, ὡς ἐγῷμαι, δῆλον. ὅταν γὰρ
πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους διωσαμένη πολι-
τεία μετὰ ταῦτα εἰς ὑπεροχὴν καὶ δυναστείαν ἀδή-
ριτον ἀφίκηται, φανερὸν ὡς εἰσοικιζομένης εἰς αὐτὴν

ἐπὶ πολὺ τῆς εὐδαιμονίας συμβαίνει τοὺς μὲν βίους
γίγνεσθαι πολυτελεστέρους, τοὺς δ' ἄνδρας φιλο-
νικοτέρους τοῦ δέοντος περί τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς
ἄλλας ἐπιβολάς. ων προβαινόντων ἐπὶ πλέον ἄρ- 6
ξει μὲν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἡ φιλαρχία καὶ
τὸ τῆς ἀδοξίας ὄνειδος, πρὸς δὲ τούτοις ἡ περὶ τοὺς
βίους ἀλαζονεία καὶ πολυτέλεια, λήψεται δὲ τὴν 7
ἐπιγραφὴν τῆς μεταβολῆς ὁ δῆμος, ὅταν ὑφ' ὧν
μὲν ἀδικεῖσθαι δόξῃ διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὑφ' ων
δὲ χαυνωθῇ κολακευόμενος διὰ τὴν φιλαρχίαν. τότε 8
γὰρ ἐξοργισθεὶς καὶ θυμῷ πάντα βουλευόμενος οὐκ-
έτι θελήσει πειθαρχεῖν οὐδ' ἴσον ἔχειν τοῖς προε-
στῶσιν, ἀλλὰ πᾶν καὶ τὸ πλεῖστον αὐτός. οὗ γε- 9
νομένου τῶν μὲν ὀνομάτων τὸ κάλλιστον ἡ πολι-
τεία μεταλήψεται, τὴν ἐλευθερίαν καὶ δημοκρατίαν,
τῶν δὲ πραγμάτων τὸ χείριστον, τὴν ὀχλοκρατίαν.

Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τήν τε σύστασιν καὶ τὴν αὔ- 10
ξησιν τῆς πολιτείας, ἔτι δὲ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν διά-
θεσιν, πρὸς δὲ τούτοις τὴν διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλ-
λας τοῦ τε χείρονος ἐν αὐτῇ καὶ βελτίονος διελη-
λύθαμεν, τὸν μὲν περὶ τῆς πολιτείας λόγον ὧδέ
πῃ καταστρέφομεν. [Exc. ant. p. 192—193.]

Ὁ δὲ δικτάτωρ ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν τῶν 11
ὑπάτων· τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ δώδεκα πε-
λέκεις ἀκολουθοῦσι, τούτῳ δ' εἴκοσι καὶ τέτταρες,
κἀκεῖνοι μὲν ἐν πολλοῖς προσδέονται τῆς συγκλή-
του πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς, οὗτος δ' ἐστὶν
αὐτοκράτωρ στρατηγός, οὗ κατασταθέντος παρα-
χρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ
Ῥώμῃ πλὴν τῶν δημάρχων. οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν
τούτων ἐν ἄλλοις ἀκριβέστερον ποιησόμεθα τὴν δια-
στολήν. [Polyb. 3, 87, 8.]

58 Τῶν δὲ συναπτόντων μερῶν τῆς ἱστορίας τοῖς
καιροῖς, ἀφ᾽ ὧν παρεξέβημεν, παραλαβόντες ἐπὶ
βραχὺ μιᾶς πράξεως ποιησόμεθα κεφαλαιώδη μνή-
μην, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγ-
μασιν, ὥσπερ ἀγαθοῦ τεχνίτου δεῖγμα τῶν ἔργων
ἕν τι προενεγκάμενοι, φανερὰν ποιήσωμεν τῆς πο-
λιτείας τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, οἵα τις ἦν κατ᾽
2 ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἀννίβας γὰρ ἐπειδὴ τῇ περὶ
Κάνναν μάχῃ περιγενόμενος Ῥωμαίων ἐγκρατὴς ἐγέ-
νετο τῶν τὸν χάρακα φυλαττόντων ὀκτακισχιλίων,
ζωγρήσας ἅπαντας συνεχώρησε διαπέμπεσθαι σφίσι
3 πρὸς τοὺς ἐν οἴκῳ περὶ λύτρων καὶ σωτηρίας. τῶν
δὲ προχειρισαμένων δέκα τοὺς ἐπιφανεστάτους, ὁρ-
κίσας ἦ μὴν ἐπανήξειν πρὸς αὐτόν, ἐξέπεμψε τού-
4 τους. εἷς δὲ τῶν προχειρισθέντων ἐκπορευόμενος
ἐκ τοῦ χάρακος ἤδη, καί τι φήσας ἐπιλελῆσθαι, πά-
λιν ἀνέκαμψε, καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν αὖθις
ἀπελύετο, νομίζων διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τετηρηκέ-
5 ναι τὴν πίστιν καὶ λελυκέναι τὸν ὅρκον. ὧν πα-
ραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ δεομένων καὶ
παρακαλούντων τὴν σύγκλητον μὴ φθονῆσαι τοῖς
ἑαλωκόσι τῆς σωτηρίας, ἀλλ᾽ ἐᾶσαι τρεῖς μνᾶς ἕκα-
στον καταβαλόντα σωθῆναι πρὸς τοὺς ἀναγκαίους·
6 τοῦτο γὰρ συγχωρεῖν ἔφασαν τὸν Ἀννίβαν· εἶναι
δ᾽ ἀξίους σωτηρίας αὐτούς· οὔτε γὰρ ἀποδεδειλια-
κέναι κατὰ τὴν μάχην οὔτ᾽ ἀνάξιον οὐδὲν πεποιη-
κέναι τῆς Ῥώμης, ἀλλ᾽ ἀπολειφθέντας τὸν χάρακα
τηρεῖν, πάντων ἀπολομένων τῶν ἄλλων ἐν τῇ μάχῃ
τῷ καιρῷ περιληφθέντας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς
7 πολεμίοις. Ῥωμαῖοι δὲ μεγάλοις κατὰ τὰς μάχας
περιπεπτωκότες ἐλαττώμασι, πάντων δ᾽ ὡς ἔπος εἰ-
πεῖν ἐστερημένοι τότε τῶν συμμάχων, ὅσον οὔπω

δὲ προσδοκῶντες τὸν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ἐπι-
φέρεσθαι κίνδυνον, διακούσαντες τῶν λεγομένων
οὔτε τοῦ πρέποντος αὐτοῖς εἴξαντες ταῖς συμφο- 8
ραῖς ὠλιγώρησαν οὔτε τῶν δεόντων οὐδὲν τοῖς λο-
γισμοῖς παρεῖδον, ἀλλὰ συνιδόντες τὴν Ἀννίβου 9
πρόθεσιν, ὅτι βούλεται διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἅμα
μὲν εὐπορῆσαι χρημάτων, ἅμα δὲ τὸ φιλότιμον ἐν
ταῖς μάχαις ἐξελέσθαι τῶν ἀντιταττομένων, ὑποδεί-
ξας ὅτι τοῖς ἡττημένοις ὅμως ἐλπὶς ἀπολείπεται σω-
τηρίας, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ποιῆσαί τι τῶν ἀξι- 10
ουμένων ὥστε οὔτε τὸν τῶν οἰκείων ἔλεον οὔτε τὰς
ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐσομένας χρείας ἐποιήσαντο περὶ
πλείονος, ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἀννίβου λογισμοὺς καὶ 11
τὰς ἐν τούτοις ἐλπίδας ἀπέδειξαν κενάς, ἀπειπά-
μενοι τὴν διαλύτρωσιν τῶν ἀνδρῶν, τοῖς δὲ παρ'
αὑτῶν ἐνομοθέτησαν ἢ νικᾶν μαχομένους ἢ θνή-
σκειν, ὡς ἄλλης οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ὑπαρχούσης εἰς
σωτηρίαν αὐτοῖς ἡττωμένοις. διὸ καὶ ταῦτα προ- 12
θέμενοι τοὺς μὲν ἐννέα τῶν πρεσβευτῶν ἐθελοντὴν
κατὰ τὸν ὅρκον ἀναχωροῦντας ἐξέπεμψαν, τὸν δὲ
σοφισάμενον πρὸς τὸ λῦσαι τὸν ὅρκον δήσαντες
ἀποκατέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους, ὥστε τὸν Ἀν- 13
νίβαν μὴ τοσοῦτον χαρῆναι νικήσαντα τῇ μάχῃ Ῥω-
μαίους ὡς συντριβῆναι καταπλαγέντα τὸ στάσι-
μον καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς δια-
βουλίοις.*) [Exc. ant. p. 193.]

---

*) Cicero De officiis 3, 32, 113: „Polybius, bonus auctor in primis, ex decem nobilissimis, qui tum erant missi, novem revertisse, a senatu re non impetrata: unum ex decem, qui paullo post quam erat egressus e castris, redisset, quasi aliquid esset oblitus, Romae remansisse. Reditu enim in castra liberatum se esse iure iurando interpretabatur, non

59 *Καὶ τόπος δέ τις οὕτω καλεῖται Ῥύγχος περὶ Στράτον τῆς Αἰτωλίας, ὥς φησι Πολύβιος ἐν ἕκτῃ τῶν ἱστοριῶν.* [Athenaeus 3, p. 95, D.]

---

recte, fraus enim adstringit, non dissolvit periurium. Fuit igitur stulta calliditas, perverse imitata prudentiam. Itaque decrevit senatus ut ille veterator et callidus vinctus ad Annibalem duceretur. Sed illud maximum. Octo hominum millia tenebat Annibal, non quos in acie cepisset aut qui periculum mortis defugissent, sed qui relicti in castris fuissent a Paullo et Varrone consulibus. Eos senatus non censuit redimendos, quum id parva pecunia fieri posset: ut esset insitum militibus nostris aut vincere aut emori. Qua quidem re audita fractum animum Annibalis scribit idem, quod senatus populusque Romanus rebus afflictis tam excelso animo fuisset. Sic honestatis comparatione ea quae videntur utilia vincuntur. Acilius autem, qui graece scripsit historiam, plures ait fuisse qui in castra revertissent eadem fraude, ut iure iurando liberarentur, eosque a censoribus omnibus ignominiis notatos."

FRAGMENTA LIBRI VII.

Πολύβιος ἐν τῇ ἑβδόμῃ Καπυησίους (φησὶ) τοὺς 1
ἐν Καμπανίᾳ διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς πλοῦτον πε-
ριβαλομένους ἐξοκεῖλαι εἰς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν,
ὑπερβαλλομένους τὴν περὶ Κρότωνα καὶ Σύβαριν
παραδεδομένην φήμην. οὐ δυνάμενοι οὖν, φησί, 2
φέρειν τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν ἐκάλουν τὸν
Ἀννίβαν. διόπερ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνήκεστα δεινὰ
ἔπαθον. Πετηλῖνοι δὲ τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥω- 3
μαίους πίστιν εἰς τοσοῦτον καρτερίας ἦλθον πο-
λιορκούμενοι ὑπ' Ἀννίβα ὥστε μετὰ τὸ πάντα μὲν
τὰ κατὰ τὴν πόλιν δέρματα καταφαγεῖν, ἁπάντων
δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς καὶ
τοὺς ἁπαλοὺς πτόρθους ἀναλῶσαι, καὶ ἕνδεκα μῆ-
νας ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, οὐδενὸς βοηθοῦν-
τος, συνευδοκούντων Ῥωμαίων παρέδωκαν ἑαυτούς.
[Athenaeus 12, p. 528, A.]

Ἡ δὲ Καπύη μεταθεμένη πρὸς τοὺς Καρχηδονίους 4
τῷ βάρει συνεπεσπάσατο καὶ τὰς ἄλλας πόλεις. [Sui-
das v. *Καπύη*.]

Ὅτι μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ Ἱερωνύμου 2
τοῦ βασιλέως Συρακοσίων, ἐκχωρήσαντος τοῦ Θρά-
σωνος, οἱ περὶ τὸν Ζώιππον καὶ Ἀδρανόδωρον πεί-

θουσι τὸν Ἱερώνυμον εὐθέως πρεσβευτὰς πρὸς τὸν
2 Ἀννίβαν πέμψαι. προχειρισάμενος δὲ Πολύκλειτον
τὸν Κυρηναῖον καὶ Φιλόδημον τὸν Ἀργεῖον, τούτους
μὲν εἰς Ἰταλίαν ἀπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς λαλεῖν ὑπὲρ
κοινοπραγίας τοῖς Καρχηδονίοις, ἅμα δὲ καὶ τοὺς
3 ἀδελφοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπέπεμψεν. Ἀννίβας
δὲ τοὺς περὶ Πολύκλειτον καὶ Φιλόδημον ἀποδεξά-
μενος φιλανθρώπως, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ὑπογράψας
τῷ μειρακίῳ [Ἱερωνύμῳ], σπουδῇ πάλιν ἀπέπεμπε
τοὺς πρέσβεις, σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχη-
δόνιον, ὄντα τότε τριήραρχον, καὶ τοὺς Συρακοσίους
Ἱπποκράτη καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον
4 Ἐπικύδη. συνέβαινε δὲ τούτους τοὺς ἄνδρας καὶ
πλείω χρόνον ἤδη στρατεύεσθαι μετ' Ἀννίβου, πο-
λιτευομένους παρὰ Καρχηδονίοις διὰ τὸ φεύγειν
αὐτῶν τὸν πάππον ἐκ Συρακουσῶν, δόξαντα προσ-
ενηνοχέναι τὰς χεῖρας ἑνὶ τῶν Ἀγαθοκλέους υἱῶν
5 Ἀγαθάρχῳ. παραγενομένων δὲ τούτων εἰς τὰς Συ-
ρακούσας, καὶ τῶν μὲν περὶ Πολύκλειτον ἀποπρε-
σβευσάντων, τοῦ δὲ Καρχηδονίου διαλεχθέντος κατὰ
τὰς ὑπ' Ἀννίβου δεδομένας ἐντολάς, εὐθέως ἕτοι-
μος ἦν κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων·
6 καὶ τόν τε παραγεγονότα πρὸς αὐτὸν Ἀννίβαν ἔφη
δεῖν πορεύεσθαι κατὰ τάχος εἰς τὴν Καρχηδόνα
καὶ παρ' αὐτοῦ συμπέμπειν ἐπηγγείλατο τοὺς δια-
λεχθησομένους τοῖς Καρχηδονίοις.
3 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τεταγμένος ἐπὶ
2 Λιλυβαίου στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων*), εἴτ' ἐν μίσει

---

*) 3, 1. Post Ῥωμαίων Ursinus ex Livio 24, 6, 4, addidit ταῦτα πυνθανόμενος ἔπεμψε πρὸς Ἱερώνυμον πρέσβεις τοὺς ἀνανεωσομένους τὰς πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ συντεθειμένας συνθήκας. ὁ δὲ Ἱερώνυμος

ὄντων τῶν πρεσβευτῶν εἴτ' ἐν μίσει ὄντων τῶν Καρ-
χηδονίων, ἔφη συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ὅτι κα-
κοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώ-
λασιν ὑπὸ Καρχηδονίων. τῶν δὲ καταπλαγέντων τὴν 3
ἀστοχίαν, ὅμως δὲ προσπυθομένων τίς λέγει ταῦτα
περὶ αὐτῶν, ἔδειξε τοὺς Καρχηδονίους παρόντας,
καὶ τούτους ἐκέλευσε διελέγχειν, εἴ τι τυγχάνουσι
ψευδόμενοι. τῶν δὲ φησάντων οὐ πάτριον εἶναι 4
σφίσι πιστεύειν τοῖς πολεμίοις, παρακαλούντων δὲ
μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας, ὅτι τοῦτο καὶ δί-
καιόν ἐστι καὶ συμφέρον αὐτῷ μάλιστ' ἐκείνῳ, περὶ
μὲν τούτων ἔφη βουλευσάμενος αὐτοῖς πάλιν διασα-
φήσειν, ἤρετο δὲ πῶς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πάππου 5
πλεύσαντες ἕως τοῦ Παχύνου πεντήκοντα ναυσὶ πά-
λιν ἀνακάμψαιεν; συνεβεβήκει δὲ Ῥωμαίους βραχεῖ 6
χρόνῳ πρότερον ἀκούσαντας Ἱέρωνα μετηλλαχέναι,
καὶ διαγωνιάσαντας μή τι νεωτερίσωσιν οἱ ἐν ταῖς
Συρακούσαις καταφρονήσαντες τῆς τοῦ καταλελειμ-
μένου παιδὸς ἡλικίας, πεποιῆσθαι τὸν ἐπίπλουν,
πυθομένους δὲ τὸν Ἱέρωνα ζῆν αὖθις εἰς τὸ Λιλύ-
βαιον ἀναδραμεῖν. διὸ καὶ τότε παρομολογούντων 7
πεποιῆσθαι μὲν τὸν ἐπίπλουν, θέλοντας ἐφεδρεῦσαι
τῇ νεότητι τῇ ἐκείνου καὶ συνδιαφυλάξαι τὴν ἀρχὴν
αὐτῷ, προσπεσόντος δὲ ζῆν τὸν πάππον, ἀποπλεῦ-
σαι πάλιν, ῥηθέντων δὲ τούτων, πάλιν ὑπολαβὸν 8
τὸ μειράκιον, Ἐάσατε τοίνυν, ἔφη, κἀμὲ νῦν, ἄνδρες
Ῥωμαῖοι, διαφυλάξαι τὴν ἀρχήν, παλινδρομήσαντα
πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι 9
συνέντες τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, τότε μὲν κατασιωπήσαν-
τες ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφουν τὰ λεγόμενα τῷ πέμ-
ψαντι, τὸ δὲ λοιπὸν ἤδη προσεῖχον καὶ παρεφύλατ-
τον ὡς πολέμιον.

4 Ἱερώνυμος δὲ προχειρισάμενος Ἀγάθαρχον καὶ
Ὀνησιγένη καὶ Ἱπποσθένη πέμπει μετ' Ἀννίβου
πρὸς Καρχηδονίους, δοὺς ἐντολὰς ἐπὶ τοῖσδε ποιεῖ-
2 σθαι τὰς συνθήκας, ἐφ' ᾧ Καρχηδονίους βοηθεῖν
καὶ πεζαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ συνεκβα-
λόντας Ῥωμαίους ἐκ Σικελίας οὕτω διελέσθαι τὰ
κατὰ τὴν νῆσον ὥστε τῆς ἑκατέρων ἐπαρχίας ὅρον
εἶναι τὸν Ἱμέραν ποταμόν, ὃς μάλιστά πως δίχα διαι-
3 ρεῖ τὴν ὅλην Σικελίαν. οὗτοι μὲν οὖν ἀφικόμενοι
πρὸς Καρχηδονίους διελέγοντο περὶ τούτων καὶ
ταῦτ' ἔπραττον, εἰς πᾶν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων
4 τῶν Καρχηδονίων· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱπποκράτη, λαμ-
βάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸ μειράκιον τὰς μὲν ἀρχὰς
ἐψυχαγώγουν, ἐξηγούμενοι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ πορείας
5 Ἀννίβου καὶ παρατάξεις καὶ μάχας, μετὰ δὲ ταῦτα
φάσκοντες μηδενὶ καθήκειν μᾶλλον τὴν ἁπάντων
Σικελιωτῶν ἀρχὴν ὡς ἐκείνῳ, πρῶτον μὲν διὰ τὸ
τῆς Πύρρου θυγατρὸς υἱὸν εἶναι Νηρηίδος, ὃν μό-
νον κατὰ προαίρεσιν καὶ κατ' εὔνοιαν Σικελιῶται
πάντες εὐδόκησαν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ
βασιλέα, δεύτερον δὲ κατὰ τὴν Ἱέρωνος τοῦ πάππου
6 δυναστείαν. καὶ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμίλησαν τὸ
μειράκιον ὥστε καθόλου μηδενὶ προσέχειν τῶν ἄλ-
λων διὰ τὸ καὶ φύσει μὲν ἀκατάστατον ὑπάρχειν,
7 ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων τότε μετεωρισθέν, ἀκμὴν
τῶν περὶ Ἀγάθαρχον ἐν τῇ Καρχηδόνι τὰ προειρη-
μένα διαπραττομένων, ἐπιπέμπει πρεσβευτάς, τὴν
μὲν τῆς Σικελίας ἀρχὴν φάσκων αὑτῷ καθήκειν
ἅπασαν, ἀξιῶν δὲ Καρχηδονίους μὲν βοηθεῖν περὶ
Σικελίας, αὐτὸς δὲ Καρχηδονίοις ὑπισχνούμενος
8 ἐπαρκεῖν εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν πράξεις. τὴν μὲν
οὖν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ μανίαν καλῶς συνθεώ-

μενοι Καρχηδόνιοι τοῦ μειρακίου, νομίζοντες δὲ κατὰ
πολλοὺς τρόπους συμφέρειν σφίσι τὸ μὴ προέσθαι
τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ἐκείνῳ μὲν ἅπαντα συγκα- 9
τένευον, αὐτοὶ δὲ καὶ πρότερον ἤδη παρασκευασά-
μενοι ναῦς καὶ στρατιώτας, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ δια-
βιβάζειν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Σικελίαν. οἱ δὲ Ῥω- 5
μαῖοι ταῦτα πυνθανόμενοι πάλιν ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν
πρέσβεις, διαμαρτυρόμενοι μὴ παραβαίνειν τὰς πρὸς
τοὺς προγόνους αὐτοῦ τεθειμένας συνθήκας. ὑπὲρ 2
ὧν Ἱερώνυμος ἀθροίσας τὸ συνέδριον ἀνέδωκε δια-
βούλιον τί δέοι ποιεῖν. οἱ μὲν οὖν ἐγχώριοι τὴν ἡσυ- 3
χίαν ἦγον, δεδιότες τὴν τοῦ προεστῶτος ἀκρισίαν·
Ἀριστόμαχος δ᾽ ὁ Κορίνθιος καὶ Δάμιππος ὁ Λακε-
δαιμόνιος καὶ Αὐτόνους ὁ Θετταλὸς ἠξίουν ἐμμένειν
ταῖς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκαις. Ἀδρανόδωρος δὲ 4
μόνος οὐκ ἔφη δεῖν παριέναι τὸν καιρόν· εἶναι δὲ
τὸν ἐνεστῶτα μόνον ἐν ᾧ κατακτήσασθαι δυνατόν
ἐστι τὴν τῆς Σικελίας ἀρχήν. τοῦ δὲ ταῦτ᾽ εἰπόν- 5
τος, ἤρετο τοὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτη ποίας μετέχουσι
γνώμης. τῶν δὲ φησάντων τῆς Ἀδρανοδώρου, πέρας
εἶχε τὸ διαβούλιον. καὶ τὰ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ
πρὸς Ῥωμαίους ἐκεκύρωτο τὸν τρόπον τοῦτον· βου- 6
λόμενος δὲ μὴ σκαιῶς δοκεῖν ἀποκρίνεσθαι τοῖς πρε-
σβευταῖς, εἰς τηλικαύτην ἀστοχίαν ἐνέπεσε δι᾽ ἧς
τοῖς Ῥωμαίοις οὐ μόνον δυσαρεστήσειν, ἀλλὰ καὶ
προσκόψειν ἔμελλε προφανῶς. ἔφη γὰρ ἐμμενεῖν ἐν 7
ταῖς συνθήκαις, ἐὰν αὐτῷ πρῶτον μὲν τὸ χρυσίον
ἀποδῶσι πᾶν, ὃ παρὰ Ἱέρωνος ἔλαβον τοῦ πάππου,
δεύτερον δὲ τὸν σῖτον ἐκ παντὸς ἀποκαταστήσωσι
τοῦ χρόνου καὶ τὰς ἄλλας δωρεάς, ἃς εἶχον παρ᾽
ἐκείνου, τὸ δὲ τρίτον ὁμολογήσωσι τὴν ἐντὸς Ἱμέρα
ποταμοῦ χώραν καὶ πόλεις εἶναι Συρακοσίων. οἱ μὲν 8

οὖν πρεσβευταὶ καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχω-
ρίσθησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱερώνυμον ἀπὸ τούτων
τῶν καιρῶν ἐνήργουν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τάς τε
δυνάμεις ἤθροιζον καὶ καθώπλιζον τάς τε λοιπὰς
χορηγίας ἡτοίμαζον. [Exc. De legat. p. 1 — 5.]

6 Ἡ γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις τῷ μὲν ὅλῳ κλί-
2 ματι τέτραπται πρὸς τὰς ἄρκτους, ἔστι δὲ διὰ μέσης
αὐτῆς αὐλὼν ἐπίπεδος, ἐν ᾧ συμβαίνει τάς τε τῶν
ἀρχείων καὶ δικαστηρίων κατασκευὰς καὶ καθόλου
3 τὴν ἀγορὰν ὑπάρχειν. τοῦ δ' αὐλῶνος παρ' ἑκατέραν
τὴν πλευρὰν παρήκει λόφος, ἔχων ἀπορρῶγα συνεχῆ·
τὰ δ' ἐπίπεδα τῶν λόφων τούτων ὑπὲρ τὰς ὀφρῦς
4 οἰκιῶν ἐστι πλήρη καὶ ναῶν. δύο δ' ἔχει πυλῶνας
ἡ πόλις, ὧν ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν πέρατός
ἐστιν οὗ προεῖπον αὐλῶνος, φέρων ἐπὶ Συρακούσας,
ὁ δ' ἕτερος ἐπὶ τοῦ πρὸς ἄρκτους, ἄγων ἐπὶ τὰ Λεον-
τῖνα καλούμενα πεδία καὶ τὴν γεωργήσιμον χώραν.
5 ὑπὸ δὲ τὴν μίαν ἀπορρῶγα, τὴν πρὸς τὰς δύσεις, πα-
6 ραρρεῖ ποταμός, ὃν καλοῦσι Λίσσον. τούτῳ δὲ κεῖν-
ται παράλληλοι καὶ πλείους ὑπ' αὐτὸν τὸν κρημνὸν
οἰκίαι συνεχεῖς, ὧν μεταξὺ καὶ τοῦ ποταμοῦ συμ-
βαίνει τὴν προειρημένην ὁδὸν ὑπάρχειν. [Exc. ant.
p. 193.]

7 Ὅτι τινὲς τῶν λογογράφων τῶν ὑπὲρ τῆς κατα-
στροφῆς τοῦ Ἱερωνύμου γεγραφότων πολύν τινα πε-
ποίηνται λόγον καὶ πολλήν τινα διατέθεινται τερα-
τείαν, ἐξηγούμενοι μὲν τὰ πρὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς γε-
νόμενα σημεῖα καὶ τὰς ἀτυχίας τὰς Συρακοσίων,
2 τραγῳδοῦντες δὲ τὴν ὠμότητα τῶν τρόπων καὶ τὴν
ἀσέβειαν τῶν πράξεων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τὸ παράλογον
καὶ τὸ δεινὸν τῶν περὶ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ συμ-
βάντων, ὥστε μήτε Φάλαριν μήτ' Ἀπολλόδωρον μήτ'

ἄλλον μηδένα γεγονέναι τύραννον ἐκείνου πικρότε-
ρον. καὶ παῖς παραλαβὼν τὴν ἀρχήν, εἶτα μῆνας 3
οὐ πλείους τριῶν καὶ δέκα βιώσας μετήλλαξε τὸν
βίον. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον ἕνα μέν τινα καὶ 4
δεύτερον ἐστρεβλῶσθαι καί τινας τῶν φίλων καὶ
τῶν ἄλλων Συρακοσίων ἀπεκτάνθαι δυνατόν, ὑπερ-
βολὴν δὲ γεγονέναι παρανομίας καὶ παρηλλαγμένην
ἀσέβειαν οὐκ εἰκός. καὶ τῷ μὲν τρόπῳ διαφερόντως 5
εἰκαῖον αὐτὸν γεγονέναι καὶ παράνομον φατέον, οὐ
μὴν εἴς γε σύγκρισιν ἀκτέον οὐδενὶ τῶν προειρημέ-
νων τυράννων. ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ τὰς ἐπὶ μέρους 6
γράφοντες πράξεις, ἐπειδὰν ὑποθέσεις εὐπεριλήπτους
ὑποστήσωνται καὶ στενάς, πτωχεύοντες πραγμάτων
ἀναγκάζεσθαι τὰ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν καὶ περὶ τῶν
μηδὲ μνήμης ἀξίων πολλούς τινας διατίθεσθαι λό-
γους. ἔνιοι δὲ καὶ δι᾽ ἀκρισίαν εἰς τὸ παραπλήσιον
τούτοις ἐμπίπτουσιν. πόσῳ γὰρ ἂν τις εὐλογώτερον 7
καὶ περὶ ταῦτα τὸν ἀναπληροῦντα τὰς βίβλους καὶ
τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον τῆς διηγήσεως εἰς Ἱέρωνα
καὶ Γέλωνα διάθοιτο, παρεὶς Ἱερώνυμον; καὶ γὰρ 8
τοῖς φιληκόοις ἡδίων οὗτος καὶ τοῖς φιλομαθοῦσι τῷ
παντὶ χρησιμώτερος. Ἱέρων μὲν γὰρ πρῶτον μὲν δι᾽ 8
αὑτοῦ κατεκτήσατο τὴν Συρακοσίων καὶ τῶν συμ-
μάχων ἀρχήν, οὐ πλοῦτον, οὐ δόξαν, οὐχ ἕτερον
οὐδὲν ἐκ τῆς τύχης ἕτοιμον παραλαβών. καὶ μὴν 2
οὐκ ἀποκτείνας, οὐ φυγαδεύσας, οὐ λυπήσας οὐδένα
τῶν πολιτῶν, δι᾽ αὑτοῦ βασιλεὺς κατέστη τῶν Συ-
ρακοσίων, ὃ πάντων ἐστὶ παραδοξότατον, ἔτι δὲ τὸ 3
μὴ μόνον κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν οὕτως, ἀλλὰ καὶ δια-
φυλάξαι τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ 4
τέτταρα βασιλεύσας διετήρησε μὲν τῇ πατρίδι τὴν
εἰρήνην, διεφύλαξε δ᾽ αὑτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνεπιβού-

λευτον, διέφυγε δὲ τὸν ταῖς ὑπεροχαῖς παρεπόμε-
5 νον φθόνον· ὅς γε πολλάκις ἐπιβαλόμενος ἀποθέσθαι
τὴν δυναστείαν ἐκωλύθη κατὰ κοινὸν ὑπὸ τῶν πολι-
6 τῶν. εὐεργετικώτατος δὲ καὶ φιλοδοξότατος γενό-
μενος εἰς τοὺς Ἕλληνας μεγάλην μὲν αὑτῷ δόξαν,
οὐ μικρὰν δὲ Συρακοσίοις εὔνοιαν παρὰ πᾶσιν ἀπέ-
7 λιπε. καὶ μὴν ἐν περιουσίᾳ καὶ τρυφῇ καὶ δαψιλείᾳ
πλείστῃ διαγενόμενος ἔτη μὲν ἐβίωσε πλείω τῶν ἐνε-
νήκοντα, διεφύλαξε δὲ τὰς αἰσθήσεις ἁπάσας, διετή-
ρησε δὲ πάντα καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀβλαβῆ.
8 τοῦτο δέ μοι δοκεῖ σημεῖον οὐ μικρόν, ἀλλὰ παμμέ-
γεθες εἶναι βίου σώφρονος. [Exc. Peir. p. 9—13.]
9 Ὅτι Γέλων πλείω τῶν πεντήκοντα βιώσας ἐτῶν
σκοπὸν προέθηκε κάλλιστον ἐν τῷ ζῆν τὸ πειθαρχεῖν
τῷ γεννήσαντι, καὶ μήτε πλοῦτον μήτε βασιλείας
μέγεθος μήτ' ἄλλο περὶ πλείονος ποιήσασθαι μηδὲν
τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς εὐνοίας καὶ πίστεως. [Exc. Peir.
p. 13.]
9 Ὅρκος, ὃν ἔθετο Ἀννίβας ὁ στρατηγός, Μάγω-
νος, Μύρκανος, Βαρμόκαρος, καὶ πάντες οἱ γερου-
σιασταὶ Καρχηδονίων οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ πάντες
Καρχηδόνιοι οἱ στρατευόμενοι μετ' αὐτοῦ πρὸς Ξε-
νοφάνη Κλεομάχου Ἀθηναῖον πρεσβευτήν, ὃν ἀπέ-
στειλε πρὸς ἡμᾶς Φίλιππος ὁ βασιλεὺς Δημητρίου
ὑπὲρ αὑτοῦ καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν συμμάχων,
2 ἐναντίον Διὸς καὶ Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος, ἐναντίον
δαίμονος Καρχηδονίων καὶ Ἡρακλέους καὶ Ἰολάου,
ἐναντίον Ἄρεος, Τρίτωνος, Ποσειδῶνος, ἐναντίον
θεῶν τῶν συστρατευομένων καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης
καὶ Γῆς, ἐναντίον ποταμῶν καὶ λειμώνων καὶ ὑδά-
3 των, ἐναντίον πάντων θεῶν ὅσοι κατέχουσι Καρ-
χηδόνα, ἐναντίον θεῶν πάντων ὅσοι Μακεδονίαν

καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν, ἐναντίον θεῶν
πάντων τῶν κατὰ στρατείαν, ὅσοι τινὲς ἐφεστήκασιν
ἐπὶ τοῦδε τοῦ ὅρκου. Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς εἶπε καὶ 4
πάντες οἱ Καρχηδονίων γερουσιασταὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
καὶ πάντες Καρχηδόνιοι οἱ στρατευόμενοι μετ' αὐ-
τοῦ, ὃ ἂν δοκῇ ὑμῖν καὶ ἡμῖν, τὸν ὅρκον τοῦτον
θέσθαι περὶ φιλίας καὶ εὐνοίας καλῆς, φίλους καὶ
οἰκείους καὶ ἀδελφούς, ἐφ' ᾧτ' εἶναι σωζομένους 5
καὶ φυλαττομένους ὑπὸ βασιλέως Φιλίππου καὶ Μα-
κεδόνων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅσοι εἰσὶν
αὐτῶν σύμμαχοι, κυρίους Καρχηδονίους καὶ Ἀννί-
βαν τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς
Καρχηδονίων ὑπάρχους, ὅσοι τοῖς αὐτοῖς νόμοις
χρῶνται, καὶ Ἰτυκαίους, καὶ ὅσαι πόλεις καὶ ἔθνη
Καρχηδονίων ὑπήκοα, καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς
συμμάχους, καὶ πάσας πόλεις καὶ ἔθνη, πρὸς ἅ ἐστιν 6
ἡμῖν ἥ τε φιλία τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ καὶ ἐν
τῇ Λιγυστίνῃ, καὶ πρὸς οὕστινας ἡμῖν ἂν γένηται
φιλία καὶ συμμαχία ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. ἔσται δὲ καὶ 7
Φίλιππος ὁ βασιλεὺς καὶ Μακεδόνες καὶ τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων οἱ σύμμαχοι, σωζόμενοι καὶ φυλαττόμενοι
ὑπὸ Καρχηδονίων τῶν συστρατευομένων καὶ ὑπὸ
Ἰτυκαίων καὶ ὑπὸ πασῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν ὅσα
ἐστὶ Καρχηδονίοις ὑπήκοα, καὶ συμμάχων καὶ στρα-
τιωτῶν, καὶ ὑπὸ πάντων ἐθνῶν καὶ πόλεων ὅσα
ἐστὶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ καὶ Λιγυστίνῃ, καὶ
ὑπὸ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἂν γένωνται σύμμαχοι ἐν τοῖς
κατ' Ἰταλίαν τόποις τούτοις. οὐκ ἐπιβουλεύσομεν 8
ἀλλήλοις οὐδὲ δόλῳ χρησόμεθα ἐπ' ἀλλήλοις, μετὰ
πάσης δὲ προθυμίας καὶ εὐνοίας ἄνευ δόλου καὶ ἐπι-
βουλῆς ἐσόμεθα πολέμιοι τοῖς πρὸς Καρχηδονίους
πολεμοῦσι, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν,

9 πρὸς ἃ ἡμῖν εἰσιν ὅρκοι καὶ φιλίαι. ἐσόμεθα δὲ καὶ
ἡμεῖς πολέμιοι τοῖς πολεμοῦσι πρὸς βασιλέα Φίλιπ-
πον χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς
10 ἃ ἡμῖν εἰσιν ὅρκοι καὶ φιλίαι. ἔσεσθε δὲ καὶ ἡμῖν
. . . πρὸς τὸν πόλεμον, ὅς ἐστιν ἡμῖν πρὸς Ῥωμαίους,
ἕως ἂν ἡμῖν καὶ ὑμῖν οἱ θεοὶ διδῶσι τὴν εὐημερίαν.
11 βοηθήσετε δὲ καὶ ἡμῖν ὡς ἂν χρεία ᾖ καὶ ὡς ἂν
12 συμφωνήσωμεν. ποιησάντων δὲ τῶν θεῶν ὑμῖν μὲν
καὶ ἡμῖν κατὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ῥωμαίους καὶ
τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἂν ἀξιῶσι Ῥωμαῖοι συντί-
θεσθαι περὶ φιλίας, συνθησόμεθα, ὥστ' εἶναι πρὸς
13 ὑμᾶς τὴν αὐτὴν φιλίαν, ἐφ' ᾧτε μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς
ἄρασθαι πρὸς ὑμᾶς μηδέποτε πόλεμον, μηδ' εἶναι
Ῥωμαίους κυρίους Κερκυραίων μηδ' Ἀπολλωνιατῶν
καὶ Ἐπιδαμνίων μηδὲ Φάρου μηδὲ Διμάλης καὶ
14 Παρθίνων μηδ' Ἀτιντανίας. ἀποδώσουσι δὲ καὶ
Δημητρίῳ τῷ Φαρίῳ τοὺς οἰκείους πάντας, οἵ εἰσιν
15 ἐν τῷ κοινῷ τῶν Ῥωμαίων. ἐὰν δὲ αἴρωνται Ῥω-
μαῖοι πρὸς ὑμᾶς πόλεμον ἢ πρὸς ἡμᾶς, βοηθήσομεν
ἀλλήλοις εἰς τὸν πόλεμον, καθὼς ἂν ἑκατέροις ᾖ
16 χρεία. ὁμοίως δὲ καὶ ἐάν τινες ἄλλοι, χωρὶς βασι-
λέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς ἃ ἡμῖν εἰσιν ὅρκοι
17 καὶ φιλίαι. ἐὰν δὲ δοκῇ ἡμῖν ἀφελεῖν ἢ προσθεῖναι
πρὸς τόνδε τὸν ὅρκον, ἀφελοῦμεν ἢ προσθήσομεν ὡς
ἂν ἡμῖν δοκῇ ἀμφοτέροις. [Exc. ant. p. 193—194.]

10 Οὔσης δημοκρατίας παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἀνδρῶν πεφυγαδευμένων, τῶν δὲ κατακεκληρουχημένων τὰς τούτων οὐσίας ἐπικρατούντων τῆς πολιτείας, δυσχερῶς ὑπέφερον τὴν τούτων ἰσηγορίαν οἱ μένοντες τῶν ἀρχαίων πολιτῶν. [Suidas v. Ἰσηγορεῖ.]

2 Ὅτι Γόργος ὁ Μεσσήνιος οὐδενὸς ἦν δεύτερος

Μεσσηνίων πλούτῳ καὶ γένει, διὰ δὲ τὴν ἄθλησιν
κατὰ τὴν ἀκμὴν πάντων ἐνδοξότατος ἐγεγόνει τῶν
περὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας φιλοστεφανούντων. καὶ 3
γὰρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ τὴν τοῦ λοι-
ποῦ βίου προστασίαν, ἔτι δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν
στεφάνων, οὐδενὸς ἐλείπετο τῶν καθ' αὑτόν. καὶ 4
μὴν ὅτε καταλύσας τὴν ἄθλησιν ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι
καὶ τὸ πράττειν τὰ τῆς πατρίδος ὥρμησε, καὶ περὶ
τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐλάττω δόξαν ἐξεφέρετο τῆς πρό-
τερον ὑπαρχούσης αὐτῷ, πλεῖστον μὲν ἀπέχειν δο- 5
κῶν τῆς τοῖς ἀθληταῖς παρεπομένης ἀναγωγίας,
πρακτικώτατος δὲ καὶ νουνεχέστατος εἶναι νομιζόμε-
νος περὶ τὴν πολιτείαν. [Exc. Peir. p. 13.]

Ὅτι Φιλίππου τοῦ βασιλέως Μακεδόνων τὴν τῶν 11
Μεσσηνίων ἀκρόπολιν κατασχεῖν βουλομένου, καὶ φή-
σαντος πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως βούλεσθαι
θεάσασθαι τὴν ἀκρόπολιν καὶ θῦσαι τῷ Διί, ἀναβάν-
τος μετὰ τῆς θεραπείας καὶ θύοντος, μετὰ ταῦτα κατὰ
τὸν ἐθισμὸν ἐκ τῶν τυθέντων ἱερείων προσενεχθέντων
αὐτῷ τῶν σπλάγχνων, δεξάμενος εἰς τὰς χεῖρας καὶ
βραχὺ διακλίνας, ἤρετο προτείνων τοῖς περὶ τὸν Ἄρα-
τον τί δοκεῖ τὰ ἱερὰ σημαίνειν, πότερον ἐκχωρεῖν
τῆς ἄκρας ἢ κρατεῖν αὐτῆς. ὁ μὲν οὖν Δημήτριος 2
αὐτόθεν ἐκ τοῦ προβεβηκότος, Εἰ μὲν μάντεως φρέ-
νας ἔχεις, ἔφη, ἐκχωρεῖν τὴν ταχίστην· εἰ δὲ βασι-
λέως πραγματικοῦ, τηρεῖν αὐτήν, ἵνα μὴ νῦν ἀφεὶς
ζητῇς ἕτερον ἐπιτηδειότερον καιρόν· οὕτω γὰρ ἑκα- 3
τέρων τῶν κεράτων κρατῶν μόνως ἂν ὑποχείριον

11. 1. Ὅτι Φιλίππου — μετὰ ταῦτα] Pro his κατὰ δὲ τὸν ἐθισμὸν Exc. ant. p. 194. Unde inserui κατὰ τὸν ἐθισμόν. — 2. μὲν οὖν] δὲ Exc. Vat. — ult. ἐπιτηδειότερον] ἐπιτήδειον Exc. ant. — 5, 2. τοῦ — 3. κρατεῖν desunt iisdem. — penult. In φρουρεῖν Μεσσηνίους desinunt Exc. Vat.

ἔχοις τὸν βοῦν, αἰνιττόμενος τὰ μὲν κέρατα τὸν Ἰθω-
μάταν καὶ τὸν Ἀκροκόρινθον, τὴν δὲ Πελοπόννησον
4 τὸν βοῦν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Ἄρα-
τον, Σὺ δὲ ταὐτὰ συμβουλεύεις; ἔφη. τοῦ δ' ἐπι-
5 σχόντος, αὐτὸ λέγειν ἠξίου τὸ φαινόμενον. ὁ δὲ δια-
πορήσας, Εἰ μὲν χωρίς, ἔφη, τοῦ παρασπονδῆσαι
Μεσσηνιους δύνῃ κρατεῖν τοῦ τόπου τούτου, συμ-
6 βουλεύω κρατεῖν· εἰ δὲ τοῦτον καταλαβὼν φρουρᾷ,
πάσας ἀπολλύναι μέλλεις τὰς ἀκροπόλεις καὶ τὴν
φρουράν, ᾗ παρέλαβες παρ' Ἀντιγόνου φρουρου-
7 μένους τοὺς συμμάχους, λέγων τὴν πίστιν, σκόπει
μὴ καὶ νῦν κρεῖττον ᾖ τοὺς ἄνδρας ἐξαγαγόντα τὴν
πίστιν αὐτοῦ καταλιπεῖν, καὶ ταύτῃ φρουρεῖν τοὺς
Μεσσηνίους, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς συμμάχους.
8 ὁ Φίλιππος κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἕτοιμος ἦν
παρασπονδεῖν, ὡς ἐκ τῶν ὕστερον πραχθέντων ἐγέ-
9 νετο καταφανής, ἐπιτετιμημένος δὲ μικρῷ μὲν πρό-
τερον ὑπὸ τοῦ νεωτέρου πικρῶς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν
ἀπωλείᾳ, τότε δὲ μετὰ παρρησίας ἅμα καὶ μετ' ἀξιώ-
σεως λέγοντος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ δεομένου μὴ
10 παρακοῦσαι τῶν λεγομένων ἐνετράπη. καὶ λαβόμενος
αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, Ἄγωμεν τοίνυν, ἔφη, πάλιν τὴν
αὐτὴν ὁδόν. [Exc. ant. p. 194. Exc. Vat. p. 372 M. 26 H.]
12 Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιστήσας τὴν διήγησιν
βραχέα βούλομαι διαλεχθῆναι περὶ Φιλίππου, διὰ
τὸ ταύτην ἀρχὴν γενέσθαι τῆς εἰς τοὔμπαλιν με-
ταβολῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμῆς καὶ με-
2 ταθέσεως. δοκεῖ γάρ μοι τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ βου-
λομένοις τῶν πραγματικῶν ἀνδρῶν περιποιεῖσθαι
τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας διόρθωσιν ἐναργέστατον εἶναι
3 τοῦτο παράδειγμα. καὶ γὰρ διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιφα-
νὲς καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως λαμπρὸν ἐκφανεστάτας

συμβαίνει καὶ γνωριμωτάτας γεγονέναι πᾶσι τοῖς
Ἕλλησι τὰς εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ὁρμὰς τοῦ βασιλέως
τούτου, παραπλησίως δὲ καὶ τὰ συνεξακολουθήσαντα
ταῖς ὁρμαῖς ἑκατέραις ἐκ παραθέσεως. ὅτι μὲν οὖν 4
αὐτῷ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν τά τε κατὰ
Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ συλλήβδην τὰ κατὰ
τὴν ἰδίαν ἀρχὴν οὕτως ὑπετέτακτο καὶ συνέκλινε
ταῖς εὐνοίαις ὡς οὐδενὶ τῶν πρότερον βασιλέων,
καίτοι νέῳ ὄντι παραλαβόντι τὴν Μακεδόνων δυνα-
στείαν, εὐχερὲς καταμαθεῖν ἐκ τούτων. συνεχέστατα 5
γὰρ αὐτοῦ περισπασθέντος ἐκ Μακεδονίας διὰ τὸν
πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους πόλεμον οὐχ οἷον
ἐστασίασέ τι τῶν προειρημένων ἐθνῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ
τῶν περιοικούντων ἐτόλμησε βαρβάρων οὐδεὶς ἅψα-
σθαι τῆς Μακεδονίας. καὶ μὴν περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου 6
καὶ Χρυσογόνου καὶ τῶν ἄλλων φίλων εὐνοίας καὶ
προθυμίας εἰς αὐτὸν οὐδ᾽ ἂν εἰπεῖν τις δύναιτ᾽ ἀξίως.
τὴν δὲ Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, ἅμα δὲ τούτοις 7
Ἠπειρωτῶν, Ἀκαρνάνων, . . . ὅσων ἑκάστοις ἀγα-
θῶν ἐν βραχεῖ χρόνῳ παραίτιος ἐγένετο. καθόλου 8
γε μήν, εἰ δεῖ μικρὸν ὑπερβολικώτερον εἰπεῖν, οἰκειό-
τατ᾽ ἂν οἶμαι περὶ Φιλίππου τοῦτο ῥηθῆναι διότι
κοινός τις οἷον ἐρώμενος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων διὰ
τὸ τῆς αἱρέσεως εὐεργετικόν. ἐκφανέστατον δὲ καὶ 9
μέγιστον δεῖγμα περὶ τοῦ τί δύναται προαίρεσις κα-
λοκἀγαθικὴ καὶ πίστις, τὸ πάντας Κρηταιεῖς συμ-
φρονήσαντας καὶ τῆς αὐτῆς μετασχόντας συμμαχίας
ἕνα προστάτην ἑλέσθαι τῆς νήσου Φίλιππον, καὶ
ταῦτα συντελεσθῆναι χωρὶς ὅπλων καὶ κινδύνων, ὃ
πρότερον οὐ ῥᾳδίως ἂν εὕροι τις γεγονός. ἀπὸ τοί- 10
νυν τῶν κατὰ Μεσσηνίους ἐπιτελεσθέντων ἅπαντα
τὴν ἐναντίαν ἐλάμβανε διάθεσιν αὐτῷ, καὶ τοῦτο

11 *συνέβαινε κατὰ λόγον· τραπεὶς γὰρ ἐπὶ τὴν ἀντι-*
κειμένην προαίρεσιν τῇ πρόσθεν, καὶ ταύτῃ προστι-
θεὶς ἀεὶ τἀκόλουθον, ἔμελλε καὶ τὰς τῶν ἄλλων δια-
λήψεις περὶ αὐτοῦ τρέψειν εἰς τἀναντία καὶ ταῖς τῶν
πραγμάτων συντελείαις ἐγκυρήσειν ἐναντίαις ἢ πρό-
12 *τερον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. δῆλον δὲ τοῦτο ἔσται*
τοῖς προσέχουσιν ἐπιμελῶς διὰ τῶν ἑξῆς ῥηθησομέ-
νων πράξεων. [Exc. Peir. p. 13—14.]

13 *Ὅτι ὁ Ἄρατος, θεωρῶν τὸν Φίλιππον ὁμολογου-*
μένως τόν τε πρὸς Ῥωμαίους ἀναλαμβάνοντα πόλε-
μον καὶ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρεσιν ὁλο-
σχερῶς ἠλλοιωμένον, πολλὰς εἰσενεγκάμενος ἀπορίας
2 *καὶ σκήψεις μόλις ἀπετρέψατο τὸν Φίλιππον. ἡμεῖς*
δέ, τοῦ κατὰ τὴν πέμπτην βίβλον ἡμῖν ἐν ἐπαγγε-
λίᾳ καὶ φάσει μόνον εἰρημένου νῦν δι' αὐτῶν τῶν
πραγμάτων τὴν πίστιν εἰληφότος, βουλόμεθα προσ-
αναμνῆσαι τοὺς συνεφιστάνοντας τῇ πραγματείᾳ,
πρὸς τὸ μηδεμίαν τῶν ἀποφάσεων ἀναπόδεικτον μηδ'
3 *ἀμφισβητουμένην καταλιπεῖν. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν*
ἐξηγούμενοι τὸν Αἰτωλικὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦτο τὸ
μέρος τῆς διηγήσεως ἐπέστημεν, ἐν ᾧ Φίλιππον ἔφα-
μεν τὰς ἐν Θέρμῳ στοὰς καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθη-
μάτων θυμικώτερον διαφθεῖραι, καὶ δεῖν τούτων
τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐπὶ τὸν βασιλέα διὰ τὴν ἡλι-
κίαν ὡς ἐπὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ φίλους ἀναφέρειν,
4 *τότε περὶ μὲν Ἀράτου τὸν βίον ἐφήσαμεν ἀπολο-*
γεῖσθαι τὸ μηδὲν ἂν ποιῆσαι μοχθηρόν, Δημητρίου
5 *δὲ τοῦ Φαρίου τὴν τοιαύτην εἶναι προαίρεσιν. δῆ-*
λον δὲ τοῦτο ποιήσειν ἐπηγγειλάμεθα διὰ τῶν ἑξῆς
ῥηθησομένων, εἰς τοῦτον ὑπερθέμενοι τὸν καιρὸν
6 *τὴν πίστιν τῆς προρρηθείσης ἀποφάσεως, ἐν ᾧ παρὰ*
μίαν ἡμέραν Δημητρίου μὲν παρόντος, ὡς ἀρτίως

ὑπὲρ τῶν κατὰ Μεσσηνίους ὑπεδείξαμεν, Ἀράτου δὲ
καθυστερήσαντος, ἤρξατο Φίλιππος ἅπτεσθαι τῶν
μεγίστων ἀσεβημάτων. καὶ καθάπερ ἂν εἰ γευσάμε- 7
νος αἵματος ἀνθρωπείου καὶ τοῦ φονεύειν καὶ παρα-
σπονδεῖν τοὺς συμμάχους, οὐ λύκος ἐξ ἀνθρώπου κατὰ
τὸν Ἀρκαδικὸν μῦθον, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τύ-
ραννος ἐκ βασιλέως ἀπέβη πικρός. τούτου δ' ἐναργέ- 8
στερον ἔτι δεῖγμα τῆς ἑκατέρου γνώμης τὸ περὶ τῆς
ἄκρας συμβούλευμα πρὸς τὸ μηδὲ περὶ τῶν κατ' Αἰτω-
λοὺς διαπορεῖν. ὧν ὁμολογουμένων εὐμαρὲς ἤδη συλ- 14
λογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῆς ἑκατέρου προαιρέσεως.
καθάπερ γὰρ νῦν Φίλιππος πεισθεὶς Ἀράτῳ διεφύλαξε 2
τὴν πρὸς Μεσσηνίους πίστιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν,
καὶ μεγάλῳ τὸ δὴ λεγόμενον ἕλκει τῷ προγεγονότι
περὶ τὰς σφαγὰς μικρὸν ἴαμα προσέθηκεν, οὕτως ἐν 3
τοῖς κατ' Αἰτωλοὺς Δημητρίῳ κατακολουθήσας ἠσέ-
βει μὲν εἰς τοὺς θεούς, τὰ καθιερωμένα τῶν ἀναθη-
μάτων διαφθείρων, ἡμάρτανε δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώ-
πους, ὑπερβαίνων τοὺς τοῦ πολέμου νόμους, ἠστό-
χει δὲ τῆς σφετέρας προαιρέσεως, ἀπαραίτητον καὶ
πικρὸν ἑαυτὸν ἀποδεικνύων ἐχθρὸν τοῖς διαφερομέ-
νοις. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν κατὰ Κρήτην· 4
καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων Ἀράτῳ μὲν καθηγεμόνι χρησά-
μενος περὶ τῶν ὅλων, οὐχ οἷον ἀδικήσας, ἀλλ' οὐδὲ
λυπήσας οὐδένα τῶν κατὰ τὴν νῆσον, ἅπαντας μὲν
εἶχε τοὺς Κρηταιεῖς ὑποχειρίους, ἅπαντας δὲ τοὺς
Ἕλληνας εἰς τὴν πρὸς αὑτὸν εὔνοιαν ἐπήγετο διὰ τὴν
σεμνότητα τῆς προαιρέσεως. οὕτω πάλιν ἐπακολου- 5
θήσας Δημητρίῳ καὶ παραίτιος γενόμενος Μεσση-
νίοις τῶν ἄρτι ῥηθέντων ἀτυχημάτων, ἅμα τὴν παρὰ
τοῖς συμμάχοις εὔνοιαν καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἄλλοις
Ἕλλησιν ἀπέβαλε πίστιν. τηλικαύτην τοῖς νέοις βα- 6

σιλεῦσι ῥοπὴν ἔχει καὶ πρὸς ἀτυχίαν καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἀρχῆς ἡ τῶν παρεπομένων φίλων ἐκλογὴ καὶ κρίσις, ὑπὲρ ἧς οἱ πλείους οὐκ οἶδ' ὅπως ῥαθυμοῦντες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ποιοῦνται πρόνοιαν. [Exc. Peir. p. 17—18, et inde a 6, 1, ὅτι μεγάλην τοῖς νέοις β. Vat. p. 373 M. 26 H.]

14 a *Καταλαβέσθαι ἐγχειρήσας* (Demetrius) *μετὰ τῆς Φιλίππου γνώμης τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν εἰκῇ καὶ παραβόλως ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ διεφθάρη· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, διασαφήσομεν.* [Polyb. 3, 19, 11.]

15 *Περὶ δὲ τὰς Σάρδεις ἄπαυστοι καὶ συνεχεῖς ἀκροβολισμοὶ συνίσταντο καὶ κίνδυνοι καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πᾶν γένος ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεως ἐξευρισκόντων τῶν στρατιωτῶν κατ' ἀλλήλων· περὶ ὧν γράφειν τὰ κατὰ μέρος οὐ μόνον*
2 μακρόν, ἀλλὰ καὶ ἀνωφελὲς ἂν εἴη τελέως. τὸ δὲ πέρας ἤδη τῆς πολιορκίας δεύτερον ἔτος ἐνεστώσης, Λαγόρας ὁ Κρής, τριβὴν ἔχων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἱκανήν, καὶ συνεορακὼς ὅτι συμβαίνει τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ῥᾷστα γίγνεσθαι τοῖς πολεμίοις ὑποχειρίους διὰ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν ἐνοικούντων, ὅταν πιστεύσαντες ταῖς ὀχυρότησι ταῖς φυσικαῖς ἢ χειροποιήτοις ἀφυλακτῶσι καὶ ῥαθυμῶσι
3 τὸ παράπαν, καὶ τούτων αὐτῶν ἐπεγνωκὼς διότι συμβαίνει τὰς ἁλώσεις γίγνεσθαι κατὰ τοὺς ὀχυρωτάτους τόπους καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπηλ-
4 πίσθαι, καὶ τότε θεωρῶν κατὰ τὴν προϋπάρχουσαν δόξαν περὶ τῆς τῶν Σάρδεων ὀχυρότητος ἅπαντας ἀπεγνωκότας ὡς διὰ τοιαύτης πράξεως κυριεύσειν αὐτῆς, μίαν δὲ ταύτην ἔχοντας ἐλπίδα τοῦ διὰ τῆς
5 ἐνδείας κρατήσειν τῆς πόλεως, τοσούτῳ μᾶλλον προσ-

εἶχε καὶ πάντα τόπον ἠρεύνα, σπεύδων ἀφορμῆς τι-
νος ἐπιλαβέσθαι τοιαύτης. συνθεωρήσας δὲ τὸ κατὰ 6
τὸν καλούμενον Πρίονα τεῖχος ἀφυλακτούμενον, οὗ-
τος δ' ἐστὶ τόπος ὁ συνάπτων τὴν ἄκραν καὶ τὴν
πόλιν, ἐγίγνετο περὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπίνοιαν
ταύτην. τὴν μὲν οὖν τῶν φυλαττόντων ῥαθυμίαν 7
ἐκ τοιούτου τινὸς σημείου συνεθεώρησε. τοῦ τόπου 8
κρημνώδους ὑπάρχοντος διαφερόντως, καὶ φάραγγος
ὑποκειμένης, εἰς ἣν ῥιπτεῖσθαι συνέβαινε τοὺς ἐκ
τῆς πόλεως νεκροὺς καὶ τὰς τῶν ἵππων καὶ τὰς τῶν
ὑποζυγίων τῶν ἀποθνησκόντων κοιλίας, εἰς τοῦτον
ἀεὶ τὸ τῶν γυπῶν καὶ τῶν ἄλλων ὀρνέων πλῆθος
ἠθροίζετο. συνθεωρήσας οὖν ὁ προειρημένος ἀνήρ, 9
ὅτε πληρωθείη τὰ ζῷα, τὰς ἀναπαύσεις ἐπὶ τῶν κρη-
μνῶν καὶ τοῦ τείχους ποιούμενα συνεχῶς, ἔγνω διότι
κατ' ἀνάγκην ἀφυλακτεῖται τὸ τεῖχος καὶ γίγνεται
τὸν πλεῖστον χρόνον ἔρημον. λοιπὸν ἐπιμελῶς τὴν 10
νύκτα προσπορευόμενος ἐξήταζε τὰς προσβάσεις καὶ
θέσεις τῶν κλιμάκων. εὑρίσκων δὲ κατά τινα τόπον 11
καὶ καθ' ἕνα τῶν κρημνῶν δυνατὴν οὖσαν, προσφέ-
ρει τῷ βασιλεῖ τὸν περὶ τούτων λόγον. τοῦ δὲ δε- 16
ξαμένου τὴν ἐλπίδα, καὶ παρακαλέσαντος τὸν Λα-
γόραν ἐπιτελεῖν τὴν πρᾶξιν, αὐτὸς μὲν ὑπισχνεῖτο
τὰ δυνατὰ ποιήσειν, ἠξίου δὲ τὸν βασιλέα Θεόδοτον 2
αὐτῷ τὸν Αἰτωλὸν καὶ Διονύσιον τὸν ἡγεμόνα τῶν
ὑπασπιστῶν παρακελεύσαντα συστῆσαι συνεπιδοῦναι
σφᾶς καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβολῆς, διὰ τὸ δοκεῖν
ἑκάτερον ἱκανὴν δύναμιν ἔχειν καὶ τόλμαν πρὸς τὴν
ἐπινοουμένην πρᾶξιν. τοῦ δὲ βασιλέως παραχρῆμα 3
ποιήσαντος τὸ παρακαλούμενον, συμφρονήσαντες οἱ
προειρημένοι καὶ κοινωσάμενοι περὶ πάντων ἑαυτοῖς
ἐτήρουν νύκτα τὸ περὶ τὴν ἑωθινὴν μέρος ἔχουσαν

4 ἀσέληνον. λαβόντες δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ πράττειν ἔμελ-
λον ἡμέρᾳ, τῇ πρότερον ὀψίας δείλης ἐπέλεξαν ἐκ παν-
τὸς τοῦ στρατοπέδου πεντεκαίδεκα τοὺς εὐρωστοτά-
τους ἄνδρας καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, οἵτινες
ἔμελλον ἅμα μὲν προσοίσειν τὰς κλίμακας, ἅμα δὲ
συναναβήσεσθαι καὶ μεθέξειν αὐτοῖς τῆς τόλμης.
5 μετὰ δὲ τούτους ἄλλους ἐπελέξαντο τριάκοντα τοὺς
ἐν ἀποστήματι συνεφεδρεύσοντας, ἵν' ἐπειδὰν ὑπερ-
βάντες αὐτοὶ πρὸς τὴν παρακειμένην παραγένωνται
πύλην, οὗτοι μὲν ἔξωθεν προσπεσόντες πειρῶνται
διακόπτειν τοὺς στροφεῖς καὶ τὸ ζύγωμα τῶν πυλῶν,
αὐτοὶ δὲ τὸν μοχλὸν ἔνδοθεν καὶ τὰς βαλανάγρας,
6 δισχιλίους δὲ τοὺς κατόπιν ἀκολουθήσοντας τούτοις,
οὓς συνεισπεσόντας ἔδει καταλαβέσθαι τὴν τοῦ θεά-
τρου στεφάνην, εὐφυῶς κειμένην πρός τε τοὺς ἐκ
7 τῆς ἄκρας καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως. τοῦ δὲ μὴ
γενέσθαι μηδεμίαν ὑποψίαν τῆς ἀληθείας διὰ τὴν
ἐπιλογὴν τῶν ἀνδρῶν, διέδωκε λόγον ὡς τοὺς Αἰ-
τωλοὺς μέλλοντας εἰσπίπτειν διά τινος φάραγγος εἰς
τὴν πόλιν καὶ δέον ἐνεργῶς τούτους παραφυλάξαι
πρὸς τὸ μηνυθέν.
17 Ἑτοίμων δὲ πάντων αὐτοῖς γενομένων, ἅμα τῷ
κρυφθῆναι τὴν σελήνην λάθρᾳ πρὸς τοὺς κρημνοὺς
οἱ περὶ τὸν Λαγόραν ἀφικόμενοι μετὰ τῶν κλιμάκων
ὑπέστειλαν ἑαυτοὺς ὑπό τινα προπεπτωκυῖαν ὀφρῦν.
2 ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τῶν μὲν φυλάκων
ἀπολυομένων ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου, τοῦ δὲ βασι-
λέως κατὰ τὸν ἐθισμὸν τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐφεδρείας
ἐκπέμποντος, τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς τὸν ἱππόδρομον
ἐξαγαγόντος καὶ παρατάττοντος, τὸ μὲν πρῶτον ἀνύ-
3 ποπτον ἦν πᾶσι τὸ γενόμενον. προστεθεισῶν δὲ δυ-
οῖν κλιμάκων, καὶ δι' ἧς μὲν Διονυσίου, δι' ἧς δὲ

*Λαγόρα πρῶτον πορευομένων, ἐγίγνετο ταραχὴ καὶ
κίνημα περὶ τὸ στρατόπεδον. συνέβαινε γὰρ τοῖς* 4
*μὲν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῆς
ἄκρας ἀδήλους εἶναι τοὺς προσβαίνοντας διὰ τῆς
προπεπτωκυίας ἐπὶ τὸν κρημνὸν ὀφρύος· τοῖς δ' ἐκ
τοῦ στρατοπέδου σύνοπτος ἦν ἡ τόλμα τῶν ἀναβαι-
νόντων καὶ παραβαλλομένων. διόπερ οἱ μὲν ἐκπε-* 5
*πληγμένοι τὸ παράδοξον, οἱ δὲ προορώμενοι καὶ δε-
διότες τὸ συμβησόμενον ἀχανεῖς, ἅμα δὲ περιχαρεῖς
ὄντες, ἔστασαν. ὅθεν ὁ βασιλεύς, θεωρῶν τὸ περὶ* 6
*τὴν ὅλην παρεμβολὴν κίνημα, καὶ βουλόμενος ἀπο-
σπᾶν ἀπὸ τοῦ προκειμένου τούς τε παρ' αὑτοῦ καὶ
τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, προῆγε τὴν δύναμιν καὶ προσέ-
βαλε πρὸς τὰς ἐπὶ θάτερα πύλας κειμένας, Περσίδας
δὲ προσαγορευομένας. Ἀχαιὸς δέ, συνθεωρῶν ἐκ* 7
*τῆς ἄκρας τὸ περὶ τοὺς ὑπεναντίους κίνημα παρηλ-
λαγμένον τῆς συνηθείας, ἐπὶ πολὺ διηπορεῖτο δυσ-
χρηστούμενος καὶ συννοῆσαι τὸ γιγνόμενον οὐδαμῶς
δυνάμενος. πλὴν ὅμως ἐξαπέστειλε τοὺς ἀπαντήσον-* 8
*τας εἰς τὴν πύλην· ὧν διὰ στενῆς καὶ κρημνώδους
ποιουμένων τὴν κατάβασιν βραδεῖαν συνέβαινε γί-
γνεσθαι τὴν ἐπικουρίαν. ὁ δ' ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγ-* 9
*μένος Ἀρίβαζος ἀκάκως ὥρμησε πρὸς τὰς πύλας, αἷς
ἑώρα προσβάλλοντα τὸν Ἀντίοχον, καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ
τὸ τεῖχος ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ διὰ τῆς πύλης ἀφιεὶς
εἴργειν τοὺς συνεγγίζοντας καὶ συμπλέκεσθαι παρε-
κελεύετο τοῖς πολεμίοις.*

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Λαγόραν 18
*καὶ Θεόδοτον καὶ Διονύσιον ὑπερβάντες τοὺς κρη-
μνοὺς ἧκον ἐπὶ τὴν ὑποκειμένην πύλην. καὶ τινὲς
μὲν αὐτῶν διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας, οἱ δὲ* 2
διέκοπτον τοὺς μοχλούς. ἅμα δὲ τούτοις προσπεσόν-

τες ἔξωθεν οἱ τεταγμένοι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὸ
3 παραπλήσιον ἐποίουν. ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθει-
σῶν, εἰσελθόντες οἱ δισχίλιοι κατελάβοντο τὴν τοῦ
4 θεάτρου στεφάνην. οὗ γιγνομένου, πάντες ὥρμησαν
ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ τῆς Περσίδος προσαγορευομένης
πύλης, ἐφ᾽ ἣν πρότερον ἐβοήθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀρί-
βαζον, σπεύδοντες παρεγγυᾶν ἐπὶ τοὺς εἰσπεπτωκό-
5 τας. τούτου δὲ συμβαίνοντος, κατὰ τὴν ἀποχώρησιν
ἀνεῳγμένης τῆς πύλης, συνεισέπεσόν τινες τῶν παρὰ
6 τοῦ βασιλέως, ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν. ὧν κρα-
τησάντων τῆς πύλης, ἤδη τούτοις κατὰ τὸ συνεχὲς
οἱ μὲν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ τὰς παρακειμένας διέκοπτον
7 πύλας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρίβαζον καὶ πάντες οἱ κατὰ
τὴν πόλιν ἐπὶ βραχὺ διαγωνισάμενοι πρὸς τοὺς εἰσε-
8 ληλυθότας ὥρμησαν φεύγειν πρὸς τὴν ἄκραν. οὗ
συμβάντος οἱ μὲν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Λαγόραν
ἔμενον ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ θέατρον τόπων, νουνεχῶς
καὶ πραγματικῶς ἐφεδρεύοντες τοῖς ὅλοις, ἡ δὲ λοιπὴ
δύναμις εἰσπεσοῦσα πανταχόθεν ἅμα κατειλήφει τὴν
9 πόλιν. καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη, τῶν μὲν φονευόντων τοὺς
ἐντυγχάνοντας, τῶν δὲ τὰς οἰκήσεις ἐμπιμπρώντων,
ἄλλων δὲ πρὸς τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς ὠφελείας ὡρμη-
κότων, ἐγίγνετο παντελὴς ἡ τῆς πόλεως καταφθορὰ
10 καὶ διαρπαγή. καὶ Σάρδεων μὲν τοῦτον τὸν τρόπον
ἐγένετο κύριος Ἀντίοχος. [Exc. ant. p. 194—196.]

19 *Μασύλιοι, Λιβυκὸν ἔθνος· Πολύβιος ἐν τῷ ἑβ-
δόμῳ Μασυλεῖς αὐτούς φησι.* [Steph. Byz. (*Μασουλεῖς*
haec repetens Eustath. ad Dionys. 187.)]

*Οἱ δὲ τὸν Ὤρικον κατοικοῦντες, οἳ καὶ πρῶτοι
κεῖνται περὶ τὴν εἰσβολὴν πρὸς τὸν Ἀδρίαν ἐκ δε-*
2 *ξιῶν εἰσπλέοντι.* [*λέγεται ἀρσενικῶς, ὡς Πολύβιος
ἑβδόμῳ.* Steph. Byz. et Eustath. ad Dionys. 321.]

FRAGMENTA LIBRI VIII.

Λοιπὸν ταῖς ἀδήλοις ἐλπίσι προσανέχων διὰ τὸ 1a
πρόδηλον τῆς τιμωρίας πᾶν ἔκρινεν ὑπομένειν.
[Exc. Vat. p. 374 M. 26 H.]
Ὅτι Τιβέριος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς λόχῳ ἐνε- 1b
δρευθεὶς καὶ γενναίως ὑποστὰς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν
τὸν βίον κατέστρεψεν. [Exc. Vat. p. 374 M. 26 H.]
Περὶ δὲ τῶν τοιούτων περιπετειῶν, πότερα χρὴ
τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιμᾶν ἢ συγγνώμην ἔχειν, καθό-
λου μὲν οὐκ ἀσφαλὲς ἀποφήνασθαι διὰ τὸ καὶ πλεί-
ους τὰ κατὰ λόγον πάντα πράξαντας ὅμως ὑποχειρίους
γεγονέναι τοῖς ἑτοίμως τὰ παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένα
δίκαια παραβαίνουσιν· οὐ μὴν οὐδ' αὐτόθεν ἀπο- 2
στατέον τῆς ἀποφάσεως ἀργῶς, ἀλλὰ βλέποντα πρὸς
τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις οἷς μὲν ἐπιτιμητέον
τῶν ἡγεμόνων, οἷς δὲ συγγνώμην δοτέον. ἔσται δὲ
τὸ λεγόμενον δῆλον ἐκ τούτων. Ἀρχίδαμος ὁ τῶν 3
Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ὑπιδόμενος τὴν Κλεομέ-
νους φιλαρχίαν ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης, μετ' οὐ
πολὺ δὲ πάλιν πεισθεὶς ἐνεχείρισεν αὑτὸν τῷ προει-
ρημένῳ. τοιγαροῦν ἅμα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ βίου στε- 4
ρηθεὶς οὐδ' ἀπολογίαν αὑτῷ κατέλιπε πρὸς τοὺς ἐπι-
γιγνομένους· τῆς γὰρ ὑποθέσεως τῆς αὐτῆς μενούσης, 5
τῆς δὲ Κλεομένους φιλαρχίας καὶ δυναστείας ἐπηυ-
ξημένης, ὁ τούτοις ἐγχειρίσας αὑτὸν οὓς φυγὼν
πρότερον ἔτυχε παραδόξως τῆς σωτηρίας πῶς οὐκ

6 εὐλόγως ἔμελλε τοῖς προειρημένοις ἐγκυρήσειν; καὶ
μὴν Πελοπίδας ὁ Θηβαῖος, εἰδὼς τὴν Ἀλεξάνδρου
τοῦ τυράννου παρανομίαν καὶ σαφῶς γιγνώσκων ὅτι
πᾶς τύραννος πολεμιωτάτους αὑτῷ νομίζει τοὺς τῆς
ἐλευθερίας προεστῶτας, αὐτὸς οὐ μόνον τῆς Θη-
βαίων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων δημοκρατίας, ἔπει-
7 θεν Ἐπαμεινώνδαν προεστάναι, καὶ παρὼν εἰς Θετ-
ταλίαν πολέμιος ἐπὶ καταλύσει τῆς Ἀλεξάνδρου μο-
ναρχίας πρεσβεύειν πρὸς τοῦτον ὑπέμεινε δεύτερον.
8 τοιγαροῦν γενόμενος ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς ἔβλαψε
μὲν Θηβαίους μεγάλα, κατέλυσε δὲ τὴν αὑτῷ προγε-
γενημένην δόξαν, εἰκῇ καὶ ἀκρίτως πιστεύσας οἷς
9 ἥκιστ' ἐχρῆν. παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Γνάϊος ὁ
Ῥωμαίων στρατηγὸς ἔπαθε κατὰ τὸν Σικελικὸν πό-
λεμον, ἀλόγως αὑτὸν ἐγχειρίσας τοῖς πολεμίοις·
ὁμοίως δὲ καὶ πλείους ἕτεροι.

2 Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἀσκέπτως ἑαυτοὺς ἐγχειρίζουσι
τοῖς ὑπεναντίοις ἐπιτιμητέον, τοῖς δὲ τὴν ἐνδεχομέ-
2 νην πρόνοιαν ποιουμένοις οὐκ ἐγκλητέον· τὸ μὲν γὰρ
μηδενὶ πιστεύειν εἰς τέλος ἄπρακτον, τὸ δὲ λαβόντα
τὰς ἐνδεχομένας πίστεις πράττειν τὸ κατὰ λόγον ἀνε-
3 πιτίμητον. εἰσὶ δ' ἐνδεχόμεναι πίστεις ὅρκοι, τέ-
4 κνα, γυναῖκες, τὸ μέγιστον ὁ προγεγονὼς βίος. ᾗ
καὶ τὸ διὰ τῶν τοιούτων ἀλογηθῆναι καὶ περιπεσεῖν
οὐ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ τῶν πραξάντων ἐστὶν
5 ἔγκλημα. διὸ καὶ μάλιστα μὲν τὰς τοιαύτας ζητεῖν
πίστεις δεῖ, δι' ὧν ὁ πιστευθεὶς οὐ δυνήσεται τὴν
6 πίστιν ἀθετεῖν. ἐπεὶ δὲ σπάνιον εὑρεῖν ἐστι τὸ τοι-
οῦτον, δεύτερος ἂν εἴη πλοῦς τὸ τῶν κατὰ λόγον
φροντίζειν, ἵνα ἄν που καὶ σφαλλώμεθα, τῆς παρὰ
7 τοῖς ἐκτὸς συγγνώμης μὴ διαμαρτάνωμεν. ὃ καὶ περὶ
πλείους μὲν δὴ γεγένηται τῶν πρότερον, ἐναργέστα-

τον δ' ἔσται καὶ τοῖς καιροῖς ἔγγιστον τοῖς ὑπὲρ ὧν
ὁ νῦν δὴ λόγος ἐνέστηκε τὸ κατ' Ἀχαιὸν συμβάν.
ὃς οὐδὲν τῶν ἐνδεχομένων πρὸς εὐλάβειαν καὶ πρὸς 8
ἀσφάλειαν παραλιπών, ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάντων προνοη-
θείς, ἐφ' ὅσον ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ δυνατὸν ἦν, ὅμως
ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. τό γε μὴν συμβὰν 9
ἔλεον μὲν τῷ παθόντι καὶ συγγνώμην ἀπειργάσατο
παρὰ τοῖς ἐκτός, διαβολὴν δὲ καὶ μῖσος τοῖς πράξα-
σιν. [Exc. ant. p. 196, et 1 b, 1. *Περὶ* — 2. *κα*, post quae
periit folium, Exc. Vat. p. 374 M. 26 H. V. ad 8, 23, 11.]

Οὐκ ἀλλότριον εἶναί μοι δοκεῖ τῆς ὅλης ἡμῶν 3
ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἐν ἀρχαῖς προθέσεως συνεπιστῆσαι
τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν πράξεων καὶ
τὸ φιλότιμον τῆς ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος προαι-
ρέσεως, λέγω δὲ τοῦ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων. τίς 2
γὰρ οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο πῶς τηλικοῦτον μὲν πόλε-
μον συνεσταμένοι περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πρα-
γμάτων, οὐκ ἐλάττω δὲ τούτου περὶ τῶν κατὰ τὴν
Ἰβηρίαν, ἀκμὴν δὲ περὶ τούτων ἀδήλους μὲν ἔχοντες
ἐπ' ἴσον ἀμφότεροι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας,
ἐφαμίλλους δὲ τοὺς κατὰ τὸ παρὸν ἐνεστῶτας κινδύ-
νους, ὅμως οὐκ ἠρκοῦντο ταῖς προκειμέναις ἐπιβο- 3
λαῖς, ἀλλὰ καὶ περὶ Σαρδόνος καὶ Σικελίας ἠμφισ-
βήτουν, καὶ πάντα περιελάμβανον, οὐ μόνον ταῖς
ἐλπίσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς χορηγίαις καὶ ταῖς παρασκευ-
αῖς; ὃ καὶ μάλιστ' ἄν τις εἰς τὰ κατὰ μέρος ἐμβλέ- 4
ψας θαυμάσειε. δύο μὲν γὰρ Ῥωμαίοις κατὰ τὴν
Ἰταλίαν μετὰ τῶν ὑπάτων ἐντελῆ προεκάθητο στρα-
τόπεδα, δύο δὲ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὧν τὸ μὲν πεζὸν
Γνάϊος εἶχε, τὸ δὲ ναυτικὸν Πόπλιος. οἰκείως δὲ 5
ταὐτὰ συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ παρὰ Καρχηδονίοις.
καὶ μὴν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐφώρμει καὶ 6

ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ Φιλίππου στόλος, ἐφ' οὗ τὸ μὲν
πρῶτον Μάρκος Οὐαλέριος, μετὰ δὲ ταῦτα Πόπλιος
7 ἐπέπλει Σουλπίκιος. ἅμα δὲ τούτοις Ἄππιος μὲν
ἑκατὸν πεντηρικοῖς σκάφεσι, Μάρκος δὲ Κλαύδιος
πεζὰς ἔχων δυνάμεις, ἐφήδρευε τοῖς κατὰ τὴν Σι-
8 κελίαν. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο Ἀμίλκας ἐποίει παρὰ Καρ-
χηδονίοις.

4 Δι' ὧν ὑπολαμβάνω τὸ πολλάκις ἐν ἀρχαῖς ἡμῖν
τῆς πραγματείας εἰρημένον νῦν δι' αὐτῶν τῶν ἔρ-
2 γων ἀληθινὴν λαμβάνειν πίστιν. τοῦτο δ' ἦν ὡς
οὐχ οἷόν τε διὰ τῶν τὰς κατὰ μέρος ἱστορίας γρα-
φόντων συνθεάσασθαι τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν.
3 πῶς γὰρ ἐνδέχεται ψιλῶς αὐτὰς καθ' αὑτὰς ἀνα-
γνόντα τὰς Σικελικὰς ἢ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις γνῶ-
ναι καὶ μαθεῖν ἢ τὸ μέγεθος τῶν γεγονότων ἢ τὸ
συνέχον τίνι τρόπῳ καὶ τίνι γένει πολιτείας τὸ πα-
ραδοξότατον καθ' ἡμᾶς ἔργον ἡ τύχη συνετέλεσε;
4 τοῦτο δ' ἔστι τὸ πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς
οἰκουμένης ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀγαγεῖν,
5 ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. πῶς μὲν γὰρ
εἷλον Συρακούσας Ῥωμαῖοι, καὶ πῶς Ἰβηρίαν κατέ-
σχον, οὐκ ἀδύνατον καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ πο-
6 σὸν γνῶναι συντάξεων· πῶς δὲ τῆς ἁπάντων ἡγεμο-
νίας καθίκοντο, καὶ τί πρὸς τὰς ὁλοσχερεῖς αὐτοῖς
ἐπιβολὰς τῶν κατὰ μέρος ἀντέπραξε, καὶ τί πάλιν
καὶ κατὰ τίνας καιροὺς συνήργησε, δυσχερὲς κατα-
7 λαβεῖν ἄνευ τῆς καθόλου τῶν πράξεων ἱστορίας. οὐ
μὴν τὸ μέγεθος τῶν ἔργων οὐδὲ τὴν τοῦ πολιτεύμα-
τος δύναμιν εὐμαρὲς κατανοῆσαι, διὰ τὰς αὐτὰς αἰ-
8 τίας. τὸ γὰρ ἀντιποιήσασθαι Ῥωμαίους Ἰβηρίας ἢ
πάλιν Σικελίας, καὶ στρατεῦσαι πεζαῖς καὶ ναυτι-
καῖς δυνάμεσιν, αὐτὸ καθ' αὑτὸ λεγόμενον οὐκ ἂν

εἴη θαυμαστόν. ἅμα δὲ τούτων συμβαινόντων καὶ
πολλαπλασίων ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπιτε-
λουμένων ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ πολιτείας, καὶ
θεωρουμένων ὁμοῦ τούτοις τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν χώ-
ραν ὑπαρχουσῶν περιστάσεων καὶ πολέμων περὶ τοὺς
ἅπαντα τὰ προειρημένα χειρίζοντας, οὕτως ἂν εἴη 10
μόνον σαφῆ τὰ γεγονότα καὶ θαυμαστὰ καὶ μάλιστ'
ἂν οὕτω τυγχάνοι τῆς ἁρμοζούσης ἐπιστάσεως. ταῦτα 11
μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ὑπολαμβάνοντας
διὰ τῆς τῶν κατὰ μέρος συντάξεως ἐμπειρίαν ποιή-
σεσθαι τῆς καθολικῆς καὶ κοινῆς ἱστορίας. [Exc. ant.
p. 196—197.]

Ἐκπέμπουσι τῶν Κρητῶν τινας ὡς ἐπὶ λῃστείαν,
δόντες ἐπιστολὴν διεσκευασμένην. [Suidas v. διεσκευ-
ασμένην. Conf. Livius 24, 31.]

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πολιορκοῦντες τοὺς Συρακοσίους 5
ἔργου εἴχοντο· Ἄππιος δ' ἦν ἡγεμών. καὶ τῇ μὲν 2
πεζῇ δυνάμει κατὰ τὴν Σκυτικὴν στοὰν προσαγο-
ρευομένην, καθ' ἣν ἐπ' αὐτῆς κεῖται τῆς κρηπῖδος
τὸ τεῖχος παρὰ θάλατταν, περιστοιχίσαντες, ἑτοιμα-
σάμενοί τε γέρρα καὶ βέλη καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὴν
πολιορκίαν, ἐν ἡμέραις πέντε διὰ τὴν πολυχειρίαν
κατήλπισαν καταταχήσειν τῇ παρασκευῇ τοὺς ὑπεναν-
τίους, οὐ λογισάμενοι τὴν Ἀρχιμήδους δύναμιν οὐδὲ 3
προϊδόμενοι διότι μία ψυχὴ τῆς ἁπάσης ἐστὶ πολυ-
χειρίας ἐν ἐνίοις καιροῖς ἀνυστικωτέρα. πλὴν τότε
δι' αὐτῶν ἔγνωσαν τῶν ἔργων τὸ λεγόμενον. οὔσης
γὰρ ὀχυρᾶς τῆς πόλεως διὰ τὸ κεῖσθαι κύκλῳ τὸ 4
τεῖχος ἐπὶ τόπων ὑπερδεξίων καὶ προκειμένης ὀφρύος,
πρὸς ἣν καὶ μηδενὸς κωλύοντος οὐκ ἂν εὐμαρῶς
τις δύναιτο πελάσαι, πλὴν κατά τινας τόπους ὡρισμέ-
νους, τοιαύτην ἡτοίμασε παρασκευὴν ὁ προειρημέ- 5

νος ἀνὴρ ἐντὸς τῆς πόλεως, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς
τοὺς κατὰ θάλατταν ἐπιπορευομένους, ὥστε μηδὲν
ἐκ τοῦ καιροῦ δεῖν ἀσχολεῖσθαι τοὺς ἀμυνομένους,
πρὸς πᾶν δὲ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐξ
6 ἑτοίμου ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν. πλὴν ὁ μὲν Ἄπ-
πιος ἔχων γέρρα καὶ κλίμακας ἐνεχείρει προσφέρειν
ταῦτα τῷ συνάπτοντι τείχει τοῖς Ἑξαπύλοις ἀπὸ τῶν
ἀνατολῶν.

6 Ὁ δὲ Μάρκος ἑξήκοντα σκάφεσι πεντηρικοῖς
ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐπὶ τὴν Ἀχραδινήν, ὧν ἕκα-
στον πλῆρες ἦν ἀνδρῶν ἐχόντων τόξα καὶ σφενδόνας
καὶ γρόσφους, δι' ὧν ἔμελλον τοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλ-
2 ξεων μαχομένους ἀναστέλλειν. ἅμα δὲ τούτοις ὀκτὼ
πεντήρεσι, παραλελυμέναις τοὺς ταρσούς, ταῖς μὲν
τοὺς δεξιούς, ταῖς δὲ τοὺς εὐωνύμους, καὶ συνεζευ-
γμέναις πρὸς ἀλλήλας σύνδυο κατὰ τοὺς ἐψιλωμέ-
νους τοίχους, προσῆγον πρὸς τὸ τεῖχος διὰ τῆς τῶν
3 ἐκτὸς τοίχων εἰρεσίας τὰς λεγομένας σαμβύκας. τὸ δὲ
γένος τῆς κατασκευῆς τῶν εἰρημένων ὀργάνων ἐστὶ
4 τοιοῦτον. κλίμακα τῷ πλάτει τετράπεδον ἑτοιμάσαντες,
ὥστ' ἐξ ἀποβάσεως ἰσοϋψῆ γενέσθαι τῷ τείχει, ταύ-
της ἑκατέραν τὴν πλευρὰν δρυφακτώσαντες καὶ σκε-
πάσαντες ὑπερπετέσι θωρακίοις ἔθηκαν πλαγίαν ἐπὶ
τοὺς συμψαύοντας τοίχους τῶν συνεζευγμένων νεῶν,
5 πολὺ προπίπτουσαν τῶν ἐμβόλων. πρὸς δὲ τοῖς ἱστοῖς
ἐκ τῶν ἄνω μερῶν τροχιλίαι προσήρτηντο σὺν κά-
6 λοις. λοιπὸν ὅταν ἐγγίσωσι τῆς χρείας, ἐνδεδεμένων
τῶν κάλων εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος, ἕλκουσι
διὰ τῶν τροχιλιῶν τούτους ἑστῶτες ἐν ταῖς πρύ-
μναις· ἕτεροι δὲ παραπλησίως ἐν ταῖς πρῴραις ἐξε-
ρείδοντες ταῖς ἀντηρίσιν ἀσφαλίζουσι τὴν ἄρσιν τοῦ
7 μηχανήματος. κἄπειτα διὰ τῆς εἰρεσίας τῆς ἀφ' ἑκα-

τέρου τῶν ἐκτὸς ταρσῶν ἐγγίσαντες τῇ γῇ τὰς ναῦς,
πειράζουσι προσερείδειν τῷ τείχει τὸ προειρημένον
ὄργανον. ἐπὶ δὲ τῆς κλίμακος ἄκρας ὑπάρχει πέτευ- 8
ρον ἠσφαλισμένον γέρροις τὰς τρεῖς ἐπιφανείας, ἐφ'
οὗ τέτταρες ἄνδρες ἐπιβεβηκότες ἀγωνίζονται διαμα-
χόμενοι πρὸς τοὺς εἴργοντας ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τὴν
πρόσθεσιν τῆς σαμβύκης. ἐπὰν δὲ προσερείσαντες 9
ὑπερδέξιοι γένωνται τοῦ τείχους, οὗτοι μὲν τὰ πλά-
για τῶν γέρρων παραλύσαντες ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέ-
ρους ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἢ τοὺς πύργους.
οἱ δὲ λοιποὶ διὰ τῆς σαμβύκης ἕπονται τούτοις, 10
ἀσφαλῶς τοῖς κάλοις βεβηκυίας τῆς κλίμακος εἰς ἀμ-
φοτέρας τὰς ναῦς. εἰκότως δὲ τὸ κατασκεύασμα τῆς 11
προσηγορίας τέτευχε ταύτης· ἐπειδὰν γὰρ ἐξαρθῇ,
γίγνεται τὸ σχῆμα τῆς νεὼς ταύτης καὶ τῆς κλίμακος
ἑνοποιηθὲν παραπλήσιον σαμβύκῃ.

Πλὴν οὗτοι μὲν τὸν τρόπον τοῦτον διηρμοσμέ- 7
νοι προσάγειν διενοοῦντο τοῖς πύργοις· ὁ δὲ προει- 2
ρημένος ἀνήρ, παρεσκευασμένος ὄργανα πρὸς ἅπαν
ἐμβελὲς διάστημα, πόρρωθεν μὲν ἐπιπλέοντας τοῖς
εὐτονωτέροις καὶ μείζοσι λιθοβόλοις καὶ βέλεσι τι-
τρώσκων εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλε καὶ δυσχρηστίαν, ὅτε 3
δὲ ταῦθ' ὑπερπετῆ γίγνοιτο, τοῖς ἐλάττοσι κατὰ λό-
γον ἀεὶ πρὸς τὸ παρὸν ἀπόστημα χρώμενος εἰς τοι-
αύτην ἦγαγε διατροπὴν ὥστε καθόλου κωλύειν αὐ-
τῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὸν ἐπίπλουν, ἕως ὁ Μάρκος 4
δυσθετούμενος ἠναγκάσθη λάθρᾳ νυκτὸς ἔτι ποιή-
σασθαι τὴν παραγωγήν. γενομένων δ' αὐτῶν ἐντὸς 5
βέλους πρὸς τῇ γῇ, πάλιν ἑτέραν ἡτοιμάκει παρα-
σκευὴν πρὸς τοὺς ἀπομαχομένους ἐκ τῶν πλοίων.
ἕως ἀνδρομήκους ὕψους κατεπύκνωσε τρήμασι τὸ 6
τεῖχος ὡς παλαιστιαίοις τὸ μέγεθος κατὰ τὴν ἐκτὸς

ἐπιφάνειαν· οἷς τοξότας καὶ σκορπίδια παραστήσας
ἐντὸς τοῦ τείχους, καὶ βάλλων διὰ τούτων, ἀχρή-
7 στους ἐποίει τοὺς ἐπιβάτας. ἐξ οὗ καὶ μακρὰν ἀφε-
στῶτας καὶ σύνεγγυς ὄντας τοὺς πολεμίους οὐ μό-
νον ἀπράκτους παρεσκεύαζε πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολάς,
8 ἀλλὰ καὶ διέφθειρε τοὺς πλείστους αὐτῶν. ὅτε δὲ
τὰς σαμβύκας ἐγχειρήσαιεν ἐξαίρειν, ὄργανα παρ'
ὅλον τὸ τεῖχος ἡτοιμάκει, τὸν μὲν λοιπὸν χρόνον
ἀφανῆ, κατὰ δὲ τὸν τῆς χρείας καιρὸν ἐκ τῶν ἔσω
μερῶν ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνιστάμενα καὶ προπίπτοντα
9 πολὺ τῆς ἐπάλξεως ταῖς κεραίαις· ὧν τινὰ μὲν ἐβά-
σταζε λίθους οὐκ ἐλάττους δέκα ταλάντων, τινὰ δὲ
10 σηκώματα μολύβδινα. λοιπὸν ὅτε συνεγγίζοιεν αἱ
σαμβῦκαι, τότε περιαγόμεναι καρχησίῳ πρὸς τὸ δέον
αἱ κεραῖαι διά τινος σχαστηρίας ἀφίεσαν εἰς τὸ κα-
11 τασκεύασμα τὸν λίθον· ἐξ οὗ συνέβαινε μὴ μόνον
αὐτὸ συνθραύεσθαι τοὔργανον, ἀλλὰ καὶ τὴν ναῦν
8 καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κινδυνεύειν ὁλοσχερῶς. τινὰ
δὲ τῶν μηχανημάτων πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐφορμοῦν-
τας καὶ προβεβλημένους γέρρα καὶ διὰ τούτων ἠσφα-
λισμένους πρὸς τὸ μηδὲν πάσχειν ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ
τείχους φερομένων βελῶν, ἠφίει μὲν καὶ λίθους
συμμέτρους πρὸς τὸ φεύγειν ἐκ τῆς πρῴρας τοὺς
2 ἀγωνιζομένους, ἅμα δὲ καὶ καθίει χεῖρα σιδηρᾶν ἐξ
ἁλύσεως δεδεμένην, ᾗ δραξάμενος ὁ τὴν κεραίαν
οἰακίζων ὅθεν ἐπιλάβοιτο τῆς πρῴρας, κατῆγε τὴν
3 πτέρναν τῆς μηχανῆς ἐντὸς τοῦ τείχους. ὅτε δὲ κου-
φίζων τὴν πρῷραν ὀρθὸν ποιήσειε τὸ σκάφος ἐπὶ
τὴν πρύμναν, τὰς μὲν πτέρνας τῶν ὀργάνων εἰς ἀκί-
νητον καθῆπτε, τὴν δὲ χεῖρα καὶ τὴν ἅλυσιν ἐκ τῆς
4 μηχανῆς ἐξέραινε διά τινος σχαστηρίας. οὗ γενομέ-
νου τινὰ μὲν τῶν πλοίων πλάγια κατέπιπτε, τινὰ

δὲ καὶ κατεστρέφετο, τὰ δὲ πλεῖστα τῆς πρῴρας ἀφ'
ὕψους ῥιφθείσης βαπτιζόμενα πλήρη θαλάττης ἐγί-
γνετο καὶ ταραχῆς. Μάρκος δὲ δυσχρηστούμενος
ἐπὶ τοῖς ἀπαντωμένοις ὑπ' Ἀρχιμήδους, καὶ θεωρῶν
μετὰ βλάβης καὶ χλευασμοῦ τοὺς ἔνδον ἀποτριβομέ-
νους αὐτοῦ τὰς ἐπιβολάς, δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ
συμβαῖνον, ὅμως δ' ἐπισκώπτων τὰς αὐτοῦ πράξεις 6
ἔφη ταῖς μὲν ναυσὶν αὐτοῦ κυαθίζειν ἐκ θαλάττης
Ἀρχιμήδη, τὰς δὲ σαμβύκας ῥαπιζομένας ὥσπερ ἐκ-
σπόνδους μετ' αἰσχύνης ἐκπεπτωκέναι. καὶ τῆς μὲν 7
κατὰ θάλατταν πολιορκίας τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον εἰς παραπλησίους ἐμπε- 9
σόντες δυσχερείας ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. ἔτι μὲν 2
γὰρ ὄντες ἐν ἀποστήματι τοῖς τε πετροβόλοις καὶ
καταπέλταις τυπτόμενοι διεφθείροντο, διὰ τὸ θαυ-
μάσιον εἶναι τὴν τῶν βελῶν κατασκευὴν καὶ κατὰ
τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, ὡς ἂν Ἱέρωνος μὲν
χορηγοῦ γεγονότος, ἀρχιτέκτονος δὲ καὶ δημιουργοῦ
τῶν ἐπινοημάτων Ἀρχιμήδους. συνεγγίζοντές γε μὴν 3
πρὸς τὴν πόλιν οἱ μὲν ταῖς διὰ τοῦ τείχους τοξότισιν,
ὡς ἐπάνω προεῖπον, κακούμενοι συνεχῶς εἴργοντο
τῆς προσόδου, οἱ δὲ μετὰ τῶν γέρρων βιαζόμενοι ταῖς
τῶν κατὰ κορυφὴν λίθων καὶ δοκῶν ἐμβολαῖς διε-
φθείροντο. οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ταῖς χερσὶ ταῖς ἐκ τῶν 4
μηχανῶν ἐκακοποίουν, ὡς καὶ πρότερον εἶπα· σὺν
αὐτοῖς γὰρ τοῖς ὅπλοις τοὺς ἄνδρας ἐξαίροντες ἐρ-
ρίπτουν. τὸ δὲ πέρας ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν παρ- 5
εμβολὴν καὶ συνεδρεύσαντες μετὰ τῶν χιλιάρχων οἱ
περὶ τὸν Ἄππιον, ὁμοθυμαδὸν ἐβουλεύσαντο πάσης
ἐλπίδος πεῖραν λαμβάνειν πλὴν τοῦ διὰ πολιορκίας
ἑλεῖν τὰς Συρακούσας, ὡς καὶ τέλος ἐποίησαν· ὀκτὼ 6
γὰρ μῆνας τῇ πόλει προσκαθεξόμενοι τῶν μὲν ἄλ-

λων στρατηγημάτων ἢ τολμημάτων οὐδενὸς ἀπέστη-
σαν, τοῦ δὲ πολιορκεῖν οὐδέποτε πεῖραν ἔτι λαβεῖν
7 ἐθάρρησαν. οὕτως εἷς ἀνὴρ καὶ μία ψυχὴ δεόντως
ἡρμοσμένη πρὸς ἔνια τῶν πραγμάτων μέγα τι χρῆμα
8 φαίνεται γίγνεσθαι καὶ θαμάσιον. ἐκεῖνοι γοῦν τη-
λικα'τας δυνάμεις ἔχοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
θάλατταν, εἰ μὲν ἀφέλοι τις πρεσβύτην ἕνα Συρακο-
σίων, παραχρῆμα τῆς πόλεως κυριεύσειν ἤλπιζον,
9 τούτου δὲ συμπαρόντος οὐκ ἐθάρρουν οὐδ' ἐπιβα-
λέσθαι κατά γε τοῦτον τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀμύνα-
10 σθαι δυνατὸς ἦν Ἀρχιμήδης. οὐ μὴν ἀλλὰ νομίσαν-
τες μάλιστ' ἂν ὑπὸ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείας διὰ
τὸ πλῆθος τοὺς ἔνδον ὑποχειρίους σφίσι γενέσθαι,
ταύτης ἀντείχοντο τῆς ἐλπίδος· καὶ ταῖς μὲν ναυσὶ
τὰς κατὰ θάλατταν ἐπικουρίας αὐτῶν ἐκώλυον, τῷ
11 δὲ πεζῷ στρατεύματι τὰς κατὰ γῆν. βουλόμενοι δὲ
μὴ ποιεῖν ἄπρακτον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ προσεδρεύουσι
ταῖς Συρακούσαις, ἀλλ' ἅμα τι καὶ τῶν ἐκτὸς χρη-
σίμων κατασκευάζεσθαι, διεῖλον οἱ στρατηγοὶ σφᾶς
12 αὐτοὺς καὶ τὴν δύναμιν, ὥστε τὸν μὲν Ἄππιον
ἔχοντα δύο μέρη προσκαθῆσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει, τὸ
δὲ τρίτον ἀναλαβόντα Μάρκον ἐπιπορεύεσθαι τοὺς
τὰ Καρχηδονίων αἱρουμένους κατὰ τὴν Σικελίαν.
[5, 1. τῶν γὰρ Ῥωμαίων πολιορκούντων τὴν Συράκουσαν, (correctus ex Suida v. ἐργολάβος, pro his ponente οἱ — εἴχοντο) — ἐθάρρησαν, tum 8. ἐκεῖνοι — 9, 1. ἐπιβαλέσθαι, Hero Poliorcet. p. 326, et inde a 6, 1. ὁ δὲ — 9, 12. Σικελίαν Exc. ant. p. 197—198.]

10 Ὅτι Φίλιππος παραγενόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην
ἔφθειρε τὴν χώραν δυσμενικῶς, θυμῷ τὸ πλεῖον ἢ
2 λογισμῷ χρώμενος· ἤλπιζε γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, βλά-
πτων συνεχῶς οὐδέποτε ἀγανακτήσειν οὐδὲ μισή-

σειν τοὺς κακῶς πάσχοντας. προήχθην δὲ καὶ νῦν 3
καὶ διὰ τῆς προτέρας βίβλου σαφέστερον ἐξηγήσα-
σθαι περὶ τούτων οὐ μόνον διὰ τὰς πρότερον ἡμῖν
εἰρημένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τῶν συγγραφέων
τοὺς μὲν ὅλως παραλελοιπέναι τὰ κατὰ τοὺς Μεσση-
νίους, τοὺς δὲ καθόλου διὰ τὴν πρὸς τοὺς μονάρχους 4
εὔνοιαν ἢ τἀναντία φόβον οὐχ οἷον ἐν ἁμαρτίᾳ γεγο-
νέναι τὴν εἰς τοὺς Μεσσηνίους ἀσέβειαν Φιλίππου καὶ
παρανομίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν ἐπαίνῳ καὶ κατορ-
θώματι τὰ πεπραγμένα διασαφεῖν ἡμῖν. οὐ μόνον δὲ 5
περὶ Μεσσηνίους τοῦτο πεποιηκότας ἰδεῖν ἔστι τοὺς
γράφοντας τοῦ Φιλίππου τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ περὶ
τῶν ἄλλων παραπλησίως. ἐξ ὧν ἱστορίας μὲν οὐδα- 6
μῶς ἔχειν αὐτοῖς συμβαίνει διάθεσιν τὰς συντάξεις,
ἐγκωμίου δὲ μᾶλλον. ἐγὼ δ' οὔτε λοιδορεῖν ψευδῶς 7
φημι δεῖν τοὺς μονάρχους οὔτ' ἐγκωμιάζειν, ὃ πολ-
λοῖς ἤδη συμβέβηκε, τὸν ἀκόλουθον δὲ τοῖς προγε-
γραμμένοις ἀεὶ καὶ τὸν πρέποντα ταῖς ἑκάστων προ-
αιρέσεσι λόγον ἐφαρμόζειν. ἀλλ' ἴσως τοῦτ' εἰπεῖν 8
μὲν εὐμαρές, πρᾶξαι δὲ καὶ λίαν δυσχερὲς διὰ τὸ
πολλὰς καὶ ποικίλας εἶναι διαθέσεις καὶ περιστά-
σεις, αἷς εἴκοντες ἄνθρωποι κατὰ τὸν βίον οὔτε λέ-
γειν οὔτε γράφειν δύνανται τὸ φαινόμενον. ὧν χά- 9
ριν τισὶ μὲν αὐτῶν συγγνώμην δοτέον, ἐνίοις γε μὴν
οὐ δοτέον.

Μάλιστα δ' ἄν τις ἐπιτιμήσειε περὶ τοῦτο τὸ μέ- 11
ρος Θεοπόμπῳ, ὅς γ' ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ Φιλίππου
συντάξεως διὰ τοῦτο μάλιστα παρορμηθῆναι φήσας
πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πραγματείας διὰ τὸ μηδέποτε
τὴν Εὐρώπην ἐνηνοχέναι τοιοῦτον ἄνδρα τὸ παράπαν
οἷον τὸν Ἀμύντου Φίλιππον, μετὰ ταῦτα παρὰ πόδας 2
ἔν τε τῷ προοιμίῳ καὶ παρ' ὅλην δὲ τὴν ἱστορίαν ἀκρα-

τέστατον μὲν αὐτὸν ἀποδείκνυσι πρὸς γυναῖκας, ὥστε
καὶ τὸν ἴδιον οἶκον ἐσφαλκέναι τὸ καθ' αὑτὸν διὰ τὴν
3 πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὁρμὴν καὶ παράστασιν, ἀδικώ-
τατον δὲ καὶ κακοπραγμονέστατον περὶ τὰς τῶν φί-
λων καὶ συμμάχων κατασκευάς, πλείστας δὲ πόλεις
ἐξηνδραποδισμένον καὶ πεπραξικοπηκότα μετὰ δόλου
4 καὶ βίας, ἐκπαθῆ δὲ γεγονότα καὶ πρὸς τὰς ἀκρατο-
ποσίας, ὥστε καὶ μεθ' ἡμέραν πλεονάκις μεθύοντα
5 καταφανῆ γενέσθαι τοῖς φίλοις. εἰ δέ τις ἀναγνῶ-
ναι βουληθείη τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνάτης καὶ τετταρακο-
στῆς αὐτῷ βίβλου, παντάπασιν ἂν θαυμάσαι τὴν
ἀτοπίαν τοῦ συγγραφέως, ὅς γε χωρὶς τῶν ἄλλων
τετόλμηκε καὶ ταῦτα λέγειν· αὐταῖς γὰρ λέξεσιν αἷς
6 ἐκεῖνος κέχρηται κατατετάχαμεν· „εἰ γάρ τις ἦν ἐν
τοῖς Ἕλλησιν ἢ τοῖς βαρβάροις, φησί, λάσταυρος ἢ
θρασὺς τὸν τρόπον, οὗτοι πάντες εἰς Μακεδονίαν
ἀθροιζόμενοι πρὸς Φίλιππον ἑταῖροι τοῦ βασιλέως
7 προσηγορεύοντο. καθόλου γὰρ ὁ Φίλιππος τοὺς
μὲν κοσμίους τοῖς ἤθεσι καὶ τῶν ἰδίων [βίων] ἐπιμε-
λομένους ἀπεδοκίμαζε, τοὺς δὲ πολυτελεῖς καὶ ζῶν-
8 τας ἐν μέθαις καὶ κύβοις ἐτίμα καὶ προῆγε. τοι-
γαροῦν οὐ μόνον ταῦτ' ἔχειν αὐτοὺς παρεσκεύαζεν,
ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας καὶ βδελυρίας ἀθλητὰς
9 ἐποίησε. τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν ἢ δεινῶν αὐτοῖς οὐ
προσῆν; ἢ τί τῶν καλῶν καὶ σπουδαίων οὐκ ἀπῆν;
ὧν οἱ μὲν ξυρόμενοι καὶ λεαινόμενοι διετέλουν ἄν-
δρες ὄντες, οἱ δὲ ἀλλήλοις ἐτόλμων ἐπανίστασθαι
10 πώγωνας ἔχουσι. καὶ περιήγοντο μὲν δύο καὶ τρεῖς
τοὺς ἑταιρευομένους, αὐτοὶ δὲ τὰς αὐτὰς ἐκείνοις
11 χρήσεις ἑτέροις παρείχοντο. ὅθεν καὶ δικαίως ἂν
τις αὐτοὺς οὐχ ἑταίρους, ἀλλ' ἑταίρας ὑπέλα-
βεν, οὐδὲ στρατιώτας, ἀλλὰ χαμαιτύπους προση-

γόρευσεν· ἀνδροφόνοι γὰρ τὴν φύσιν ὄντες ἀνδρό- 12
πορνοι τὸν τρόπον ἦσαν. ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἵνα παύ- 13
σωμαι, φησί, μακρολογῶν, ἄλλως τε καὶ τοσούτων
μοι πραγμάτων ἐπικεχυμένων, ἡγοῦμαι τοιαῦτα θη-
ρία γεγονέναι καὶ τοιούτους τὸν τρόπον τοὺς φίλους
καὶ τοὺς ἑταίρους Φιλίππου προσαγορευθέντας
οἵους οὔτε τοὺς Κενταύρους τοὺς τὸ Πήλιον κατα-
σχόντας οὔτε τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντῖ-
νον πεδίον οἰκήσαντας οὔτ' ἄλλους οὐδ' ὁποίους."

Ταύτην δὲ τήν τε πικρίαν καὶ τὴν ἀθυρογλωττίαν 12
τοῦ συγγραφέως τίς οὐκ ἂν ἀποδοκιμάσειεν; οὐ γὰρ
μόνον ὅτι μαχόμενα λέγει πρὸς τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν, 2
ἄξιός ἐστιν ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ διότι κατέψευσται
τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν φίλων, καὶ μάλιστα διότι
τὸ ψεῦδος αἰσχρῶς καὶ ἀπρεπῶς διατέθειται. εἰ γὰρ 3
περὶ Σαρδαναπάλλου τις ἢ τῶν ἐκείνου συμβιωτῶν
ἐποιεῖτο τοὺς λόγους, μόλις ἂν ἐθάρρησε τῇ κακορ-
ρημοσύνῃ ταύτῃ χρήσασθαι· οὗ τὴν ἐν τῷ βίῳ προ-
αίρεσιν καὶ τὴν ἀσέλγειαν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐπὶ
τοῦ τάφου τεκμαιρόμεθα. λέγει γὰρ ἡ ἐπιγραφή, 4

ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον.

Περὶ δὲ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου φίλων εὐλα- 5
βηθείη τις ἂν οὐχ οἷον εἰς μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν, ἔτι
δὲ ἀναισχυντίαν λέγειν, ἀλλὰ τοὐναντίον μήποτ'
ἐγκωμιάζειν ἐπιβαλόμενος οὐ δυνηθῇ καταξίως εἰ-
πεῖν τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπονίας καὶ συλλήβδην
τῆς ἀρετῆς τῶν προειρημένων ἀνδρῶν· οἵ γε προ- 6
φανῶς ταῖς σφετέραις φιλοπονίαις καὶ τόλμαις ἐξ
ἐλαχίστης μὲν βασιλείας ἐνδοξοτάτην καὶ μεγίστην

7 τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν κατεσκεύασαν, χωρὶς δὲ τῶν
ἐπὶ Φιλίππου πράξεων αἵ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον
ἐπιτελεσθεῖσαι μετ' Ἀλεξάνδρου πᾶσιν ὁμολογουμέ-
νην τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην παραδεδώκασι περὶ αὐ-
8 τῶν. μεγάλην γὰρ ἴσως μερίδα θετέον τῷ προε-
στῶτι τῶν ὅλων Ἀλεξάνδρῳ, καίπερ ὄντι νέῳ παν-
τελῶς, οὐκ ἐλάττω μέντοι γε τοῖς συνεργοῖς καὶ φί-
9 λοις, οἳ πολλαῖς μὲν καὶ παραδόξοις μάχαις ἐνίκη-
σαν τοὺς ὑπεναντίους, πολλοὺς δὲ καὶ παραβόλους
ὑπέμειναν πόνους καὶ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας,
πλείστης δὲ περιουσίας κυριεύσαντες καὶ πρὸς ἁπά-
σας τὰς ἐπιθυμίας πλείστης εὐπορήσαντες ἀπολαύ-
σεως οὔτε κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν οὐδέποτε
διὰ ταῦτ' ἠλαττώθησαν οὔτε κατὰ τὰς ψυχικὰς ὁρ-
10 μὰς οὐδὲν ἄδικον οὐδὲ ἀσελγὲς ἐπετήδευσαν, ἅπαν-
τες δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, βασιλικοὶ καὶ ταῖς μεγαλοψυ-
χίαις καὶ ταῖς σωφροσύναις καὶ ταῖς τόλμαις ἀπέβη-
σαν, Φιλίππῳ καὶ μετ' αὐτὸν Ἀλεξάνδρῳ συμβιώ-
σαντες. ὧν οὐδὲν ἂν δέοι μνημονεύειν ἐπ' ὀνόμα-
11 τος. μετὰ δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον οὕτω περὶ
τῶν πλείστων μερῶν τῆς οἰκουμένης ἀμφισβητήσαντες
παραδόσιμον ἐποίησαν τὴν ἑαυτῶν δόξαν ἐν πλεί-
12 στοις ὑπομνήμασιν ὥστε τὴν μὲν Τιμαίου τοῦ συγ-
γραφέως πικρίαν, ᾗ κέχρηται κατ' Ἀγαθοκλέους τοῦ
Σικελίας δυνάστου, καίπερ ἀνυπέρβλητον εἶναι δο-
κοῦσαν, ὅμως λόγον ἔχειν· ὡς γὰρ κατ' ἐχθροῦ καὶ
πονηροῦ καὶ τυράννου διατίθεται τὴν κατηγορίαν·
13 τὴν δὲ Θεοπόμπου μηδ' ὑπὸ λόγον πίπτειν. προ-
θέμενος γὰρ ὡς περὶ βασιλέως εὐφυεστάτου πρὸς
ἀρετὴν γεγονότος οὐκ ἔστι τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν
2 ὃ παραλέλοιπε. λοιπὸν ἢ περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ προ-
έκθεσιν τῆς πραγματείας ἀνάγκη ψεύστην καὶ κό-

λακα φαίνεσθαι τὸν ἱστοριογράφον ἢ περὶ τὰς κατὰ
μέρος ἀποφάσεις ἀνόητον καὶ μειρακιώδη τελέως, εἰ
διὰ τῆς ἀλόγου καὶ ἐπικλήτου λοιδορίας ὑπέλαβε πι-
στότερος μὲν αὐτὸς φανήσεσθαι, παραδοχῆς δὲ μᾶλ-
λον ἀξιωθήσεσθαι τὰς ἐγκωμιαστικὰς ἀποφάσεις αὐ-
τοῦ περὶ Φιλίππου. καὶ μὴν οὐδὲ περὶ τὰς ὁλοσχε- 3
ρεῖς διαλήψεις οὐδεὶς ἂν εὐδοκήσειε τῷ προειρημένῳ
συγγραφεῖ, ὅς γε ἐπιβαλόμενος γράφειν τὰς Ἑλληνι-
κὰς πράξεις ἀφ' ὧν Θουκυδίδης ἀπέλιπε, καὶ συνεγ-
γίσας τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστά-
τοις τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων, τὴν μὲν Ἑλλάδα μεταξὺ
καὶ τὰς ταύτης ἐπιβολὰς ἀπέρριψε, μεταλαβὼν δὲ
τὴν ὑπόθεσιν τὰς Φιλίππου πράξεις προύθετο γρά-
φειν. καίτοι γε πολλῷ σεμνότερον ἦν καὶ δικαιότε- 4
ρον τῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσει τὰ πεπραγμένα
Φιλίππῳ συμπεριλαβεῖν ἤπερ ἐν τῇ Φιλίππου τὰ τῆς
Ἑλλάδος. οὐδὲ γὰρ προκαταληφθεὶς ὑπὸ βασιλικῆς 5
δυναστείας, καὶ τυχὼν ἐξουσίας, οὐδεὶς ἂν ἐπέσχε
σὺν καιρῷ ποιήσασθαι μετάβασιν ἐπὶ τὸ τῆς Ἑλλά-
δος ὄνομα καὶ πρόσωπον· ἀπὸ δὲ ταύτης ἀρξάμενος
καὶ προβὰς ἐπὶ ποσὸν οὐδ' ὅλως οὐδεὶς ἂν ἠλλάξατο
μονάρχου πρόσχημα καὶ βίον, ἀκεραίῳ χρώμενος
γνώμῃ. καὶ τί δήποτ' ἦν τὸ τὰς τηλικαύτας ἐναν- 6
τιώσεις βιασάμενον παριδεῖν τὸν Θεόπομπον; εἰ μὴ
νὴ Δία ὅτι ἐκείνης μὲν τῆς ὑποθέσεως τέλος ἦν τὸ
καλόν, τῆς δὲ κατὰ Φίλιππον τὸ συμφέρον. οὐ μὴν 7
ἀλλὰ πρὸς μὲν ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, καθὸ μετέβαλε
τὴν ὑπόθεσιν, ἴσως ἂν εἶχέ τι λέγειν, εἴ τις αὐτὸν
ἤρετο περὶ τούτου· πρὸς δὲ τὴν κατὰ τῶν φίλων 8
αἰσχρολογίαν οὐκ ἂν οἶμαι δυνηθῆναι λόγον αὐτὸν
ἀποδοῦναι, συγχωρῆσαι δὲ διότι πολύ τι παρέπεσε
τοῦ καθήκοντος. [Exc. Peir. p. 18—26.]

14 *Φίλιππος δὲ τοὺς μὲν Μεσσηνίους πολεμίους
γεγονότας οὐδὲν ἄξιον ἠδυνήθη λόγου βλάψαι, καί-
περ ἐπιβαλόμενος κακοποιεῖν αὐτῶν τὴν χώραν, εἰς
δὲ τοὺς ἀναγκαιοτάτους τῶν φίλων τὴν μεγίστην
2 ἀσέλγειαν ἐναπεδείξατο. τὸν γὰρ πρεσβύτερον Ἄρα-
τον, δυσαρεστηθέντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις
ἐν τῇ Μεσσήνῃ, μετ' οὐ πολὺ μετὰ Ταυρίωνος τοῦ
χειρίζοντος αὐτῷ τὰ κατὰ Πελοπόννησον ἐπανείλετο
3 φαρμάκῳ. παραυτίκα μὲν οὖν ἠγνοεῖτο παρὰ τοῖς
ἐκτὸς τὸ γεγονός· καὶ γὰρ ἦν ἡ δύναμις οὐ τῶν παρ'
αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀπολλυουσῶν, ἀλλὰ χρόνον ἔχουσα
4 καὶ διάθεσιν ἐργαζομένη· τόν γε μὴν Ἄρατον αὐτὸν
οὐκ ἐλάνθανε τὸ κακόν. ἐγένετο δὲ δῆλον ἐκ τούτων·
5 ἅπαντας γὰρ ἐπικρυπτόμενος τοὺς ἄλλους πρὸς ἕνα
τῶν ὑπηρετῶν Κεφάλωνα διὰ τὴν συνήθειαν οὐκ
ἔστεξε τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπιμελῶς αὐτῷ κατὰ τὴν ἀρ-
ρωστίαν τοῦ προειρημένου συμπαρόντος καί τι τῶν
πρὸς τῷ τοίχῳ πτυσμάτων ἐπισημηναμένου δίαιμον
ὑπάρχον, εἶπε, Ταῦτα τἀπίχειρα τῆς φιλίας, ὦ Κε-
6 φάλων, κεκομίσμεθα τῆς πρὸς Φίλιππον. οὕτως ἐστὶ
μέγα τι καὶ καλὸν χρῆμα μετριότης, ὥστε μᾶλλον ὁ
παθὼν τοῦ πράξαντος ᾐσχύνετο τὸ γεγονός, εἰ το-
σούτων καὶ τηλικούτων κεκοινωνηκὼς ἔργων ἐπὶ τῷ
τοῦ Φιλίππου συμφέροντι τοιαῦτα τἀπίχειρα κεκό-
7 μισται τῆς εὐνοίας. οὗτος μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ πολ-
λάκις τῆς ἀρχῆς τετευχέναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ
διὰ τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν εἰς τὸ ἔθνος
εὐεργεσιῶν μεταλλάξας τὸν βίον ἔτυχε πρεπούσης
τιμῆς καὶ παρὰ τῇ πατρίδι καὶ παρὰ τῷ κοινῷ τῶν
8 Ἀχαιῶν· καὶ γὰρ θυσίας αὐτῷ καὶ τιμὰς ἡρωικὰς
ἐψηφίσαντο, καὶ συλλήβδην ὅσα πρὸς αἰώνιον ἀνήκει
μνήμην, ὥστ' εἴπερ καὶ περὶ τοὺς ἀποιχομένους ἔστι*

τις αἴσθησις, εἰκὸς εὐδοκεῖν αὐτὸν καὶ τῇ τῶν
Ἀχαιῶν εὐχαριστίᾳ καὶ ταῖς ἐν τῷ ζῆν κακοπραγίαις
καὶ κινδύνοις. [Exc. ant. p. 198—199.]

Πάλαι δὲ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸν Λίσσον καὶ τὸν 15
Ἀκρόλισσον ὤν, καὶ σπουδάζων ἐγκρατὴς γενέσθαι
τῶν τόπων τούτων, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως.
ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ δι- 2
ελθὼν τὰ στενά, κατέζευξε παρὰ τὸν Ἀρδάξανον πο-
ταμόν, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως. θεωρῶν δὲ τόν τε 3
τοῦ Λίσσου περίβολον καὶ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ καὶ
τὰ πρὸς τὴν μεσόγειον ἠσφαλισμένον διαφερόντως
καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ τόν τε παρακείμενον Ἀκρό-
λισσον αὐτῷ καὶ διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν καὶ διὰ
τὴν ἄλλην ἐρυμνότητα τοιαύτην ἔχοντα φαντασίαν
ὥστε μηδ᾽ ἂν ἐλπίσαι μηδένα κατὰ κράτος ἑλεῖν, τῆς
μὲν περὶ τοῦτον ἐλπίδος ἀπέστη τελέως, τῆς δὲ πό-
λεως οὐ λίαν ἀπήλπισε. συνθεωρήσας δὲ τὸ μεταξὺ 4
διάστημα τοῦ Λίσσου καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀκρόλισσον
πρόποδος σύμμετρον ὑπάρχον πρὸς τὴν ἐπιβολὴν
τὴν κατὰ τῆς πόλεως, κατὰ τοῦτο διενοήθη συστησά-
μενος ἀκροβολισμὸν χρήσασθαι στρατηγήματι πρὸς
τὸ παρὸν οἰκείῳ. δοὺς δὲ μίαν ἡμέραν πρὸς ἀνά- 5
παυσιν τοῖς Μακεδόσι, καὶ παρακαλέσας ἐν αὐτῇ τὰ
πρέποντα τῷ καιρῷ, τὸ μὲν πολὺ μέρος καὶ χρησι-
μώτατον τῶν εὐζώνων ἔτι νυκτὸς εἴς τινας φάραγ-
γας ὑλώδεις ἔκρυψε κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς μεσογείου τό-
πον ὑπὲρ τὸ προειρημένον διάστημα, τοὺς δὲ πελ- 6
παστὰς εἰς τὴν εἰς αὔριον ἔχων καὶ τὸ λοιπὸν μέρος
τῶν εὐζώνων ἐπὶ θάτερα τῆς πόλεως κατὰ θάλατ-
ταν ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ. περιελθὼν δὲ τὴν πόλιν, καὶ 7
γενόμενος κατὰ τὸν προειρημένον τόπον, δῆλος ἦν
ὡς ταύτῃ ποιησόμενος τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἀνάβασιν.

8 οὐκ ἀγνοουμένης δὲ τῆς τοῦ Φιλίππου παρουσίας
ἦν πλῆθος ἱκανὸν ἐξ ἁπάσης τῆς πέριξ Ἰλλυρίδος
9 εἰς τὸν Λίσσον ἠθροισμένον· τῷ μὲν γὰρ Ἀκρολίσσῳ
διὰ τὴν ὀχυρότητα πιστεύοντες μετρίαν τινὰ τελέως
16 εἰς αὐτὸν ἀπένειμαν φυλακήν. διόπερ ἅμα τῷ συν-
εγγίζειν τοὺς Μακεδόνας εὐθέως ἐκ τῆς πόλεως ἐξ-
εχέοντο, θαρροῦντες ἐπί τε τῷ πλήθει καὶ ταῖς τῶν
2 τόπων ὀχυρότησι. τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ὁ βασι-
λεὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπέστησε, τοῖς δὲ κούφοις πα-
ρήγγειλε προβαίνειν πρὸς τοὺς λόφους καὶ συμπλέ-
3 κεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους ἐρρωμένως. ποιούντων
δὲ τὸ παραγγελθέν, ἐπὶ ποσὸν μὲν ὁ κίνδυνος πάρι-
σος ἦν· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ταῖς δυσχωρίαις εἴξαν-
τες οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῷ πλήθει τῶν πολε-
4 μίων ἐτράπησαν. καταφυγόντων δὲ τούτων εἰς τοὺς
πελταστὰς οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως καταφρονήσαντες
προῆσαν καὶ συγκαταβάντες ἐν τοῖς ἐπιπέδοις προσε-
5 μάχοντο τοῖς πελτασταῖς· οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον φυ-
λάττοντες, θεωροῦντες τὸν Φίλιππον ἐκ διαδοχῆς
ταῖς σπείραις ἐπὶ πόδα ποιούμενον τὴν ἀναχώρησιν,
καὶ δόξαντες τοῖς ὅλοις αὐτὸν εἴκειν, ἔλαθον ἐκκλη-
6 θέντες διὰ τὸ πιστεύειν τῇ φύσει τοῦ τόπου, κἄ-
πειτα κατ' ὀλίγους ἐκλιπόντες τὸν Ἀκρ´λισσον κα-
τέρρεον ταῖς ἀνοδίαις εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καὶ πεδινοὺς
τόπους, ὡς ἤδη τινὸς ὠφελείας καὶ τροπῆς τῶν πο-
7 λεμίων ἐσομένης. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ τὰς
ἐνέδρας ἐκ τῆς μεσογείας διειληφότες ἀφανῶς ἐξανα-
στάντες ἐνεργὸν ἐποιήσαντο τὴν ἔφοδον· ἅμα δὲ τού-
τοις ἐκ μεταβολῆς οἱ πελτασταὶ συνεπέθεντο τοῖς
8 ὑπεναντίοις. οὗ συμβάντος διαταραχθέντες οἱ μὲν
ἐκ τοῦ Λίσσου σποράδην ποιούμενοι τὴν ἀναχώρησιν
διεσώζοντο πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον

ἐκλιπόντες ἀπετμήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας
ἐξαναστάντων. διὸ καὶ συνέβη τὸ μὲν ἀνέλπιστον, 9
τὸν Ἀκρόλισσον παραχρῆμα ληφθῆναι χωρὶς κινδύ-
νων, τὸν δὲ Λίσσον τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ μετὰ με-
γάλων ἀγώνων, ποιησαμένων τῶν Μακεδόνων ἐνερ-
γοὺς καὶ καταπληκτικὰς προσβολάς. Φίλιππος μὲν 10
οὖν, παραδόξως ἐγκρατὴς γενόμενος τῶν προειρημέ-
νων τόπων, ἅπαντας τοὺς πέριξ ὑποχειρίους ἐποιή-
σατο διὰ ταύτης τῆς πράξεως, ὥστε τοὺς πλείστους
τῶν Ἰλλυριῶν ἐθελοντὴν ἐπιτρέπειν αὐτῷ τὰς πό- 11
λεις· οὐδεμία γὰρ ὀχυρότης ἔτι πρὸς τὴν Φιλίππου
βίαν οὐδ' ἀσφάλεια τοῖς ἀντιταττομένοις προυφαί-
νετο, κεκρατημένων μετὰ βίας τῶν προειρημένων
ὀχυρωμάτων. [Exc. ant. p. 198—199.]

Βῶλις ἦν ἀνὴρ γένει μὲν Κρής, χρόνον δὲ 17
πολὺν ἐν τῇ βασιλείᾳ διατετριφὼς ἐν ἡγεμονικῇ προ-
στασίᾳ, δοκῶν δὲ καὶ σύνεσιν ἔχειν καὶ τόλμαν παρά-
βολον καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς οὐδενὸς ἐλάττω.
τοῦτον ὁ Σωσίβιος διὰ πλειόνων λόγων πιστωσάμε- 2
νος, καὶ παρασκευάσας εὔνουν ἑαυτῷ καὶ πρόθυμον,
ἀναδίδωσι τὴν πρᾶξιν, λέγων ὡς οὐδὲν ἂν τῷ βασιλεῖ
μεῖζον χαρίσαιτο κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς ἢ συν-
επινοήσας πῶς καὶ τίνι τρόπῳ δύναται σῶσαι τὸν
Ἀχαιόν. τότε μὲν οὖν διακούσας ὁ Βῶλις, καὶ φή- 3
σας ἐπισκέψεσθαι περὶ τῶν εἰρημένων, ἐχωρίσθη·
δοὺς δὲ λόγον ἑαυτῷ, καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας 4
προσελθὼν πρὸς τὸν Σωσίβιον, ἀνεδέξατο τὴν πρᾶξιν
εἰς αὑτόν, φήσας καὶ γεγονέναι πλείω χρόνον ἐν ταῖς
Σάρδεσι καὶ τῶν τόπων ἐμπειρεῖν, καὶ τὸν Καμβύλον
τὸν ἡγεμόνα τῶν παρ' Ἀντιόχῳ στρατευομένων Κρη-
τῶν οὐ μόνον πολίτην, ἀλλὰ καὶ συγγενῆ καὶ φίλον
ὑπάρχειν αὐτῷ. συνέβαινε δὲ καὶ τὸν Καμβύλον καὶ 5

τοὺς ὑπὸ τοῦτον ταττομένους Κρῆτας πεπιστεῦσθαί τι
τῶν φυλακτηρίων τῶν κατὰ τοὺς ὄπισθεν τόπους τῆς
ἄκρας, οἵτινες κατασκευὴν μὲν οὐκ ἐπεδέχοντο, τῇ δὲ
συνεχείᾳ τῶν ὑπὸ τὸν Καμβύλον τεταγμένων ἀνδρῶν
6 ἐτηροῦντο. τοῦ δὲ Σωσιβίου δεξαμένου τὴν ἐπί-
νοιαν, καὶ διειληφότος ἢ μὴ δυνατὸν εἶναι σωθῆναι
τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῶν περιεστώτων, ἢ δυνατοῦ καθάπαξ
ὑπάρχοντος, διὰ μηδενὸς ἂν ἑτέρου γενέσθαι τοῦτο
βέλτιον ἢ διὰ Βώλιδος, τοιαύτης δὲ συνδραμούσης καὶ
περὶ τὸν Βῶλιν προθυμίας, ταχέως ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα
7 προκοπήν. ὅ τε γὰρ Σωσίβιος ἅμα μὲν προυδίδου
τῶν χρημάτων εἰς τὸ μηδὲν ἐλλείπειν εἰς τὰς ἐπιβο-
8 λάς, πολλὰ δὲ εὖ γενομένων ὑπισχνεῖτο δώσειν, τὰς
δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ σω-
ζομένου χάριτας ἐξ ὑπερβολῆς αὔξων εἰς μεγάλας
9 ἐλπίδας ἦγε τὸν Βῶλιν· ὅ τε προειρημένος ἀνήρ,
ἕτοιμος ὢν πρὸς τὴν πρᾶξιν, οὐδένα χρόνον ἐπι-
μείνας ἐξέπλευσε, συνθήματα λαβὼν καὶ πίστεις
πρός τε Νικόμαχον εἰς Ῥόδον, ὃς ἐδόκει πατρὸς ἔχειν
διάθεσιν κατὰ τὴν εὔνοιαν καὶ πίστιν πρὸς τὸν
Ἀχαιόν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς Μελαγκόμαν εἰς Ἔφεσον.
10 οὗτοι γὰρ ἦσαν, δι' ὧν καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον
Ἀχαιὸς τάς τε πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὰς ἄλλας
ἁπάσας τὰς ἔξωθεν ἐπιβολὰς ἐχείριξε.

18 Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν Ῥόδον καὶ μετὰ ταῦτα
πάλιν εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ κοινωσάμενος τοῖς προει-
ρημένοις ἀνδράσι, καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἑτοίμους εἰς
τὰ παρακαλούμενα, μετὰ ταῦτα Ἀριανόν τινα τῶν
ὑφ' αὐτὸν ταττομένων διαπέμπεται πρὸς τὸν Καμβύ-
2 λον, φήσας ἐξαπεστάλθαι μὲν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας
ξενολογήσων, βούλεσθαι δὲ τῷ Καμβύλῳ συμμῖξαι
περί τινων ἀναγκαίων· διόπερ ᾤετο δεῖν τάξασθαι

καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ μηδενὸς συνειδότος αὐτοῖς
συναντήσουσι. ταχὺ δὲ τοῦ Ἀριανοῦ συμμίξαντος 3
τῷ Καμβύλῳ καὶ δηλώσαντος τὰς ἐντολάς, ἑτοίμως
ὁ προειρημένος ἀνὴρ ὑπήκουσε τοῖς παρακαλουμέ-
νοις, καὶ συνθέμενος ἡμέραν καὶ τόπον ἑκατέρῳ γνω-
στόν, εἰς ὃν παρέσται νυκτός, ἀπέπεμψε τὸν Ἀρια-
νόν. ὁ δὲ Βῶλις, ἅτε Κρὴς ὑπάρχων καὶ φύσει ποι- 4
κίλος, πᾶν ἐβάσταζε πρᾶγμα καὶ πᾶσαν ἐπίνοιαν ἐψη-
λάφα. τέλος δὲ συμμίξας τῷ Καμβύλῳ κατὰ τὴν 5
τοῦ Ἀριανοῦ σύνταξιν ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν. ἧς τε-
θείσης εἰς τὸ μέσον ἐποιοῦντο τὴν σκέψιν Κρητικήν·
οὐ γὰρ ἐσκόπουν ὑπὲρ τῆς τοῦ κινδυνεύοντος σωτη- 6
ρίας οὐδ᾽ ὑπὲρ τῆς τῶν ἐγχειρισάντων τὴν πρᾶξιν πί-
στεως, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς αὑτῶν ἀσφαλείας καὶ τοῦ σφίσιν
αὐτοῖς συμφέροντος. διόπερ ἀμφότεροι Κρῆτες ὄν- 7
τες συντόμως κατηνέχθησαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν γνώμην·
αὕτη δ᾽ ἦν τὰ μὲν παρὰ τοῦ Σωσιβίου προδεδομένα
δέκα τάλαντα διελέσθαι κοινῇ, τὴν δὲ πρᾶξιν Ἀν- 8
τιόχῳ δηλώσαντας καὶ συνεργῷ χρησαμένους ἐπαγγεί-
λασθαι τὸν Ἀχαιὸν ἐγχειριεῖν αὐτῷ, λαβόντας χρή-
ματα καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀξίας τῆς προ-
ειρημένης ἐπιβολῆς. τούτων δὲ κυρωθέντων, ὁ μὲν 9
Καμβύλος ἀνεδέξατο χειριεῖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον,
ὁ δὲ Βῶλις ἐτάξατο μετά τινας ἡμέρας πέμψειν τὸν
Ἀριανὸν πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ἔχοντα παρά τε τοῦ Νι-
κομάχου καὶ Μελαγκόμα συνθηματικὰ γράμματα.
περὶ δὲ τοῦ παρεισελθεῖν τὸν Ἀριανὸν εἰς τὴν ἄκραν 10
ἀσφαλῶς, καὶ πάλιν ἀπελθεῖν, ἐκεῖνον ἐκέλευε φρον-
τίζειν. ἐὰν δὲ προσδεξάμενος τὴν ἐπιβολὴν Ἀχαιὸς 11
ἀντιφωνήσῃ τοῖς περὶ τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκό-
μαν, οὕτως ἔφη δώσειν ὁ Βῶλις αὐτὸν εἰς τὴν χρείαν
καὶ συμμίξειν τῷ Καμβύλῳ. τῆς δὲ διατάξεως γε- 12

νομένης τοιαύτης χωρισθέντες ἔπραττον ἑκάτεροι
τὰ συντεταγμένα.
19 Καὶ λαβὼν καιρὸν πρῶτον ὁ Καμβύλος προσ-
2 φέρει τῷ βασιλεῖ τὸν λόγον. ὁ δ' Ἀντίοχος, πρὸς
τρόπον αὐτῷ καὶ παραδόξου γενομένης τῆς ἐπαγ-
γελίας, τὰ μὲν ὑπερχαρὴς ὢν πάνθ' ὑπισχνεῖτο, τὰ
δὲ διαπιστῶν ἐξήταζε τὰς κατὰ μέρος ἐπινοίας καὶ
3 παρασκευὰς αὐτῶν. μετὰ δὲ ταῦτα πιστεύσας, καὶ
νομίζων ὡς ἂν εἰ σὺν θεῷ γίγνεσθαι τὴν ἐπιβολήν,
ἠξίου καὶ πολλάκις ἐδεῖτο τοῦ Καμβύλου συντελεῖν
4 τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ παραπλήσιον ὁ Βῶλις ἐποίει πρὸς
τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκόμαν. οἱ δὲ πιστεύον-
τες ἀπὸ τοῦ κρατίστου γίγνεσθαι τὴν ἐπιβολήν, καὶ
παραυτίκα τῷ Ἀριανῷ συνθέντες τὰς πρὸς τὸν Ἀχαιὸν
ἐπιστολὰς γεγραμμένας συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος
5 ἦν αὐτοῖς, ἐξαπέστειλαν, παρακαλοῦντες πιστεύειν
τοῖς περὶ τὸν Βῶλιν καὶ τὸν Καμβύλον [οὕτως ὥστε
τὸν κυριεύσαντα τῆς ἐπιστολῆς μὴ δύνασθαι γνῶναι
6 μηδὲν τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων]. ὁ δὲ Ἀριανὸς
διὰ τοῦ Καμβύλου παρελθὼν εἰς τὴν ἄκραν τὰ γεγραμ-
μένα τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἀπέδωκε, καὶ συμπαρὼν
ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῖς γιγνομένοις ἀκριβῶς τὸν κατὰ
μέρος ὑπὲρ ἑκάστων ἀπεδίδου λόγον, πολλάκις μὲν καὶ
ποικίλως ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Σωσίβιον καὶ Βῶλιν ἀνα-
κρινόμενος, πολλάκις δὲ περὶ Νικομάχου καὶ Μελαγ-
7 κόμα, μάλιστα δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸν Καμβύλον. οὐ
μὴν ἀλλ' αὐτοπαθῶς καὶ γενναίως ὑπέμενε τοὺς ἐλέγ-
χους, καὶ μάλιστα διὰ τὸ μὴ γιγνώσκειν τὸ συνέχον
8 τῶν τῷ Καμβύλῳ καὶ Βώλιδι δεδογμένων. Ἀχαιὸς
δὲ καὶ διὰ τῶν ἀνακρίσεων τῶν τοῦ Ἀριανοῦ καὶ μά-
λιστα διὰ τῶν παρὰ τοῦ Νικομάχου καὶ Μελαγκόμα
συνθημάτων πιστεύσας ἀντεφώνησε, καὶ παραχρῆμα

πάλιν ἐξέπεμψε τὸν Ἀριανόν. πλεονάκις δὲ τούτου 9
γενομένου παρ' ἑκατέρων, τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀχαιὸν
ἐπέτρεψαν περὶ σφῶν τοῖς περὶ τὸν Νικόμαχον, ἅτε μη-
δεμιᾶς ἄλλης ἐλπίδος ἔτι καταλειπομένης πρὸς σωτη-
ρίαν, καὶ πέμπειν ἐκέλευον ἅμα τῷ Ἀριανῷ τὸν Βῶλιν
ἀσελήνου νυκτός, ὡς ἐγχειριοῦντες αὑτούς. ἦν γάρ 10
τις ἐπίνοια περὶ τὸν Ἀχαιὸν τοιαύτη, πρῶτον μὲν
διαφυγεῖν τοὺς ἐνεστῶτας κινδύνους, μετὰ δὲ ταῦτα
ποιήσασθαι δίχα προόδου τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς κατὰ
Συρίαν τόπους· πάνυ γὰρ εἶχε μεγάλας ἐλπίδας 11
ἐπιφανεὶς ἄφνω καὶ παραδόξως τοῖς κατὰ Συρίαν ἀν-
θρώποις, καὶ ἔτι διατρίβοντος Ἀντιόχου περὶ τὰς
Σάρδεις, μέγα ποιήσειν κίνημα καὶ μεγάλης ἀπο-
δοχῆς τεύξεσθαι παρά τε τοῖς Ἀντιοχεῦσι καὶ τοῖς
κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

Ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐπί τινος τοιαύτης προσδο- 20
κίας καὶ διαλογισμῶν ὑπάρχων ἐκαραδόκει τὴν πα-
ρουσίαν τοῦ Βώλιδος· οἱ δὲ περὶ τὸν Μελαγκόμαν 2
ἀποδεξάμενοι τὸν Ἀριανὸν καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀνα-
γνόντες, ἐξέπεμπον τὸν Βῶλιν, παρακαλέσαντες διὰ
πλειόνων καὶ μεγάλας ἐλπίδας ὑποδείξαντες, ἐὰν κα-
θίκηται τῆς ἐπιβολῆς. ὁ δὲ προδιαπεμψάμενος τὸν 3
Ἀριανόν, καὶ δηλώσας τῷ Καμβύλῳ τὴν αὑτοῦ πα-
ρουσίαν, ἧκε νυκτὸς ἐπὶ τὸν συντεθέντα τόπον. γενό- 4
μενοι δὲ μίαν ἡμέραν ἐπὶ ταὐτό, καὶ συνταξάμενοι
περὶ τοῦ πῶς χειρισθήσεται τὰ κατὰ μέρος, μετὰ
ταῦτα νυκτὸς εἰσῆλθον εἰς τὴν παρεμβολήν. ἡ δὲ 5
διάταξις αὐτῶν ἐγεγόνει τοιαύτη τις· εἰ μὲν συμβαίνοι
τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῆς ἄκρας ἐλθεῖν μόνον ἢ καὶ δεύτερον
μετὰ τοῦ Βώλιδος καὶ Ἀριανοῦ, τελέως εὐκαταφρό-
νητος, ἔτι δ' εὐχείρωτος ἔμελλε γίγνεσθαι τοῖς ἐνε-
δρεύουσιν· εἰ δὲ μετὰ πλειόνων, δύσχρηστος ἡ πρό- 6

θεσις ἀπέβαινε τοῖς πεπιστευμένοις, ἄλλως τε καὶ
ζωγρίᾳ σπεύδουσι κυριεῦσαι διὰ τὸ τῆς πρὸς τὸν
Ἀντίοχον χάριτος τὸ πλεῖστον ἐν τούτῳ κεῖσθαι τῷ
7 μέρει. διόπερ ἔδει τὸν μὲν Ἀριανόν, ὅταν ἐξάγῃ
τὸν Ἀχαιόν, ἡγεῖσθαι διὰ τὸ γιγνώσκειν τὴν ἀτρα-
πόν, ᾗ πολλάκις ἐπεποίητο καὶ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν
8 ἔξοδον, τὸν δὲ Βῶλιν ἀκολουθεῖν τῶν ἄλλων κα-
τόπιν, ἵνα ἐπειδὰν παραγένηται πρὸς τὸν τόπον,
ἐν ᾧ τοὺς ἐνεδρεύοντας ἑτοίμους ὑπάρχειν ἔδει διὰ
τοῦ Καμβύλου, τότε ἐπιλαβόμενος κρατοίη τὸν
Ἀχαιόν, καὶ μήτε διαδραίη κατὰ τὸν θόρυβον νυ-
κτὸς οὔσης διὰ τόπων ὑλωδῶν, μήθ' αὑτὸν ῥίψαι
κατά τινος κρημνοῦ περιπαθὴς γενόμενος, πέσοι δὲ
κατὰ τὴν πρόθεσιν ὑπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ζω-
9 γρίᾳ. τούτων δὲ συγκειμένων, καὶ παραγενομένου
τοῦ Βώλιδος ὡς τὸν Καμβύλον, ᾗ μὲν ἦλθε νυκτί,
ταύτῃ παράγει πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν Βῶλιν ὁ Καμ-
10 βύλος μόνος πρὸς μόνον. ἀποδεξαμένου δὲ τοῦ βα-
σιλέως φιλοφρόνως, καὶ δόντος πίστεις ὑπὲρ τῶν
ἐπαγγελιῶν, καὶ παρακαλέσαντος ἀμφοτέρους διὰ
πλειόνων μηκέτι μέλλειν ὑπὲρ τῶν προκειμένων, τότε
11 μὲν ἀνεχώρησαν εἰς τὴν αὑτῶν παρεμβολήν, ὑπὸ δὲ
τὴν ἑωθινὴν Βῶλις ἀνέβη μετὰ τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ
παρεισῆλθεν ἔτι νυκτὸς εἰς τὴν ἄκραν.

21 Ἀχαιὸς δὲ προσδεξάμενος ἐκτενῶς καὶ φιλοφρό-
νως τὸν Βῶλιν ἀνέκρινε διὰ πλειόνων ὑπὲρ ἑκάστου
2 τῶν κατὰ μέρος. θεωρῶν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφά-
νειαν τὸν ἄνδρα καὶ κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἕλκοντα τὸ τῆς
πράξεως στάσιμον, τὰ μὲν περιχαρὴς ἦν διὰ τὴν ἐλ-
πίδα τῆς σωτηρίας, τὰ δὲ πάλιν ἐπτοημένος καὶ πλήρης
3 ἀγωνίας διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀποβησομένων. ὑπάρ-
χων δὲ καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ἥττων καὶ

κατὰ τὴν ἐν πράγμασι τριβὴν ἱκανός, ὅμως ἀκμὴν
ἔκρινε μὴ πᾶσαν εἰς τὸν Βῶλιν ἀνακρεμάσαι τὴν πί-
στιν. διὸ ποιεῖται τοιούτους λόγους πρὸς αὐτὸν ὅτι 4
κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐξελθεῖν αὐτῷ,
πέμψει δέ τινας τῶν φίλων μετ᾽ ἐκείνου τρεῖς ἢ τέτ-
ταρας, ὧν συμμιξάντων τοῖς περὶ τὸν Μελαγκόμαν
ἕτοιμον αὑτὸν ἔφη παρασκευάσειν πρὸς τὴν ἔξοδον.
ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐποίει τὰ δυνατά· τοῦτο δ᾽ ἠγνόει, 5
τὸ δὴ λεγόμενον πρὸς Κρῆτα κρητίζων· ὁ γὰρ Βῶ-
λις οὐδὲν ἀψηλάφητον εἶχε τῶν ἐπινοηθέντων ἂν εἰς
τοῦτο τὸ μέρος. πλὴν παραγενομένης τῆς νυκτός, ἐν 6
ᾗ συνεξαποστελεῖν ἔφη τοὺς φίλους, προπέμψας τὸν
Ἀριανὸν καὶ τὸν Βῶλιν ἐπὶ τὴν τῆς ἄκρας ἔξοδον μέ-
νειν προσέταξε, μέχρι ἂν οἱ μέλλοντες αὐτοῖς συνεξορ-
μᾶν παραγένωνται. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, κοινωσά- 7
μενος παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῇ γυναικὶ καὶ ποιή-
σας διὰ τὸ παράδοξον τὴν Λαοδίκην ἔκφρονα, χρό-
νον μέν τινα λιπαρῶν ταύτην καὶ καταπραΰνων ταῖς
προσδοκωμέναις ἐλπίσι προσεκαρτέρει, μετὰ δὲ ταῦτα 8
πέμπτος αὐτὸς γενόμενος, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις με-
τρίας ἐσθῆτας ἀναδούς, αὐτὸς δὲ λιτὴν καὶ τὴν τυ-
χοῦσαν ἀναλαβὼν καὶ ταπεινὸν αὑτὸν ποιήσας προ-
ῆγε, συντάξας ἑνὶ τῶν φίλων αὐτὸν ἀεὶ ἀποκρίνασθαι 9
πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀριανὸν καὶ
πυνθάνεσθαι παρ᾽ ἐκείνων ἀεὶ τὸ κατεπεῖγον, περὶ
δὲ τῶν ἄλλων φάναι βαρβάρους αὐτοὺς ὑπάρχειν.

Ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἀριανόν, ἡγεῖτο 22
μὲν αὐτὸς αὐτῶν διὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὁ δὲ Βῶλις κα-
τόπιν ἐπέστη κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἀπορῶν
καὶ δυσχρηστούμενος ὑπὲρ τοῦ συμβαίνοντος· καίπερ 2
γὰρ ὢν Κρὴς καὶ πᾶν ἄν τι κατὰ τοῦ πέλας ὑπο-
πτεύσας, ὅμως οὐκ ἠδύνατο διὰ τὸ σκότος συννοῆ-

σαι τὸν Ἀχαιόν, οὐχ οἷον τίς ἐστιν, ἀλλ οὐδὲ καθάπαξ
3 εἰ πάρεστι. τῆς δὲ καταβάσεως κρημνώδους μὲν καὶ
δυσβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπαρχούσης, ἔν τισι δὲ
τόποις καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς ἐχούσης καὶ κινδυνώδεις
καταφοράς, ὁπότε παραγένοιτο πρός τινα τοιοῦτον τό-
πον, τῶν μὲν ἐπιλαμβανομένων, τῶν δὲ πάλιν ἐκδεχο-
4 μένων τὸν Ἀχαιόν, οὐ δυναμένων δὲ καθόλου τὴν
ἐκ τῆς συνηθείας καταξίωσιν στέλλεσθαι πρὸς τὸν
παρόντα καιρόν, ταχέως ὁ Βῶλις συνῆκε τίς ἐστι καὶ
5 ποῖος αὐτῶν ὁ Ἀχαιός. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο πρὸς
τὸν τῷ Καμβύλῳ διατεταγμένον τόπον, καὶ τὸ σύνθημα
προσσυρίξας ὁ Βῶλις ἀπέδωκε, τῶν μὲν ἄλλων οἱ δια-
6 ναστάντες ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐπελάβοντο, τὸν δ' Ἀχαιὸν
αὐτὸς ὁ Βῶλις ὁμοῦ τοῖς ἱματίοις, ἔνδον τὰς χεῖρας
ἔχοντα, συνήρπασε, φοβηθεὶς μὴ συννοήσας τὸ γι-
γνόμενον ἐπιβάλοιτο διαφθείρειν αὐτόν· καὶ γὰρ εἶχε
7 μάχαιραν ὑφ' αὑτῷ παρεσκευασμένος. ταχὺ δὲ καὶ
πανταχόθεν κυκλωθεὶς ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχ-
θροῖς, καὶ παραχρῆμα μετὰ τῶν φίλων ἀνήγετο πρὸς
8 τὸν Ἀντίοχον. ὁ δὲ βασιλεύς, πάλαι μετέωρος ὢν
τῇ διανοίᾳ καὶ καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον, ἀπολύ-
σας τοὺς ἐκ τῆς συνουσίας ἔμενε μόνος ἐγρηγορὼς
ἐν τῇ σκηνῇ μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν σωματοφυλάκων.
9 παρεισελθόντων δὲ τῶν περὶ τὸν Καμβύλον καὶ κα-
θισάντων τὸν Ἀχαιὸν ἐπὶ τὴν γῆν δεδεμένον, εἰς
τοιαύτην ἀφασίαν ἦλθε διὰ τὸ παράδοξον ὥστε πολὺν
μὲν χρόνον ἀποσιωπῆσαι, τὸ δὲ τελευταῖον συμπαθὴς
10 γενέσθαι καὶ δακρῦσαι. τοῦτο δ' ἔπαθεν ὁρῶν, ὡς
ἔμοιγε δοκεῖ, τὸ δυσφύλακτον καὶ παράλογον τῶν
11 ἐκ τῆς τύχης συμβαινόντων. Ἀχαιὸς γὰρ ἦν Ἀνδρο-
μάχου μὲν υἱὸς τοῦ Λαοδίκης ἀδελφοῦ τῆς Σελεύκου
γυναικός, ἔγημε δὲ Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ

βασιλέως θυγατέρα. κύριος δὲ ἐγεγόνει τῆς ἐπὶ τάδε
τοῦ Ταύρου πάσης. δοκῶν δὲ τότε καὶ ταῖς αὐτοῦ 12
δυνάμεσι καὶ ταῖς τῶν ὑπεναντίων ἐν ὀχυρωτάτῳ
τόπῳ τῆς οἰκουμένης διατρίβειν, ἐκάθητο δεδεμένος
ἐπὶ τῆς γῆς, ὑποχείριος γενόμενος τοῖς ἐχθροῖς, οὐ-
δέπω γιγνώσκοντος οὐδενὸς ἁπλῶς τὸ γεγονὸς πλὴν
τῶν πραξάντων.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἅμα τῷ φωτὶ συναθροιζομένων τῶν 23
φίλων εἰς τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν ἐθισμόν, καὶ τοῦ
πράγματος ὑπὸ τὴν ὄψιν θεωρουμένου, τὸ παρα-
πλήσιον τῷ βασιλεῖ συνέβαινε πάσχειν καὶ τοὺς ἄλ-
λους· θαυμάζοντες γὰρ τὸ γεγονὸς ἠπίστουν τοῖς
ὁρωμένοις. καθίσαντος δὲ τοῦ συνεδρίου, πολλοὶ 2
μὲν ἐγίγνοντο λόγοι περὶ τοῦ τίσι δεῖ κατ' αὐτοῦ
χρήσασθαι τιμωρίαις· ἔδοξε δ' οὖν πρῶτον μὲν 3
ἀκρωτηριάσαι τὸν ταλαίπωρον, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν
κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτοῦ καὶ καταρράψαντας εἰς
ὄνειον ἀσκὸν ἀνασταυρῶσαι τὸ σῶμα. γενομένων δὲ 4
τούτων, καὶ τῆς δυνάμεως ἐπιγνούσης τὸ συμβεβη-
κός, τοιοῦτος ἐνθουσιασμὸς ἐγένετο καὶ παράστασις
τοῦ στρατοπέδου παντὸς ὥστε τῆς Λαοδίκης ἐκ τῆς
ἄκρας μόνον συνειδυίας τὴν ἔξοδον τἀνδρός, τεκμή-
ρασθαι τὸ γεγονὸς ἐκ τῆς περὶ τὸ στρατόπεδον τα-
ραχῆς καὶ κινήσεως. ταχὺ δὲ καὶ τοῦ κήρυκος πα- 5
ραγενομένου πρὸς τὴν Λαοδίκην καὶ διασαφοῦντος
τὰ περὶ τὸν Ἀχαιόν, καὶ κελεύοντος τίθεσθαι τὰ
πράγματα καὶ παραχωρεῖν τῆς ἄκρας, τὸ μὲν πρῶ- 6
τον ἀναπόκριτος οἰμωγὴ καὶ θρῆνοι παράλογοι κα-
τεῖχον τοὺς περὶ τὴν ἀκρόπολιν, οὐχ οὕτω διὰ τὴν
πρὸς τὸν Ἀχαιὸν εὔνοιαν ὡς διὰ τὸ παράδοξον καὶ
τελέως ἀνέλπιστον ἑκάστῳ φαίνεσθαι τὸ συμβεβηκός,
μετὰ δὲ ταῦτα πολλή τις ἦν ἀπορία καὶ δυσχρηστία 7

8 περὶ τοὺς ἔνδον. Ἀντίοχος δὲ διακεχειρισμένος τὸν
Ἀχαιὸν ἐπεῖχε τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν ἀεί, πεπεισμέ-
νος ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἔνδον αὐτῷ παραδοθήσεσθαι,
καὶ μάλιστα διὰ τῶν στρατιωτῶν. ὃ καὶ τέλος ἐγέ-
9 νετο· στασιάσαντες γὰρ πρὸς σφᾶς ἐμερίσθησαν,
οἱ μὲν πρὸς Ἀριόβαζον, οἱ δὲ πρὸς τὴν Λαοδίκην.
οὗ γενομένου διαπιστήσαντες ἀλλήλοις ταχέως ἀμ-
φότεροι παρέδοσαν αὑτοὺς καὶ τὰς ἀκροπόλεις.
10 Ἀχαιὸς μὲν οὖν πάντα τὰ κατὰ λόγον πράξας, ὑπὸ
δὲ τῆς τῶν πιστευθέντων ἡττηθεὶς ἀθεσίας, κατε-
στρέψατο τὸν βίον, κατὰ δύο τρόπους οὐκ ἀνωφελὲς
11 ὑπόδειγμα γενόμενος τοῖς ἐσομένοις, καθ' ἕνα μὲν
πρὸς τὸ μηδενὶ πιστεύειν ῥᾳδίως, καθ' ἕτερον δὲ
πρὸς τὸ μὴ μεγαλαυχεῖν ἐν ταῖς εὐπραγίαις, πᾶν δὲ
προσδοκᾶν ἀνθρώπους ὄντας. [Exc. ant. p. 199—202,
et inde ab 11, 2. πιστεύειν Exc. Vat. p. 371 M. 27 H.
post duarum paginarum lacunam 8, 2, 9. notatam.]
24 Ὅτι Καύαρος ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ Γα-
λατῶν, βασιλικὸς ὑπάρχων τῇ φύσει καὶ μεγαλόφρων,
πολλὴν μὲν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τοῖς προσπλέουσι
2 τῶν ἐμπόρων εἰς τὸν Πόντον, μεγάλας δὲ παρεί-
χετο χρείας τοῖς Βυζαντίοις ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Θρᾷ-
κας καὶ Βιθυνοὺς πολέμοις. [Exc. Peir. p. 26.]
3 Πολύβιος ἐν ὀγδόῃ Ἱστοριῶν, Καύαρος, φησίν,
ὁ Γαλάτης, ὢν τἄλλα ἀνὴρ ἀγαθός, ὑπὸ Σωστράτου
τοῦ κόλακος διεστρέφετο, ὃς ἦν Καλχηδόνιος γένος.
Athenaeus 6, p. 252, C.]
25 Ὅτι Ξέρξου βασιλεύοντος πόλεως Ἀρμόσατα, ἣ
κεῖται πρὸς τῷ Καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ, μέσον Εὐ-
φράτου καὶ Τίγριδος, ταύτῃ τῇ πόλει παραστρατοπε-
δεύσας Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς ἐπεβάλετο πολιορκεῖν
2 αὐτήν. θεωρῶν δὲ τὴν παρασκευὴν τοῦ βασιλέως ὁ

Ξέρξης, τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν ἐκποδὼν ἐποίησε, μετὰ
δέ τινα χρόνον δείσας μὴ τοῦ βασιλείου κρατηθέν-
τος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τὴν βασι-
λείαν αὐτῷ διατραπῇ, μετεμελήθη καὶ διεπέμψατο
πρὸς τὸν Ἀντίοχον, φάσκων βούλεσθαι συνελθεῖν 3
εἰς λόγους. οἱ μὲν οὖν πιστοὶ τῶν φίλων οὐκ ἔφα-
σκον δεῖν προΐεσθαι τὸν νεανίσκον λαβόντός εἰς χεῖ-
ρας, ἀλλὰ συνεβούλευον κυριεύσαντα τῆς πόλεως
Μιθριδάτῃ παραδοῦναι τὴν δυναστείαν, ὃς ἦν υἱὸς
τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κατὰ φύσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς τού- 4
των μὲν οὐδενὶ προσέσχε, μεταπεμψάμενος δὲ τὸν
νεανίσκον διελύσατο τὴν ἔχθραν, ἀφῆκε δὲ τὰ πλεῖστα
τῶν χρημάτων, ἃ συνέβαινε τὸν πατέρα προσοφεί-
λειν αὐτῷ τῶν φόρων. λαβὼν δὲ παραχρῆμα τρια- 5
κόσια τάλαντα παρ' αὐτοῦ καὶ χιλίους ἵππους καὶ
χιλίους ἡμιόνους μετὰ τῆς ἐπισκευῆς τά τε κατὰ
τὴν ἀρχὴν ἅπαντα κατέστησε, καὶ συνοικίσας αὐτῷ
τὴν ἀδελφὴν Ἀντιοχίδα πάντας τοὺς ἐκείνων τῶν
τόπων ἐψυχαγώγησε καὶ προσεκαλέσατο, δόξας με-
γαλοψύχως καὶ βασιλικῶς τοῖς πράγμασι κεχρῆσθαι.
[Exc. Peir. p. 26—29.]

Ὅτι οἱ Ταραντῖνοι διὰ τὸ τῆς εὐδαιμονίας ὑπερ- 25
ήφανον ἐπεκαλέσαντο Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην· πᾶσα
γὰρ ἐλευθερία μετ' ἐξουσίας πολυχρονίου φύσιν ἔχει
κόρον λαμβάνειν τῶν ὑποκειμένων, κἄπειτα ζητεῖ
δεσπότην· τυχοῦσά γε μὴν τούτου ταχὺ πάλιν μισεῖ
διὰ τὸ μεγάλην φαίνεσθαι τὴν πρὸς τὸ χεῖρον μετα-
βολήν· ὃ καὶ τότε συνέβαινε τοῖς Ταραντίνοις.
[Exc. Vat. p. 374 M. 27 H. 2. πᾶσα — 5. μισεῖ etiam
margo codicis Urbinatis.]

Προσπεσόντων δὲ τούτων εἰς Τάραντα καὶ τοὺς 26

Θουρίους, ἠγανάκτει τὰ πλήθη. [Suidas v. προσπε-
σόντων.]

26 Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὡς ἐπ' ἐξοδείαν ὁρμήσαν-
τες ἐκ τῆς πόλεως καὶ συνεγγίσαντες τῇ παρεμ-
βολῇ τῶν Καρχηδονίων νυκτός, ἄλλοι μὲν συγκαθέν-
τες εἴς τινα τόπον ὑλώδη παρὰ τὴν ὁδὸν ἔμειναν, ὁ
δὲ Φιλήμενος καὶ Νίκων προσῆλθον πρὸς τὴν παρεμ-
2 βολήν. τῶν δὲ φυλάκων ἐπιλαβομένων αὐτῶν, ἀνή-
γοντο πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οὐδὲν εἰπόντες οὔτε πόθεν
οὔτε τίνες ἦσαν, αὐτὸ δὲ μόνον τοῦτο δηλοῦντες ὅτι
3 θέλουσι τῷ στρατηγῷ συμμίξαι. ταχὺ δὲ πρὸς τὸν
Ἀννίβαν ἐπαναχθέντες ἔφασαν αὐτῷ κατ' ἰδίαν βού-
4 λεσθαι διαλεχθῆναι. τοῦ δὲ καὶ λίαν ἑτοίμως προσ-
δεξαμένου τὴν ἔντευξιν, ἀπελογίζοντο περί τε τῶν
καθ' ἑαυτοὺς καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα, πολ-
λὰς καὶ ποικίλας ποιούμενοι κατηγορίας Ῥωμαίων,
χάριν τοῦ μὴ δοκεῖν ἀλόγως ἐμβαίνειν εἰς τὴν ὑπο-
5 κειμένην πρᾶξιν. τότε μὲν οὖν Ἀννίβας ἐπαινέσας
καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος
ἐξέπεμψε, συνταξάμενος παραγίγνεσθαι καὶ συμμι-
6 γνύναι κατὰ τάχος αὐτῷ πάλιν. κατὰ δὲ τὸ παρὸν
ἐκέλευσε τὰ πρῶτα τῶν ἐξελαθέντων πρῴ θρεμμά-
των καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἄνδρας, ἐπειδὰν ἱκανὸν
ἀπόσχωσι τῆς παρεμβολῆς, περιελασαμένους εὐθαρ-
σῶς ἀπαλλάττεσθαι· περὶ γὰρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῷ
7 μελήσειν. ἐποίει δὲ τοῦτο βουλόμενος αὐτῷ μὲν
ἀναστροφὴν δοῦναι πρὸς τὸ πολυπραγμονῆσαι τὰ
κατὰ τοὺς νεανίσκους, ἐκείνοις δὲ πίστιν παρασκευά-
ζειν πρὸς τοὺς πολίτας ὡς ἀπὸ τοῦ κρατίστου ποι-
8 ουμένοις τὰς ἐπὶ τὰς ληστείας ἐξόδους. πραξάντων δὲ
τῶν περὶ τὸν Νίκωνα τὸ παραγγελθέν, ὁ μὲν Ἀννί-
βας περιχαρὴς ἦν διὰ τὸ μόλις ἀφορμῆς ἐπειλῆφθαι

πρὸς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν, οἱ δὲ περὶ τὸν Φι- 9
λήμενον ἔτι μᾶλλον παρώρμηντο πρὸς τὴν πρᾶξιν
διὰ τὸ καὶ τὴν ἔντευξιν ἀσφαλῶς γεγονέναι καὶ τὸν
Ἀννίβαν εὑρηκέναι πρόθυμον, ἔτι δὲ τὴν τῆς λείας
δαψίλειαν ἱκανὴν αὐτοῖς πίστιν παρεσκευακέναι
πρὸς τοὺς ἰδίους. τότε οὖν τὰ μὲν ἀποδόμενοι, τὰ δ' 10
εὐωχούμενοι τῆς λείας, οὐ μόνον ἐπιστεύοντο παρὰ
τοῖς Ταραντίνοις, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὰς ἔσχον οὐκ ὀλί-
γους.

Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι δευτέραν ἔξοδον, 27
καὶ παραπλησίως χειρίσαντες τὰ κατὰ μέρος, αὐτοί
τε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ἔδοσαν πίστεις καὶ παρ'
ἐκείνων ἔλαβον ἐπὶ τούτοις, ἐφ' ᾧ Ταραντίνους ἐλευ- 2
θερώσειν καὶ μήτε φόρους πράξεσθαι κατὰ μηδένα
τρόπον μήτ' ἄλλο μηδὲν ἐποιτάξειν Ταραντίνοις Καρ-
χηδονίους, τὰς δὲ τῶν Ῥωμαίων οἰκίας καὶ κατα-
λύσεις, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῆς πόλεως, ἐξεῖναι Καρ-
χηδονίοις διαρπάζειν. ἐπιήσαντο δὲ καὶ σύνθημα τοῦ 3
παραδέχεσθαι σφᾶς τοὺς φύλακας ἑτοίμως εἰς τὴν
παρεμβολήν, ὅτ' ἔλθοιεν. ὧν γενομένων ἔλαβον 4
ἐξουσίαν εἰς τὸ καὶ πλεονάκις συμμιγνύναι τοῖς περὶ
τὸν Ἀννίβαν, ποτὲ μὲν ὡς ἐπ' ἐξοδείαν, ποτὲ δὲ πά-
λιν ὡς ἐπὶ κυνηγίαν ποιούμενοι τὰς ἐκ τῆς πόλεως
ἐξόδους. ταῦτα δὲ διαρμοσάμενοι πρὸς τὸ μέλλον, 5
οἱ μὲν πλείους ἐπετήρουν τοὺς καιρούς, τὸν δὲ Φιλή-
μενον ἀπέταξαν ἐπὶ τὰς κυνηγίας, διὰ γὰρ τὴν ὑπερ- 6
βάλλουσαν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιθυμίαν ἦν ὑπὲρ
αὐτοῦ διάληψις ὡς οὐδὲν προυργιαίτερον ποιουμένου
κατὰ τὸν βίον τοῦ κυνηγετεῖν. διὸ τούτῳ μὲν ἐπέ- 7
τρεψαν ἐξιδιάσασθαι διὰ τῶν ἁλισκομένων θηρίων
πρῶτον μὲν τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένον Γάιον Λι-
ούιον, δεύτερον δὲ τοὺς φυλάττοντας τὸν πυλῶνα τὸν

8 ὑπὸ τὰς Τημενίδας προσαγορευομένας πύλας. ὃς
παραλαβὼν τὴν πίστιν ταύτην, καὶ τὰ μὲν αὐτὸς κυ-
νηγετῶν, τῶν δ' ἑτοιμαζομένων αὐτῷ δι' Ἀννίβου
συνεχῶς εἰσέφερε τῶν θηρίων, ὧν τὰ μὲν ἐδίδου τῷ
Γαΐῳ, τὰ δὲ τοῖς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος χάριν τοῦ τὴν ῥι-
9 νοπύλην ἑτοίμως ἀνοίγειν αὐτῷ· τὸ γὰρ πλεῖον ἐποι-
εῖτο τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους νυκτός, προφάσει
μὲν χρώμενος τῷ φόβῳ τῶν πολεμίων, ἁρμοζόμενος
10 δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην πρόθεσιν. ἤδη δὲ κατε-
σκευασμένου τοιαύτην συνήθειαν τοῦ Φιλημένου
πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς πύλης ὥστε μὴ διαπορεῖν τοὺς φυ-
λάττοντας, ἀλλ' ὁπότε προσεγγίσας τῷ τείχει προσσυ-
ρίξαι νυκτός, εὐθέως ἀνοίγεσθαι τὴν ῥινοπύλην αὐτῷ,
11 τότε παρατηρήσαντες τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως ἄρχοντα
τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' ἡμέρας μέλλοντα γίγνεσθαι μετὰ
πλειόνων ἐν τῷ προσαγορευομένῳ Μουσείῳ σύν-
εγγυς τῆς ἀγορᾶς, ταύτην ἐτάξαντο τὴν ἡμέραν πρὸς
τὸν Ἀννίβαν.

28 Ὁ δὲ πάλαι μὲν ἐπεπόριστο σκῆψιν ὡς ἀρρω-
στῶν, χάριν τοῦ μὴ θαυμάζειν ἀκούοντας τοὺς Ῥω-
μαίους, ὡς καὶ πλείω χρόνον ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων
2 ποιεῖται τὴν διατριβήν. τότε δὲ καὶ μᾶλλον προσ-
εποιεῖτο τὴν ἀρρωστίαν, ἀπεῖχε δὲ τῷ στρατοπέδῳ
3 τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν τοῦ Τάραντος. ἥκοντος δὲ τοῦ
καιροῦ, παρεσκευακὼς ἔκ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν
πεζῶν τοὺς διαφέροντας εὐκινησίᾳ καὶ τόλμῃ, περὶ
μυρίους ὄντας τὸν ἀριθμόν, παρήγγειλε τεττάρων
4 ἡμερῶν ἔχειν ἐφόδια. ποιησάμενος δὲ τὴν ἀναζυγὴν
ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ συντόνως. τῶν
δὲ Νομαδικῶν ἱππέων εἰς ὀγδοήκοντα προχειρισάμε-
νος ἐκέλευε προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως εἰς τριά-
κοντα σταδίους καὶ τοὺς παρὰ τὴν ὁδὸν τόπους ἐξ

ἑκατέρου τοῦ μέρους ἐπιτρέχειν, ἵνα μηδεὶς κατοπτεύοι 5
τὴν ὅλην δύναμιν, ἀλλ' οἱ μὲν ὑποχείριοι γίγνοιντο
τῶν διαπιπτόντων, οἱ δὲ διαφυγόντες ἀναγγέλλοιεν
εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἐπιδρομῆς οὔσης ἐκ τῶν Νομάδων.
ἀποσχόντων δὲ τῶν Νομάδων ὡς ἑκατὸν εἴκοσι στα- 6
δίους, ἐδειπνοποιήσατο παρά τινα δυσσύνοπτον καὶ
φαραγγώδη τόπον. καὶ συναθροίσας τοὺς ἡγεμό- 7
νας κυρίως μὲν οὐ διεσάφει τὴν ἐπιβολήν, ἁπλῶς
δὲ παρεκάλει πρῶτον μὲν ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι
πάντας, ὡς οὐδέποτε μειζόνων αὐτοῖς ἄθλων ὑποκει-
μένων, δεύτερον δὲ συνέχειν ἕκαστον τῇ πορείᾳ τοὺς 8
ὑφ' αὑτὸν ταττομένους καὶ πικρῶς ἐπιτιμᾶν τοῖς κα-
θόλου παρεκβαίνουσιν ἐκ τῆς ἰδίας τάξεως, τελευ- 9
ταῖον δὲ προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς παραγγελλομένοις
καὶ μηδὲν ἰδιοπραγεῖν παρὲξ τῶν προσταττομένων.
ταῦτ' εἰπὼν καὶ διαφεὶς τοὺς ἡγεμόνας ἐκίνει τὴν 10
πρωτοπορείαν, κνέφατος ἄρτι γενομένου, σπουδά-
ζων συνάψαι τῷ τείχει περὶ μέσας νύκτας, καθηγε-
μόνα τὸν Φιλήμενον ἔχων καὶ παρεσκευακὼς σῦν
ἄγριον αὐτῷ πρὸς τὴν διατεταγμένην χρείαν.

Τῷ δὲ Γαΐῳ τῷ Λιουίῳ, γενομένῳ μετὰ τῶν συν- 29
ήθων ἀφ' ἡμέρας ἐν τῷ Μουσείῳ κατὰ τὴν τῶν νεα-
νίσκων πρόληψιν, καὶ σχεδὸν ἤδη τοῦ πότου τὴν
ἀκμαιοτάτην ἔχοντος διάθεσιν, προσαγγέλλεται περὶ
δυσμὰς ἡλίου τοὺς Νομάδας ἐπιτρέχειν τὴν χώραν.
ὁ δὲ πρὸς μὲν αὐτὸ τοῦτο διενοήθη, καὶ καλέσας 2
τινὰς τῶν ἡγεμόνων συνέταξε τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν
ἱππέων ἐξελθόντας ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν κωλῦσαι τοὺς
κακοποιοῦντας τὴν χώραν τῶν πολεμίων, τῆς γε μὴν
ὅλης πράξεως διὰ ταῦτα καὶ μᾶλλον ἀνύποπτος ἦν.
οἱ δὲ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον, ἅμα τῷ σκό- 3
τος γενέσθαι συναθροισθέντες ἐν τῇ πόλει πάντες,

4 ἐτήρουν τὴν ἐπάνοδον τῶν περὶ τὸν Λιούιον. τῶν δὲ
ταχέως ἐξαναστάντων διὰ τὸ γεγονέναι τὸν πότον ἀφ'
ἡμέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πρός τινα τόπον ἀποστάντες
ἔμενον, τινὲς δὲ τῶν νεανίσκων ἀπήντων τοῖς περὶ
τὸν Γάιον, διακεχυμένοι καί τι καὶ προσπαίζοντες
ἀλλήλοις, ὡς ἂν ὑποκρινόμενοι τοὺς ἐκ συνουσίας
5 ἐπανάγοντας. ἔτι δὲ μᾶλλον ἠλλοιωμένον ὑπὸ τῆς
μέθης τῶν περὶ τὸν Λιούιον, ἅμα τῷ συμμῖξαι γέλως
6 ἐξ ἀμφοῖν ἦν καὶ παιδιὰ πρόχειρος. ἐπεὶ δὲ συνανα-
κάμψαντες ἀποκατέστησαν αὐτὸν εἰς οἶκον, ὁ μὲν
Γάιος ἀνεπαύετο μεθύων, ὡς εἰκός ἐστι τοὺς ἀφ'
ἡμέρας πίνοντας, οὐδὲν ἄτοπον οὐδὲ δυσχερὲς ἔχων
7 ἐν τῇ διανοίᾳ, χαρᾶς δὲ πλήρης καὶ ῥᾳθυμίας. οἱ δὲ
περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον ἐπεὶ συνέμιξαν τοῖς
ἀπολελειμμένοις νεανίσκοις, διελόντες σφᾶς εἰς τρία
μέρη παρεφύλαττον, διαλαβόντες τῆς ἀγορᾶς τὰς εὐ-
καιροτάτας εἰσβολάς, ἵνα μήτε τῶν ἔξωθεν προσπι-
πτόντων μηδὲν αὐτοὺς λανθάνῃ μήτε τῶν ἐν αὐτῇ τῇ
8 πόλει γιγνομένων. ἐπέστησαν δὲ καὶ παρὰ τὴν οἰ-
κίαν τοῦ Γαΐου, σαφῶς εἰδότες ὡς ἂν γίγνηταί τις
ὑπόνοια τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τὸν Λιούιον ἀνοισθήσεται
πρῶτον καὶ πᾶν τὸ πραττόμενον ἀπ' ἐκείνου λήψεται
9 τὴν ἀρχήν. ὡς δ' αἱ μὲν ἀπὸ τῶν δείπνων ἐπάνο-
δοι καὶ συλλήβδην ὁ τοιοῦτος θόρυβος ἤδη παρῳχη-
κει, τῶν δὲ δημοτῶν ἡ πληθὺς κατεκεκοίμητο, πρού-
βαινε δὲ τὰ τῆς νυκτὸς καὶ τὰ τῆς ἐλπίδος ἀκέραια
διέμενε, τότε συναθροισθέντες προῆγον ἐπὶ τὴν προ-
κειμένην χρείαν.

30 Τὰ δὲ συγκείμενα τοῖς νεανίσκοις ἦν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· τὸν μὲν Ἀννίβαν ἔδει συνάψαντα τῇ πόλει κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεσογείου, πρὸς ἕω δὲ κειμένην πλευράν, ὡς ἐπὶ τὰς Τημενίδας προσαγορευ-

ομένας πύλας ἀνάψαι πῦρ ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ παρὰ
μέν τισιν Ὑακίνθου προσαγορευομένου, παρὰ δέ τισιν
Ἀπόλλωνος Ὑακίνθου, τοὺς δὲ περὶ τὸν Τραγίσκον, 3
ὅταν ἴδωσι τοῦτο γιγνόμενον, ἔνδοθεν ἀντιπυρσεῦ-
σαι. τούτου δὲ συντελεσθέντος, σβέσαι τὸ πῦρ ἔδει 4
τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πο-
ρείαν ὡς ἐπὶ τὴν πύλην. ὧν διατεταγμένων, οἱ μὲν 5
νεανίσκοι διαπορευθέντες τὸν οἰκούμενον τόπον τῆς
πόλεως ἧκον ἐπὶ τοὺς τάφους. τὸ γὰρ πρὸς ἕω μέ- 6
ρος τῆς τῶν Ταραντίνων πόλεως μνημάτων ἐστὶ πλή-
ρες, διὰ τὸ τοὺς τελευτήσαντας ἔτι καὶ νῦν θάπτε-
σθαι παρ' αὐτοῖς πάντας ἐντὸς τῶν τειχῶν κατά τι
λόγιον ἀρχαῖον. φασὶ γὰρ χρῆσαι τὸν θεὸν τοῖς Τα- 7
ραντίνοις „ἄμεινον καὶ λῷον ἔσεσθαί σφισι ποιου-
μένοις τὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων.“ τοὺς δὲ νο- 8
μίσαντας οἰκήσειν οὕτως ἄριστα κατὰ τὸν χρησμόν,
εἰ καὶ τοὺς μετηλλαχότας ἐντὸς τοῦ τείχους ἔχοιεν,
διὰ ταῦτα θάπτειν ἔτι καὶ νῦν τοὺς μεταλλάξαντας
ἐντὸς τῶν πυλῶν. οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε προειρημένοι 9
παραγενόμενοι πρὸς τὸν τοῦ Πυθονίκου τάφον ἐκα-
ραδόκουν τὸ μέλλον. συνεγγισάντων δὲ τῶν περὶ 10
τὸν Ἀννίβαν, καὶ πραξάντων τὸ συνταχθέν, ἅμα τῷ
τὸ πῦρ ἰδεῖν οἱ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον
ἀναθαρρήσαντες ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν παρ' αὐτῶν
πυρσὸν ἀναδείξαντες, ἐπεὶ τὸ παρ' ἐκείνων πῦρ πά-
λιν ἑώρων ἀποσβεννύμενον, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν πύ-
λην μετὰ δρόμου καὶ σπουδῆς, βουλόμενοι φθάσαι 11
φονεύσαντες τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τεταγμένους, διὰ
τὸ συγκεῖσθαι σχολῇ καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πο-
ρείαν τοὺς Καρχηδονίους. εὐροήσαντος δὲ τοῦ πρά- 12
γματος, καὶ προκαταληφθέντων τῶν φυλαττόντων,
οἱ μὲν ἐφόνευον τούτους, οἱ δὲ διέκοπτον τοὺς μο-

13 χλούς. ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν, πρὸς τὸν
δέοντα καιρὸν ἧκον οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, κεχρημέ-
νοι τῇ πορείᾳ συμμέτρως, ὥστε μηδεμίαν ἐπίστασιν
γενέσθαι παρόδου ἐπὶ τὴν πόλιν.
31 Γενομένης δὲ τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀσ-
φαλοῦς καὶ τελέως ἀθορύβου, δόξαντες ἠνύσθαι σφίσι
τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιβολῆς, λοιπὸν αὐτοὶ μὲν εὐθαρ-
σῶς ἤδη προῆγον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ τὴν πλατεῖαν
2 τὴν ἀπὸ τῆς Βαθείας ἀναφέρουσαν· τούς γε μὴν
ἱππεῖς ἀπέλιπον ἐκτὸς τοῦ τείχους, ὄντας οὐκ ἐλάττους
δισχιλίων, θέλοντες ἐφεδρείαν αὐτοῖς ὑπάρχειν ταύ-
την πρός τε τὰς ἔξωθεν ἐπιφανείας καὶ πρὸς τὰ πα-
ράλογα τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς συμβαινόν-
3 των. ἐγγίσαντες δὲ τοῖς περὶ τὴν ἀγορὰν τόποις τὴν
μὲν δύναμιν ἐπέστησαν κατὰ πορείαν, αὐτοὶ δὲ τὰ κατὰ
τὸν Φιλήμενον ἐκαραδόκουν. δεδιότες πῶς σφίσι προ-
4 χωρήσει καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἐπιβολῆς. ὅτε γὰρ
ἀνάψαντες τὸ πῦρ ἔμελλον πρὸς τὰς πύλας ὁρμᾶν,
τότε καὶ τὸν Φιλήμενον, ἔχοντα τὸν ὗν ἐν φερέτρῳ καὶ
Λίβυας ὡς εἰ χιλίους, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τὴν παρακει-
μένην πύλην, βουλόμενοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθε-
σιν μὴ ψιλῶς ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ἐξηρτῆσθαι τὴν ἐπι-
5 βολὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ πλειόνων. ὁ δὲ προειρημένος,
ἐγγίσας τῷ τείχει κατὰ τὸν ἐθισμὸν ἐπεὶ προσεσύ-
ριξε, παρῆν ὁ φύλαξ, εὐθέως καταβαίνων πρὸς τὴν
6 ῥινοπύλην. τοῦ δ' εἰπόντος ἔξωθεν ἀνοίγειν ταχέως,
ὅτι βαρύνονται· φέρουσι γὰρ ὗν ἄγριον· ἀσμένως
ἀκούσας ὁ φύλαξ ἀνέῳξε μετὰ σπουδῆς, ἐλπίζων καὶ
πρὸς αὐτόν τι διατείνειν τὴν εὐαγρίαν τῶν περὶ τὸν
Φιλήμενον διὰ τὸ μερίτην ἀεὶ γίγνεσθαι τῶν εἰσφε-
7 ρομένων. αὐτὸς μὲν οὖν ὁ προειρημένος τὴν πρώ-
την ἔχων χώραν τοῦ φορήματος εἰσῆλθε, καὶ σὺν

αὐτῷ νομαδικὴν ἔχων διασκευὴν ἕτερος, ὡς εἷς τις
ὢν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλοι δύο
πάλιν οἱ φέροντες ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸ θηρίον. ἐπεὶ 8
δὲ τέτταρες ὄντες ἐντὸς ἐγένοντο τῆς ῥινοπύλης, τὸν
μὲν ἀνοίξαντα θεώμενον ἀκάκως καὶ ψηλαφῶντα τὸν
ὗν αὐτοῦ πατάξαντες ἀπέκτειναν, τοὺς δ᾽ ἑπομέ-
νους μὲν αὐτοῖς, προηγουμένους δὲ τῶν ἄλλων, Λί-
βυας, ὄντας εἰς τριάκοντα, σχολῇ καὶ μεθ᾽ ἡσυχίας
παρῆκαν διὰ τῆς πυλίδος. γενομένου δὲ τούτου κατὰ 9
τὸ συνεχὲς οἱ μὲν τοὺς μοχλοὺς διέκοπτον, οἱ δὲ
τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος ἐφόνευον, οἱ δὲ τοὺς ἔξω Λί-
βυας ἐκάλουν διὰ συνθημάτων. εἰσελθόντων δὲ καὶ 10
τούτων ἀσφαλῶς, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ
τὸ συντεταγμένον. ἅμα δὲ τῷ συμμῖξαι καὶ τούτους 11
περιχαρὴς γενόμενος Ἀννίβας ἐπὶ τῷ κατὰ νοῦν
αὐτῷ προχωρεῖν τὴν πρᾶξιν εἴχετο τῶν προκειμέ-
νων. ἀπομερίσας δὲ τῶν Κελτῶν εἰς δισχιλίους, καὶ 32
διελὼν εἰς τρία μέρη τούτους, συνέστησε τῶν νεανί-
σκων δύο πρὸς ἕκαστον μέρος τῶν χειριζόντων τὴν
πρᾶξιν. ἀκολούθως δὲ καὶ τῶν παρ᾽ αὑτοῦ τινας 2
ἡγεμόνων συνεξαπέστειλε, προστάξας διαλαβεῖν τῶν
εἰς τὴν ἀγορὰν φερουσῶν ὁδῶν τὰς εὐκαιροτάτας.
ὅταν δὲ τοῦτο πράξωσι, τοῖς μὲν ἐγχωρίοις νεανίσκοις 3
ἐξαιρεῖσθαι παρήγγειλε καὶ σώζειν τοὺς ἐντυγχάνον-
τας τῶν πολιτῶν, ἀναβοῶντας ἐκ πολλοῦ μένειν κατὰ
χώραν Ταραντίνους, ὡς ὑπαρξούσης αὐτοῖς τῆς ἀσφα-
λείας, τοῖς δὲ παρὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Κελτῶν 4
ἡγεμόσι κτείνειν διεκελεύσατο τοὺς ἐντυγχάνοντας
τῶν Ῥωμαίων. οὗτοι μὲν οὖν χωρισθέντες ἀλλήλων
ἔπραττον μετὰ ταῦτα τὸ προσταχθέν. τῆς δὲ τῶν 5
πολεμίων εἰσόδου καταφανοῦς ἤδη γενομένης τοῖς
Ταραντίνοις, πλήρης ἡ πόλις κραυγῆς ἐγίγνετο καὶ

6 ταραχῆς παρηλλαγμένης. ὁ μὲν οὖν Γάϊος, προσπε-
σούσης αὐτῷ τῆς εἰσόδου τῶν πολεμίων, συννοήσας
ἀδύνατον αὑτὸν ὄντα διὰ τὴν μέθην, εὐθέως ἐξελ-
θὼν ἐκ τῆς οἰκίας μετὰ τῶν οἰκετῶν, καὶ παραγενό-
μενος ἐπὶ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν λιμένα,
καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ φύλακος ἀνοίξαντος αὐτῷ τὴν
ῥινοπύλην, διαδὺς ταύτῃ, καὶ λαβόμενος ἀκατίου
τῶν ὁρμούντων, ἐμβὰς μετὰ τῶν οἰκετῶν εἰς τὴν
7 ἄκραν παρεκομίσθη. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ
περὶ τὸν Φιλήμενον, ἡτοιμασμένοι σάλπιγγας Ῥω-
μαϊκὰς καί τινας τῶν αὐταῖς χρῆσθαι δυναμένων
διὰ τὴν συνήθειαν, στάντες περὶ τὸ θέατρον ἐσήμαι-
8 νον. τῶν δὲ Ῥωμαίων βοηθούντων ἐν τοῖς ὅπλοις
κατὰ τὸν ἐθισμὸν εἰς τὴν ἄκραν, ἐχώρει τὸ πρᾶγμα
9 κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῖς Καρχηδονίοις, παραγενό-
μενοι γὰρ ταῖς πλατείαις ἀτάκτως καὶ σποράδην οἱ
μὲν εἰς τοὺς Καρχηδονίους ἐνέπιπτον, οἱ δ' εἰς τοὺς
Κελτούς· καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ φονευομένων
αὐτῶν πολύ τι πλῆθος διεφθάρη.
10 Τῆς δ' ἡμέρας ἐπιφαινομένης οἱ μὲν Ταραντῖ-
νοι τὴν ἡσυχίαν εἶχον κατὰ τὰς οἰκήσεις, οὐδέπω δυ-
11 νάμενοι τάξασθαι τὸ συμβαῖνον. διὰ μὲν γὰρ τὴν
σάλπιγγα καὶ τὸ μηδὲν ἀδίκημα γίγνεσθαι μηδ' ἁρ-
παγὴν κατὰ τὴν πόλιν, ἔδοξαν ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥω-
12 μαίων εἶναι τὸ κίνημα. τῷ δὲ πολλοὺς αὐτῶν ὁρᾶν
πεφονευμένους ἐν ταῖς πλατείαις καί τινας τῶν Γα-
λατῶν θεωρεῖσθαι σκυλεύοντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων
νεκροὺς ὑπέτρεχέ τις ἔννοια τῆς τῶν Καρχηδονίων
παρουσίας.
33 Ἤδη δὲ τοῦ μὲν Ἀννίβου παρεμβεβληκότος τὴν
δύναμιν εἰς τὴν ἀγοράν, τῶν δὲ Ῥωμαίων ἀποκεχω-
ρηκότων εἰς τὴν ἄκραν διὰ τὸ προκατεσχῆσθαι

φρουρᾷ ταύτην ὑπ' αὐτῶν, ὄντος δὲ φωτὸς εἰλικρι-
νοῦς, ὁ μὲν Ἀννίβας ἐκήρυττε τοὺς Ταραντίνους
ἄνευ τῶν ὅπλων ἀθροίζεσθαι πάντας εἰς τὴν ἀγο-
ράν, οἱ δὲ νεανίσκοι, περιπορευόμενοι τὴν πόλιν 2
ἐβόων ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ παρεκάλουν θαρρεῖν,
ὡς ὑπὲρ ἐκείνων παρόντας τοὺς Καρχηδονίους. ὅσοι 3
μὲν οὖν τῶν Ταραντίνων προκατείχοντο τῇ πρὸς
τοὺς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ, γνόντες ἀπεχώρουν εἰς τὴν
ἄκραν· οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ κήρυγμα συνηθροίζοντο
χωρὶς τῶν ὅπλων, πρὸς οὓς Ἀννίβας φιλανθρώπους
διελέχθη λόγους. τῶν δὲ Ταραντίνων ὁμοθυμαδὸν 4
ἐπισημηναμένων ἕκαστα τῶν λεγομένων διὰ τὸ πα-
ράδοξον τῆς ἐλπίδος, τότε μὲν διαφῆκε τοὺς πολ-
λούς, συντάξας ἕκαστον εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἐπανελ-
θόντας μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὴν θύραν ἐπιγράψαι ΤΑ-
ΡΑΝΤΙΝΟΥ. τῷ δ' ἐπὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάλυσιν 5
ἐπιγράψαντι ταὐτὸ τοῦτο θάνατον ὥρισε τὴν ζημίαν.
αὐτὸς δὲ διελὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους τῶν ἐπὶ τῶν 6
πραγμάτων ἐφῆκε διαρπάζειν τὰς τῶν Ῥωμαίων οἰκίας,
σύνθημα δοὺς πολεμίας νομίζειν τὰς ἀνεπιγράφους,
τοὺς δὲ λοιποὺς συνέχων ἐν τάξει τούτοις ἐφέδρους.

Πολλῶν δὲ καὶ παντοδαπῶν κατασκευασμάτων 34
ἀθροισθέντων ἐκ τῆς διαρπαγῆς, καὶ γενομένης ὠφε-
λείας τοῖς Καρχηδονίοις ἀξίας τῶν προσδοκωμένων
ἐλπίδων, τότε μὲν ἐπὶ τῶν ὅπλων ηὐλίσθησαν, εἰς 2
δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν Ἀννίβας συνεδρεύσας μετὰ
τῶν Ταραντίνων ἔκρινε διατειχίσαι τὴν πόλιν ἀπὸ
τῆς ἄκρας, ἵνα μηδεὶς ἔτι φόβος ἐπικάθηται τοῖς
Ταραντίνοις ἀπὸ τῶν κατεχόντων τὴν ἀκρόπολιν
Ῥωμαίων. πρῶτον μὲν οὖν ἐπεβάλετο προθέσθαι 3
χάρακα παράλληλον τῷ τείχει τῆς ἀκροπόλεως, καὶ
τῇ πρὸ τούτου τάφρῳ. σαφῶς δὲ διαγιγνώσκων οὐκ 4

ἐάσοντας τοὺς ὑπεναντίους, ἀλλ' ἐναποδειξομένους
τῇδέ πῃ τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἡτοίμασε χεῖρας ἐπι-
τηδειοτάτας, νομίζων πρὸς τὸ μέλλον οὐδὲν ἀναγκαι-
ότερον εἶναι τοῦ καταπλήξασθαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους,
5 εὐθαρσεῖς δὲ ποιῆσαι τοὺς Ταραντίνους. ἅμα δὲ τῷ
τίθεσθαι τὸν πρῶτον χάρακα θρασέως τῶν Ῥωμαίων
καὶ τετολμηκότως ἐπιχειρούντων τοῖς ὑπεναντίοις
βραχὺ συμμίξας Ἀννίβας, καὶ τὰς ὁρμὰς τῶν προει-
ρημένων ἐκκαλεσάμενος, ἐπεὶ προέπεσον οἱ πλείους
ἐκτὸς τῆς τάφρου, δοὺς παράγγελμα τοῖς αὐτοῦ
6 προσέβαλε τοῖς πολεμίοις. γενομένης δὲ τῆς μάχης
ἰσχυρᾶς, ὡς ἂν ἐν βραχεῖ χώρῳ καὶ περιτετειχισ-
μένῳ τῆς συμπλοκῆς ἐπιτελουμένης, τὸ πέρας ἐκβι-
7 ασθέντες ἐτράπησαν οἱ Ῥωμαῖοι. καὶ πολλοὶ μὲν
ἔπεσον ἐν χειρῶν νόμῳ, τὸ δὲ πλεῖον αὐτῶν μέρος
ἀπωθούμενον καὶ συγκρημνιζόμενον ἐν τῇ τάφρῳ
διεφθάρη.

35 Τότε μὲν οὖν Ἀννίβας προβαλόμενος ἀσφαλῶς
τὸν χάρακα τὴν ἡσυχίαν ἔσχε, τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ
2 κατὰ νοῦν κεχωρηκυίας. τοὺς μὲν γὰρ ὑπεναντίους
συγκλείσας ἠνάγκασε μένειν ἐντὸς τοῦ τείχους, δε-
διότας οὐ μόνον περὶ σφῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἄκρας,
3 τοῖς δὲ πολιτικοῖς τοιοῦτον παρέστησε θάρσος ὥστε
καὶ χωρὶς τῶν Καρχηδονίων ἱκανοὺς αὐτοὺς ὑπολαμ-
4 βάνειν ἔσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. μετὰ δὲ ταῦτα μι-
κρὸν ἀπὸ τοῦ χάρακος ἀποστήσας ὡς πρὸς τὴν πό-
λιν, τάφρον ἐποίει παράλληλον τῷ χάρακι καὶ τῷ τῆς
5 ἄκρας τείχει· παρ' ἣν ἐκ μεταβολῆς ἐπὶ τὸ πρὸς τῇ
πόλει χεῖλος τοῦ χοὸς ἀνασωρευομένου, προσέτι δὲ
καὶ χάρακος ἐπ' αὐτῆς τεθέντος, οὐ πολὺ καταδεεσ-
τέραν τείχους συνέβαινε τὴν ἀσφάλειαν ἐξ αὐτῆς ἀπο-
6 τελεῖσθαι. παρὰ δὲ ταύτην ἐντὸς ἔτι πρὸς τὴν πό-

λιν ἀπολιπὼν σύμμετρον διάστημα τεῖχος ἐπεβάλετο
κατασκευάζειν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Σωτείρας ἕως εἰς
τὴν Βαθεῖαν προσαγορευομένην, ὥστε καὶ χωρὶς ἀν- 7
δρῶν τὰς δι' αὐτῶν τῶν κατασκευασμάτων ὀχυρότη-
τας ἱκανὰς εἶναι τοῖς Ταραντίνοις τὴν ἀσφάλειαν
παρασκευάζειν. ἀπολιπὼν δὲ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς 8
ἐπιτηδείους πρὸς τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὴν
τοῦ τείχους παρεφεδρεύοντας ἱππεῖς κατεστρατοπέ-
δευσε, περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῆς πό-
λεως, παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν παρὰ μέν τισι Γαλαῖ-
σον, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις προσαγορευόμενον Εὐ-
ρώταν, ὃς ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ παρὰ
Λακεδαίμονα ῥέοντος Εὐρώτα. πολλὰ δὲ τοιαῦτα 9
κατὰ τὴν χώραν καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει τοῖς
Ταραντίνοις διὰ τὸ καὶ τὴν ἀποικίαν καὶ τὴν συγγέ-
νειαν ὁμολογουμένην αὐτοῖς εἶναι πρὸς Λακεδαιμο-
νίους. ταχὺ δὲ τοῦ τείχους λαμβάνοντας τὴν συντέ- 10
λειαν διά τε τὴν τῶν Ταραντίνων σπουδὴν καὶ
προθυμίαν καὶ τὴν τῶν Καρχηδονίων συνεργίαν,
μετὰ ταῦτα διενοήθη καὶ τὴν ἄκραν ἐξελεῖν Ἀννίβας.

Ἤδη δ' ἐντελεῖς αὐτοῦ συνεσταμένου τὰς πρὸς 36
τὴν πολιορκίαν παρασκευάς, παραπεσούσης ἐκ Μετα-
ποντίου βοηθείας εἰς τὴν ἄκραν κατὰ θάλατταν,
βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἀναθαρρήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι
νυκτὸς ἐπέθεντο τοῖς ἔργοις, καὶ πάσας διέφθειραν
τὰς τῶν ἔργων καὶ μηχανημάτων κατασκευάς. οὗ 2
γενομένου τὸ μὲν πολιορκεῖν τὴν ἄκραν Ἀννίβας
ἀπέγνω, τῆς δὲ τοῦ τείχους κατασκευῆς ἤδη τετελειω-
μένης, ἀθροίσας τοὺς Ταραντίνους ἀπεδείκνυε διότι
κυριώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς τὸ τῆς
θαλάττης ἀντιλαμβάνεσθαι. κρατούσης γὰρ τῆς ἄκρας 3
τῶν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπων, ὡς ἐπάνω προεῖπον,

οἱ μὲν Ταραντῖνοι τὸ παράπαν οὐκ ἠδύναντο χρῆσθαι
ταῖς ναυσὶν οὐδ᾽ ἐκπλεῖν ἐκ τοῦ λιμένος, τοῖς δὲ
Ῥωμαίοις κατὰ θάλατταν ἀσφαλῶς παρεκομίζετο τὰ
4 πρὸς τὴν χρείαν, οὗ συμβαίνοντος οὐδέποτε δυνα-
5 τὸν ἦν βεβαίως ἐλευθερωθῆναι τὴν πόλιν. ἃ συνο-
ρῶν ὁ Ἀννίβας ἐδίδασκε τοὺς Ταραντίνους ὡς ἐὰν
ἀποκλεισθῶσι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος οἱ τὴν
ἄκραν τηροῦντες παρὰ πόδας αὐτοὶ δι᾽ αὑτῶν εἴξαν-
τες λείψουσι ταύτην καὶ παραδώσουσι τὸν τόπον.
6 ὧν ἀκούοντες οἱ Ταραντῖνοι, τοῖς μὲν λεγομένοις
συγκατετίθεντο· ὅπως δ᾽ ἂν γένοιτο τοῦτο κατὰ τὸ
παρόν, οὐδαμῶς ἐδύναντο συννοῆσαι, πλὴν εἰ παρὰ
Καρχηδονίων ἐπιφανείη στόλος· τοῦτο δ᾽ ἦν κατὰ
7 τοὺς τότε καιροὺς ἀδύνατον. διόπερ ἠδυνάτουν συμ-
βαλεῖν ἐπὶ τί φερόμενος Ἀννίβας τοὺς περὶ τούτων
8 πρὸς σφᾶς ποιεῖται λόγους. φήσαντος δ᾽ αὐτοῦ φα-
νερὸν εἶναι χωρὶς Καρχηδονίων αὐτοὺς δι᾽ αὑτῶν
ὅσον ἤδη κρατῆσαι τῆς θαλάττης, μᾶλλον ἐκπλαγεῖς
ἦσαν, οὐ δυνάμενοι τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ συμβαλεῖν.
9 ὁ δὲ συνεορακὼς τὴν πλατεῖαν εὐδιακόσμητον οὖσαν
τὴν ὑπάρχουσαν μὲν ἐντὸς τοῦ διατειχίσματος, φέ-
ρουσαν δὲ παρὰ τὸ διατείχισμα ἐκ τοῦ λιμένος εἰς
τὴν ἔξω θάλατταν, ταύτῃ διενοεῖτο τὰς ναῦς ἐκ τοῦ
10 λιμένος εἰς τὴν νότιον ὑπερβιβάζειν πλευράν. διό-
περ ἅμα τῷ τὴν ἐπίνοιαν ἐπιδεῖξαι τοῖς Ταραντίνοις
οὐ μόνον συγκατέθεντο τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ
διαφερόντως ἐθαύμασαν τὸν ἄνδρα, καὶ διέλαβον ὡς
οὐδὲν ἂν περιγένοιτο τῆς ἀγχινοίας τῆς ἐκείνου καὶ
11 τόλμης. ταχὺ δὲ πορείων ὑποτρόχων κατασκευασ-
θέντων, ἅμα τῷ λόγῳ τοὔργον εἰλήφει συντέλειαν,
ἅτε προθυμίας καὶ πολυχειρίας ὁμοῦ τῇ προθέσει
συνεργούσης. οἱ μὲν οὖν Ταραντῖνοι τοῦτον τὸν

τρόπον ὑπερνεωλκήσαντες τὰς νῆας εἰς τὴν ἔξω θά-
λατταν ἐπολιόρκουν ἀσφαλῶς τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας,
ἀφῃρημένοι τὰς ἔξωθεν αὐτῶν ἐπικουρίας. Ἀννίβας 13
δὲ φυλακὴν ἀπολιπὼν τῆς πόλεως ἀνέζευξε μετὰ
τῆς δυνάμεως, καὶ παρεγένετο τριταῖος ἐπὶ τὸν ἐξ
ἀρχῆς χάρακα καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἐνταῦθα
διατρίβων ἔμενε κατὰ χώραν. [Exc. ant. p. 202—206.]

Ἐξηριθμήσατο τοὺς δόμους· ἦν γὰρ [ὁ πύργος] 37
ἐκ συννόμων λίθων ᾠκοδομημένος, ὥστε καὶ λίαν
εὐσυλλόγιστον εἶναι τὴν ἀπὸ γῆς τῶν ἐπάλξεων ἀπό-
στασιν. [Suidas v. συννόμων.]

Μαθὼν δ' [ὁ Μάρκος] ἐξ αὐτομόλου διασαφή- 2
σαντος ὅτι ἑορτὴν ἄγουσιν [οἱ Συρακόσιοι] πάνδη-
μον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ τοῖς μὲν σιτίοις λιτοῖς
χρῶνται διὰ τὴν σπάνιν, τῷ δὲ οἴνῳ δαψιλεῖ, προσ-
ανανεωσάμενος τὴν τοῦ τείχους ταπεινότητα ἐπε-
βάλετο καταπειράζειν τῆς ἐλπίδος. [Suidas vv. λιτοῖς
et ἀνανεωσάμενος et προσανανεωσάμενος, et partim
plenius partim negligentius Hero Poliorcet. p. 319
—320.]

Ταχὺ δὲ καὶ κλιμάκων δύο συντεθεισῶν, ἐγένοντο 3
κύριοι τῶν πύργων. εἰς γὰρ τοὺς πύργους ἠθροισ-
μένοι διὰ τὴν θυσίαν, οἱ μὲν ἀκμὴν ἔπινον, οἱ δ'
ἐκοιμῶντο πάλαι μεθυσκόμενοι. διὸ καὶ ἔλαθον αὐ-
τοὺς ἀποκτείναντες. [Hero l. c. p. 320.]

Οὐδενὸς ἐπεγνωκότος τῶν πολιτῶν τὸ συμβαῖ- 4
νον διὰ τὴν ἀπόστασιν, ἅτε μεγάλης οὔσης τῆς πό-
λεως. [Suidas v. ἀπόστασις.]

Τοὺς δὲ Ῥωμαίους θαρρεῖν συνέβαινε, κρατοῦν- 5
τας τοῦ περὶ τὰς Ἐπιπολὰς τόπου. [Suidas v. Ἐπιπολάς.]

Σὺν γὰρ τοῖς ἐπιδεδεμένοις φορτίοις τὰ κανθή- 6
λια λαβόντας ἐκ τῶν ὄπισθεν προθέσθαι πρὸ αὐ-

τῶν ἐκέλευσε τοὺς πεζούς. οὗ γενομένου συνέβη παρὰ πάντας χάρακας ἀσφαλέστατον γενέσθαι τὸ πρόβλημα. [Suidas v. *κανθήλιος*. Refertur ad Cn. Scipionem. V. Livius 25, 36.]

38 *Οὕτως οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων τὸ κουφότατον ἥκιστα φέρειν δύνανται, λέγω δὲ τὴν σιωπήν.* [Margo codicis Urbinatis.]

Ὅτι πᾶν τὸ μέλλον κρεῖττον φαίνεται τοῦ παρόντος ὑπάρχειν. [Exc. Vat. p. 375 M. 27 H.]

2 *Ἄγκαρα, πόλις Ἰταλίας. τὸ ἐθνικὸν Ἀγκαράτης, ὡς Πολύβιος ὀγδόῃ.* [Steph. Byz.]

3 *Δασσαρῆται, ἔθνος Ἰλλυρίας. Πολύβιος ὀγδόῳ* [Steph. Byz.]

4 *Ὕσκανα, πόλις Ἰλλυρίδος, οὐδετέρως. Πολύβιος η΄.* [*κή*, 8, 11. Schweigh.] Steph. Byz.]

FRAGMENTA LIBRI IX.

Αἱ μὲν οὖν ἐπιφανέσταται πράξεις τῶν ὑπὸ τῆς 1
προειρημένης ὀλυμπιάδος περιληφθεισῶν καὶ τοῦ
τετραετοῦς διαστήματος, ὅ φαμεν δεῖν ὀλυμπιάδα
νομίζειν, εἰσὶν αὗται· περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν δυσὶ βιβλίοις
πειρασόμεθα ποιεῖσθαι τὴν ἐξήγησιν. οὐκ ἀγνοῶ δὲ 2
διότι συμβαίνει τὴν πραγματείαν ἡμῶν ἔχειν αὐστη-
ρόν τι καὶ πρὸς ἓν γένος ἀκροατῶν οἰκειοῦσθαι καὶ
ἡρμόσθαι διὰ τὸ μονοειδὲς τῆς συντάξεως. οἱ μὲν 3
γὰρ ἄλλοι συγγραφεῖς σχεδὸν ἅπαντες, εἰ δὲ μή γε,
οἱ πλείους, πᾶσι τοῖς τῆς ἱστορίας μέρεσι χρώμενοι
πολλοὺς ἐφέλκονται πρὸς ἔντευξιν τῶν ὑπομνημάτων.
τὸν μὲν γὰρ φιλήκοον ὁ γενεαλογικὸς τρόπος ἐπι- 4
σπᾶται, τὸν δὲ πολυπράγμονα καὶ περιττὸν ὁ περὶ τὰς
ἀποικίας καὶ κτίσεις καὶ συγγενείας, καθά που καὶ
παρ' Ἐφόρῳ λέγεται, τὸν δὲ πολιτικὸν ὁ περὶ τὰς πρά-
ξεις τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δυναστῶν. ἐφ' ὃν 5
ἡμεῖς ψιλῶς κατηντηκότες, καὶ περὶ τοῦτον πεποιη-
μένοι τὴν ὅλην σύνταξιν, πρὸς ἓν μέν τι γένος, ὡς προ-
εῖπον, οἰκείως ἡρμόσμεθα, τῷ δὲ πλείονι μέρει τῶν
ἀκροατῶν ἀψυχαγώγητον παρεσκευάκαμεν τὴν ἀνά-
γνωσιν. τίνος δὲ χάριν τἄλλα μέρη τῆς ἱστορίας 6
ἀποδοκιμάσαντες αὐτὰ τὰ κατὰ τὰς πράξεις προειλό-

μεθα γράφειν, ἐν ἑτέροις ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων,
κεφαλαιωδῶς γε μὴν οὐδὲν ἐπέχει καὶ νῦν ἐμφάσεως
χάριν ὑπομνῆσαι τοὺς ἀκούοντας.
2 Πολλῶν γὰρ καὶ πολλαχῶς ἐξηριθμημένων τά
τε περὶ τὰς γενεαλογίας καὶ μύθους καὶ περὶ τὰς
2 ἀποικίας, ἔτι δὲ συγγενείας καὶ κτίσεις, λοιπὸν ἢ τὰ
ἀλλότρια δεῖ λέγειν ὡς ἴδια τὸν νῦν περὶ τούτων
πραγματευόμενον, ὃ πάντων ἐστὶν αἴσχιστον, ἢ τοῦτο
μὴ βουλόμενον προδήλως ματαιοπονεῖν, ὑπὲρ τοιού-
των ὁμολογοῦντα συντάττεσθαι καὶ φροντίζειν, ἃ διὰ
τῶν προγενεστέρων ἱκανῶς δεδήλωται καὶ παραδέ-
3 δοται τοῖς ἐπιγιγνομένοις. ταῦτα μὲν οὖν παρε-
4 λείφθη τούτων ἕνεκα καὶ πλειόνων ἑτέρων· ὁ δὲ
πραγματικὸς τρόπος ἐνεκρίθη πρῶτον μὲν διὰ τὸ και-
νοποιεῖσθαι συνεχῶς καὶ καινῆς ἐξηγήσεως δεῖσθαι τῷ
μὴ συμβατὸν εἶναι τοῖς ἀρχαίοις τὸ τὰς ἐπιγιγνομέ-
5 νας πράξεις ἡμῖν ἐξαγγεῖλαι, δεύτερον δὲ καὶ διὰ τὸ
πάντων ὠφελιμώτατον αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ μέν, μά-
λιστα δὲ νῦν ὑπάρχειν, τῷ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας
ἐπὶ τοσοῦτον προκοπὴν εἰληφέναι καθ' ἡμᾶς ὥστε
πᾶν τὸ παραπῖπτον ἐκ τῶν καιρῶν ὡς ἂν εἰ μεθοδικῶς
6 δύνασθαι χειρίζειν τοὺς φιλομαθοῦντας. διόπερ
ἡμεῖς οὐχ οὕτω τῆς τέρψεως στοχαζόμενοι τῶν ἀνα-
γνωσομένων ὡς τῆς ὠφελείας τῶν προσσχόντων, τἄλλα
7 παρέντες ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος κατηνέχθημεν. περὶ
μὲν οὖν τούτων οἱ συνεφιστάνοντες ἐπιμελῶς ἡμῶν
τοῖς ὑπομνήμασι βεβαιότατα μαρτυρήσουσι τοῖς νῦν
λεγομένοις. [Exc. ant. p. 206—207. Deinde ab 1. ὅτι τοῦ
τ. δ. τὴν πάροδον ὀλυμπιάδα φαμὲν εἶναι. — 2. οὐκ
ἀγνοῶ — 2, 7. λεγομένοις Exc. Vat. p. 375 M. 27 H.]
3 Ἀννίβας δὲ κύκλῳ περιλαμβάνων τὸν χάρακα
τοῦ Ἀππίου τὸ μὲν πρῶτον ἠκροβολίζετο καὶ κατε-

πείραζε, βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι πρὸς μάχην· οὐδε- 2
νὸς δὲ συνυπακούοντος τέλος ἐγίγνετο πολιορκίᾳ
παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον, τῶν μὲν ἱππέων ἐπιφε-
ρομένων ταῖς ἴλαις καὶ μετὰ κραυγῆς εἰσακοντιζόν-
των εἰς τὴν παρεμβολήν, τῶν δὲ πεζῶν κατὰ σπεί-
ρας προσπιπτόντων καὶ διασπᾶν τὸ χαράκωμα πει-
ρωμένων. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὣς ἐδύνατο κινῆσαι 3
τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς ὑποκειμένης προθέσεως, ἀλλὰ
τοῖς μὲν εὐζώνοις ἀπετρίβοντο τοὺς προσπίπτοντας
πρὸς τὸν χάρακα, τοῖς δὲ βαρέσι τῶν ὅπλων ἀσφα-
λιζόμενοι τὴν ἐπιφορὰν τῶν βελῶν ἔμενον ἐν τάξει
κατὰ τὰς σημαίας. Ἀννίβας δὲ δυσαρεστούμενος 4
τοῖς ὅλοις διὰ τὸ μήτε παραπεσεῖν εἰς τὴν πόλιν δύ-
νασθαι μήτ' ἐκκαλεῖσθαι τοὺς Ῥωμαίους, ἐβουλεύετο
περὶ τῶν ἐνεστώτων τί χρὴ ποιεῖν. ἐμοὶ δ' οὐ μό- 5
νοις ἂν δοκεῖ Καρχηδονίοις τὰ τότε συμβαίνοντα
παρέχειν ἀπορίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
τοῖς πυθομένοις. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀπιστήσαι πῶς 6
Ῥωμαῖοι, πολλαῖς μὲν ἡττημένοι μάχαις ὑπὸ Καρχη-
δονίων, οὐ τολμῶντες δὲ κατὰ πρόσωπον ἔτι συγ-
καθίστασθαι τοῖς ὑπεναντίοις, ὅμως οὔτ' εἴκειν οἷοί
τ' ἦσαν οὔτ' ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων; καὶ τὸν μὲν 7
πρὸ τοῦ χρόνον ἀντιπαρῆγον μόνον ἀεὶ ταῖς ὑπωρεί-
αις, τότε δὲ καθίσαντες εἰς τὰ πεδία καὶ τὸν ἐπιφα-
νέστατον τόπον τῆς Ἰταλίας ἐπολιόρκουν τὴν ἰσχυ-
ροτάτην πόλιν, κύκλῳ προσμαχομένων αὐτοῖς τῶν
πολεμίων, πρὸς οὓς οὐδ' ἐπινοήσαντες οἷοί τ' ἦσαν
ἀντοφθαλμεῖν· Καρχηδόνιοί τε, ἀδιαλείπτως νικῶν- 8
τες ταῖς μάχαις, οὐχ ἧττον ἐν ἐνίοις καιροῖς ἐδυσχρη-
στοῦντο τῶν ἡττωμένων. δοκεῖ δέ μοι αἴτιον τοῦτο 9
γεγονέναι τῆς ἑκατέρων προαιρέσεως, τὸ παρ' ἀμ-
φοῖν συντεθεωρῆσθαι διότι τὸ παρ' Ἀννίβου σύν

ταγμα τῶν ἱππέων αἴτιον ἦν καὶ τοῦ νικᾶν τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοῦ λείπεσθαι τοὺς Ῥωμαίους. διόπερ αἵ τε τῶν ἡττωμένων στρατοπέδων ἀντιπαραγωγαὶ μετὰ τὰς μάχας εὐθέως κατὰ λόγον ἐγίγνοντο· διὰ γὰρ τόπων τοιούτων ἀντιπαρῆγον ἐν οἷς οὐδὲν ἔμελλε βλάψειν αὐτοὺς τὸ τῶν ὑπεναντίων ἱππικόν· τά τε περὶ τὴν Καπύην τότε συμβαίνοντα εἰκότως ἑκατέροις ἀπήντα.

4 *Τὸ μὲν γὰρ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐξιέναι*
μὲν πρὸς μάχην οὐκ ἐθάρρει τῷ δεδιέναι τοὺς τῶν
2 *πολεμίων ἱππεῖς, ἔμενε δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ τετολ-*
μηκότως, σαφῶς εἰδὸς ἀβλαβῆ τὴν ἵππον αὐτοῖς ἐσο-
3 *μένην, ὑφ' ἧς ἐν ταῖς μάχαις ἡττᾶτο. οἵ τε Καρχη-*
δόνιοι πάλιν εὐλόγως οὔτε στρατοπεδεύσαντες μετὰ
τῆς ἵππου μένειν ἐδύναντο πλείω χρόνον, διὰ τὸ τὰ
μὲν ἐν τῇ παρακειμένῃ χώρᾳ χορτάσματα πάντα κα-
τεφθαρκέναι τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῦ τούτου χάριν, τοῖς
δὲ νώτοις οὐκ ἐφικτὸν εἶναι τοσαύτῃ μὲν ἵππῳ, το-
σούτοις δ' ὑποζυγίοις κατανύσαι χόρτον ἢ κριθὰς κο-
4 *μίζοντας ἐκ μακροῦ διαστήματος· οὔτε μὴν ἄνευ τῶν*
ἱππέων παραστρατοπεδεύσαντες ἐθάρρουν πολιορ-
κεῖν χάρακα καὶ τάφρον προβεβλημένους τοὺς ὑπε-
ναντίους, πρὸς οὓς καὶ τὸν ἐξ ἴσου κίνδυνον αὐτοῖς
5 *ἀμφίδοξον εἶναι συνέβαινε χωρὶς τῶν ἱππέων. ἔτι*
δὲ πρὸς τούτοις ἠγωνίων καὶ τοὺς ἐπικαθεσταμένους
ὑπάτους μὴ παραγενηθέντες ἐπιστρατοπεδεύσαιεν
καὶ πολλὴν ἀπορίαν σφίσι παραστήσαιεν, ἀφελόμενοι
6 *τὴν τῶν χορηγιῶν ἐπάρκειαν. ἐξ ὧν συλλογιζόμενος*
Ἀννίβας ἀδύνατον ὑπάρχον τὸ διὰ τῆς ἐκ χειρὸς βίας
λῦσαι τὴν πολιορκίαν, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης.
7 *ὑπέλαβε γάρ, εἰ λαθραίαν ποιησάμενος τὴν πορείαν*
αἰφνιδίως ἐπιφανείη τοῖς κατὰ τὴν Ῥώμην τόποις,

ἴσως μὲν ἂν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἀνύσασθαί τι τῶν
χρησίμων, ἐκπλήξας τῷ παραδόξῳ τοὺς ἐνοικοῦντας·
εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τούς γε περὶ τὸν Ἄππιον ἀναγκάσειν ἢ 8
λύειν τὴν πολιορκίαν, σπεύδοντας τῇ πατρίδι βοηθεῖν,
ἢ διαιροῦντας τὴν δύναμιν εὐκαταγωνίστους ὑπάρξειν
καὶ τοὺς βοηθοῦντας καὶ τοὺς ἀπολειπομένους αὐτῶν.
Ἃ διανοηθεὶς ἐξέπεμψε γραμματοφόρον εἰς τὴν 5
Καπύην, πείσας τινὰ τῶν Λιβύων αὐτομολῆσαι
πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, κἀκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν, προ-
νοηθεὶς τῆς τῶν γραμμάτων ἀσφαλείας· πάνυ γὰρ 2
ἠγωνία μὴ θεωρήσαντες αὐτὸν ἀπαλλαττόμενον οἱ
Καπυηνοί, κἄπειτα διατραπέντες ὡς ἀπηλπισμένοι,
παραδῶσι τοῖς Ῥωμαίοις ἑαυτούς. διὸ γράψας ὑπὲρ 3
τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστειλε τὸν Λίβυν τῇ κατὰ τὴν ἀνα-
ζυγήν, ἵνα συνέντες τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν
χωρισμὸν εὐθαρσῶς ὑπομένοιεν τὴν πολιορκίαν.
τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεπτωκότων τῶν περὶ τὴν 4
Καπύην, διότι παρεστρατοπεδευκὼς Ἀννίβας πολιορ-
κεῖ τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ὀρθοὶ ταῖς διανοίαις καὶ
περίφοβοι πάντες ἦσαν, ὡς καὶ πρὸς τὰ ὅλα διατει-
νούσης τῆς ἐνεστηκυίας κρίσεως· διὸ καὶ ταῖς ἐξα- 5
ποστολαῖς καὶ ταῖς παρασκευαῖς πρὸς τοῦτο τὸ μέ-
ρος ὅλοι καὶ πάντες ἐνενεύκεσαν. οἱ δὲ Καπυηνοὶ 6
κομισάμενοι τὰ παρὰ τοῦ Λίβυος γράμματα, καὶ
γνόντες τὴν ἐπίνοιαν τῶν Καρχηδονίων, ἔμενον ἐπὶ
τῶν ὑποκειμένων, κρίνοντες ἔτι ταύτην ἐξελέγξαι
τὴν ἐλπίδα. Ἀννίβας δὲ μετὰ πέμπτην ἡμέραν τῆς 7
παρουσίας, δειπνοποιησάμενος καὶ καταλιπὼν τὰ
πυρὰ καόμενα, τοιαύτην ἐποίησε τὴν ἀναζυγὴν
ὥστε μηδένα συνεῖναι τῶν πολεμίων τὸ συμβαῖνον.
χρησάμενος δὲ ταῖς πορείαις διὰ τῆς Σαυνίτιδος 8
ἐνεργοῖς καὶ συνεχέσι, καὶ τοὺς περὶ τὴν ὁδὸν τό-

πους ἀεὶ ταῖς προπορείαις ἐξερευνώμενος καὶ προ-
9 καταλαμβάνων, ἔτι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῖς διανοίαις
περὶ τὴν Καπύην καὶ τὰς ἐκεῖ πράξεις ὄντων ἔλαθε
διαβὰς τὸν Ἀνίωνα ποταμόν, καὶ συνεγγίσας, ὥστε
μὴ πλεῖον τετταράκοντα σταδίων ἀποσχὼν τῆς Ῥώ-
μης ποιήσασθαι τὴν παρεμβολήν.

6 Οὗ γενομένου καὶ προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην
εἰς ὁλοσχερῆ συνέβη ταραχὴν καὶ φόβον ἐμπεσεῖν
2 τοὺς κατὰ τὴν πόλιν, ἅτε τοῦ πράγματος αἰφνι-
δίου μὲν ὄντος καὶ τελέως ἀνελπίστου διὰ τὸ μη-
δέποτε τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπηρκέναι τῆς
πόλεως, ὑποτρεχούσης δέ τινος ἅμα καὶ τοιαύτης
ἐννοίας ὡς οὐχ οἷόν τε τοὺς ἐναντίους ἐπὶ τοσοῦτον
ἐγγίσαι καὶ καταθαρρῆσαι μὴ οὐ τῶν περὶ Καπύην
3 στρατοπέδων ἀπολωλότων. διόπερ οἱ μὲν ἄνδρες
τὰ τείχη προκατελάμβανον καὶ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως
εὐκαίρους τόπους, αἱ δὲ γυναῖκες περιπορευόμεναι
τοὺς ναοὺς ἱκέτευον τοὺς θεούς, πλύνουσαι ταῖς κό-
4 μαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη· τοῦτο γὰρ αὐταῖς ἔθος
ἐστὶ ποιεῖν, ὅταν τις ὁλοσχερὴς τὴν πατρίδα κατα-
5 λαμβάνῃ κίνδυνος. ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν
κατεστρατοπεδευκότων καὶ διανοουμένων τῇ μετὰ
ταῦθ' ἡμέρᾳ καταπειράζειν αὐτῆς τῆς πόλεως, γίγνε-
ται παράδοξόν τι καὶ τυχικὸν σύμπτωμα πρὸς σω-
6 τηρίαν τοῖς Ῥωμαίοις. οἱ γὰρ περὶ τὸν Γνάιον καὶ
Πόπλιον, τοῦ μὲν ἑνὸς στρατοπέδου πρότερον πεποι-
ημένοι τὴν καταγραφὴν ἐνόρκους εἶχον τοὺς στρα-
τιώτας εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἥξειν ἐν τοῖς ὅπλοις
εἰς τὴν Ῥώμην, τοῦ δ' ἑτέρου τότε τὰς καταγραφὰς
7 ἐποιοῦντο καὶ δοκιμασίας. ἐξ οὗ συνέβη πλῆθος
ἀνδρῶν αὐτομάτως ἀθροισθῆναι πρὸς τὸν δέοντα
καιρὸν εἰς τὴν Ῥώμην· οὓς ἐξαγαγόντες εὐθαρσῶς

οἱ στρατηγοὶ καὶ παρεμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως
ἐπέσχον τὴν ὁρμὴν τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. οἱ γὰρ 8
Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πρῶτον ὥρμησαν, οὐχ ὅλως ἀπελ-
πίζοντες αἱρήσειν κατὰ κράτος αὐτὴν τὴν Ῥώμην·
συνθεασάμενοι δὲ τοὺς ὑπεναντίους παρατεταγμέ-
νους, καὶ ταχέως διά τινος αἰχμαλώτου πυθόμενοι
τὸ γεγονός, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπιβολῆς ἀπέστη-
σαν, τὴν δὲ χώραν ἐδῄουν ἐπιπορευόμενοι καὶ τὰς
οἰκίας ἐνεπίμπρασαν. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ἀνα- 9
ρίθμητον περιελασάμενοι λείας πλῆθος ἤθροισαν
εἰς τὴν παρεμβολήν, ὡς ἂν εἰς ἄγραν ἥκοντες τοι-
αύτην εἰς ἣν οὐδεὶς οὐδέποτε πολέμιον ἥξειν ἤλπιζε·
μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ὑπάτων τολμησάντων ἐν 7
δέκα σταδίοις ἀντιστρατοπεδεῦσαι σφίσι παραβόλως,
Ἀννίβας ἅμα μὲν λείας πλῆθος ἠθροικώς, ἅμα δὲ
τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἐλπίδος ἀποπεπτωκώς, τὸ δὲ 2
μέγιστον, συλλογιζόμενος τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἤλπιζε
κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπίνοιαν πυθομένους τοὺς περὶ
τὸν Ἄππιον τὸν περὶ τὴν πόλιν κίνδυνον ἤτοι λύ-
σαντας τὴν πολιορκίαν ὁλοσχερῶς παραβοηθήσειν
τοῖς ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ πράγμασιν ἢ μέρος τι καταλιπόν-
τας τῷ πλείονι βοηθήσειν κατὰ σπουδήν· ὧν ὁπό- 3
τερον ἂν συμβῇ, δεόντως ἕξειν ὑπειληφὼς ἐκίνει
τὴν δύναμιν ἐκ τῆς παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ἑωθινήν.
οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον, διασπάσαντες τὰς ἐπὶ τοῦ 4
προειρημένου ποταμοῦ γεφύρας, καὶ συναναγκάσαν-
τες αὐτὸν διὰ τοῦ ῥεύματος περαιοῦν τὴν δύναμιν,
προσέκειντο τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὴν διάβασιν
καὶ πολλὴν παρεῖχον δυσχρηστίαν. ὁλοσχερὲς μὲν 5
οὖν οὐδὲν ἐδύναντο πρᾶξαι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱπ-
πέων καὶ τὴν πρὸς πάντα τόπον εὐχρηστίαν τῶν
Νομάδων· τῆς δὲ λείας ἱκανόν τι μέρος ἀφελόμενοι

καὶ περὶ τριακοσίους καταβαλόντες τῶν πολεμίων
6 *τότε μὲν ἀνεχώρησαν πρὸς τὴν παρεμβολήν, μετὰ*
δὲ ταῦτα νομίσαντες τοὺς Καρχηδονίους διὰ φόβον
σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ὑποχώρησιν, εἵποντο κατόπιν
7 *ταῖς παρωρείαις. Ἀννίβας δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠπεί-*
γετο, σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον· μετὰ δὲ πέμ-
πτην ἡμέραν προσαγγελθέντος αὐτῷ μένειν ἐπὶ τῆς
πολιορκίας τοὺς περὶ τὸν Ἄππιον, οὕτως ὑποστὰς
καὶ προσδεξάμενος τοὺς ἑπομένους ἐπιτίθεται νυ-
8 *κτὸς ἔτι τῇ στρατοπεδείᾳ, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν*
ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς
9 *ἐξέβαλε. τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης συνθεω-*
ρήσας τοὺς Ῥωμαίους πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν
ἀποκεχωρηκότας, τὸ μὲν ἔτι προσκαρτερεῖν τούτοις
10 *ἀπέγνω, ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Δαυ-*
νίας καὶ τῆς Βρεττίας ἐπέστη τοῖς κατὰ τὸ Ῥήγιον
τόποις ἀνυπόπτως, ὥστε παρ' ὀλίγον μὲν καὶ τῆς
πόλεως κυριεῦσαι, πάντας δὲ τοὺς ἐπὶ τὴν χώραν
ἐκπεπορευμένους ἀποτέμνεσθαι καὶ πλείστων γε-
νέσθαι Ῥηγίνων κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ παρουσίᾳ.

8 *Δοκεῖ δέ μοι δικαίως ἄν τις ἐπισημήνασθαι κατὰ*
τοῦτον τὸν καιρὸν τάς τε Καρχηδονίων καὶ Ῥωμαίων
2 *ἀρετὰς καὶ φιλοτιμίας ἐν τῷ πολεμεῖν. καθάπερ γὰρ*
Ἐπαμεινώνδαν τὸν Θηβαῖον θαυμάζουσι πάντες,
διότι παραγενόμενος εἰς Τεγέαν μετὰ τῶν συμμά-
χων, καὶ θεωρήσας τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτούς
τε πανδημεὶ παραγεγονότας εἰς Μαντίνειαν καὶ τοὺς
συμμάχους εἰς ταύτην ἠθροικότας τὴν πόλιν, ὡς πα-
3 *ραταξομένους τοῖς Θηβαίοις, δειπνοποιήσασθαι τοῖς*
αὑτοῦ καθ' ὥραν παραγγείλας ἐξῆγε τὴν δύναμιν
ἄρτι τῆς νυκτὸς ἐπιγιγνομένης, ὡς τῆς παρατάξεως
χάριν σπεύδων εὐκαίρους τινὰς προκαταλαβέσθαι

τόπους, τοιαύτην δὲ τοῖς πολλοῖς δόξαν ἐνεργασά- 4
μενος προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπ' αὐτὴν
τὴν Λακεδαίμονα, προσμίξας δὲ περὶ τρίτην ὥραν 5
τῇ πόλει παραδόξως, καὶ καταλαβὼν τὴν Σπάρτην
ἔρημον τῶν βοηθησόντων, μέχρι μὲν ἀγορᾶς ἐβιάσατο
καὶ κατέσχε τῆς πόλεως τοὺς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐστραμ-
μένους τόπους. γενομένης δὲ περιπετείας, καί τι- 6
νος αὐτομόλου τὴν νύκτα διαπεσόντος εἰς τὴν Μαν-
τίνειαν, καὶ διασαφήσαντος Ἀγησιλάῳ τῷ βασιλεῖ τὸ
συμβαῖνον, καὶ τῶν βοηθούντων παραγενομένων εἰς
τὸν τῆς καταλήψεως καιρόν, ταύτης μὲν τῆς ἐλπίδος 7
ἀπεσφάλη, μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὸν Εὐρώταν ἀρι-
στοποιησάμενος καὶ προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ
τῆς κακοπαθείας, ὥρμα πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς τὴν
αὐτὴν ὁδόν, συλλογιζόμενος ὅτι συμβήσεται τῶν Λα- 8
κεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων παραβεβοηθηκότων
εἰς τὴν Σπάρτην ἔρημον πάλιν καταλείπεσθαι τὴν
Μαντίνειαν· ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. διὸ παρακα- 9
λέσας τοὺς Θηβαίους, καὶ χρησάμενος ἐνεργῷ τῇ
νυκτοπορείᾳ παρῆν καὶ προσέμισγε τῇ Μαντινείᾳ
περὶ μέσον ἡμέρας, ἐρήμῳ τελέως ὑπαρχούσῃ τῶν
βοηθησόντων. οἱ δ' Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ- 10
τον σπουδάζοντες μετασχεῖν τοῦ πρὸς τοὺς Θηβαίους
ἀγῶνος τοῖς Λακεδαιμονίοις κατὰ τὴν συμμαχίαν πα-
ρῆσαν. ἤδη δὲ τῆς Θηβαίων πρωτοπορείας συναπτού- 11
σης πρὸς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερόν, ὃ κεῖται πρὸ τῆς
πόλεως ἐν ἑπτὰ σταδίοις, ὥσπερ ἐπίτηδες συνεκύ-
ρησεν ἅμα καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπιφαίνεσθαι κατὰ
τὸν τῆς Μαντινείας ὑπερκείμενον λόφον· εἰς οὓς 12
ἐμβλέψαντες οἱ καταλελειμμένοι τῶν Μαντινέων μό-
λις ἐθάρρησαν ἐπιβῆναι τοῦ τείχους καὶ κωλῦσαι τὴν
τῶν Θηβαίων ἔφοδον. διόπερ εἰκότως οἱ συγγραφεῖς 13

ἐπιμέμφονται τοῖς προειρημένοις ἔργοις, φάσκοντες
τῷ μὲν ἡγεμόνι πεπρᾶχθαι πᾶν ὅσον ἀγαθῷ στρα-
τηγῷ, καὶ τῶν μὲν ὑπεναντίων κρείττω, τῆς δὲ τύ-
χης ἥττω γεγονέναι τὸν Ἐπαμεινώνδαν.
9 Τὸ δὲ παραπλήσιον ἄν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν
2 κατ' Ἀννίβαν. καὶ γὰρ τὸ προσβάλλοντα τοῖς πολε-
μίοις πειραθῆναι διὰ τῶν ἐκ μέρους ἀγώνων λύειν
3 τὴν πολιορκίαν καὶ τὸ ταύτης ἀποπεσόντα τῆς ἐπι-
βολῆς ἐπ' αὐτὴν ὁρμῆσαι τὴν Ῥώμην, κἄπειτα μὴ
καθικόμενον τῆς προθέσεως διὰ τὰς ἐκ ταὐτομάτου
περιπετείας αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς συμπέμψαι μὲν
τοὺς ἑπομένους, ἐφεδρεῦσαι δὲ τῷ κατὰ λόγον, εἰ
συνέβη γενέσθαι κίνημα περὶ τοὺς τὴν Καπύην πο-
4 λιορκοῦντας, τὸ δὲ τελευταῖον μὴ λήξαντα τῆς προ-
θέσεως εἰς τὴν τῶν ἐχθρῶν βλάβην ἀποσκῆψαι, μό-
5 νον οὐ δ' ἀναστάτους ποιῆσαι Ῥηγίνους, τίς οὐκ ἂν
ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσαι τὸν προειρημένον ἐπὶ
6 τούτοις ἡγεμόνα; καὶ μὴν Ῥωμαίους Λακεδαιμονίων
7 ἀμείνους ἄν τις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κρίνειε. Λακε-
δαιμόνιοι μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ εἰσαγγελίᾳ συνεκχυθέν-
τες τὴν μὲν Σπάρτην ἔσωσαν, τὴν δὲ Μαντίνειαν
8 τὸ καθ' αὑτοὺς μέρος ἀπέβαλον· Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τὴν
πατρίδα διεφύλαξαν καὶ τὴν πολιορκίαν οὐκ ἔλυσαν,
ἀλλ' ἔμειναν ἀσαλεύτως καὶ βεβαίως ἐπὶ τῶν ὑπο-
κειμένων καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τεθαρρηκότως προσ-
9 ἔκειντο τοῖς Καπυανοῖς. ταῦτα μὲν οὖν οὐχ οὕτω
τοῦ Ῥωμαίων ἢ Καρχηδονίων ἐγκωμίου χάριν εἴρη-
ταί μοι· τούτους μὲν γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπεσημηνά-
μην· τὸ δὲ πλεῖον τῶν ἡγουμένων παρ' ἀμφοτέροις
καὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων χειρίζειν παρ' ἑκά-
10 στοις τὰς κοινὰς πράξεις, ἵνα τῶν μὲν ἀναμιμνησκό-
μενοι, τὰ δ' ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνοντες ζηλωταὶ γί-

γνωνται * παράβολον ἔχειν τι καὶ κινδυνῶδες, τοὐναντίον ἀσφαλῆ μὲν τὴν τόλμαν, θαυμασίαν δὲ τὴν ἐπίνοιαν, ἀείμνηστον δὲ καὶ καλὴν ἔχει τὴν προαίρεσιν, καὶ κατορθωθέντα καὶ διαψευσθέντα, παραπλησίως, ἐὰν μόνον σὺν νῷ γένηται τὰ πραττόμενα. [Exc. ant. p. 207—209.]

Τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων Τάραντα, Βομίλ- 11
κας ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος εἰς τὸ συμμαχήσειν μετὰ δυνάμεως πλείστης, καὶ μηδὲ δυνηθεὶς ἐπικουρῆσαι τοῖς ἔνδον διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς θέσθαι τὰ περὶ τὴν στρατοπεδείαν, ἔλαθεν ἀναλώσας τὴν χρείαν. καὶ μετὰ παρακλήσεως πρότερον ἀφικέσθαι ἐκβιασθεὶς καὶ ὑποσχέσεων μεγάλων, ὕστερον μεθ' ἱκετηρίας τῶν ἔνδον ἀποπλεῦσαι ἠναγκάσθη. [Hero Poliorc. p. 321.]

Οὐκ ἐκ τῶν ἔξω κοσμεῖται πόλις, ἀλλ' ἐκ τῆς 10
τῶν οἰκούντων ἀρετῆς. [Margo codicis Urbinatis.]

Ἐκρίθη μὲν οὖν διὰ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις τὰ προ- 2
ειρημένα μετακομίζειν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ
μηδὲν ἀπολιπεῖν· πότερα δ' ὀρθῶς τοῦτο καὶ συμ- 3
φερόντως αὑτοῖς ἔπραξαν ἢ τἀναντία πολὺς ἂν εἴη
λόγος, πλείων γε μὴν εἰς τὸ μὴ δεόντως σφίσι πε-
πρᾶχθαι μηδ' ἀκμὴν νῦν πράττεσθαι τοῦτο τοὔργον.
εἰ μὲν γὰρ ἐκ τοιούτων ὁρμηθέντες προεβίβασαν τὴν 4
πατρίδα, δῆλον ὡς εἰκότως ταῦτα μετέφερον εἰς τὴν
οἰκείαν, δι' ὧν ηὐξήθησαν. εἰ δ' ἁπλουστάτοις χρώ- 5
μενοι βίοις καὶ πορρωτάτω τῆς ἐν τούτοις περιττό-
τητος καὶ πολυτελείας ἀφεστῶτες ὅμως ἐπεκράτουν

10, 2. ἐκρίθη — μετακομίζειν] ὅτι ἐκρίθη τοῖς Ῥωμαίοις τὰ τῶν Συρακουσῶν πολυτελέστατα κατασκευάσματα πάντα μετὰ τὴν ἅλωσιν μετακομίζειν Exc. Vat. p. 375 M. 28 H.

τούτων ἀεὶ παρ' οἷς ὑπῆρχε πλεῖστα καὶ κάλλιστα
τὰ τοιαῦτα, πῶς οὐ νομιστέον εἶναι τὸ γιγνόμενον
6 ὑπ' αὐτῶν ἁμάρτημα; τὸ γὰρ ἀπολιπόντας τὰ τῶν
νικώντων ἔθη τὸν τῶν ἡττωμένων ζῆλον ἀναλαμβά-
νειν, προσεπιδραττομένους ἅμα καὶ τὸν ἐξακολου-
θοῦντα τοῖς τοιούτοις φθόνον, ὃ πάντων ἐστὶ φοβε-
ρώτατον ταῖς ὑπεροχαῖς, ὁμολογούμενον ἂν εἴποι τις
7 εἶναι τῶν πραττόντων παράπτωμα. οὐ γὰρ οὕτως ὁ
θεώμενος οὐδέποτε μακαρίζει τοὺς τἀλλότρια κεκτη-
μένους ὡς φθονεῖ ἅμα καί τις ἔλεος αὐτὸν ὑποτρέ-
8 χει τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀποβαλόντων. ἐπὰν δὲ καὶ προ-
βαίνῃ τὰ τῆς εὐκαιρίας καὶ πάντα συνάγῃ πρὸς
αὑτὸν τὰ τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα συγκαλῇ τρόπον
τινὰ τοὺς ἐστερημένους ἐπὶ θέαν, διπλάσιον γίγνε-
9 ται τὸ κακόν. οὐ γὰρ ἔτι τοὺς πέλας ἐλεεῖν συμβαί-
νει τοὺς θεωμένους, ἀλλὰ σφᾶς αὐτούς, ἀναμιμνη-
10 σκομένους τῶν οἰκείων συμπτωμάτων. ἐξ ὧν οὐ
μόνον φθόνος, ἀλλ' οἷον ὀργή τις ἐκκάεται πρὸς
τοὺς εὐτυχοῦντας· ἡ γὰρ τῶν ἰδίων περιπετειῶν
ἀνάμνησις ὡς ἂν εἰ προτροπή τις ἐστι πρὸς τὸ κατὰ
11 τῶν πραξάντων μῖσος. τὸ μὲν οὖν τὸν χρυσὸν καὶ
τὸν ἄργυρον ἀθροίζειν πρὸς αὑτοὺς ἴσως ἔχει τινὰ
λόγον· οὐ γὰρ οἷόν τε τῶν καθόλου πραγμάτων ἀν-
τιποιήσασθαι μὴ οὐ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδυναμίαν ἐνερ-
γασαμένους, σφίσι δὲ τὴν τοιαύτην δύναμιν ἑτοιμά-
12 σαντας. τὰ δ' ἐκτὸς ὑπάρχοντα τῆς προειρημένης
δυνάμεως ἦν ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς τόποις ἅμα τῷ φθόνῳ
καταλιπόντας ἐνδοξοτέραν ποιεῖν τὴν σφετέραν πα-
τρίδα, μὴ γραφαῖς καὶ τύποις, ἀλλὰ σεμνότητι καὶ
13 μεγαλοψυχίᾳ κοσμοῦντας αὐτήν. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα
μὲν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν μεταλαμβανόντων ἀεὶ
τὰς δυναστείας, ἵνα μὴ σκυλεύοντες τὰς πόλεις κό-

σμον ὑπολαμβάνωσιν εἶναι ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι τὰς
ἀλλοτρίας συμφοράς· Ῥωμαῖοι δὲ μετακομίσαντες τὰ
προειρημένα ταῖς μὲν ἰδιωτικαῖς κατασκευαῖς τοὺς
αὑτῶν ἐκόσμησαν βίους, ταῖς δὲ δημοσίαις τὰ κοινὰ
τῆς πόλεως. [Exc. Vat. p. 375 M. 28—29 H. et usque ad
13. συμφοράς Exc. ant. p. 209.]

Ὅτι οἱ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνες, κρατήσαντες 11
τῶν ὑπεναντίων, σφῶν αὐτῶν οὐκ ἠδύναντο κρα-
τεῖν, καὶ δόξαντες τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἀνῃ- 2
ρηκέναι πρὸς αὑτοὺς ἐστασίαζον, παρατριβόμενοι διὰ
τὴν ἔμφυτον Φοίνιξι πλεονεξίαν καὶ φιλαργυρίαν. ὧν 3
ὑπάρχων Ἀσδρούβας ὁ Γέσκωνος εἰς τοῦτο κακο-
πραγμοσύνης προήχθη διὰ τὴν ἐξουσίαν, ὡς τὸν
πιστότατον τῶν κατ' Ἰβηρίαν φίλον Ἀνδοβάλην, πά-
λαι μὲν ἀποβαλόντα τὴν ἀρχὴν διὰ Καρχηδονίους,
ἄρτι δὲ πάλιν ἀπειληφότα διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους εὔ-
νοιαν, ἐπεβάλετο χρημάτων πλῆθος αἰτεῖν. τοῦ δὲ 4
παρακούσαντος διὰ τὸ θαρρεῖν ἐπὶ τῇ προγεγενη-
μένῃ πίστει πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ψευδῆ διαβο-
λὴν ἐπενέγκας ἠνάγκασε τὸν Ἀνδοβάλην δοῦναι τὰς
ἑαυτοῦ θυγατέρας εἰς ὁμηρείαν. [Exc. Peir. p. 29.]

Πολλὴν μὲν ἐπισκέψεως χρείαν ἔχει τὰ συμβαί- 12
νοντα περὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιβολάς· ἔστι δὲ δυνατὸν
ἐν ἑκάστοις αὐτῶν εὐστοχεῖν, ἐὰν σὺν νῷ τις πράττῃ
τὸ προτεθέν. ὅτι μὲν οὖν ἐστι τῶν κατὰ πόλεμον 2
ἔργων ἐλάττω τὰ προδήλως καὶ μετὰ βίας ἐπιτελού-
μενα τῶν μετὰ δόλου καὶ σὺν καιρῷ πραττομένων
εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν ἐκ τῶν ἤδη γε-
γονότων· ὅτι γε μὴν αὐτῶν τῶν ἐν καιρῷ πάλιν 3
ἐνεργουμένων πλείω γίγνεται τὰ διαμαρτανόμενα
τῶν κατορθουμένων, οὐδὲ τοῦτο γνῶναι χαλεπὸν ἐκ
τῶν συμβαινόντων. καὶ μὴν διότι παρὰ τὰς τῶν 4

ἡγουμένων ἀγνοίας ἢ ῥᾳθυμίας ἐπιτελεῖται τὰ πλεῖ-
στα τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδεὶς ἂν τοῦτ' ἀπορήσειε.
5 τίς οὖν ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης διαθέσεως σκοπεῖν
ἤδη πάρεστι.
3 Τὰ μὲν οὖν ἀπροθέτως ἐν τοῖς πολεμικοῖς συμ-
βαίνοντα πράξεις μὲν οὐδαμῶς ἁρμόζει λέγειν, πε-
7 ριπετείας δὲ καὶ συγκυρήσεις μᾶλλον· διὸ καὶ λόγον
οὐκ ἔχοντα μεθοδικὸν οὐδ' ἑστῶτα παραλειπέσθω·
τὰ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἐνεργούμενα, ταῦτα δηλούσθω·
8 περὶ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος. πάσης δὴ πράξεως ἐχούσης
καιρὸν ὡρισμένον καὶ διάστημα καὶ τόπον, καὶ προσ-
δεομένης τοῦ λαθεῖν καὶ συνθημάτων ὡρισμένων,
ἔτι δὲ καὶ δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν καὶ τίνι τρόπῳ πρα-
9 χθήσεται, φανερὸν ὡς ὁ μὲν ἑκάστου τούτων εὐστο-
χήσας οὐχ ἁμαρτήσεται τῆς ἐπιβολῆς, ὁ δ' ἑνὸς ὀλι-
γωρήσας σφαλήσεται τῆς ὅλης προθέσεως. οὕτως ἡ
10 φύσις πρὸς τὰς ἀποτυχίας τῶν ἐπινοηθέντων ἱκανὸν
ἓν καὶ τὸ τυχὸν ἐποίησε τῶν κατὰ μέρος· πρὸς δὲ
13 τὸ κατορθοῦν μόλις ἱκανὰ πάντα. διὸ χρὴ μηδενὸς
ἀφροντιστεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς τοὺς ἡγου-
2 μένους. ἔστι δ' ἀρχὴ μὲν τῶν προειρημένων τὸ σι-
γᾶν, καὶ μήτε διὰ χαρὰν παραδόξου προφαινομένης
ἐλπίδος μήτε διὰ φόβον μήτε διὰ συνήθειαν μήτε
3 διὰ φιλοστοργίαν μεταδιδόναι μηδενὶ τῶν ἐκτός, αὐ-
τοῖς δὲ κοινοῦσθαι τούτοις, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε τὸ
προτεθὲν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν, καὶ τούτοις μὴ πρότε-
ρον, ἀλλ' ὅταν ὁ τῆς ἑκάστου χρείας καιρὸς ἐπαναγ-
4 κάζῃ. χρὴ δὲ σιγᾶν μὴ μόνον τῇ γλώττῃ, πολὺ δὲ
5 μᾶλλον τῇ ψυχῇ· πολλοὶ γὰρ ἤδη κρύψαντες τοὺς
λόγους ποτὲ μὲν δι' αὐτῆς τῆς ἐπιφάσεως, ποτὲ δὲ
καὶ διὰ τῶν πραττομένων φανερὰς ἐποίησαν τὰς
6 ἑαυτῶν ἐπινοίας. δεύτερον δ' ἐπεγνωκέναι τὰς ἡμε-

ρησίους καὶ νυκτερινὰς πορείας καὶ τὰ διανύσματα
τούτων, μὴ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατ-
ταν. τρίτον καὶ μέγιστον τῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος 7
καιρῶν ἔχειν ἔννοιαν καὶ δύνασθαι τούτων κατὰ τὸ
κριθὲν εὐστοχεῖν. καὶ μὴν οὐδὲ τὸν τόπον τῆς πρά- 8
ξεως ἐν μικρῷ θετέον, ἐπειδὴ πολλάκις παρὰ τοῦτο
τὰ μὲν ἀδύνατα δοκοῦντα εἶναι δυνατά, τὰ δὲ δυ-
νατὰ πέφυκεν ἀδύνατα. τὸ δὲ τελευταῖον συνθημά- 9
των καὶ παρασυνθημάτων, ἔτι δὲ ἐκλογῆς, δι' ὧν
καὶ μεθ' ὧν ἐνεργηθήσεται τὸ κριθέν, οὐκ ὀλιγω-
ρητέον.

Τῶν δὲ προειρημένων τὰ μὲν ἐκ τριβῆς, τὰ δ' 14
ἐξ ἱστορίας, τὰ δὲ κατ' ἐμπειρίαν μεθοδικὴν θεω-
ρεῖται. κάλλιστον μὲν οὖν τὸ γιγνώσκειν αὐτὸν καὶ 2
τὰς ὁδοὺς καὶ τὸν τόπον, ἐφ' ὃν δεῖ παραγενέσθαι,
καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου, πρὸς δὲ τούτοις, δι' ὧν
μέλλει καὶ μεθ' ὧν πράττειν. δεύτερον δὲ ἱστορεῖν 3
ἐπιμελῶς καὶ μὴ πιστεύειν τοῖς τυχοῦσι· τὴν δὲ τῶν
καθηγουμένων πίστιν ἐπί τι τῶν τοιούτων ἐν τοῖς
ἑπομένοις ἀεὶ δεῖ κεῖσθαι. ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ 4
τούτοις παραπλήσια δυνατὸν ἴσως καὶ δι' αὐτῆς τῆς
στρατιωτικῆς τριβῆς περιγίγνεσθαι τοῖς ἡγουμένοις,
τὰ μὲν ἐξ αὐτουργίας, τὰ δ' ἐξ ἱστορίας· τὰ δ' ἐκ 5
τῆς ἐμπειρίας προσδεῖται μαθήσεως καὶ θεωρημά-
των, καὶ μάλιστα τῶν ἐξ ἀστρολογίας καὶ γεωμε-
τρίας, ὧν τὸ μὲν ἔργον οὐ μέγα πρός γε ταύτην τὴν
χρείαν, τὸ δὲ χρῆμα μέγα καὶ μεγάλα συνεργεῖν δυ-
νάμενον πρὸς τὰς προειρημένας ἐπιβολάς. ἀναγκαιό- 6
τατον δ' αὐτοῦ τὸ περὶ τὰς νυκτερινὰς θεωρίας καὶ
τὰς ἡμερινάς. εἰ μὲν γὰρ ἴσας εἶναι συνέβαινε ταύ-
τας ἀεί, οὐδ' ἥστινος ἂν ἀσχολίας τὸ πρᾶγμα προσε-
δεῖτο, κοινὴ δ' ἂν ἦν ἁπάντων ἡ γνῶσις· ἐπεὶ δ' 7

οὐ μόνον ἔχει τὰ προειρημένα πρὸς ἄλληλα διαφο-
ράν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὑτά, δῆλον ὡς ἀνάγκη γιγνώ-
8 σκειν τὰς αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἑκατέρων. πῶς γὰρ
ἄν τις εὐστοχήσειε πορείας καὶ διανύσματος ἡμερη-
σίου, πῶς δὲ νυκτερινοῦ, μὴ κατανοήσας τὰς τῶν
9 προειρημένων διαφοράς; καὶ μὴν οὐδενὸς πρὸς τὸν
δέοντα καιρὸν ἐξικέσθαι δυνατὸν ἄνευ τῆς τούτων
ἐμπειρίας, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὑστερεῖν, ποτὲ δὲ προτε-
10 ρεῖν ἀνάγκη. μεῖζον δὲ τὸ προτερεῖν ἐν μόνοις τού-
11 τοις ἁμάρτημα τοῦ καθυστερεῖν· ὁ μὲν γὰρ ὑπερά-
ρας τὸν ὡρισμένον καιρὸν αὐτῆς ἀποτυγχάνει τῆς
ἐλπίδος· τὸ γὰρ γεγονὸς ἐξ ἀποστήματος ἐπιγνοὺς
12 αὖθις ἀπολύεται μετ' ἀσφαλείας· ὁ δὲ προλαβὼν
τὸν καιρόν, ἐγγίσας καὶ γνωρισθεὶς οὐ μόνον ἀπο-
τυγχάνει τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει τοῖς
15 ὅλοις. κρατεῖ δ' ἐπὶ πάντων μὲν τῶν ἀνθρωπείων
2 ἔργων ὁ καιρός, μάλιστα δὲ τῶν πολεμικῶν. διὸ
προχείρως ἰστέον τῷ στρατηγῷ τροπὰς ἡλίου θερι-
νὰς καὶ χειμερινάς, ἔτι δ' ἰσημερίας καὶ τὰς μεταξὺ
τούτων αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἡμερῶν καὶ νυκτῶν·
3 οὕτω γὰρ ἂν μόνως δύναιτο συμμετρεῖσθαι πρὸς λό-
γον τὰ διανύσματα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.
4 καὶ μὴν τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς ἀναγκαῖον εἰδέ-
ναι, καὶ τοὺς τῆς ἡμέρας καὶ τοὺς τῆς νυκτός, πρὸς
τὸ γιγνώσκειν πηνίκα ποιητέον καὶ τὰς ἐξεγέρσεις
5 καὶ τὰς ἀναζυγάς· οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ τέλους τυγ-
6 χάνειν μὴ οὐ τῆς ἀρχῆς εὐστοχήσαντα. τοὺς μὲν οὖν
τῆς ἡμέρας καιροὺς τῇ σκιᾷ συνθεωρεῖν οὐκ ἀδύνα-
τον, ἔτι δὲ τῇ κατὰ τὸν ἥλιον πορείᾳ καὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ
7 κόσμου γιγνομένοις αὐτοῦ τούτου διαστήμασι· τοὺς
δὲ τῆς νυκτὸς δυσχερές, ἐὰν μή τις ἐπὶ τοῦ φαινο-
μένου τῇ τῶν δώδεκα ζῳδίων οἰκονομίᾳ καὶ τάξει

συμπεριφέρηται· πάνυ γὰρ καὶ τοῦτο ῥᾴδιον τοῖς τὰ
φαινόμενα πεπολυπραγμονηκόσιν. ἐπεὶ γὰρ ἀνίσων 8
οὐσῶν τῶν νυκτῶν ὅμως ἐν πάσῃ νυκτὶ τῶν δώδεκα
ζῳδίων ἓξ ἀναφέρεσθαι συμβαίνει, φανερὸν ὡς
ἀναγκαῖον ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι πάσης νυκτὸς ἴσα
μέρη τῶν δώδεκα ζῳδίων ἀναφέρεσθαι. τοῦ δ' ἡλίου 9
γνωριζομένου καθ' ἡμέραν ποίαν μοῖραν ἐπέχει, δῆ-
λον ὡς δύναντος τούτου τὴν κατὰ διάμετρον ἐπιτέλ-
λειν ἀνάγκη. λοιπὸν ὅσον ἂν τὸ μετὰ ταύτην μέρος 10
ἀνατεταλκὸς φαίνηται τοῦ ζῳδιακοῦ, τοσοῦτον εἰκὸς
ἠνύσθαι τῆς νυκτὸς ἀεί. γνωριζομένων δὲ τῶν ζῳ- 11
δίων καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, τοι-
ούτους γίγνεσθαι μετὰ ταῦτα συμβαίνει καὶ τοὺς κατὰ
μέρος καιροὺς τῆς νυκτός. ἐν δὲ ταῖς συννεφέσι νυξὶ 12
τῇ σελήνῃ προσεκτέον, ἐπεὶ διὰ τὸ μέγεθος ὡς ἐπίπαν
ἀεὶ τὸ ταύτης ἐμφαίνεται φῶς, καθ' ὃν ἂν ᾖ τόπον
τοῦ κόσμου. καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀνατολὰς 13
καιρῶν καὶ τόπων στοχαστέον, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ τῶν
περὶ τὰς δύσεις, προϋπαρχούσης καὶ περὶ τοῦτο τὸ 14
μέρος ἐννοίας ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε συμπεριφέρεσθαι
ταῖς καθ' ἡμέραν διαφοραῖς τῶν ἀνατολῶν. ἔστι δὲ 15
τρόπος εὐθεώρητος καὶ περὶ ταύτην· ὅρος γὰρ εἷς
μὴν ὡς τύπῳ καὶ πρὸς αἴσθησιν τοιοῦτοι πάντες.
ἦ καὶ τὸν ποιητὴν ἄν τις ἐπαινέσειε, διότι παρεισάγει 16
τὸν Ὀδυσσέα, τὸν ἡγεμονικώτατον ἄνδρα, τεκμαιρό-
μενον ἐκ τῶν ἄστρων οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς πλοῦς,
ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐν τῇ γῇ πράξεις. ἱκανὰ γὰρ 2
καὶ τὰ παρὰ δόξαν γιγνόμενα * τυγχάνειν προνοίας
ἀκριβοῦς εἰς τὸ πολλὴν ἀπορίαν παρασκευάζειν καὶ
πολλάκις, οἷον ὄμβρων καὶ ποταμῶν ἐπιφοραὶ καὶ 3
πάγων ὑπερβολαὶ καὶ χιόνες, ἔτι δ' ὁ καπνώδης καὶ
συννεφὴς ἀὴρ καὶ τἄλλα τὰ παραπλήσια τούτοις. εἰ

4 δὲ καὶ περὶ ὧν δυνατόν ἐστι προϊδέσθαι, καὶ τού-
των ὀλιγωρήσομεν, πῶς οὐκ εἰκότως ἐν τοῖς πλείστοις
ἀποτευξόμεθα δι' αὑτούς; διόπερ οὐκ ἀφροντιστη-
5 τέον οὐδενὸς τῶν προειρημένων, ἵνα μὴ τοιούτοις
ἀλογήμασι περιπίπτωμεν οἵοις φασὶ περιπεσεῖν ἑτέ-
ρους τε πλείους καὶ τοὺς νῦν ὑφ' ἡμῶν λέγεσθαι
μέλλοντας ὑποδείγματος χάριν.

17 Ἄρατος ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἐπιβαλόμενος
πραξικοπεῖν τὴν τῶν Κυναιθέων πόλιν, συνετάξατο
πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως αὐτῷ συνεργοῦντας ἡμέ-
ραν, ἐν ᾗ τὸν μὲν Ἄρατον ἔδει νυκτὸς παραγενη-
θέντα πρὸς τὸν ἀπὸ Κυναίθης ῥέοντα ποταμὸν ὡς
ἐπὶ * πρεπίου μένειν ἐνασχολήσαντα μετὰ τῆς δυνά-
2 μεως, τοὺς δ' ἔνδοθεν περὶ μέσον ἡμέρας, ὅτε λάβοιεν
τὸν καιρόν, ἕνα μὲν αὐτῶν μεθ' ἡσυχίας ἐν ἱματίῳ
διὰ τῆς πύλης ἐκπέμψαι, καὶ κελεῦσαι προσελθόντα
στῆναι πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν συνταχθέντα τάφον,
3 τοὺς δὲ λοιποὺς προσενεγκεῖν τὰς χεῖρας τοῖς ἄρ-
χουσι, κοιμωμένοις κατὰ μέσον ἡμέρας, τοῖς εἰθισμέ-
4 νοις τηρεῖν τὴν πύλην. γενομένου δὲ τούτου σπουδῇ
καταταχεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἔδει πρὸς
5 τὴν πύλην. τούτων δὲ διατεταγμένων καὶ τοῦ και-
ροῦ συνάψαντος, ὁ μὲν Ἄρατος ἧκε, καὶ κρυφθεὶς
6 κατὰ τὸν ποταμὸν ἔμενε τηρῶν τὸ σύνθημα· περὶ
δὲ πέμπτην ὥραν ἔχων τις πρόβατα μαλακὰ τῶν εἰ-
θισμένων περὶ πόλιν τρέφειν, δεηθεὶς ἐκ τοῦ καιροῦ
πυθέσθαι τι τοῦ ποιμένος βιωτικόν, ἐξῆλθε διὰ τῆς
πύλης ἐν ἱματίῳ, καὶ στὰς ἐπὶ τὸν αὐτὸν τάφον πε-
7 ριεβλέπετο τὸν ποιμένα. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον ἀπο-
δεδόσθαι σφίσι τὸ σύνθημα νομίσαντες σπουδῇ πρὸς
8 τὴν πόλιν ἐφέροντο πάντες. ταχὺ δὲ τῆς πύλης κλει-
σθείσης ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων διὰ τὸ μηδέπω μηδὲν

ὑπὸ τῶν ἔνδον ἡτοιμάσθαι, συνέβη μὴ μόνον τῆς
πράξεως ἀποτυχεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἐκ τῆς πόλεως συμπράττουσιν αἰτίους γενέσθαι
τῶν μεγίστων συμπτωμάτων· καταφανεῖς γὰρ γενό-
μενοι παραχρῆμα προβληθέντες ἀπέθανον. τί οὖν 9
εἴποι τις ἂν τῆς περιπετείας αἴτιον γεγονέναι; τὸ
ποιήσασθαι τὸν στρατηγὸν ἁπλοῦν τὸ σύνθημα, νέον
ἀκμὴν ὄντα καὶ τῆς τῶν διπλῶν συνθημάτων καὶ
παρασυνθημάτων ἀκριβείας ἄπειρον. οὕτως αἱ πο- 10
λεμικαὶ πράξεις ἐν μικρῷ τὸ διαφέρον ἔχουσι τῆς
ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς τῶν ἐκβαινόντων.

Καὶ μὴν Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης προθέμενος 18
διὰ πράξεως ἑλεῖν τὴν τῶν Μεγαλοπολιτῶν πόλιν,
συνετάξατο τοῖς τὸ τεῖχος φυλάττουσι τὸ κατὰ τὸν
Φωλεὸν καλούμενον νυκτὸς ἥξειν μετὰ τῆς δυνά-
μεως κατὰ τρίτην φυλακήν· τοῦτον γὰρ ἐφύλαττον
τὸν καιρὸν τὸ τεῖχος οἱ συμπράττοντες αὐτῷ. οὐκέτι 2
δὲ προνοηθεὶς ὅτι περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολὴν
τελέως ἤδη βραχείας εἶναι συμβαίνει τὰς νύκτας,
ἐκίνησε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος περὶ δυ-
σμὰς ἡλίου. λοιπὸν οὐ δυνάμενος καταταχεῖν, ἀλλὰ 3
τῆς ἡμέρας καταλαμβανούσης εἰκῇ καὶ ἀλόγως βια-
ζόμενος, αἰσχρῶς ἐξέπεσε, πολλοὺς ἀποβαλὼν καὶ κιν-
δυνεύσας τοῖς ὅλοις· ὃς εἰ κατὰ τὸ συνταχθὲν ηὐστό- 4
χησε τοῦ καιροῦ, καὶ κρατούντων τῆς εἰσόδου τῶν
συνεργούντων εἰσήγαγε τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν διε-
ψεύσθη τῆς ἐπιβολῆς.

Πάλιν ὁμοίως Φίλιππος ὁ βασιλεύς, ὡς ἐπάνω 5
προεῖπον, πρᾶξιν ἔχων ἐκ τῆς τῶν Μελιταιῶν πό-
λεως κατὰ δύο τρόπους ἥμαρτε· καὶ γὰρ τὰς κλί-
μακας ἐλάττους ἔχων ἦλθε τῆς χρείας καὶ τοῦ και-
ροῦ διέπεσε. συνταξάμενος γὰρ ἥξειν περὶ μέσας 6

νύκτας κατακεκοιμημένων ἤδη πάντων, πρὸ τοῦ δέ-
οντος καιροῦ κινήσας ἐκ Λαρίσης, καὶ προσπεσὼν
πρὸς τὴν τῶν Μελιταιῶν χώραν, οὔτ' ἐπιμένειν ἐδύ-
νατο, δεδιὼς μὴ προσαγγελθείη τοῖς ἔνδον, οὔτ' ἀνα-
7 κάμψας ἔτι λαθεῖν. διόπερ ἀναγκαζόμενος εἰς τοὔμ-
προσθεν προάγειν, ἧκε πρὸς τὴν πόλιν ἀκμὴν τῶν
8 ἀνθρώπων ἐγρηγορότων. ὅθεν οὔτε διὰ τῶν κλιμά-
κων ἐδύνατο βιάζεσθαι διὰ τὴν ἀσυμμετρίαν οὔτε
διὰ τῆς πύλης εἰσελθεῖν τῷ μὴ δύνασθαι τοὺς ἔνδον
9 αὐτῷ συνεργεῖν διὰ τὸν καιρόν. τέλος διερεθίσας
τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀποβαλών,
μετ' αἰσχύνης ἄπρακτος ἐπανῆλθε, πᾶσι καὶ τοῖς ἄλ-
λοις παρηγγελκὼς ἀπιστεῖν αὐτῷ καὶ φυλάττεσθαι.

19 Καὶ μὴν Νικίας ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός,
δυνάμενος σώζειν τὸ περὶ τὰς Συρακούσας στρά-
τευμα, καὶ λαβὼν τῆς νυκτὸς τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν
εἰς τὸ λαθεῖν τοὺς πολεμίους, ἀποχωρήσας εἰς ἀσφα-
λές, κἄπειτα τῆς σελήνης ἐκλιπούσης, δεισιδαιμονή-
σας, ὡς τι δεινὸν προσημαινούσης, ἐπέσχε τὴν ἀνα-
2 ζυγήν. καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν
αὐτοῦ νύκτα ποιησαμένου τὴν ἀναζυγὴν προαισθο-
μένων τῶν πολεμίων καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τοὺς
ἡγεμόνας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς Συρακοσίοις.
3 καίτοι γε παρὰ τῶν ἐμπείρων ἱστορήσας μόνον περὶ
τούτων δυνατὸς ἦν οὐχ οἷον παραλιπεῖν διὰ τὰ τοι-
αῦτα τοὺς ἰδίους καιρούς, ἀλλὰ καὶ συνεργοῖς χρή-
4 σασθαι διὰ τὴν τῶν ὑπεναντίων ἄγνοιαν· ἡ γὰρ
τῶν πέλας ἀπειρία μέγιστον ἐφόδιον γίγνεται τοῖς
ἐμπείροις πρὸς κατόρθωσιν.

5 Ἐκ μὲν οὖν ἀστρολογίας μέχρι τῶν προειρημέ-
νων πολυπραγμονητέον. περὶ δὲ τῆς τῶν κλιμάκων
συμμετρίας τοιοῦτός τίς ἐστιν ὁ τρόπος τῆς θεωρίας.

ἐὰν μὲν γὰρ διά τινος τῶν συμπραττόντων δοθῇ τὸ 6
τοῦ τείχους ὕψος, πρόδηλος ἡ τῶν κλιμάκων γίγνεται
συμμετρία· οἵων γὰρ ἂν δέκα τινῶν εἶναι συμβαίνῃ
τὸ τοῦ τείχους ὕψος, τοιούτων δώδεκα δεήσει τὰς
κλίμακας δαψιλῶν ὑπάρχειν. τὴν δ' ἀπόβασιν τῆς 7
κλίμακος πρὸς τὴν τῶν ἀναβαινόντων συμμετρίαν
ἡμίσειαν εἶναι δεήσει τῆς κλίμακος, ἵνα μήτε πλεῖον
ἀφιστάμεναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβαινόντων εὐ-
σύντριπτοι γίγνωνται μήτε πάλιν ὀρθότεραι προσ-
ερειδόμεναι λίαν ἀκροσφαλεῖς ὦσι τοῖς προσβαίνου- 8
σιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ μετρῆσαι μηδ' ἐγγίσαι τῷ
τείχει, ληπτέον ἐξ ἀποστάσεως παντὸς ὕψους τὸ μέ-
γεθος τῶν πρὸς ὀρθὰς ἐφεστώτων τοῖς ὑποκειμένοις
ἐπιπέδοις. ὅ τε τρόπος τῆς λήψεως καὶ δυνατὸς καὶ 9
ῥᾴδιος τοῖς βουλομένοις πολυπραγμονεῖν τὰ παρὰ
τῶν μαθηματικῶν.

Διὸ πάλιν ἐν τούτοις φανερὸν ὅτι δεήσει τοὺς 20
βουλομένους εὐστοχεῖν ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ πράξεσι
γεγεωμετρηκέναι μὴ τελέως, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ'
ὅσον ἀναλογίας ἔννοιαν ἔχειν καὶ τῆς περὶ τὰς ὁμοιό-
τητας θεωρίας. οὐ γὰρ περὶ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ 2
περὶ τὰς τῶν σχημάτων μεταλήψεις ἐν ταῖς στρατο-
πεδείαις ἀναγκαῖός ἐστιν ὁ τρόπος, χάριν τοῦ δύνα-
σθαι ποτὲ μὲν πᾶν σχῆμα μεταλαμβάνοντας τηρεῖν
τὴν αὐτὴν συμμετρίαν τῶν ἐν ταῖς παρεμβολαῖς
περιλαμβανομένων, ποτὲ δὲ πάλιν ἐπὶ τῶν αὐ- 3
τῶν σχημάτων μένοντας αὔξειν ἢ μειοῦν τὸ περιλαμ-
βανόμενον τῇ στρατοπεδείᾳ χωρίον, κατὰ λόγον ἀεὶ
τῶν προσγιγνομένων ἢ τῶν χωριζομένων ἐκ τῆς πα-
ρεμβολῆς· ὑπὲρ ὧν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τὰς τάξεις 4
ὑπομνήμασιν ἀκριβέστερον δεδήλωται. οὐ γὰρ οἴο- 5
μαι τοῦτό γε μετρίως ἡμῖν ἐποίσειν οὐδένα διότι

πολλά τινα προσαρτῶμεν τῇ στρατηγίᾳ, κελεύοντες
ἀστρολογεῖν καὶ γεωμετρεῖν τοὺς ὀρεγομένους αὐτῆς.
6 ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἐκ περιττοῦ παρελκόμενα τοῖς ἐπιτη-
δεύμασι χάριν τῆς ἐν ἑκάστοις ἐπιφάσεως καὶ στω-
μυλίας πολύ τι μᾶλλον ἀποδοκιμάζων, παραπλη-
σίως δὲ καὶ τὸ πορρωτέρω τοῦ πρὸς τὴν χρείαν ἀνή-
κοντος ἐπιτάττειν, περὶ τἀναγκαῖα φιλοτιμότατός εἰμι
7 καὶ σπουδάζων. καὶ γὰρ ἄτοπον τοὺς μὲν ὀρχηστικῆς
ἢ τοὺς αὐλητικῆς ἐφιεμένους ἐπιδέχεσθαι τήν τε περὶ
τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰ μουσικὰ προκατασκευήν, ἔτι δὲ
τὰ περὶ τὴν παλαίστραν, διὰ τὸ δοκεῖν προσδεῖσθαι
τὸ τέλος ἑκατέρου τῆς τῶν προειρημένων συνεργίας,
8 τοὺς δὲ στρατηγίας ἀντιποιουμένους ἀσχάλλειν, εἰ
δεήσει τῶν ἐκτὸς ἐπιτηδευμάτων μέχρι τινὸς ἀναλα-
9 βεῖν. ὥστε τοὺς τὰς βαναύσους τέχνας ἀσκοῦντας
ἐμμελεστέρους εἶναι καὶ φιλοτιμοτέρους τῶν περὶ τὰ
κάλλιστα καὶ σεμνότατα προαιρουμένων διαφέρειν·
10 ὧν οὐδὲν ἂν ὁμολογήσειε νοῦν ἔχων οὐδείς. καὶ περὶ
μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

21 Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐξ αὐτῆς τῆς πε-
ριμέτρου τεκμαίρονται τὰ μεγέθη τῶν προειρημένων.
2 λοιπὸν ὅταν εἴπῃ τις τὴν μὲν τῶν Μεγαλοπολιτῶν
πόλιν πεντήκοντα σταδίων ἔχειν τὸν περίβολον, τὴν
δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τῷ
δὲ μεγέθει διπλῆν εἶναι τὴν Λακεδαίμονα τῆς
Μεγάλης πόλεως, ἄπιστον αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ τὸ λε-
3 γόμενον. ἂν δὲ καὶ συναυξῆσαί τις βουλόμενος τὴν
ἀπορίαν εἴπῃ διότι δυνατόν ἐστι τετταράκοντα στα-
δίων πόλιν ἢ στρατοπεδείαν ἔχουσαν τὴν περιγρα-
φὴν διπλασίαν γίγνεσθαι τῆς ἑκατὸν σταδίων ἐχού-
σης τὴν περίμετρον, τελέως ἐκπληκτικὸν αὐτοῖς φαί-
4 νεται τὸ λεγόμενον. τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον ὅτι τῶν

ἐν τοῖς παιδικοῖς μαθήμασι παραδιδομένων ἡμῖν διὰ
τῆς γεωμετρίας οὐ μνημονεύομεν. περὶ μὲν οὖν 5
τούτων προήχθην εἰπεῖν διὰ τὸ μὴ μόνον τοὺς
πολλούς, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν
ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἀναστρεφομένων τινὰς ἐκπλήτ-
τεσθαι, θαυμάζοντας ποτὲ μέν, εἰ δυνατόν ἐστι μείζω
τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν εἶναι, καὶ πολλῷ μείζω,
τῆς τῶν Μεγαλοπολιτῶν, τὸν περίβολον ἔχουσαν
ἐλάττω, ποτὲ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν τεκμαίρεσθαι, 6
στοχαζομένους ἐξ αὐτῆς τῆς περιμέτρου τῶν στρατο-
πεδειῶν. παραπλήσιον δέ τι καὶ ἕτερον ἀδίκημα 7
συμβαίνει περὶ τὰς τῶν πόλεων ἐπιφάσεις. οἱ γὰρ
πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς περικεκλασμένας καὶ βου-
νώδεις πλείους οἰκίας ὑπολαμβάνουσι κατέχεσθαι
τῶν ἐπιπέδων. τὸ δ' οὐκ ἔστι τοιοῦτον, διὰ τὸ τὰς 8
οἰκίας τῶν οἰκοδομιῶν μὴ τοῖς ἐγκλίμασι τῶν ἐδά-
φων, ἀλλὰ τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιπέδοις οἰκοδομεῖσθαι
πρὸς ὀρθάς, ἐφ' ὧν καὶ τοὺς λόφους αὐτοὺς βεβη-
κέναι συμβαίνει. γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τοῦ φαινομένου 9
παιδικῶς ὅμως τὸ λεγόμενον. εἰ γὰρ νοήσαι τις εἰς
ὕψος ἀνατεταμένας τὰς ἐν τοῖς κλίμασιν οἰκίας οὕ-
τως ὥστε πάσας ἰσοϋψεῖς ὑπάρχειν, φανερὸν ὡς
ἑνὸς ἐπιπέδου γενομένου τοῦ κατὰ τὰ τέγη τῶν οἰ-
κιῶν, ἴσον καὶ παράλληλον ἔσται τοῦτο τῷ τοῖς λό- 10
φοις ὑποκειμένῳ καὶ τοῖς τῶν τειχῶν θεμελίοις ἐπι-
πέδῳ. περὶ μὲν οὖν τῶν ἡγεῖσθαι καὶ πολιτεύεσθαι 11
βουλομένων, ἀγνοούντων δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ θαυμαζόν-
των, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω. [Exc. ant. p. 206—212.]
Ὅτι τοὺς μὴ μετ' εὐνοίας καὶ προθυμίας ἐμβαί- 12
νοντας οὐδ' ἐπ' αὐτῶν εἰκός ἐστι τῶν ἔργων ἀλη-
θεῖς εἶναι συμμάχους. [Exc. Vat. p. 375 M. 29 H.]
Ὅτι τοιαύτης διαθέσεως ὑπαρχούσης περί τε τοὺς 13

Ῥωμαίους καὶ Καρχηδονίους, καὶ παλιντρόπως ἑκάστοις ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης ἀπαντωμένων ἐναλλὰξ προσπιπτόντων, κατὰ τὸν ποιητὴν ἅμα λύπην καὶ χαρὰν ὑποτρέχειν δείκνυσι τὰς ἑκάστων ψυχάς. [Exc. Vat. p. 375 M. 29 H.]

14 *Καὶ ἔστιν ἀληθὲς τὸ πολλάκις ὑφ' ἡμῶν εἰρημένον ὡς οὐχ οἷόν τε περιλαβεῖν οὐδὲ συνθεάσασθαι τῇ ψυχῇ τὸ κάλλιστον θέαμα τῶν γεγονότων, λέγω δὲ τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν, ἐκ τῶν τὰς κατὰ μέρος πράξεις γραφόντων.* [Exc. Vat. p. 376 M. 29 H.]

22 *Ὅτι τῶν ἑκατέροις, Ῥωμαίοις φημὶ καὶ Καρχηδονίοις, προσπιπτόντων καὶ συμβαινόντων εἷς ἦν*
2 *ἀνὴρ αἴτιος καὶ μία ψυχή, λέγω δὲ τὴν Ἀννίβου.*
τά τε γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὁμολογουμένως οὗτος ἦν ὁ χειρίζων, τά τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν Ἀσδρούβου, μετὰ δὲ
3 *ταῦτα διὰ τοῦ Μάγωνος· οἱ γὰρ τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἀποκτείναντες ἅμα κατὰ τὴν Ἰβη-*
4 *ρίαν ἦσαν οὗτοι. καὶ μὴν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν ἔπραττε τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ τῶν περὶ τὸν Ἱπποκρά-*
5 *την, ὕστερον δὲ διὰ Μυττόνου τοῦ Λίβυος. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰλλυρίδα· καὶ τὸν ἀπὸ τούτων τῶν τόπων φόβον ἀνατεινόμενος ἐξέπληττε καὶ περιέσπα Ῥωμαίους διὰ τῆς πρὸς Φίλιπ-*
6 *πον κοινοπραγίας. οὕτω μέγα τι χρῆμα φύεται καὶ θαυμάσιον ἀνὴρ καὶ ψυχὴ δεόντως ἁρμοσθεῖσα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν πρὸς ὅ,τι ἂν ὁρμήσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων.*
7 *Ἐπεὶ δ' ἡ πραγμάτων διάθεσις εἰς ἐπίστασιν ἡμᾶς ἦγε περὶ τῆς Ἀννίβου φύσεως, ἀπαιτεῖν ὁ καιρὸς δοκεῖ μοι τὰς μάλιστα διαπορουμένας ἰδιότητας ὑπὲρ αὐτοῦ δηλῶσαι. τινὲς μὲν γὰρ ὠμὸν αὐτὸν*

οἴονται γεγονέναι καθ' ὑπερβολήν, τινὲς δὲ φιλάρ-
γυρον. τὸ δ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν
πράγμασιν ἀναστρεφομένων οὐ ῥᾴδιον. ἔνιοι μὲν 9
γὰρ ἐλέγχεσθαί φασι τὰς φύσεις ὑπὸ τῶν περιστά-
σεων, καὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἐξουσίαις καταφανεῖς γί-
γνεσθαι, κἂν ὅλως τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀναστέλλων-
ται, τοὺς δὲ πάλιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις. ἐμοὶ δ' ἔμπα- 10
λιν οὐχ ὑγιὲς εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον· οὐ γὰρ
ὀλίγα μοι φαίνονται, τὰ δὲ πλεῖστα, ποτὲ μὲν διὰ
τὰς τῶν φίλων παραθέσεις, ποτὲ δὲ διὰ τὰς τῶν
πραγμάτων ποικιλίας, ἄνθρωποι παρὰ τὴν ἑαυ-
τῶν προαίρεσιν ἀναγκάζεσθαι καὶ λέγειν καὶ πράτ-
τειν. γνοίη δ' ἄν τις ἐπὶ πολλῶν τῶν ἤδη γεγονό- 23
των ἐπιστήσας. τίς γὰρ Ἀγαθοκλέα τὸν Σικελίας 2
τύραννον οὐχ ἱστόρηκε διότι δόξας ὠμότατος εἶναι
κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς
δυναστείας, μετὰ ταῦτα νομίσας βεβαίως ἐνδεδέσθαι
τὴν Σικελιωτῶν ἀρχὴν πάντων ἡμερώτατος δοκεῖ γε-
γονέναι καὶ πρᾳότατος; ἔτι δὲ Κλεομένης ὁ Σπαρ- 3
τιάτης οὐ χρηστότατος μὲν βασιλεύς, πικρότατος δὲ
τύραννος, εὐτραπελώτατος δὲ πάλιν ἰδιώτης καὶ φι-
λανθρωπότατος; καίτοι γ' οὐκ εἰκὸς ἦν περὶ τὰς 4
αὐτὰς φύσεις τὰς ἐναντιωτάτας διαθέσεις ὑπάρχειν·
ἀλλ' ἀναγκαζόμενοι ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβο-
λαῖς συμμετατίθεσθαι τὴν ἐναντίαν τῇ φύσει πολ-
λάκις ἐμφαίνουσι διάθεσιν ἔνιοι τῶν δυνατῶν πρὸς
τοὺς ἐκτός, ὥστε μὴ οἷον ἐλέγχεσθαι τὰς φύσεις διὰ
τούτων, τὸ δ' ἐναντίον ἐπισκοτεῖσθαι μᾶλλον. τὸ δ' 5
αὐτὸ καὶ διὰ τὰς τῶν φίλων παραθέσεις εἴωθε συμ-
βαίνειν οὐ μόνον ἡγεμόσι καὶ δυνάσταις καὶ βασι-
λεῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεσιν. Ἀθηναίων γοῦν εὕροι 7
τις ἂν ὀλίγα μὲν τὰ πικρά, πλεῖστα δὲ τὰ χρηστὰ

καὶ σεμνὰ τῆς πολιτείας Ἀριστείδου καὶ Περικλέους
προεστώτων, Κλέωνος δὲ καὶ Χάρητος τἀναντία·
7 Λακεδαιμονίων δ' ἡγουμένων τῆς Ἑλλάδος ὅσα μὲν
διὰ Κλεομβρότου τοῦ βασιλέως πράττοιτο, πάντα συμ-
μαχικὴν εἶχε τὴν αἵρεσιν, ὅσα δὲ δι' Ἀγησιλάου,
8 τοὐναντίον· ὥστε καὶ τὰ τῶν πόλεων ἤθη ταῖς τῶν
προεστώτων διαφοραῖς συμμεταπίπτειν. Φίλιππος
δ' ὁ βασιλεύς, ὅτε μὲν Ταυρίων ἢ Δημήτριος αὐτῷ
συμπράττοιεν, ἦν ἀσεβέστατος, ὅτε δὲ πάλιν Ἄρατος
ἢ Χρυσόγονος, ἡμερώτατος.

24 Παραπλήσια δέ μοι δοκεῖ τούτοις καὶ τὰ κατ'
2 Ἀννίβαν γεγονέναι· καὶ γὰρ περιστάσεσι παραδόξοις
καὶ ποικίλαις ἐχρήσατο καὶ φίλοις τοῖς ἔγγιστα με-
γάλας ἐσχηκόσι διαφοράς, ὥστε καὶ λίαν ἐκ τῶν κατ'
Ἰταλίαν πράξεων δυσθεώρητον εἶναι τὴν τοῦ προει-
3 ρημένου φύσιν. τὰς μὲν οὖν τῶν περιστάσεων ὑπο-
βολὰς εὐχερὲς καὶ διὰ τῶν προειρημένων καὶ διὰ
τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων καταμαθεῖν, τὰς δὲ
τῶν φίλων οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν, ἄλλως τε καὶ διὰ
μιᾶς γνώμης ἱκανὴν τοῦ πράγματος ἔμφασιν λαβόν-
4 τος. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν Ἀννίβας ἐξ Ἰβηρίας τὴν
εἰς Ἰταλίαν πορείαν ἐπενόει στέλλεσθαι μετὰ τῶν
δυνάμεων, μεγίστης προφαινομένης δυσχρηστίας περὶ
τὰς τροφὰς καὶ τὴν ἑτοιμότητα τῶν ἐπιτηδείων τοῖς
στρατοπέδοις, ἅτε καὶ κατὰ τὸ μῆκος ἀνήνυτον ἔχειν
τι δοκούσης τῆς ὁδοῦ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν
5 ἀγριότητα τῶν μεταξὺ κατοικούντων βαρβάρων, τότε
δοκεῖ καὶ πλεονάκις ἐν τῷ συνεδρίῳ περὶ τούτου τοῦ
μέρους ἐμπιπτούσης ἀπορίας εἷς τῶν φίλων Ἀννίβας
ὁ Μονομάχος ἐπικαλούμενος ἀποφήνασθαι γνώμην
διότι μία τις ὁδὸς αὐτῷ προφαίνεται, δι' ἧς ἐστιν
6 εἰς Ἰταλίαν ἐλθεῖν ἐφικτόν. τοῦ δ' Ἀννίβου λέγειν

κελεύσαντος, διδάξαι δεῖν ἔφη τὰς δυνάμεις ἀνθρω-
ποφαγεῖν καὶ τούτῳ ποιῆσαι συνήθεις. (Ζήτει
τὰ λοιπὰ ἐν τῷ περὶ στρατηγημάτων.) Ἀννίβας 7
δὲ πρὸς μὲν τὸ τολμηρὸν καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐπι-
νοίας οὐδὲν ἀντειπεῖν ἐδυνήθη, τοῦ δὲ πράγματος
λαβεῖν ἔννοιαν οὔθ' αὐτὸν οὔτε τοὺς φίλους ἐδύ-
νατο πεῖσαι. τούτου δὲ τἀνδρὸς εἶναί φασιν ἔργα 8
καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν εἰς Ἀννίβαν ἀναφερόμενα
περὶ τῆς ὠμότητος· οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν περιστάσεων.

Φιλάργυρός γε μὴν δοκεῖ γεγονέναι διαφερόν- 25
τως καὶ φίλῳ χρῆσθαι φιλαργύρῳ Μάγωνι τῷ τὰ
κατὰ τὴν Βρεττίαν χειρίζοντι. ταύτην δὲ τὴν ἱστο- 2
ρίαν ἐγὼ παρέλαβον μὲν καὶ παρ' αὐτῶν Καρχηδο-
νίων· ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στά- 3
σεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων
ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γιγνώσκουσιν· ἔτι δὲ Μασ- 4
σανάσσου ἀκριβέστερον διήκουσα, φέροντος ἀπολο-
γισμοὺς καθόλου μὲν περὶ πάντων Καρχηδονίων,
μάλιστα δὲ περὶ τῆς Ἀννίβου καὶ Μάγωνος τοῦ Σαυ-
νίτου προσαγορευομένου φιλαργυρίας. πρὸς γὰρ 5
τοὺς ἄλλους ἔφη γενναιότατα κεκοινωνηκότας ἑαυ-
τοῖς πραγμάτων τοὺς προειρημένους ἀπὸ τῆς πρώτης
ἡλικίας, καὶ πολλὰς μὲν πόλεις κατ' Ἰβηρίαν, πολ-
λὰς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν εἰληφότας ἑκατέρους, τὰς
μὲν κατὰ κράτος, τὰς δὲ ἐκ παραδόσεως, οὐδέποτε
μετεσχηκέναι τῆς αὐτῆς πράξεως ἀλλήλοις, ἀλλ' ἀεὶ 6
μᾶλλον ἑαυτοὺς ἢ τοὺς πολεμίους στρατηγεῖν χάριν
τοῦ μὴ συμπαρεῖναι θάτερον θατέρῳ πόλεως κατα-
λαμβανομένης, ἵνα μήτε διαφέρωνται πρὸς σφᾶς ἐκ
τῶν τοιούτων μήτε μερίζωνται τὸ λυσιτελές, ἐφαμίλ-
λου τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ὑπαρχούσης.

Πλὴν ὅτι γε καὶ τὴν Ἀννίβου φύσιν οὐ μόνον 26

ἡ τῶν φίλων παράθεσις, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ τῶν πρα-
γμάτων περίστασις ἐβιάζετο καὶ μετετίθετο πολλά-
κις, ἔκ τε τῶν προειρημένων καὶ τῶν λέγεσθαι μελ-
2 λόντων ἐστὶ φανερόν. ἅμα γὰρ τῷ γενέσθαι τὴν
Καπύην τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον εὐθέως ἦσαν,
ὅπερ εἰκός, αἱ πόλεις μετέωροι, καὶ περιέβλεπον
ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταβο-
3 λῆς· ὅτε δὴ καὶ δοκεῖ μάλιστα δυσχρηστηθεὶς Ἀννί-
βας εἰς ἀπορίαν ἐμπεσεῖν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων.
4 οὔτε γὰρ τηρεῖν τὰς πόλεις πάσας πολὺ διεστώσας
ἀλλήλων δυνατὸς ἦν, καθίσας εἰς ἕνα τόπον, τῶν
πολεμίων καὶ πλείοσι στρατοπέδοις ἀντιπαρατattόν-
των, οὔτε διαιρεῖν εἰς πολλὰ μέρη τὴν αὑτοῦ δύνα-
5 μιν οἷός τ' ἦν. εὐχείρωτος γὰρ ἔμελλε τοῖς ἐχθροῖς
ὑπάρξειν καὶ διὰ τὸ λείπεσθαι τῷ πλήθει καὶ διὰ τὸ
6 μὴ δύνασθαι πᾶσιν αὐτὸς συμπαρεῖναι. διόπερ ἠναγ-
κάζετο τὰς μὲν προδήλως ἐγκαταλείπειν τῶν πόλεων,
ἐξ ὧν δὲ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν, ἀγωνιῶν μὴ κατὰ
τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων συγκαταφθείρῃ τοὺς
7 ἰδίους στρατιώτας. ἐνίας δὲ καὶ παρασπονδῆσαι
ὑπέμεινε, μετανιστὰς εἰς ἄλλας πόλεις καὶ ποιῶν
8 ἀναρπάστους αὐτῶν τοὺς βίους. ἐξ ὧν προσκόπτον-
τες οἱ μὲν ἀσέβειαν, οἱ δ' ὠμότητα κατεγίγνωσκον.
9 καὶ γὰρ ἁρπαγαὶ χρημάτων ἅμα τοῖς προειρημένοις
καὶ φόνοι καὶ βίαιοι προφάσεις ἐγίγνοντο διά τε τῶν
ἐξιόντων καὶ διὰ τῶν εἰσιόντων στρατιωτῶν εἰς τὰς
πόλεις, ἑκάστων ὑπειληφότων ὅσον οὐκ ἤδη τοὺς
ὑπολειπομένους μεταβαλεῖσθαι πρὸς τοὺς ὑπεναν-
10 τίους. ἐξ ὧν καὶ λίαν δυσχερὲς ἀποφήνασθαι περὶ
τῆς Ἀννίβου φύσεως, διά τε τὴν τῶν φίλων παρά-
11 θεσιν καὶ τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν. κρατεῖ
γε μὴν ἡ φήμη παρὰ μὲν Καρχηδονίοις ὡς φιλαρ-

γύρου, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ὡς ὠμοῦ γενομένου [αὐτοῦ].
[Exc. Peir. p. 30—37. 6. ὅτι μέγα τι χρῆμα φύεται
καὶ ϑ. — ἔργων etiam Exc. Vat. p. 376 M. 29 H.]

Πολύβιός φησι τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν ἀπὸ 27
τῆς χώρας ὠνομάσϑαι Ἀκράγης διὰ τὸ εὔγεων.
[Steph. Byzant. v. Ἀκράγαντες.]

Ἡ δὲ τῶν Ἀκραγαντίνων πόλις οὐ μόνον κατὰ
τὰ προειρημένα διαφέρει τῶν πλείστων πόλεων, ἀλλὰ
καὶ κατὰ τὴν ὀχυρότητα, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ κάλ-
λος καὶ τὴν κατασκευήν. ἔκτισται μὲν γὰρ ἀπὸ ϑα- 2
λάττης ἐν ὀκτωκαίδεκα σταδίοις, ὥστε μηδενὸς ἀμοί-
ρους εἶναι τῶν ἐκ ταύτης χρησίμων· ὁ δὲ περίβολος 3
αὐτῆς καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ διαφερόντως ἠσφά-
λισται. κεῖται γὰρ τὸ τεῖχος ἐπὶ πέτρας ἀκροτόμου 4
καὶ περιρρῶγος, ᾗ μὲν αὐτοφυοῦς, ᾗ δὲ χειροποιή-
του, περιέχεται δὲ ποταμοῖς· ῥεῖ γὰρ αὐτῆς παρὰ 5
μὲν τὴν νότιον πλευρὰν ὁ συνώνυμος τῇ πόλει, παρὰ
δὲ τὴν ἐπὶ τὰς δύσεις καὶ τὸν λίβα τετραμμένην ὁ
προσαγορευόμενος Ὕψας. ἡ δ' ἄκρα τῆς πόλεως 6
ὑπέρκειται κατ' αὐτὰς τὰς ϑερινὰς ἀνατολάς, κατὰ
μὲν τὴν ἔξωϑεν ἐπιφάνειαν ἀπροσίτῳ φάραγγι περι-
εχομένη, κατὰ δὲ τὴν ἐντὸς μίαν ἔχουσα πρόσοδον
ἐκ τῆς πόλεως. ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς Ἀϑηνᾶς ἱερὸν 7
ἔκτισται καὶ Διὸς Ἀταβυρίου, καϑάπερ καὶ παρὰ
Ῥοδίοις· τοῦ γὰρ Ἀκράγαντος ὑπὸ Ῥοδίων ἀπῳκι- 8
σμένου, εἰκότως ὁ ϑεὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἔχει προση-
γορίαν ἣν καὶ παρὰ τοῖς Ῥοδίοις. κεκόσμηται δὲ καὶ 9
τἄλλα μεγαλοπρεπῶς ἡ πόλις ναοῖς καὶ στοαῖς. καὶ
ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου νεὼς παντέλειαν μὲν οὐκ
εἴληφε, κατὰ δὲ τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὸ μέγεϑος οὐδ'
ὁποίου τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα δοκεῖ λείπεσϑαι.
[Exc. ant. p. 212—213.]

10 Ἀγάθυρνα, πόλις Σικελίας, ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ. [Steph. Byzant.]

11 Ὁ δὲ Μάρκος δοὺς πίστεις ὑπὲρ ἀσφαλείας ἔπεισεν ἐκχωρεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἐφ' ᾧ λαμβάνοντας μέτρημα παρὰ τῶν Ῥηγίνων πορθεῖν τὴν Βρεττιανήν, κυρίους ὄντας ὧν ἂν ἐκ τῆς πολεμίας ὠφεληθῶσι. [Suidas v. ἐφ' ᾧ.]

28 Ὅτι μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τὴν Μα-
κεδόνων δυναστείαν ἀρχὴν συνέβη γεγονέναι τοῖς
Ἕλλησι δουλείας, οὐδ' ἄλλως εἰπεῖν οὐδένα πέπει-
2 σμαι τολμῆσαι· σκοπεῖν δ' οὕτως ἔξεστιν. ἦν τι σύ-
στημα τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλλήνων, οὓς ἀπῴκισαν
Ἀθηναῖοι καὶ Χαλκιδεῖς, ὧν μέγιστον εἶχε πρόσχημα
3 καὶ δύναμιν ἡ τῶν Ὀλυνθίων πόλις. ταύτην ἐξαν-
δραποδισάμενος Φίλιππος καὶ παράδειγμα ποιήσας,
οὐ μόνον τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων ἐγένετο κύριος,
ἀλλὰ καὶ Θετταλοὺς ὑφ' αὑτὸν ἐποιήσατο διὰ τὸν
4 φόβον. μετ' οὐ πολὺ δὲ μάχῃ νικήσας τοὺς Ἀθη-
ναίους ἐχρήσατο μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασιν, οὐχ
ὅπως Ἀθηναίους εὖ ποιήσῃ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἵνα
διὰ τῆς πρὸς ἐκείνους εὐεργεσίας προκαλέσηται τοὺς
ἄλλους εἰς τὸ ποιεῖν ἐθελοντὴν αὐτῷ τὸ προσταττό-
5 μενον. ἦν ἔτι τὸ τῆς ὑμετέρας πόλεως ἀξίωμα, δο-
6 κοῦν σὺν καιρῷ προστήσεσθαι τῶν Ἑλλήνων. τοιγαρ-
οῦν πᾶσαν ἱκανὴν ποιησάμενος πρόφασιν ἧκε μετὰ
τῶν δυνάμεων, καὶ κατέφθειρε μὲν τέμνων τὴν γῆν,
7 κατέφθειρε δ' αἴθων τὰς οἰκίας. τὸ δὲ τελευταῖον ἀπο-
τεμόμενος καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ὑμῶν προσέ-
νειμε τὴν μὲν Ἀργείοις, τὴν δὲ Τεγεάταις καὶ Μεγαλο-
πολίταις, τὴν δὲ Μεσσηνίοις, ἅπαντας βουλόμενος καὶ
παρὰ τὸ προσῆκον εὐεργετεῖν, ἐφ' ᾧ μόνον ὑμᾶς κα-
8 κῶς ποιεῖν. διεδέξατο παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξαν-

δρος. οὗτος πάλιν ὑπολαβὼν βραχύ τι τῆς Ἑλλάδος ἔν-
αυσμα καταλείπεσθαι περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν, τίνα
τρόπον αὐτὴν διέφθειρε πάντας ὑμᾶς οἴομαι κατανοεῖν.

Καὶ μὴν περὶ τῶν διαδεξαμένων τούτου τὰ 29
πράγματα πῶς κέχρηνται τοῖς Ἕλλησι τί με δεῖ κατὰ
μέρος λέγειν; οὐδεὶς γάρ ἐστι τῶν ὄντων οὕτως 2
ἀπράγμων ὃς οὐχὶ πέπυσται πῶς Ἀντίπατρος μὲν
ἐν τῇ περὶ Λάμιαν μάχῃ νικήσας τοὺς Ἕλληνας κά-
κιστα μὲν ἐχρήσατο τοῖς ταλαιπώροις Ἀθηναίοις,
ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, εἰς τοῦτο δ' ὕβρεως ἦλθε 3
καὶ παρανομίας ὥς φυγαδοθήρας καταστήσας ἐξέ-
πεμψε πρὸς τὰς πόλεις ἐπὶ τοὺς ἀντειρηκότας ἢ κα-
θόλου λελυπηκότας τι τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. ὧν 4
οἱ μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀγόμενοι μετὰ βίας, οἱ δ' ἀπὸ
τῶν βωμῶν ἀποσπώμενοι, μετὰ τιμωρίας ἀπέθνη-
σκον, οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ πάσης ἐξενηλατοῦντο τῆς
Ἑλλάδος· φύξιμον γὰρ οὐδὲν ἦν πλὴν ἑνὸς αὐτοῖς
τοῦ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνους. τά γε μὴν Κασσάνδρῳ 5
καὶ Δημητρίῳ πεπραγμένα, σὺν δὲ τούτοις Ἀντιγόνῳ
τῷ Γονατᾷ, τίς οὐκ οἶδε; διὰ γὰρ τὸ προσφάτως
αὐτὰ γεγονέναι τελέως ἐναργῆ συμβαίνει τὴν γνῶσιν
αὐτῶν ὑπάρχειν. ὧν οἱ μὲν φρουρὰς εἰσάγοντες εἰς 6
τὰς πόλεις, οἱ δὲ τυράννους ἐμφυτεύοντες, οὐδεμίαν
πόλιν ἄμοιρον ἐποίησαν τοῦ τῆς δουλείας ὀνόματος.
ἀφέμενος δὲ τούτων ἐπάνειμι νῦν ἐπὶ τὸν τελευ- 7
ταῖον Ἀντίγονον, ἵνα μὴ τὴν ἐκ τούτου πρᾶξιν ἀκά-
κως τινὲς ὑμῶν θεωροῦντες ὑπόχρεοι χάριτι νομί-
ζωσιν εἶναι Μακεδόσιν. οὔτε γὰρ Ἀχαιοὺς σώζειν 8
προαιρούμενος Ἀντίγονος ἐπανείλετο τὸν πρὸς ὑμᾶς
πόλεμον οὔτε τῇ Κλεομένους τυραννίδι δυσαρεστού-
μενος, ἵνα Λακεδαιμονίους ἐλευθερώσῃ· καὶ λίαν 9
γὰρ ὅ γε τοιοῦτός ἐστι τρόπος εὐήθης, εἴ τις ἄρα

10 ταύτην ὑμῶν ἔχει τὴν διάληψιν· ἀλλ' ὁρῶν οὐκ ἐν
ἀσφαλεῖ τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν ἐσομένην, ἐὰν ὑμεῖς
τὴν Πελοποννησίων ἀρχὴν κατακτήσησθε, πρὸς δὲ
τοῦτο βλέπων εὖ πεφυκότα τὸν Κλεομένην καὶ τὴν
11 τύχην ὑμῖν λαμπρῶς συνεργοῦσαν, ἅμα φοβηθεὶς
καὶ φθονήσας παρῆν, οὐ Πελοποννησίοις βοηθή-
σων, ἀλλὰ τὰς ὑμετέρας ἐλπίδας ἀφελούμενος καὶ
12 τὴν ὑμετέραν ὑπεροχὴν ταπεινώσων. διόπερ οὐκ
ἐπὶ τοσοῦτον ἀγαπᾶν ὀφείλετε Μακεδόνας, ὅτι κυ-
ριεύσαντες τῆς πόλεως οὐ διήρπασαν, ἐφ' ὅσον ἐχ-
θροὺς νομίζειν καὶ μισεῖν, ὅτι δυναμένους ὑμᾶς
ἡγεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος πλεονάκις ἤδη κεκωλύκασι.
30 Περί γε μὴν τῆς Φιλίππου παρανομίας τίς χρεία
πλείω λέγειν; τῆς μὲν γὰρ εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείας
2 ἱκανὸν ὑπόδειγμα αἱ περὶ τοὺς ἐν Θέρμῳ ναοὺς
ὕβρεις, τῆς δ' εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὠμότητος ἡ περὶ
3 τοὺς Μεσσηνίους ἀθεσία καὶ παρασπόνδησις. Αἰ-
τωλοὶ γὰρ μόνοι μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀντωφθάλμησαν
πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδίκως ἀκληρούν-
των ἀσφαλείας, μόνοι δὲ πρὸς τὴν Βρέννου καὶ τῶν
4 ἅμα τούτῳ βαρβάρων ἔφοδον ἀντέστησαν, μόνοι δὲ
καλούμενοι συνηγωνίζοντο, βουλόμενοι τὴν πάτριον
ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων ὑμῖν συγκατασκευάζειν.
5 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. περὶ
δὲ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος διαβουλίου γράφειν μὲν καὶ
χειροτονεῖν ἀναγκαῖόν πώς ἐστιν ὡς περὶ πολέμου
βουλευομένοις, τῇ μέντοι γε ἀληθείᾳ μὴ νομίζειν
6 τοῦτον εἶναι πόλεμον. Ἀχαιοὺς μὲν γὰρ οὐχ οἷον δεῖν
ἡσσωμένους βλάπτειν ὑμῶν τὴν χώραν, μεγάλην δὲ
χάριν ἕξειν αὐτοὺς ὑπολαμβάνω τοῖς θεοῖς, ἐὰν δύ-
νωνται τὴν ἰδίαν τηρεῖν, ἐπειδὰν αὐτοῖς ὁ πόλεμος
ὑπ' Ἠλείων καὶ Μεσσηνίων διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συμ-

μαχίαν, ἅμα δὲ τούτοις ὑφ' ἡμῶν περισταθῇ. Φίλιπ- 7
πον δὲ πάντως πέπεισμαι λήξειν τῆς ὁρμῆς κατὰ
μὲν γῆν ὑπ' Αἰτωλῶν πολεμούμενον, κατὰ δὲ θά-
λατταν ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου.
λίαν δ' εὐμαρῶς ἔστι συλλογίσασθαι τὸ μέλλον ἐκ 8
τῶν ἤδη γεγονότων. εἰ γὰρ πρὸς μόνους Αἰτωλοὺς 9
πολεμῶν μηδέποτε δυνατὸς ἦν χειρώσασθαι τούτους,
ἦπου συμβεβηκότων ἀξιόχρεως ἂν εἴη πρὸς τὸν
ἐνεστῶτα πόλεμον.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς 31
πρόθεσιν χάριν τοῦ γνῶναι πάντας ὑμᾶς διότι καὶ
μὴ προεισδεδεμένους, ἀλλ' ἐξ ἀκεραίου βουλευομέ-
νους, μᾶλλον Αἰτωλοῖς ὑμᾶς ἢ Μακεδόσιν ἐχρῆν
συμμαχεῖν. εἰ δὲ καὶ προκατέχεσθε καὶ προδιειλήφατε 2
περὶ τούτων, τίς ἔτι καταλείπεται λόγος; εἰ γὰρ συν- 3
έθεσθε τὴν νῦν ὑπάρχουσαν ὑμῖν πρὸς ἡμᾶς συμ-
μαχίαν πρότερον τῶν ὑπ' Ἀντιγόνου γεγονότων εἰς
ὑμᾶς εὐεργετημάτων ἴσως ἦν εἰκὸς διαπορεῖν, εἰ δέον
ἐστί, τοῖς ἐπιγεγονόσιν εἴκοντας παριδεῖν τι τῶν πρό-
τερον ὑπαρχόντων. ἐπεὶ δὲ συντετελεσμένης ὑπ' 4
Ἀντιγόνου τῆς πολυθρυλήτου ταύτης ἐλευθερίας καὶ
σωτηρίας, ἣν οὗτοι παρ' ἕκαστον ὑμῖν ὀνειδίζουσι,
μετὰ δὲ ταῦτα βουλευόμενοι καὶ πολλάκις ἑαυτοῖς
δόντες λόγον, ποτέροις ὑμᾶς δεῖ κοινωνεῖν πραγμά-
των, Αἰτωλοῖς ἢ Μακεδόσιν, εἵλεσθε μετέχειν Αἰ-
τωλοῖς, οἷς ἐδώκατε περὶ τούτων πίστεις καὶ ἐλάβετε
παρ' ἡμῶν, καὶ συμπεπολεμήκατε τὸν πρῴην συστάντα
πόλεμον ἡμῖν πρὸς Μακεδόνας, τίς ἔτι δύναται περὶ
τούτων εἰκότως ἐπαπορεῖν; τὰ μὲν γὰρ πρὸς Ἀντί- 5
γονον καὶ Φίλιππον ὑμῖν ὑπάρχοντα φιλάνθρωπα πα-
ρεγράφη τότε. λοιπὸν ἢ δι' Αἰτωλῶν ἀδίκημά τι δεῖ 6
μετὰ ταῦτα γεγονὸς εἰς ὑμᾶς δεικνύειν ἢ διὰ Μακε-

*νων εὐεργεσίαν ἢ μηδετέρου τούτων ἐπιγεγονό-
τος, πῶς οἷς πρότερον ἐξ ἀκεραίου βουλευόμενοι δι-
καίως οὐ προσέσχετε, τούτων τὸ νῦν ἐντραπέντες
ἀνασκευάζειν μέλλετε συνθήκας, ὅρκους, τὰς μεγί-
7 στας πίστεις παρ' ἀνθρώποις; ὁ μὲν οὖν Χλαινέας
τοιαῦτα διαλεχθεὶς καὶ δόξας δυσαντιρρήτως εἰρη-
κέναι κατέπαυσε τὸν λόγον.*

32 *Μετὰ δὲ ταῦτα Λυκίσκος ὁ τῶν Ἀκαρνάνων
πρεσβευτὴς εἰσελθὼν τὸ μὲν πρῶτον ἐπέσχε, θεω-
ρῶν τοὺς πολλοὺς ἐν αὑτοῖς διαλαλοῦντας ὑπὲρ τῶν
2 προειρημένων, ἐπεὶ δέ ποτε καθησύχασαν, οὕτω
3 πως ἤρξατο τοῦ λέγειν. Ἡμεῖς, ἄνδρες Λακεδαιμό-
νιοι, παρεγενόμεθα μὲν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀκαρ-
νάνων ἀπεσταλμένοι πρὸς ὑμᾶς, μετέχοντες δὲ σχε-
δὸν ἀεί ποτε Μακεδόσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων καὶ τὴν
πρεσβείαν ταύτην κοινὴν ὑπολαμβάνομεν ἡμῖν ὑπάρ-
4 χειν καὶ Μακεδόσιν. ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τοὺς κιν-
δύνους διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ μέγεθος τῆς Μα-
κεδόνων δυνάμεως ἐμπεριέχεσθαι συμβαίνει καὶ τὴν
ἡμετέραν ἀσφάλειαν ἐν ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς, οὕτω
καὶ κατὰ τοὺς πρεσβευτικοὺς ἀγῶνας ἐμπεριέχεται
τὸ τῶν Ἀκαρνάνων συμφέρον ἐν τοῖς Μακεδόνων
5 δικαίοις. διόπερ οὐ δεῖ θαυμάζειν ὑμᾶς, ἐὰν τὸν
πλείω λόγον ὑπὲρ Φιλίππου ποιώμεθα καὶ Μακεδό-
6 νων. Χλαινέας τοιγαροῦν, καταστρέφων τὴν δημη-
γορίαν, ἀπότομόν τινα συγκεφαλαίωσιν ἐποιήσατο
7 τῶν ὑπαρχόντων πρὸς ὑμᾶς δικαίων. ἔφη γάρ, εἰ
μὲν ἐπιγέγονέ τι μετὰ τὸ θέσθαι τὴν συμμαχίαν
ὑμᾶς τὴν πρὸς τούτους ἤτοι βλαβερὸν καὶ δυσχερὲς
ὑπ' Αἰτωλῶν ἢ καὶ νὴ Δία φιλάνθρωπον ὑπὸ Μα-
κεδόνων, εἰκότως ἂν καὶ τὸ νῦν διαβούλιον ἐξ ἀκε-
8 ραίου σκέψεως τυγχάνειν· εἰ δὲ μηδενὸς ἐπιγεγονότος*

τοιούτου τὰ κατ' Ἀντίγονον προφερόμενοι τὰ πρό-
τερον ὑφ' ὑμῶν δεδοκιμασμένα πεπείσμεθα νῦν
ἡμεῖς ἀνασκευάσειν ὅρκους καὶ συνθήκας, εὐηθεστά-
τους πάντων ἡμᾶς ὑπάρχειν. ἐγὼ δ', εἰ μὲν μηδὲν 9
ἐπιγέγονε κατὰ τὸν τούτου λόγον, μένει δὲ τὰ
πράγματα τοιαῦτα τοῖς Ἕλλησιν οἷα πρότερον ἦν,
ὅτε πρὸς αὐτοὺς Αἰτωλοὺς ἐποιεῖσθε τὴν συμμαχίαν,
ὁμολογῶ πάντων εὐηθέστατος ὑπάρχειν καὶ ματαίους
μέλλειν διατίθεσθαι λόγους· εἰ δὲ τὴν ἐναντίαν 10
ἔσχηκε διάθεσιν, ὡς ἐγὼ σαφῶς δείξω προϊόντος
τοῦ λόγου, καὶ λίαν ἐμὲ μὲν οἴομαι φανήσεσθαί τι
λέγειν ὑμῖν τῶν συμφερόντων, Χλαινέαν δ' ἀγνο-
εῖν. παραγιγνόμεθα μὲν οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου πε-
πεισμένοι δεῖν ἡμᾶς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ὑπὲρ
τοῦ δεῖξαι διότι καὶ πρέπον ὑμῖν ἐστι καὶ συμφέρον,
εἰ μὲν δυνατόν, ἀκούσαντας τῆς ἐπιφερομένης τοῖς
Ἕλλησι περιστάσεως καλόν τι βουλεύσασθαι καὶ πρέ-
πον ἑαυτοῖς, μετασχόντας ἡμῖν τῶν ἐλπίδων· εἰ δὲ 12
μή, τούτων τὴν ἡσυχίαν ἔχειν κατὰ τὸ παρόν. ἐπεὶ 33
δ' ἀνέκαθεν οὗτοι κατηγορεῖν ἐτόλμησαν τῆς Μακε-
δόνων οἰκίας, ἀναγκαῖον εἶναί μοι δοκεῖ πρότερον
ὑπὲρ τούτων βραχέα διαλεχθέντας ἀφελέσθαι τὴν
ἄγνοιαν τῶν πεπιστευκότων τοῖς εἰρημένοις.

Ἔφη τοιγαροῦν Χλαινέας Φίλιππον τὸν Ἀμύν- 2
του διὰ τῆς Ὀλυνθίων ἀτυχίας κύριον γενέσθαι
Θετταλίας. ἐγὼ δὲ διὰ Φιλίππου οὐ μόνον Θεττα- 3
λούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ὑπολαμβάνω
σεσῶσθαι. καθ' οὓς γὰρ καιροὺς Ὀνόμαρχος καὶ 4
Φιλόμηλος καταλαβόμενοι Δελφοὺς ἀσεβῶς καὶ πα-
ρανόμως ἐγένοντο κύριοι τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων,
τότε τίς ὑμῶν οὐκ οἶδε διότι τηλικαύτην συνεστή-
σαντο δύναμιν πρὸς ἣν οὐδεὶς ἔτι τῶν Ἑλλήνων

ἀντοφθαλμεῖν δυνατὸς ἦν; ἀλλ' ἐκινδύνευον ἅμα
ταῖς εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείαις καὶ τῆς Ἑλλάδος γενέσθαι
6 κύριοι πάσης. ἐν οἷς καιροῖς Φίλιππος ἐθελοντὴν αὑτὸν
ἐπιδοὺς ἐπανείλετο μὲν τοὺς τυράννους, ἠσφαλίσατο
δὲ τὰ κατὰ τὸ ἱερόν, αἴτιος δ' ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι
τῆς ἐλευθερίας, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μεμαρτύρηκε
7 καὶ τοῖς ἐπιγενομένοις. οὐ γὰρ ὡς ἠδικηκότα Φί-
λιππον Θετταλούς, καθάπερ οὗτος ἐτόλμα λέγειν,
ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ὄντα τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ γῆν
αὐτὸν ἡγεμόνα καὶ κατὰ θάλατταν εἵλοντο πάντες·
8 οὗ πρότερον ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔτυχε. νὴ Δί' ἀλλὰ
παρεγένετο μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Λακωνικήν·
9 οὐ κατά γε τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, ὡς ὑμεῖς ἴστε, κα-
λούμενος δὲ καὶ πολλάκις ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκ
Πελοποννήσου φίλος καὶ σύμμαχος μόλις αὑτὸν ἐπέ-
10 δωκε. καὶ παραγενόμενος πῶς τοῖς πράγμασιν ἐχρή-
σατο, ὦ Χλαινέα, σκόπει. δυνάμενος γὰρ συγχρή-
σασθαι ταῖς τῶν ἀστυγειτόνων ὁρμαῖς πρός τε τὴν
τῆς χώρας τῆς τούτων καταφθορὰν καὶ τὴν τῆς πό-
λεως ταπείνωσιν, καὶ τοῦτο πρᾶξαι μετὰ τῆς μεγί-
11 στης χάριτος. ἐπὶ μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν οὐδα-
μῶς αὑτὸν ἐνέδωκε, καταπληξάμενος δὲ κἀκείνους
καὶ τούτους ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι διὰ λόγου τὴν
ἐξαγωγὴν ἀμφοτέρους ἠνάγκασε ποιήσασθαι περὶ
12 τῶν ἀμφισβητουμένων, οὐχ αὑτὸν ἀποδείξας κριτὴν
ὑπὲρ τῶν ἀντιλεγομένων, ἀλλὰ κοινὸν ἐκ πάντων
τῶν Ἑλλήνων καθίσας κριτήριον. ἄξιόν γε τὸ γεγο-
νὸς ὀνείδους καὶ προφορᾶς.

34 Πάλιν Ἀλεξάνδρῳ διότι μὲν ἀδικεῖσθαι δόξας
τὴν Θηβαίων πόλιν ἐκόλασε, τοῦτο πικρῶς ὠνείδι-
2 σας, ὅτι δὲ τιμωρίαν ἔλαβε παρὰ τῶν Περσῶν ὑπὲρ
τῆς εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ὕβρεως, οὐκ ἐποιήσω

μνήμην, οὐδὲ διότι μεγάλων κακῶν κοινῇ πάντας 3
ἡμᾶς ἔλυσε, καταδουλωσάμενος τοὺς βαρβάρους καὶ
παρελόμενος αὐτῶν τὰς χορηγίας, αἷς ἐκεῖνοι χρώ-
μενοι κατέφθειραν τοὺς Ἕλληνας, ποτὲ μὲν Ἀθηναί-
ους καὶ τοὺς τούτων προγόνους ἀγωνοθετοῦντες καὶ
συμβάλλοντες, ποτὲ δὲ Θηβαίους, καὶ τέλος ὑπήκοον
ἐποίησε τὴν Ἀσίαν τοῖς Ἕλλησι. περὶ δὲ τῶν δια- 4
δεξαμένων πῶς καὶ τολμᾶτε μνημονεύειν; ἐκεῖνοι
γὰρ κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, οἷς μὲν ἀγα-
θῶν, οἷς δὲ κακῶν ἐγίγνοντο παραίτιοι πολλάκις·
περὶ ὧν τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως ἂν ἐξείη μνησικακεῖν, 5
ὑμῖν δ' οὐδαμῶς καθήκει τοῦτο ποιεῖν τοῖς ἀγαθοῦ
μὲν μηδενὶ μηδενὸς παραιτίοις γεγονόσι, κακῶν δὲ
πολλοῖς καὶ πολλάκις. ἐπεὶ τίνες οἱ τὸν Ἀντίγονον 6
εἰσὶ τὸν Δημητρίου παρακαλέσαντες ἐπὶ διαιρέσει
τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους; τίνες δ' οἱ πρὸς τὸν Ἀλέ- 7
ξανδρον τὸν Ἠπειρώτην ὅρκους ποιησάμενοι καὶ
συνθήκας ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ μερισμῷ τῆς
Ἀκαρνανίας; οὐχ ὑμεῖς; τίνες δὲ κατὰ κοινὸν τοιού- 8
τους ἡγεμόνας ἐξέπεμψαν οἵους ὑμεῖς; οἵ γε καὶ τοῖς
ἀσύλοις ἱεροῖς ἐτόλμησαν προσάγειν τὰς χεῖρας. ὧν 9
Τίμαιος μὲν τό τε ἐπὶ Ταινάρῳ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ
τὸ τῆ; ἐν Λούσοις ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐσύλησε, Φάρυ- 10
κος δὲ καὶ Πολύκριτος, ὁ μὲν τὸ τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει
τέμενος, ὁ δὲ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Μαντινείᾳ διήρ-
πασε. τί δὲ Λάτταβος καὶ Νικόστρατος; οὐ τὴν τῶν 11
Παμβοιωτίων πανήγυριν εἰρήνης οὔσης παρεσπόν-
δησαν, Σκυθῶν ἔργα καὶ Γαλατῶν ἐπιτελοῦντες;
ὧν οὐδὲν πέπρακται τοῖς διαδεξαμένοις.

Καὶ πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπολογηθῆναι δυνάμε- 35
νοι σεμνύνεσθε, διότι τὴν ἐπὶ Δελφοὺς ἔφοδον τῶν
βαρβάρων ὑπέστητε, καὶ φατὲ δεῖν διὰ ταῦτα χάριν

2 ἔχειν ὑμῖν τοὺς Ἕλληνας. ἀλλ' εἰ διὰ μίαν ταύτην
χρείαν Αἰτωλοῖς χάρις ὀφείλεται, τίνος καὶ πηλίκης
δεῖ τιμῆς ἀξιοῦσθαι Μακεδόνας, οἳ τὸν πλείω τοῦ
βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς
3 βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας; ὅτι
γὰρ ἀεί ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ
τοὺς Ἕλληνας, εἰ μὴ Μακεδόνας εἴχομεν πρόφραγμα
καὶ τὰς τῶν παρὰ τούτοις βασιλέων φιλοτιμίας, τίς
4 οὐ γιγνώσκει; μέγιστον δὲ τούτου σημεῖον· ἅμα γὰρ
τῷ Γαλάτας καταφρονῆσαι Μακεδόνων, νικήσαντας
Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνὸν ἐπικαλούμενον, εὐθέως κα-
ταγνόντες τῶν ἄλλων ἧκον οἱ περὶ Βρέννον εἰς μέ-
σην τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς δυνάμεως. ὃ πολλάκις ἂν
συνέβαινε γίγνεσθαι μὴ προκαθημένων Μακεδόνων.
5 Οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν γεγονότων ἔχων πολλὰ
6 λέγειν ἀρκεῖν ἡγοῦμαι· τῶν δὲ Φιλίππῳ πεπραγμέ-
ων εἰς ἀσέβειαν ὠνείδισαν τὴν τοῦ ναοῦ καταφθο-
ράν, οὐ προσθέντες τὴν αὑτῶν ὕβριν καὶ παρανο-
μίαν ἣν ἐπετελέσαντο περὶ τοὺς ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ
7 ναοὺς καὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν. ἐχρῆν δὲ λέγειν
τοῦτο πρῶτον. ὑμεῖς δ' ἃ μὲν ἐπάθετε τούτοις ἐξη-
γήσασθε, μείζω ποιοῦντες τῶν γεγονότων, ἃ δ' ἐποι-
ήσατε πρότεροι πολλαπλάσια γεγονότα παρεσιωπή-
8 σατε, σαφῶς εἰδότες ὅτι τὰς ἀδικίας καὶ ζημίας
ἅπαντες τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων ἐπιφέρουσι.
36 Περὶ δὲ τῶν κατ' Ἀντίγονον ἕως τούτου βούλο-
μαι ποιήσασθαι τὴν μνήμην, ἕως τοῦ μὴ δόξαι κα-
ταφρονεῖν τῶν γεγονότων μηδ' ἐν παρέργῳ τίθεσθαι
2 τὴν τηλικαύτην πρᾶξιν. ἔγωγ' εὐεργεσίαν μείζω τῆς
ὑπ' Ἀντιγόνου γεγενημένης εἰς ὑμᾶς οὐδ' ἱστορεῖ-
σθαι νομίζω· δοκεῖ γάρ ἔμοιγε μηδ' ὑπερβολὴν ἐπι-
3 δέχεσθαι τὸ γεγονός. γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τούτων.

ἐπολέμησε πρὸς ὑμᾶς Ἀντίγονος, καὶ μετὰ ταῦτα πα-
ραταξάμενος ἐνίκησε· διὰ τῶν ὅπλων ἐγένετο κύριος
τῆς χώρας ἅμα καὶ τῆς πόλεως. ὤφειλε ποιεῖν τὰ 4
τοῦ πολέμου· τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ πρᾶξαί τι καθ᾽
ὑμῶν δεινόν, ὡς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκβαλὼν τὸν τύ-
ραννον καὶ τοὺς νόμους καὶ τὸ πάτριον ὑμῖν ἀπο-
κατέστησε πολίτευμα. ἀνθ᾽ ὧν ὑμεῖς ἐν ταῖς κοιναῖς 5
πανηγύρεσι μάρτυρας ποιησάμενοι τοὺς Ἕλληνας
εὐεργέτην ἑαυτῶν καὶ σωτῆρα τὸν Ἀντίγονον ἀνεκη-
ρύξατε. τί οὖν ἐχρῆν ποιεῖν ὑμᾶς; ἐρῶ γὰρ τὸ φαι- 6
νόμενον, ἄνδρες. ὑμεῖς δ᾽ ἀνέξεσθε· ποιήσω γὰρ
τοῦτο νῦν οὐκ ἀπροσλόγως ὀνειδίσαι βουλόμενος
ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων περιστάσεως
ἀναγκαζόμενος ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι. τί δὴ μέλλω 7
λέγειν; ὅτι καὶ κατὰ τὸν προγεγονότα πόλεμον οὐκ
Αἰτωλοῖς, ἀλλὰ Μακεδόσιν ἔδει συμμαχεῖν ὑμᾶς,
καὶ νῦν παρακαλουμένους Φιλίππῳ μᾶλλον ἢ τού-
τοις ἑαυτοὺς προσνέμειν. νὴ Δί᾽ ἀλλὰ παραβήσεσθε 8
τὰς συνθήκας· καὶ πότερα δεινότερον ἂν ποιήσαιτε, 9
τὰ κατ᾽ ἰδίαν πρὸς Αἰτωλοὺς ὑμῖν συγκείμενα δίκαια
παριδόντες ἢ τὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον ἐν
στήλῃ γεγονότα καὶ καθιερωμένα; πῶς δὲ τούτους 10
μὲν ἀθετεῖν εὐλαβεῖσθε, παρ᾽ ὧν οὐδεμίαν προειλήφατε
χάριν; Φίλιππον δὲ καὶ Μακεδόνας οὐκ ἐντρέπεσθε,
δι᾽ οὓς ἔχετε καὶ τοῦ νῦν βουλεύεσθαι τὴν ἐξου-
σίαν; ἢ τὸ μὲν τοῖς φίλοις τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγ- 11
καῖον ἡγεῖσθε; καὶ μὴν οὐχ οὕτως ὅσιόν ἐστι τὸ τὰς 12
ἐγγράπτους πίστεις βεβαιοῦν ὡς ἀνόσιον τὸ τοῖς σώ-
σασι πολεμεῖν· ὃ νῦν Αἰτωλοὶ πάρεισιν ὑμᾶς ἀξιοῦντες.

Οὐ μὴν ἀλλ᾽ εἰρήσθω μέν μοι ταῦτα, κρινέσθω 37
δὲ παρὰ τοῖς φιλοτιμότερον διακειμένοις ἐκτὸς εἶναι
τῶν ἐνεστώτων. ἐπὶ δὲ τὸ συνέχον, ὡς οὗτοί φασιν,

2 ἐπάνιμεν. τοῦτο δ᾽ ἦν, εἰ μὲν ὅμοια εἴη τὰ πρά-
γματα νῦν καὶ καθ᾽ οὓς καιροὺς ἐποιεῖσθε τὴν πρὸς
τούτους συμμαχίαν, διότι δεῖ μένειν καὶ τὴν ὑμετέ-
ραν αἵρεσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων· ταῦτα γὰρ ἐν ἀρ-
3 χαῖς εἶναι· εἰ δ᾽ ὁλοσχερῶς ἠλλοίωται, διότι δίκαιόν
ἐστι καὶ νῦν ὑμᾶς ἐξ ἀκεραίου βουλεύεσθαι περὶ
4 τῶν παρακελευομένων. ἐρωτῶ τοιγαροῦν ὑμᾶς, ὦ
Κλεόνικε καὶ Χλαινέα, τίνας ἔχοντες συμμάχους
τότε παρεκαλεῖτε τούτους εἰς τὴν κοινοπραγίαν;
5 ἆρ᾽ οὐ πάντας Ἕλληνας; τίσι δὲ νῦν κοινωνεῖτε
τῶν ἐλπίδων ἢ πρὸς ποίαν παρακαλεῖτε τούτους
6 συμμαχίαν; ἆρ᾽ οὐ πρὸς τὴν τῶν βαρβάρων; ὅμοιά γε
δοκεῖ τὰ πράγματα ὑμῖν ὑπάρχειν νῦν καὶ πρότερον,
7 ἀλλ᾽ οὐ τἀναντία· τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ
δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας
ὁμοφύλους καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Φίλιππον· νῦν
δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι πρὸς
8 ἀλλοφύλους ἀνθρώπους, οὓς ὑμεῖς δοκεῖτε μὲν ἐπι-
σπᾶσθαι κατὰ Φιλίππου, λελήθατε δὲ κατὰ σφῶν
αὐτῶν ἐπεσπασμένοι καὶ κατὰ πάσης Ἑλλάδος.
9 ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ τὰς πολεμικὰς περιστάσεις βαρυ-
τέρας ἐπαγόμενοι φυλακὰς εἰς τὰς πόλεις τῆς αὐ-
τῶν δυνάμεως χάριν τῆς ἀσφαλείας ἅμα τὸν ἀπὸ
τῶν ἐχθρῶν ἀπωθοῦνται φόβον καὶ ποιοῦσιν ὑπο-
χειρίους σφᾶς αὐτοὺς ταῖς τῶν φίλων ἐξουσίαις, τὸν
10 αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν Αἰτωλοὶ διανοοῦνται. βου-
λόμενοι γὰρ περιγενέσθαι Φιλίππου καὶ ταπεινῶσαι
Μακεδόνας, λελήθασιν αὑτοῖς ἐπισπασάμενοι τηλι-
κοῦτο νέφος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, ὃ κατὰ μὲν τὸ παρὸν
ἴσως πρώτοις ἐπισκοτήσει Μακεδόσι, κατὰ δὲ τὸ συν-
εχὲς πᾶσιν ἔσται τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν αἴτιον.
38 Ἅπαντας μὲν οὖν δεῖ τοὺς Ἕλληνας προϊδέσθαι

τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμο-
νίους. ἐπεὶ τίνος χάριν ὑπολαμβάνετε τοὺς ὑμετέ- 2
ρους προγόνους, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καθ' οὓς
καιροὺς ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς ὑμᾶς,
ὕδωρ καὶ γῆν αἰτούμενος, ἀπώσαντας ἐς τὸ φρέαρ τὸν
παραγεγονότα καὶ προσεπιβαλόντας τῆς γῆς κελεύ-
ειν ἀπαγγεῖλαι τῷ Ξέρξῃ διότι παρὰ Λακεδαιμονίων
ἔχει τὰ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ὕδωρ καὶ γῆν; τίνος 3
πάλιν ἐθελοντὴν καὶ προδήλως ἐξορμᾶν ἀποθανου-
μένους τοὺς περὶ Λεωνίδαν; ἆρ' οὐχ ἵνα δόξωσι μὴ 4
μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλ-
λήνων ἐλευθερίας προκινδυνεύειν; ἄξιόν γε τοι- 5
ούτων ἀνδρῶν ἀπογόνους ὑπάρχοντας, κἄπειτα νῦν
συμμαχίαν ποιησαμένους τοῖς βαρβάροις, στρατεύειν
μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς,
Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, Θετταλοῖς, σχεδὸν πᾶσι τοῖς
Ἕλλησι πλὴν Αἰτωλῶν. τούτοις μὲν οὖν ἔθος ἐστὶ 6
ταῦτα πράττειν καὶ μηδὲν αἰσχρὸν νομίζειν, εἰ μό-
νον πρόσεστι τὸ πλεονεκτεῖν, οὐ μὴν ὑμῖν. καὶ τί 7
δήποτε προσδοκᾶν δεῖ τούτους ἀπεργασαμένους, ἐπεὶ
τὴν Ῥωμαίων προσειλήφασι συμμαχίαν; οἵ γε τῆς 8
Ἰλλυριῶν ἐπιλαβόμενοι ῥοπῆς καὶ βοηθείας κατὰ μὲν
θάλατταν βιάζεσθαι καὶ παρασπονδεῖν ἐπεβάλοντο
Πύλον, κατὰ δὲ γῆν ἐπολιόρκησαν μὲν τὴν Κλειτο-
ρίων πόλιν, ἐξηνδραποδίσαντο δὲ τὴν τῶν Κυναι-
θέων. καὶ πρότερον μὲν Ἀντιγόνῳ, καθάπερ ἐπάνω 9
προεῖπον, ἐποιήσαντο συνθήκας οὗτοι περί τε τοῦ
τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνους, νῦν δὲ
πεποίηνται πρὸς Ῥωμαίους κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος.
Ἆ τίς οὐκ ἂν πυθόμενος ὑπίδοιτο μὲν τὴν Ῥω- 39
μαίων ἔφοδον, μισήσαι δὲ τὴν Αἰτωλῶν ἀπόνοιαν,
ὅτι τοιαύτας ἐθάρρησαν ποιήσασθαι συνθήκας; ἤδη 2

*παρήρηνται μὲν Ἀκαρνάνων Οἰνιάδας καὶ Νᾶσον·
κατέσχον δὲ πρῴην τὴν τῶν ταλαιπώρων Ἀντικυρέων
πόλιν, ἐξανδραποδισάμενοι μετὰ Ῥωμαίων αὐτήν.*
3 *καὶ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀπάγουσι Ῥω-
μαῖοι, πεισόμενα δῆλον ὅτι ἅπερ εἰκός ἐστι πάσχειν
τοῖς ὑπὸ τὰς τῶν ἀλλοφύλων πεσοῦσιν ἐξουσίας· τὰ
δ' ἐδάφη κληρονομοῦσι τῶν ἠτυχηκότων Αἰτωλοί.*
4 *καλόν γε ταύτης τῆς συμμαχίας μετασχεῖν κατὰ προ-
αίρεσιν, ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμονίους ὑπάρχοντας,*
5 *οἵ γε Θηβαίους τοὺς κατ' ἀνάγκην ἡσυχίαν ἄγειν
βουλευσαμένους μόνους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν τῶν
Περσῶν ἔφοδον ἐψηφίσαντο δεκατεύσειν τοῖς θεοῖς
κρατήσαντες τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων.*
6 *Καλὸν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καὶ
πρέπον ὑμῖν ἐστι τὸ μνησθέντας μὲν τῶν προγόνων,
εὐλαβηθέντας δὲ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον, ὑπιδομένους
δὲ τὴν Αἰτωλῶν κακοπραγμοσύνην, τὸ δὲ μέγιστον
τῶν ἐξ Ἀντιγόνου γεγονότων μνησθέντας, ἔτι καὶ
νῦν μισοπονηρῆσαι, καὶ τὴν μὲν Αἰτωλῶν ἀποστρα-
φῆναι φιλίαν, Ἀχαιοῖς δὲ καὶ Μακεδόσι κοινωνῆσαι*
7 *τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. εἰ δ' ἄρα πρὸς τοῦτό τινες
ἀντιπράττουσι τῶν πλεῖον δυναμένων παρ' ὑμῖν,
πρός γε τὴν ἡσυχίαν ὁρμήσατε, καὶ μὴ μετάσχητε
τῆς τούτων ἀδικίας.* [Exc. ant. p. 213—216. 37, 12.
ὅτι οὐχ — πολεμεῖν etiam Exc. Vat. p. 375 M.
129 H.]

40 *Τὸ γὰρ τοιοῦτον ἦθος ἀεὶ βούλεται διαφυλάτ-
τειν ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις.* [Margo codicis Urbinatis].
2 *Προθυμίαν γὰρ φίλων συμφόρως μὲν γιγνομένην
μεγάλην παρέχεσθαι χρείαν, ἐφελκομένην δὲ καὶ
καθυστεροῦσαν τελέως ἀνωφελῆ ποιεῖν τὴν ἐπικου-*
3 *ρίαν. εἴπερ οὖν βούλονται μὴ τοῖς γράμμασι μόνον,*

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τηρεῖν τὴν πρὸς αὐτοὺς συμ-
μαχίαν *** [Exc. ant. p. 216.]

Οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες, πυνθανόμενοι τὴν τῶν Αἰτω- 4
λῶν ἔφοδον ἐπὶ σφᾶς, τὰ μὲν ἀπαλγοῦντες ταῖς ἐλ-
πίσι, τὰ δὲ καὶ θυμομαχοῦντες, ἐπί τινα παράστασιν
κατήντησαν. — εἰ δέ τις λειπόμενος μὴ θάνοι, φύγοι 5
δὲ τὸν κίνδυνον, τοῦτον μήτε πόλει δέχεσθαι μήτε πῦρ
ἐναύειν. περὶ τούτων ἀρὰς ἐποιήσαντο πᾶσι μέν, μά- 6
λιστα δὲ τοῖς Ἠπειρώταις, εἰς τὸ μηδένα τῶν φευγόν-
των δέξασθαι τῇ χώρᾳ. [Suidas vv. ἀπαλγοῦντες, θυ-
μομαχοῦντες ἐναύειν.]

Προθέμενος δὲ τῆς πόλεως κατὰ δύο πύργους 41
ποιεῖσθαι τὸν προσαγωγὴν κατὰ μὲν τούτους χελώ-
νας κατεσκεύαζε χωστρίδας καὶ κριούς, κατὰ δὲ τὸ
μεσοπύργιον στοὰν ἐποίει μεταξὺ τῶν κριῶν παράλ- 2
ληλον τῷ τείχει. τῆς δὲ προθέσεως συντελουμένης
παραπλήσιος ἡ τῶν ἔργων ἐγίγνετο πρόσοψις τῇ τοῦ
τείχους διαθέσει· τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς χελώναις κα- 3
τασκευάσματα πύργων ἐλάμβανε καὶ φαντασίαν καὶ
διάθεσιν ἐκ τῆς τῶν γέρρων συνθέσεως, τὸ δὲ με-
ταξὺ τούτων τείχους τῶν ἀνωτέρω γέρρων τῆς στοᾶς
εἰς ἐπάλξεις τῇ πλοκῇ διῃρημένων. διὰ μὲν οὖν 4
τοῦ κάτω μέρους τῶν πύργων οἵ τε προσχωννύντες
τὰς ἀνωμαλίας τῶν τόπων ἐπὶ τῇ τῶν ἐσχαρίων ἐφόδῳ
τὴν γῆν ἐπέβαλλον ὅ τε κριὸς ἐξεωθεῖτο. τὸ δὲ δεύ- 5
τερον ὑδρίας καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐμπυρισμοὺς εἶχε
παρασκευὰς καὶ τὰ καταπελτικὰ σὺν τούτοις. ἐπὶ 6
δὲ τοῦ τρίτου πλῆθος ἀνδρῶν ἐφειστήκει τῶν ἀπο-
μαχομένων πρὸς τοὺς κακοποιεῖν ἐπιβαλλομένους
τὸν κριόν. οὗτοι δ' ἦσαν ἰσοϋψεῖς τοῖς τῆς πόλεως
πύργοις. ἐκ δὲ τῆς μεταξὺ τῶν πύργων στοᾶς ὀρύ- 7
γματα διπλᾶ προσήγετο πρὸς τὸ μεσοπύργιον. καὶ 8

τρεῖς ἦσαν βελοστάσεις λιθοβόλοις, ὧν ὁ μὲν εἰς
ταλαντιαίους, οἱ δὲ δύο τριακονταμναίους ἐξέβαλλον
9 λίθους, ἀπὸ δὲ τῆς παρεμβολῆς ὡς πρὸς τὰς χελώ-
νας τὰς χωστρίδας ἐπεποίηντο σύριγγες κατάστεγοι
χάριν τοῦ μήτε τοὺς προσιόντας ἐκ τῆς στρατοπε-
δείας μήτε τοὺς ἀπιόντας ἀπὸ τῶν ἔργων βλάπτε-
10 σθαι μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς πόλεως βελῶν. ἐν ὀλί-
γαις δὲ τελέως ἡμέραις συνέβη καὶ τὴν τῶν ἔργων
ἐπιτελεσθῆναι συντέλειαν διὰ τὸ τὴν χώραν ἀφθόνους
11 ἔχειν τὰς εἰς τοῦτο τὸ μέρος χορηγίας. οἱ γὰρ Ἐχι-
ναιεῖς κεῖνται μὲν ἐν τῷ Μηλιεῖ κόλπῳ, τετραμμένοι
πρὸς μεσημβρίαν, κατ' ἀντιπέρας τῆς τῶν Θρονιέων
χώρας, καρποῦνται δὲ γῆν πάμφορον. δι' ἣν αἰτίαν
οὐδὲν ἐνέλιπε τὸν Φίλιππον τῶν πρὸς τὰς ἐπιβολάς.
12 οὐ μὴν ἀλλά, καθάπερ εἶπον, ἐπιτελεσθέντων τῶν
ἔργων προσῆγον ἅμα τὰς τῶν ὀρυγμάτων καὶ μηχα-
νημάτων κατασκευάς. [Exc. ant. p. 216—217.]

42 Πόπλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς καὶ Δωρίμα-
χος ὁ τῶν Αἰτωλῶν, τοῦ Φιλίππου πολιορκοῦντος
τὴν Ἐχιναιῶν πόλιν, καὶ τὰ πρὸς τὸ τεῖχος καλῶς
ἀσφαλισαμένου καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν
τοῦ στρατοπέδου τάφρῳ καὶ τείχει ὀχυρωσαμένου,
2 παραγενόμενοι αὐτοί, ὁ μὲν Πόπλιος στόλῳ, ὁ δὲ
Δωρίμαχος πεζῇ καὶ ἱππικῇ δυνάμει, καὶ προσβα-
3 λόντες τῷ χάρακι καὶ ἀποκρουσθέντες, τοῦ Φιλίπ-
που μᾶλλον ἰσχυρῶς ἀγωνισαμένου, ἀπελπίσαντες
4 οἱ Ἐχιναιεῖς παρέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ Φιλίππῳ. οὐ
γὰρ οἷοί τε ἦσαν οἱ περὶ τὸν Δωρίμαχον τῇ τῶν δα-
πανημάτων ἐνδείᾳ ἀναγκάζειν τὸν Φίλιππον, ἐκ θα-
λάττης ταῦτα ποριζόμενον. [Hero Poliorc. p. 323.]

43 Ὅτι τῆς Αἰγίνης ὑπὸ Ῥωμαίων ἁλούσης, οἱ Αἰ-
γινῆται συναθροισθέντες ἐπὶ τὰς ναῦς, ὅσοι μὴ

διεκλάπησαν, ἐδέοντο τοῦ στρατηγοῦ συγχωρῆσαι
σφίσι πρεσβευτὰς ἐκπέμψαι πρὸς τὰς συγγενεῖς
πόλεις περὶ λύτρων· ὁ δὲ Πόπλιος τὸ μὲν πρῶτον 2
πικρῶς ἀντέφη, φάσκων, ὅτε ἦσαν αὐτῶν κύριοι,
τότε δεῖν διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τοὺς κρείττους
περὶ σωτηρίας, μὴ νῦν δούλους γεγονότας· ἅτε δὴ 3
μικρῷ πρότερον αὐτοὺς μηδὲ λόγου καταξιώσαντας
τοὺς παρ' αὐτοῦ πρεσβευτάς, νῦν ὑποχειρίους γεγο-
νότας ἀξιοῦν πρεσβεύειν πρὸς τοὺς συγγενεῖς, πῶς οὐκ
εὔηθες εἶναι; καὶ τότε μὲν ἀπέπεμψε τοὺς ἐντυγχάνον- 4
τας ταῦτ' εἰπών· τῇ δὲ ἐπαύριον συγκαλέσας ἅπαντας
τοὺς αἰχμαλώτους Αἰγινήταις μὲν ὀφείλειν ἔφη μηδ'
ὁποῖον φιλάνθρωπον, τῶν δὲ λοιπῶν Ἑλλήνων ἕνεκα
συγχωρεῖν ἔφη πρεσβεύειν περὶ τῶν λύτρων, ἐπεὶ τοῦτο
παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐστίν. [Exc. Vat. p. 376 M. 29 H.]

Ὁ γὰρ Εὐφράτης τὴν μὲν ἀρχὴν λαμβάνει τῆς 44
συστάσεως ἐξ Ἀρμενίας, διαρρεῖ δὲ διὰ Συρίας
καὶ τῶν ἑξῆς τόπων ὡς ἐπὶ Βαβυλωνίαν. καὶ 2
δοκεῖ μὲν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐμβάλλειν θάλατταν,
οὐ μὴν ἔστι γε τοῦτο· ταῖς γὰρ διώρυξι ταῖς ἐπὶ
τὴν χώραν ἀγομέναις προεκδαπανᾶται πρὶν ἐκ-
βολὴν εἰς θάλατταν πεποιῆσθαι. διὸ καὶ συμ- 3
βαίνει τὴν ὑπεναντίαν φύσιν ἔχειν τοῦτον τοῖς
πλείστοις τῶν ποταμῶν. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις αὔ-
ξεται τὸ ῥεῦμα, καθ' οὓς ἂν πλείους διαφέρωνται
τόπους, καὶ μέγιστοι μέν εἰσι κατὰ τὸν χειμῶνα,
ταπεινότατοι δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ θέρους· οὗτος 4
δὲ καὶ πλεῖστος γίγνεται τῷ ῥεύματι κατὰ κυνὸς
ἐπιτολὴν καὶ μέγιστος ἐν τοῖς κατὰ Συρίαν τόποις,
ἀεὶ δὲ προϊὼν ἐλάττων. αἴτιον δὲ τούτων ὅτι 5
συμβαίνει τὴν μὲν αὔξησιν οὐκ ἐκ τῆς συρρύσεως
τῶν χειμερινῶν ὄμβρων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνατήξεως

τῶν χιόνων γίγνεσθαι, τὴν δὲ μείωσιν διὰ τὰς ἐκ-
τροπὰς τὰς ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τὸν μερισμὸν αὐτοῦ τὸν
6 ἐπὶ τὰς ἀρδεύσεις. ᾗ καὶ τότε βραδεῖαν συνέβαινε γί-
γνεσθαι τὴν κομιδὴν τῶν δυνάμεων, ἅτε καταγόμων
μὲν ὄντων τῶν πλοίων, ταπεινοτάτου δὲ τοῦ ποτα-
μοῦ καὶ τελέως βραχύ τι συνεργούσης τῆς τοῦ ῥεύ-
ματος βίας πρὸς τὸν πλοῦν. [Exc. ant. p. 217.]

45 Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς
Πτολεμαῖον, βουλόμενοι σίτῳ χορηγηθῆναι διὰ τὸ
2 μεγάλην εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς σπάνιν, ὡς ἂν τοῦ μὲν
κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων ἅπαντος
ἐφθαρμένου μέχρι τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν, ἔξω-
θεν δὲ μὴ γενομένης ἐπικουρίας, ἅτε κατὰ πάντα
τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης πολέμων ἐνεστώτων καὶ
στρατοπέδων παρακαθημένων, πλὴν τῶν κατ᾽ Αἴ-
3 γυπτον τόπων. εἰς γὰρ τοσοῦτο κατὰ τὴν Ῥώμην
προεβεβήκει τὰ τῆς ἐνδείας ὥστε τὸν Σικελικὸν
4 μέδιμνον πεντεκαίδεκα δραχμῶν ὑπάρχειν. ἀλλ᾽
ὅμως τοιαύτης οὔσης τῆς περιστάσεως οὐκ ἠμέλουν
τῶν πολεμικῶν. [Exc. de legat. p. 5.]

46 Πολύβιος ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν Ἱστοριῶν καὶ πο-
ταμόν τινα ἀναγράφει Κύαθον καλούμενον περὶ Ἀρ-
σινόην πόλιν Αἰτωλίας. [Athen. 10, p. 424, C.]

2 Ἀρσινόη, πόλις Λιβύης. τὸ ἐθνικὸν Ἀρσινοΐτης
καὶ Ἀρσινοεὺς ἐπὶ τῆς Αἰτωλικῆς, ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ.
[Steph. Byzant.]

3 Ἄτελλα, πόλις Ὀπικῶν Ἰταλίας, μεταξὺ Καπύης
καὶ Νεαπόλεως. τὸ ἐθνικὸν . . . Ἀτελλανός, ὡς Πο-
λύβιος ἐνάτῃ, Ἀτελλανοὶ παρέδοσαν ἑαυτούς. [Idem.]

Ξυνία, Θετταλίας πόλις. Πολύβιος ἐνάτῳ. [Idem.]

4 Φόρουννα, πόλις Θράκης· Πολύβιος ἐνάτῳ. τὸ
ἐθνικὸν Φορουνναῖος. [Idem.]